[illegible]

[illegible]

رسالة [illegible]	شرح قصيدة اسرار [illegible] المنطق والطبيعي والرياضي والاخلاق بالفارسي	٧٣ ترجمة كتاب النفس لارسطو طاليس بالفارسي	٩٠ ترجمة مقالة ارسطاطاليس [illegible]	٨٣ رسالة [illegible] الرئيس في الغرض [illegible] في الحروف	٨٣ رسالة [illegible] قاضي [illegible] جلال الدواني	٩٠ رسالة في تحقيق العلم للمحقق الطوسي في جواب مسئلة [illegible] سعيد
٩٦ كلام في ذكر بعض الحكماء و احوالهم [illegible]	٩٥ كلام في بيان احوال المعلم الثاني ابي نصر الفارابي	٩٧ مقالة في معاني العقل له	٩٨ مقالة في اواخر كتاب ما بعد الطبيعة له	٩٩ عيون المسائل له	١٠٥ كتاب في مبادي آراء اهل المدينة الفاضلة	١١٠ كتاب الفصوص له
١١٣ [illegible] افلاطون وارسطو	١١٥ كتاب [illegible]	١١٧ كتاب تحصيل السعادة له	١٢٢ مسائل [illegible] له	١٢٥ رسالة في اثبات المفارقات له	١٢٥ كتاب التنبيه على سبيل السعادة له	١٢٨ كتاب السياسات المدنية له
١٣٦ شرح الفصوص له [illegible]	١٤٤ [illegible]	١٥٤ شرح [illegible] في السلوك واحوال السالكين	[illegible]	١٦٠ كلام في ترقيم الطلسم	١٦٩ كلام في [illegible] الكواكب [illegible]	١٧٠ فيما ينظر اول كل شهر
١٦٠ بيان المدخل الكبير والوسيط والصغير من الحروف	١٧٠ كلام [illegible]	١٧١ [illegible]	١٧١ فيما يكتب للسارق [illegible]	كلام من المولوي [illegible]	١٧١ كلام في سبب تسمية [illegible]	١٧١ اقوال النصارى في عيسى عليه السلام
١٧٤ [illegible] خطب البلاغة	بيان المثل الافلاطونية	١٧٤ لغز [illegible] البهائي قدس سره	١٧٦ [illegible]	١٧٦ بعض احوال الصادق والباقر عليهما	١٧٨ كلام من الاصمعي في احوال البرامكة	١٧٩ سوال كميل [illegible] علي عليه السلام
كلام محمد رسول الله صلعم [illegible]	١٧٩ كلام في السحر والمعجزة والاستدراج	١٧٩ الدلائل العشرة في اثبات الواجب	١٨٠ ترجمة احمد بن فهد الحلي وذكر اساتذته	١٨١ بعض المطايبات والحكايات اللطيفة بالفارسي	١٨٢ كلام من شرح الديوان في اثبات [illegible]	١٨٢ [illegible] الاصمعي [illegible]
١٨٣ كلام في اسانيد خرقة رسول الله صلعم	١٨٣ كلام [illegible]	١٨٣ كلام [illegible]	١٨٣ شرح [illegible]	١٨٣ بعض النفحات في التصوف بالعربي	١٨٣ نكات من التواريخ	١٨٤ رسالة [illegible]
١٨٥ رسالة [illegible] سيد علي الهمداني	١٨٥ [illegible]	١٨٧ كلام للمعلم الاول [illegible]	١٨٧ كلام [illegible]	١٨٨ بعض الحكايات اللطيفة بالفارسي	١٨٩ كلام في العلوم [illegible]	١٨٩ رسالة [illegible]

[illegible]	١٩٠ في بيان [illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	٢٦٨ رسالة في الموسيقى [illegible]	٢٧١ [illegible]	٢٧٣ رسالة [illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	٣١٠ رسالة في الجفر [illegible]	[illegible]	٣١٦ كتاب درة الغواص في اوهام الخواص		كتاب المرصع	[illegible]
[illegible]	[illegible]		[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	اجازة [illegible]	اجازة [illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]		[illegible]		[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	رسالة في علم الكف	[illegible]
رسالة [illegible]	[illegible]	٥١٠ رسالة [illegible]	رسالة [illegible]	رسالة مناجات	رسالة [illegible]	رسالة [illegible]

۶۱۱ رساله محبت نامه منه	۶۱۳ رساله [illegible] منه	۶۱۵ رساله ناز و نیاز [illegible] بنام سلطان [illegible]	۶۱۹ رساله در معرفت اقالیم و بیان شهرها که در یک از اقالیم	۶۲۹ رساله الصلوة شیخ ابو علی سینا	۶۳۰ رساله توبه نامه صدر جهان علیه الرحمه	۶۹۱ وقفیه ابو النصر [illegible] ابن جهانشاه [illegible] علیهم الرحمه
	۶۴۸ رساله در بحث شعر و تحصیل بیان آن	۶۷۰ رساله ایزد شناخت [illegible]	۶۷۵ رساله المبدأ و المعاد اثیر الدین [illegible] الابهری	کلام شیخ ابو الفضل در بیان ابتدای خلق عالم و اختلاف مذاهب در آن ۶۷۶	۶۷۷ سواد مکتوب مولانا [illegible] الدین [illegible]	۶۷۸ ایضا سواد مکتوب [illegible]
۶۹۹ سواد مکتوب [illegible] شاه عباس و صورت [illegible] سلطان [illegible]	۶۸۰ بعضی از منشآت و مکاتبات [illegible] محمد کاظم [illegible]	۶۹۸ سواد [illegible] شاه طهماسب [illegible]	۶۰۲ صورت کتابت [illegible]	۶۰۳ سواد فتحنامه قندهار [illegible]	۶۰۴ صورت فرمان [illegible] شاه طهماسب [illegible]	۶۰۵ سواد مکتوب [illegible] شاه عباس [illegible]
۶۰۵ مکتوب [illegible]	۶۰۶ سواد [illegible]	۶۰۶ صورت [illegible]	۶۰۷ جواب مکتوب [illegible]	۶۰۸ سواد نامه عبد المؤمن [illegible]	۶۱۰ صورت [illegible]	
۶۱۳ سواد مکتوب [illegible]	۶۱۲ جواب [illegible]	۶۱۴ ذکر [illegible] جلال الدین اکبر شاه [illegible]	۶۳۸ [illegible]			

حدایق الانوار امام فخر رازی مشهور ستینی ۸

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي انشانا بقدرته وآثرنا بتبريفه وشرفنا بتكليفه وكلفنا بالنظر في عجايب لطيفه والصلوة على خير خليقته محمد اشرف الانبياء واكرم الاصفياء وعلى آله واصحابه وعترته وسلم تسليما كثيرا كثيرا **اما بعد** چنين گويد مولف اين كتاب افضل المتاخرين حجة الله على الخلايق اجمعين جامع العلوم مبدع الانجاز في تفسير كلام الله رب العالمين محمد الرازي كه چون ايزد تعالى مرا از مواهب علمي ومطالب حكمي حصه داده و در مباحث عقلي ومناهج نظري بر خاطرم بگشاد و پيوسته بمقتضاي تكليف الهي در تبليغ آن جد بليغ مينمودم وعقد مشكلات را بدست فكرت ميگشودم و نبات افكار و منايح اسرار را بطالبان احراز ميرسانيدم واصحاب جهالات وارباب ضلالات را از لجه بحار اخطار ميگذرانيدم وچون يقين جلي وعلم اولي حاصل بود كه درين باب از تحقيق طلب بابرج مطلوب وار مبدا حركت بذروه مقصود نتوان رسيد جز در كنف كفايت وحرم حمايت پادشاهي كه بآيات الهي والطاف نامتناهي مخصوص بود وبحلي كمالات نفساني وسعادات دوجهاني فايز باشد لاجرم در انتظار ظهور نور اين خورشيد ترحيب روزگار ميگذرانيدم واوقات و ساعات در تمناي ادراك اين سعادات بسر ميبردم وچون آثار رعاع سياست وانوار عالمعنت ورحمت سلطان سلاطين العالم ملك ملوك بني آدم پادشاه جهان خسرو ايران وتوران علاء الدنيا والدين قطب الاسلام والمسلمين نصرة الملوك والسلاطين حافظ بلاد الله ناصر عباد الله يمين الدولة القاهرة تاج الملة الزاهرة معيث الامة الباهرة وجه اختيار الانام فخر الايام سند الخلافة ملك الشرق والغرب ابو المظفر تكش بن ايل ارسلان بن خوارزمشاه برهان امير المومنين در كل عالم منتشر گشته بود ورايات عاليه او در اقطار عالم ظاهر شده ومعاقد دين ودنيا از شغل سلطنت او انتظام يافته وقواعد مملكت وملت از قهر وهيبت او آرام پذيرفته واعلام اسلام وشعاير شرايع تقويت وترحيب او از كنگره كيوان در گذشته وبناي كفر وشرك از بيخ او گذشتان لا ماخذه في الله لومة لايم وار و منشدم ومشتاقي گشته بنده قصد جناب معظم وبارگاه مكرم كرده سه سال در دار الملك خوارزم گذرانيد ونشر اين مقال وحقيقت اين حال بنده گان حضرت اعلا رسانيد وچون حق سبحانه وتعالى توكل خلوت ومدت عزت اين بنده بآخر رسانيد وسعادت تقبيل سده شريفه وحضرت منيف كه ملاذ اكابر كيهان ومويل اعاظم جهان وملجاء قهاران عالم وكعبه حاجات جباران بني آدم است ميسر گردانيد خواست تا كتابي سازد كه معتكفان حضرت جلال [illegible] را كه امال خدايگان جهان [illegible] استيناسي بود و بواسطه آن از انواع علوم اقتباسي شده و چون معلوم بنده بود كه از انواع علوم كدام علمست كه لا بعد ونحن معقود و موافق حضرت علمهاي عقلي ونقلي و اصولي وفروعي را جمع كرده و از هر يك نه مسئله در علم او رو سه از ظاهرات وجليات و سه ديگر از غوامض مشكلات و سه ديگر از امتحانات چنانك قصور بعضا عقلا ان علم اندران روشن شود ونقصان ايشان ظاهر ومبين گرده وعرض از جمع اين [illegible] ترتيب ايراد اين ربع لطيف تهذيب نفس كه بابتدا علم كه رغبت بندگان حضرت اعلى در بحث ان بيشتر بود والتفات همم كاملتر باشد در ان علم كتابي ساخته شود وظواهر و مشكلات آن فن بر داخته ايد چنانك قبلا قبول عاليان ومطلوب نظر جابيان گردد تا بنده را از خواندن آن در حضرت اعلى نهايت منقبت وكمال مرتبت حاصل شود واين كتاب را حدايق الانوار في حقايق الاسرار نام نهاده شد واسال الله تعالى ان يوفقني في ذلك الصدق والصواب وموفقني على مواقع الخطل والاضطراب انه خير مسئول واكرم مامول ودرين وقت نام اين علمها كه هر يك ازين مسئلها بايد خواهيم كرد برشمريم وان شصت بابست **فهرست علوم التي في هذا الكتاب** ۱ **علم الكلام** ۲ **اصول الفقه** ۳ **الجدل** ۴ **الخلافيات** ۵ **الفرايض** ۶ **المذهب** ۷ **الوصايا** ۸ **التفسير** ۹ **دلايل الاعجاز** ۱۰ **علل القراءة** ۱۱ **الاحاديث** ۱۲ **اسماء الرجال** ۱۳ **التواريخ** ۱۴ **المغازي** ۱۵ **النحو** ۱۶ **التصريف** ۱۷ **الاشتقاق** ۱۸ **الامثال** ۱۹ **العروض** ۲۰ **علم القوافي** ۲۱ **بدايع الشعر** ۲۲ **علم المعاني** ۲۳ **علم المنطق** ۲۴ **الطبيعيات** ۲۵ **التعبير** ۲۶ **الفراسة** ۲۷ **الطب** ۲۸ **التشريح** ۲۹ **علم الصيدنة** ۳۰ **علم الخواص** ۳۱ **علم الاكسير** ۳۲ **معرفة الجواهر** ۳۳ **الطلسمات** ۳۴ **الفلاحة** ۳۵ **علم قلع الآثار** ۳۶ **علم البيطرة** ۳۷ **علم البزاة** ۳۸ **الهندسة** ۳۹ **علم المساحة** ۴۰ **علم الاثقال** ۴۱ **الآلات الحرب** ۴۲ **علم حساب المذهب** ۴۳ **حساب الهوائي** ۴۴ **الجبر والمقابلة** ۴۵ **الارثماطيقي** ۴۶ **اعداد الوفق** ۴۷ **علم المعاينة** ۴۸ **علم الموسيقي** ۴۹

الهيئة ۵۰ **الاحكام** ۵۱ **الرمل** ۵۲ **الزواجر** ۵۳ **الالهيات** ۵۴ **الاخلاق** ۵۵ **السياسات** ۵۶ ۵۷ **تدبير المنزل** ۵۸ **علم الآخرة** ۵۹ **الدعوات** ۶۰ **آداب الملوك** اينست اسامي علمهاي كه هر يك ازين مسايل گفته خواهد شد والله الهادي للصواب واليه المآب **علم الكلام** الاصول الظاهرة **اصل اول** در حدوث عالم مذهب اهل حق آنست كه عالم محدثست ومسبوق بعدم است ودليل برين آنست كه اجسام خالي نيست از حوادث وهرچه خالي نبود از حوادث محدث بود واز اين دو مقدمه لازم آيد كه عالم محدث بود ودليل بر آنكه اجسام خالي نيست از حوادث آنست كه اجسام خالي نيست از حركت وسكون واين هر دو محدث اند پس لازم آيد كه اجسام خالي نباشد از حوادث و در تقرير اين دليل باثبات چهار دعوي حاجت افتد اول اثبات حركت وسكون دوم اثبات حدوث حركت وسكون سيم آنكه اجسام خالي نيست از حركت وسكون چهارم آنكه حوادث را بدايتي بايد وچون اين چهار دعوي درست شد حدوث عالم بضرورت لازم آيد **اما دعوي اول** ثبوت حركت وسكونست ودليل بر صحت اين آنست كه يك متحيز ديديم كه ساكن بود متحرك شد واگر ساكني جسم يا متحركي او ذات او يا ذاتي او بودي محال بودي كه در زمان وجود او اين دو صفت زايل شدي زيرا كه يك چيز هم موجود وهم معدوم نباشد وچون اين دو صفت متبدل مي شود وجسم باقي است معلوم مي شود كه اين هر دو صفت غير ذات جسم اند **اما دعوي دوم** و آن حدوث حركت وسكونست ودليل برين آنست كه حركت بر كل اجسام جايزست وچون حركت بر وي جايز بود آن حركت كه حاصل شود و آن سكون كه زايل شود هر دو محدث باشند **اما** بيان آنكه حركت بر كل اجسام جايزست آنست كه اگر حصول جسمي در چيزي معين واجب بودي آن وجوب يا از براي جسميت بودي يا از براي لازمي كه از لوازم جسميت بود يا از براي چيزي كه لازم جسميت نبود اگر از براي جسميت ولوازم جسميت بود لازم آيد كه كل اجسام در آن چيز باشند واگر از براي چيزي بود كه آن لازم جسميت نباشد پس زوال آن چيز ممكن گردد وچون زوال علت اختصاص بدان چيز ممكن باشد بيرون آمدن او از آن چيز هم ممكن باشد پس معلوم گردد كه خروج كل اجسام از چيزها ممكن است واما بيان آنكه چون بيرون آمدن اجسام از اجياز ممكن باشد بايد كه حركت وسكون محدث باشد آنست كه چون جوهر حركت كند بعد از آن كه ساكن بوده باشد آن حركت ظاهرست كه محدث يعني آن حركت نبود پس بوجود آمده و آن سكون كه معدوم شد هم محدث باشد زيرا كه هرچه قديم باشد عدم بر وي محال بود و برهان اين آنست كه هرچه قديم باشد يا واجب لذاته بود يا نبود واگر واجب لذاته بود عدم بر وي محال بود واگر واجب لذاته نبود او را سببي بايد واو اگر ممكن الوجود بود او را سببي بايد ولابد بموجودي واجب الوجود رسد وآن واجب الوجود يا موجب بود يا مختار اگر موجب بود عدم بر وي محال بود بايد كه عدم بر معلول او هم محال بود پس عدم بر آن قديم كه معلول وي بود محال باشد واگر چنانك فاعل مختار بود لابد مسبوق باشد بعدم واو را اولي بود وازين لازم آيد كه هرچه عدم بر وي روا بود او محدث باشد وچون پيدا شد كه عدم بر حركت وسكون رواست بايد كه حركت وسكون محدث باشند **اما دعوي سيم** در بيان آنكه جوهر خالي نيست از حركت و سكون برهان اين آنست كه هرچه متحيز بود لابد او را حصولي بود در چيزي و آن حصول اگر باقي بود او را سكون خوانند واگر باقي نبود او را حركت خوانند پس معلوم شد كه [illegible] خالي نباشد از حركت وسكون **اما دعوي چهارم** در بيان آنكه حوادث را اولي بايد برهان اين [illegible] اعداد [illegible] در آن [illegible] ازين [illegible] در آن اعداد [illegible] درين [illegible] ماه بر هر عددي او از عدد چيزي كمتر بود وآن چيز متناهي ومحصور بود پس اعداد [illegible] متناهي بود واز آن مراة اضعاف آنست ومتناهي را چون تضعيف كنند مراة متناهي مجموع آن هم متناهي بود پس [illegible] دورات قمر متناهي بود وچون معلوم شد كه جسم خالي نيست از حركت وسكون واين هر دو را بدايتي معلوم شد كه جسم را اولي بود زيرا كه هرچه بعد وجود او مساوي مده چيزي حادث بود آن چيز هم حادث بود پس درست شد كه عالم محدثست **اصل دوم** در اثبات صانع سبحانه وتعالى وتقدس برهان بر هستي آفريدگار تبارك وتعالى بسيارست ودرين كتاب دو اصل از اصول براهين بخواهيم آورد برهان اول آنكه چون معلوم شد كه عالم محدث است وهرچه محدث بود وجود او مخصوص بود والبته بوقتي معين با آنكه در عقل روا باشد كه در وقتي ديگر حاصل شود وهرچه چنين بود لابد او را موثري بايد برهان دوم آنست كه اجسام عالم در جسميت برابرند و در صفات واشكال مختلف پس موصوف شدن اين اجسام بدان صفات از براي جسميت ولوازم جسميت نيست والا بايستي كه جمله اجسام در جمله صفات برابر بودندي پس مقتضي آن صفات غير ذوات اين اجسام وغير لوازم اين اجسام است وازين لازم آيد كه جمله صفات كه اجسام در آن مختلفند جايز الوجود باشند وعدم بر هر يك روا بود وهرچه وجود او جايز بود او را موثري بايد پس لابد از مدبري وصانعي بايد و آن صانع جسم نبود كه اگر جسم بود او را نيز شكلي ومقداري وحيزي بود و او نيز بدان سبب محتاج مدبري ديگر شود پس او را صلاحيت آفريدگاري عالم نباشد پس معلوم شد كه آفريدگار سبحانه وتعالى جسم نيست وچون جسم نبود در حيز وجهت نبود و بدين [illegible] نتوان كرد وازين نكته جمله مذاهب مشبهه باطل شود وچون درست شد كه جسم نيست گوييم يا موجب است يا مختار اگر موجب باشد نسبت او با يك جسم چون نسبت او با ديگر جسمها باشد وچون نسبت او با همه برابر بود لازم آيد كه جمله اجسام در جمله صفات برابر بوند واين محال است پس درست شد كه صانع

عالم مختارست اگر خواهد که فعلی کند تواند اگر خواهد که نکند هم تواند و حقیقت قادر جز این نیست و چون قادری صانع معلوم شد باید که عالم بود زیرا که
آثار حکمت در افعال او ظاهرست و هر فاعل که آثار حکمت در افعال او ظاهر بود عالم باشد پس او را عالم باشد و باید که عالم بود بکلیات
و جزویات والا افعال جزوی از وی صادر نشدی پس درست شد که آفریدگار زیست حی و عالم و قادر و منزه است از جسمیت و جوهریت و حیزه
مکان و جهت بدین یک برهان مختصر و بدانک این برهان که گفته شد برای تشریفات است و بیشتر بنا اصول اسلام بدان مقرر شود و از وی
بطلان مذهب فلاسفه در افلاک و عناصر و طبایع ظاهر گردد و اگر درین کتاب جز این نکته یافت نشود خود کفایت است مر خواننده را والله
الموفق ع **اصل سیم** در اثبات نبوت سید المرسلین محمد مصطفی صلعم و دلیل برین آنست که قرآن بر دست وی ظاهر شد و قرآن معجز است
زیرا که عرب از معارضه آن عاجز بودند که اگر بر معارضه آن قادر بودندی معارضه آن خواهش کردندی و روی بحرب ننهادندی و ...
... و دلیل برانک معارضه نشد آنست که اگر کرده بودندی ظاهر شدی و پوشیده نماندی و چون ظاهر نشد دلیل آنست
که معارضه نکرده اند پس باید که قرآن معجز بود و چون این درست شد معلوم گردد که محمد مصطفی صلعم پیغمبری بحق است و الصدق
المقصد الثانی اصل اول در بیان آنک معدوم شی نیست که اگر معدوم شی بودی ذوات نامتناهی بودی نامتناهی اگر متناهی بودی باید
که معدومات باری تعالی متناهی بود زیراکه مذهب خصم آنست که باری تعالی جز بر ذواتی که در عدم ثابت بود قادر نبود و این باتفاق
باطلست و محالست که نامتناهی بود زیرا که هر معدوم که ثابت بود محتمل زیادت و نقصان بود و هر معدومی که از معدومی دیگر ناقص شود
و چون بطلان هر دو قسم ظاهر شد معلوم گشت که معدوم شی نیست **اصل دوم** در آنک باری تعالی لذاته مخالف خلقست لا لصفة
اینست که ذات باری تعالی با مساوی ذوات خلقست و در ذاتیت با مساوی نیست اگر مساوی نیست پس مخالف باشد بنفس ذات بود
و اگر مساوی دیگر ذوات بود و هر چه بر چیزی صحیح بود بر امثال آن چیز هم صحیح بود پس موصوف شدن ذات حق تعالی بصفت الهیت ...

حسن است ولیکن گفته‌اند در شرعیات حرام است بلکه هرچه در وی ماضی آمده باشد قبول باید کرد و در باقی توقف واجب بود و مذهب اهل حق آنست که جدل
هم در عقلیات و هم در نقلیات پسندیده است [illegible]

[illegible]

بر مناسبت وصف چنانک پیشتر [illegible] الاعتراضات امتحان اول قیاس اصل ممنوع [illegible]

[illegible]

آن وجهان سخن معینه بازآید و اگر چنانکه این ایجاب از برای حالی دیگر باشد که حصول آن عند الاجتماع بود و تسلسل لازم آید و اگر هیچ حالت حاصل نشود عند الاجتماع [illegible]

لوجوب القصاص [illegible] این سخن آنست که این قتل [illegible] وجوب قصاص است و قتل [illegible] وجوب قصاص است پس [illegible]

[illegible] **اصل چهارم** آنکه گویند دلیل حکمهای شرعی یا نص یا قیاس است [illegible]

پس آن حکم ثابت نباشد بیان آنکه دلیل احکام شرع یا نص یا قیاس است [illegible]

[illegible]

تا آن وقت که هر دو متساوی شوند و اگر [illegible] بر یکی حاصل شود و آن دو عدد متباینان باشند و اگر هر دو حاصل شود موافقت ایشان معتبر بود و اگر
بر سه بود موافقت بثلث بود و همچنین قیاس موافقتهای دیگر **فصل سیم** در تصحیح مسائل فرایض شرط آنست که تصحیح مسئله از عددی کنند
که در سهام او کسر نیفتد اما اگر کسر افتد [illegible] طایفه بود یا بر دو طایفه یا بر سه طایفه یا بر چهار و بیش از این نبود و اگر بر یک طایفه بود میان

[illegible]

مذهب سیم آنکه غرض از ذکر این حروف تنبیه کردن است بر اعجاز قرآن زیرا که نظم و نثر از این حروف مرکب است و عرب بدین حروف و ترکیب [illegible]

[illegible]

[illegible]

واشتعل الرأس شيبا و وجه استعارت آنست که لفظ اشتعال در شيب استعمال کرده است و درين آيه وجهی ديگر هست و آن آنست که اشتعال بحقيقت شيبا
[illegible] اشتعل الشيب الرأس [illegible] اشتعل الرأس شيبا [illegible]
[illegible]
پس از جهت اين فايده و اشتعل الرأس شيبا گفت [illegible]
لاريب فيه لفظ ريب را بر لفظ فيه که ظرفست مقدم کرده و در آيت ديگر [illegible] لا فيها غول [illegible]
[illegible]

[illegible]

خلفا و صفت کل شی باشد و بقدر خیر باشد پس معنی اینها این بود که هرچه مخلوق است بقدرت است و از ین لازم نیاید که هر خیر مخلوق او بود [illegible]

[illegible]

اصول او و مصنف پیش خوانده بودن اول بحث کردن از صحت اصل حدیث و درین علم بحث کند از کیفیت اسانید [illegible]

و بعضی از حسان و بعضی مرسل و بعضی غریب و بعضی ضعیف و بعضی مجهول [illegible] و کدام عالیست و کدام نازلست و درین علم اسامی رجال [illegible]

[illegible]

حدیث و لفظ حقیقت و ماهیت آن خوض کنند و آن بر دو قسم باشد یا تعلق بخالق دارد یا بخلق قسم اول آن باشد که [illegible]

و صفات خدای عز و جل باشد و شرح افعال و اسماء او بود و آنچه تعلق بخلق دارد یا اخبار باشد از حال مکلف یا از حال جزاء و این قسم دوم [illegible]

[illegible]

وکاه لاغر و اجزای او پیوسته در تحلل و تبدل است و چون چنین باشد عرضهای که بدان اجزا قایم بود هم در تبدل باشد پس معلوم شد که حقیقت شخص آدمی
و هرچه جسمیت و جسمانی است هیچ باقی نیست پس حقیقت آدمی نه جسم آمد و نه جسمانی و جماعتی از ظاهریان پندارند که از این معنی مشارکت باری تعالی لازم آید و چنانکه
[illegible] باطل است زیرا که جسم نابودن صفات سلبی است و جسم بودن و جسمانی بودن صفات ثبوتیست چون انسان و حیوان و نبات و جماد در جسمیت برابرند

وجمادی نامونی هم

و اگر چه متماثل نیستند و اعراض و درجات مجمل برابرند و اگر چه با تفاوت متماثل نیستند پس چون اشتراک در ثبوت این دو صفت موجب تماثل نیست اشتراک
در سلب این دو صفت چگونه موجب تماثل باشد بلکه اعتبار نفس حقیقت را [illegible] حاصل باشد و چون این قاعده معلوم شد [illegible]
آدم علی صورته و [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] **امتحان اول** رسول صلعم [illegible] [illegible] [illegible]
دو شخص در یک وقت مصطفی را صلعم بخواب بینند یکی او را در مشرق بیند و دوم در مغرب و معلوم است که یک جسم در یک زمان در دو مکان نباشد پس حضرت
حدیث چیست **جواب** خواب دیدن عبارت از حاصل شدن صورت آنحضرت در خیال و آن حاصل شدن غیر حصول آن حضرت است و دلیل برین آنست
که کسی باشد که در خواب بیند که در هوای پرواز می‌کند و [illegible] و اگر چه هیچ از آن در وجود نباشد و همچنین چون قطره باران [illegible]
اگر چه در وجود نباشد پس معلوم شد که روا بود که صورت چیزی در خیال پیدا شود و اگر چه آن چیز حاضر نباشد و چون حقیقت خواب دیدن معلوم شد [illegible]
صورت [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] بس این صدق و صواب باشد **امتحان دوم** در احادیث درست می‌آید که جبرئیل صلعم خویشتن را بر صورت دحیه کلبی کردی و
[illegible] [illegible] [illegible]
باشد پس صورت جبرئیل [illegible] **جواب** [illegible] حقیقت جبرئیل نه جسمیت و نه جسمانی [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
حقیقت آن شخص [illegible] و پس جبرئیل را صلوات الله علیه اجزای اصلی و ترکیب اصلی است که مادام که آن باشد حقیقت او باقی بود و اگر چه اجزای عارضی [illegible]
عارضی زایل گردد **امتحان سیم** رسول صلعم می‌فرماید عرضت علی الجنة فی عرض هذا الحایط یعنی عرضه کرده بر من بهشت را در پهنای این دیوار و خدای تعالی
در صفت بهشت میفرماید وجنة عرضها کعرض السموات والارض پس چیزی [illegible] و مثل عرض آسمان و زمین باشد چگونه او را در پهنای دیوار [illegible]
جواب دیدن بهشت با بزرگی او در پهنای دیوار همچنان باشد که دیدن آسمان با بزرگی او در آینه و چشم تنگ چون قطره [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] **[illegible]** [illegible] در این علم کتابها بسیار ساخته‌اند و [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] حکایات ایشان چنانکه لایق این کتاب باشد بر سبیل اختصار یاد کردیم که
[illegible] اول کسی که بر پیغامبر ایمان آورد از مردان ابو بکر صدیق بود و از غلامان زید بن حارثه و از کودکان علی بن ابی طالب کرم الله وجهه [illegible]
[illegible] [illegible] علیها السلام [illegible] [illegible]

بعد از هجرت بصد [illegible]

اصل دوم اول مولودی که ولادت او در مسلمانی بود عبد الله بن الزبیر بود [illegible] که [illegible]
[illegible] [illegible] چون عبد الله بن الزبیر در وجود آمد [illegible] شادی عظیم بود مسلمانان را **اصل سیم** اول کسی که در راه
خدای تعالی خون کافری ریخت سعد بن ابی وقاص بود و مصطفی صلعم او را گفت [illegible] **اصل چهارم**
اول کسی که در اسلام شهید شد عمر بن الحمام الانصاری بود [illegible] [illegible] گفت خدای تعالی
بهشت آماده کرده است [illegible] [illegible] [illegible]
میان من و میان بهشت [illegible] [illegible] [illegible] و جنگ می‌کرد تا
کشته شد و شهادت یافت و اول زنی که شهید شد در اسلام سمیه بود مادر عمار [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] **[illegible]** اول کسی که او را امیر المؤمنین خواندند
عمر بن الخطاب بود و سبب آن بود که ابو بکر را رضی خلیفه رسول خواندندی و چون عمر بخلافت بنشست گفت اگر مرا مردمان گویند که ای خلیفه خلیفه رسول
خدای این سخن دراز شود [illegible] [illegible] [illegible]
اصل ششم اول کسی که از ملوک عرب که نام او بر درم و دینار نقش کرد عبد الملک بن مروان بود **اصل هفتم** اول کسی که هزار هزار درم بخشید
بیک کس [illegible] معاویه بود که او حسن را [illegible] هزار هزار درم بخشیدی [illegible] [illegible] عبد الله بن جعفر بن ابی طالب
و همچنان عبد الله عباس را و چون معاویه وفات یافت و یزید [illegible] [illegible] عبد الله جعفر [illegible] [illegible]

الناس

۱۸

الناس [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
جعفر یزید را تواضع نمود و گفت [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
و هر دو را [illegible] هزار هزار درم بوی تسلیم کرد و بعد از آن هیچ خلیفه هزار هزار درم بخشیدن عادت نداشت الا ابو جعفر منصور [illegible]
بخل در میان مردمان مشهور بود و او را بدان سبب ابو الدوانیق خواندندی و در یک روز [illegible] هزار هزار درم بخشید و بعد از آن [illegible]
می‌بخشیدند و بعد از آن مأمون خلیفه و بعد از آن اجداد این [illegible] هیچ کس نکرد **اصل هشتم** عبد الملک مروان را ابو الذباب خواندندی [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] عمر بن عبد العزیز را اشج [illegible] و یزید بن الولید ابن عبد الملک را ناقص [illegible] و مروان بن محمد بن مروان که [illegible]
ملوک بنی امیه بود او را مروان حمار گفتندی و سبب این لقب دو چیز بود یکی آنکه عرب هر صد سال را حمار گفتندی و چون [illegible]
این مروان [illegible] سال رسید او را حمار نام نهادند و جماعتی از علما [illegible] این آیت را که خدای تعالی [illegible] الی حمارک [illegible]
بر مروان حمل کردند و گفتند که معنی این آیه آنست که در این صد سال که ملک در دولت عباسیان [illegible] ایشان [illegible] و بعد از آن [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] مروان از آن روز باز که ملک [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] **اصل نهم** [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] المنتصر بن المتوکل بن المعتصم بن الرشید بن المهدی بن

کرات کزوه بهشت هم

منصور بود [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] **علم التواریخ** [illegible] در علم تواریخ [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] **اصل اول** در تاریخ پادشاهان عجم ملوک عجم با کثرت ایشان و طول مدت ایشان بر چهار طبقه بودند اول پیشدادیان [illegible]
دوم کیانیان سیم اشکانیان چهارم ساسانیان اما طبقه اول که آن پیشدادیان [illegible] ایشان [illegible] اول کیومرث [illegible]
سی سال بود و او را دختری و پسری بود [illegible] [illegible] [illegible] فرزند [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] کیومرث صد و هفتاد سال زمین را پادشاه خالی بود و بعد از آن
پادشاه دوم [illegible] [illegible] بن کیومرث بود [illegible] دولت وی چهل سال بود دوم پادشاه سیم طهمورث بن [illegible]
[illegible] مدت دولت وی سی سال بود [illegible] چهارم [illegible] جمشید بن [illegible]
[illegible] [illegible] هفتصد سال [illegible] [illegible]
یعنی خداوند [illegible] [illegible] [illegible] ششم افریدون بن اثفیان بود و ملک او پانصد سال بود [illegible]
سی سال [illegible] و خداوند تعالی ابراهیم خلیل را بخلق فرستاد هفتم منوچهر بود و ملک او صد و بیست سال [illegible]

بادشاهی کرده در ایران زمین

خدای تعالی بخلق فرستاد هشتم [illegible] [illegible] نهم زو بن طهماسب بود سه سال دهم گرشاسف بن زاب بود [illegible]
طبقه کیانیان و عدد ایشان ده است اول کیقباد و مدت دولت او صد و بیست [illegible] سال بود دوم کیکاوس بن کیشا فرین کیقباد بود
صد و پنجاه سال سیم کیخسرو بن سیاوش بن کیکاوس [illegible] [illegible] سلیمان [illegible] و خدای تعالی [illegible] فرستاد چهارم

و بیت المقدس را آبادان کرد

لهراسب بود [illegible] [illegible] [illegible] ششم [illegible]
سال بود [illegible] [illegible] [illegible] هشتم دارای [illegible]
[illegible] دوازده سال بود نهم دارای بن دارای بود دوازده سال و ملوک عجم [illegible] [illegible] اسکندر [illegible]
دارای [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

الحاق کنیم و روی زمین را از شر و خبث ایشان پاک کردانیم ارسطاطالیس در جواب نامه نوشت که ... [illegible] ... و ... [illegible]

کریز نیست تمامی از جهانبانان ... [illegible] ... صاحب ایالت حاصل نشود و انواع فساد و ... [illegible]

و خشانه و خزانه‌ها و ... [illegible] ... و پادشاهان را هلاک کنی محتاج آن کروهی که ملک ابنا ایشان تفویض کنی و چون نا اهل مستولی شود و

مضرت آن ... [illegible] ... مصلحت آنست که هر طرفی یکی از ایشان تفویض کنی تا ایشان با یکدیکر در منازعت و معاونت ... [illegible]

قصد ... [illegible] ... و ایشان را ملوک طوایف نام نهاد و طبقه سیم اشکانیان اند

و عدد ایشان یازده است اول اشک بن دارا ... [illegible] ... سال بود دوم اشک بن اشک بود ... سال سیم شاپور بن اشک بود ... [illegible]

سال چهارم ... [illegible] ... سال بود ... [illegible] ... و یک سال ... [illegible]

سال بود هفتم ... [illegible] ... سال هشتم ... [illegible] ... هزمز بن بلاس ... [illegible]

و چهار سال یازدهم اردوان بن بلاس بن فیروزان پنجاه و پنج سال طبقه چهارم ساسانیان اند و عدد ایشان سی است و مدت ملک

ایشان از اول عهد اردشیر تا بوقت هلاک یزدجرد بن شهریار چهارصد و ... و ... سال اول ملک اردشیر بابک بود نوزده سال دوم

شاپور بن اردشیر سی سال و چهار ماه بود سیم هرمز بن شاپور یک سال و ده ماه بود چهارم بهرام ... [illegible] ... سال پنجم هرمز بن ... [illegible]

هیزده سال ششم شاپور ذوالاکتاف هفتاد و دو سال هفتم برادر او اردشیر بن شاپور بن هرمز تا بوقت بلوغ ... و مدت چهار سال ...

هشتم شاپور بن شاپور ... [illegible] ... سال نهم بهرام بن شاپور دوازده سال دهم یزدجرد بن بهرام که ... [illegible]

یازدهم یزدجرد ... [illegible] ... سال دوازدهم بهرام گور ... [illegible] ... سال سیزدهم یزدجرد بن بهرام ... [illegible]

بن یزدجرد ... [illegible] ... سال و یکماه پانزدهم فیروز بن بهرام ... سال و یک روز ... [illegible] ... بن فیروز ... سال ... [illegible]

او قباد ... [illegible] ... انوشروان کسری ... [illegible] ... سال و ... ماه و مردی نیک عادل ... [illegible]

نوزدهم هرمز بن کسری ... و سه سال بود بیستم پرویز بن هرمز ... سال بود ... [illegible]

اردشیر بن شیرویه یکسال ... [illegible] ... از خاندان پادشاهی نبود ... [illegible] ... توران ... [illegible]

یکسال و چند روز ... [illegible] ... از خاندان پادشاهی نبود ... [illegible] ... خسرو بن قباد ... [illegible] ... فیروز ...

و او از نسل اردشیر بابک بود ... [illegible] ... آزرمی دخت بنت پرویز چهار ماه ... [illegible] ... خسرو بن پرویز یکماه و چند روز بود

... یزدجرد بن شهریار بن پرویز بیست سال ... و او آخر ملوک عجم است ... [illegible] ... و لیکن ...

حمزه اصفهانی ... [illegible] ... بهرام بن بهرام ... [illegible] ... هرمز بن شاپور ... [illegible]

... [illegible] ... و تاریخ بعضی از ... [illegible]

صلعم حمزه اصفهانی روایت می‌کند از محمد بن جریر الطبری که او گفت علما خلاف کرده‌اند در وقت ولادت رسول صلعم و مقدار زمانی که در آن

خلاف کرده‌اند ... [illegible] ... بعضی گفته‌اند ولادت ... [illegible] ... و بیشتر بر آن‌اند که

ولادت ... [illegible] ... انوشروان چهل سال گذشته بود و خلاف کرده‌اند که بعد از ... [illegible] ... وفات یافت بعضی گفته‌اند

که رسول ... [illegible] ... ولادت رسول صلعم ... [illegible] ... و چون ... [illegible] ... بعضی گفته‌اند

شش ساله بود و بعضی گفته‌اند بعد از آن وفات یافت که رسول صلعم ... ساله بود و خلاف کرده‌اند در مقدار سال او آن وقت که در صحبت ابوطالب

... [illegible] ... بعضی گفته‌اند نه ساله بود و بعضی گفته‌اند دوازده ساله بود و خلاف کرده‌اند در مقدار عمر او در وقت تجارت که بعضی گفته‌اند بیست و

سال بود و بعضی گفته‌اند سی و پنج ساله بود و چون چهل سال تمام شد ایزد تعالی او را بخلق ... [illegible]

گذشته بود و ... [illegible] ... بعد از نبوت تا شش سال بدعوت خلق مشغول بود و بعد از آن دعوت ظاهر کرد و خلق را بخدای تعالی می‌خواند

و ... [illegible] ... و از خدیجه علیها السلام چهار دختر آمد فاطمه و زینب و رقیه و ام کلثوم و از پسران طاهر و طیب و قاسم و از

کنیزکی که نام او ماریه بود ... [illegible] ... ابرهیم ... [illegible] ... فاطمه در نکاح مرتضی علی ... بود و زینب در نکاح

ابوالعاص بن ربیع بود و رقیه در نکاح عتبه ابی لهب بود و چون خدای تعالی سوره ... [illegible] ... ام جمیله که زن ابی لهب بود ... [illegible]

و عتبه ... [illegible] ... رقیه را طلاق داد ... عثمان بن عفان او را در نکاح آورد و چون او از دنیا برفت رسول صلعم ام کلثوم را بحکم ... [illegible]

فصل سیم در اسامی خلفا رضی الله عنهم اول همه ابوبکر صدیق بود و نام او عبدالله بن عثمان بن ابی عامر بن عمرو بن کعب بن سعد بن تیم

بن مره بن کعب ... [illegible] ... رسول صلعم ... [illegible] ... دوازدهم ربیع الاول سنه احدی عشر من الهجره وفات یافت ...

۱۲ ربیع الاول بود و بعضی
... [illegible]

با ابوبکر بیعت کردند و خلافت او دو سال و سه ماه و ... روز بود دوم ابوحفص عمر بن الخطاب بن نفیل بن عبدالعزی بن رباح بن عبدالله بن قرط بن رزاح بن عدی

بن کعب بن لوی و نسب او بکعب بن لوی بنسب رسول صلعم می‌پیوندد و مدت خلافت او ده سال و هشت ماه و ... روز بود سیم ابوعمرو عثمان بن عفان بن

ابی العاص بن امیه بن عبد شمس بن عبد مناف و نسب او بعبد مناف بنسب رسول صلعم می‌پیوندد و مدت خلافت او دوازده سال کم ... روز بود

چهارم ابوالحسن علی بن ابی طالب بن عبدالمطلب سلام الله علیه ذکر ... [illegible] ... مصطفی صلوات الله علیه بود و مدت خلافت او چهار سال و نه ماه بود ...

... [illegible] ... خلافت ... [illegible] ... و چون امیرالمؤمنین علی بجوار رحمت حق انتقال کرد از مدت سی سال شش ماه مانده بود

و آن شش ماه ... حسن بن علی علیهما السلام بود و چون حسن بن علی علیهما السلام ... [illegible] ... ملک بمعاویه تسلیم کرد

و مدت ملک معاویه نوزده سال و چهار ماه بود ... [illegible] ... دوم یزید بن معاویه بود و مدت ملک او سه سال و هشت ماه بود سیم معاویه

بن یزید بن معاویه بود و مدت ملک او ... [illegible] ... چهارم مروان بن الحکم بود ... ماه ... پنجم عبدالملک بن مروان بود

و مدت ملک او بیست سال و یکماه بود ششم ولید بن عبدالملک و مدت ملک او نه سال و نه ماه بود و هفتم سلیمان بن عبدالملک مدت ملک او

دو سال و هفت ماه بود هشتم عمر بن عبدالعزیز و مدت ملک او ... بود و ... [illegible] ... نهم یزید بن عبدالملک و مدت ولایت او چهار

سال و یکماه بود دهم هشام بن عبدالملک مدت ملک او نوزده سال و ... ماه و چند روز بود یازدهم ولید بن یزید بن عبدالملک مدت ولایت او

یکسال و دو ماه و چند روز بود دوازدهم یزید بن الولید ... [illegible] ... و مدت ولایت او پنج ماه و ... روز بود سیزدهم ابراهیم بن الولید بن عبد

الملک مدت ولایت او هفتاد روز بود چهاردهم مروان بن محمد بن مروان که او را حمار گویند و مدت دولت او پنج سال بود و خلفای بنی العباس اول همه ابوالعباس

عبدالله بن محمد بن علی بن عبدالله بن العباس السفاح بود و مدت ایالت او چهار سال و هشت ماه بود دوم ابوجعفر عبدالله بن محمد بن علی بن عبدالله بن العباس

الملقب بالمنصور و مدت دولت او بیست و دو سال بود سیم مهدی بن المنصور و مدت ملک او ده سال و یکماه و بیست و دو روز بود چهارم الهادی ...

او موسی بن المهدی بود و مدت امارت او یکسال و یکماه بود پنجم هرون الرشید بن مهدی و مدت خلافت او بیست و سه سال بود ششم الامین بن هرون

الرشید و مدت دولت او چهار سال و ... [illegible] ... هفتم عبدالله بن الرشید الملقب بالمامون ... [illegible] ... روز بود ... [illegible]

... [illegible] ... خلفای بنی عباس ... [illegible] ... محمد بن هرون بن محمد بن عبدالله بن محمد بن علی بن عبدالله بن العباس ...

سال و ... ماه ... [illegible] ... هشت سال بود و ... هزار غلام ترک داشت نهم الواثق بالله ابوجعفر هارون بن المعتصم

مدت خلافت او پنج سال و ... ماه و ... روز بود ... [illegible] ... جعفر بن المعتصم و مدت خلافت او چهارده سال بود ... [illegible]

یازدهم المنتصر بالله محمد بن المتوکل و مدت خلافت او شش ماه بود دوازدهم المستعین بالله ابوالعباس احمد بن محمد بن المعتصم و مدت ایالت او ... سال

... [illegible] ... سیزدهم المعتز بالله ... [illegible] ... الزبیر بن المتوکل و مدت خلافت او سه سال ... [illegible] ... چهاردهم المهتدی

بالله ابوجعفر محمد بن الواثق و مدت خلافت او کمتر از یکسال بود پانزدهم المعتمد علی الله ابوالعباس احمد بن المتوکل مدت خلافت او بیست و سه سال

و ... ماه ... روز بود شانزدهم المعتضد بالله ابوالعباس احمد بن طلحه بن الموفق بن المتوکل مدت خلافت او نه سال ... [illegible]

... [illegible] ... هفدهم المکتفی بالله ابومحمد علی بن المعتضد و مدت خلافت او شش سال و ... ماه و ... روز بود ... هیجدهم المقتدر بالله ابوالفضل جعفر بن

المعتضد مدت خلافت او بیست و چهار سال و ... ماه و ... روز بود نوزدهم القاهر بالله ابومنصور محمد بن المعتضد مدت خلافت او یکسال

و پنج ماه و ... و یک روز بود بیستم الراضی بالله ابوالعباس احمد بن المقتدر مدت خلافت او هفت سال و ده ماه و پانزده روز بود بیست و یکم المتقی

بالله ابواسحق ابراهیم بن المقتدر و خلافت او سه سال و یازده ماه بود بیست و دوم المستکفی بالله ... [illegible] ... بن المکتفی مدت خلافت او یکسال

و ... ماه و ... روز بود بیست و سیم المطیع لله ابوالقسم الفضل بن المقتدر مدت ... او بیست و نه سال و چهار ماه بود بیست و چهارم

الطائع لله ابوبکر بن المطیع مدت خلافت او هفده سال و ... ماه بود بیست و پنجم القادر بالله ابوالعباس احمد بن اسحق بن المقتدر خلافت او چهل

و یک سال و ... ماه بود بیست و ششم القائم بامر الله ابوجعفر عبدالله بن القادر مدت خلافت او چهل و چهار سال و هشت ماه ... بیست و هفتم

المقتدی بامر الله ابوالقسم عبدالله بن محمد بن عبدالله مدت خلافت او ... سال و ... ماه و ... روز بود بیست و هشتم المستظهر بالله

ابوالعباس احمد بن المقتدی مدت خلافت او بیست و پنج سال و ... ماه بود بیست و نهم المسترشد بالله ابومنصور الفضل بن المستظهر ... [illegible]

او را مدت معلوم نشد ... [illegible] ... الراشد بالله ابوجعفر منصور بن المسترشد و مدت خلافت او ... [illegible] ... سی و یکم المقتفی ...

... [illegible] ... سی و دوم المستنجد ... [illegible] ... الناصر لدین الله ... [illegible] ... امیرالمؤمنین علی علیه السلام ...

... [illegible] ... عمر بن الخطاب رضی الله عنه شام در ولایت یزید بن ابی سفیان بود ... [illegible] ... و چون نوبت خلافت

بعثمان رضی الله عنه رسید شام تمام بر معاویه مقرر داشت و چون نوبت خلافت بعلی رسید ... [illegible] ... جریر بن عبدالله البجلی بمعاویه

در
چهار ماه

و مدت ایالت او بیست
و سیزده روز بود ... [illegible]
محمد بن هارون الرشید
او هشت سال و ...

معاویه گفت طاعت علی بر من آن وقت واجب باشد که او کشندگان عثمان را بدست من دهد تا ایشان را قصاص کنم و اهل شام را بدین سخن بر مخالفت
مخالفت علی علیه السلام مشغول شد و بدین سبب جنگ صفین واقع شد و معاویه چون روی بحرب علی آورد مقدمهٔ لشکر او عمرو بن العاص بود
لشکر معاویه نزدیک فرات فرود آمدند و سپاه علی را از آب منع کردند عمرو عاص گفت مصلحت در آنست که علی را از آب منع نکنند

[illegible]

چنانکه خدای تعالی فرمود ... فی دین الله افواجا ... ظاهر و روشن شده است ...

کفار نماند و جهان بنور ایمان منور شود ... اسلام تا قیام قیامت باقی بماند ... تعالی برکات جد و اجتهاد پادشاه عادل مجاهد

غازی در قمع کفار ... ان شاء الله تعالی وحده و **عزوات المغازی** عزوات رسول صلعم بسیار بوده است و ما

درین کتاب ... **اول** غزوه بدر ... ماه رمضان بود سال دوم از هجرت ... صحابه سیصد و

... از مهاجر و انصار ... و در میان ایشان سوار الا مقداد نبود

و کافران میان هزار ... بودند و در میان ایشان صد سوار بود خدای تعالی مؤمنانرا نصرت داد ...

... علی بن ابی طالب علیه السلام ... ولید بن عتبه را بکشت و حمزه بن عبد المطلب رضوان الله علیه

... ابو جهل را بکشت ...

... این کتاب ... **ابواب الطب ... اصل اول** ... هر لفظی که او را دلالت بود ... جزوی ... دلالت بود ...

[illegible] فصل دوم [illegible]

[illegible]

فصل سیم [illegible]

[illegible]

فصل دوم [illegible]

[illegible]

فصل سیم [illegible]

[illegible]

اوقات

[illegible]

امتحانات امتحان اول [illegible]

[illegible] امتحان دوم [illegible]

امتحان سیم [illegible]

[illegible]

[illegible] فصل دوم [illegible]

[illegible]

[illegible] فصل دوم

[illegible]

فصل سیم در طبقات اوزان [illegible]

مفعول مفاعلن مفاعیل [illegible]

[illegible]

مجموع گویند چون [illegible] و چون این معلوم شد که هر رکنی مرکب بود از دو سبب [illegible] خفیف [illegible]

[illegible]

فصل دوم [illegible] ارکان [illegible]

[illegible] سبب خفیف و وتد مجموع حاصل شود [illegible]

[illegible] فاعلاتن [illegible] مفاعیلن [illegible] مستفعلن [illegible] مفعولات [illegible]

فصل سیم [illegible]

[illegible]

متحرک وجوابا علی وجه و اما ترادف دو ساکن بود چنانک شاعر گوید یا صاح یا [illegible] من رسم [illegible] و دمنه [illegible] والاطلال الف ولام [illegible] دو ساکن

و متوالی **فصل دوم** در حروف چند که در قافیها افتد و عدد آن شش است روی و وصل و خروج و ردف و تاسیس و دخیل و قومی حروف دیگر

بعد از حروف خروج و از ان زاید نام نهاده اند و قومی دیگر حروف دیگر را [illegible] عالی و متعدی اما حرف روی آن بود که بنای شعر بر وی بود و از

تکرار آن در هر بیتی در یک موضع معین گزیر نباشد چنانک با در شعری که قافیه او کتب و لقب است [illegible]

[illegible]

مرا اقسام است اول آنک تام باشد و شرط او آن باشد که در صورت مماثلت حاصل بود در انواع حروف و در اعداد و هیات آن از حرکت و سکون

و اگر اختلاف در هیات حروف بود آنرا تجنیس ناقص خوانند چنانک جبة البرد جنة البرد و اگر اختلاف در اعداد حروف بود آنرا مذیل خوانند

چنانک خدای تعالی می فرماید والتفت الساق بالساق الی ربک یومئذ المساق و اگر اختلاف در انواع حروف بود یا در مخرج متقارب

باشد اگر باشد آنرا تجنیس مضارع گویند چنانک [illegible] و اگر در مخرج متقارب نباشد آنرا تجنیس لاحق گویند

چنانک خدای تعالی می فرماید [illegible] و شعب این اقسام بسیار است و استقصاء آن لایق این موضع

فصل دوم در اشتقاق حقیقت اشتقاق در علم اشتقاق گفته شده است و جمع کردن میان لفظها که در اشتقاق متحد باشند [illegible]

[illegible]

فصل سیم در شرح رد العجز الی الصدر [illegible]

[illegible]

حال من الكرى و هو مذكر فلم لم يقل مطره و له جواب انه يمكن ان يعبر عن معنى الكرى بلفظة موثثة و هى النومة و اذا كان كذلك زال الاشكال

مشكل سيم — ذو الرمه گويد اذا غير النأى المحبين لم يكد رسيس الهوى من حب مية يبرح و اشكال وى آنست كه كاد چون در اثبات استعمال كنند مفيد نفى بود و چون در نفى استعمال كنند مفيد اثبات بود و پس چون گفت لم يكد يبرح لازم آيد كه براح حاصل باشد و اين مناقض غرض شاعر است و حكايت مى كنند كه چون ذو الرمه اين شعر ميخواند يكى از حاضران بروى اين استدراك كرد و ذو الرمه شعر را بگردانيد و گفت اذا غير النأى المحبين لم اجد رسيس الهوى من حب مية يبرح و چون يكى از فاضلان اين سخن بشنيد گفت طبع ذو الرمه مصيب بود و فكرت او مخطى و امام عبد القاهر نحوى رحمه الله در بيان اين سخن روايت اول است مى گويد لفظ كاد مفيد مقاربت است اما آنكه آن خبر واقع شود داخل نيست در مفهوم او و چون چنين باشد لم يكد از براى نفى مقاربت باشد و نفى مقاربت چيزى مفيد وقوع آن چيز نشود و پس اشكال زايل شد و اين سخن آنست كه خداى تعالى مى فرمايد اذا اخرج يده لم يكد يريها و مراد از اين نفى رؤيت است پس معلوم شد كه لم يكد مفيد وجود آن چيز نباشد

چشم زدن آنی کرد و کوزه و کفچه چون بیشتر کرده بود امتحان سیم چرا قطرهای باران در تابستان بزرگ مقدار و اندک عدد و سریع النزول باشد جواب

در تابستان هوای گرد زمین ... گرم ... و قطرهای ... زمستان کوچک مقدار و بسیار عدد و بطیء النزول ...

سبب آن شود که سردی از ظاهر و باطن گریزد و چون سرما در باطن محقق شود ... بخار چون سرد شود آب گردد ...

... علم التعبیر الاصول الظاهره فصل اول در بیان قوتها ...

[illegible]

[illegible] سرد و خشک است و آب وی مردم صفراوی را [illegible]

[illegible]

[illegible] فصل [illegible] در منفعت و مضرت میوهای خشک [illegible]

[illegible]

[illegible] خربزه [illegible] نشاید خوردن [illegible] گوشت [illegible]

[illegible]

[illegible] فصل دوم در شرح احوال ریاضت [illegible]

در فواید ریاضت چون مردم [illegible]

[illegible] حرارت غریزی [illegible]

نقصان [illegible] حرارت غریزی [illegible] فصل سوم [illegible]

در وقت ریاضت هرگاه که معده و جگر از غذا خالی شود [illegible]

[illegible]

[illegible] فصل سیم در مقدار ریاضت [illegible]

[illegible]

[illegible] فصل چهارم [illegible]

قوت مباشرت زیادت کند [illegible] و آن چو بطی [illegible] که از وی خون قوی [illegible]

[illegible] و هر که خون قوی [illegible] و تحلیل [illegible] و قوت مباشرت از وی بود پس [illegible] معنی [illegible]

[illegible] باشد که این [illegible] معنی [illegible]

[illegible] یک معنی [illegible] حاصل است چون [illegible] تحلیل [illegible] ترکیب باید کرد [illegible]

[illegible]

فصل [illegible]

[illegible]

فصل [illegible]

[illegible]

امتحان اول فرق چیست میان نبض منتظم و میان نبض موزون جواب نبض منتظم آن باشد که زمانها حرکتهای [illegible] مختلف باشد لکن آن اختلاف [illegible]
معلوم مثلا حرکت نخستین [illegible] بود و دوم آهسته و سیم آهسته تر پس چهارم [illegible] شود که اول بار بوده است و هم برین طریق ضعیف [illegible]
پس در نبض منتظم مناسبات از جهت حرکات معتبر است و اما در نبض موزون مناسبات زمان حرکت با زمان سکون معتبر است پس فرق معلوم شد
امتحان دوم چه فرق است میان نبض مختلف القرع و میان نبض غزالی جواب مختلف القرع آن بود که اول و مخالف اجزا [illegible] باشد در قوت و ضعف [illegible]
آن باشد که اول آن ضعیف تر بود از آخر و پس مختلف القرع چون جنس است مر غزالی را امتحان سیم دلالت نبض ذنب الفار بر ضعف بیشتر بود یا دلالت
نبض مسلی جواب ذنب الفار را بر ضعف دلالت [illegible] زیرا که مسلی از ضعف آغاز کند و بتدریج بقوت رسد [illegible]
[illegible] ذنب الفار [illegible] از ضعف بقوت رسد [illegible] پس ضعف در ذنب الفار بیشتر باشد [illegible]
در مسلی افزون

فصل التشریح الاصول الظاهره اصل اول

در حقیقت اعضا عضوها یا بسیط اند یا مرکب بسیط آنست که هر جزوی محسوس که از وی گیری
در نام و حقیقت مماثل کل بود چنانک استخوان و گوشت و پوست که هر پاره که از وی بگیری هم استخوان باشد و هم گوشت و هم پوست و اما آنک جزو
محسوس از وی مشاکل کل جزو [illegible] مرکب [illegible] چون دست و پای زیرا که یک جزو از دست دست نبود و یک جزو از پای
پای نبود [illegible] بسیط [illegible] که هر جزوی محسوس که از وی [illegible] مساوی کل [illegible] محسوس [illegible]
باطل بود زیرا که گوشت و پوست مرکب از آب و باد و خاک و آتش است [illegible] اجزا که گوشت [illegible] پوست است [illegible] محسوس [illegible]
[illegible] باطل [illegible] محسوس [illegible] شیخ رئیس ابو علی [illegible] و بیشتر طبیبان
[illegible] اصل دوم در ذکر اعضا بسیط اول استخوانست [illegible] صلب [illegible]
[illegible] میان استخوان و میان عضوها [illegible] گوشت و عصب [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] اصل سیم [illegible]
[illegible] استخوانها [illegible] دویست و چهل و هشت پاره است [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] استخوان [illegible] کتف [illegible] استخوان بازو [illegible] ساعد [illegible]
دست و هشت [illegible] انگشتان [illegible]
[illegible]
[illegible] دویست و چهل و هشت [illegible] استخوانها [illegible]
لامی [illegible] الاصول المشکله اصل اول در تشریح عصب چشم [illegible] عصب از دماغ رسته است
جفت نخستین [illegible] دماغ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] اصل دوم در تشریح طبقات و رطوبات چشم [illegible]
[illegible] غشای صلب [illegible] استخوانست [illegible]
و طبقات چشم [illegible]
[illegible] الطبقه [illegible]
[illegible] الطبقه الشبکیه [illegible]
الرطوبه الزجاجیه [illegible] رطوبت زجاجی [illegible] الرطوبه الجلیدیه خوانند
[illegible] رطوبت جلیدیه

که دایره [illegible] جاجیه [illegible] و بعد ازین از کنار طبقه شبکیه طبقه دیگر
رسته است [illegible] الطبقه العنکبوتیه گویند [illegible] مرغ و ازرا الرطوبه
البیضیه گویند [illegible] الطبقه العنبیه گویند [illegible]
[illegible] طبقه عنبیه [illegible] ثقبه [illegible]
از جلیدیه [illegible] ثقبه [illegible] این طبقه [illegible]
[illegible]
[illegible] طبقه [illegible] طبقات [illegible] جلیدیه و آن طبقه صلب است [illegible]
[illegible] طبقه [illegible] عنبیه و قرنیه است و آن طبقه [illegible]
که حرکت چشم [illegible] اصل سیم در سبب رنگهای چشم [illegible] سبب سیاهی چشم [illegible]
[illegible]
طبقها [illegible] جلیدیه [illegible]
کمتر [illegible] رطوبت [illegible] جلیدیه [illegible]
رطوبت جلیدیه [illegible] سیاهی طبقه عنبیه است [illegible] سیاه باشد [illegible]
جمع شود چشم ازرق بود و اگر بعضی [illegible] سیاهی و بعضی [illegible] ازرقی حاصل شود چشم شهلا بود [illegible]
والامتحانات امتحان اول چرا بعضی مردمان در زمان طفلی شهلا چشم بوند و چون بزرگ شوند سیاه چشم گردند و بعضی باشند که [illegible]
عمر سیاه چشم باشند و در پیری شهلا چشم شوند جواب چون سبب شهلا بودن چشم زرقت طبقه عنبیه بود [illegible]
نارسیده [illegible] زرقت آن [illegible] رطوبت [illegible]
[illegible] سیاه چشم چون پیر شود و شهلا چشم شود امتحان دوم منفعت طبقه عنبیه چیست جواب شیخ الرئیس [illegible]
میان رطوبت جلیدیه [illegible] صفا و نهایت شفافی است و میان رطوبت بیضیه [illegible]
عنکبوتیه [illegible] و این برخلاف جمله طبیبان [illegible] امتحان سیم منفعت چیست [illegible]
و عصب [illegible] جواب [illegible]
[illegible]
نور کنها جیست والله اعلم فصل الصیدنه مراد ازین علم [illegible]
اصل مشکل [illegible] ادویه مفرده [illegible] امتحان [illegible] این کتاب الاصول الظاهره
اصل اول در بلسان و آن درختی است [illegible] عین الشمس خوانند [illegible]
او از حب او بهتر باشد [illegible] روغن [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
اصل دوم در مشک [illegible]
چنانک [illegible]
[illegible] اصل سیم در عود و بهترین عودی عود مندلی است [illegible]
عود جبلی [illegible] قماری [illegible] صینی [illegible]
[illegible] اصل چهارم [illegible]
[illegible] ادویه [illegible] معدنی بود یا نباتی یا حیوانی [illegible]
[illegible]
[illegible]

شکوفه آن وقت باید گرفت که تمامت شکفته و پیش از آنکه بپژمرد ... و اما ثمر آن وقت باید گرفتن که رسیده بود و وقت کمال او در آید اما تخم آن وقت باید گرفت ... [illegible]

فصل دوم در طبایع داروها [illegible]

فصل سیم در طرق معرفت طبایع [illegible]

الامتحانات امتحان اول [illegible]

امتحان دوم [illegible]

امتحان سیم [illegible]

[illegible]

فصل هفتم [illegible]

فصل هشتم [illegible]

فصل نهم [illegible]

فصل اول [illegible]

فصل دوم [illegible]

باشتی بجایست نرم انگاه آنچ باقی ماند هر که مقطر شود ... باید آب حماضی ... تا سواد و احتراق از وی برود و آنچ از وی باقی ماند صبغی بود لطیف و مطهر
آنرا باروح که یاد کرده شد و با کلس ... تا حل شود انگاه عقد کنند مقصود حاصل آید و در هر موضعی از این مواضع اسرار بسیارست اگر
بذکر آن مشغول شویم دراز شود والله اعلم. **فصل سیم** در اکسیر حیوانی بدانک اکسیر حیوانی از همه نوع اکسیرها شریف‌ترست و هیچ بهتر از آن نباید که از موی

[illegible]

و یک وقت این هر سه ممکن بشود و هر یکی از این صور شما یعنی مرد و شیر و خروس جدا باید کرد و آنگاه با یکدیگر مرکب باید کرد و آنگاه این صورت را بسوهان [illegible]

[illegible]

[illegible]

کواکب پرست بودندی خاصه چون ستاره در بیت خود یا در شرف خود بودی و از نظر [illegible]

[illegible]

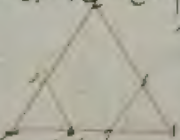
الامتحان [illegible] امتحان اول

[illegible]

اگر موم بر جامه افتد بر روغن گاو و بیاید مالید و انگاه در آب باقلی گرم کرده باید شستن با ریعصابون بمالیدن تا پاک بیرون آید فصل سیم اگر زعفران بر جامه
افتد منوره و صابون و آب گرم بباید شستن فصل چهارم اگر جامه باب انار بیالاید باید شستن و صمغ عربی باید شستن تا پاک شود و اگر خارتره
و آب او بیالاید بکتیرا جو و نوره باید شستن و مالیدن پس باشنان و صابون شستن تا پاک شود فصل پنجم اگر جامه بخون بیالاید نمک و آب
بشویند پاک گردد و اگر کهن بود سرکه ... فصل ششم مداد سیاه ...

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

پس زاویه ا ب ج یک قایمه بود و دو دانگ و از انجا [illegible] قسم برابر کردیم پس هر یک از آن دو دانگ بود پس زاویه [illegible]
پس خط [illegible] و همچنین [illegible] و ایضا زاویه [illegible] پس خط [illegible] بود و ایضا زاویه [illegible]
[illegible] و ایضا چون زاویه [illegible] قایمه است [illegible]
و هم برین طریق زاویه [illegible]
[illegible]

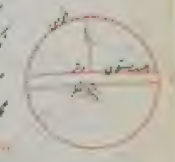
امتحانات امتحان اول [illegible]

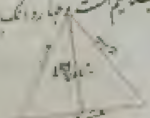

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

الامتحانات امتحان اول [illegible]

[illegible]

دو ثقیل فرو کنند و اگر هر دو ثقیل متساوی باشند هر دو از یکدیگر دور شوند و آن خط بر موضع تماس ایشان بود و اگر مختلف باشد نسبت ... اخف به مرکز اثقل چون زیادت اعظم بر جرم اصغر بود و صورت آن این چنین است

در کیفیت وزن و شرایط آن بدانکه هر عمودی مستقیم مستوی الفاظ که همه او از یک جوهر باشد هر گاه که آن را به دو نیم کنند و از آن جا که جای یکجا قسمت بود به علاقی جای آویزند آن عمود معتدل بایستد چنانک هیچ جانب میل نکند و اگر از هر دو طرف او دو چیز متساوی در ثقل آویزند آن اعتدال همچنان باند لیکن شرط این آنست که جای اعتدال ترازو در آب بود ... و شرط دوم آنست که هر دو جانب ترازو ... و جانب ترازو بود از یک جوهر باشد و سیم آنست که ... و شرط چهارم آنک ... اما رعایت شرط اول از آن سبب است که چون ترازو ... آنک ... اگر ... وزن ثقیل در آب کمتر از آن بود که در هوا و اما رعایت شرط دوم از برای آنست که اگر مثلا در کفه ... در آب متساوی شوند ... آنست که اگر موضع محور عمود ... و اما رعایت شرط سیوم ... و نسبت ... حاصل ... اما رعایت شرط چهارم از برای آنست ...

[illegible]

ثانی ابتدا کنند و احاد او را الوف گویند و آحاد دیگر را اگر بعد از الوف بود الوف الوف گویند و همچنین بر توالی در هر احادی یکی الوف زیادت می‌کنند
و عشرات و میات هر یکی را با احاد همان در نسبت کنند چنانکه عشرات را در مرتبه‌ای عشرات الوف گویند و میات او را میات الوف گویند

سیم در کیفیت هر صورتی در منازل چون صورتی از این نه صورت که یاد کرده آمد در جدول صفر در هر منزلی بنهند اگر نام آن صورت و نام منزل هم بگویند کمیت آن صورت باشد چنانک اگر صورت هفت را در منزل عشرات بنهند هفتاد باشد و اگر آن صورت را در منزل میات بنهند هفتصد [illegible]

الاصول المشتمله اصل اول در ضرب چون خواهیم که عددی را در عددی ضرب کنیم [illegible]

[illegible]

[illegible]

جذر او بیست بود و مسئله دوم مالی که معادل عدد و بیست مثلا مالی که معادل شانزده بود و هم شانزده بود و اگر دو مال کسر باشد هم بدان طریق عمل کنیم [illegible]

[illegible]

فصل سوم [illegible]

[illegible]

فصل اول در حقیقت وفق [illegible]

[illegible]

فصل دوم [illegible]

[illegible]

ودرین فن [illegible] اصل [illegible] اختصار بیان کرده شود [illegible] اصل اول [illegible] بصورت [illegible]

[illegible] صورت [illegible] موضع آن صورت [illegible]

[illegible] اصل دوم [illegible] صورت [illegible]

[illegible] اصل سوم [illegible] در علت آنکه [illegible]

[illegible] اصل چهارم [illegible]

[illegible] اصل پنجم [illegible]

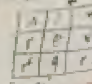
[illegible] اصل ششم [illegible]

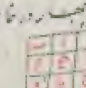
[illegible]

وفق [illegible] بدین صورت [illegible] عدد [illegible] میانگین [illegible]

[illegible] در خانه [illegible] و هشت [illegible]

[illegible] اصل سوم [illegible] استخراج [illegible]

[illegible] اصل چهارم در کیفیت عمل مربع چهار در چهار [illegible]

[illegible] بدین صورت [illegible] مربع [illegible]

[illegible] اصل پنجم [illegible]

[illegible] اصل ششم [illegible]

[illegible] اصل هفتم [illegible]

[illegible] عمل الناظر [illegible]

نقطها است از اول نقطهٔ اعتدال تا تمامی یک جزو از دوازده جزو و دوازده جزو در فلک یک برجست و چون کواکب حرکت کنند لازم نیاید که برج حرکت
کرده باشد بدین تقدیر الاعتراض الثالث فصل اول در جواب آنکه فلک حاوی فلک محوی را چگونه گرداند خواجه ابو علی درین معنی
دو وجه گفته است و از کلام درین باب چنان نقل میکنند که یکی آنکه مرکز فلک اندرونی مرکز فلک بیرونی نباشد بلکه خارج از مرکز فلک
بیرونی بود و چون چنین بود مرکز فلک اندرونی در یک جانب بود از فلک بیرونی و جزوی بود از اجزای او و پس لازم آید که فلک بیرونی
چون حرکت کند اندرونی هم متحرک گردد و دوم اسماع مرکز او مرکز بیرونی باشد سطح داخل فلک حاوی مکان سطح خارج فلک محوی باشد و
اجزای متمکن متشبث گشته باشد با اجزای مکان و چون مکان حرکت کند لازم آید که متمکن حرکت کند و جواب اول اینجا جواب دوم نزدیک
من نیکو نیست زیرا که فلک جسمی بسیط متشابه الاجزاست پس جمله نقطها که در وی فرض افتد متشابه بود و هر چه بر جزوی جایز بود
بر مثل آنهم جایز بود و پس این نقطها از حاوی که مماس قطب محوی بود و مثل دیگر نقطها مفروض بود و پس محال بود که قطب محوی طالب
آن نقطه معین باشد از حاوی دون دیگر نقطها با آنکه همه در طبیعت و ماهیت متشابه اند ابو نصر و خواجه ابو علی سینا در طبیعیات
چون برهان گفت بر بسیطی فلک گفت چون بسیط باشد حرکت بر وی روا بود زیرا که همه جزوها که در وی فرض افتد متشابه بسیار که
کی یک جزو مماس چیزی بود و جزوی دیگر نشاید که مماس آن چیز گردد و پس حرکت بر وی روا بود و چون این معنی تقریر کرده است چگونه روا
که گوید قطب محوی نقطهٔ معین را از حاوی بطبع طالب باشد و میان نقط متشبث باشد پس معلوم شد که این جواب باطلست بلکه حق آنست که
تحریکات نفسانی باشد نه بی واسطهٔ جسمانی بود و پس روا باشد که اجرام حاوی در قوت چنان بود که داعی بود تحریک محوی را پس آن جسم
و این سخن تقریع بر مذهب ایشانست والا حق آنست که افلاک در حرکت مسخر بعضها الی آخر قل کل من عنده فصل دوم در فصلهای
سالی در خط استوا و مقدار هر فصل و آنکه در خط استوا در یکسال هشت فصل باشد و دو تابستان و دو خریف و دو زمستان و دو بهار زیرا که
چون آفتاب باول حمل آید هوا معتدل النهار سیح سلس جامد بر سمت این جایگاه بود و آن اول تابستان بود و چون درجانب شمال آید
گرمای ایشان عظیم بود تا آنگاه که آفتاب محور رسد پس هوا آغاز خوش شدن کند و ابتدا خریف بود تا آنگاه که آفتاب بسرطان رسد
و زمستان آغاز کند بسبب حادث بعد آفتاب از سمت سر ایشان آنگاه مثل آفتاب کم شود تا آنگاه که بسنبله رسد و او وقت بهار گرما
و هوا خوش بود و آن آغاز بهار باشد تا آنگاه آفتاب باول میزان رسد و بار دیگر تابستان شود و درین نیز از فلک همان چهار فصل
حاصل آید آنکه گفته شد سخن معتمد مانست اما تحقیق آنست که آغاز خریف ایشان آنگاه بود که میل آفتاب منتهی میل اعظم رسد و آن در اول
ثور بود و بدین قیاس آغاز بهار را و آخر اسد افتد و همچنین در جانب جنوب آغاز خریف آنگاه آفتاب در اوایل عقرب بود و آغاز بهار
آنگاه که در آخر دلو باشد و بدین قول هوا در زمان بهار و تابستان بجز زمان خریف و زمستان بود فصل سیم در حقیقت آنکه ابتدا
خط استوا بر وی گذر و معتدل است یا نه بدانکه اتفاق جمع علما را آنکه گرمترین موضعی بر کرهٔ زمین آنجاست که حرارت آفتاب
و نزدیک محققان درست شده است که اوج صاحب محرلست و اکنون در جوزاست و چون بنقطهٔ نخستین حمل باشد و مدار حمل و میزان
هر او بکیست و آن بر سمت خط استوا است پس در آن روزگار طریقهٔ محترقه خط استوا بود پس در آن روزگار گرمترین مواضع
خط استوا بود ولیکن بسبب آنکه بعد آفتاب از سمت سر ایشان بغایت دوری بود لاجرم احوال ایشان متشابه باشد پس از بین بین آن
گفتن که معتدل باشد الا در آن وقت که فرض کرده ایم که گرمترین مواضع آن وقت بود و بهرچ الشیم که این خواجه ابو علی حکم کرده است مطلقا
که موضعی که خط استوا بر وی گذرد معتدلترین مواضع است بر اطلاق درست نیست الاعتراضات الثمانیه المقاله الرابع آفتاب از فلک
الله و درست ناید جواب بطلیموس میگوید که چون آفتاب را نافشد که در زمانهای متساوی قوسهای متساوی از فلک البروج قطع کرد
بلکه نیمهٔ شمالی را در صد و هشتاد و شش روز و چهار ده ساعت و نیم معتدل قطع کرد و نیمهٔ جنوبی را در صد و هشتاد و نه روز قطع کرد و معلوم
شده است که در حرکات سماوی تفاوتی نبود پس این اختلاف از دو وجه تواند بود و اول آنکه چون کرده اند و آفتاب فلکی بود که مرکز
او نه مرکز عالم بود در یک نیمه از فلک البروج بیش از نیمه افتد از آن و دایرهٔ خارج مرکز و در نیمهٔ دیگر از فلک البروج کمتر از نیمه افتد چنانکه
خارج مرکز بدین سبب آفتاب یک نیمه را از فلک البروج بر مانی بیش از آن قطع کند که نیمهٔ دیگر را وجه دوم آنکه گفته اند و آفتاب
گرد بود خود مرکز و در بخش فلکی موافق مرکز و او بر خود می گردد و آفتاب را می گرداند با خود تا چون تمامل در نیمهٔ بالا باشد از زمین فلک
از زمین دورتر بود و بطیء الحرکه نماید و چون در نیمهٔ زیرین بود نزدیکتر باشد و سریع الحرکه نماید و سه شرط باید تا هر دو وجه در حساب
یکی آید اول آنکه نسبت خطی که میان مرکز عالم و مرکز خارج مرکز است و آن دو جزوست همان باشد که نسبت نصف قطر فلک تدویر
بنصف قطر حامل او بود و دوم آنکه حرکت فلک تدویر بر خلاف حرکت فلک حامل بود و سیوم آنکه هر زمانی که فلک حامل در وی

قوسی قطع کند بر توالی فلک تدویر در همان زمان مثل آن قوس قطع کند و چون این سه شرط اعتبار گیرند حاصل حساب یکی بود خواه آفتاب بر فلک تدویر
باشد و خواه بر خارج مرکز بود ولیکن بطلیموس از راه استحسان اختیار کرده است که آفتاب را حامل فلک خارج مرکز بود و فلک تدویر او
نباشد و اگر چه هیچ دلیل بر نفی فلک تدویر حاصل نشد [illegible] بر استقامت در رجوع بود باید جواب باشد و لیکن محسوس شود
از برای غایت سرعت فلک حامل او امتحان سیم بر وقت میان وسط ستاره و تعدیل او و تقویم او جواب تو هم کنیم که خطی از مرکز
عالم بیرون آید و بسر حمل رسد و خطی دیگر تو هم کنیم یکی از مرکز عالم و دیگر از مرکز خارج و بر مرکز آفتاب گذرند تا بسطح فلک اعلی رسد و آن
قوسی که میان سر حمل و میان آن خط بود که از مرکز خارج بیرون آید وسط آفتاب بود و آن قوس که میان سر حمل و میان آن خط بود که
از مرکز عالم بیرون آید آن تقویم بود و آن میان دو طرف خط بود تعدیل باشد [illegible]
در طبایع ستارگان مشتری و زهره سعد اند بر اطلاق از برای آنکه مزاج ایشان در غایت اعتدالست و در ایشان گرمی و تریست و زحل
و مریخ نحس اند بر اطلاق زیرا که سردی و خشکی ایشان بغایت است زحل در سردی و مریخ در خشکی آفتاب و ماه و بسته سعد و تثلیث سعد اند
و در مقارنه و تربیع و مقابله نحس و عطارد با سعد سعد بود و با نحس نحس بود و بدانکه زهره و ماه مونث اند از برای بسیاری رطوبت
و آفتاب و زحل و مشتری و مریخ مذکر اند و عطارد با هر کدام جنس که بود در طبیعت او باشد فصل دوم در طبایع بروج چون اول
بر جها را حمل گیریم کل برج گرم بود و دوم سرد باشد و برین قیاس طاق برج تر بود و جفت خشک تا اخر آنگاه در خشکی و تری حمل و ثور خشک اند
و جوزا و سرطان تر اند و اسد و سنبله خشک و میزان و عقرب تر و حوت همچنین بود تا هر برج اول که مثلث گرم و خشک شد و دوم سرد
خشک و سیم گرم و تر و چهارم سرد و تر و همچنان گرم و خشک و او در طبیعت مساوی برج اول است تا همه مثلث آتشی اند و مثلث
سرد و خشک است و پنجم گرم و تر و ششم سرد و تر و هم برین ترتیب بر جها را قیاس می باید کرد فصل سیم در خانهای ستارگان سرطان
خانهٔ ماه است و اسد از آن آفتاب و بر دو جانب این دو خانه جوزاست و سنبله و ایشان خانهای عطارد اند و بر دو جانب این دو خانه
ثور و میزان اند و ایشان خانهای زهره اند و بر دو جانب این دو خانه حمل و عقرب اند و ایشان خانهای مریخ اند و بر دو جانب این دو خانه
قوس و حوت اند و ایشان خانهای مشتری اند و بر دو جانب این خانها جدی و دلو اند و ایشان خانهای زحل اند و بدانکه شرف آفتاب
در نوزده درجهٔ حملست و شرف ماه در سه درجهٔ ثورست و شرف زحل در بیست و یک درجهٔ میزانست و شرف مشتری در پانزده درجهٔ
سرطانست و شرف مریخ در بیست و هشت درجهٔ جدی است و شرف زهره در بیست و هفت درجهٔ حوتست و شرف عطارد در پانزده درجهٔ
سنبله است و در هر درجه که در مقابل این درجها باشد هبوط بود آن ستاره را الاصول الستة المقاله فصل اول بدانکه در علم حکمت
درست شده است که جسمهای فلکی جز محض اند پس حمل بر آنکه نحس گفتن تاویلی خواهد و تاویل این آنست که آمیختن عناصر چند سبب کاین
حال مرکباتست لیکن سبب نقصان حال بسایطست زیرا که جسمها بسبب آنکه هر جزو طبیعی خود بیرون آیند و کیفیتهای طبیعی ایشان
متغیر شود و این همه حالها ناطبیعی است و چون معلوم شد که هم نحوست [illegible] سبب مرکباتست زیرا که چون او سبب بر دوث آن
نابود مرکبات را از آن نقصان بل که بطلان بود ولیکن بنسبت با طبایع بسایط سعد محض بود زیرا که چون ترکیب باطل گردد هر یک بسایط
بحالت اصلی خود باز شود و آن سعادت حال او بود و علی هذا مشتری سعادت بنسبت با مرکباتست و نحس است بنسبت با بسایط پس معلوم شد که
اجرام فلک را بحسب اعتبار نحس توان گفت فصل دوم بدانکه در علم حکمت درست شده است که اجرام فلکی نه گرم اند و نه سرد و نه تر و نه
خشک پس آنچ گویند که مریخ خشکست و زحل سرد است آن خواهند که آنچ از وی در عالم کون و فساد حاصل شود خشکی و سردی بود و نه آنکه فلکی کند
و دیگر آن فعل در وی موجود بود بدلیل آنکه حرکت سبب سخونت است و اگر چه حرکت گرم شود و پس چون روا است که حرکت گرم کننده بود و او
گرم نبود و روا بود که در اجرام فلکی افعالی باشد درین عالم و اگر چه آن فعلها و ایشان ظاهر نشود فصل سیم در علم حکمت درست شده است
که اجرام فلکی بسایط اند و مرکبات نیستند پس آنچ گوییم حمل گرم و خشکست و سرطان سرد و تر روا نبود که غرض آن بود که در یک برج حرارتی
و یبوستی بود و در دیگری رطوبتی و برودتی زیرا که معلوم شده است که جسمهای فلکی از چهار طبع بیرونست پس تا غرض آنکه گویند غرض از گرمی
و سردی و ما نند آنست که چون کوکبی در برجی بود حرارتی در عالم ظاهر شود و چون در برجی دیگر باشد برودتی ظاهر گردد و لیکن این سخن لازم نیست
که هر برجی را خاصیتی دیگر بود و در حکمت درست شده است که اختلاف لوازم دلیل اختلاف ملزومات باشد پس لازم گردد که فلک ترکیب بود
و این محالست و آنچ درین باب بتوان گفتن آنست که مبدا اختلاف حوادث در عالم کون و فساد یا اختلاف مسامتات ستارگان است
با اجزای زمین یا اختلاف نظرها و ایشانست با یکدیگر و چون چنین بود اختلاف طبایع بروج در حقیقت لازم نیاید و لیکن سائلی را باشد که
گوید که اگر موثر مجرد آن اتصالات بود بایستی که آن اتصالها در هر برجی که حاصل شود حکم آن یکی بود ولیکن چون احکام آن اتصالات مختلف

می شود سبب اختلاف بروج معلوم می شود که بروج را ذوات اثر اعتبار است و چون لوازم طبایع بروج مختلف است اختلاف طبایع بروج ...

و این موجب آن باشد که اجرام فلکی مرکب باشد و استقصا کردن درین معنی لایق این جا نیست پس برین قدر قناعت باید کرد

[illegible]

مستغنی باشند و ایشان را از خوردنی جز بوی خوش نیست و اما هوائیان در زمین حاکم اند و متصرف و ایشان را پادشاهی باشد و هر کسی را مسکنی
معین چنانکه آدمیان را و ایشان گاه در هوا طیران کنند و گاه در زمین ساکن باشند و اما ارضیان گاه گاه خود را بصورت آدمیان
نمایند و گاه در صورت حیوانات دیگر و در اخبار آمده که جماعتی از صحابه رضی الله عنهم در سفر بودند ماری عظیم پیش ایشان آمد یکی از صحابه بشمشیر
او را مجروح گردانید مار بگریخت و از چشم غایب شد چون صحابه بخدمت مصطفی صلعم رسیدند فرمود که چه کار از شما در وجود آمد که معشر جن
از شما شکایت کردند گفتند یا رسول الله پیش از آن نکردیم که ماری را مجروح کردیم رسول صلعم فرمود که آن مار از ایشان بود اکنون
رسول صلعم از جن عذر خواست پس جنیان بازگشتند و گفتند اگر شخصی کشته شده از یاران تو است والا قصاص از وی طلب کنیم
فصل سیم در فایده پنجم و تمیز میان سحر و عزیمت اما پنجم گاه از برای تسخیر بوده گاه از برای تسخیر اما تسخیر جز بنام حق تعالی و نام
ملائکه که بر ایشان موکل باشند و به اطلاق و حصر ایشان قادر بوند و نام پادشاهانی که میان ایشان نافذ حکم و مجرب باشند خوانده بوده باشد اگر
ایشان تعظیم این نامها چون خواهند که گفته از آن معرض ها تعظیم با ایشان واصل شود لاجرم از برای آن مسخر و مسخر گشتند و اصابع [illegible]
تسخیر بود چنان باشد که جنی با هیبت و با قهر بود و پنجم او جزاء برای اتصال جنود معرفت او نتوان کرد و هر آنکه هم سحر و هم عزیمت تمام نشود
الا بدانکه کل حجت و جمل عزیمت بوی مصروف گردد و لابد بنوعی از انواع طاعات و عبادات مشغول باید بود پس اگر آن موافق شرع باشد
عزیمت بود و اگر مخالف شرع بود و مقصود از آن چیزی باشد که سبب فتنه و فساد بود آن را سحر خوانند والله اعلم
فصل چهارم در کیفیت اعمال پنجم شرطهای که از آن ناگزیر است ده است اول جامه باید که لطیف بود و دوم جایگاه باید که خالی بود
و در کوشکی بلند یا در صحرا خالی بود چنانکه نزدیکی او درختان و آب روان باشد سیوم ابتدای عمل در روزی از [illegible] باید چنانکه
اتصالات کواکب محمود باشد و موافق مقصود بود و ایام عمل پنجم هفت است و اگر روزی چند در مقدمه صایم بود اولی باشد چنانکه
روز چهارشنبه صایم بود و روز پنجشنبه خاتم بسازد و نگین بروی ترکیب کند و روز آدینه نقش نگین نگارد و پس بعبادت مشغول شود
و شب شنبه پنجم مشغول گردد و بعد از آن هفت روز روزه دارد و چهارم در کیفیت خط کشیدن باید که هفت خط کشد و ابتدا از آن کند که
دو در تر باشد و آن خطها با آهن و فولاد کشد و اگر کاردی بود روا باشد و باید که سر شوری از آن خط خالی نبود که در آن خطر بود و آن خطها
باید که از دست راست کشد و آنجا که سر هر خط بهم آید آن آهن آنجا فرو برد و از برای خط دوم آهنی دیگر برگیرد و حرزی که در اصل دوم یاد
خواهیم کرد بر سر خطی هفت بار بر خواند و گرد بر گرد آن فاتحه و آیة الکرسی و سوره الاخلاص و معوذتین و آمن الرسول و یکبار تنها از قوارع
قرآن مجید **پنجم** در کیفیت نشستن در میان خط چنانکه هیچ از وی بیرون نبود و مجمر با خود دارد و دو چراغ
بر هر دو دست خویش نهد و روی بقبله آرد و در مقابله مشتری ایستد **ششم** در کیفیت طعام هر روز غسلی و هر شب غسلی دیگر بایدکرد
و پنجم در شب باید کرد و اما در روز در وقت زوال چهار رکعت نماز بگزارد و در هر رکعتی سوره فاتحه و یس و تنزیل و حم السجده و حم الدخان و
سوره الملک و سوره العصر و سوره قل یا ایها الکافرون بخواند و در اوقات فراغت بقرآن خواندن مشغول باید بود خاصه
سوره طه و سوره النور و فرقان و فاطر و یس و حم المومن و سوره والطور و سوره الرحمن و سوره الملک و آیة الکرسی و تسبیحی که
در اصل دوم یاد کنیم در بیشتر اوقات می باید خواند **هفتم** در بیرون آمدن از خط و تا تواند بیرون نیاید و البته هیچ کس را استعانت نکند و اگر
مراد این علم قطع علایق جسمانی است و اگر ضرورت گردد و برخیزد و دستوری خواهد و آن حرزی که یاد خواهیم کرد بر خواند و بعد از آن قفلی
دیگر که بخواهیم آوردن در اصل دوم بر خواند پس بگوید بسم الله الرحمن الرحیم و پای راست بیرون نهد و آن آهنها از زمین برگیرد
و چون باز آید آن خطها تازه کند **هشتم** در وقت افطار و کیفیت غذا اما افطار بعد از آن باید که از اعمال پنجم فارغ شود و اما کیفیت غذا باید
که پاکیزه و روغن کنجد و سرکه با نمک و سعتر و از غذاهای حیوانی احتراز نماید **نهم** چون بیرون آید بخواب مشغول شود و گفته اند و لیکن آنست که جا بگاه
دیگر نخسبد و چون قصد آن کند که بدان جایگاه باز رود وضو تازه کند و هیچ سخن نگوید و هیچ کس را بر احوال خود اطلاع ندهد تا ممکن باشد
دهم در کیفیت اتخاذ خاتم چون خواهد که شب شنبه در عمل شروع کند روز چهارشنبه روزه دارد و روز پنجشنبه و مثقالی نقره پاکیزه بود بستاند
و زرگری پاکیزه روزه دار بدست آورد تا از آن نقره انگشتری سازد و نگینی از یاقوت بر وی ترکیب کند و اگر میسر نشود از سنگ
صافی سبز و روز آدینه وقت نماز حجره و هم نقاش هر دو غسل کنند و آن نقش که بخواهیم نوشتن در اصل دوم بر آن نگین نقش کند و از گل
از مشک و کافور بر روی نگین نهد و انگاه آن انگشتری در دست راست کند و بدان جایگاه که پنجم خواهد کرد رود و آن را از غبار
پوشیده دارد و پس چهار رکعت نماز با خشوع و خضوع بگزارد و چون فارغ شود مقدمه عزیمت بر خواند پس عزیمت بخواند و انگشتری را در جزو
پاره سفید پیچد و پاره مشک و عنبر در وی نهد و او را در حقه پاکیزه کند و بر روی بگشاید و چون شب درآید غسل کند و جامه‌ها پاکیزه در پوشد

و هرچه می طلبند حاصل شود و باری قضیبی از چوب انار یا از چوب گز باشد بمقدار یک گز و در مقابله مشتری روی بقبله آرد و خط کشد و چوب را بر زمین
فرو برد و آن خاتم را یک شب برهوای آب شب بیاویزد و از سر آن چوب و انگشتری مشغول شود **اصل دوم** در نقش خاتم و مقدمه عزیمت
و حرز و دعا بیرون آمدن از خط تا نقش خاتم این است سطر ١٣١٢٣٤ [illegible]
[illegible] مقدمه عزیمت این است بسم الله الرحمن الرحیم بسم الله
الاعز الاکبر و بالاسم المخزون المکنون المرفوع الطاهر المطهر [illegible] القائم الصمد الحی القیوم الحی الذی لا یموت اللطیف الخبیر و برب جبرئیل و میکائیل و اسرافیل
و عزرائیل و میططرون و قطاطیوس و جمیع الملائکه والمقربین و برب آدم و شیث و ادریس و نوح و ابراهیم و لوط و اسحق و اسمعیل و یعقوب و
الاسباط و داود و سلیمان و عیسی و ایوب و موسی و هرون و جمیع الانبیاء والمرسلین والعباد الصالحین و محمد صلی الله علیه و آله اجمعین
الله لا اله الا هو الحی القیوم لا تاخذه سنة و لا نوم و هو العلی العظیم ان ربکم الله الذی خلق السموات والارض فی ستة ایام ثم استوی علی العرش یغشی اللیل النهار
یطلبه حثیثا والشمس والقمر والنجوم مسخرات بامره الا له الخلق والامر تبارک الله رب العالمین عزمت ایتها الملوک [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
من الشاهدین فسبحان الذی اذا امره اذا اراد شیئا ان یقول له کن فیکون و حسبنا الله حرزت نفسی و مالی و اهلی و ولدی و [illegible]
[illegible] بحق من استوی علی العرش مستقبل [illegible] رب القوه [illegible]
[illegible] بارک الله علیکم [illegible]
بارک الله علیکم [illegible] بسم الله الرحمن الرحیم و ما نتنزل الا بامر ربک له ما بین ایدینا و ما خلفنا و ما بین ذلک و ما کان ربک نسیا
و بالحق انزلناه و بالحق نزل [illegible]
[illegible] سبحان [illegible] سبحان الملک العظیم سبوح قدوس
رب الملائکه والروح سبحان الله والحمد لله و لا اله الا الله و الله اکبر شهد الله انه لا اله الا هو العزیز الحکیم ان الدین عند الله الاسلام اللهم کما الفت
بین الثلج والنار فالف بین قلوب عبادک المومنین [illegible] محمد علیه السلام [illegible]
ظلمات [illegible] اللهم صل علی محمد و علی آل محمد والحمد لله رب العالمین **اصل سیم** در علامات اجابت و فایده آن یکی آنست که بعضی اعضا
[illegible]
[illegible]
[illegible]
و هر کار که باشد غرض بحصول پیوندد و در جمله سر این صنعت آنست که هر چند اعراض مردم از علایق جسمانی کاملتر بود ظهور آن آثار کاملتر باشد
المقالات **امتحان اول** طریق معرفت این علم تعلق بعقل جواب هر چه تعلق [illegible]
با علم خدای تعالی دارد و نامهای ملائکه و ملوک جن جز بنقل حاصل نشود و بیشتر آن روایت از سلیمان پیغمبر علیه السلام و از صحف
برخیا و از رسول صلعم حرزهای بسیار منقول است و همچنین از امیرالمومنین علی کرم الله وجهه و اما [illegible] که حکمت آن حاصل
شده باشد **امتحان دوم** چرا این علم را عزیمت خوانند جواب عزیمت نیت است در دل و این علم بقوت نیت و اخلاص حاصل است
کما عزمت علیک یعنی اوجبت علیک است **امتحان سیم** فرق میان افسون و عزیمت و پنجم چیست جواب افسون جنس است
و عزیمت نوع او و پنجم نوع عزیمت و چون عزیمت بشرایط خود در وجود آید منافع آن را حد و نهایت نیست **[illegible]**
اصل اول در اثبات واجب الوجود هیچ شک نیست در وجود موجودات پس در میان موجودات موجودی که عدم بر وی محال بود
هست یا نیست اگر چنین موجود هست پس واجب الوجود باشد و اگر نیست و عدم بر همه روا بود پس همه ممکن الوجود باشند و هر چه ممکن بود نسبت وجود
و عدم بوی یکسان بود پس طرف اول بر دوم راجح نشود الا از برای مرجحی پس مقتضی وجود جمله کاینات موجودی واجب الوجود بود
اصل دوم در وحدت واجب الوجود اگر دو موجود واجب الوجود باشند در وجوب وجود مشترک باشند و در تعین متغیر و جهت تمیز
غیر جهت اشتراک بود و پس وجوب وجود هر یک غیر تعین او بود پس ذات هر یک مرکب بود از دو جزو و باید که هر یک از آن واجب باشد زیرا که هر
محتاج بسیط بود و اینجا واجب الوجود محتاج وجود بوجوب اولی بود و لا محاله یکدیگر متغیر باشند پس هر جزوی مرکب بود از دو جزو دیگر پس لازم آید

که هیچ جزو بسیط از وی نبود و اگر بسیط بود و مرکب هم نبود و این محالست پس معلوم شد که واجب الوجود جز یکی نیست **فصل سیم** در نفی کثرت از واجب الوجود و هر چه متکثر بود و مرکب از اجزا بود محتاج با اجزا باشد و اجزای هر چیز غیر آن چیز باشد پس هر چه مرکب بود محتاج غیر او باشد و هر چه چنین بود ممکن الوجود باشد پس هرچه واجب الوجود بود در وی کثرت نبود

الاصول المشکله اصل اول در رابع فلاسفه گویند الواحد من کل الوجوه لا یصدر عنه الا الواحد و حجت بهترین ایشان آنست که مفهوم آنکه از آن علت فلان معلول حاصل شد غیر آنست که از وی معلول دیگر حاصل شد [illegible]

[illegible]

قوتها بر آنکه قوتهایی که مدرک است یا ادراک کلیات کند یا ادراک جزئیات یا خود مدرک هیچ چیز نبود اما مدرک کلیات نفس است و اما مدرک
جزئیات پنج حس ظاهر است و پنج حس باطن چنانکه تفصیل آن گذشت در علم نفس و اما آنچه مدرک هیچ چیز نیست یا قوتهای نباتی است و سخن در آن نیست
یا قوتهای حیوانی و آن قوتهای محرکه بود و آن بر دو قسم است یکی محرک قریب و دوم محرک آن محرک قریب و این بر دو قسم است یکی شهوت
و او طالب نفع بود و دوم غضب و او طالب دفع ضرر باشد و از این تقسیم معلوم می‌شود که قوتهایی که طالب چیزی اند منحصر در چهار است
نفس انسانی و قوت تفکر و قوت غضب و قوت شهوت **فصل سیم** در آنکه مطلوب یا وجود چیزی بود یا عدم چیزی و هر دو قسم
منقسم می‌شود به دو قسم زیرا که آن مطلوب یا لذاته مطلوب بود یا لغیره و از این قسمت چهار قسم حاصل آید اول آنکه وجود او
مطلوب لذاته بود و او را خیر گویند و دوم آنکه وجود او مطلوب لغیره بود و او را نافع خوانند و سیم آنکه عدم او مطلوب لذاته
باشد و او را شر گویند و چهارم آنکه عدم او مطلوب لغیره بود و او را ضار گویند [illegible] در حکمت درست شده است که شر طبیعت عدم
دارد و لیکن عدم [illegible] را اعتبار توان کرد و چون این چهار قسم معلوم شود گوییم این چهار [illegible] حقیقی بود یا حقیقی نبود [illegible]
[illegible] که چیزی حقیقی بود و اما [illegible] شهوت و غضب [illegible] مطلوبهایی که چیزی حقیقی نباشد [illegible] آنکه مطلوب که حقیقت
سبب کمال بود یا بقای ذات طالب بود یا بقای صفات حقیقی یا بقای صفات اضافی [illegible] این قاعده معلوم گشت گوییم مطلوب
این حالت است که سبب بقای ابدی و صلاح حال او باشد و دیگر قوتها طالب چیزی باشند که سبب لذت بود در حال [illegible] نقصان آن
نفس شود و مقصود از این [illegible] باید که باشد [illegible] این قوتها [illegible] **[illegible]**
باید دانستن که هر چه ملایم چیزی بود و دریافتن آن ملایم اقتضای لذت کند [illegible] و چون در علم حکمت [illegible] درست شده
که ملایم جوهر نفس انسانی ادراک حقایق موجودات و اطلاع بر احوال مجردات [illegible] ادراک آن چیز سبب لذت بود نفس
انسانی را [illegible] لذت بود و چون نفس انسانی باقی است [illegible] این علوم سبب لذت باقی بود و تعلق [illegible] جسمانی چون
[illegible] سعادت و بهجت بود و [illegible] لذت چون منقطع است [illegible] سبب نجات [illegible] بعد المفارقه
[illegible] که نفس انسانی مشغول بود [illegible] قوتها و ایشان مقهور او باشند **[illegible]** در کیفیت [illegible]
طریق است که این قوتها را از نقصان و از استیلا نگاه دارند اما قوت شهوت [illegible] و طرفست یکی طرف نقصان و آن را خمود خوانند
و دوم طرف زیادت و آن را فجور گویند و اما قوت غضب طرف نقصان او را جبن گویند [illegible] و طرف زیادت را تهور گویند
و اما قوت تخیل طرف نقصان او را بلاهت گویند و طرف زیادت را گربزی [illegible] و این هر دو طرف زیادت و نقصان [illegible] ناپسندیده است
اما طرف زیادت [illegible] ناپسندیده است [illegible] طرف زیادت [illegible] نفس [illegible]
و تحصیل مطالب [illegible] مشغول [illegible] اما طرف نقصان [illegible] ناپسندیده است [illegible] هر یکی از این قوتها [illegible]
[illegible] و اگر چنین [illegible] و چون [illegible] وجود ایشان [illegible] نقصان ایشان [illegible] کمال [illegible]
که کمال در اخلاق رعایت توسط [illegible] که مصطفی صلی الله علیه [illegible] خیر الامور اوسطها [illegible] معلوم شد
[illegible] **[illegible]** [illegible] افراط و تفریط [illegible]
چنانکه [illegible] ایشان [illegible] میان ایشان غایت اختلاف [illegible] و طرف [illegible] و وسط [illegible] حقیقت [illegible]
و وسط [illegible] ضد [illegible] وسط [illegible] جهت [illegible] وسط فضیلت [illegible] دو طرف
[illegible] میان ایشان [illegible] و وسط [illegible] و طرف [illegible] **[illegible]**
[illegible] اصول اخلاق چهار است عفت و آن وسط است در قوت شهوت و شجاعت و آن وسط است در قوت غضب و حکمت و آن
وسط است در قوت تخیل و عدالت و آن عبارتست از [illegible] وسط [illegible]
[illegible] زیرا که [illegible] حکمت [illegible]
[illegible] افراط [illegible] لیکن [illegible] وسط [illegible]
[illegible] است و آن [illegible] حکمت نظری و عملی
[illegible] **[illegible]** [illegible] اخلاق [illegible]
سبب سعادت [illegible] سبب نجات است اما سبب سعادت نیست زیرا که [illegible] علم اخلاق [illegible]
[illegible] سبب [illegible] درجات [illegible] سبب لذت نباشد لیکن سبب دفع
[illegible] لذت [illegible] حاصل شود [illegible] علم نفس [illegible] سیاسات [illegible] لیکن سعادت او

[illegible] تشریف [illegible] باشند **[illegible]** [illegible] جواب ابطال [illegible] بعد ابطال آن قوت که [illegible]
[illegible] و این [illegible] چنانکه معلوم شد [illegible] حاصل شود [illegible] دیگر قوتها [illegible]
[illegible] السیاسات و در این علم [illegible] فصل بیان خواهیم کرد بر سبیل ایجاز **فصل اول** در بیان [illegible] صناعات [illegible]
و صناعتها [illegible] اول [illegible] و آن چهار است اول زراعت [illegible]
[illegible] دوم [illegible] سیم [illegible] چهارم [illegible] مردم [illegible]
زیرا که یک آدمی را ممکن نیست که همگی مصالح خود [illegible] بلکه یکی زراعت کند و دوم [illegible] سیم [illegible] مجموع [illegible]
[illegible] انسان [illegible] بالطبع [illegible] سیاست [illegible]
[illegible] **فصل دوم** در بیان [illegible]
[illegible] و آن بر دو قسم است اول [illegible] اصحاب حرفتهای اصلی [illegible] مشغول [illegible]
چنانکه [illegible] حرفتهای [illegible]
[illegible] ایشان [illegible] مشغول [illegible] چنانکه [illegible]
الانسان عالم صغیر [illegible] عالم [illegible] حکمت [illegible] چنانکه [illegible]
[illegible] اصول [illegible] چهار [illegible] چنانکه [illegible]
[illegible] اصحاب حرفتهای اصلی [illegible] چنانکه [illegible]
مطلق اول است [illegible] **فصل سیم** در مراتب سیاست [illegible] سیاسات [illegible]
[illegible] باطن [illegible] و سیاست پادشاهان [illegible] ایشان [illegible] سیاست [illegible]
[illegible] ایشان [illegible] باطل [illegible] مردم [illegible] درست [illegible] مردم [illegible]
[illegible] باطن [illegible] سیاست [illegible] مطلق [illegible]
صاحب شریعت [illegible] سیاست [illegible] اصلاح حال ایشان [illegible]
[illegible] شرایط [illegible] اول [illegible] دوم [illegible] سیم [illegible]
چهارم [illegible] کفایت و شجاعت [illegible] و اسلام [illegible] علم [illegible]
فصل چهارم در بیان فضیلت صنعت سیاست [illegible] منفعت [illegible]
منفعت ضبط پادشاهان و سیاست ایشان [illegible] مطلوب [illegible]
[illegible] مقصد خویش [illegible] و معلوم است که سیاست [illegible]
[illegible] روشن [illegible] صنعت [illegible] شریف [illegible]
[illegible] سیاست نفوس [illegible] جوهر انسانی [illegible] صنعت سیاست
[illegible] صنعتها شریفتر [illegible] **فصل پنجم** در کیفیت [illegible] شهرها [illegible]
[illegible] دوم صاحب حرفتان سیم [illegible] هر یک از ایشان [illegible]
[illegible] فرمان هر یک [illegible] ایشان خادم [illegible] اصحاب
حرفتها باید که [illegible] انتظام اهل شهر [illegible] حرفتها که سبب فساد [illegible]
[illegible] سبب فساد [illegible]
[illegible] مصلحت [illegible] عقل و دین [illegible]
و جان و مال [illegible] **فصل ششم** در بیان آنکه [illegible]
[illegible] صفات [illegible] کفایت صاحب [illegible]
[illegible] صاحب [illegible] رضوان الله علیهم [illegible]
صفات [illegible]
[illegible] **[illegible]** [illegible]

و آن یا از جهت بود یا از ... [illegible] ... معین نباشد ... [illegible]

[illegible] ... مطالب حق او ... [illegible]

فصل ... در بیان آنکه امام واجب ... [illegible] ... معصوم بود ... [illegible]

[illegible]

فصل ... در بیان آنکه مصطفی صلعم ... [illegible]

[illegible]

یا بزکوة جند وآید یا بزکوة صناعت ... که مال محبوب مردمان است و دوست داری دنیا سر همه خطاهاست چنانکه
رسول صلعم فرمود حب الدنیا راس کل خطیئة پس چون آن مال از دست بیرون کنند آن سبب قطع علاقه و نقصان محبت مال شود و آن سبب
نجات آخرت باشد و [illegible] که مصلحت میان مساکین منتظر شود و سبب زیادتی الفت و محبت و مودت و دفع [illegible]
و قطع [illegible] آید زیرا که بعضی با حاجت بود و بعضی [illegible] از حاجت صاحب حاجت [illegible]
حاصل آید فصل [illegible] در خرج کردن چون آدمی را لا محاله از دنیا می باید رفتن و بحضرت خدای جل و عز حساب باز می باید داد
از اندک و بسیار می باید که در دنیا بهره [illegible] تا مفارقت از دنیا بر وی آسان گردد [illegible]

[illegible]

که چه حاجت داری تا انرا روا کنم وزیر گفت حاجت من آنست که چیزی از کسی بستانی که اگر حاجت افتد باز بوی توانی داد و در حدیث آمده
که بعضا و جهاد کردن با کافر چندان ثواب ندارد که کسی با نفس خود بوقت خشم منازعت کردن و مقصود او حاصل کردن **فصل**
پادشاه باید که بر رعیت خود مشفق باشد و بطریق عدل ملازمت نماید امام شافعی رضی الله عنه نصیحتی که هرون الرشید را کرد گفت
خدای که مبدع کاینات است که هیچ کس را در وی کس حاکم نخواهد شد می آورد او را روز قیامت هر دو دست بر گردن محکم کرده و هیچ چیز آن
نگشاید الا عدل او و در حکایت آمده است که چون عمر از دنیا رفت یکی از صحابه دوران او بود و در مدینه میگردید و قطرات عرق
خود می بارید و اشکی از اعراج احوال و ... اصحاب اندوه او داریش که الله المستعان من عمر یعنی خدای اشعام من از عمر
از ان تعجب آمد عجوزه و بیدی نزدیک او شد و گفت چرا چنین گریی عجوزه گفت هر روز عمر بیامدی و ما یحتاج من بیاوردی و یکسبوی آب
پر کردی اکنون سه روز است که نیاورده است اتفاق از مردن عمر بن الخطاب سه روز گذشته بود العجب با العجوزه را از آن خبر داد
با یکدیگر در آن ماتم اندوه موافقت کردند پس معلوم شد که سعادت دو جهانی پادشاه را در عدالت و شفقت بر رعیت **فصل**
در فضیلت عدل رسول صلعم میفرماید عدل ساعة خیر من عبادة الف سنة و علت این آنست که نفع عبادت بدان کس عاید شود اما
نفع عدل بکافه خلایق عاید گردد و نیز سلطان امن حاصل شود و متعبدان بطاعت مشغول توانند بود پس حاصل عبادت همه آن
... چون بواسطه عدل پادشاه بود پادشاه را از آن نصیبی کامل باشد و از جهت که پادشاه ظالم را حرام است هر گفتن نیز که
چیزی که از و جود وی حاصل میگردد منشی است ... شرکا از وجود آن حاصل میکردند **فصل پنجم** پادشاه را باید که مخالفت و محبت
او با اهل علم بود زیرا که کار پادشاه سیاست کردن ظاهر است و کار عالم سیاست کردن باطن و نظام کار عالم بهر دو حاصل شود
و از جهت که مصطفی فرمود صلعم الدین والملک توامان دین و ملک دو برادر همزاد اند و چون نور علم با کمال قدرت مقارن گردد
اشفاق همه عالم حاصل شود و هنر وی در تزاید بنشود و اگر اهل علم را زیادت منفعتی حاصل شود داعی در تحصیل علم غایت شود
و جهل مستولی گردد و خلق از تحصیل فضایل اعراض کنند و این علامت بد بود **فصل ششم** پادشاه را باید که چندان مهیب شود که محتاج
حاجت و اهل تجارت مصلحت خود بروی عرضه نتوانند کرد و چندان حلیم شود که هر کس را هر چه باید از او بروی تعرض کند و سخن بیشنود
بجز آنکه صاحب غرض باشد ... زیرا که هیچ عاقل فعلی نکند الا از برای غرضی و بجز آنکه در حال وی منفعتی بود قبول نکند بلکه قبول
کرد او بروفق مصلحت کلی باید و اگر مصلحت و مفسدت در قضیه متعارض بود آنچه غالب باشد ترجیح باید کرد و عملی منطوب التفات
نباید کرد **فصل هفتم** در خاتمت کتاب معلوم عالمیانست که صنایع علمی و نفایس حکمی از انواع جوهرها و اصناف صنعتها کمتر یافت
... و حصول اسرار دینی و دولت بر مطالب یقینی جز بواسطه توفیق الهی و الطاف نامتناهی میسر نگردد و ناسپاس ... مستعد آن کمال
نباشند و در حال عنایت الهی روی نماید و نفایس کلم و غرایب حکم نقاب حجاب از رخسار چهره خود که معشوق قدسی و مطلوب انسی است بگشاید
نگردانند و دست طلب در دامن آن مطلوب نرسد و چون هر کسی را هیچ کمالی حاصل نشود که در جمله صناعات کامل و در کل صناعات فاضل بود
با نقصان علمها حکمی ممکن گردد که یک کس بجمله اسرار جمله علمهای عقلی و شرعی برسد و غرض از تمهید این مقدمات آنست که چون
این بنده را تقبیل عتبه پادشاه دوری زمین میسر شد خواست تا از بضاعت مزجاة مباحثات خود مختصری سازد و پیش در بین مختصر
از هر فنی مسئله چند نوشته شد تا اگر شرف قبول یابد بنده که کمترین عبودیت بر میان جان بسته و کمر طبع و جهد مستقیم روی
بتصنیف آرد و بمقدار قدرت و اندازه مکنت در هر فنی از این فنون که در این مختصر از هر یک شمه آورده شد تصنیفی سازد
و تالیفی پردازد که بر روی روزگار باقی ماند و مقبول عالمیان گردد و ایزد تعالی جناب جلال پادشاه
عالم را از وصمت زوال مصون داراد و دعوات صالحه این عزیب شکسته را
در حق او مستجاب گرداناد بمنه و جوده و کرمه والحمد لله رب
العالمین والصلوة علی خیر خلقه محمد خاتم
النبیین و علی آله و اصحابه
الطیبین الطاهرین
الاکرمین

شرح فصوص [illegible]
[illegible] الغيب [illegible]
[illegible]

بسم الله الرحمن الرحیم عونک یا لطیف

قال الشیخ الامام ابو العباس الفضل اللوکری رحمه الله علیه سپاس و ستایش مر ایزد واجب الوجود را که واهب صورت و مبدع [illegible]

و مخترع هیولی و استعداد است و مفیض خیر و جود است و مفید وجود هر موجود است و درود بر پیغامبر حق ورا و نماینده خلق صلی

علیه و بر آل و اصحاب پاکان وی و دبیران و یکان وی [illegible] جمع کردن معانی این شعر مایه دانستن که این قصیده و بیت علمی کرده [illegible]

از معانی علوم حکمت چهار که منطق و طبیعی و ریاضی و الهی و نیز بعضی از علم اخلاق و عمل [illegible]

[illegible]

القسم [illegible] المنطقیات

[illegible]

[illegible]

سالب جزوی چنانک گوئی بعضی از مردم دبیر نیست و این هر چهار از مطالب در شکل اول بحث دارد و این چهار ساخته و بدین سبب شاید گفتن
که بدان دو شکل دیگر حاجت نیست و این شکل را حمل بدان است که گوئیم بسیار جای بود که قضیه‌های سالب ... نزدیک فهم
بدیهة عقل و فهم قضیه سالب باشد و هم آن معنی و به مثال این چنانک گوئیم آسمان نه خفیف است و نه ثقیل و این معنی بدیهة عقل و فهم
نزدیک ... [illegible]

[illegible]

آن بود که در همه مواد منعکس نمی‌شود و برهان کلی توان نمودن برآنکه او منعکس شود هر گاه فرض کنی و چون در یک مادت منعکس نشود معلوم گشت که او بر
نفس خود منعکس نیست علی الاطلاق و دعوی درست گشته باشد باین یک مثال از برای که دعوی ما آنست که او در همه مواد منعکس نیست و این
بیان ظاهر است چرا همی همه الفاظ مفرد کلی پنج قسم گیرد زیادت و نقصان چو جنس و نوع و چو فصل و چو خاصه و چو عرض
چون سادس قسمی با متحان و بیان یکی از نوع بدست لفظ کلی بدین پنج گانه آنست که گوئیم هر لفظی مفرد و کلی یا ذاتی بود یا عرضی و ذاتی از دو
یکی آنکه دلالت کند بر ماهیت چیز و در جواب ماهو افتد اعنی در جواب آنکه از حقیقت و چه چیزی پرسند و دیگر قسم در جواب کدامی چیز افتد اما آنکه در جواب
ماهیت چیز افتد آن نیز بر دو قسم بود یک قسم در جواب ماهیت چیزها بسیار مختلف صورت افتد چنانکه چون پرسند که مردم و فرس و حمار و ثور چه اند
جواب آن بود که حیوان اند و این لفظ جنس بود و دیگر قسم در جواب ماهیت چیزها نا مختلف بعدد افتد چنانکه چون پرسند که زید و عمرو و بکر چه اند
جواب آن بود که مردم اند و این لفظ نوع بود و چون پرسند که مردم کدام حیوان است جواب آن بود که حیوان ناطق است و این قسم را که ذاتی
جواب ای شیء گویند و فصل خوانند پس لفظ ذاتی بدین سه قسم شود جنس و نوع و فصل اما عرضی باز بر دو قسم شود یکی لازم و عرض لازم بود و خاص و آن را
خاصه خوانند چون ضاحک مردم را و سپیدی برف را و دیگر عرض مفارق بود و خاص و آن را عرض عام خوانند و آن چون حرکت و سکون بود و برخاستن
و نشستن و خفتن و الوان مختلف بود که در انواع بسیار افتد و یک نوع مخصوص شود و نیز لازم بود و دیگر نوع از قسمت نوع کلی با این پنج گانه آنست
که گوئیم هر لفظی مفرد یا بر یکی افتد یا بر بسیاری افتد و آنکه بر یکی افتد یا جزوی بود که بر شخصی جزوی افتد از شیء من آنکه بر بسیاری افتد یا بر بسیاری
افتد که نوع مختلف باشند یا بر بسیاری که بعدد مختلف باشند و آنکه بنوع مختلف باشند بر دو قسم شود یا ذاتی بود یا عرضی و ذاتی بر دو قسم شود یکی در جواب
ما هو افتد و آن جنس بود و دیگر در جواب ای شیء هو افتد و آن فصل بود و اما عرضی خود عرض عام بود و آنکه بر بسیاری افتد که بعدد مختلف باشند
یکی در جواب ما هو افتد و آن نوع بود و دیگر در جواب ای شیء هو افتد و آن خاصه بود و لفظ کلی را باین قسمت پنج گانه بر چند وجه توان کردن جزوی آن
که یاد کردیم لکن بهر وجه که قسمت کنی این پنج گانه نوع یکی بیرون بود و دیگر ذات شود و نوع در حقیقت خود دو است یکی نوع مضاف چون حیوان که نوع جسم
نوع بود و از دیگر وجه جنس از برای که حیوان را چون بر مردم قیاس کنی جنس وی بود و با زچون بجسم قیاس کنی نوع وی بود و این را نوع مضاف خوانند یعنی
اضافی و دیگر را نوع حقیقی خوانند و نوع الانواع نیز خوانند و آن چون لفظ انسان بود که او لفظ بر بسیاری بود و جز باشخاص مختلف بعدد نیفتد
و در زیر وی کلی نبود که او را نوع باشد پس بر هر وجهی که قسمت کنند لفظ کلی را باین پنج گانه یکی از این دو نوع بیرون نیاید از قسمت پس از اینجا واجب آید
که این الفاظ پنج گانه مشتمل باشد بر جمله معانی که لفظ کلی بآن یکی منقسم شود و درین باب تفسیر و لجاج نشاید کردن و گفتن که معانی لفظ کلی بجز این پنج
گانه اند و باید که بدانی که تفسیر و لجاج کردن اینجا از بهر اشتراک دو چیز مختلف را افتادست در یک اسم و آن اسم نوع است که بر دو قسم چنانچه
می افتد یکی اضافی چون حیوان و دیگر حقیقی چون انسان بل واجب است که گوئیم که این پنج گانه هر گاه حاصل شود بقسمت بیان ایشان
بمناسبت امری دیگر حدا آید و آن باعتبار حال خاص تر و تشابه لعام تر تا آنچه خاص تر بود نوع کرده و هر انکه عام تر بود •
چرا معقول ده آمد نه بیش از این و نه کم چه علت در این را بقسمت برهان • اگر ممکن گردد بیان کردن منطقی که هر یک ازین
معقولات ده گانه بر انواع می افتد و دلالت کند افتادن او و دلالت وی بر سبیل جنس است نه بر سبیل اسم مشکل و اسم متفق چنانکه ...
قل لوازم بر لوازمات را هر ممکن گردد بیان کردن بقسمت لفظ موجود تا این ده گانه که خارج این ده گانه چیزی دیگر نیست درست باشد و لیکن
جزم نشاید گفتن که معقولات جز این ده گانه نه لکن این نوع را از تحقیق نظر کسی از منطقیان کناره است و این منقول است
از بهر و معنی یکی از تقسیم و سواری این طریق بود و دیگر دانستن آنکه این مطالب چنین که می جویند بیرون نیاید و واجب نیست تحول جزم
این معقولات و اما بر سبیل دیگر جز از این ده که یاد کرده ام ممکن است بیان کردن بقسمت این معقولات و یکی از طریقها که بکار رود این
آنست که گویند شک نیست که گویند شک نیست در آنکه جوهر یکی از معقولات است پس هر گاه که نه گانه عرض پیدا کرده شود از برای که جوهر
ده باشد پس گوئیم عرض یا در نفس جوهر و موضوع خود مستقر و ثابت بود و هیچ چیز از بیرون حاجت ندارد در پیدا کردن او
دی و این سه قسم بود یکی کمیت و دیگر کیفیت و سدیگر وضع و دیگر قسم از عرض آن بود که از خارج موضوع بر وی در آید و از روی هیچ نسبت ...
و آن نیز سه قسم بود یکی متی و دیگر این و سدیگر ملک و باز قسم دیگر از عرض آن بود که میان موضوع و چیزی از خارج وی بمشارکت بود و این سه قسم
یکی اضافت و دیگر فعل و سدیگر انفعال و این جمله ده باشد با جوهر یکجای و ما هذا این طریق بر وجه تقریب است و اما آنکه خارج این معقولات
موجودات دیگر هستند که بر ایشان نیفتند چه چیز نیست که منکر توان شد از کسی از منطقیان و از آن جمله یکی نقطه است و وحدت و چیزها دیگر
بر هیئت جز از این و چون چنین بود بجزم نشاید گفتن که معقولات جز این ده گانه نیست و همه موجودات در زیر ایشان اند و قومی این اعتراض را

جواب داده اند و گفته اند که وجود این چیزها اعنی نقطه و وحدت و امثال آن چیزهاست که خارج معقولات اند قدح و عیب نکند اندر ده گانه معقولات
قدح و عیب انگاه بود که این چیزها که خارج معقولات اند جنس باشند یا محل جنس و این را مثلی آورده اند و گفته اند که اگر کسی گوید شهرها جوده نیست ...
قومی یا چند ساحل که ایشان شهری نباشند و نیستن ایشان جهان شهرها شود و این معنی قدح و عیب نکند در ده گانه شهرها و سخن درین باب بسیار است
و لکن سنطر را اندرین اقوم حسن بیش فایده نبود • شرایط و نقیض از چه معنی آید بجست • چو خبیثا رکمی شرطها بگان بیکران •
نقیضان دو قضیه متقابل باشند با یجاب و سلب چنانکه از ذات آن متقابل واجب آید که یکی همواره صادق بود و یکی کاذب و شرطهای نقیض
چون استنبا رکمی هشت باشد و جنس یکی آنکه موضوع ایشان یک چیز بود و مشترک نبود و چنانکه گوئی هیچ مردم است حیوانست یعنی حیوان
مردم و مردم مطلق و پس گوئی در متقابل این سخن نه هر مردمی حیوانست یکی صادق بود و یکی کاذب و اگر موضوع ایشان مشترک باشد و لکن مقصود
در هر دو قضیه یکی نبود روا بود و هر دو راست بود و چنانکه گوئی هر چه سگ است و سگ اینجا یک طبیعت خواهی و پس چون سگ در وده یا سگ آبی
و اگر مقصود درین دو قضیه سگ دو طبیعت بود هر دو قول راست بود و متناقضان نباشند دوم شرط که محمول در هر دو قضیه یکی بود و مشترک نبود
چنانکه لفظ حیوانست در آن دو قضیه موجب ایجاب کند و عین نقیض سالب سالب کند و چهارم آنکه موجب ایجاب سالب سالب کند هر دو در یک زمان
نقیض باشد و پنجم آنکه موجب ایجاب کند و سالب سلب کند هر دو در یک جزو باشد چنانکه گوئی سقراط سپید هست و سقراط سپید نیست و سپیدی چشم
خواهی و سپیدی ...
به هست وی خواهیم تا متناقض باشد و یکی راست بود و دیگر دروغ و اگر در یک قول سپیدی چشم و بدیگر سپیدی موی روا بود که یکی سپید بود و
دیگر نبود و هر دو قول راست و نقیض یکدیگر نبود و ششم آنکه آن موجب ایجاب کند و سالب سلب کند در یک جهت باشد از وجوه یکی بقوه و بود و دیگری
بفعل از برای اگر چنین باشد هر دو راست باشد و نقیض یکدیگر نبود چنانکه گوئی صبی صبی کودک جزو کوی است و باز گوئی کودک جزو کوی نیست چنین
قول این خواهی که او بقوه و نخواست اعنی امکان آن دارد که جزو کوی شود و بدیگر قول آن خواهی که وی بحری نیست بفعل و حاصل نشد در وقت و هفتم آنکه موجب
ایجاب کند و سالب سلب کند بر یک نحو باشد و یک اضافت بحری دیگر چنانکه گوئی ده ضعف است اعنی پنج را و باز گوئی ده ضعف نیست یعنی عدد
دیگر را از برای که چون چنین باشد هر دو قول راست باشد و نقیض یکدیگر نبوند و هشتم آنکه یک قضیه کلی بود و دیگر جزوی اگر تا دو یل محصور باشد
چنانکه در یکی سور کلی بود یعنی لفظ کل و دیگر سور جزوی بود و مثال این چنانکه گوئی هیچ مردم مست جیوانست تا لمقطع قضیه کلی گشته باشد
و در دیگر قضیه باز گوئی نه هر مردمی حیوانست تا لمقطع هر قضیه جزوی گشته باشد زیرا که اگر چنین نبود روا بود که در یکی از مواد چنان افتد که این هر دو
نقیض راست باشد یا دروغ باشد و اگر هر دو کلی باشد یا هر دو جزوی باشد مثال آنکه هر دو دروغ باشند در ماده ممکن افتد چنانکه گوئی هیچ
مردم است و بیرات ما مکان و باز گوئی هیچ مردم دبیر نیست بامکان و این هر دو قول دروغ آید و نقیض یکدیگر نیستند و این هر دو را متضادان
خوانند مثال آنکه هر دو راست باشد هم درین ماده افتد چون هر دو قضیه جزوی باشد مثال این چنانکه گوئی بعضی از مردم دبیر است بامکان
و باز گوئی بعضی از مردم دبیر نیست بامکان و این هر دو را داخلتان تحت التضاد خوانند و این شرایط اربعه ان هشت است که هر دو قضیه نقیض
یکدیگر اما ایشان دو قضیه باشند مختلف در کیفیت و کمیت و موضوع ایشان یکی باشد و معنی و در جهت و در اضافت و سلب و ایجاب و موجب
مزایش نه در یک زمان نقیض بود و چون چنین باشد ظاهر است که این شرایط هشت باشد اول اختلاف این دو قضیه دوم آنکه اختلاف در کمیت
باشد سیم اختلاف در کیفیت چهارم آنکه موضوع ایشان یکی باشد پنجم آنکه محمول و معنی یکی باشد ششم آنکه موضوع و جهت یکی
هفتم آنکه در اضافت یکی بود هشتم آنکه در یک زمان باشد اعنی آنکه ایجاب و سلب در یک زمان نقیض بود •
نقیض مطلق عامی چه باشد و دایم • چه راستی و دروغ ایدا درین دوران • نخست باید که بیعنی قضیه مطلق با طلاق عام و اطلاق
خاص که از ادو چون که بیند و غیر آن از آن این مطلق یا دکنیم تا چون جواب میت گفته شود مسئله را معلوم کرده و باید دانستن که مطلق ...
و ستا کرد آن وی نه و ترسطیوس تا مسطیوس آن بود که در وی لفظ جهت نیابد نیند اعنی لفظ ضرورت و امکان و امتناع و آنکه لفظی را باطلاق
عام یا ... هیچ جهت و شرط چنانکه گویند هر ج ب است آرات و گویند هر ج ب آنست ... ضرورت یا با مکان و همچنانکه گویند هیچ ج ب نیست
و گوئی ... با امتناع و هیچ ج ب آنیست با ممتنع است که هیچ ج ب آید و جنس این قضیه را مطلق عام گویند از برای که عام بود هر سه قضایا را و دیگر را لفظ ضرورت
و امکان باشد و همه در زیر وی آیند از برای که چون گوئی هیچ مردم هست حیوانست این قضیه بلفظ مطلق باشد و باز جمله این مطلق عام باشد که
یاد کردیم و چون بحقیقت نگاه کنی این قضیه در نفس خود ضروری است از برای که حیوانی مردم را چیزی ضروری است و لیکن چون در قضیه
لفظ ضرورت یاد نکرده ایم گوئیم این قضیه هم مطلق است و همچنین اگر گوئیم بعضی مردم دبیر است و این لفظ چیزی دیگر نگوییم این قضیه هم مطلق است
و لکن چون بحقیقت نگاه کنیم او در نفس خود ممکن است از برای که دبیری مردم را چیزی امکانی است و لکن چون ما در قضیه لفظ امکان یاد نکرده ایم

کوهر کرا این قضیه هم مطلق است و در زیر مطلق عام افتد اعنی در زبان لفظی که گوییم هر ب ا است ا است بی هیچ لفظ دیگر و این رای اسطاطالیس
و شاگردان وی و مطلق و این را مطلق عام خوانند و باز بعد از وی اسکندر افرودیسی و جماعتی از محصلان متاخران مطلق آن بود که اندر وی
یکی از دو نوع از ضرورت یا دوام نکنند و آن دو نوع یکی آنست که گویی ایزد تعالی حی است بضرورت یعنی همیشه حی است لم یزل و لا یزال و دیگر چنانک
گویی مردم حیوانست بضرورت یعنی تا دوام ذات او موجود است نه همیشه و نه لم یزل و لا یزال چنانک ان پیشین بود و این دو نوع از ضرورت
که هرگاه یکی از این دو در قضیه افتد چنانک دروی یاد کنی لفظ ضروره و الضروره یا دو بگوئی و قضیه ازین ماده باشد نزدیک این متاخران که یاد کردیم
قضیه هم از جمله مطلقات باشد خواهی لفظ ضروره یاد کن و خواهی یاد مکن و بعد ازین چهار نوع دیگر ضروری است یکی آنکه گویی هر چیزی که جنبانست
متحرک است هر جنبی را بضرورت یعنی تا دوام صفت جنبیدن باوی است نه تا دوام ذاتش موجود است و دیگر چنانک گویی قمر منکسف شود بضرورة
یعنی نه همیشه و یا تا دوام ذاتش موجود است بل که در وقتی از اوقات و آن وقت نیز معین باشد یعنی آنکه قمر مقابله آفتاب بود و ارض میان ایشان
در یکی از دو عقده باشد چنانک اسباب کسوف و سدیگر چنانک گویی هر حیوانی نفس زند بضروره یعنی نه همیشه تا دوام ذاتش موجود است بل در وقتی
از اوقات و لکن آن وقت معین نبود بل هر وقتی که باشد شاید و چهارم چنانک گویی زید رونده است بضرورة یعنی تا دوام رونده است نیز
هر قضیه که یکی ازین چهار کانه بود و محمول وی از بهر آن که یاد کردیم و آنگاه در وی لفظ ضروری یاد کنی یا نکنی محمول وی را بر موضوع وی باطلاق حمل
چنانک گویی مثلا هر متحرکی متحرک است و نگویی بضروره تا دوام تا جنبیدنست و صفت جنبیدن وی دارد بل که باطلاق یاد کنیم و همچنین این
سه نوع دیگر که یاد کردیم هرگاه که قضیه را باطلاق یاد کنیم و لفظ ضروره و دوام یاد کنیم و لفظ ضروره و دوام یاد نکنیم و نه هیچ شرطی دیگر آن قضیه
نزدیک آن قوم متاخران و نزدیک اسکندر که فاضل متاخرانست مطلق خوانند و این مطلق را مطلق وجودی گویند پس چون این شرح یاد
کرده شد و معنی مطلق عام و مطلق وجودی معلوم گشت هر یکی که کدام است و ببرای کمیت ما در جواب ب چنین گوییم که نقیض مطلق عام
اعنی آنکه برای ارسطاطالیس و شاگردان وی است قضیه باشد که محمول وی هر موضوع وی را دایم الکلی بود از بهر آنکه هرگاه که ما گوییم که
هر ج ب است ا است باطلاق عام و در وی هیچ لفظ جهت یاد نکنیم نه ضرورة و نه امکان و نه غیر آن این قضیه شامل و جامع بود هر همه
قضایا را از ذوات الجهة و غیر آن و هر دو در زیر وی افتند پس اگر نقیض سالبه جزوی سازیم و یاد کنیم و گوییم نه هر ب ا است همچنان باطلاق
عام که در موجبه کلی یاد کرده بودیم این قضیه نیز همچنان شامل و جامع بود هر همه انواع قضایا را از ذوات الجهة و غیر آن ناروا بود که هر یکی ازینها
افتد راست بود یا موجبه کلی هر دو یکجای تا چنان باشد که هم آن موجبه کلی راست بود و هم این سالبه جزوی و چون چنین باشد هر دو قضیه راست
باشند و نقیض یکدیگر نباشند پس اگر خواهیم این سالبه جزوی نقیض آن موجبه کلی مطلق عام کرد و بحقیقت باید چنین که گوییم بعضی از ب ا
و همیشه آ نیست یا گوییم و دیا نه هر ب آ است یا یکی ازین دو ... چه راست بود و یکی دروغ از بهر آنکه هرگاه که موجبه کلی مثلا راست یعنی آنکه
چون گوییم هر ب ا است و او مثلا بدان معنی ... ی الاوقات ب آ است و راست باشد پس اگر نقیض وی سالبه جزوی باطلاق
یاد کنیم گوییم بعضی از ب آ نیست ندانیم که این نقیض از ب در کدام وقت آ نیست و ما را همی باید که هم در آن وقت که موجبه کلی راست بود
و در وی هر ب ا بود هم در آن وقت بعینه آ را از ب سلب کنیم تا این سالبه جزوی دروغ باشد و نقیض آن موجبه کلی را که راست است باشد
و ما این وقت را نشناسیم پس حیلت ما اینجا آنست که سالبه جزوی را لفظ دایم و همیشه یاد کنیم تا چون آ را از همه ب در همه اوقات سلب کرده ایم
از آن یک وقت که ما را همی باید هم سلب کرده شده بوده و آن آن وقت است که موجبه کلی در وی راست بوده بود و چون چنین بود
بحقیقت این سالبه جزوی دروغ باشد و نقیض آن موجبه کلی راست بود و سخن اندر نقایض انواع مطلقات و ذوات الجهة سخت باریک
و دشوار است و جز منطقی محقق را مفهوم نشود و ما در کتاب بیان الحق این معنی را بشرح تمام و بیان بغوم نزدیک تحقیق یاد کرده ایم
هر که خواهد آن مطالعه باید کردن با همه نقایض انواع مطلقات و انواع ذوات الجهة جدا جدا.

چه چیز منطق و موضوع وی بحد و برسم بعلم نسبت او با آلت و میزان. اما رسم صناعت منطق و حد وی
بزبان حدی که بحد شرح الاسم بود نه حد بحسب تبیین الذات آنست که گوییم که صناعت منطق صناعتیست که در وی آموخته شود که چگونه
کسب باید کرد اعتقادی مجهول از اعتقادی معلوم یا نیز گوییم که منطق صناعتیست که نگاه دارد ذهن و خاطر مردم را از کسب کردن
چیزی مجهول از چیزی معلوم چون انتقال خواهد کرد و از چیزی مجهول بچیزی معلوم و بیاموزد که این انتقال چگونه باید کرد و گوییم که منطق
صناعتیست که فرق کند میان حق و باطل چه در رای و چه در افعال و میان راست و دروغ در اقوال عملی و اما ماهیت موضوع
و آن وی نیز آنست که گوییم موجودات بر دو قسم اند یکی موجود در اعیان و دیگر موجود در اذهان و خود را بحسب ذات خویش و از آن رو

که او خود موجود است اعتبار نیست جداگانه بر حسب آنکه در اعیان باشد اعتباری است دیگر و بحسب آنکه در اذهان باشد اعتباریست
سدیگر است اعتبار بحسب ذات وی علی حده آنست که موجود از آن روی که ماهیت و نسبت ذاتیت علی حده و لیس و هیچ چیز
دیگر نیست مثلا حیوان از آن روی که حیوانست حیوانیت مجرد و بس و مفهوم لفظ وی جز حیوانی چیزی دیگر نیست و اما از آن روی که او حیوانست
در اعیان یعنی تعینت در اعیان موجودات و بیاد اعتباری دیگر است و آن آنست که شخصی است حیوان معین و بوی اشارت حسی است و هیچ
چیزی مانند از احوال محسوس و مشار الیه و اما باز اعتبار وی بحسب آنکه در اذهان باشد آنست که اعتبار کنند و نظر کنند در اعراض و لواحق وی
درین وقت و در ذهن مردم باشد و آن لواحق و اعراض چون کلی و جزوی و ذاتی و عرضی و علتی و معلولی و قوه و فعل است و هیچ ازین ما
از بهر آنکه چون مردم در معنی حیوانی نظر کنند و تامل کنند و بیابد که بر بسیاران می افتد یک معنی که هم در روی و در آن معنی برابر باشند بحقیقت
و اگر چه مختلف باشند بصورت مثلا چنانک مردم و فرس و جمل و طیر و هیچ هم در معنی حیوانی برابر اند اعنی هر یک از ایشان جسمیت متحرک بارادت
متحرکات مختلف و این مفهوم معنی حیوانیست و ایشان همه درین مفهوم برابر و متساوی اند ازینجا حکم کنند و ذهن مردم را حکم باشد که معنی کلی گوید که
که حیوان معنی است که بر بسیاران مختلف صورت افتد یک معنی برابر و آن معنی جنسیت باشد و این جنسیت و ذهن مردم اختراع کند و ما لفظ
انجا عقد خواهیم می بسی این عوارض و لواحق که موجود را باشد اعنی کلی و جزوی و ذاتی و عرضی و علتی و معلولی در آن وقت که وی در نفس
مردم باشد و نفس مردم احوال او را اعتبار می کند این عوارض بعینها موضوع علم منطق بود و ماهیت منطق باز تعرف کردن است و نظر کردن
درین عوارض پس رسم موضوع علم منطق آنست که گوییم موضوع علم منطق عوارض موجودات است در آن وقت که در نفس و ذهن مردم باشد و
قول ما عوارض و موجودات چون جنس است در رسم کردن موضوع علم منطق و قول ما آنگاه که در نفس و ذهن و خاطر مردم بود چون فصل است
که جدا کند موضوع علم منطق را از دیگر چیزها اعنی جدا کند مرین عوارض را که یاد کردیم که در نفس مردم بود از دیگر انواع عوارض که نه در نفس مردم
است چه این جمله رسم و حد و صناعت منطق و آن موضوع وی و شرح ماهیت علم منطق که وجه چیزیست و اما آنکه صناعت منطق صناعتیست علمی
یا آلتیست مر تحصیل صناعت علمی را این معنی مطلقی است علمی بحسب دو اعتبار مختلف دو چیز گردد و اما از آن روی که اعتبار علم منطق
اعنی آنچه علم منطق در نفس جز و صورت معلوم است که نفس از او این اختراع کند و جز و تصور کند ازین روی منطق جزوی از علم باشد زیرا که وی
هم صورت معقولی است در نفس عالم اختراع کرده از معلوم و باز آنکه اعتبار از آن روی کنی که علم منطق در نفس جز و مقصود و مطلوب نیست
بل که قضا ذی و غایت وی آنست که او را بدست ارند و بوی التماس کنند مجهولی را از معلومی و او را آلت سازند در کسب کردن صناعات علمی
دیگر ازین روی او جزوی از علوم است بل که وی آلت علوم نظری است درین هر دو وجه حاجت کردن او را و هر کدام که بری صواب باشد.
مقدمات معدی میزی را حاصل اند. بیکباره تالیف اندر خواطر را از آن. که معد و معنی نفس از عقل. چه چیز عقل چون معد و این جوانی
دیگر که خود عقل اند و منتج معقولات. چه حاجت بدین اقتران و مقترنات. دایگی بصورت بدین اقتران شود عقل. چه چیز آنکه نفس مستعد و عقل
سخن در شرح این معما و جواب آن مرکب است از دو قسم یکی علم منطق و دیگر علم طبیعی و باید دانست که هر چیزی بود که آنچه بود ست و آنچه
می باشد و آنچه خواهد بود همه در عالم غیب مصور است و مقدر هر دو از دو تعالی و نزدیک عقول فعال و نام واهب الصور هر کی یاد کنیم اینجا
هم را خواهیم و همچنین نزدیک عقول و نفوس و عقول بشری در جبلت آفرینش وی آنست که می باید که مرج بود لی باشد انسان را هر معلوم
باشد و نزدیک ایشان معقول و متصور گردد و لکن از جهت استعمال و انغماس نفوس بشری در امور طبیعیات و علایق آن از
ادراک و انکار و بودن معانی و چیزها بودی که در غیب است باز مانده است پس هرگاه که این نفوس را فرصتی دست دهد باشد و دو رقی از آن دو
و رها کی از آنات از علایق محسوسات و طبیعیات در آن وقت ... در آن عالم غیب پیوندد و بعقول فعال و آنچه در عقول فعال است از دو
مقصود و منقش شود و آنرا بمجاهدات لوکنند و حقایق چیزها ازینجا دانند و همچنین از جهت معقولات سابق که وی را باشد هر مجهولات و ازین
از جهت مطالعت آنچه در عالم غیب باشد و نزدیک عقول فعال باشد و چون این مقدمه دانسته آمد باید که تامل و تفکر کردن مردم در چیزها که
معلوم باشد و تعریف کردن وی اندر آن تا از اینجا چیزی را که شناخته باشد و این فعل از وی طلب کردن حد او و سطا است از قیاس تا بحد او
آنچه مطلوب است برسد پس هرگاه که حد اوسط در ذهن و خاطر مردم حاصل شد و بدست آمد چون از وی مقدمه سازد و هر دو مقدمه را با هم
اقتران افتد بصورتی و تالیفی که قیاس صحیح و منتج در حال و در آن چون این دو مقدمه و ما دام که بیکدیگر در نفس مردم اندر باشند بصورة قوم
قیاسی در آن لحظت و آن نفس مردم بعالم غیب پیوندد زیرا که این مقدمات و اقتران قیاسی مستعد او و معدات اند مر نفس را در اتصال
بعالم غیب بمطالعت آنچه در عقول فعالست و همچنین این مقدمات دور کنند اند مر نفس را از علایق آن محسوسات و جمله طبیعیات بکمال

نفس مردم با عداد او و اطاعت مقدمات بر صورت اقتران قیاسی شایسته کردد مر صورت کشتن بعالم غیب هم در آن لحظه و آن متصل کردد بعقول فعال
و عالم غیب و آن چیز که در آن حالت در وی منتقش شود و از آنجا صورت مطلوب وی او را حاصل آید و این معنی را محققان و متقدمان [illegible]
تشبیه می خوانند از واهب صور مر نفوس بشری را بواسطه اعداد و سطه و صورت اقتران قیاسی پس حق آنست و جواب [illegible] آنست که مقدمات
هم معد و معین اند مر حاصل شدن نتیجه را و علت حاصل شدن نتیجه و معید وی واهب صورتست و حصول نتیجه از عالم غیب است ولکن بواسطه
مقدمات و اقتران قیاسی و با عداد او مر نفس را و بدو در کردن این مقدمات مر نفس را از محسوسات و متخیلات [illegible]

[illegible]

القسم الثاني في الطبيعيات

[illegible]

[illegible]

پس وجود هیچ جسمی متحرک نشاید اندرین حرکت که می‌گردد طبیعی و دلیل که همه حرکات اجسام در وجود عرضی بود پس این قسم نیز حاصل است ...
که نشاید که حرکت فلک طبیعی بود و چنانکه بیان کرده‌ست این معنی را بهمنیار ... صاحب کتاب شفا و گفته‌ست که نشاید که جسم را حرکت طبیعی بود ...
چنین که هم گذشت و نشاید که جسمی از اجسام قوی باشد طبیعی که او را بر حرکت همی دارد الی ما لا نهایت چنانکه حرکت فلک نیست و درست کردن این ...
را سه مقدمه حاجت. مقدمهٔ اول آنست که هر گاه که چیزی بود که جسمی را از اجسام بر حرکت همی دارد و در آن جسم هیچ مخالفی و معاوقی نبود ...
حرکت را هیچ طاقتی ... کردن ... جسم ... بزرگ ... جسم خود ... قبول تأثیر میان جسم بزرگ و میان جسم خود ...
هیچ معاوقت و مخالفت نبود و چون چنین بود روا نبود ... و دیگر عاملی ... مقدمهٔ ثانیه قوهٔ طبیعی

[illegible]

بدین سبب لون تن گاه سرخ بود و گاه زرد و اول آن معنی که از وی شرم می دارد مردم را بیدا آید حرارت غریزی سوی باطن تن باز گردد

لون تن بدین سبب زرد گردد و باز چون این معنی گذشته باز وی می آید زایل گردد و حرارت غریزی بظاهر تن بیرون آید رنگ تن بجای خویش

باز آید و باز در غم عظیم که مردم را رسد حرارت غریزی یکبار قصد بباطن کند و سوی دل شود و دل را بدان سبب اختناق افتد و مردم

در آن هلاک شود و این همه چیزها ظاهر است و تاثیرات نفس [illegible] اندر مزاج تن و طبیعت وی [illegible]

مردم است اندر مزاج و طبیعت وی [illegible] و بدن وی و چون این معنی درست باشد برین اصل روا است که از نفسها یکی آن قوت [illegible]

[illegible]

تاریکی در جرم قمر باید که باشد یا در جسم ما و ما دیدیم که این روی چند و تاریک چند و حال بخلاف این است بل که تاریک اندر هر دو یک چند
بیند همان که باشد ظاهر است و همان اندما ها ما است بل که بحق معنی اندرین معنی آنست که در کتاب شفا است و اگر چه نادانی بر طریق
برهان نیست چنین گوید صاحب کتاب شفا که درین معنی چند گونه ظن شفا و بر طریق تمثیل آنکه گویی سبب این تاریکی
واثر در جسم ما هواست و دیگر آنکه گویی سبب وی در جرم ماه نیست بل از جهت ستر ساتر است که فرود فلک قمر ایستاده بود در
جنب ماه و حرکت وی هم چون حرکت قمر بود و یا گویی که پیش از آن ساتر در فلک قمر بود و از جمله اجسام سماویات بود و الطبیعه خود
واندر فلک قمر باشد تحت جرم ماه و از حرکتی بود هم چون حرکت قمر پیش و نگرد و پیوسته بر یک وضع باشد با جرم قمر با سبب
همیشه آن اثر سیاهی دیده همی شود در جسم قمر پس از این جملها آنکه سبب در جرم و جوهر ماه و نهادست تا بدان مختلف شود جرم
وی و باره معنی بود و باره مظلم این قسمت باطل است از بهر آنکه درست شده است که در جواهر اجرام سماوی اختلاف روا نیست بسبب لطافت
اجرام وی و همچنین آنکس که سبب آن اثر ستر ساتر نهد و گفتیم هر دو فلک قمر از جمله اجرام عنصری نباشد و باشد مران ساتر را این قسم
هم باطلست از برای آنکه اجرام عنصری مختلف الاحوال و المزاج باشند و یک لحظه بر یک حال و یک وضع نمانند و ما آن اثر را همیشه بر یک وضع و یک
حال همی بینیم پس درست شد ازین است و آن آنست که اجزایی باشد صغار از جوهر اجسام سماوی بهم مجتمع شده و یکی گشته و در پیش جرم
قمر ایستاده و در اندرون فلک قمر تحت جرم ماه از حرکت همچو حرکت قمر بود همیشه بر یک وضع خویشتن را از قمر نگاه همی دارد بیک حرکت تا بدین سبب
همیشه آن اثر و آن سیاهی دیده همی شود در جسم ماه بر یک مقدار و چگونه گرم کند آتش آب چون گرمی ماده از روی در آتش بار روی و معاذ
وزان کجا عرض از جسم مستقل شود چون رنگ سرخ و سپید و سیاهی سوزان و معلوم است که از جمله اعراض هیچ چیز از موضع خود
مستقل نشود و در موضوع دیگر نشود و این معنی را درین علم الهی ازین تالیف بیان کرده شود و در موضع خود پس چون چنین باشد که گرمی بسان همچنین
الوان و دیگر اعراض انتقال نکنند از جسمی بجسمی و ما همی بینیم معاینه که چون آتش را بر فرودی و دیگ برنهیم و خون آب از آن آتش گرم گردد
پس چه گوییم که آن گرمی در آب از کجا همی آید پس ما را اصلی است درست که آن حاصل است که این مشکل برخیزد و آن آنست که قابلان و
مواد که اینجا صورت پذیرند و در ایشان صورت طبیعی حاصل شود چه معلوم و جز معنی همه ما آن صورها جسب صور بخشند از فیض واهب
ولکن بعد از استعداد و مزاج شایسته که ایشان را حاصل شود و همچنین ساید الافیض که دو جرم در یک کیفیت ضد یکدیگر دارند در
یکدیگر پس از آن عمل کنند و تاثیر که هر کدام ازین دو ضد از کیفیات غالب شود آن ضد دیگر را ماده بطبع خود استعداد و مزاج قبول دیگر
ضد پذیرد و اندروی بطبع استعداد قبول دیگر ضد پدید آید و چون این حال پدید آمد در وقت بل در آن فیض واهب صور بوی پیوندد
و صورت آن دیگر ضد پذیرد و مثلا هرگاه که آب را در دیگ کنند آتش بر روی اندر نهند آتش پیش از آن کمند و گر چه غالب
باشد که آن آب مانع حرارت باد و در کنند و زایل کردند و مانع برودت است پس چون مانع زایل گشت در وقت در آن آب از واهب
صور صورت حرارت در آب حاصل آید و پیدا شود پنداشتی که از آتش برون آید و در آب شود

چون طبع صورت التقای شعاع چگونه بینی روی اندر آینه جشان درین مسئله سه رای است و یکی از وی صحیح
اول رای آنکس است که پندارد که آن صوره در سطح آینه منطبع شود همچنین که صورت جسم در حدقه مردم شود و این رای فاسد است
از بهر آنکه اگر صوره در سطح آینه منطبع بودی انتقال نکردی بسبب انتقال نمرنده و اندر روی و انحراف کردن وی بهر جایی و همچنین از صحیح آن
چنان نمایدی که پنداری که در عمق آینه است و دوم رای رای اصحاب ریاضیات و ایشان چنین گویند که خط شعاعی از بصر برون آید
و بر سطح آینه افتد و از وی انعکاس کند و بسوی مرئی بازگردد که در مقابل آینه بود و آنگاه صوره دیده شود و این رای نیز هم فاسد است
و وجوه بطلان این رای بسیار است و در علم حکمت از وی بیانست و رای سیم حق است و آن آنست که جسم مضئی هرگاه
که در مقابله جسم صقیل افتد پس در مقابل آن صقیل جسمی دیگر افتد از جمله جسمها ملون مرئی اندر و واسطه جسم شفاف باشد
چون هوا پس هرگاه که این شرایط تمام گردد و استقامت میان جسم صقیل و آن جسم ملون مرئی حاصل باشد و محاذاتی
راست باشد درین وقت صوره این مرئی دیده شود با سطح جسم صقیل بیکجای لکن از جهت آنکه هر دو بیکجای دیده شود و هم صورت هم
سطح جسم صقیل گمان چنان افتد که آن صوره در سطح جسم صقیل است از جهت آنکه هر دو بیکجای در یک آن در اندر آینه و در جمله
سطح جسم صقیل و جسم شفاف است یعنی هوا و هر دو بیکی واسطه است و دیگر مرئی واسطه هواست و مودی سطح صقیل و صورت بیکبار مساوی
شعاع شمس نه گرم و نه سرد و خشک نه نمی چگونه گرم و از وی چیزها می سوزاند چو سرد و گرم سبب شده نه کوکب و نه فلک

بیان آنکه چرا بفصل تابستان و تابستان معلوم است که ضوء و شعاع آفتاب و ستارگان و دیگر نه گرم و نه سرد و نه از کیفیات
عنصری در ایشان چیزی هست لکن با آنکه چنین است آفتاب را می بینیم و می یابیم که هر چند بسمت سر مانزدیکتر همی آید گرمای
روزگار زیاده همی شود و چون آفتاب بسمت سر راست باشد چنانکه مستقیم خط شعاعی که از جرم آفتاب بیرون آید بر گاه که خط
که ازین سهم مرکز آفتاب بود و دیگر سهم که مسقط حجر از روی چشمه بر سر ما باشد درین حال غالب گرما باشد پس باید که معلوم که
این گرما از چه همی آید و مردمان را درین سه رای است دو باطل است و یکی تحقیق اول رای جماعتی و صاحبان است
و ایشان چنین گویند که شعاع آفتاب و آن دیگر ستارگان چون بر اثیر برسند آتش را از آنجا حل کنند و بیارند و این رای باطل است
از جهت آنکه شعاع آفتاب و ستارگان اجزای نیستند که از ایشان منفصل شوند و سوی ما آیند و نه چیزی جسمانی اند که
حل کنند و از جای بجای برند بل که شعاعات آفتاب و کواکب این ما همی درمی یابیم همه کیفیت اند که اینجا حاصل شوند از مقابلات ایشان
پس این رای بدین سبب فاسد است و رای دوم رای بعضی از متاخران است و بحقیقت نزدیکتر است و آن چنان است که گویند
آتش چیزیست زود حرکت و زود انبساط و زود پراکنده بسبب لطافت جوهری پس چون شعاع آفتاب و ستارگان را ملاقات
افتد بانیک ملاقاتی از ایشان آتش بر خویشتن منبسط و منتشر شود بسبب تحلل و اجزای جوهری پس بدین سبب آن هوا که
مماس آتش ملاصق وی بود گرم شود و همچنین بتدریج همی آید تا آنگاه که گرما بدین هوا رسد که ما در دیم و درین رای هم خللهاست از
جهت آنکه شعاعات آفتاب و ستارگان چیزی نیستند که ایشان را باجسام ملاقات و اتصال بود و چون ملاقات و اتصال نبود ایشان را
چون پیوند دهند بلکه ایشان در نفس خویش کیفیتی اند که حادث شوند بسبب مقابله جسم مضئی مر مستضئی را پس رای درست آن است
که این شعاعات و اضواء کواکب که اینجا حادث شوند همچو گرم حادث شوند آن ضوء که در ستاره و آن هست بل آن کیفیتی
که اینجا حادث شوند که او را ضوء همی خوانیم و بحس او را در می یابیم تولد و حدوث وی هم ما را گرمیست حق این است

از انطباق بروج و معدل ایام زمین چگونه بنزد جماعت ابل عمران و درین مشکل فراستقبال اوج و حضیض
و از اجتماع کواکب چرا افتد طوفان مقدار میل فلک بروج بنزد یک اهل هند و بابلیان و قدما اهل پارس گیرد و بیست
و نیز بنزدیک بطلمیوس و ابرخس کم تو است و نیز نزدیک اهل زیج ما مونی کم تر است و نزدیک بو محمد خجندی کم تر بیست
پس ازین تناقص چنان پندیدی افتد و واجب می کند که فلک بروج را با فلک معدل النهار انطباق خواهد بودن و همچنان اشاد
افتد و چون چنین باشد و این انطباق تمام گردد و دور آفتاب بدوالابی گردد بران یک موضع که مدار سر حمل و میزان است
از بروج هیچ چیز در جانب شمال نماند و آفتاب را باطل مساحت بیفتد چون آفتاب در حق آن باید حرث و
نسل را پرورش و نشو نشود و حیوان که حرث و نسل معاش بدو و عمارت و نظام بدو و چون آن انطباق بیشتر بود
عمارت مساکن جنوبی و شمالی بکلی منقطع گردد و اگر چه بیرون قرب وی خط استوا انحطاط اند که باشد تا آنگاه که فلک
بروج را از معدل النهار انفصال افتد و مقداری از میل پیدا آید و تزاید گردد و کمتر دور روزگار دراز باید تا یک میل فلک بروج
جدا شود که آفتاب را بسبب وی بسمت رؤس اهل مساکن شمالی یا جنوبی دوران افتد و درین میانه درین همه روزگار دراز
درین هر دو جانب و کار از آن جانب و همچنین چون اوج و حضیض آفتاب را از برجی از فلک بروج دیگر انتقال افتد و همچنین چون
کواکب را در یک برج اجتماع افتد بکلی در هر برجی که باشد از هوایی و مایی و ارضی و ناری بر طبع آن برج یکی از عناصر را غلبه افتد
و غلبه عناصر چون با فراط باشد طوفان بود و از جهت طوفان خرابی عمارات و انقطاع حرث و نسل افتد روا بود که چنان باشد
که هیچ چیز از عمارت و نبات و مردم و حیوان نماند لکن روا بود و درست باشد که پس از آن که غلبه طوفان فرو نشست هر طوفانی
که باشد پس از آن چون استحقاقات بکمال اجتماع و امتزاج خویش برسند دیگر بار و از سر هم مردم را و هم حیوان را و هم نبات را
و هم معادن را تولد و حرث بود و دیگر باره همه فنون بدید آید و از ایشان آبادانی منفصل شود و اما آنکه چگونه روا بود که دایره
بروج را با معدل النهار انطباق افتد و انفصال و همچنین فلک خارج مرکز زهره و عطارد چگونه روا بود که انطباق و انفصال
افتد بی آنکه دوری تمام کنند و همچنین افلاک تداویر کواکب را چگونه روا بود که میل بود و قطری را از افطار روی سوی شمال یا جنوب
و سوی مشرق و مغرب بی آنکه آن حرکت دوری تمام شود چنانکه در کتب علم هیئت این معانی مذکور است و این حرکت افلاک
تداویر را اصحاب علم تعالیم و هیئت حرکت النقالت خوانند و وجه چگونگی این حرکت چنین است که هرگاه که کره باشد متحرک بر دو قطب

وخلاف دوری کره دیگر بود چنانکه قطب وی مخالف بود مر قطب کره اپر وی را بمقدار معلوم چنانکه چون مر وی یکبار بگردد قطب خود
قطب کره اندرونی را حرکات افتد بسبب وی و هر کره قطب کره بیرونی می گردد بان مقدار معلوم که او را از وی بعد است و همچنین هر
اندرون کره اندرونی کره دیگر بود هم مخالف وی را تا چنانکه میان قطب کره سیم و قطب کره دوم همچندان بعد بود که میان قطب
کره اول پس هرگاه که چنین سه کره مختلف الاقطاب بود یک بدیگر محیط هرگاه که کره نخستین را که بیرونیست یکبار دو حرکت وی کره دوم
هم یکبار دو قطب وی کره دوم گرد کره نخستین بر وی یکبار بگردد و همچنین بحرکت کره دوم کره سیم نیز حرکت کند و قطب وی کرد بر کرد قطب
دوم کرد آن کره و بدان مقدار معلوم که او را از وی بعد است در بین میان عارض و لازم آید قطب کره سیم را که منطبق شود بر قطب
کره نخستین که بیرونیست و هرگاه که قطب کره دیگر منطبق شود لازم آید که منطقه آن کره بر منطقه این کره دیگر منطبق شود و چون
قطب از قطب جدا شود و دور شود آن منطقه از منطقه جدا شود و این دو منطقه این دو کره را از انطباق افتد و انفصال اندر دو [illegible]
بدین سبیل که یاد کردیم پس بدین وجه [illegible] باید کرد حرکت میل فلک بروج را از معدل النهار اگر این تا حق میل که یاد کرد و نیز [illegible]
درست شود بر صد همچنین تصور باید کردن حرکت فلک خارج مرکز زهره و عطارد را و حرکت [illegible] افلاک تدویر کواکب را که آنرا
حرکت الالتفات خوانند با این جمله کتاب درست آید [illegible] بود ۰
زحمت کوکب اشخص چون بدید و فعل ۰
بی اتصال و تماس و تصادم و جز ان ۰ معلوم است که اجرام علوی موثراند و فاعل و سفلیان قابل اند و متاثراند و معلوم
که فعل اجرام علوی در سفلی بر طریق مماست و مصادمت نیست بل که از ایشان محاذاة و مسامتت بس است و وجود [illegible]
بها و ضیاع که می یابد این سفلیان تمامست مر تاثیر کردن و پذیرفتن فعل اینها را زیرا که علویان مر سفلیان را همه فاعل [illegible]
صور هر یکی بحسب رتبت و منزلت خود و بدین سبب حاجت نیست باتصال و مماست و مصادمت ایشان با سفلیان ۰
فساد کل و بل استقصی را انتشار فساد ۰ فساد کلی انواع [illegible] و ذکر ان ۰ و از ان سبب [illegible] حدوث ماده و نو ۰ [illegible]
[illegible] ممکن وجود او [illegible] ۰ ای مرجع چیزی باید از طوفان ۰ چه خبر علت ترجیح حادث انواع ۰ بر آنکه نوع قدیمست [illegible]
باید دانستن که هر گاه که یکی از استقصات را فساد افتد بکلی یا معظم اجزای وی چنانکه از ایشان فساد طوفان باشد و [illegible]
بدان سبب عمارات و حرث و نسل انواع موالید نیست گردند و منقطع شوند زیرا که بی امتزاج و اجتماع استقصات کون [illegible]
نتواند بودن و موالید را نشو و پرورش نبود زیرا که موالید متولد از این امهات اند پس چون یکی از این امهات را بکلیت یا
بیشتر اجزای وی را آفت افتد و معدوم گردد موالید را چگونه نشو تواند بودن و این فساد و طوفان جسدی چون ضرورت
در مدتهای دراز [illegible] بسبب اجتماعات و اوجات [illegible] زیرا که حرکات اوجات نزدیک
ایشان مختلف است بخلاف آنکه نزدیک یونانیانست و چون حرکات اوجات مختلف باشد روا است بر رای ایشان که همه
ستارگان سیاره را اوجات و جوزهرات را بکلی در یک درجه و دقیقه از برجی اجتماع افتد و اتفاق آن مدت را ایام عالم خوانند
و چون این اجتماع افتاد بضرورت از مسامتت ایشان یکی از استقصات را تغیر افتد چنانکه غلبه کرد و دیگری را بوی استحالت افتد
و این معنی طوفان بزرگ باشد و از این طوفان ناچار خرابی کلی و انقطاع موالید و حرث و نسل باشد و لکن همچنانکه بیشتر یاد کردیم
روا است بل که واجبست که دیگر باره موالید را از سر ابتدای نشو باشد بر طریق تولد و این درست است و حق است و بر وی
دلیلست هم از جهت مشاهده و هم از جهت قیاس اما از جهت مشاهده دلیلست در معنی آنکه ما می بینم که [illegible]
[illegible] چون مار و کژدم و کیک و موش و غوک و غیر ان پس همچنین حیوان کامل تر نیز روا بود و درست بود که پدید آید چون پس اگر کسی
گوید که این حیوانات کامل جز در رحم نتواند بودن و تمام شدن و متخلق گشتن باید دانستن این کس را که رحم جز قرارگاه نیست
مر نطفه را اما تخلیق حیوان و تصویر هم از جهت واهب صورتست و قوت مصوره ۰
و هم نفس هم از جهت واهب صور حاصل شود پس روا است که این استعداد و مزاج که در رحم می افتد در جایگاهی دیگر
نیز [illegible] مر ماده را از مواد و چون این استعداد افتد مر ماده را هرگاه باشد واهب صور او را صورتی می بخشد پس چون چنین بود
درست باشد که حیوانی کامل هم بدین طریق که عفونتی پدید می آید بی تولد و تناسل و اما بطریق قیاس نیز درست است که [illegible]
ابتدای حدوث و نشو باشد بر طریق تولد نه توالد زیرا که واجب نیست که از هر یکی از حیوان و نبات خلفی و بدلی باقی ماند زیرا که
مبدا حرث و نسل یکی تخم در پاشیدن باشد در زمین از بهر نبات را و دیگر مباشرت و مجامعت از بهر تولد حیوان و این هر دو هیچ [illegible]

اما تخم در زمین پاشیدن و کشتن و بر آمدن نبات از وی امری طبیعیست و این دیگر یا امری ارادیست و روا است که هر دو را انقطاع و تباهی افتد
و [illegible] ماند از ان [illegible] باتدای و حدوث مردم از جهت آنکه صناعات حادث اند و دلیل بر حدوث وی آنست
که پیوسته زیادتی می پذیرد و این زیادتی فرع حادث بود پس اصل نیز همچنین حادث بود و کسی ابتدا کرده باشد اصل را و دیگری مر وی
فرع زیادت کرده باشد و نیز از صناعات چیزی چنانست که معاش مردم بی وی البته صورت نبندد و از جهت ضروری وی مثلا چون
صناعت کشت و خوردن و پوشش و امثال این هر دو را بوی حاجت آید و واجب نیست که هر مردی که موجود شود چنان باشد بطبع خود
و الهام [illegible] که این [illegible] استنباط کند زیرا که [illegible] این معنی در همه اشخاص مردمان یکسان نیست [illegible]
[illegible] الهام [illegible] چیزی بود موهوم [illegible] بلکه واجب چنانست که یکی از مردمان در وقتی از اوقات بسبب [illegible]
[illegible] از این الهام [illegible] این معنی استنباط کند و دیگری از وی [illegible] زیرا که اگر چنان [illegible] که در وقتی
از اوقات [illegible] مردمی باشد و از الهام این صناعت کرده [illegible] معاش وی بی این صناعت متعذر باشد پس
چنانست که نخستین مردمی که پدید آید و بدین اتصالی که [illegible] پدید آید که [illegible] در این الهام باشد و او نخستین مردمی باید
که باشد و پدید آید و بدین اتصال [illegible] با تمام معاش و آن دیگری از بعد وی از وی بدین طریق درست شد [illegible]
[illegible] کند که کواکب و فلک [illegible]
چه علو و سفل بهر وجهت فاعل و قابل [illegible] مزاج طبع [illegible] واجب [illegible]
چو فعل و قبول [illegible] چنین باشد [illegible] بدین طریق [illegible] شود با سفلیان ۰ [illegible] اجرام علوی فاعل و موثراند و سفلیان
و اجرام سفلیان همه قابل و متاثراند مر ایشان را و لکن کیفیت تاثیر ایشان بر ما پوشیده است و از ادراک و درست وطریق نیست
ما را بر او و واقف شدن کیفیت آن تاثیرات و افعال ایشان از زیرا که کواکب بعد سخت بسیار اند [illegible] ایشان و همه را
تاثیر است و از کواکب اندکیست [illegible] و دیگر این همه [illegible] از طول و عرض و [illegible] مقدار جرم
و همچنین [illegible] ایشان کس را شناخت بر آن طریق که [illegible] دعوی می کنند [illegible] و نیز همچنین اجرام افلاک را تاثیرات
اندر سفلی و این نیز [illegible] از جهت فاعل و موثر است چنین است که یاد کردیم [illegible]
آنست که اجسام استقصی و مرکبات [illegible] و دیگر [illegible] اجتماع و امزاج [illegible]
[illegible] بر حالی [illegible] کیفیت تاثیرات علوی [illegible] سفلیات [illegible]
[illegible] کواکب و افلاک همه را ضبط کند و [illegible] چنانکه [illegible] نشود و پس همچنین
مر اجرام سفلی از استقصات و مرکبات [illegible] بر همه واقف شود [illegible] اجزای ارضی و [illegible] استقصات همچنین
در مرکبات [illegible] چنانکه [illegible] بر احوال متغیر شدن اینها واقف باشد آنکه ممکن بود که از تاثیر
اینها چیزی ماند و این طریق است که [illegible] و هر کس این طریق [illegible] است [illegible]
که [illegible] احکام [illegible] درست [illegible] این طریق [illegible] تمام شد قسم طبیعیات بعون الله

[illegible]

چون [illegible] گذشت [illegible] سوال [illegible] هیئت افلاک [illegible]
چو سفلیان [illegible] اختلاف منظر [illegible] آفتاب [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

در وقت اجتماعات و در بیشتر از اوقات زایل باشد از ظهر بین آفتاب و بدین سبب او را کشف نکند و با آنکه چنین است هیچ وجهی نیست
نزدیک ما مر دفع کردن قول این قوم را که این دو کوکب را زیر آفتاب نهاده اند زیرا که از کواکب هیچ را اختلاف منظر نیست و با اختلاف
منظر بعد کواکب از زمین معلوم شود و از بعد زمین خرق و تحت کواکب معلوم شود و لکن چنین گوییم که قدما درین موضع که نهاده اند
بصواب نزدیک اند زیرا که بر ترتیب امر طبیعی اند و راه گرفته اند زیرا که آفتاب را واسطه نهاده اند میان آن کواکب که از روی دوره خود
دوری تحت نهایت و میان آن کواکب که از دوره خود [illegible] معتدل و نیز [illegible] سوی زمین [illegible] نزدیک [illegible] اختلاف
منظر ایشان بدان سبب محسوس گردد و این سخن بطلمیوس است که یاد کرده است و درین معنی سبب چنین گوییم تا که سخن بطلمیوس [illegible]
که این دو کوکب زیر آفتاب باشند و در [illegible] باشند مایل از طریق [illegible] و بدین سبب [illegible] او را کشف نکند [illegible]
یک کرت چنانکه تاریخ آن مضبوط باشد و این رای و دلیل قوی آن گرفت الا آنکه تواریخ بعید العهد [illegible] مضبوط نیست [illegible]
امور حوادث کبار [illegible] هر کجا برهان موجود نباشد [illegible] جمع کردن امر طبیعی بجای برهان نشیند زیرا که امر طبیعی
ما نظام باشد و حفظ نظام موافق برهان آید زیرا که امور عالم بنا بر نظام است و بر نظام رفتن برهان [illegible] است

چو آفتاب ثانی که زیر مریخ است ∴ چگونه دانی از بعدها علویان ∴ چو بعد علوی از شمس و بعد ما سازند ∴ از این برهان [illegible]
چگونه دانی مقدار قطر و دور فلک ∴ بمیل و نسبت مریخ [illegible] واصابع و درجات ∴ این سوال مشکل عظیم است [illegible] نزدیک
اصحاب تعالیم وجهی مبرهن نیست زیرا که کس معلوم نتواند کردن که مرکز شمس [illegible] علویان است یا زیر علویان و چون بعد آفتاب
از زمین معلوم کنیم و با ضافت با علویان معلوم شود که آفتاب فوق ما علویان یا تحت ابعد علوی نیز معلوم نگردد و تحقیقت چون بعد
علوی معلوم شود و بعد ثوابت نیز معلوم شود و چون چنین بود مقادیر اجرام سماوی با ضافت با جرم زمین معلوم شود و مقدار
فلک معلوم نگردد و بالات و مساحت چنانکه استادان و متقدمان کرده اند و اینجا هیچ است مگر تسلیم و از کردن که آفتاب
زیر مریخ است تا دیگر را با بعد او علویان و ثوابت معلوم کرده و مقادیر اجرام انسان با ضافت اجرام زمین ساخته شود و
آفتاب را بطریق اولی [illegible] الامر الطبیعی محکم واسط بجای بنهادن تا این دیگر مطالب معلوم شود چنانکه قدما کرده
و ما از ایشان چنین یافته ایم و اینجا دیگر وجه نیست درین باب

چرا که نصف و [illegible] چو کلی باشد صوت ∴ بحدت و غلظ اندر چو گردش میان ∴ علت درین [illegible] سبب است زیرا که درازی و غلظ
آواز [illegible] و کوتاهی وی باز حدت آواز [illegible] و سبب [illegible] و ترمکانی گردند آواز ایشان مشابه یکدیگر باشند اندر غلظ
وحدت و حال میان کل و [illegible] نصف و [illegible] جدا است [illegible] مثال این جنانست که گوییم [illegible] ضعف و ترتیب است [illegible]
و ترتیب [illegible] چنین گوییم که [illegible] مشابه یکدیگر باشند در غلظ وحدت برهان این
آنست که [illegible] ضعف و ترتیب است [illegible] آواز [illegible] ضعف آواز [illegible] بود و باز [illegible]
[illegible] ضعف [illegible] در غلظ زیرا که [illegible] سبب غلظ و ترتیب [illegible] ضعف [illegible] غلظ و [illegible]
بود و بطول وی [illegible] سبب غلظ آواز [illegible] ترتیب [illegible] ایشان [illegible] سبب غلظ وحدت
آواز [illegible] ایشان [illegible] یکدیگر بود در غلظ وحدت ∴ چه طبیع [illegible] صوت [illegible]
که میل مردم [illegible] و یکسان ∴ این چیزیست که بحث و دشوار نیست علت کفتن [illegible]
[illegible] این [illegible] اصول علم طبیعی [illegible] زیرا که معلوم است [illegible] و سبب [illegible]
چون [illegible] طبیع چون گرم [illegible] که صوت [illegible] مردم [illegible]
[illegible] طبیع ایشان [illegible] صوت [illegible] کنند [illegible]
باید که طبیع وی [illegible] که آن صوت [illegible]
[illegible] واجب کند که طبیع وی معتدل بود [illegible] طبیع [illegible] کردن [illegible]
میان [illegible] نسبت [illegible] ∴ چرا لذیذ بود این از صوت مولفان ∴ قومی چنین گفته اند که سبب [illegible]
بودن این دو آواز و لذیذ بودن ایشان از غلط حس است و این غلط است زیرا که اگر غلط حس بودی [illegible]
بودی و ممکنان این را لذیذ و متفق یابند و قومی باز گفتند که سبب [illegible] بلکه قانون [illegible] درست [illegible] و قانون [illegible]

آنست که گوییم ابعاد متفق این چند بعد و متفق از وی نسبت الذی بالکل است و آن نسبت ضعف است و دیگر نسبت الذی بالخمس است و آن
نسبت مثل و نصف است چنانکه نسبت ثلاثه با شش است و سه دیگر نسبت الذی بالاربع است و آن نسبت مثل و ثلث است چون نسبت اربعه
به ثلاثه است و این نسبت هشت و سه با [illegible] واو [illegible] متفق است [illegible] این قوم چنین گویند که واجب این قانون [illegible]
نیست و بس بل که اینجا [illegible] دیگر هست [illegible] لذت آواز و اتفاق آواز و تر قیاس این کس واجب آید که چند قانون [illegible]
داشته باشد و لذیذ و متفق [illegible] که متفق نبوند و این محالست پس درست آنست که سبب درین لذت آواز هشت و سه اتفاق
[illegible] زیرا که هشت بدل از [illegible] است و نسبت میان اربعه و ثلاثه الذی بالاربع است و اگر از جانب دیگر بدل [illegible]
[illegible] است و نسبت میان هشت و شش نسبت الذی بالاربع است پس بدین سبب میان هشت و سه نسبت اتفاق [illegible]
و بدین سبب لذیذ و مولف است ∴ چرا که صوت [illegible] معشوق ∴ [illegible] تالیف [illegible]
[illegible] و بدین شمایل صوت ∴ سبب [illegible] طبیعت [illegible] صوت [illegible]
باید دانستن که آواز از جمله محسوسات مخصوص است بآنکه نوعی از محبوب و نوعی از مکروه نیست [illegible]
آواز رعد عظیم و آواز آلات حرب چون کوس و بوق و مانند این و آواز صاعقه و خسف و زلازل و مانند این و بعد از این همه آوازها محبوب است
نزدیک نفس انسانی و حیوانی نیز [illegible] چون [illegible] که نوعی از وی محبوب است چون طیب و نوع دیگر مکروه است چون [illegible] و درین معنی
[illegible] زیرا که حیوان [illegible] مردم [illegible] معاش [illegible] زیرا که هر یکی از مردم [illegible] حیوان
[illegible] مستقل نیست [illegible] مصالح معاش [illegible] که اجتماع مدنی امری ضروریست [illegible] گفتست الانسان [illegible]
بالطبع پس [illegible] حکمت الهی اقتضا آن کرد که هر حیوان را و مردم را [illegible] اجتماع باشد و از اجتماع از [illegible]
[illegible] نظام عالم باشد و [illegible] آوازست و بدین سبب نوع آواز [illegible] محبوب نیز [illegible]
[illegible] آواز انسانی زیاده [illegible] محبوب [illegible] از مردم است و در وقت [illegible]
[illegible] آواز [illegible] تندی [illegible] در وقت [illegible] پس بدین سبب [illegible]
شمایل [illegible] آواز انسانی [illegible] و محبت [illegible] آواز انسانی را از جهت [illegible]
شمایل [illegible] لذیذ [illegible] نفس [illegible] محبوب [illegible] شمایل و تالیف [illegible]
[illegible] لذت [illegible] از نغمات اصوات [illegible] تالیف و شمایل [illegible]
نفس را سوی وی [illegible] نفس میل کند [illegible] چون خواهد که [illegible]
و [illegible] نفس او درین وقت [illegible] پس چون [illegible]
[illegible] نفس [illegible] لذت [illegible]
[illegible] چون نغمات پیوسته و متواتر گردد و لذت نفس [illegible] منقطع [illegible] نفس [illegible]
[illegible] تالیف و شمایل [illegible] معنی [illegible] لذت [illegible]
[illegible] تالیف [illegible] ∴ چرا که صوت [illegible] بطول [illegible]
باید دانستن که [illegible] مساکن معموره زمین [illegible] موافق آن [illegible] طبیع [illegible]
[illegible] خلق و مزاج ایشان [illegible] تالیف و آواز [illegible] موافق آید [illegible] صوت [illegible]
[illegible] شمایل [illegible] زمان [illegible] طبیع [illegible] خلق و عادت [illegible]
پس بدین سبب [illegible] تالیف [illegible] موافق [illegible]
ابو نصر فارابی در کتاب موسیقی [illegible] الحکیم [illegible] السغدی [illegible] النهر
استنباط کرده است [illegible] استنباط کرد [illegible] معموره زمین [illegible]
آن [illegible] این معنی که یاد کرده [illegible] تاریخ [illegible]
پس [illegible] آواز [illegible] معموره زمین [illegible] یاد کردیم
چرا که یکی [illegible] و دیگری [illegible] ∴ چو هر دو [illegible] علم نسبت است و معانی ∴ و دوق از امور عجایب است در مباحث نفسانی

بروی واقف نشود مگر کسی که متبحر باشد در علوم ریاضی و طبیعی و اندرین از قدما و متأخران چیزی بما نرسیده است و واجب است و حکمت
بحث کردن از وی و دانستن که چرا یک تن را با تفاق این معتقد و دیگری را معتقد میباشد که هم بر طبیعت بتحیل و ظن که اسباب ذوق
چیست یکی از وی را است که آن بعضی را خلقه مردم را افتد و ابتدای خلقت چنانک بدان رسیدی لیشناسد مناسبت میان حرکات
و سکون آوازها تالیفی و همچنین بشناسد مناسبت میان اسباب و اوتاد و فواصل در سخن منظوم و میزان وی که عروض است از برای بعضی
مردم را حسی خلقی باشد هیچ حال این دو مناسبت را نشناسد یعنی تالیف آوازها و تقطیع سخن منظوم را که شعر است و سبب هر دو و کامی
و نهی و زیرکی که در حس مشترک مردم باشد هم خلقی و این حس مشترک آن قوتست که مردم جدا کنند در انواع محسوسات یکی از دیگری چنانکه
بعضی چیزی از برای که هر حاسه جز محسوسات خود را در نیابد مثلا قوت باصره جز از تطلع بشبح اشخاص را درو رنگ نداند و همچنین
قوت سامعه که اندر صماخ است جز تموج هوا را که اندروی آید و آن اصل آوازها باشد در نیابد پس حس مشترک آن قوتست که جدا کند
مبصر را از مسموع و بداند که این مبصر است و آن مسموع است و همچنین دیگر انواع محسوسات را و یکان یکان را عرضه کند بر قوت خیالی
پس هر گاه که در حس مشترک کسی در اصل خلقت و جبلت وکامی و زیرکی افتاده باشد چنانکه میان تنگ فرق تواند کردن از دیگر و فرق
کردن میان جیده و ردی آن او را بدین سبب معاونتی باشد قوی بر شناختن مناسبت میان حرکات و سکونات آوازهای تالیفی
و همچنین میان اسباب و اوتاد و فواصل در تقطیع عروض و سبب دیگر از اسباب ذوق عادت کردن مردم است بر شنودن آوازها
از آوازها تالیف چنان آن و همچنین عادت کردن بر انشاد و وزن را از اوزان شعر دو بر کار کودکی و خردی فرا یاد آن مرادره و مرده
و آن نوع از تالیف آوازها و آن وزن از اوزان آن شعر در طبع وی سرشته شود و چنان شود که گویی که او برآن مجبول و مخلوقست بدین
سبب او را وکامی و زیرکی باشد اندر طبع بر فرق کردن میان آوازهای تالیفی و وزن از اوزان شعر پس هر گاه که این هر
سبب مجتمع شود در کسی ما را باین کس صاحب ذوق باشد و در وقتش مجمل نباشد

چگونه باشد موضوع علم موسیقی از علم صوت و عدد با شمار کان عیان چه چیز اینکه در دو مشترک شود این دو که علم موسیقی اند و دیگر
باید دانستن که هر علمی را موضوعی باشد علیحده و که آن علم و آن صناعت و در آن موضوع بحث و نظر و تعرف کند و از وی استنباط علم
علمی اجزای صناعی کند مثلا چنانک در صناعت طب تن مردم از آن روی که صحت و مرض پذیرد موضوعست مر طب را که در وی نظر
و تعرف کند و صحت را بروی اگر موجودست نگاه دارد و اگر زایل است باز آرد و همچنین در صناعت نحو دیگر مثلا درود و دیگری چوب موضوع
هر دو دیگر را که در وی نگاه کند و تعرف کند و از وی بحث و نظر کند و غیر آن سازد و سبب موضوع چوبست و مسند بحث و کرسی و دیگر صناعات
و همچنین هر صناعتی علمی بجنب علمی چیز را اندکی [illegible] و الات مر صاحب آن صناعت را تا بدان در موضوع خویش کار کنند
چنانک در و دیگر را تیشه و دست اره و غیر آن و [illegible] نه در کتاب برهان درست شده است در هر صناعتی علمی با عایان منتشر
و داده بای مسئله دیگر انکه او خود درست کند ایج او مسلمات و موضوعات و الات و مقدمات و اینج بروی واجب است که او کند و
بجای آورد مسائل است و همچنین در کتاب برهان پیدا کرده شده است که موضوع علمها چون مشترک باشد در او دو کی باشد و مشترک
میان دو علم مثلا چون علم هندسه و حساب که هر دو از ابا هم مشارکتست در بسیار احوال تا آن جوهر موضوع و در دو یک چیزاست و آن کمیت است
که بیاری هندسی خواهند و بازجوئت علما مختلف باشد موضوع ایشان مختلف چیزها باشد مثلا چون علم طبیعی و هندسه که موضوع هر یکی چیزی دیگر
بس با اینجا در علم موسیقی سخن می گوییم چاره نیست ما را که بیان کردن که موضوع او چیست و از جهت آنکه علم موسیقی مرکبست از دو علم دیگر علم عدد و صوت
بیان کردن وی که چیست چنانک این هر دو صناعت در بحث وی آیند پس باید دانستن که موضوع علم موسیقی در حقیقت مرکبست از دو چیز یکی از آنها
ماده و دیگر مرتبت صورت و از هر دو موضوع این صناعت معلوم شود و اما ایج مرتبت ماده است آوازست و او طبیعی است و آنج بمنزلت صورتست
استعداد این آوازست مر قبول صورت تناسب را با بدان این تناسب جزوی از موضوع صناعت کرده و از جهت وی بود پس موضوع علم
موسیقی آوازست از آن روی که مستعد گردد مر قبول صورت تناسب را و چون پیش موضوع صناعت موسیقی را چنین گفتیم که آواز
بر دو صفت در بحث وی آمده باشند یعنی طبیعی و عددی و در یک موضوع مشترک شده باشند اما صاحب علم موسیقی در وی نظر کند

در علم مرکز انقال یکی سوالیست که هر دو علم ریاضی جواب داده توان که دو جسم مختلف از مرکز زمین در بعد مثقل تابعت کراتی را دارد زمان تمام
برهان درست ابو سهل کوهی در کتاب مرکز الاثقال بر آنکه نسبت ثقل بثقل چون نسبت بعد ببعد است و در جواب وی در این مسئله در بیان
شکل آورده است که برهان این شکل معضل است با شکلی که پیش وی ما اندرست در آن کتاب و ما اینجا نفس سخن و بیان آن شکل را بعینه بیاوردیم

تا کسانی که درین فن از علم نگاه خواهند کرد از معانیش مستحسن گویند که هر گاه دو جسم باشند ثقل متفق در جنس و متساوی در مکان و مختلف در بعد از
مرکز عالم نسبت بعد ببعد این نسبت ثقل بثقل بود بر تولی در این موضع و نسبت بود که بجای ثقل نسبت قوه بقوه گویند و معنی هم آن باشد مثلا
این چنانک گوییم دو جسم ثقل باشد یکی آب و دیگری جز و ر و ایشان هر دو متساوی اند در مکان و متفق اند در جنس و مختلف اند در بعد از
مرکز عالم که وی ط است اما جسم آب از بعد ط ا است و اما جسم جز و ر از بعد ط ر است پس چنین گویم که سبب بعد ط ا بعد ط ر چون
نسبت ثقل آب است از این بعد ثقل جز و ر از بعد ط ر برهان این نسبت که ما فرض کنیم بر مرکز جسم خ و ل از جسم جز و ر و ثقل
وی چون ثقل جسم جز و ر از بعد ط ر تا بدین سبب نسبت ط ا بعد ط ر چون نسبت مکان جسم جز و ر از بعد جز و مکان جسم خ ل اینجا که
او بیان کرده است پیش شکل در آن کتاب خود و مکان جسم جز و ر متساوی است مر مکان جسم آب را پس نسبت بعد ط ا بعد ط ر چون نسبت
مکان جسم آب بود بمکان جسم خ ل و لکن نسبت مکان جسم آب بمکان جسم خ ل چون نسبت ثقل آب است بثقل جسم خ ل
از برای آنکه ایشان هر دو از یک جنس اند و بر یک بعد اند از مرکز ط پس نسبت بعد ط ا بعد ط ر چون نسبت ثقل جسم آب است بثقل جسم
خ ل مر ثقل جسم خ ل مر ثقل جسم جز و ر پس بدین سبب نسبت بعد ط ا بعد ط ر چون نسبت ثقل آب است بثقل جسم جز و ر و ذلک
ما اردنا ان نبین والله اعلم بالصواب

و درین معنی بو سهل کوهی چنین دعوی کرده است که معلم اول ارسطاطالیس خطا افتادست درین مسئله و رای وی چنانست که درین وجه
نسبت بعد ببعد چون نسبت ثقل بثقل بود مکانی و چنین است که بو سهل دعوی کرده است بلکه رای معلم اول ارسطاطالیس چنین رای
ابو سهل کوهی است یعنی رای وی انست که نسبت بعد ببعد چون نسبت ثقل بثقل بود بر توالی درین مسئله و آن جسم ثقیل که از مرکز عالم
دورتر بود و ثقیلتر بود در سبب مکان خود که حاصلست در وقت فرض و لکن سخن معلم اول درین مسئله در معنی دیگرست و حکم دیگر کرده است
و آن آنست که جسم ثقیل هر چند بمرکز عالم نزدیکتر شود حرکت وی سریعتر بود از برای آنکه حرکت طبیعی هر چند با حیز نزدیکتر رسد قوی تر شود
و قسری هر چند با حیز نزدیکتر رسد ضعیفتر شود و بو سهل گویی این سخن معلم اول فهم نکرده است که او چه حکم می کند و این سهو مر بو سهل را
از جهت آن افتاده بوده است که در عرب و در پارسی نبوده است و مترجمی درین کلام مر سخن معلم اول را ابو سعید یمانی نصرانی طبیب بوده است
جمعه و او در وزگار وی این خطا و سهو او را افتاده است و الا سخن معلم اول درین حکم نیست خلافست تم الطبیعیات

القسم الرابع من الالهیات

جوازی یا معنی بر با تمام الهیات گوییم و توجواب سوال در میان اگر محرک هر یک مر فلک را نفس بحی و بر تو از غضل و بر ترتیب ... و
جوهر نفس و عقل یکی اند و علت اولی کیست و چیست جز این علت اشکار و نشان کند و از این اختلاف در حرکات بمشرق و مغرب شمال و جنوب و در دو وراء
دیگر نفوس و عقول دیگر نمی بینید که اندر انجم و افلاکشان بود و چون هر این سوال از کجا جای خرد باشد جز بیخ باشند ایشان جنبش ان یکسان
چنین گوید معلم اول ارسطاطالیس در کتاب ما بعد الطبیعه که روا نبود که چیز اول و معشوق اول و محرک جمله سماویات جز یکی بود یعنی محرک
اول مر همه را و لکن بعددی باید که هر کرا را علیحده محرک قریب باشد و معشوق مخصوص شد از پی آنکه مذهب محصلان
از مشائین که اصحاب ارسطاطالیس اند آنست که ایشان کثرت را نفی کنند از محرک اول مر جمله سماویات را و بعد از آن با کثرت اثبات کنند
و محرک و مفارقات دیگر را پس اول مفارقی که هست بعد از محرک اول مر فلک را هست و این فلک اول نزدیک کسانی که پیش از بطلمیوس
بوده اند که او کواکب ثابتات است و اما نزدیک بطلمیوس و کسانی که پس از وی بوده اند فلکی که حرکت کند دو وی اسبج کوکب است فوق فلک
کواکب ثابته پس فلک دیگر فرود وی پس همچنین می آید تا افلاک تمام شود و معلم اول عدد افلاک چندانی نهادست که او در باب الهیات
بودست و در روزگار وی بعد و آن افلاک و مفارقات و معشوقات اثبات کرده است و بعضی از محصلان شاگردان معلم اول و تا بطلمیوس
مر که شاگرد قدیم وی است هر دو آن سوا معتقد در عبارت کردن داد اگر دور از کلام معلم اول و آن که هر کره را مفارق و معشوق مخصوص
که آن محرک ویست و بعد از آن جمله کرات مشتاق اند در تشوق بسوی چیز محرک و معشوق اول و این هر دو معیار شاگردان معلم اول اند
پس قیاس هم این واجب کند از برای آنکه ما را درست شده است بصناعت علم مجسطی که انجا حرکات و کرات بسیار اند و همه مختلف اند در جهات
سوی شمال و جنوب و مشرق و مغرب و همچنین هم مختلف اند در سرعت و بطؤ پس واجب کند که ایشان را همچنین محرکات و مختلف در نوع که
کرات انواع مختلف اند و لکن همه را بجمله یک معشوق و محرک اول بود که همه مشترک باشند در تشوق بسوی وی و او را طلب می کنند
ز حال نفیس چو علم بقا و حل و ... چه چیز صورة داری هر دل بجو برهان چگونه باشد هر نفس را از نفس جز و دران زمان که بماند علاقه جسمانی

ذات خویشتن و باری سبحانه موجود است. چه باشد حفظ و چه چیز نسیان. بشناسد آنکه چه وقت حال او دیگر شود. و یا جمله احوال خود بود تا و آن
اگر کار کلی بود معارضت ... چه راحت و چه الم و مادرین عرفان. و کدر چه بود که وی کرده اند و چیزی. محال باشد چون کالبد بوده و میان
آنکه جزوی بود که بحس حس شود. چگونه داند و را و لیس در الحقائق ... باید دانستن که چون علاقت بدنی از نفس بریده
و منقطع شود و بریده گردد و او مستقل شد بذات خویش و بخویشتن باز افتاد و فعال را جز با افتاد و بعضی باقی ماند بنات و شناختن خود
و علم خود و بر حال [illegible] وی از نفوس و دیگر معرفت وی مراتب [illegible] تجلی و علم سبب چنانکه مثلا داند و شناسد نوع مفارقات نفوس
بشری را که ایشان بیستند و یک نوع از مفارقات اند و انواع نوع ایشانست. واما جزویات نفس را مثلا چون نفس زید و عمرو و خویش یکا یکا
یکان یکان نشناسد و از احوال ایشان او را چیزی نبود از برا که آلت شناختن جزویات حواس است و دیگر قوای بدنی و این بوده
باطل شده باشد و همچنین از احوال خود و ذات خود و هستی خود بشناسد و عاقلی خود را و آنچه از معقولات چیزی حاصل کرده است و
از معانی بدست آورده است این قدر بشناسد و بس. واما از احوال قالب خود و آنکه شناخته محسوسات و حواس و احوال جسمانی اول
بود که غایب شده باشد هیچ نشناسد از برا که او را بدین وقت تخیل محسوسات نبود از برا که قوت خیالی نبود و همچنین از صور و جملات
هیچ او را حفظ نبود از برا که قوت حافظ نبود بلکه معلوم باشد وی همه معقول بود و معنوی نه محسوس و صوری پس داند که وقتی
بوده است و اکنون عالم است بل که خود را عالم بشناسد چنانکه باشد و آن حال داند که او عالم است و واجب الوجود را بشناسد و داند که
شناسد و لوازم او را و آن خود را نیز بطریق کلی علم با سباب و ربا بدان چنانکه مرد منجم چون اسباب کسوف بکلی بشناسد در ذات علم وی کسوف
جزوی بطریق کلی شناخته باشد و اما آنکه علم و معرفت وی کلی باشد او را در آن چه لذت باشد باید دانستن که علم و معرفت مر نفس را
کمالست و همه کمالها لذیذ و خوش باشد و سعادت صاحب کمال باشد چون حاصل شد صاحب کمال شاد و خرم و عالم باشد بحصول آن کمال که
و مر خویشتن بهای معانی و دنیا باید که و بای آن هیچ چیز نبود و حضور ما چون کمال عقلی بود و ذات عاقل و عالم بود و بس کدام لذت با این
برابر باشد تا بوی نزدیک افتد هم ... چه بر حقیقت حق نفس شبه کرده ... از و چراغ و وجود چون شود مهتاب
بیک مقصود موجودی نهایت ما ... معا چگونه بشناسد بدنی کن و کان. و کو جا بدانا و را و دیگر از آنسی. بنا شد این سخن اندر عقل
الی الوازم ملزوم چون شد و معلوم. چو سقف و حایط و مخلوق و خالق و آن ... یاد کردیم پیشتر ازین که چون نفس در حال مفارقت
واجب الوجود را بشناسد و ذات خویشتن را نیز بداند واجب آید که لوازم واجب الوجود را و آن ذات خود را نیز بطریق کلی و علم با سباب
بشناسد و مثال این یاد کرده ام از علم منجم با سباب کلی کسوف ... جزوی مر او را بطریق کلی و این نیز بطریق معرفت لوازم ملزوم باشد
چون مردم در حال از سقف اندیشه کنند هم در حال از حایط ... اندیشه کرده آید و داند که این سقف بر دیوار باشد و همچنین چون
از مخلوق اندیشه کند در حال اندیشه وی بخالق ... داند مخلوقات را خالق باشد و این را معرفت لوازم و ملزوم خوانند و بوده و وقت
و علم در یکسان من الزمان بود و پس چون این اصل درست شد که چون ملزوم را بشناسی لوازم از وی با وی شناخته آید پس از چیزی
باشد از چیز با که او را لوازم بسیار بی نهایت باشد چنانکه واجب الوجود است که همه موجودات دیگر از لوازم ذات وی اند و واجب آید که
نفس از نفسها در حال مفارقت خویش واجب الوجود را بحقیقت و کمال ذات و صفت وی شناخته باشد واجب آید که لوازم او را بطریق
الزام و علم کلی و علم سببی چنانکه پیش ازین چند کرت یاد کردیم و مثل ضرب مثل و کان از کسوف و اسباب وی آورده ایم تا بشناسد پس این
همه لوازم واجب الوجود را آن نفس را که او را شناخته باشد بحقیقت باید که معلوم کرده بر طریق کلی و علم بسبب لوازم از ملزوم
شقاوة و الم و لذة و سعادة نفس. چه چیز هر یک در علم حکمت داده اند ... اما سعادت نفس باید دانستن که در کمال وی است و کمال
وی در عالمی بشناختن ذات خود و شناختن واجب الوجود و شناختن عقول فعال و نفوس سماوی و از هیئت و کل صورت هستی
هستیها بکلیت در ذات وی است تا ذات وی چون عالمی گردد معقول و موازی باشد و مشابه مر عالم کلی را از برا که در ذات وی صورت
همه هستیها بکلیت حاصل باشد چنان بود چون عالمی کلی در وی همه هستیها است و چون چنین شود کامل و بحقیقت باشد و سعادت مر نفس
در حاصل شدن کمال حقیقی وی است و همچنین لذت هر کاملی در ادراک وی است مر کمال خود را پس سعادت و لذت نفس چون بحقیقت کمال کلی
در کمال وی است و کمال وی در علم و معرفت وی است و در صورت بستن هستیهای بکلیت در ذات وی و همچنین شقاوت نفس و الم او
در جهل وی است و آن جهل نقصان وی و نا حاصل شدن کمال وی باشد پس چون نفس جاهل باشد و در وی هستی چیز با صورت نه بسته باشد
او را کمال نبود و نقصان بود و نقصان الم بود و این شقاوت او بود و این همه سعادت و لذت و شقاوت و الم در حال مفارقت باشد مر نفس را

نفوس ساده که نشناخته معقولات. چگونه لذت یابند در علو و جنان. و از این نفوس نا مرده لذت و نه الم. چگونه باشد احوال ایشان درین جهان
باید دانستن که نفس را لذت در حاصل شدن کمال وی است و کمال با حاصل شدن علم صورت هستی هستیهاست در ذات نفس حاصل نشده
بی علم صورت هستیهاست و چیزی کسب نشده زیرا که نفس در ذات خود با اول حال از معانی علمی چیزی نیست بل که او بقوة عالم و عاقل
و مرجع او را حاصل می شود از ادراک معقولات و معانی علمی همه کسبیات و کسب وی از حواس و قالب است پس چون نفسی باشد که او را
هم در اول حال از بدن مفارقت افتد و هنوز از معقولات و از معانی علمی چیزی حاصل نکرده باشد و او همچنان ساده باشد که بوده است
و چیزی آمده است این نفس را از کمال چیزی حاصل نشده باشد و هر گاه حصول کمال نبود لذت نباشد پس این نفس را از لذت چیزی نباشد
و لکن چنانکه لذت نباشد الم نیز نباشد از برا که الم شعور نفس باشد بنقصان خود و این نفسی باشد که از معقولات و از معانی علمی
چیزی قلیل بشناخته باشد و پس بنقصیر کرده باشد و همی داند که او مقصر است در تحصیل کمال پس دانستن تقصیر و پشیمانی او را الم بود و اما
آنکه خود هیچ کسب نکرده باشد و از معقولات چیزی نشناخته بود او را ازین شعور تقصیر نبود و پشیمانی نبود و چون این معنی نبود الم نبود
پس این نفس را حال ما از حال نفس مقصر باشد تا حاصد و حاصد آن باشد که کمال را شناخته باشد که حقست و بر پای او خلاف
حق است اعتقاد کرده باشد و بر آن گردن حق شده باشد و مشغول شده و ازین است که در همه کتب حکمت در باب معاد نفوس یاد کرده
که نفوس ساده را حال به از حال مقصر بود و مقصر را حال به از جاحد بود ... خلاف مردم در رای و اعتقاد در سیر
جور راستی و دروغ و جز طاعت و عصیان. چه طبیعت مردم را از اتفاق و طبع. از استیار و خرد و عادت صبیان ...
اما راست گفتن و دروغ گفتن خیر نیست که پرورش مردم بر وی بوده و عادت داده وی تا ثیر است از جمله مقدمات مشهورات مقدمات
که مردم را پرورش بدان باشد و بر خوی و عادت فرا گرفته باشند و تا مردم در آن شک کردن و گفتن که این چنین است یا نی
مثلا چنانکه گویند دروغ گفتن زشت باشد و مال کسی بستم نباید ستدن و آنچه بدین ماند و طاعت و عصیان هر چند که از او هر که را خوانی
که چنین باب مشهورات از برا که اگر کسی گوید شه زمان بر داری او اولوالامر بر نگرانی و احیت آن سخن باشد که در آن شک توان کرد
که چنان هست یا نیست پس این نیز هم از مشهورات بود و آنچه پرورش مردم بر وی بود و خوی و عادت بر وی تا ثیر بود و بیشتر مردم
در جاهلیت با مرد و بار و زیستن با ایشان بر هم ازین باب اما این و اعتقاد در چیزها که اصحت یا ملل ایشان سبب چند چیز بود
یکی آنکه مردم این را از جمله معقولات گیرند و تعطیل کنند از بی و دیگر آنکه بفکرت خویش حوان باز داشتند و در آن تامل نکنند
و این طریق ادراک معقولات باز کرده و احسن الامر ...
صفات باری چون قدرت و اراده و علم. چه منفی جود و چه خیر و جود ... چگونه اثبات این نفی چون کنی کثرت. چه باشد آنکه معنی و وحدت
دگر صفات و دیگر جمله ذات او گویی. چه با شد اندر معنی علم با فیضان ... باید دانستن که نفی و کثرت در صفات باری
جل جلاله روا نیست البته از برا که اگر در صفات او نفی و کثرت روا داری بضرورت در ذات وی و حقیقت وی همچنین نفی
و کثرت لازم آید و معنی وحدانیت و توحید باطل شود و مثال این چنانکه اگر کسی گوید باری تعالی ذاتیست و آنگاه آن ذات
قادر است یا علیت است یا عالمیت یا جودی یا هر کدام باشد از صفات وی از آنجا لازم آید اندر وی نفی و کثرت از برا که معنا
این سخن آن بود که باری تعالی ذاتیست و آنگاه و رای آن ذات چیزی دیگر است با وی منضم شده و حقیقت وی از آن هر دو چیز
حاصل شده و این معنی توحید را باطل کند پس واجب آنست که گوییم صفات باری تعالی همه عین ذات وی است و همچنین حیات
وی عین ذات وی است و همچنین علم و اراده وی و حکمت وی همه عین ذات وی اند و چون چنین اثبات کنی وحدانیت بر حال خود
باشد و در وی هیچ کثرت و ترکیب نباشد اما مشکل دیگر آنست که چون صفات وی را همه عین ذات وی نهی آنگه معنی
جود ایزد تعالی و فیض رحمت وی و علم وی چه محیط چه باشد پس در حل این مشکل چنین گوییم که معنی آنکه ایزد تعالی جواد است
آنست که عین وجود وی خود جود وی است و او محض جواد است و جود او مر عالم را خود جود است و بکار آمده است همچنانکه جود
مر هر جزو را بکار آمده باشد مر او را زاد و همچنان معنی فیض رحمت وی مر عالم را آنست که عین وجود وی خود فیض رحمت و همچنین
عین وجود او مر عالم را فیض جود است از برا که عالم را وجود از جود اوست و همچنین علم وی عین ذات و وجود وی است یعنی ذات او
خود جود است و علم است و قدرت است و حیات است و مع هذا پس هم برین قیاس صفات وی اثبات باید کردن تا محال لازم نیاید
و مشکل بسته باشد ... عنایت ازلی چیست و هر چه وجه بود. چنانکه بی غرض نا شبه اندرین الوان

اگر شناختن ذات وی نبی و رضا . نظم عالم هم بی غرض نباشد آن . . باید دانستن که روا نیست که علویان را وجمله افلاک را
و نفوس و عقول را ایشان را از سفلیان و مصالح انسان غرضی و قصدی باشد زیرا که قصد همواره به منزلت و مرتبت کم از مقصود بود
و روا نباشد که عالی تر مرتبت کم از سافل بود و هم برین قیاس روا نیست که ایزد تعالی را غرضی و عاقبتی باشد اندر نظام احوال عالم
از بهر آنکه غرض و غایت جای بود همواره کاملی را نقصان کمال بود و چیزی در بایستی که تا کامل شود زیرا که غرض خود طلب کمال است
پس چون چنین نماند که عنایت ایزدی بعالم محیط نیست و این افعال که همی آید بی خواست و غایت و نیت بود و حل این
مشکل چنین گوییم که عین خود ایزد تعالی خود عنایت وی است از بهر آنکه خود وی سبب موجودات و بکرست پس وجود وی خود
عنایت مر موجودات دیگر را و همچنین عین ذات وی و وجود وی خود عالمیت و علیم است و محیط به همه موجودات و مطلع
بر همه و این عالمی او خود عنایت موجودات را اعنی علم وی به نظام عالم بر آن جمله که همی باید که باشد و منافی نا بودن آن جمله
ارادت و برا خود عنایت مر عالم را و همه موجودات را و معنی عنایت در علم حکمت اینست که یاد کرده آمد والله اعلم و احکم بالصواب
حکم وی اندر یافتن مر حوادث را و چنانکه باید و روی تغیر ندارند . اگر گوییم که همه علم او کلی است . نخست کلی باید که واندر احساب
پس کلی جزویات تحت کلیات شود و ملازم و معلوم اندر و نهان . چنانکه مرد ریاضی کسوف را بسبب اندر حساب علم هیات و ازو
جزوی علم وی اندر کسوف نهایی باشد . بود که مانده و باشد و چیزی و وجه دیگر چنین که شدی وقت و زمانه حاضر شد و خسوف و اندر منطق علاقات
و در بحث عالمش نمی اندر . حوادث اندر وی حوادث امور در اتفاق . . باید دانستن که طلب رسیدن حصول علم بخیری بود دو وجه
یکی از حدوث و زمانست چنانکه مثلا چیزی حاصل شود و تا از حدوث آن آگاهی افتد و در وقت حاصل شدن وی یا در وقت
آگاه شدن از آن حادثه بطریق استماع مثلا چنانکه وقتی ماه را خسوف افتد ناگاه و تو آنرا بینی یا بشنوی و در وقت منکسف شدن
وی و علم تو بدان کسوف در آن وقت بعینه حاصل شود از دیدن یا شنودن و پیش از آن ترا علم و آگاهی نبوده باشد و حادث شدن
این خسوف و بوقت وی این نوع را آن علم حوادث خوانند و اندر وی تغیر روا بود اندر عالم و در علوم نیز از بهر آنکه هر گاه آن حادثه
که معلوم گشته باشد باطل شود و روا بود که عالم و علم وی بر آن حادثه هم بر آن جمله بود که پیش از این بوده باشد و نیست بود و مثلا عالم گردد
و علمش محیط بانکه در ساعت اول از شب ماه بگیرد و این علم که از طریق حساب اندر حاصل شده باشد روا نبود که چون دو ساعت
از شب بگذرد علمش بدان خسوف هم بر آن جمله بود که در ساعت اول بوده باشد و راست بوده و دیگر وجه از علم بچیزی علم کلی باسباب
و مثال او چنانست که مرد منجم چون اسباب خسوف و کسوف را اندر یابد همی بداند که خسوف کی خواهد بود و بداند که گاه نها بسیار بود تا کی
یکان یکان کی خواهد بودن و درین علم کلی وی کسوف نهاید . ندهد جزوی و درین نوع از علم تغیر روا نبود و اندر عالم وا اندر اسباب
علم نیز تغیر هم روا نبود پس طریق اول را حصول علم بخبر نامیدی . و طریق دوم که باشد اما بطریق حدوث حوادث خود و ظاهرست که هر چه
حادثی نو شود و از یکی از آنچه هست باطل شود یا باز و علمش بحصول آن حادثه حاصل شود و درین نوع از علم تغیر باشد اندر عالم و اندر ما
تغیر جود روا نیست از بهر آنکه ما اندر ما نیم و بنوعی متغیریم و نفس ما را علاقت است با چیزی متغیر زمانی اعنی قالب و مزاج وی و طریق دیگر
از علم ما طریق کلی و علم ما باسبابست چنانکه منجم را بود و کسوفات و خسوفات بسیار بسیار جزوی بسبب علم کلی کسوف و اسباب آن که
پیش از این یاد کردیم و این معنی را درین تالیف کس هم علم واجب الوجود همه کاینات متغیره کبار بحکمت عالم بطریق کلی و علم باسباب
باید که باشد با اندیشی تغیر و حوادث زمان اندر ساعد و حوادث را و از حال بحال گشتن را بوی راه نباشد بل چنان باید که او کلیات را و
اسباب را همه بداند و جزویات بی نهایت و در زیر آن کلیات منطوی و علم وی همه محیط باشد و لیکن بطریق اسباب و دانستن جزویات
تحت کلیات و جز چنین نشاید که باشد علم الا حوادث و تغیر را و زمان را باو راه باشد و این محالست اما آن مشکل که اگر چنین باشد پس
جزوه حادثه را در مرانی چگونه داند حاصل وی آنست که گوییم ازین حوادث و امثالت زمان همه جزویات اند منطوی در تحت کلیات و
یاد کردیم که او جزویات منطوی در تحت کلیات چگونه داند یا سبب بطریق کلی و جزوی را از کل بجزو رسیدن علم واجب الوجود
چنین باید که باشد اعنی بطریق کلی یا طریق علم جز از اسباب وی تا اندر وی تغیر حادث و زمان اندر نیاید از بهر آنکه او خود سبب همه
اسباب است و سبب همه چیزهاست پس هر گاه که ذات خود را او بوی عالم باشد واجب آید که همه چیزها نیز عالم باشد از بهر آنکه سبب همه
چیزها و انسته باشد و شناخته اعنی حوادث خود را . . چرا که اول معلول علت اولی . مفارق آمده و واحد جسم و زمانی
واجب الوجود بحقیقت یک ذات است و وحدانیت وی و نفی کثرت از وی چنانک درست است و طریق راست است که ذاتی

و علت همه چیزهاست و چیزها بسیار اند و از وی اقتضا یک ذات را که علت باشد معلول وی یکی باید که باشد پس ما را بجا بیان کرد که معلول اول
از وی چیست که او بذات خود علت وی است بی واسطه بر آن باید کردن چنانکه یک ذات احدی را که از همه روی یکی بود و در وی هیچ اثنینی
نبود معلول وی چرا باید که یکی بود و بعد از آن بیان باید کردن که از وی تعالی علت این چیزها . دیگر که بسیار اند چگونه است و بر طریق وسایط چه
وجه علت ایشانست پس اول چنین گوییم که یک ذات احدی را که از همه وجوه واحد باشد و در وی هیچ اثنینی وجهات نباشد باید که معلول
وی یکی باشد از بهر آنکه ما چنین گوییم مثلا آ از آن روی که ذات و هیئت داو آ است و وحدت وی آ است علت مر ب را پس روا
نباشد که گوییم هم از آن روی و از آن جهت که او آ است و حقیقت الفی دارد هم بدان وجه علت ج است از بهر آنکه اگر گوییم بدان روی و بدان
جهت و هم بدان شرطها که یاد کردیم او علت ج باشد و در حقیقت یکی است پس علت ب بوده باشد و آن ج بوده باشد و ما گفته بودیم
که وی بعینه هم مرد و که از آن وجهها او علت ب است پس این سخن خلاف و محال باشد بل هر گاه که گوییم که مفهوم آنکه آ علت مر ب را
غیر مفهوم مر آن باشد که آ علت مر ج را و این دو مفهوم مخالف یکدیگر باشند و غیر یکدیگر باشند و این قدر بیان شد و اگر کسی چنین گوید
که آ از یک روی علت ب است و از روی دیگر هم او علت ج است تا هر دو معلول وی باشند و او هر دو را علت بود و اینجا دو آمد
آ اثنینی واجب آید زیرا که از یک روی علت ب بود و از روی دیگر علت ج پس دو روی در وی باشد و ذات وی مرکب باشد از دو چیز
مثلا چنانک در طبیعیات گفته ایم که چیزی بمادت علت چیزی باشد و بصورت آن چیزی دیگر پس از این برهان که یاد کردیم معلوم شد که معلول
اول از ایزد تعالی یک چیز باید که باشد و چون ذات واجب الوجود مفارقست و بری و منزه از علایق مواد واجب آید که آن چیز که معلول
اول وی است و او بذات خود علت وی است بی واسطه همچنین باید که باشد مفارق و عقل محض باشد و بری باشد از معنی مواد جسمانی
و این معلول اول عقل فلک اعظم که او کره کلست باشد پس درین عقل اثنینی باشد بل تثلیث از آن روی که او خویشتن را شناسد
و واجب الوجود را شناسد و نیز خویشتن را ممکن بشناسد پس ازین صدور وی بهر یکی علت چیزی گردد و از وی چیزی لازم آید اول
از آن روی که واجب الوجود را شناسد از وی عقلی لازم آید و از آن روی که خویشتن بشناسد از وی نفس فلکی لازم آید و از آن
روی که خویشتن را ممکن بشناسد از وی جسم فلک الاعظم لازم آید و بعد از این هم برین ترتیب از هر عقلی این سه چیز لازم همی آید تا
جملگی ذات سماویات و عقول فعال و نفوس فلکی لازم آمد و تمام شود و سبب این زمین و ان انتها بعقل فعال اعنی عقل عالم عنصری و در نفوس
حاکم نیست لازم نیاید پس از نفوس بشری و اجسام سبب تعقلات و حرکات لازم آید و آنجا سپری شدن و تمامی وجود باشد و
ره ازین شود که جسمی علت جسمی بود از بهر آنکه اگر فرض کنیم که جسمی فلکی علت جسمی دیگر بود هم فلکی باید که علت جسم حاوی بود مر جسم
محوی را و علت را بسبقی ذاتی بود بر معلول و سبقی ذاتی . و چون ذات علت برداری بهم ذات معلول باوی بر خیزد
و اگر بار معلول را بر داری واجب نباید که علت بر خیزد بسبب برداشتن . معلول که معلول باطل شود و بر خیزد تا بحث علت
باطل نشود و در جا سست لکن بسبب برداشتن علت چیزی دیگر بود خارج وی جدا که نه بذات معلول در برخاستن وی و لکن
وجود جسم محوی و عدم خلا اندر تحت حاوی مرده معا باشند اعنی هر گاه که محوی اندر تحت حاوی واجب آید که آنجا عدم
خلا باشد و لکن از آن روی که اگر معلول را برداری واجب نیست که علت بر خیزد ما را روا است که فرض کنیم جسم محوی را بر خیز
برداریم پس هر گاه که چنین فرض کنیم که جسم حاوی بر جای بود از آن روی که او علتست و بر رفع معلول واجب نیاید که بر خیزد
و چون وجود محوی و عدم خلا معا باشند پس چون محوی را برداری واجب کند که عدم خلا نشود و وجود عدم خلا نشود و خلا لازم آید
و این محال باشد و نیز چه گوییم چون محوی را بر داریم و عدم خلا نشود که عدم خلا را علتی بود اعنی وجود محوی ما جز او را علتی نبود بل خلا
بذات خود ممتنع است و معدوم است و او را علت نباید پس اگر گوییم که وجود محوی علت عدم خلا بود و چون او نشد عدم خلا باطل شد
محال لازم باشیم از بهر آنکه عدم خلا را علت نباشد بل که او خود بذات خویش ممتنع است و اگر گوییم وجود محوی نشود و عدم خلا باقی ماند
وجود وی نشود و هم محال گفته باشیم و خلاف آنکه موجود است و مشاهده است از بهر آنکه ما هر دو را معا با هم اعنی وجود محوی و عدم
خلا بسبب علی الوجه کلها روا نیست که جسمی فلکی علت جسمی فلکی شد از بهر آنکه ازین فرض محالات لازم آید پس معلوم گشت که علت
اجسام فلکی هم عقول مفارق اند و ایشانند واسطه اند و علت اولی بری تعالت . .
چرا که نوعی مجموع و دیگری متشخص است . . نه نوع دیگر اشخاص بی شمار و گونا . همه چیز موجب اشخاص نوع و کثرت او . . نه وضع و حال آن و از بین در ابدان .
باید دانستن که سبب آنکه یک نوع واحد باشد و مجموع بی تشخص باشد و دیگری با مثبت الاشخاص شد از جهت قابل و ماده و

و وضع مکان و زمان باشد ازینها که از جهت واجب صور خود و حرارت فعل نیست لیکن قابل بر حسب مقدار و کیفیت و مزاج و استعداد خود
می‌بود و چون سبب یک نوع مجموع فی شخصه است چنانکه قمر و شمس و دیگر ستارگان که هر یکی نوعی منحصر در یک شخص خود موجود اند و
مجموع و مثل این از طبیعیات چنان بود که اگر … مقداری از مادی عفن گردد و در وی مزاج … آن حاصل آید که
از وی حیوانی متکون شود و آن مقدار اندک … بسبب … مادی … گردد و از آن قبول کند و آن حیوان تام شود
و لیکن یک شخص بیش نبود از جهت آنکه مقدار ماده اندک بوده باشد و از جهت آن نیز که مقدار ماده … و کلیة از کجا
و در یک مکان آن عفونت افتاده باشد و بدین سبب یک شخص آمد و چون این حیوان مخالف باشد مر حیوانات را بصورت مقوم و فصل
ذاتی خود و نوعی بود منحصر … و مجموع فی شخصه باشد … ماده زیادت باشد و نیز در چند بقعه پراکنده باشد و … یک وقت
از اوقات همه یکبار عفن شود حال بر خلاف این باشد و از اینجا روا بود که اشخاص پراکنده آید و لیکن همه هم صورت حقیقی و فصل ذاتی
معلوم باشند و چون چنین باشد این نوع منتشر الاشخاص آمد و … این ماده … از طریق تولد و حدوث دو شخص حیوان
متوالد … دیگر ماده و از ایشان بتوالد نسل بوند و اشخاص بسیار گرد آیند تا این نوع نیز منتشر الاشخاص شد پس در حقیقت
سبب کثرت اشخاص نوع و یکانگی وی مادت و زمان و مکانست والله اعلم … چرا جوهر نفس تشبه کند بعقل
از آن تشبه گردد همی فلک گردان : چرا آنچه این شوق و این تشبه نفس … شود و چرا حرکات بی نهایت و پایان
بباید دانستن که حرکت فلک کمال جسم وی است و سبب این حرکت طلب کردن کمال است از نفس فلک و تفسیر این سخن آنست
که نفس فلک الاعظم را که محرک قریب وی است شوق و تشبه است بعقل اول که او معقول ایزد تعالی است و این شوق و تشبه
از نفس طلب کمال باشد چنانکه او می‌خواهد که در کمال همچون عقل باشد چنانکه آن کاملست این نیز می‌خواهد که کمال خود تمامی
حاصل کند و کمال جسم فلک در آنست که هر چه در وی قوة بود بفعل حاصل آید و هر جزوی از اجزای جسم فلک که در آنی بود بفعل
و محاذی جسمی بود از مرکز و هر دو از آن باید که بر وضعی بود بفعل همان جسم و … بقوة در آنی دیگر بود از اجزون فلک محاذی
جزوی دیگر بود از مرکز بقوة و همچنین بقوة هر دو از آن باید که بر وضعی بود و کمال همه جسم در آن باشد که … بقوة بود بفعل آید
پس کمال جسم فلک در آن بود که هر جزوی از وی که در آنی بود بفعل آن … دیگری شود که در وی بقوت تا بفعل حاصل می‌شود …
و از این … دیگر … بقوت باشد بفعل حاصل می‌شود و چون فلک مستدیر است و اجزای او … همچنین
پیوسته است پس هر گاه که جزوی از فلک … دیگری شود و در وی بفعل حاصل شود … باشد
دیگر باره بقوة شود و حاجت آید بدانکه دیگر باره بفعل در وی حاصل شود تا کمال باشد پس بدین سبب حرکت دوری فلک همیشه
و دایم ماند و او را انقطاع نبود پس سبب حرکت … آنست که ما یاد کردیم یعنی طلب کمال از نفس محرک قریب وی بتشبه و تشوق
کردن وی بعقل اول پس پیدا آمد که حرکت فلک بی نهایت است و زمان که مقدار حرکت دوری است یعنی از فلک همچنین بی
نهایت است و هیچ چیز را بر حرکت و زمان تقدم نیست مگر ذات باری سبحانه و تعالی را و عقول مفارق را که اسباب افلاک و حرکات
ایشان اند و هر گاه که زمان را توهم بر داری و همچنین حرکت نیز بر داری روا باشد و در عقل درست آید … جسم اگر
توانا بودن چنانکه نهایت حرکت وی متصل باشد با ابتدای این حرکت فلک که او را بر هم بر داشته باشی و همچنین … بیشی
توانا بودن که ابتدای حرکت وی بیش از ابتدای آن جسم … بود و انتهای وی همان انتهای … بود و چون چنین بود
گفتی که آن هر دو حرکت موهوم و مقدار ایشان در وهم چند یکدیگر بود یا کم و بیش باشند و اندر ایشان تفاوت و مقداری
باشد و چون اندر وی تفاوت و مقداری باشد او مقدار بود و چون تفاوت مقداری متصل باشد آن مقدار متصل بود و چون مقدار
متصل و منقضی و متجدد باشد آن مقدار زمان بود پس از این فرض که کرده شد واجب همی آید که آنجا زمان و هر جا زمان بود آنجا
حرکت بود زیرا که زمان مقدار حرکت است و هر جا حرکت بود آنجا جسم متحرک بود پس پیدا آمد که هر گاه که زمان و حرکت را توهم
داری از آن بر داشتن همان زمان و حرکت و دیگر باره لازم می‌آید چنین که یاد کردیم پس معلوم شد که بر حرکت و زمان هیچ سابق نیست
مگر ذات باری جل و علا و عقول مفارق بر حرکت و زمان بذاتست نه بزمان و معنی سبقت بذات معنی سبقت علت بر معلول بود
و آن معنی استغناست و حاجت یعنی آنکه علت مستغنی است در وجود و حصول خود از معلول و معلول بدو حاجتمند است در
وجود و حصول خود زیرا که وجود معلول مستفاد است از وجود علت و بدو موجود و حاصل می‌شود و وجود علت و حصول وی بدو …

و خود ذات باری است هر گاه که علت واجب بود و طرف بود چنان که علتی بود که هم واسطه بود و هم علت بود و هم معلول و این معانی که
یاد کردیم در حرکت و زمان و این حجت که گفته شد همه برهان معلم اول ارسطاطالیس است و بدین پایه چند شبهات بیاید و قوی
و آن شبهات همه مغالطات و مقدماتی … و ما آن شکوک را و حل آنها را ابا سپتولی در کتاب بیان حق یاد کرده و ما
اینجا آن شکوک و حل آن بر وجه اختصار یاد کنیم از بهر یقین را   نخستین شک آنست که گویند اگر حرکات
فلک را در ماضی بی نهایت فرض کنی چنانکه آن را آغاز و اول نباشد لازم آید که هر حادثه که اکنون نو خواهد شد موقوف باشد
بر حرکات نامتناهی و هرگز نوبت بوی نرسد زیرا که چون حرکات نامتناهی باشد و در ماضی همچنین نوبتها آن حرکات
نامتناهی باشند و هرگز نوبت بدین حادثه که نو خواهد شد از حرکت و غیر آن نرسد و حل این شک بآنست که گوئیم که این
سخن مغالطات است زیرا که موقوف بودن چیزی بر چیز دیگر و نوبت ایشان آنگاه درست آید و راست باشد که دو چیز باشند که هر
یکی را از ایشان آغاز و اول باشد و لیکن آغاز یکی پیش از آن دیگر بود و آغاز بازپسین و نوبت وی موقوف باشد بر
پیشین و تا پیشین آغاز خود نکند و نوبت خود سپری نکند آغاز و نوبت بازپسین نیاید و اینجا حال بخلاف آنست اینجا دو چیز
فرض می‌کنند … یکی حادثه که اکنون نو شود و او را آغاز باشد و دیگر حرکات نامتناهی از فلک و ما حوادث نامتناهی
که از آن اندر باشد و این را آغاز و اول نباشد و چون چنین باشد این حادث اکنونی بذات خود موقوف باشد چنانکه
پیدا کردیم که موقوف بر یکدیگر دو چیز باشند که هر دو را آغاز و اول باشد لیکن یکی را پیش و دیگری را پس و اینجا یکی را آغاز
هست و دیگر را آغاز و اول نیست پس پیدا آمد که این حادثه را که نو می‌شود بر آن گذشته‌ها هیچ موقوف بودن نیست بل که از
ذات خود همچنین در وجود می‌آید و حوادث همی شود و باطل می‌گردد و دیگری از پس وی همچنین می‌آید و حال در ماضی همچنین است
هر یکی که فرض کنی پیش از وی دیگری بوده باشد و باطل شده و همچنین می‌رود یک از پس دیگر که جاودانی فرو رفته اند
و شک دیگر آنست که گویند چون حرکات فلک در ماضی ما لا نهایه فرض کنیم و در مستقبل نیز لازم آید که ما لا نهایه و آن ما لا
نهایه دیگر زیادت بود و این محال باشد و حل این آنست که گوئیم که ما لا نهایه از ما لا نهایه دیگر در جانب نامتناهی نشاید
که زیاده بود … اندر جانب و طرف نامتناهی که آغاز هر یکی بود یا مقطع جای هر یکی بود بعرض درست بود و راست بود و
چون که یکی از دیگری را زیادت بود مثال این چنانک چون آغاز یکی از وقت طوفان کنی و در ماضی بازپس همی شوی حرکات
فلک ما لا نهایه بود و چون … از وقت تاریخ اسکندر کنی مثلا و همچنین بازپس همی شوی حرکات فلک در ماضی ما لا نهایه بود و لیکن
این یکی از آن دیگر زیاده بود و لکن درین جانب که طرف است … و در آن جانب دیگر هر دو ما لا نهایه اند …
و مقدار نیستند و میان ایشان زیادتی نبود   و شک سدیگر   که گویند که چون هر یکی از این حرکات نامتناهی
موجود بوده و حادث بود لازم آید که جمله نامتناهی که مجموع آن یگان یگان است نیز هم موجود بود و هم … و همچنین نیز حادث بود
و حل این شک آنست که گوئیم این سخن مغالطات است زیرا که لفظ جمله و کل و جمیع و … بدین ماند همه از صفات چیزی … مقید
و متناهی و محدود باشد و … نامتناهی بود و نا مقید او را خود جمله و کل و جمیع نباشد … وصف لفظی نبود و نیز … وجود
ما خود دانستیم که یک یک از این حوادث و حرکات موجود می‌آیند و باطل می‌شوند یک از پس دیگر … و مثلا یکجایی موجود
و این را خود جمله نبود پس چگونه شاید که چنین دعوی با کسی حجت کند و گوید که این جمله است یا کلست … بدین ماند … اتفاق
چیزی مقدر و متناهی و … هر گاه که یگان یگان هر یکی را صفتی است … را صفتی و حاجتی هست که یگان یگان
و اجزا را نیست و سخن در بیان کردن این معانی بشرح و بسط … دراز کرد و این قدر که یاد کردیم کفایت است درین موضع و این
که یاد کرده شد سخن معلم اول ارسطاطالیس است رحمة الله علیه و قدس روحه
در حال علت و معلول با هم بودن   سبق ذاتی علت بر معلول و حصول …   اگر در این حال …
یقین … علت و معلول هر دو با هم باشند و یکجا روا باشد که علت … و معلول … ماند
… زیرا که معلول شود و ذات علت باقی بماند و علت باشد همچنانک بود و … باقی باشد
حال باشد که پیش از این بوده باشد از معنی علتی و آنگاه معلول باطل شده باشد مگر که حال چنان باشد که ذات علت باقی بماند
و لیکن از شرایط علتی و … چیزی فانی باشد … که او در آن علت … باطل شده باشد پس روا بود درین حال که

که معلول بشود و ذات علت باقی بماند لکن در حقیقت او علت نباشد زیرا که شرطهای علتی همه از وی شده باشد بلی که او وجود ذاتی و نسبی او را
علت نشاید خواندن درین وقت و نیز دیگر قومی جهالت که معلول را حاجت بعلت آنست که او را احداث کند و نو پدید آوردن
و بهر آنکه او را وجود دهد و موجود گرداند و چنین گویند ایشان که وجود هر معلول همه چیز را خود ذاتیست و از ذات خویشتن
و وجود مر ذات را خود لازم نیست که بی او نبود و ما میگوییم که حال بخلاف اینست یعنی معلول را حاجت بعلت از بهر وجود است
نه از بهر حدوث و حدوث او را خود چیزی لازم است که جز چنان نتواند بودن پس چنین گوییم درین بیان که حاجت معلول بعلت
یا در حال عدمست یا در حال وجود یعنی حاجت او بعلت از آن رویست که معدوم است عدم حقیقی یا از آن رویست که موجود
و وجود وی از علت و یا نیز از آن رویست که هم معدوم است هم موجود و یا از اصل او را خود بعلت هیچ حاجت نیست پس چنین گوییم
که این قسم که معلول را بعلت خود هیچ حاجت نبود خود باطلست و بطلان وی ظاهرست و همچنین آن قسم که گوید که حاجت وی بعلت
هم از روی معدومیست و هم از روی موجودی این قسم نیز باطل است از بهر آنکه خالی نبود مرکب از معدومی و موجودی هر دو و اما
آن قسم که گوید که حاجت معلول بعلت از روی آنست که او معدوم است عدم حقیقی این نیز هم باطل است از بهر آنکه عدم حقیقی و مطلق
هیچ صورت نبود و وجود نسبتی بود و پس چون عدم حقیقی بود از وی البته هیچ نیاید پس معلومست که معلول را حاجت بعلت نه
از آن رویست که او نیستی حقیقی بود و از وی هرگز هیچ نیاید پس اینجا باقی ماند آن قسم که حاجت معلول بعلت از روی وجود
و از آن روی بود که وجود وی مستفاد بود از وجود علت و بدان محل بود که اگر وجود علت را بوهم بر داری وجود معلول باطل شود
و همچنین اگر معلول را بر داری وجود علت نیز بر داشته شود و لیکن نه از آن روی که معلول سبب بود مر وجود علت را بل از آن
روی که تا عدم بوجود علت راه نیابد و او را تخت بر ندارد وجود و وجود معلول بر نخیزد از بهر آنکه عدم تخت بر وجود علت کند و
از روی بوجود معلول آید چه این از آن مستفاد بود پس پیدا آمد که حاجت معلول بعلت خود از روی وجودست اعنی از آن روی
که این وجود از آن مستفاد است پس از اینجا واجب آید که همیشه تا معلول است وجود او را بعلت حاجت است و هرگز این
حاجت از وی منقطع نشود و از این روی واجب آید و درست شده باشد که معلول و علت هر دو معا باشند و یکجای و اما
قومی می گویند که معلول را بعلت پس از آن که موجود شد حاجتی دیگر نماند روا بود که معلول بماند و علت نشود و ایشان از اینجا
غره می کنند حکمی باطل و مثالی نادرست اما حکم باطل آنست که ایشان چنین گویند که گروهی را دیگر باره نکنند اعنی چون چیزی
موجود شده باشد او را دیگر باره از سر وجود ندهند و بطلان این حکم پیداست از بهر آنکه ما می گوییم که موجود را هر ساعتی و هر آنی وجود باید
می دهند بل چنین می گوییم که وجود معلول وجودیست مستفاد [illegible] وجود وی پس این وجود از [illegible] هرگز منفک نشده و مستغنی از ذات
قایم نشود و پس این شک بر هم برین وجه حل کرده شده است و اما مثال نادرست ایشان آنست که گویند ما می بینیم که بنا باقی ماند و بنا
شده باشد پس ما اینجا بیان کنیم که مانی و مستناد کل کار بحقیقت بنا نیست بل که اینجا چند چیز علت و معلول اند هر دو از روی معا و یکجا اما
اول استناد کار کل علت مر حرکت دست و دیگر اعضا خود را است اجرام را و حرکت او هر دو معا باشند و پس از این حرکت دست
وی علت مر نقل خشت را و چوب را تا آن اجرام هر دو معا باشد و بعد از آن حاصل شدن چوب و خشت علت مر اجتماع اجزای
خانه را بر وضعی و هیئتی معلوم چنانکه بنا باشد و بعد از آن هیئت و اجتماع علت است مر آن را که خانه بر طبع خود بایستد پس اینجا
همه علتها با معلولات خود معا و یکجا و این شک منحل شده است پس چون درست شد که معلول و علت هر دو معا و یکجا باشند
از اینجا فواید بسیار پیدا آید مثلا از وی یکی بقای نفس است بدین برهان و مثال این چنانکه گوییم که چون معلول شد نفس چون
نفس بعلت خود باقیست اعنی که بواهب صور از اینجا واجب آید که نفس سرمدی و ابدی باشد و این برهان هر کجا خواهی نقل
توان کردن و بکار می توان داشت در موجودات عالم و در کل و جسد و عقل آن و قدم از حدوث پیدا می توان کرد
روا نباشد که افلاک را بود حرکات ⁂ از بهر کون و فساد و طبایع و ارکان ⁂ از آنکه مقصد مرتب بود که از مقصود
بر ست این دعوی از مغالطه و برهان ⁂ پس از چنین شمری چون بود نظام امور ⁂ الی عنایت افلاک و خالق سبحان ⁂
پیش ازین یاد کرده ایم و بیان کرده و این معنی را اعنی آنکه روا نبود که عالی را در سافل قصدی و غرضی بود و در تاثیر کردن
در وی از بهر آنکه مقصود همواره برتبت زیادت از قاصد بود و مقصود وی و هم چنین غرض همواره شریفتر و بزرگتر از
طالب غرض و نشاید که چنین چیزی که در فلک بود و کمتر بود برتبت از عالیترین چیزی که در سفل بود پس ازین نقل

که افلاک را و چیزهای علوی را از غرضی و قصدی بود و در آن تاثیر که می کنند مر سفلی را بر این قاعده که یاد کردیم و چون چنین باشد
چنان نماید که علوی از اجلال و سفلیان را هیچ عنایتی نیست و آنچ حاصل می آید از تاثیر ایشان بر سبیل عرض [illegible] در عالم [illegible]
نظام حکمت [illegible] این مشکل چنین گوییم که باید [illegible] تعالی و ذات وی [illegible] و وجود وی مر همه موجودات
[illegible] است از بهر آنکه همه را وجود از وی مستفاد است و همچنین خود او عز و علا عالم را حفظ و نظام و وجود داده است و چون چنین باشد همه تاثیری
که از وی آید و از عقول فعال و بعد از همه علویان بطریق وسایط همه خود محض نظام و حفظ و عنایت بود مر سفلیان را نه از آن روی
که ایزد تعالی حفظ نظام عالم نگاه [illegible] از آن روی [illegible] و وجود وی [illegible]
نظام و حفظ عالم بود بی آنکه او را درین غرضی بود بل که این غرض بزرگ از وجود وی حاصل می آید از بهر آنکه وجود وی خود وجود حقیقت و جود
[illegible] ایشان مر سفلیان را حفظ و نظام بود از بهر آنکه از ایشان [illegible]
فعل چنین [illegible] و شوق ایشان بجز اول و طلب کردن ایشان مر کمال را و در جمله از اول و از وسایط خود فعل حفظ و نظام آید [illegible]
روی که وجود ایشان و وجود وی چنین است تمت الالهیات

الفصل الخامس في الطبيعيات عند الحكماء

چه چنین گفت اخلاق و عادات و ملکات ⁂ زراج و طبعا واجب طبیعت و ثابت ⁂ [illegible] افضل الملکات ⁂ [illegible] اعدل [illegible]
[illegible] و عادات نفس ⁂ [illegible] کثرت اخلاق [illegible] ⁂ سبب حصول خلق مهذب ملکه فاضله [illegible]
و خلق مهذب کسب کند و نه کسب کردن و ریاضت مردم و تحصیل این [illegible] سبب افعال جمیل
بر سیرت پاک تا حاصل شدن استعداد و ملکه فاضله چون سبب تأملات و افکار و عقلیات در دست آوردن حد اوسط و حصول نتیجه از حد
اوسط پس همچنانکه مردم چون تامل و فکرت کند حد اوسط را بدست آورد و چون حد اوسط بدست آمد نتیجه خود متابع او بود و حاصل شود
[illegible] مردم افعال جمیل و سیرت پاک [illegible] کند و بکار می دارد از آنجا استعداد و ملکه فاضله حاصل شود و چون استعداد
حاصل شد در وقت از واهب صور فیض [illegible] و صاحب خلق مهذب و ملکه فاضله گردد و فضایل انسانی [illegible]
و عملی [illegible] و را حاصل شود در وقت و سبب [illegible] اسباب ملکه فاضله بخشیدن واهب صورت مر صاحب استعداد [illegible]
[illegible] مردم می شود و عالم [illegible] ⁂ [illegible] این حدس [illegible]
[illegible] است [illegible] نفس مردم است حد اوسط [illegible] را طلب کند در دست آوردن [illegible]
چنان باشد [illegible] در خاطر وی چیزی [illegible] الهام می [illegible] او را معقد و مطلب بود از
معلوم [illegible] تکلف باید کردن و فکرت و تامل و تعلیم [illegible] بل که این کس چنان باشد که هر گاه
که از مطلوبی علمی اندیشه کند حد اوسط آن مطلوب [illegible] خاطر وی آید و هر گاه حد اوسط حاصل شد در وقت نتیجه
مطلوب حاصل شود بی هیچ [illegible] در یک تن را نفس چنان افتد که در وی این قوت حدسی بجای بود
[illegible] که مطالب علمی را حاصل شود بی هیچ تعلیم
و تکلف و مشقت فکرت و این چنین [illegible] باشد [illegible]
[illegible] در علم طبیعی و اصول طب درست شده است که مزاج را
تبدیل توان کردن و لیکن [illegible] اجزای اصلی [illegible] و مزاج معتدل حاصل شود
و چون مزاج را تبدیل [illegible] اخلاق و عادات را نیز تبدیل [illegible] از بهر آنکه اخلاق و عادات توابع مزاج اند [illegible]
خلق و عادت خود را نقل توانند کردن و بدل کنند و چون اخلاق [illegible] باشد [illegible] باشد هم روی بود [illegible]
مزاج [illegible] تبدیل [illegible] اخلاق [illegible] و نقل خلق و عادات حاصل شده باشد
ملکه کسب کند عفت و شجاعت مرد ⁂ چو مستعد نباشد [illegible] ⁂ یاد کرده ایم پیشتر ازین که استعداد چیزیست که مزاج
مردم [illegible] حاصل می شود که کسب و ریاضت کند که افعال جمیل را و سیرت پاک را بکار دارد [illegible]
[illegible] ملکه فاضله او را حاصل شود [illegible] افعال جمیله [illegible] این استعداد حاصل شود و بعد از آنکه مزاج اصلی
[illegible] او را این استعداد حاصل شود [illegible] ریاضت و بکار داشتن افعال جمیل [illegible] استعداد

حاصل شد از واهب صور فیض صورت ملکه فاضله با او بپیوندد و هر فضایل نفسانی چون عفت و سخاوت و شجاعت و حکمت حاصل شود

تعلق جنس مطلق جلو کرده بنفس . چو جزو شد با اضافت بود و درین گمان

درست آنست که چیز بسته عالم سفلی همه اضافی است و اینجا هیچ مطلق و بسته مطلق نیست بل که چیزی باشد که با اضافت با چیزی
خرد بود و با دیگری بزرگ بود و همچنین چیز دیگری بود که جز بست وی پیش از دیگری بود و آن چیز با اضافت با وی بیشتر بود و از روی دیگر
با اضافت با چیزی دیگر خرد بود از جهت آنکه جز بست آن چیز پیش از وی بود و پس نفس چیز مطلق و محض [illegible] بود که مفارقت کرد
و علایق بدنی از وی منقطع شود ..

بقاء النفس چو مردم تصور و تصدیق . کند بحد و قیاس چه وجه بیش گمان
چرا از آن سبیل زقالب و خوابی او . فنا النفس کند و هر دو نشو و جزا . چه چیز فایده تحقیق درست و یقین . چو وهم [illegible]
چو حال [illegible] هر نفس را بعلم و عمل . نجات چون بود از عالم هوا و هوان . سوال کردم از این هر دو معنی و مقصودم [illegible]
[illegible] و کردم متن این معانی [illegible] . جواب داد بهر این را به [illegible] دیوان

و همیات مقدماتی اند سخت قوی در نفس مردم و در وی درست است و با اولیات سخت مشتبه شده چنانکه مردم فرق نتوانند کرد میان وی و اولیات تا بر کذب وی [illegible]
وی قیاسی برهانی بکار ندارد و او را پیدا نیاید که این مقدمات کاذب است و همی است بل همی پندارد که این هم اولی و قطعیست و چون
بر روی قیاس آورد و حکم او باطل کرد به منطق و خلاف او درست کرد در حال چون مقدمات منطقی را درست باز دارد دیگر بار در نفس هم
بان حکم وهمی باز گردد و نتیجه قیاس منطقی را رد کند و هم حکم وهم هر دو [illegible] و سبب این است که حکم وهمیات در نفس مردم سخت قوی اند
و با اولیات مشتبه اند مثال این حکم وهمی چنان بود که او حکم کند و گوید که فلک در جایی باید که باشد و اندر وی حرکت همی کند سبب آنکه
انجا اجسام متحرک را چنین دیده است و باز چون نفس مردم برهان منطقی بکار دارد و درست کند زیرا که کل عالم در خلای و ملای نیست و دیگر
کره کل نه خلاست و نه ملاست بل که خود نهایت عالم اجسام سطح خارج کره کلست و همچنین با سطح محیط نیست و با هیچ چیز را محوی نیست
و برین معنی برهان درست مقدماتی اولی عقلی بکار دارد و عقل این را قبول کند پس هم درین حال مقدمات عقلی اولی عقلی را یاد
می کند و بکار همی دارد و آن همه را فراز همی گیرد و با عقل مساعده می کند در قبول و تسلیم مقدمات او لکن را و هم درین حال پای باز
کشد و نتیجه را قبول نکند و دیگر باره هم بسر کار و حکم خویش باز شود و همچنین برین مثالی چنانکه درین جایها یاد کرده آمده است و هم
با عقل مساعده همی کند در قبول مقدمات اولی در حدیث بقاء نفس بعد از مفارقت جسد و چون کار بقبول نتیجه آمد و لازم شدن وی
بدان مقدمات عقلی را و هم از جای باز کرد و نتیجه را قبول نکند و عقل [illegible] حکم مقدمات اولی رود و نتیجه آن قبول کند حکم وی درست باشد
ان هم کاذب و خطا بسیار [illegible] مردم آنست که وهم را بعقل [illegible] مقدمات اولی منطقی [illegible] و [illegible] التفات نکند و حکم [illegible]
اولی [illegible] و هم کاذب معاونت [illegible] مقدمات اولی را پس [illegible] هم می [illegible] او را [illegible] کند [illegible]
نتیجه حق است و از این اولیات لازم آمده است و خلاف این خلاف است و محالست تا بدین سبب حق در نفس مردم مستقر گردد و وهم
کاذب از وی گسسته گردد و چون برین قاعده همی رود و حق رسد و از عالم هوا و هوان نجات یابد و خلاص یابد ان شاء الله [illegible]
مجتهد در طلب حق معتقد در صحبت خلق که این نظم و تالیف جمع کردم از جوامع کتب و فنون علم حکمت چندانکه [illegible]
باشد کافی مر معتقدی را و [illegible] بود وافی مر منتهی را چنانکه چون این قدر بدانی و حفظ کنی و در ضبط آوری سبب [illegible]
گردد مر ترا بتحصیل کتب کبار از علم حکمت و عهد من بر تو و وصیت و شفقت من بر تو و نزدیک تو آنست که این تالیف را جز با
مستحقان ندهی که بر تو [illegible] باشی و از مستحقان باز نداری که هم ستم کرده باشی و چون کسی یابی و اهل باشد مرین را
بدان کس و او را معین باشی در تصور و ضبط کردن این تالیف تا مگر اندکی بدانند تا [illegible] بهره دارد از خلاص
و نجات باشد از عالم کون و فساد و هوا و هوان ان شاء الله تعالی وحده و کل [illegible] لما خلق له

تم الکتاب اسرار الحکمه بعون الله تعالی و حسن توفیقه

[illegible]

بسم الله الرحمن الرحیم وبه نستعین وعلیه نتوکل

ترجمه کتاب النفس للمعلم الاول ارسطوطالیس

[illegible]

بدانسته اند محسوسات بود الا که جزوهای محسوس حاصل و معقول محض [illegible]

[illegible]

گفتار که آن کتاب را علم ما بعد الطبیعه خوانند [illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

تمام شد مقالهٔ سیوم و تمامی این کتاب حس [illegible] منسوب به ارسطاطالیس حکیم

بسم الله الرحمن الرحیم وبه نستعین

بسم الله الرحمن الرحيم

الرسالة النيروزية للشيخ الرئيس في الاباء عن الاغراض المغيرية [illegible] فواتح عدة سور القرآنية مقسومة على فصول ثلث

الفصل الاول في ترتيب الموجودات والدلالة على خاصية كل مرتبة من مراتبها الفصل الثاني في الدلالة على كيفية دلالة الحروف عليها الفصل الثالث في الغرض وبالله التوفيق الفصل الاول في الوجود فهو مبدع المبدعات ومنشأ الكل وهو ذات لا يمكن ان يكون متكثرا او متغيرا او متحيزا او متقوما بسبب في ذاته او مباين لذاته ولا يمكن ان يكون وجود فوق مرتبة وجوده فضلا عن ان يكون فوقه ولا وجود [illegible]

[illegible]

بسم الله الرحمن الرحيم و به نستعين ... توفيقي

[illegible]

[illegible]

[illegible] و اگر [illegible] باشد [illegible]

[illegible]

[illegible] کل واحد منکم [illegible] ای برادران [illegible]

از خویش اشکال [illegible]

[illegible] باید دانستن که چون [illegible]

[illegible]

رسالة المحقق الطوسی قدس سره ...

الامام جعفر ...

[illegible]

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله على ما اولانا من ملابح مناهج الموقنين وهدانا الى مطارح مدارج التحقيق ودلنا في معارج
معارج سواء الطريق والصلوة على افضل الاولين والاخرين واكمل النبيين والمرسلين محمد المصطفى وعترته الطاهرين اجمعين
اما بعد فان الله سبحانه وتعالى لما وفقني فيما مضى من الايام والفي زماني بجد المولى الامام الهمام سيف الاسلام علامة الانام لسان
الحكماء المتكلمين جمال المحققين والمدققين كمال الملة والدين ابي جعفر احمد بن علي بن سعيد بن سعادة ثملها الله باكمل الوفادة وولاه
بافضل الزيادة وبلغه من منازل عليين اعلى مراتب المقربين اشار من جملة المباحث التي بعثه الا بحثه والمسائل اللطيفة التي
له ايراد هذه المسئلة مسئلة العلم على الاطلاق وذكر فيها ما يتعلق فيه الخلاف والوفاق بين المتقدمين والمتأخرين والحكماء والمتكلمين
وانشعب منها كما نرى تفاريع جليلة ومسائل نبيلة يطلع المتأمل فيها على جواهر مكنونة ويصل المتفكر منها الى مطالب عزيزة لا يكشف عنها
الحجاب الا من ايد بروح القدس وكان قدس الله روحه ولو رضي حجة قد اشار الى ثالثا لتفاريع محملة وغد منها ارجة وعشرين مسئلة
عزى في سلك الحساب بجرى الفهرست من الكتاب فما قدر كشف عنها ما حدثت حتى رجح المداحة الرحمن وعرج الى ساحة
وزعمها معتمدا في الوصول الى اعتبارها على الدخول من سراير عبارها واسرارها على وحدانى الزمان ربان البيان قطب ارباب العرفان
الناهض الى اعالي افق عليين السائح في معارج المناهب الناطق من مشكوة الحق المبين سلطان الحكماء والمتكلمين نصير الملة
والدين محمد بن محمد الطوسي ايده الله بروح القدس اعالي مناصب العليين فاسعفني في سؤال بارفع مراتب الارادة واسعد في بمعالي
باوسع مواهب السعادة فاقتبس ليلي لوامع انوار انظاره الزاهرة واسعد نهاري سواطع اسرار افكاره الباهرة تغمده ونفضل كرمه
منه وتطولا لجزاه الله من طرائف العلماء افضل الجزاء وحباه من وظائف الفضلاء اجزل العطاء ارجح الدعاء فقال فيها والتي
وعليها الكلمات ومن هنا ابتداء الامام كمال الدين ايده الله في المقال وقد بسم الله الرحمن الرحيم اعلم ادام الله عزه ان المحققين
اطلقوا القول بان العلم تابع للمعلوم واطبقوا على صحة هذا الحكم وربما ذهب بعضهم الى ان ذلك ضروري وربما استدل فريق منهم على
هذه المقدمة باشياء من جملتها ان الاعتقاد لو كان يتبعه المعتقد حتى يكون المعتقد على ما هو عليه لكون الاعتقاد فيه لوجب من ذلك ان
الحقائق تابعة للاعتقادات فكان من اعتقد ان شيئا سواد او ان لم يكن في نفس الامر سوادا ان يكون سوادا وكذلك من اعتقد حلوا
او حامضا او غيره ذلك من الصفات وكان من اعتقد ان العالم قديم يكون قديما ويطلبون في هذا ونحوه ومعلوم ان الامر
ليس على هذا فثبت ان الاعتقاد الذي هو جنس العلم عندهم يتبع المعتقد ولا يصح ان يكون بالعكس وهذه القضية لا تشملها الاوائل
على الاطلاق ويقسمون العلم الى علم انفعالي والى علم فعلي ويزعمون ان الانفعالي تابع للمعلوم ومطابق له ويعنون بالانفعالي
ما كان حاصلا بواسطة الموجودات الخارجة ومستفادا من جهتها ويقولون ان العلم الانفعالي متأخرة الرتبة او في الزمان
عن تحقق الحقائق وحصول الماهيات واكثر علومنا من هذا الجنس واما العلم الفعلي فعندهم ان المعلوم تابع له ومتحقق الوجود
بسببه وان الصورة العقلية تحصل اولا ويحصل بسببها وجود الصورة الخارجة ويمثلون ذلك بمن سبق الى ذهنه صورة تخيل
لم يتقدم له وجود فكان ذلك سببا لوجوده في الخارج وحققه ويقولون ان علم الباري سبحانه وتعالى كله فعلي وليس فيه انفعالي الا كما
ستعيد العلم بالاشياء من وجودها اذ لا لزم التغير اذ علمه بها على هذا التقدير متأخر من وجودها ووجودها متأخر عن العلم بها او
مع ولا يصح ما يقوله مشايخ المعتزلة من ان الحقائق ثابتة في انفسها متميزة ويكون علمه بها على ما هي عليه في انفسها فانه لا يعقل من ثبوتها
الا وجودها وحصولها في الاعيان مرجع الى ما اطلناه من ان علمه بها لا يصح ان يكون مستفادا من وجودها ولا يستقيم ما يتمحلونه
من الفرق بين الثبوت والوجود وانها ثابتة وليست بموجودة لا ترادفهما عن ثبوتها في انفسها حقيقتها وتميزها في نفسها عن اغيارها
فهذا هو معنى وجودها في الاعيان ولا يصح النفي من قول ان المعدوم ذات ثابتة في نفسها واذا صح مع ذلك ان العلم تابع للمعلوم
على قول هذا الفريق فعند العلم لا تنفي عنه وعدم معرفة وانما يكون معلوما على تقدير الوجود فيلزم ان لا يكون معلوما للباري
الا بعد الوجود ومثل الوجود فلا معلوم ولا علم وهذا مذهب لم يقله الا هشام بن الحكم وغيره ما على من الفساد وهذه محجة من قسم العلم
الى قسمين ويخرج على هذا التقسيم الجواب عن احتجاج من قال لو كان المعتقد تابعا للاعتقاد للزم انقلاب الحقائق والصفات واول
لكثير من الماهيات لانه يقول كلما كان العلم مستفادا من الامور الخارجة كان العلم تابعا للمعلوم فيه مثل هذه الاشياء لم يلزم
موضع اخر مثل ذلك وحينئذ لا يطلق القول بان العلم تابع للمعلوم وهذه المسئلة من المهمات ولا يستقيم الا مرفيها الا بالبحث عن حقيقة
العلم وما يتعلق بذلك فان الاختلاف ادى الى تحقيق بوروده وتصدر اشتبه الكلام فيه من غير فائدة ولا محصول غرض والعلم قد اختلف
معناه النظار فمن قائل يقول انه معلوم بالضرورة ومنكشف الحقيقة فلا يحتاج الى حد يوضحه وبيان يكشفه ومنهم من طلب حدا وربما

حقق معناه او غيره عن غيره من المتباينات وهؤلاء هم الاكثرون اما الاولون فاحتجوا بان احدنا يعلم كونه عالما ويميز كونه عالما بها
وشاكا ولا شيء اظهر مما يجده الانسان من نفسه وكما لا يحتاج الى تعريف بالحدود وغيره والمدركات فكذلك العلم ولانه لو احتاج لكل شيء
لزم التسلسل او الدور وكلاهما باطلان فثبت انه لا بد من الانتهاء الى امور غنية عن الحد وهو التصور ولا شيء اظهر من المحسوسات
والوجدانيات والعلم من باب الوجدانيات فلا يحتاج لظهوره الى الحد والجواب عن الحجة الاولى ان تميزه بين كونه عالما وبين غيره من
احوال النفس لا يدل على ان حقيقة العلم لا تحتاج الى الحد فان الذي يتميز له انما هو الصفة باعتبار لوازم ظاهرة ومثال ذلك ان الانسان
يميز كون الجسم متحركا او ساكنا ولا يدل تمييزه بين الصفتين على تميز العرضين اللذين هما الحركة والسكون وتصور حقيقتهما بالكنه وكذلك
اذا ميز بين الحار والبارد والرطب واليابس والاسود والابيض وغير ذلك من الصفات لم يلزم منه ان يعرف الحقائق التي عليها
اطلقت الصفات على الموصوفات والذي يوضح ما ذكرناه ان المتكلمين اتفقوا على الصفة التي هي كون العالم عالما وحينئذ ربما النظار في
الملائمة وتجليها بعد ذلك في ماهية وصفة الذات بها ولكن الحكم بقول الصفة للذات المتميز عنها وتمييزها لكشف عن حقيقتها
ويوضح منا ما لكل احد ثم وضح الخلاف بعد الوفاق ويعضد الجواب على راي من جعل العلم معنى يوجب الصفة ومن جعل العلم نفس كونه
عالما لا ما يوجب كونه عالما فانه يقول ان تمييزه بين كونه عالما وكونه ظانا وغير ذلك من احوال لا يدل على تصور حقيقة العلم والظن
وانما يدل على تصورها بالجملة ويجوز ان يكون بواسطة لازم اخر وما جرى مجراه ويكون الجواب عن الاخرين واحدا وهو ان التصور على
ضربين ناقص وتام فما كان بواسطة اللوازم فهو ناقص وما كان بواسطة الذاتيات فهو تام ولا يمنع حصول التصور بالوجه الاول
طلب التصور على الوجه الثاني ولا يمنع حصول التصور على الوجه الثاني طلب التصور على الوجه الاول اذ الناقص يحتاج الى التمام والتام
عن شيء مظهر الجواب واما الجواب عن الحجة الثانية فهو انا نسلم انه لا اظهر من المحسوسات والوجه الثالث في الحكم وحصولها
وتمييزها بلوازمها ولا نسلم انه لا اظهر منها في معرفة حقائقها باجزائها الذاتية المقومة التي تكشف عن معانيها بل نقول المحسوسات
لوجه اثبات شيئا ولا غيرها من الحقائق في حاجتها الى الكشف والايضاح وحد تعرفها وتميزها وليس بصورة لها من وجه يتبع معه الحكم
عليها يمنع ان يجهل حقائقها فان التصديق بالشيء لا يتوقف على تصور معناه بمقوماته واجزائه الذاتية بل يكفي في الحكم عليه ان يتصور
بواسطة لوازمه التي تخصه ويتوصل بعد ذلك الى معرفة حقيقته هذا اصل التصورات والتصديقات غير مختص بهذه المسئلة
يصح ان يتأمل لينتفع به في امور كثيرة واما القائلون بان حقيقة العلم غير منصور بالضرورة فقد اختلفوا في تفسيره فمنهم من يقول
انه اعتقاد الشيء على ما هو به مع اقتضائه سكون النفس ومنهم من قال هو ما اقتضى سكون النفس ومنهم من قال هو معرفة المعلوم
على ما هو به ومنهم من قال هو ما يستحق الذات لاجله عالما او ما يصح من الذات احكام الاشياء وامثالها وهذه العبارات
مما اعتاضها وان اختلفت فانها تقتضي ان العلم معنى يقوم بالذات العالمة يوجب لها الوصف ويكشف به الاشياء ويظهر معناه
الذي يتبع الانكشاف وربما عبر عنه بعضهم بالكشف او بالكشف بحصول الانكشاف كما يحصل بالحركة التحرك وبالسواد التسود
ثم القائلون بهذا مع اتفاقهم على هذا القول يختلفون في فروع تتعلق به مثل خلافهم في انه هل يجوز ان يكون علم واحد يتعلق
بمعلومات كثيرة ام لا وهل يصح ان يكون من ذلك ما هو قديم حتى يكون علم الباري قديما ام لا وهل يجب حصول العلم الذي هو معنى
لكل موصوف بانه عالم او لا يوصف بذلك الا من كانت له هذه الصفة على طريق الجواز وهذه الفروع واشباهها مما يقع الخلاف
بين متكلمي المعتزلة والاشعرية معروف فلا نطول بذكرها وبيان آرائهم فهم يفسرون العلم بانه حصول صورة المعلوم في النفس
العاقلة ويجدون الادراك الذي يتناول مقدمهم العلم ويحترز بان يقولوا ادراك الشيء هو ان يكون حقيقته متمثلة عند المدرك
يشاهدها ما به يدرك ويجعلون العلم صفة حقيقية تعرض للنفس العاقلة لها اضافة الى المعلوم ويستدلون على ما قالوه بان المدرك لا بد
ان يحصل صورة المدرك ويوجد عنده وقد يدرك ما لا وجود له في نفسه فيكون ادراكه ليس وجوده في نفسه بل حصول صورته في العقل وتلك
وجوده لها ويعبرون عن هذا بالوجود الذهني ويقولون ان الذي سماه الاولون بالعلم هو العقل الذي بسببه يحصل المعقولات
في النفس وهو الصور التي سموها علوما وجماعة من الاوائل وهم الاشعرية سموا هذه الصورة التي تتحقق بها الكلام النفساني وقد
حصل الاتفاق بين الفريقين في اثبات الامر الاول والثاني ولكن بعضهم سمى الاول علما والثاني كلاما نفسانيا والفريق الاخر سمى
الاول عقلا فعليا بسيطا والثاني علما تفصيليا وجعلوا الكلام النفساني هو الاحكام التصديقية النفسانية وذهب جماعة من المتكلمين
الى ان العلم ليس معنى يكشف به المعلومات كما قال الاولون ولا هو حصول صورة المعلومات في الذهن كما ذكره الاخرون وانما هو
العالم بالمعلوم وهو اضافة العالم الى المعلوم وليس معنى يوجب التعلق بالمعلوم ولا صفة تقتضي الاضافة الى المعلوم وانه مع

لا ما له الاضافة وهذا اختيار ابي الحسين البصري واختاره من المتاخرين الامام الرازي والذي يغلب في هذا ان الواجب ان
العلم هو نفس الاضافة لا يخلو اما ان يقول بعد هذه الاضافة التي منشاها الشعور بالصور الذهنية وان كان لا يحصى تلك الصور
لما حاله في المسمى بالعلم ما هو وهل هو الصورة التي تلزمها الاضافة او هو نفس الاضافة و نقول ان هنا امور ثلاثة معلومات
الاذهان و لكل صورة من ذلك نسبة خاصة واضافة مخصوصة [illegible] مراد الحكما ونازع في ان العلم ذاته موضوع لنفس الصفة او
الاضافة فيكون راجعا في عبارة المتقدم [illegible] وكذلك [illegible] المتكلمين [illegible] الاضافة الذي
لا يثبت الا ذات العالم وذات المعلوم والنسبة بين العالم والمعلوم ولا يثبت شيئا آخر [illegible] لتحقق عبارة الاولين
موجودة او غير حاصلة ولا ثابتة وان كانت حاصلة فلا يتحقق الاعند تحقق كل واحد من المنتسبين فيلزم ان لا يثبت هذه النسبة
الا في الموجودات ويكون المعدوم لا يصح العلم به لا نه غير ثابت ولا حاصل فتحصل النسبة اليه فلا يحصل هذه الدفعة
الاشياء اذا كانت ثابتة في العدم ليصح تعلق العلم بها وتميز بعضها عن بعض [illegible] الوجود الذهني لما لم يكونوا
منتع عليهم تحقق ان النسبة لا تكون الا بين منتسبين ثابتين وان المعدوم المحض نفي صرف لا يصح تميزه ولا تعلق شيء به ونسبته
وهذا واضح لمن تامله وان كانت النسبة التي هي العلم عنده لا يكون ثابتة حاصلة وقد استوى العلم ولا علم لانه اذا لم يكن عالما بالشيء
يكن بالنسبة اليه حاصلة واذا كان عالما لم يكن النسبة ثابتة وما ادى الى ان يتساوى كون العالم عالما وكونه لا عالما فهو محال فثبت فساده
من ان حقيقة العلم هي الاضافة فقط من غير زيادة امر آخر قول فاسد واصحاب المتكلمين من مشايخ المعتزلة وان اثبتوا امرا
زائدا يوجب هذه الاضافة فانهم لا يتخلصون من هذا الاشكال الا بالتزام ان المعدوم ذات ثابتة في عدمه ليصح تعلق العلم به
به وحصول النسبة اليه فاما الزمهم ذلك لانهم لا يثبتون الصور الذهنية ويجعلون النسبة اليها اذ لا بد من ثبوت النسبة من ثبوت
المنتسبين واذا لم يكن ثبوت وهو الحقيقة لم يبق الا ثبوت خارجي وذلك هو القول بان المعدوم ذات ثابتة في العدم وقد
سبق في كلامنا في هذه المسائل السالفة ما يوضح فساد هذا المذهب فلا حاجة الى اعادته واذا تقرر معنى العلم وما يعبر
كل صاحب قول وما يلزم كلا من الاصول فنقول انا من قال بان العلم تابع للمعلوم وكان يرى ان المتابع في المعدوم فكلامه واضح
فما هو على اصله لان المعلوم عنده متحقق ثابت يتمايز به الى الذي هو العلم على ما هو به فيكون العلم حاصلا لمطابقة المعلوم
ويكون المعلوم اصلا لان العلم فرعا تابعا لكن قولنا المعدوم باطل على ما بيناه واما من لم يقل بالمعدوم فقال مع ذلك ان العلم
تابع للمعلوم فقد اخطا بل كان يجب ان يعكس ويجعل الاشيا كلها تابعة للعلم المعدوم منها والموجود ويكون العلم متبوعا
الموجب الذي يلزم هذه اللوازم كلها الى آخر الموجود فكان هذا هو الذي حمل ابا الحسن الاشعري على ان جعل الموجودات كلها
حادثة مقدرة بقدرة الله تعالى في علمه واراداته وقال هذا القول يعلى من وجهين احدهما الزم بقبل الصورة الذهنية فلا يكون عنده
الحقيقة الا الموجود والوجه الاخر انه جعل العلم تابعا وهو في الحقيقة متبوع لما اشرنا اليه ويتفرع على هذا الاصل مسائل
الاولى في قسمة العلم الى الاقسام التي يجب ان يكون له الثانية في ان العلوم التي ستوجد هل هو نفس العلم لوجوده اذا وجد
والعلم الآخر الثالثة في ان العلم بالمعدوم هل يقتضي تميزه ام لا الرابعة الكلام في العلم الحاصل بسببه ما يسمى حصول الخامسة الكلام
في حصول العلم النظري وكيفية لزومه السادسة في ان العلم بالمقدمتين هل يكفي في حصول العلم الثالث ام يتوقف على امر آخر
السابعة في ان العلم بالمقدمة الكلية هو علم بالنتيجة بالقوة او بالفعل الثامنة في ان الادراك هل هو امر زائد على العلم وهو نفس
العلم التاسعة في ان الادراك ان كان زائدا على العلم فهل يصح اثباته للباري ام لا العاشرة في ان الادراك ان لم يكن زائدا فهل
الحكم هل يصح في الباري ان يكون عالما بالجزئيات على الوجه الذي يعلمها اهلها ام لا يعلمها الا على وجه كلي الحادية عشرة في ان العلم هل
يصح ان يكون مؤثرا كالقدرة ام لا الثانية عشرة في ان العلم وان لم يكن مؤثرا كالقدرة فهل يصح ان يكون مخصصا كالارادة ام لا الثالثة
عشرة في ان العلم وان لم يكن حقيقة القدرة هل يلزم منه العلم بالمعلوم ام لا الرابعة عشرة في ان علمه سبحانه هل هو واحد ام لا وان كان
واحدا فهل هو لازم واحد ولوازم كثيرة مرتبة او دفعة الخامسة عشرة في ان كونه تعالى حيا هل هو يرجع الى كونه عالما او هو صفة
زائدة على ذلك السادسة عشرة في ان كونه تعالى مريدا يرجع الى كونه عالما او هو امر زائد عليه السابعة عشرة في ان الكلام
في العلم او هو نفس العلم الثامنة عشرة في ان الباري تعالى يصح وصفه بانه متكلم ام لا التاسعة عشرة في ان علم الباري وان
صح ان يكون مؤثرا فهل يكون [illegible] وجود الممكنات كلها وتحقق الخير ولا يلزم ذلك العشرون في غاية ولطفه وعدله بالخلائق

[illegible]

في معنى حكمة ورحمته الثانية والعشرون في معنى قدرته وهي علة الثالثة والعشرون في معنى ارادته ومشيئته الرابعة والعشرون
في ان جميع صفاته حقيقية وكلها ذاتية ومن غيره ولهم صفات فالعلم [illegible] في هذه المسائل على سبيل الاختصار بحسب
ما ذكرناه من ان هذه المسائل تتفرع على هذا الاصل الذي عند مثاله المسألة الاولى في قسمة العلوم العلم عند المتكلمين من المعتزلة
على ضربين ضروري ومكتسب والضروري ينقسم الى بديهي وغيره والبديهي عندهم العلم بان النفي والاثبات لا يجتمعان ولا يرتفعان
والعلم بان الكل اعظم من الجزء واشباه ذلك مما يحصل عندهم للانسان من فعل الله ابتداء ويسمى عندهم بديهيا عند اهل النظر اوليا
والثاني فلما كان هذا العلم يحصل للانسان اولا من غير اختلاف [illegible] سمي بديهيا وغير البديهي من الضروري العلم بالمحسوسات
والعلم بالمجربات والعلم بالمتواترات عند اكثرهم ويدخل فيه العلم بالمحسوسات العلم بالوجدانيات التي تدرك بمحل الحياة كالعلم باللذة والالم
والعلم بالجوع والعطش وغيره للنفس من الاحوال النفسانية ويدخل في الضروريات العلم بقصد المخاطبين وشوق الفعل بالفاعلين [illegible]
كثير من المحسوسات ومن كثير من المتعلقات ويجعل هذه العلوم عندهم ترتيب عقلا ثم اكتساب العلوم النظرية واما المكتسب فهو
استدلالي وغير استدلالي فما الاستدلالي الحاصل عن النظر ابتداء والمكتسب الذي ليس استدلاليا هو ما حصل عن تذكر النظر فانه عندهم
لا يسمى استدلاليا [illegible] في الكلام عليه ذلك في باب [illegible] الى ومن هنا ابتداء الشارح المفضال بغير لونه وقال
[illegible] الرحمن الرحيم [illegible] التي كانت في السلام [illegible] بالوصف [illegible] الا ارحا [illegible]
ومصون مثل [illegible] في اللطف ودقيق المعاني [illegible] في الكشف [illegible] العقول [illegible]
[illegible] لعلي عناه وارجا
نحا الطرف [illegible] وان لا [illegible] من العنوان حين [illegible]
ولما انتهى الى ذكركم في مسامعي تشغفكم [illegible] ولم اركم [illegible] فصادفت هذا البيت في شرح [illegible] والعجاج [illegible]
وزوت رسالة شريفة ومقالة لطيفة [illegible] الفوائد ومشتملة على عجائب اللطائف ومشتملة لغرائب النفائس [illegible]
من زواهر الجواهر من الجناب الكريم السيد السندي العالم العامل الفاضل المفضل المحقق المدقق الحالي الكامل [illegible]
[illegible] الداعي المصنف المرحوم اللطيف محمد [illegible]
[illegible] وقصد بها مقصدا [illegible] في مسئلة [illegible] ورسالة [illegible]
[illegible] المحققين من جامع [illegible] المؤيد دام الله [illegible]
[illegible] المتاخرين [illegible] الكلام [illegible] مع [illegible] التام [illegible] الى [illegible]
وان [illegible] لكون [illegible] على طلب التوصل [illegible] اليه [illegible] التوسل [illegible]
من مقالة [illegible] فامتثلت امره واستعنت [illegible] وان كان [illegible] والا [illegible]
واهل المتعلقات وعلما المتكلمين والاحد في [illegible] كلام صاحب الرسالة فصلا فصلا وتقرير ما يحقق [illegible]
بالله سبحانه [illegible] الموفق والمعين قال صاحب الرسالة [illegible] اعلم ادام الله [illegible] الى قوله ولا يصح ان يكون بالعكس
اقول [illegible] من امتناع كون المعتقد تابعا للاعتقاد وكون الاعتقاد تابعا للمعتقدات من المحتمل ان يكون [illegible]
والحق ان لا يكون كل واحد منهما تابعا للآخر وانه لا [illegible] من وجوب كون الاعتقاد تابعا للمعتقد كون العلم تابعا للمعلوم [illegible]
لا ان كون الشيء تابعا لغيره ليس من الامور الذاتية للشيء انما هو من الامور الاضافية العارضة له [illegible]
[illegible] وكما يقال ان [illegible]
العلم لا يتحقق الا بالنسبة الى المعلوم والنسبة [illegible] كان منه موضع نظر [illegible] الاشتغال بتحقيق المثال [illegible]
المقصود قال وهذه القضية لا يسلمها الاوائل على الاطلاق [illegible] العلم [illegible] في خارج [illegible]
اقول هذه [illegible] الاقسام المحتملة [illegible] العلم [illegible]
من القسم الثالث في موضع [illegible] ذلك [illegible] قال ويقولون ان علم الباري سبحانه وتعالى [illegible]
[illegible] الباري [illegible] وجود [illegible] الباري تابع [illegible]
لعلمه لا على سبيل التبعية ولا على سبيل المتبوعية [illegible] وجود الاشياء من العلم [illegible] وجودها [illegible]
القدرة او غيرهما [illegible] تابعا لوجودها او مطابقا لا على سبيل التبعية فلم يلزم [illegible]

بالاستلزام احدى المقدمات المذكورة اذ من الممتنع ان يستفاد من الاحكام الكلية العقلية بعض جزئياتها الداخلة فيها كما يستفاد في
الاحكام العقلية بعضها لعارض [illegible] السفسطة [illegible] المذاهب المشهورة واما التحقيق في هذا الموضع فيحتاج كما قيل الى لطف قريحة
والتقدم لتمام ما يحتاج اليه فيه فنقول ان تكثر الاشياء اما ان يكون بحسب حقائقها او يكون بحسب تعدد هوياتها المتكثرة بحقيقة
والحقيقة والكثرة المتعلقة لحقيقة اما ان يكون احادها غير قارة اي لا توجد معا او يكون قارة توجد معا والاول من هذين القسمين
لا يمكن ان يوجد الا مع زمان او في زمان فان العلة الاولى للتغير على هذا الوجه في الوجود هي الموجود على اتصال [illegible]
على الاتصال وهو الزمان ويتغير بحسبه ما هو فيه او معه متغيرا على الوجه المذكور والثاني لا يمكن ان يوجد الا في مكان او مع مكان فان العلة
الاولى للتكثر على هذا الوجه في الوجود هي الموجود الذي يقبل الوضع لذاته اي يمكن ان يشار اليه اشارة حسية ويلزمه التجزي باجزاء مختلفة
الاوضاع بالمعنى المذكور والمعنى الذي يكون لبعض الاجزاء الى البعض نسبة بان يكون في جهة من الجهات منه وعلى بعد من الابعاد دون
غير تلك الجهة والبعد وكل موجود يكون ما يتكثر كذلك نحو مادي وان الطبائع المعقولة اذا تشخصت في اشخاص كثيرة يكون الاسباب الاولى
لتكثر اشخاصها وتشخصها هي اما الزمان كما للحركات او المكان كما للاجسام او كلاهما كما للاشخاص المتغيرة المتكثرة الواقعة تحت نوع
من الانواع واما لا يكون زمانيا ولا مكانيا فلا يتعلق بها في تعقل العقل من استناده الى احدهما كما اذا عقل الانسان من حيث طبيعته
الانسانية متى يوجد او اين يوجد او كون الخمسة نصف العشرة في اي زمان يكون او في اي مكان يكون بل اذا تعين مخصوص منها كهذا الانسان
او هذه الخمسة والعشرة فقد يتعلق بها بسبب تخصصها وكون الاشخاص المتغيرة المتعلقة زمانيا او مكانيا لا يقتضي كون المتعلقة بها زمانيا
غير زماني وغير مكاني فان كثيرا مما يوجد ليس متعلقا بالزمان والمكان كالاجرام العلوية باسرها وكليات العناصر السفلية
واذا تقرر هذا فلنعد الى المقصود ونقول اذا كان المدرك متعلقا بزمان او مكان فانما يكون هذه الادراكات منه بآلة جسمانية
لا غير كالحواس الظاهرة والباطنة او غيرها فانه يدرك المتغيرات الحاضرة في زمانه ويحكم بوجودها ويفوت عنه ما يكون في زمان غير ذلك
الزمان ويحكم بعدمه بل يقول انه كان ويكون وليس الآن ويدرك المتكثرات التي يمكن له ان يشير اليها ويحكم عليها بانها في اي جهة منه وعلى
اي مسافة منه ان بعد عنه اما المدرك الذي لا يكون كذلك ويكون ادراكه تاما فانه يكون محيطا بالكل عالما بانه اي حادث يوجد في
زمان من الازمنة وكم يكون من المدة بينه وبين الحادث الذي يتقدمه او يتأخر عنه ولا يحكم بالعدم على شيء من ذلك بل [illegible]
الاول بين المتناهي ليس موجودا في الحال يحكم بان كل موجود في زمان معين لا يكون موجودا في غير ذلك الزمان من الازمنة التي تكون قبله
وبعده ويكون عالما بان كل شخص في اي جزء يوجد من المكان واي نسبة بينه وبين ما عداه مما يقع في جميع جهاته وكم الابعاد بينهما جميعا على الوجه المطابق
للوجود ولا يحكم على شيء بانه موجود الآن او معدوم او موجود هناك او معدوم او حاضر او غائب لانه ليس بزماني ولا مكاني بل نسبة جميع
[illegible] ويمتنع ان يختص بالآن [illegible] المكان او الحضور والغيبة او ان هذا العلم [illegible]
وجوده في زمان معين وفي مكان معين فعلمه بجميع الموجودات اتم العلوم واكملها وهذا هو العلم بالجزئيات على الوجه الكلي
يطلق السموات التي هي جامع الامكنة والازمنة كلها كالسجل للكتب فان القارئ للسجل يتعلق نظره بحروف على الولاء ويحسب
ما تقدم نظره اليه او تأخر عنه اما الذي بيده السجل مطويا يكون نسبته الى جميع الحروف نسبة واحدة ولا يعزب [illegible]
هذا النوع من الادراك لا يمكن الا لمن يكون ذاته غير زماني وغير مكاني ويدرك لا بآلة من الآلات ولا يتوقف [illegible]
يمكن ان يكون شيء من الاشياء كليا كان او جزئيا على اي وجه كان الا وهو عالم به فلا يعزب عنه مثقال ذرة في السموات ولا في
الارض ولا رطب ولا يابس الا وهو في كتاب مبين [illegible] الذي [illegible] الوجود فان بالوجود يتبين كل شيء مما مضى
او حضر او سيستقبل ولا يوصف بهذه الصفات على اي وجه كان اما العلم بالجزئيات على الوجه الجزئي المذكور فهو ما يجب
عليه ادراكا حسيا بالة جسمانية في وقت معين ومكان معين [illegible] الباري تعالى [illegible] انه عالم بالمذوقات والمشمومات
والملموسات ولا يقال انه ذائق او شام او لامس لانه منزه عن ان يكون له حواس جسمانية ولا يلزم من ذلك في حقه [illegible]
العلم بالجزئيات المتخصصة على الوجه المدرك بالآلات الجسمانية [illegible] ولا يوجب ذلك تغيرا في ذاته الواجبة
ولا في صفاته الذاتية التي يدركها العقول انما يوجب التغير في معلوماته [illegible] الاضافات التي بينهما [illegible] فهذا
منتهى التحقيق في هذا الموضع المسألة الحادية عشرة ان العلم هل يجب ان يكون مؤثرا كالقدرة في الايجاد وهو مبدأ [illegible]
من علته والعلم كما سبق بيانه هو حضوره عنده واذا كان الشيء قد صدر وجوده من شيء فقد حضر عنده فيكون باعتبار الصدور عنه

معدوم

معدوم الا باعتبار الحضور عنده معلوما له والجهة التي باعتبارها حضر [illegible] بالعلم والاعتبار ان معا فان شيئا واحدا لا يوجد
من جهتين [illegible] العقل ولا يمكن [illegible] فنقول ان حضورها هل يجب ان يعقب [illegible] من تلك الجهة التي هو بها
[illegible] ان يقال الاب [illegible] الابوة هو المقابل [illegible] العلم والقدرة [illegible]
الموجودات الممكنة فهاهنا المعقول مبدأ [illegible] الاول عليها ووصفه بالعلم والقدرة والتدبير [illegible]
[illegible] بين القدرة وبين الايجاد [illegible] فان القدرة يقال لا عند كون المؤثر بحيث يصح منه [illegible] الايجاد وان لا
[illegible] كون [illegible] المؤثر بحيث يجب عنه الايجاد [illegible] العلم والارادة فالاولى [illegible]
[illegible] القدرة [illegible] الايجاد [illegible] باعتبار العلم والارادة [illegible] المسألة الثانية عشرة ان العلم وان لم يكن مؤثرا كالقدرة
[illegible] ان يكون [illegible] الارادة في الحيوان [illegible]
[illegible] العقلاء ان [illegible] في الفيض [illegible] يوجد [illegible]
وصفوه تعالى بالارادة وهي اخص من العلم ومترتبة عليه لان كل ما [illegible] والمتكلمون [illegible]
[illegible] انها صفة زائدة على العلم قديمة او محدثة [illegible]
من المصالح الراجحة [illegible] وهو الداعي الى الايجاد والحكماء [illegible] النظام الكلي على الوجه الاتم واذا كان القدرة والعلم
[illegible] مقتضيا لوجود الممكنات على النظام الاكمل كانت القدرة والعلم والارادة [illegible] بالاعتبارات العقلية
المسألة الثالثة عشرة ان العلم [illegible] العلة هل يلزم [illegible] العلم التام بالعلة [illegible]
[illegible] من حيث هي [illegible] الى معلولها [illegible]
العلم بالمعلول من حيث [illegible] من جهة المعلولية واما العلم التام بالعلة [illegible]
[illegible] وعوارضها ومعروضاتها [illegible] في ان هذا العلم يستلزم العلم التام
[illegible] المعلول من جهة لوازم العلة التامة [illegible]
[illegible] لوازمها وعوارضها [illegible] المسألة الرابعة عشرة ان [illegible]
[illegible] لازم واحد او لوازم كثيرة مترتبة [illegible] السؤال والجواب
[illegible] الوجه المحقق [illegible] لوازم كثيرة مترتبة [illegible] الوجود [illegible] المسألة الخامسة عشرة
[illegible] في اثبات [illegible] او هو وصف زائد على ذلك [illegible] وهو ان العقلاء
[illegible] الاشرف من طرفي النقيض [illegible] وصفوه [illegible] الاتصاف بها وصفوه
[illegible] الموت الذي هو ضدها [illegible] عالما وقادرا [illegible]
للعلم والقدرة [illegible] مصنوع متقن محكم [illegible]
[illegible] بان الله تعالى [illegible] العقلاء [illegible]
[illegible] المسألة السادسة عشرة ان كونه تعالى مريدا يرجع الى كونه [illegible] او هو امر زائد عليه كان الموت
[illegible] المسألة السابعة عشرة ان الكلام زائد على العلم او هو نفس العلم [illegible] في الاصل [illegible]
[illegible] الدال بالوضع على [illegible] لا يحصل الا بعد العلم بالمعاني [illegible]
[illegible] الكلام [illegible] اسم الكلام [illegible]
[illegible] ان يتصف تعالى بالكلام [illegible]
[illegible] ومن قائل بانه زائد على العلم قديم غير مؤلف [illegible] ومن قائل انه زائد محدث [illegible]
[illegible] مؤلف مسموع والذين يقولون مع ذلك بانه قديم [illegible] المسألة الثامنة عشرة [illegible]
وصفه بانه متكلم ازلي [illegible] القائلون بقدم الكلام [illegible]
المباحث واما [illegible] المسألة التاسعة عشرة ان علم الباري [illegible] ان يكون [illegible] وجود الممكنات كلها [illegible]
[illegible] تقدم الكلام في [illegible] العلم واشباهه [illegible] الكلام فيما [illegible]
[illegible] من القدرة علما والارادة [illegible]

والمقدور عنه حسب قصده الى ذلك وصحة صدوره عنه وعن قصدها اليه لانه ربما يصح صدوره عنه لا بقصده وربما يقصد اشيا
لا يصح صدوره عنه فصحة الصدور و الا صدور هو المسمى بالقدرة وهي لا تكفي في الصدور لا بعد ان يترجح احد الجانبين على الاخر
المرجح انما هو القصد الذي يسمى بالارادة وهي ذاتية وصفة القدرة والارادة بحسب المقدور وعند فقد احدهما او عليهما ...
ولا يسمع كلام من يقول ... الفعل ... من غير ترجح احد الطرفين ... فان المرجح ... العلم بالترجح ...
انما يحتاج الى وجود المرجح لا الى العلم به ... بسبب حصول قدرته وارادته ... اختياره وكل ما لا يكون ...
دون نفس اختياره وسؤال السائل انه بعد حصول القدرة والارادة هل يقدر على الترك كقول من يقول الممكن بعد ان يوجد هل يمكن
ان يكون معدوما حال وجوده ... ان يكون مقدورا ... القدرة والارادة ...
سابقة كالمتروك ... الارادة ...
لتكشف الصلاح والفساد ... الارادة ...
والارادة في العلوم السابقة ... القدرة على الفكر
عند الاسباب ... القدرة والارادة ...
غير صحيح ... السبب القريب للفعل هو القدرة والارادة ... الاختيار ...
لان الفعل ... اسباب كلها مقدورة ومرادة والحق ما قاله ... لا جبر ولا تفويض ولكن امر بين امرين ...
فان ... بقدرة وارادة ... لكن صدوره ... ليس موقوفا على كثرة ...
مع سبب وجود الكثرة ... اختيار ولا ايجاب المسئلة العشرون في عنايته ولطفه وهدايته عنايته
نظام الكل على ما هو عليه ونظام امور كل جزء ... ولطفه تقريبه في جميع الذوات ...
ذاتيا ... من غير شعور ... الشعور لكل ذي شعور بما هو اليق به لتقلبه ...
المسئلة الحادية والعشرون في معنى حكمته وجوده حكمته ايجاده الموجود ... احكم وجه واتقنها
... الصفات المختلفة ...
... القدرة ... الصفات ...
... المسئلة
الثانية والعشرون في معنى ...
... المسئلة الثالثة والعشرون في معنى ازليته ... وحدته
... الوجود ...
مبدأ له محال ان يكون ...
الرابعة والعشرون في ان جميع صفاته حقيقية ... او اضافية ... المذكور
... ان يعقل ...
... وجود ... بالقياس الى الغير ...
العقل ... المعاني ... المذكورة مثل الحياة ... القدرة والعلم ...
في القدرة والاضافة ...
اعتبارات عقلية بالمقايسة الى الاشياء لا وجود لها ولا يلزم من الاتصاف بالانواع الثلثة تركب ولا كثرة واذا ...
النفس هو الوحدة ... هذه المسائل ...

[illegible]

في المدينة الفاضلة والمدينة الجاهلة والمدينة الفاسقة ... كتاب في ... احصاء العلوم ... كتاب ... فصول الفلسفة ... كتاب ... جالينوس ... كلام ارسطوطاليس ... كتاب ... العقل ... كتاب في الاتفاق اراء ابقراط وافلاطون كتاب في ... كلام في ... الحيوان كتاب ... ارسطو ... جالينوس ... كلام ... ان ... الفلك ... مقالة في وجوب صناعة الكيمياء والرد على مبطليها ... رسالة ... النفس ٥

... المدينة الفاضلة ... ٥ ٥

ما ... هذه ... التي هي ... الكلم ... رسالة ... العلوم ... الحكمة ... اراء ... السعادة ... رئيس ... العلم الحكيم الفيلسوف العلامة ابو نصر محمد بن محمد بن اوزلغ بن طرخان الفارابي ... سعيد ...

مقالة في معاني العقل	مقالة في ...	عيون المسائل في ...	كتاب في مبادي آراء اهل المدينة الفاضلة	
كتاب الفصوص	مقالة الجمع بين رأيي الحكيمين افلاطون وارسطو	كتاب ... النجوم	كتاب تحصيل السعادة	
مسائل ...	رسالة التعليقات	كتاب التنبيه على سبيل السعادة	كتاب السياسات المدنية	٥

... الى ... فاخرج ... عيدانا وركبها ولعب بها فضحك منها كل من كان في المجلس ثم فكها وركبها تركيبا آخر وضرب بها فبكى كل من في المجلس ثم فكها وغير تركيبها وضرب بها ضربا آخر فنام كل من في المجلس حتى البواب فتركهم نياما وخرج ويحكى ان الآلة المسماة القانون من وضعه وهو اول من ركبها هذا التركيب وكان منفردا بنفسه لا يجالس الناس وكان مدة مقامه بدمشق لا يكون غالبا الا عند مجتمع ماء او مشتبك رياض ويؤلف هناك كتبه وينتابه المشتغلون عليه وكان اكثر تصانيفه في الرقاع ولم يصنف في الكراريس الا القليل فلذلك جاءت اكثر تصانيفه فصولا وتعاليق ويوجد بعضها ناقصا مبتورا وكان ازهد الناس في الدنيا لا يحتفل بامر مكسب ولا مسكن واجرى عليه سيف الدولة كل يوم من بيت المال اربعة دراهم ... ولم يزل على ذلك الى ان توفي سنة ... بدمشق ... سيف الدولة ... ودفن بظاهر دمشق انتهى ٥

توفي ابو نصر الفارابي سنة سبع وثلثين وثلثمائة وتوفي ابو علي بن سينا سنة ثمان وعشرين واربعمائة ... الرابع ...

سلام لمجموع السلامات شامل على من له كل الكمالات ...

وفي كتاب تاريخ الحكماء ابو نصر الفارابي هو محمد بن محمد بن اوزلغ بن طرخان ... من مدينة فاراب ... ارض خراسان وكان ابوه قائد جيش وهو فارسي المنتسب وكان ... ثم انتقل الى الشام واقام به الى حين وفاته وكان فيلسوفا كاملا واماما فاضلا قد اتقن علوم ... وكانت له قوة في صناعة الطب ... ولم يباشر اعمالها ... وهو كان في اول امره ناطورا في بستان بدمشق وهو على ذلك ... دائم الاشتغال بالحكمة والنظر فيها ... وظهر فضله واشتهرت تصانيفه ... وكان يحضر ... ارسطو ... ولو ادركته لكنت اكبر تلامذته ... والكتب كثيرة ... وهو ... شرح كتاب المجسطي لبطليموس شرح كتاب ... لارسطو ... شرح كتاب السماع الطبيعي لارسطو ... النفس ... الاخلاق لارسطو ... المدينة الفاضلة

في المدينة الفاضلة

بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين لكرمه . اسم العقل يقال على انحاء كثيرة احدها الشيء الذي يقول به الجمهور في الانسان انه عاقل والثاني العقل الذي يردده المتكلمون على ألسنتهم فيقولون هذا مما يوجبه العقل وينفيه العقل والثالث العقل الذي يذكره ارسطوطاليس في كتاب البرهان والرابع العقل الذي يذكره في المقالة السادسة من كتاب الاخلاق والخامس العقل الذي في كتاب النفس والسادس العقل الذي يذكره في كتاب ما بعد الطبيعة اما العقل الذي يقول به الجمهور في الانسان انه عاقل فان مرجع ما يعنون به هو الى التعقل وذلك انهم قالوا لمثل معوية انه كان عاقلا وربما امتنعوا ان يسموه عاقلا ويقولون ان العاقل يحتاج الى دين والدين عندهم هو الذي يظنون انه هو الفضيلة وهولاء انما يعنون بالعاقل من كان فاضلا جيد الروية في استنباط ما ينبغي ان يوثر من خير او يجتنب من شر ويمتنعون ان يوقعوا هذا الاسم على من كان جيد الروية في استنباط ما هو شر بل يسمونه منكرا او داهيا واشباه هذه الاسماء وجودة الروية في استنباط ما هو في الحقيقة خير ليفعل وشر ليجتنب هو تعقل فهولاء انما يعنون بالعقل ما يعني ارسطوطاليس بالتعقل والذين يسمون معوية عاقلا فانما يعنون بالعاقل من كان جيد الروية في استنباط ما ينبغي ان يوثر او يجتنب على الاطلاق وهولاء متى نوقفوا في امر معوية او امثاله ان راجعوا انفسهم فيمن هو عاقل توقفوا ان يسموه بهذا الاسم من كان شريرا وكان يستعمل جودة رويته فيما هو عندهم شر توقفوا او امتنعوا ان يسموه عاقلا واستعملوا فيمن يستعمل جودة رويته في فعل الشر اسماء اخر داهيا او منكرا او ما اشبه من الاسماء فبين ان هولاء يعنون بالعاقل انما يكون عاقلا مع جودة رويته اذا كان فاضلا يستعمل جودة رويته في افعال الفضيلة وفي افعال الرذائل يمتنعون ... فهولاء انما يعنون بالعاقل ما يعنيه ارسطوطاليس بالمتعقل. واما العقل الذي يردده المتكلمون على ألسنتهم فيقولون في الشيء هذا مما يوجبه العقل او ينفيه العقل او يقبله العقل او لا يقبله العقل فانما يعنون به المشهور في بادي الراي عند الجميع فان بادي الراي المشترك عند الجميع او الاكثر يسمونه العقل وانت تتبين ذلك متى استقريت شيئا شيئا مما يتخاطبون فيه بينهم او ما يكتبونه في كتبهم ويستعملون فيه هذه اللفظة. واما العقل الذي ذكره ارسطوطاليس في كتاب البرهان فانه انما يعني به قوة النفس التي بها يحصل للانسان اليقين بالمقدمات الكلية الصادقة الضرورية لا عن قياس اصلا ولا عن فكر بل بالفطرة والطبع او من صباه ومن حيث لا يشعر من اين حصلت وكيف حصلت فان هذه القوة جزء ما من النفس يحصل لها المعرفة الاولى لا بفكر ولا بتامل اصلا واليقين بالمقدمات التي صنفها الصنف الذي ذكرنا وتلك المقدمات هي مبادي العلوم النظرية. واما العقل الذي يذكره في المقالة السادسة من كتاب الاخلاق فانه يريد به جزء النفس الذي يحصل بالمواظبة على اعتياد شيء شيء من جنس من الامور وطول تجربة شيء شيء من جنس من الامور على طول الزمان يحصل به للانسان اليقين بقضايا ومقدمات في الامور الارادية التي شانها ان تؤثر او تجتنب [في المقالة السادسة من كتاب الاخلاق] هذا الجزء من النفس هو مبادي للمتعقل والذكي فيما سبيله ان يستنبط من الامور الارادية التي شانها ان تؤثر او تجتنب ونسبة هذه القضايا الى ما يستنبط بالتعقل نسبة القضايا الاول التي يذكرها في كتاب البرهان الى ما يستنبط بها فكما ان تلك هي مبادي لاصحاب العلوم النظرية يستنبطون بها ما شانه ان يعلم ولا يفعل كذلك هذه مبادي للمتعقل والذكي فيما شانه ان يستنبط من الامور العملية الارادية وهذا العقل الذي ذكره في المقالة السادسة من كتاب الاخلاق يتزيد مع الانسان طول عمره ويتمكن فيه تلك القضايا ويضاف اليه على الاوقات قضايا لم تكن عنده قبل ذلك ويتفاضل الناس في هذا الجزء من النفس تفاضلا عظيما فمن تكملت فيه هذه القضايا في جنس ما من الامور صار ذا راي في ذلك الجنس ومعنى ذي الراي هو الذي اذا اشار بشيء قبل منه وذلك من غير ان يطالب ببرهان عليه ويكون مقبولا وان لم يات عليه ببرهان ولذلك قلما يصير الانسان بهذه الصفة الا اذا استكمل الاجل فان هذا الجزء من النفس انما يتم بطول التجارب الذي ليس يكون الا في طول الزمان ... والمتكلمون يظنون ان العقل الذي يرددونه فيما بينهم هو العقل الذي ذكره ارسطوطاليس في كتاب البرهان ... فاما العقل الذي يذكره في كتاب النفس فانه جعله على اربعة انحاء عقل بالقوة وعقل بالفعل وعقل مستفاد وعقل فعال فالعقل الذي هو بالقوة هو نفس ما او جزء نفس او قوة من قوى النفس او شيء ما ذاته معدة او مستعدة لان تنتزع ماهيات الموجودات كلها وصورها دون موادها فتجعلها كلها صورة لها او صورا لها وتلك الصور المنتزعة عن المواد ليست تصير منتزعة عن موادها التي فيها وجودها الا بان تصير صورا في هذه الذات وتلك الصور المنتزعة عن موادها الصائرة صورا في هذه الذات هي المعقولات ويشتق لها هذا الاسم من اسم تلك الذات التي انتزعت صور الموجودات فصارت صورا لها وتلك الذات شبيهة بمادة تحصل فيها صور الا انك اذا توهمت مادة جسمانية مثل شمعة ما نقش فيها نقش فصار ذلك النقش وتلك الصورة في سطحها وعمقها واحتوت تلك الصورة على المادة باسرها حتى صارت المادة بجملتها كانها باسرها هي تلك الصورة بان شاعت

فيها الصورة قربت من تفهمك معنى حصول صور الاشياء في تلك الذات التي تشبه مادة وموضوعا لتلك الصورة وتفارق سائر المواد الجسمانية بان المواد الجسمانية انما تقبل الصور في سطوحها فقط دون اعماقها وهذه الذات ليست تبقى ذاتها متميزة عن صور المعقولات حتى يكون لها ماهية منحازة وللصور التي فيها ماهية منحازة بل هذه الذات نفسها تصير تلك الصور كما لو توهمت النقش والخلقة التي تخلق بها شمعة ما مكعبة او مدورة فتغوص تلك الخلقة فيها وتستبطنها وتحتوي على طولها وعرضها وعمقها باسرها فحينئذ تكون تلك الشمعة قد صارت هي تلك الخلقة بعينها من غير ان يكون لها انحياز بماهيتها دون ماهية تلك الخلقة وعلى هذا المثال ينبغي ان تفهم حصول صور الموجودات في تلك الذات التي سماها ارسطوطاليس في كتاب النفس عقلا بالقوة فهي ما دامت ليس فيها شيء من صور الموجودات فهي عقل بالقوة فاذا حصلت فيها صور الموجودات على المثال الذي ذكرنا صارت تلك الذات عقلا بالفعل فهذا معنى العقل بالفعل فاذا حصلت فيه المعقولات التي انتزعها عن المواد صارت تلك المعقولات معقولات بالفعل وقد كانت من قبل ان تنتزع عن موادها معقولات بالقوة فهي اذا انتزعت حصلت معقولات بالفعل بان حصلت صورا لتلك الذات وتلك الذات انما صارت عقلا بالفعل بالتي هي بالفعل معقولات فانها معقولات بالفعل وانها عقل بالفعل شيء واحد بعينه ومعنى قولنا فيها انها عاقلة ليس هو شيئا غير ان المعقولات صارت صورا لها على انها صارت هي بعينها تلك الصور فاذن معنى انها عاقلة بالفعل وعقل بالفعل ومعقول بالفعل معنى واحد بعينه ولمعنى واحد بعينه والمعقولات التي كانت بالقوة معقولات فهي من قبل ان تصير معقولات بالفعل هي صور في مواد هي خارج النفس فاذا حصلت معقولات بالفعل فليس وجودها من حيث هي معقولات بالفعل هو وجودها من حيث هي صور في مواد ووجودها في انفسها ليس هو وجودها من حيث هي معقولات بالفعل ووجودها في انفسها تابع لسائر ما يقترن بها فمرة اين ومرة متى ومرة ذات وضع واحيانا هي كم واحيانا متكيفة بكيفيات جسمانية واحيانا تفعل واحيانا تنفعل واذا حصلت معقولات بالفعل ارتفع عنها كثير من تلك المقولات الاخر فصار وجودها وجودا آخر ليس ذلك الوجود وصارت هذه المقولات او كثير منها يفهم معانيها فيها على انحاء اخر مثال ذلك الاين اذا تاملت معنى الاين فيها اما ان لا تجد فيها شيئا من معاني الاين واما ان تكون فيها تاخذ اسم الاين على معنى آخر وذلك المعنى على انحاء اخر فاذا حصلت المعقولات بالفعل صارت حينئذ احد موجودات العالم وعدت من حيث هي معقولات في جملة الموجودات وشان الموجودات كلها ان تعقل وتحصل صورا لتلك الذات فاذا كان كذلك لم يمتنع ان تكون المعقولات من حيث هي معقولات بالفعل وهي عقل بالفعل ان تعقل ايضا فيكون الذي يعقل حينئذ ليس هو شيئا غير الذي هو بالفعل عقل لكن الذي هو بالفعل عقل لاجل ان معقولا ما قد صار صورة له قد يكون عقلا بالفعل بالاضافة الى تلك الصورة فقط وبالقوة بالاضافة الى معقول آخر لم يحصل بعد له بالفعل فاذا حصل له المعقول الثاني صار عقلا بالفعل بالمعقول الاول وبالمعقول الثاني واما اذا حصل عقلا بالفعل بالاضافة الى المعقولات كلها وصار احد الموجودات بان صار هو المعقولات بالفعل فانه متى عقل الموجود الذي هو عقل بالفعل لم يعقل موجودا خارجا من ذاته بل انما يعقل ذاته ومن البين انه اذا عقل ذاته من حيث ذاته عقل بالفعل لم يحصل له مما عقل من ذاته شيء وجوده في ذاته غير وجوده وهو معقول بالفعل بل يكون قد عقل من ذاته موجودا ما وجوده وهو معقول وجوده في ذاته فاذن تصير هذه الذات معقولة بالفعل ولم تكن من قبل ان تعقل معقولة بالقوة بل كانت معقولة بالفعل عقلت بالفعل الا انها عقلت بالفعل على ان وجودها في نفسها عقل بالفعل ومعقول بالفعل على خلاف ما عقلت هذه الاشياء باعيانها اولا فانها عقلت اولا على انها انتزعت عن موادها التي كانت فيها موجودة وعلى انها كانت معقولات بالقوة وعقلت ثانيا وليس وجودها ذلك الوجود المتقدم بل وجودها مفارق لموادها وعلى انها صور لا في موادها وعلى انها معقولات بالفعل فالعقل بالفعل متى عقل المعقولات التي هي صور له من حيث هي معقولة بالفعل صار العقل الذي كنا نقول اولا انه العقل بالفعل هو الآن العقل المستفاد واذا كانت ههنا موجودات هي صور لا في مواد ولم تكن قط في مواد فانها متى عقلت صارت موجودة وجودها وهي معقولة الوجود الذي كان لها من قبل ان تعقل فان قولنا ان يعقل اولا الشيء انما يعني به ان الصور التي في مواد تنتزع عن موادها ويصير لها وجود آخر غير وجودها الاول فاذا كانت ههنا اشياء هي صور لا مواد لها لم يحتج تلك الذات الى ان تنتزعها من مواد اصلا بل تصادفها منتزعة فتعقلها على مثال ما تصادف ذاتها من حيث هو عقل بالفعل معقولا لا في مواد فتعقلها فيصير وجودها من حيث هي معقولة عقلا ثانيا هو وجودها الذي كان لها من قبل ان تعقل وهذا بعينه ينبغي ان يفهم في الصور التي هي صور لا في مواد اذا عقلت كان وجودها في انفسها هو وجودها وهي معقولة لنا فالقول في الذي هو بالفعل عقل والذي فينا بالفعل عقل هو القول بعينه في تلك الصور التي ليست في مواد ولا كانت فيها اصلا فان الوجه الذي به نقول فيما هو فينا بالفعل عقل انه فينا هو الوجه الذي نقول به في تلك انها في العالم وتلك الصور انما يمكن ان تعقل على التمام بعد ان تحصل المعقولات كلها او جلها معقولة بالفعل وبعد ان يحصل العقل المستفاد فحينئذ تحصل تلك معقولة فتصير كلها صورا للعقل من حيث هو عقل مستفاد والعقل المستفاد شبيه موضوع لتلك والعقل المستفاد شبيه بالصورة للعقل الذي بالفعل والعقل الذي بالفعل شبيه موضوع ومادة للعقل المستفاد والعقل بالفعل صورة لتلك الذات وتلك الذات شبيهة بمادة وعند ذلك تبتدي الصور في الانحطاط الى الصور الجسمانية الهيولانية ومن قبل ذلك كانت ترتقي قليلا قليلا الى ان تفارق المواد شيئا شيئا وتفارقها بانحاء من المفارقة متفاضلة فان كانت الصور التي لا مادة لها لا يمكن ولا يكون ان توجد في مادة اصلا فانها تعقل ... وكان لها مراتب في الوجود ... لما هو الانقص لما ان حتى الى ما هو انقص وهو العقل المستفاد ثم لا تزال تنحط حتى تنتهي الى تلك الذات والى ما دونها من القوى النفسانية ثم من بعد ذلك

[illegible]

ثم حدثنا ارسطوطاليس في كتابه في النفس

مقالة ... للمعلم الثاني

ابي نصر محمد بن محمد بن طرخان بن اوزلغ الفارابي في الغرض في كتاب ... لارسطوطاليس في كل مقالة ... وهو ... لارسطوطاليس ... كتاب ... الطبيعة قال غرضنا في هذه المقالة هو ان نبين الغرض الذي يشتمل عليه كتاب ... المعروف ... ما بعد الطبيعة ... ان علم ما بعد الطبيعة وعلم التوحيد ...

[illegible]

[illegible]

عيون المسائل للمعلم الثاني ابي نصر الفارابي

بسم الله الرحمن الرحيم العلم ينقسم الى تصور مطلق وتصور مع تصديق ... النفس والعقل والنفس ... فمن التصور ما لا يتم الا بتصور ... ما لم يتصور ... قبله ...

[illegible]

ان الوجود ومن خواص العلل مثل المادة والصورة والفاعل والغاية ولا مرسل سوى انه واجب الوجود وهذا وجوده ولم يرهنا ان لا جنس له ولا فصل له ولا حد له ولا برهان عليه بل هو برهان على جميع الاشياء ووجوده بذاته ابدي ليس له بوجه العدم وليس وجوده بالقوة ولم يرهنا ان لا يمكن ان لا يكون ولا حاجة به الى بقاء ولا يتغير من حال الى حال وهو واحد بمعنى ان الحقيقة التي له ليست لشي غيره وواحد بمعنى انه لا يقبل التجزي كالكمية والاشياء التي لها عظم وكمية فاذن ليس يقال عليه كم ولا متى ولا اين وليس بجسم وهو واحد بمعنى انه ليس من اشياء عنه كان منها وجوده ولا حصول له من معان مثل الصورة والمادة والجنس والفصل ولا ضد له وهو خير محض وعقل محض ومعقول محض وعاقل محض وهذه الاشياء الثلثة كلها فيه واحد وهو حكيم وحي وعالم وقادر ومريد وله غاية الجمال والكمال والبهاء وله اعظم السرور وهو العاشق الاول والمعشوق الاول ووجود جميع الاشياء منه على الوجه الذي يجعل ان وجوده مالي للاشياء غير موجودة والموجودات كلها على الترتيب حصلت من ان وجوده ولكل موجود من وجوده قسم ومرتبة منه ووجود جميع الاشياء منه لا من جهة قصد منه شبيه قصودنا ولا يكون له قصد الاشياء ولا تصدر الاشياء منه على سبيل الطبع من دون ان يكون له معرفة ورضا بصدورها وحصولها ولما ظهر الاشياء منه لكونه عالما بذاته وبانه مبدا النظام الخير في الوجود علم ما يجب ان يكون عليه فاذن علمه علة لوجود الشي الذي يعلمه وعلمه بالاشياء ليس على ارتسامها وهو علة لوجود جميع الاشياء بمعنى انه يعطيها الوجود كما يجب ويرفع عنها العدم مطلقا لا بمعنى انه يعطيها وجودا متجددا بعد كونها معدومة وهو علة المبدع الاول والابداع هو حفظ ادامة لا يتصل شي من الحصول عن ذات المبدع وليست جميع الاشياء منه من حيث انه مبدعها بل هو الذي ليس منه ومن بعدها بل بواسطة ويجب يكون علة للاشياء الموجودة منه واحدة وهو الذي ليس لافعاله لمة ولا يشتغل بافعاله شي اخر واول المبدعات منه شي واحد بالعدد وهو العقل الاول ويحصل في المبدع الاول الكثرة بالعرض لانه ممكن الوجود بذاته وواجب الوجود بالاول ولانه يعلم ذاته ويعلم الاول وليست الكثرة التي فيه من الاول لان امكان الوجود هو له لذاته وليس من الاول ووجوب الوجود ويحصل من العقل الاول لانه واجب الوجود وعالم بالاول عقل اخر ولا يكون فيه كثرة الا بالوجه الذي ذكرناه ويحصل من ذلك العقل بانه ممكن الوجود وبانه يعلم ذاته الفلك الاعلى بمادته وصورته التي هي النفس والمراد بهذا ان هذين الشيئين صارا سبب شيئين احدهما الفلك الاعلى ويحصل من العقل الثاني عقل اخر وفلك اخر تحت الفلك الاعلى وانما يحصل منه ذلك لان الكثرة حاصلة فيه بالعرض كما ذكرناه من العقل الاول وعلى هذا يحصل عقل وفلك من عقل ونحن لا نعلم كمية هذه العقول والافلاك الا على طريق الجمل الى ان ينتهي العقول الى العقل الفعال الذي هو عقل فعال مجرد عن المادة وهناك تم عدد الافلاك وليس حصول هذه العقول بعضها من بعض متسلسلا الى ما لا نهاية وهذه العقول مختلفة الانواع كل واحد منها نوع على حدة والعقل الاخير منها سبب وجود الانفس الارضية من وجه وسبب الاركان الاربعة بواسطة الافلاك من وجه اخر ويجب ان يحصل من الاركان الامزجة المختلفة على التساوي منها المستعدة لقبول النفس النامية والحيوانية والناطقة من جوهر الذي هو سبب تمام اكوان هذا العالم والافلاك التي حركاتها مستديرة هي ثابتة غير متحركة وهي متحركة وحركاتها وجهاتها بعضها لبعض على الترتيب تحصيل الاركان الاربعة ولكل واحد من العقول علم بنظام الخير الذي يجب ان يظهر منه والاجرام السماوية لها معلومات كلية ومعلومات جزئية وهي قابلة لنوع من انواع الانتقال من حال الى حال ... التحصيل وتحصيل بحسب ذلك التحصيل لها التحيل الجسماني وذلك شبيه بسائر الحركة فتحصل حركات تحصل بالتعقيب والحركات الجسمانية ثم تلك التغيرات تعرض للعناصر الاركان الاربعة في ما يظهر في عالم الكون الفساد من المعاني اشتراك الاجرام السماوية في معنى واحد وهو الحركة الارادية الصادرة عنها تصير سببا لاشتراك المواد الاربع في مادة واحدة واختلاف حركاتها يصير سبب اختلاف الصور الاربع وتغيرها من حال الى حال يصير سبب تغير المواد الاربع وكون ما يكون منها وفساد ما يفسد منها والاجرام السماوية وان شاركت المواد الاربع في تركبها من مادة وصورة فان مادة الافلاك والاجرام السماوية مخالفة لمادة الاركان الاربعة والكائنات كما ان صورة تلك مخالفة لصورة هذه مع اشتراك الجميع في الجسمية لان الابعاد الثلثة فيها مفروضة ولا يمكن ذلك فلا يجوز وجود الهيولى بالفعل خالية من الصورة ولا وجود الصورة الطبيعية مجردة من الهيولى بل الهيولى محتاجة الى الصورة لتصير موجودة بالفعل ولا يجوز ان يكون احدهما سببا لوجود الاخر بل هو سبب يوجدهما معا والحركات السماوية وضعية دورية والحركات الكائنة الفاسدة حركة مكانية والحركات المستقيمة لا بد لها من مبادي وهي طبيعية من احدهما من الوسط والاخرى الى الوسط وحركات الاشياء المركبة بحسب غلبة البسائط من المواد الاربع عليها ومبدا الحركة والسكون متى لم يكن من خارج وعلى نوع واحد ومن ارادة سميت طبعا ويكون حركات متلونة من غير ارادة وتسمى نفسا نباتية او حركة مع ارادة على نوع واحد وتسمى النفس الفلكية او انواع كثيرة كيف ما كانت وتسمى النفس الفلكية او انواع كثيرة كيف ما كانت وتسمى النفس الحيوانية والحركة تحصل بها الاشياء شيئا بعد شي وتقطع الزمان ليكون الماء ولا يجوز ان يكون للحركة ابتداء زماني ولا اخر فاذن يجب ان يوجد متحرك له على هذا اللون ومحرك كذلك وان كان المحرك ايضا متحركا احتاج الى محرك اخر ولا تنقطع الحاجة من المحرك ولا محرك شي بذاته فاذن يجب ان لا يكون بلا نهاية بل ينتهي الى محرك لا يكون متحركا ولا يتادى الى وجود متحركين ومحركين بلا نهاية وهذا محال والمحرك الذي يجب ان لا يكون متحركا يجب ان يكون واحدا ولا يكون ذا عظم ولا جسما ولا يكون متحيزا ولا فيه كثرة بوجه من

الوجوه وسطح الجسم المحوي يسمى مكانا وليس للفراغ وجود والجسم يظهر من الاجرام السماوية لانها محيط وله مركز والجسم الذي لا يكون فيه الميل الطبيعي لا يمال فيه الميل القسري كما متى كان في طبعه الميل الدوري لا يجوز ان يحصل الميل المستقيم وكل كائن وفاسد يكون فيه الميل المستقيم والفلك طبعه الميل المستدير وليس مقدار ينتهي القسمة الى ان لا يكون جزء الاجسام ليست مركبة من اجزاء لا تتجزى ولا يمكن من الاجزاء التي لا تتجزى ان يتالف الجسم ولا الحركة ولا الزمان والاشياء ذوات المقادير والاعداد ذوات الترتيب لا يجوز ان يحصل بالفعل بلا نهاية ولا يجوز بعد الى ما لا نهاية في الفراغ والملا وان كان وجوده بلا نهاية ولا يجوز ان يكون حركة منقطعة الا الحركة المستديرة والزمان متعلق بهذه الحركة والحركات المستقيمة لا يكون لها اتصال لا تستقر في جهة ولا تحين منعطفة ولا تحير على يد او في انعطافها وكل جسم له مكان خاص اليه ينجذب فان كان الجسم بسيطا وجب ان يكون مكانه وشكله على نوع واحد لا يكون فيه خلاف ويكون شكله الجسم المستدير وشكل كل واحد من العناصر الاربعة على مثال الكرة وكل جسم فله قوة يكون ابتداء حركته بها منه وسبب اختلاف الانواع اختلاف موادها التي فيها وفيما يعطى العالم لها امكن يكون فيها وليس لكل واحد منها مكانان والعالم مركب من بسائط متناهية واحدة وليس خارج العالم شي لا خلا ولا ملا وليس في مكان ولا يقتضي الى فراغ ولا الى ملا وكل جسم طبيعي اذا انتهى الى مكانه الخاص لم يتحرك الا بالقسر فاذا فارق مكانه تحرك اليه بالطبع وطبع الفلك طبع خامس لا حار ولا بارد ولا ثقيل ولا خفيف والفلك لا تخرقه شي وليس هو مبدا لحركة مستقيمة وليس لحركته ضد وليس وجود الفلك يكون عنه شي اخر بل في ذلك له مثال خاصة وحركته نفسانية لا طبيعية وليست حركته للشهوة او غضب لكن من جهة ان له شوقا الى التشبه بالعقليات المفارقة للمادة ولكل واحد من الاجرام الفلكية عقل مفارق خاص له يشتاق الى التشبه به ولا يجوز ان يكون شوق الجميع الى شي واحد من جنس واحد بل لكل واحد له معشوق خاص مخالف لمعشوق الاخر والكل مشترك في ان المعشوق واحد وهو المعشوق الاول ويجب ان يكون القوة المحركة لكل واحد بلا نهاية والقوى الجسمانية لكل واحد منها متناهية ولا يجوز ان يكون قوة متناهية ولا يجوز ان يكون جسم علة لوجود جسم ولا علة لنفس ولا علة لعقل والاجسام الكائنة من الاركان الاربعة فيها قوى يعطيها الاستعداد للفعل وهي الحرارة والبرودة وقوى يعطيها الاستعداد لقبول الفعل وهي الرطوبة واليبوسة ومنها قوى اخر فاعلة ومنفعلة كالذوق العاقل في اللسان والشم والشم العاقل في آلة الشم وكالصلابة واللين والخشونة والملاسة وهذه كلها تظهر من طبائع التي هي اوائل والجسم الشديد الحرارة بطبعه هو النار والشديد البرودة هو الماء والحاوي هو الهواء والشديد الانعقاد هو الارض وهذه المواد الاربع التي هي اصول الكون والفساد واما يستحيل بعضها الى بعض والاشياء الكائنة الفاسدة التي يظهر ما يظهر من الامزجة التي تظهر فيها على النسب المختلفة التي يعطيها الاستعداد لقبول الخلق المختلفة والصور المختلفة التي بها قوامها وتظهر من هذه الصور الكيفيات المحسوسة وبعض الكيفيات يبطل ويحلها غيرها والصور الباقية بحالها وما يحصل من الامزجة الاربعة يبقى لها صورها لا ضد وحقيقة المزاج هو تغير الكيفيات الاربع من حالها وانتقالها من حال الى ضد وبلوغ هذه المناسبة من القوى الاصلية وتاثير بعضها في بعض حتى يحصل كيفية متوسطة حكمة الباري تعالى في الغاية لا يحلو الاصول والمعمول منها الامزجة المختلفة وخص كل مزاج بنوع من الانواع وجعل كل مزاج كان ابعد من الاعتدال سبب كل نوع ابعد من الكمال وجعل النوع الاقرب من الاعتدال مزاج البشر حتى يحصل لقبول النفس الناطقة ولكل نوع من النبات نفس هي صورة ذلك النوع ومن تلك الصور يظهر القوى التي تطيع بذلك النوع كالالات التي بها يفعل وجعل لكل نوع من انواع الحيوان على حدة وللانسان من جملة القوى خواص لانه تعالى خلقه وقوى بها يفعل افعالها بالالات الجسمانية وله زيادة قوة بان يفعل لا بالالات الجسمانية وتلك هي قوة العقل ومن تلك القوى العامة والمربية والمولدة والكل واحد من هذه قوى تخدمها ومن قواها المدركة القوى الظاهرة والاحساس الباطنة المتخيلة والوهم والذاكرة والمفكرة والقوة المحركة الشهوانية والغضبية والتي تحرك الاعضاء وكل واحد من هذه القوى التي ذكرناها يفعل بالة ولا يمكن الا كذلك وليس ولا واحد من هذه القوى مفارقة ومن هذه القوى العقل العملي وهو الذي يستنبط ما يجب فعله من الاعمال الانسانية ومن قوى النفس العقل النظري وهو الذي يتم به جوهر النفس ويصير جوهرا عقليا بالفعل ولهذا العقل مراتب يكون مرة هيولانيا ومرة عقلا بالملكة ومرة عقلا مستفادا وهذه القوة في ادراك المعقولات جوهر بسيط وليس بجسم ولا تخرج من القوة الى الفعل ولا يصير عقلا تاما الا بسبب عقل مفارق وهو العقل الفعال الذي يخرجها الى العقل ولا يجوز ان يكون المعقولات منحصرة في شي متجزئ او في وضع وهي مفارقة للمادة وتبقى بعد موت البدن وليس فيه قوة قبول الفساد وهو جوهر ابدي وهو الانسان على الحقيقة وله فروع منبثة في الاعضاء وظهوره من واهب الصور يكون عند ظهور الشي الصالح لقبوله وهو البدن الذي يسمى الظهور وذلك الشي هو الجسد والروح الكائن في تجويف القلب من اجزاء البدن وهو الموضوع الاول للنفس ولا يجوز وجود النفس قبل البدن كما يقول افلاطون ولا يجوز انتقال النفس من جسد الى جسد كما يقوله التناسخيون وللنفس بعد مفارقة البدن سعادات وشقاوات وهذه الاحوال متفاوتة للنفوس وهي امور لها مستحقة وذلك لها بالوجوب والعدل كما يكون انسان لا يحتمل تغير صحة البدن فهو لما الحقه بالمرض يحتمله والوجوه الا امور بعد استحقاقه وكل يصير لما هو له وعناية الله تعالى محيطة بجميع الاشياء ومتصلة لكل واحد وكل

كان يتقضايه وتقدره والسر اصناعتها يه لان السرور على سبيل التبع للاشيا التي لا يطهاسن السرور والنشر والوصل الى الكاملات الفاضلات وتلك السرور محمود على طريق العرض او لو لم يكن طلب السرور والعشير لم يكن الخيرات الكثيرة ادامه وان فاتنا الخير الكثير الذي يصل الى الملة التي لا يعل العمر من السرالذي لا بد منه كان المشترك الكثير ٭ تمت المقالة بحمد الله وحسن توفيقه والصلوة على محمد وآله

فا بسم الله الرحمن الرحيم كتاب في مبادي آراء اهل المدينة الفاضلة للحكيم الفاضل المبرز المعلم الثاني ابي نصر محمد بن محمد بن اوزلغ الفارابي التركي قدس سره

احصاء الابواب التي هي مختصر كتاب المدني **الباب الاول** في الشيء الذي ينبغي ان يعتقد فيه انه موجود ما هو وكيف هو وما ذا ينبغي ان يوصف وبأي وجه هو سبب لسائر الموجودات وكيف يوجد منه وكيف يعقلها وكيف هي مرتبطة به وكيف يعرف ويعقل وبأي الاسماء ينبغي ان يسمى ... **الثاني** في الموجودات التي ينبغي ان يعتقد فيها انها الملائكة ما هو كل واحد منها وكيف هو وكيف حدوثه ومرتبته ومراتب بعضها من بعض ...

[illegible]

هو الذي يعقل الا العقل هذا اما هو المعقول الا عقلنا يكون من حيث ما هو عقل هو معقول ونحن عاقلون [illegible] فاما العقل ليس هو الذي [illegible]

ان العقل والعاقل والمعقول هنا معنى واحد وذات واحدة وجوهر واحد [illegible]

[illegible]

هو يعقل ذاته ويعقل الأول، وليس ما يعقل من ذاته هو شيء غير ذاته، فبما يعقل من الأول يلزم عنه وجود ثالث، وبما هو متجوهر بذاته التي تخصه يلزم عنه وجود السماء الأولى. والثالث أيضاً وجوده لا في مادة، وهو بجوهره عقل، فهو يعقل ذاته ويعقل الأول، فبما يتجوهر به من ذاته التي تخصه يلزم عنه وجود كرة الكواكب الثابتة، وبما يعقل من الأول يلزم عنه وجود رابع، وهذا أيضاً لا في مادة، فهو يعقل ذاته ويعقل الأول، فبما يتجوهر به من ذاته التي تخصه يلزم عنه وجود كرة زحل، وبما يعقل من الأول يلزم عنه وجود خامس، وهذا الخامس أيضاً وجوده لا في مادة، فهو يعقل ذاته ويعقل الأول، فبما يتجوهر به من ذاته يلزم عنه وجود كرة المشتري، وبما يعقل من الأول يلزم عنه وجود سادس، وهذا أيضاً وجوده لا في مادة، وهو يعقل ذاته ويعقل الأول، فبما يتجوهر به من ذاته يلزم عنه وجود كرة المريخ، وبما يعقل من الأول يلزم عنه وجود سابع، وهذا أيضاً وجوده لا في مادة، وهو يعقل ذاته ويعقل الأول، فبما يتجوهر به من ذاته يلزم عنه وجود كرة الشمس، وبما يعقل من الأول يلزم عنه وجود ثامن، وهو أيضاً وجوده لا في مادة، ويعقل ذاته ويعقل الأول، فبما يتجوهر به من ذاته التي تخصه يلزم عنه وجود كرة الزهرة، وبما يعقل من الأول يلزم عنه وجود تاسع، وهذا أيضاً وجوده لا في مادة، وهو يعقل ذاته ويعقل الأول، فبما يتجوهر به من ذاته يلزم عنه وجود كرة عطارد، وبما يعقل من الأول يلزم عنه وجود عاشر، وهذا أيضاً وجوده لا في مادة، وهو يعقل ذاته ويعقل الأول، فبما يتجوهر به من ذاته يلزم عنه وجود كرة القمر، وبما يعقل من الأول يلزم عنه وجود حادي عشر، وهذا الحادي عشر هو أيضاً وجوده لا في مادة، وهو يعقل ذاته ويعقل الأول، ولكن عنده ينتهي الوجود الذي لا يحتاج ما يوجد ذلك الوجود إلى مادة وموضوع أصلاً، وهي الأشياء المفارقة التي هي في جواهرها عقول ومعقولات، وعند كرة القمر ينتهي وجود الأجسام السماوية، وهي التي بطبيعتها تتحرك دوراً. وهذه الموجودات التي أخسها هي التي لها كمالات أخر في جواهرها [illegible] أول الأمر [illegible] والتي بعدها هي التي ليس في طبيعتها أن توفي الكمالات [illegible] في جواهرها منذ أول الأمر، بل إنما أن يكون لها أولاً أنقص وجودها [illegible] ثم يسار إلى أن تبلغ كل نوع منها أقصى كماله [illegible] في سائر أعراضه، وهذه الكمالات [illegible] من غير أن يكون ذلك [illegible] طبيعية [illegible] إرادية [illegible] الطبيعية [illegible] للإرادية [illegible] وجود الإرادية [illegible] دون أن توجد الطبيعية [illegible] والأجسام الطبيعية هي الأسطقسات مثل النار والهواء والماء والأرض وما جانسها من البخار واللهب وغير ذلك، ثم المعدنية مثل الحجارة وما جانسها، ثم النبات، ثم الحيوان غير الناطق، ثم الحيوان الناطق. وكل واحد من هذه جوهر مركب من شيئين أحدهما منزلته منه منزلة الخشب للسرير، والآخر منه منزلته منزلة خلقة السرير، فالذي منزلته منزلة الخشب هو المادة والهيولى، والذي منزلته منزلة الخلقة هو الصورة والهيئة، وما منزلته [illegible] الأشياء فالمادة هو موضوعة فيكون لها قوام الصورة، والصورة لا يمكن أن يكون لها قوام ووجود بغير المادة، فالمادة وجودها لأجل الصورة، ولو لم تكن صورة ما موجودة ما كانت المادة، وتوجد الصورة وجودها بالمادة لأجل أن يحصل الجوهر المتجسم جوهراً بالفعل، فإن كل نوع إنما يحصل موجوداً بالفعل وكمال وجوده إذا حصلت صورته، وما دامت مادته موجودة دون صورته فإنما هو ذلك النوع بالقوة، فإن خشب السرير ما دام بلا صورة السرير هو سرير بالقوة، وإنما يصير سريراً بالفعل إذا حصلت صورته في مادته، وأنقص وجودي الشيء هو بمادته، وأكمل وجوديه هو بالصورة وصورة هذه الأجسام متضادة، وكل واحد منها يمكن أن يوجد وأن لا يوجد، ومادة كل واحد منها قابلة لصورته ولضدها، وممكن أن يوجد فيها صورة الشيء وأن لا يوجد، فلا يمكن أن يكون موجوداً من غير تلك الصورة، والأسطقسات أربع وصور متضادة [illegible] كل واحد منها قابلة لصورة ذلك الأسطقس ولضدها [illegible] مشترك لجميعها، وليس كالأجسام الأول التي هي السماوية، لأن [illegible] كانت من الأسطقسات وموادها، والأسطقسات تحت ما هو [illegible] أولاً وسطة مشترك لكل ما تحت السماء، وليس شيء من هذه يعطي صورته من أول الأمر كل واحد من الأجسام، فإنما يعطي المادة التي بها وجوده بالقوة، ثم لا يزال يرتقي شيئاً شيئاً إلى أن يحصل صورته التي بها وجوده بالفعل، ومرتبة هذه الموجودات هو أن الأول المشترك [illegible] أفضل منها الأسطقسات، ثم المعدنية، ثم النبات، ثم الحيوان غير الناطق، ثم الحيوان الناطق، وليس بعد الحيوان الناطق أفضل منه. وأما الموجودات التي سلفت ذكرها فإنما ترتب أولاً [illegible] الأنقص فالأنقص إلى أن ينتهي إلى أنقصها [illegible] وأكملها الأول، فأما الكائنة من الأول فأفضلها [illegible] هي التي ليست بأجسام ولا هي في أجسام، ومن بعدها السماوية، وأفضل المفارقة من هذه هو الثاني، ثم سائرها على الترتيب إلى أن ينتهي إلى الحادي عشر، وأفضل السماوية هو السماء الأولى، ثم على ذلك الترتيب إلى أن ينتهي إلى كرة القمر، والأشياء المفارقة التي بعد الأول هي عشرة، والأجسام السماوية في جملتها تسعة [illegible] تسعة عشر، وكل واحد من العشرة منفرد بوجوده ومرتبته، ولا يمكن أن يكون وجوده لشيء آخر غيره [illegible] ذلك [illegible] اضطرار أن يكون له شيء ما من هذه [illegible] فيكون ذلك الشيء الذي هو به ما هو بوجوده الذي يخصه، فيكون الوجود الذي يخص [illegible] الذي هو به موجود [illegible] وجوده [illegible] لكل واحد منها [illegible] إلا أنه يمكن أن يوجد له ضد [illegible] كان له ضد [illegible] ومن ضده، وليس يمكن أن يكون له [illegible] مادة [illegible] الذي تحت نوع ما [illegible] صورة، وذلك النوع [illegible] يمكن أن يكون من نوعه شيء [illegible] فإن الضد إنما يحدث [illegible] من [illegible] مثل البرد والحر [illegible] لكن يكون [illegible] مختلفين من القرب والبعد [illegible] ولا يمكن أن يكون له ضد [illegible] يكون فاعل الوجود [illegible] العاشر، وكل واحد من العشرة يعقل ذاته ويعقل الأول، وليس [illegible] واحد منها [illegible] أن يكون فاعل الوجود

فهو يعقل ذاته فقط [illegible] الجنس [illegible] الأول [illegible] الأول [illegible] الأول على [illegible] أن يكون فضل [illegible] الأول [illegible] ذاته بذاته [illegible] الأول [illegible] يعقل من ذاته [illegible] الأول [illegible] يعقل من الأول [illegible] يعقل من ذاته [illegible] الأول [illegible] ذاته [illegible] المحبوب أولاً والمعشوق [illegible] ما يعقل من الأول [illegible] ما يعقل من ذاته [illegible] الأول [illegible] إلى هذه العشرة [illegible] الأول [illegible] الأول [illegible] الأجسام السماوية [illegible] كل [illegible] جسم [illegible] الأول منها يحتوي على جسم واحد فقط يتحرك [illegible] واحدة [illegible] أجسام [illegible] يحتوي على أجسام [illegible] الثاني [illegible] في الكرتين جميعاً [illegible] الثالث وما بعده [illegible] كل واحد منها [illegible] الأجسام [illegible] واحد [illegible] أن يوجد من كل [illegible] في العدد [illegible] ذلك النوع [illegible] شيء [illegible] وجوده [illegible] مثل [illegible] الكواكب [illegible] الموجودات الهيولانية [illegible] موضوعات [illegible] الصور [illegible] لا يمكن أن يكون لها أضداد [illegible] موضوع كل صورة [illegible] لا يمكن [illegible] الصورة [illegible] لا يمكن أن يكون [illegible] موضوعات [illegible] الوجود [illegible] الصورة [illegible] موضوعاتها [illegible] صورتها [illegible] أن يعقل [illegible] أن يكون [illegible] وكل واحد [illegible] وصورته عقل بالفعل وهو يعقل بها ذات المفارق الذي عنه وجوده [illegible] الجسم [illegible] يعقل الأول [illegible] وليس [illegible] يعقل [illegible] لا يعقل [illegible] ليس [illegible] صورته [illegible] فيعقل [illegible] يعقل [illegible] يعقل [illegible] الأول [illegible] وبشاركه [illegible] المادة [illegible] مثل [illegible] ما يعقل من ذاته فقط، ولكن ما يعقل من الأول ثم ما يعقل من ذات المفارق الذي عنه وجوده [illegible] المفارقة [illegible] الأول [illegible] في كل ذلك [illegible] العشرة [illegible] أشرف وأفضل [illegible] أن [illegible] الأشكال أفضلها وهي الكرة [illegible] الكواكب [illegible] بالفعل [illegible] من أعضائها [illegible] الكواكب [illegible] الحركات أفضلها وهي الحركة الدورية [illegible] العشرة [illegible] أفضل [illegible] من أول أمره [illegible] أعظمها [illegible] الكيفيات [illegible] التي تخصها [illegible] أن يعطى من أول أمرها [illegible] الذي [illegible] يتحرك [illegible] في الجسم واحد [illegible] كل جسم [illegible] النوع [illegible] الجسم [illegible] أن [illegible] هذا النوع [illegible] الجسم [illegible] الجسم [illegible] أن يكون [illegible] وقت [illegible] في كل وقت [illegible] أن [illegible] الأول [illegible] الأحوال [illegible] وقت واحد [illegible] من الذي [illegible] الأول [illegible] وقت [illegible] وقت [illegible] أن يكون [illegible] واحداً بالنوع [illegible] في النوع [illegible] ثالث [illegible] رابع [illegible] يتحرك [illegible] الجسم الذي [illegible] السماء [illegible] المستقبل [illegible] الجسم [illegible] وكل جسم سماوي [illegible] كرة [illegible] دائرة [illegible] الأجسام [illegible] كرة زحل وكرة القمر [illegible] كرة زحل [illegible] السماوية [illegible] الأرض [illegible] كرة زحل [illegible] متضادة [illegible] الطلوع والغروب [illegible] والجسم السماوي أول الموجودات التي [illegible] متضادة [illegible] المتضادات [illegible] الأول [illegible] بحركة دورية [illegible] الليل [illegible] السماوي [illegible] مثل [illegible] كوكب [illegible] متضادة [illegible]

هيولاني وهي ايضا بالقوة معقولة وسائر الاشياء التي [illegible] ليست هي معقولة بالفعل ولا بالقوة ولكنها معقولة بالقوة ويمكن ان تصير معقولات بالفعل
وليس في جواهرها كفاية في ان تصير من تلقاء انفسها معقولات بالفعل ولا ايضا في القوة الناطقة ولا فيما اعطي الطبع كفاية في ان تصير عقلا بالفعل [illegible] من القوة
الى الفعل وانما تصير عقلا بالفعل اذا حصلت فيها المعقولات وتصير المعقولات [illegible] الى ان تصير بالفعل [illegible] بالقوة
الى الفعل هو ذات ما جوهره عقل ما بالفعل ومفارق للمادة [illegible] العقل [illegible] العقل الهيولاني الذي هو بالقوة [illegible] منزلة الضوء الذي يعطيه الشمس البصر
العقل الهيولاني منزلة الشمس من البصر [illegible] البصر [illegible] بالقوة [illegible]
[illegible] الالوان [illegible] بالفعل [illegible] الضوء الذي [illegible]
بالفعل وتصير الالوان [illegible] بالفعل [illegible] العقل الذي بالفعل [illegible] العقل الهيولاني [illegible]
العقل الهيولاني منزلة الضوء من البصر [illegible] ان تصير المعقولات التي هي بالقوة
[illegible] العقل [illegible] العقل الهيولاني [illegible] من البصر [illegible] العقل [illegible]
[illegible] العقل الهيولاني [illegible] بالفعل [illegible] بالقوة [illegible] العقل الفعال [illegible]
[illegible] العقل الفعال [illegible]
الهيولاني العقل المنفعل [illegible] القوة الناطقة من العقل الفعال [illegible] منزلة الضوء من البصر [illegible]
معقولات [illegible] المعقولات الاول التي هي مشتركة لجميع الناس [illegible]
[illegible] الانسان [illegible]
[illegible] المعقولات [illegible]
[illegible]

حكمت [illegible] المحسوسات التي [illegible]
[illegible]

اخذوا علم التي يعرفون بها ... ورموزا والخارج والالات وتشبيهات بمعاودات هو لا ... وما كثر منهم من يتخيل الروحانيات ويراها في اليقظة ولا يتخيل المعقولات
ومنهم من يتخيل بعضها ويراه ودون بعض ومنهم من يرى اشياء في يقظته ولكن يتخيل بعض هذه في نومه ومنهم من لا يتخيل شيئا من هذه في يقظته بل انما يتخيل في نومه
فقط فيتخيل في نومه الجزويات ولا يتخيل المعقولات ومنهم من يتخيل شيئا من هذه وشيئا من تلك ومنهم من يتخيل شيئا من المحسوسات فقط والاكثر والناس
متفاضلون في هذا الكل وهذه كلها معاونة للقوة الناطقة وقد تعرض عوارض من امور يتغير بها مزاج الانسان فيصير بها ان يعمل من العقل الفعال بعض هذه في وقت اليقظة احيانا وفي
النوم احيانا بعضها مثل ذلك بقي زمانا وبعضهم الى وقت ما ثم يزول وقد تعرض ايضا للانسان عوارض يفسد بها مزاجه ويفسد تخيله فيرى اشياء مما تركبه القوة المتخيلة مما ليس له
الوجود ولا هو حكاية لموجود وهؤلاء هم المجرورون والمجانين واشباههم وكل واحد من الناس مفطور على انه محتاج في قوامه وفي ان يبلغ افضل كمالاته الى اشياء
كثيرة لا يمكنه ان يقوم بها كلها هو وحده بل يحتاج الى قوم يقوم له كل واحد منهم بشيء مما يحتاج اليه وكل واحد من كل واحد بهذه الحال فلذلك لا يمكن ان يكون الانسان ينال الكمال الذي
لاجله جعلت له الفطرة الطبيعية الا باجتماعات جماعة كثيرة متعاونين يقوم كل واحد لكل واحد ببعض ما يحتاج اليه في قوامه فيجتمع مما يقوم به جملة الجماعة لكل واحد جميع ما يحتاج اليه في قوامه وفي ان يبلغ الكمال
ولهذا كثرت اشخاص الانسان فحصلوا في المعمورة من الارض فحدثت منها الاجتماعات الانسانية فمنها الكاملة ومنها غير الكاملة والكاملة ثلث عظمى ووسطى وصغرى فالعظمى
اجتماعات الجماعات كلها في المعمورة والوسطى اجتماع امة في جزء من المعمورة والصغرى اجتماع اهل مدينة في جزء من مسكن امة وغير الكاملة اهل القرية واجتماع اهل المحلة والقرية والمحلة
جميعا لاهل المدينة الا ان القرية للمدينة على انها خادمة للمدينة والمحلة للمدينة على انها جزؤها والسكة جزء المحلة والمنزل جزء السكة والمدينة جزء مسكن امة والامة جزء اهل المعمورة
فالخير الافضل والكمال الاقصى انما ينال اولا بالمدينة لا بالاجتماع الذي هو انقص منها ولما كان شان الخير في الحقيقة ان يكون ينال بالاختيار والارادة وكذلك الشرور انما تكون بالارادة
والاختيار امكن ان تجعل المدينة للتعاون على بلوغ بعض الغايات التي هي شرور فلذلك كل مدينة يمكن ان ينال بها السعادة فالمدينة التي يقصد بالاجتماع فيها التعاون على الاشياء
التي تنال بها السعادة في الحقيقة هي المدينة الفاضلة والاجتماع الذي به يتعاون على نيل السعادة هو الاجتماع الفاضل والامة التي تتعاون مدنها كلها على ما تنال به السعادة هي الامة الفاضلة وكذلك المعمورة الفاضلة انما تكون اذا كانت
الامم التي فيها تتعاون على بلوغ السعادة والمدينة الفاضلة تشبه البدن التام الصحيح الذي تتعاون اعضاؤه كلها على تتميم حياة الحيوان وعلى حفظها عليه وكما ان البدن اعضاؤه
مختلفة متفاضلة الفطرة والقوى وفيها عضو واحد رئيس وهو القلب واعضاء تقرب مراتبها من ذلك الرئيس وكل واحد منها جعلت فيه بالطبع قوة يفعل بها فعله ابتغاء لما
هو بالطبع غرض ذلك العضو الرئيس واعضاء اخر فيها قوى تفعل افعالها على حسب اغراض هذه التي ليس بينها وبين الرئيس واسطة فهذه في الرتبة الثانية واعضاء اخر تفعل الافعال
على حسب غرض هؤلاء الذين في الرتبة الثانية ثم هكذا الى ان تنتهي الى اعضاء تخدم ولا ترؤس اصلا وكذلك المدينة اجزاؤها مختلفة الفطرة متفاضلة الهيئات وفيها انسان هو رئيس واخر
يقرب مراتبها من الرئيس وفي كل واحد منها هيئة وملكة يفعل بها فعلا يقتضي به ما هو مقصود ذلك الرئيس وهؤلاء هم اولو المراتب الاول ودون هؤلاء قوم يفعلون الافعال على حسب اغراض
هؤلاء وهؤلاء هم في الرتبة الثانية ودون هؤلاء ايضا من يفعل الافعال على حسب اغراض هؤلاء ثم هكذا تترتب اجزاء المدينة الى ان تنتهي الى اخر يفعلون افعالهم على حسب اغراضهم
فيكون هؤلاء هم الذين يخدمون ولا يخدمون ويكونون في ادنى المراتب ويكونون هم الاسفلين الا ان اعضاء البدن طبيعية والهيئات التي لها قوى طبيعية واجزاء المدينة وان كانوا
طبيعيين فان الهيئات والملكات التي يفعلون بها افعالهم للمدينة ليست طبيعية بل ارادية على ان اجزاء المدينة مفطورون بالطبع بفطر متفاضلة يصلح بها انسان لشيء دون شيء
غير انهم ليسوا اجزاء المدينة بالفطر التي لهم وحدها بل بالملكات الارادية التي تحصل لها وهي الصناعات وما شاكلها والقوى التي هي اعضاء البدن بالطبع فان نظائرها في اجزاء المدينة
ملكات وهيئات ارادية وكما ان العضو الرئيس في البدن هو بالطبع اكمل اعضائه واتمها في نفسه وفيما يخصه وله من كل ما يشارك فيه عضو اخر افضله ودونه ايضا اعضاء اخر رئيسة
لما دونها ورياستها دون رياسة الاول وهي تحت رياسة الاول ترؤس وترؤس كذلك رئيس المدينة هو اكمل اجزاء المدينة فيما يخصه وله من كل ما شارك فيه غيره افضله ودونه
قوم مرؤسون منه ويرؤسون اخرين وكما ان القلب يتكون اولا ثم يكون هو السبب في ان يحصل لسائر اعضاء البدن اعضاؤه وان يحصل لها قواها وان
ترتب مراتبها فان اختل منها عضو كان هو المرفد بما يزيل عنه ذلك الاختلال كذلك رئيس هذه المدينة ينبغي ان يكون هو اولا ثم يكون هو السبب في ان تحصل المدينة واجزاؤها والسبب في ان تحصل الملكات الارادية التي لاجزائها وفي ان
ترتب مراتبها وان اختل منها جزء كان هو المرفد له بما يزيل عنه اختلاله وكما ان الاعضاء التي تقرب من العضو الرئيس تقوم من الافعال الطبيعية التي هي على حسب غرض الرئيس الاول بالطبع
بما هو اشرف وما دونها من الاعضاء يقوم من الافعال بما هو دون ذلك في الشرف الى ان ينتهي الى الاعضاء التي تقوم من الافعال باخسها كذلك الاجزاء التي تقرب في الرياسة من رئيس المدينة تقوم من الافعال الارادية بما هو اشرف ومن دون هؤلاء بما هو دون ذلك في الشرف الى ان ينتهي الى الاجزاء التي
تقوم من الافعال باخسها وخسة الافعال ربما كانت بخسة موضوعاتها وان كانت تلك الافعال عظيمة الغناء مثل فعل المثانة وفعل الامعاء السفلى في البدن وربما كانت لقلة غنائها
وربما كانت لاجل انها سهلة جدا وكذلك في المدينة وكذلك كل جملة كانت اجزاؤها مؤتلفة مرتبطة بالطبع فان لها رئيسا حاله من سائر الاجزاء هذه الحال وتلك ايضا حال الموجودات
فان السبب الاول نسبته الى سائر الموجودات كنسبة ملك المدينة الفاضلة الى سائر اجزائها فان البريئة من المادة تقرب من الاول ودونها الاجسام السماوية ودون السماوية
الاجسام الهيولانية وكل هذه تحتذي حذو السبب الاول وتؤمه وتقتفيه ويفعل ذلك كل موجود بحسب قوته الا انها تحتذي الغرض باتباعها ذلك ان الاخس يتبع غرض ما هو فوقه قليلا
وذلك يتبع غرض ما هو فوقه ايضا وكذلك الثالث يتبع غرض ما هو فوقه الى ان تنتهي الى التي ليست بينها وبين الاول واسطة اصلا فعلى هذا الترتيب تكون الموجودات كلها تقتفي
غرض السبب الاول فالتي اعطيت كل ما به وجودها من اول الامر فقد احتذي بها من اول امرها حذو الاول ومقصده فعادت وصارت في المراتب العالية واما التي لم تعط
من اول الامر كل ما به وجودها فقد اعطيت قوة تتحرك بها نحو ذلك الذي يتوقع نيله وتتبع في ذلك ما هو غرض الاول وكذلك ينبغي ان تكون المدينة الفاضلة فان اجزاءها كلها ينبغي
ان تحتذي بافعالها حذو مقصد رئيسها الاول على الترتيب ورئيس المدينة الفاضلة ليس يمكن ان يكون اي انسان اتفق لان الرئاسة انما تكون بشيئين احدهما ان يكون بالفطرة
والطبع معدا لها والثاني بالهيئة والملكة الارادية والرئاسة تحصل لمن فطر بالطبع معدا لها فليس كل صناعة يمكن ان يرؤس بها بل اكثر الصنائع صنائع يخدم بها في المدينة واكثر الفطر

هي فطر الخدمة وفي الصنائع صنائع يرؤس بها ويخدم بها صنائع اخر وفيها صنائع يخدم بها فقط ولا يرؤس بها اصلا فلذلك ليس يمكن ان تكون صناعة رئاسة المدينة الفاضلة
اي صناعة اتفقت ولا اي ملكة اتفقت وكما ان الرئيس الاول في جنس لا يمكن ان يرأسه شيء من ذلك الجنس مثل رئيس الاعضاء فانه هو الذي لا يمكن ان يكون عضو اخر رئيسا عليه كذلك
في كل رئيس في الجملة فلذلك الرئيس الاول للمدينة الفاضلة ينبغي ان تكون صناعته صناعة لا يمكن ان يخدم بها اصلا ولا يمكن فيها ان ترأسها صناعة اخرى اصلا بل تكون صناعته صناعة نحو غرضها تؤم الصناعات كلها واياه يقصد بجميع الافعال المدينة الفاضلة ويكون ذلك الانسان
انسانا قد استكمل فصار عقلا ومعقولا بالفعل قد استكملت قوته المتخيلة بالطبع غاية الكمال على الوجه الذي قلنا ويكون هذه القوة منه معدة بالطبع لتقبل اما في وقت اليقظة او في وقت النوم عن العقل الفعال
الجزئيات اما بانفسها واما بما يحاكيها ثم المعقولات بما يحاكيها وان يكون عقله المنفعل قد استكمل بالمعقولات كلها حتى لا يكون يخفى عليه منها شيء وصار عقلا بالفعل فاي انسان استكمل عقله المنفعل بالمعقولات كلها
وصار عقلا بالفعل ومعقولا بالفعل وصار المعقول منه هو الذي يعقل حصل له حينئذ عقل ما بالفعل رتبته فوق رتبة العقل المنفعل اتم واشد مفارقة للمادة من العقل المنفعل وقرب من العقل
الفعال ويسمى العقل المستفاد ويصير متوسطا بين العقل المنفعل وبين العقل الفعال ولا يكون بينه وبين العقل الفعال شيء اخر فيكون العقل المنفعل كالمادة والموضوع
للعقل المستفاد والمستفاد كالمادة والموضوع للعقل الفعال والقوة الناطقة التي هي هيئة طبيعية تكون مادة موضوعة للعقل المنفعل الذي هو بالفعل عقل
واول الرتبة التي بها الانسان انسان هو ان تحصل الهيئة الطبيعية القابلة المعدة لان يصير عقلا بالفعل وهذه هي المشتركة للجميع فبينها وبين العقل الفعال رتبتان ان يحصل العقل
المنفعل بالفعل وان يحصل العقل المستفاد وبين هذا الانسان الذي بلغ هذا المبلغ من اول رتبة الانسانية وبين العقل الفعال رتبتان واذا جعل العقل المنفعل الكامل والهيئة
الطبيعية كشيء واحد على مثال ما يكون المؤتلف من المادة والصورة شيئا واحدا واذا اخذ هذا الانسان كان صورة انسانية هي العقل المنفعل الحاصل بالفعل كان بينه وبين العقل
الفعال رتبة واحدة فقط واذا جعلت الهيئة الطبيعية مادة العقل المنفعل الذي صار عقلا بالفعل والمنفعل مادة المستفاد والمستفاد مادة العقل الفعال واخذت
جملة ذلك كشيء واحد كان هذا الانسان هو الانسان الذي حل فيه العقل الفعال واذا حصل ذلك في كلا جزئي قوته الناطقة وهما النظرية والعملية ثم في قوته المتخيلة كان هذا الانسان هو الذي يوحى اليه فيكون الله عز وجل يوحي اليه بتوسط العقل الفعال فيكون ما يفيض من الله تبارك
وتعالى الى العقل الفعال يفيضه العقل الفعال الى عقله المنفعل بتوسط العقل المستفاد ثم الى قوته المتخيلة فيكون بما يفيض منه الى عقله المنفعل حكيما فيلسوفا ومتعقلا على التمام وبما يفيض منه الى قوته المتخيلة نبيا منذرا
بما سيكون ومخبرا بما هو الان من الجزئيات بوجود يعقل فيه الالهي وهذا الانسان هو في اكمل مراتب الانسانية وفي اعلى درجات السعادة وتكون نفسه كاملة متحدة بالعقل الفعال
على الوجه الذي قلنا وهذا الانسان هو الذي يقف على كل فعل يمكن ان يبلغ به السعادة فهذا اول شرائط الرئيس ثم ان يكون مع ذلك له قدرة بلسانه على جودة التخييل
بالقول لكل ما يعلمه وقدرة على جودة الارشاد الى السعادة والى الاعمال التي يبلغ بها السعادة وان يكون له مع ذلك جودة ثبات ببدنه لمباشرة اعمال الحرب فهذا
هو الرئيس الاول للمدينة الفاضلة وهو رئيس الامة الفاضلة ورئيس المعمورة من الارض كلها ولا يمكن ان يصير الى هذه الحال الا من اجتمعت فيه بالطبع اثنتا عشرة خصلة قد فطر عليها
احدها ان يكون تام الاعضاء قواها مؤاتية اعضاءها على الاعمال التي شانها ان تكون بها ومتى هم بعضو ما من اعضائه عملا يكون به فاتى عليه بسهولة ثم ان يكون بالطبع جيد الفهم
والتصور لكل ما يقال له فيلقاه بفهمه على ما يقصده القائل وعلى حسب الامر في نفسه ثم ان يكون جيد الحفظ لما يفهمه ولما يراه ولما يسمعه ولما يدركه وفي الجملة لا يكاد ينساه ثم ان
يكون جيد الفطنة ذكيا اذا راى الشيء بادنى دليل فطن له على الجهة التي دل عليها الدليل ثم ان يكون حسن العبارة يؤاتيه لسانه على ابانة كل ما يضمره ابانة تامة ثم ان يكون محبا
للتعليم والاستفادة منقادا له سهل القبول لا يؤلمه تعب التعليم ولا يؤذيه الكد الذي يناله منه ثم ان يكون بالطبع غير شره على الماكول والمشروب والمنكوح متجنبا بالطبع
للعب مبغضا للذات الكائنة عن هذه ثم ان يكون محبا للصدق واهله مبغضا للكذب واهله ثم ان يكون كبير النفس محبا للكرامة تكبر نفسه بالطبع عن كل ما يشين من الامور وتسمو نفسه بالطبع الى الارفع منها ثم ان يكون
الدرهم والدينار وسائر اعراض الدنيا هينة عنده ثم ان يكون بالطبع محبا للعدل واهله ومبغضا للجور والظلم واهلها يعطي النصف من اهله ومن غيره ويحث عليه ويؤتي من حل
به الجور مؤاتيا لكل ما يراه حسنا وجميلا ثم ان يكون عدلا غير صعب القياد ولا جموحا ولا لجوجا اذا دعي الى العدل بل صعب القياد اذا دعي الى الجور والى القبيح ثم ان يكون قوي
العزيمة على الشيء الذي يرى انه ينبغي ان يفعل جسورا عليه مقداما غير خائف ولا ضعيف النفس واجتماع هذه كلها في انسان واحد عسر فلذلك لا يوجد من فطر على هذه الفطرة
الا الواحد بعد الواحد والاقل من الناس فان وجد مثل هذا في المدينة الفاضلة ثم حصلت فيه بعد ان يكبر تلك الشرائط الست المذكورة قبل او الخمس منها دون الانداد
من جهة القوة المتخيلة كان هو الرئيس وان اتفق ان لا يوجد مثله في وقت من الاوقات اخذت الشرائع والسنن التي شرعها هذا الرئيس وامثاله ان كانوا توالوا في
المدينة فاثبتت ويكون الرئيس الثاني الذي يخلف الاول من اجتمعت فيه من مولده وصباه تلك الشرائط ويكون بعد كبره فيه ست شرائط احدها ان يكون حكيما والثاني ان يكون عالما
حافظا للشرائع والسنن والسير التي دبرها الاولون للمدينة محتذيا بافعاله كلها حذو تلك بتمامها والثالث ان يكون له جودة استنباط فيما لا يحفظ عن السلف فيه شريعة
ويكون فيما يستنبطه من ذلك محتذيا حذو الائمة الاولين والرابع ان يكون له جودة روية وقوة استنباط لما سبيله ان يعرف في وقت من الاوقات الحاضرة من الامور
والحوادث التي تحدث مما ليس سبيلها ان يسير فيها الاولون ويكون متحريا فيما يستنبطه من ذلك صلاح حال المدينة والخامس ان يكون له جودة ارشاد بالقول
الى شرائع الاولين والى التي استنبط بعدهم مما احتذى فيه حذوهم والسادس ان يكون له جودة ثبات ببدنه في مباشرة اعمال الحرب وذلك ان يكون معه الصناعة
الحربية الخادمة والرئيسة فاذا لم يوجد انسان واحد اجتمعت فيه هذه الشرائط ولكن وجد اثنان احدهما حكيم والثاني فيه الشرائط الباقية كانا هما رئيسين في هذه المدينة فاذا
تفرقت هذه في جماعة وكانت الحكمة في واحد والثاني في واحد والثالث في واحد والرابع في واحد والخامس في واحد والسادس في واحد وكانوا متلائمين كانوا هم الرؤساء
الافاضل فمتى اتفق في وقت ما ان لم تكن الحكمة جزء الرياسة وكانت فيه سائر الشرائط بقيت المدينة الفاضلة بلا ملك وكان الرئيس القائم بامر هذه المدينة ليس بملك وكانت المدينة
تعرض للهلاك فان لم يتفق ان يوجد حكيم تضاف اليه لم تلبث المدينة بعد مدة ان تهلك والمدينة الفاضلة تضاد المدينة الجاهلة والمدينة الفاسقة والمدينة المبدلة والمدينة الضالة

اصنافا من انواع [illegible] والمدينة الجاهلية هي التي لم يعرف اهلها السعادة ولا خطرت ببالهم ان ارشدوا اليها لم يفهموها ولم يعتقدوها وانما عرفوا من الخيرات بعض ما هو
مظنون في الظاهر انه من الخيرات [illegible] وهي سلامة الابدان واليسار والتمتع باللذات وان يكون مخلى هواه وان يكون كرما ومعظما
فكل واحد من هذه سعادة عند اهل الجاهلية والسعادة العظمى الكاملة هي اجتماع هذه كلها واضدادها هي الشقاء وهي آفات الابدان والفقر وان لا يتمتع باللذات وان لا يكون
مخلى هواه وان لا يكون مكرما وهي تنقسم الى مدن كثيرة منها المدينة الضرورية وهي التي قصد اهلها الاقتصار على الضروري مما به قوام الابدان من المأكول والمشروب
والملبوس والمسكون والمنكوح والتعاون على استفادتها ومدينة البدالة وهي التي قصد اهلها ان يتعاونوا على بلوغ اليسار والثروة ولا ينتفعوا باليسار في شيء آخر
لكن على ان اليسار هو الغاية في الحياة ومدينة الخسة والسقوط وهي التي قصد اهلها [illegible]
بالقول والفعل [illegible] ومدينة التغلب وهي التي قصد اهلها
ان يكونوا القاهرين لغيرهم [illegible] والمدينة الجماعية وهي التي قصد اهلها ان يكونوا احرارا يعمل كل واحد منهم ما شاء
لا يمنع هواه في شيء اصلا [illegible]
[illegible] واما المدينة الفاسقة وهي التي آراؤها آراء الفاضلة وهي التي تعلم السعادة والله عز وجل والثواني والعقل الفعال وكل شيء سبيله ان يعلمه اهل
المدينة الفاضلة ويعتقده ولكن تكون افعالها افعال اهل المدن الجاهلية والمدينة المبدلة هي التي كانت آراؤها وافعالها في القديم آراء المدينة الفاضلة وافعالها
غير انها تبدلت ودخلت فيها آراء غير تلك واستحالت افعالها الى غير تلك والمدينة الضالة هي التي تظن بعد هذه الحياة السعادة [illegible] وتعتقد في الله عز وجل
وفي الثواني وفي العقل الفعال آراء فاسدة لا يصلح عليها ولو اخذت على انها تمثيلات وتخيلات لها ويكون رئيسها الاول ممن اوهم انه يوحى اليه من غير ان يكون
كذلك ويكون قد استعمل في ذلك التمويهات والمخادعات والغرور وملوك هذه المدن مضادة لملوك المدن الفاضلة ورئاساتهم مضادة لرئاسات الفاضلة وكذلك
سائر من فيها وملوك المدن الفاضلة الذين يتوالون في الازمنة المختلفة واحدا بعد آخر فكلهم كنفس واحدة وكانهم ملك واحد يبقى الزمان كله وكذلك ان اتفق منهم جماعة
من وقت واحد اما في مدينة واحدة واما في مدن كثيرة فان جماعتهم كملك واحد ونفوسهم كنفس واحدة وكذلك اهل كل رتبة منها متى توالوا في الازمان المختلفة فكلهم كنفس واحدة يبقى الزمان كله
وكذلك اذا كان في وقت واحد جماعة من اهل رتبة واحدة كانوا في رتبة او رتب مختلفة واهل المدينة الفاضلة لهم اشياء مشتركة يعلمونها ويفعلونها واشياء اخر من علم وعمل
تخص كل رتبة وكل واحد منهم انما يصير في حد السعادة بهذين اعني بالمشترك الذي له وبالخاص الذي لاهل المرتبة التي هو منهم فاذا فعل ذلك كل واحد منهم صيرته افعاله
تلك منه بهيئة نفسانية جيدة فاضلة وكلما دام عليها اكثر صارت تلك الهيئة اقوى وافضل وزادت قوتها وفضيلتها كما ان المداومة على الافعال الجيدة من افعال الكتابة
يكسب الانسان جودة صناعة الكتابة وكلما داوم على تلك الافعال اكثر صارت الصناعة التي بها تكون تلك الافعال اقوى وافضل وتزيد قوتها وفضيلتها بتكرير افعالها
ويكون الالتذاذ التابع لتلك الهيئة النفسانية اكثر واغتباط الانسان بها اكثر ومحبته لها ازيد وكذلك حال الافعال التي تنال بها السعادة فانها كلما زيد منها وكثرت
وواظب الانسان عليها صيرت النفس التي شانها ان تسعد اقوى وافضل واكمل الى ان تصير من حد الكمال الى ان تستغني عن المادة فتحصل مبرأة منها فلا تتلف
بتلف المادة ولا اذا بقيت احتاجت الى مادة فاذا حصلت مفارقة للمادة وحصلت غير متجسمة ارتفع عنها الاعراض التي تعرض للاجسام من جهة ما هي اجسام فلا يمكن فيها ان يقال
انها تتحرك ولا انها تسكن وينبغي حينئذ ان يقال عليها الاقاويل التي تليق بما ليس بجسم وكلما وقع في نفس الانسان من شيء يوصف به الجسم بما هو جسم فينبغي ان يسلب عن النفس
المفارقة [illegible]
[illegible]
[illegible]
وحصلت انفسها [illegible] السعادة الى مراتب
[illegible]
[illegible]
معقول [illegible]
[illegible] صناعة الكتابة [illegible]
الكاتب [illegible]
يكون تزايدها في قوى كل واحد واحد [illegible]
بتفاضل الصنائع [illegible]
صناعة الكتابة [illegible]
علم احد [illegible] الخطابة [illegible]

الخطاب

الخطابة فيكون بعضهم اقوى من بعض على اللفظ وعلى شيء من الخطابة وعلى جودة اللفظ واقوى على الاجادة كلها والتفاضل في الكتابة [illegible] على اشياء
باعيانها ويكون احدهما اقوى منها [illegible] فهذه انواع التفاضل في الحكمة [illegible] واما اهل سائر المدن فان افعالهم لما كانت
رديئة اكسبتهم هيئات نفسانية رديئة [illegible]
وكلما ازدادت من تلك الافعال ازدادت نقصا [illegible] من افعال سائر المدن تكسب انفسهم هيئات رديئة ناقصة وكلما واظب
الواحد منهم على تلك الافعال [illegible] الافعال كما ان مرضى
الابدان مثل كثير من المحمومين [illegible] يستلذون الاشياء التي ليس من شانها ان تستلذ من الطعوم ويتأذون بالاشياء التي من شانها ان تكون لذيذة
لا يحسون بطعوم الاشياء الحلوة التي من شانها ان تكون لذيذة كذلك مرضى الانفس بفساد تخيلهم الذي اكتسبوه بالارادة والعادة يستلذون الهيئات
الرديئة ويتأذون بالجميلة والاشياء الفاضلة [illegible] حتى لا يصغي
الى قول طبيب كذلك من كان من مرضى الانفس [illegible]
[illegible] المعقولات الاول اصلا [illegible]
[illegible]

قرب منها وبعضهم مثالات ابعد قليلا وبعضهم مثالات ابعد من ذلك مثالات ابعد قليلا [illegible] ويحاكي [illegible] الكل احد والاول كل مرتبة المثالات التي عندهم
اعرف ما لا يوقف [illegible] وتختلف فيه الامم اما اكثره واما [illegible] محاكاة [illegible] الامور التي تحاكى بها [illegible] فلذلك يمكن ان يكون امم فاضلة ومدن فاضلة
[illegible]
[illegible] ما في مواضع العناد [illegible]
المثالات المحاكية من يقف على مواضع العناد [illegible] المثالات [illegible]
الى مثال هو اقرب الى الحق لا يكون فيه ذلك العناد فان قنع به ترك [illegible] فان قنع [illegible] ترك [illegible] مثال [illegible] مرتبة [illegible]
فان زيفت هذه المثالات كلها وكانت [illegible] للوقوف على الحق [illegible] مرتبة المقتدين [illegible] ان لم يقنع بذلك [illegible] الى الحكمة [illegible]
ذلك علما [illegible] وصنف [illegible] [illegible] المدينة الفاضلة [illegible] الآراء [illegible]
[illegible] كلما كانت مثالات [illegible] الذي [illegible] المثالات [illegible] مواضع العناد [illegible]
[illegible] المدينة الفاضلة [illegible] المثالات كلما [illegible]
من مواضع العناد [illegible] مواضع الحق من المثالات [illegible] واحد [illegible]
[illegible] الحق [illegible] الحق [illegible]
الحق الذي [illegible] الحق [illegible] الحق [illegible]
[illegible] الانسان في الوجود [illegible]
الحق موجود [illegible] الحق [illegible] المدينة [illegible]
[illegible] الآراء [illegible] الموجودات [illegible]
[illegible]

[illegible]

كتاب الفصوص للمعلم الثاني الشيخ ابي نصر محمد بن محمد الفارابي [illegible]

بسم الله الرحمن الرحيم اياه نستعين. الامور التي قبلنا لكل منها ماهية وهوية وليست ماهيته هويته ولا داخلة في هويته ولو كانت ماهية الانسان هويته لكان تصورك ماهية الانسان تصور الهوية فكنت اذا تصورت ما الانسان تصورت هو الانسان فعلمت وجوده ولكان كل تصور يستدعي تصديقا ولا الهوية داخلة في ماهية هذه الاشياء والا لكان مقوما لا يستكمل تصور الماهية دونه ويستحيل رفعه عن الماهية توهما وكان قياس الهوية من الانسان قياس الجسمية والحيوانية وكان كما ان من يفهم الانسان انسانا لا يشك في انه موجود [illegible]

فالوجود والهوية لما تلينا من الموجودات ليس من جملة المقومات فهو من العوارض اللازمة وبالجملة ليس من جملة اللواحق التي تكون بعد الماهية وكل لاحق فاما ان يلحق الذات من ذاته ويلزمه واما ان يلحقه من غيره ومحال ان يكون الذي لا وجود له يلزمه شيء يتبعه في الوجود فمحال ان يكون الماهية يلزمها شيء حاصل الا بعد حصولها ولا يجوز ان يكون الحصول يلزمه بعد الحصول والوجود يلزمه بعد الوجود فيكون قد كان قبل نفسه فلا يجوز ان يكون الوجود من اللوازم للماهية من نفسها [illegible]

[illegible]

لشرط لا مبدا لها معه في حدة ذاتها الكثرة ومن الجهة المنسوبة واجبة منه وكل شيء هالك الا وجهه **فص** الماهية المعلولة لها عن ذاتها ان ليست
ولها عن غيرها ان توجد والامر الذي من الذات قبل الامر الذي ليس من الذات فالماهية المعلولة ان لا توجد بالقياس اليها قبل ان توجد فهي محدثة
لا بزمان يتقدم **فص** كل ماهية مقولة على كثيرين فليس قولها على كثيرين لماهيتها والا لما كانت ماهيتها مفردة فذلك عن غيرها فوجودها معلول
فص كل واحد من اشخاص الماهية المشتركة فيها ليس كونه تلك الماهية هو كونه ذلك الواحد والا لاستحالت تلك الماهية لغيره فليس الواحد واجبا
لماهيته بل لكونه ذلك الواحد وانما هو لها من خارج فهي بسبب فهي معلولة **فص** الفصول لا مدخل لها في ماهية الجنس فان دخلت فانما تعني ان طبيعة الجنس
يتقوم بالفعل بذلك الفصل كالحيوان مطلقا انما يعرض لماهية الحيوان بانه ناطق **فص** وجوب وجود الذات لا ينقسم بالفصول ولو كان لكان
الفصل مقوما له موجودا او كان داخلا في ماهيته او ماهية الوجود بعينه **فص** وجوب الوجود لا ينقسم بالحمل على كثيرين مختلفين بالعدد
والا لكان معلولا وهذا الذي برهان على انه واحد لا ولي **فص** وجوب الوجود لا ينقسم باجزاء القوام مقداريا كان او معنويا والا لكان كل
جزء من اجزائه اما واجب الوجود فيكثر واجب الوجود واما غير واجب الوجود وهي اقوم بالذات من الجملة فتكون الجملة ابعد من الوجود **فص**
واجب الوجود لذاته لا فصل له ولا جنس له ولا حد له واجب الوجود لا مقوم له فلا موضوع له فلا مشارك له في الموضوع فلا ضد له **فص** واجب الوجود لا موضوع
له ولا اشارة اليه الا بصريح العرفان فهو ظاهر **فص** واجب الوجود مبدا كل فيض وهو ظاهر فله الكل من حيث لا كثرة فيه فهو من حيث هو ظاهر
فهو ينال الكل من ذاته فعلمه بالكل بعد ذاته وتحدا الكل بالنسبة الى ذاته فهو الكل في وحدة **فص** هو الحق فكيف لا وقد وجب وهو الباطن
فكيف لا وقد ظهر فهو ظاهر من حيث هو باطن وباطن من حيث هو ظاهر فخذ من بطونه الى ظهوره يظهر ويبطن **فص** كل ما عرف سببه
من حيث اوجبه فقد عرف واذا رتبت الاسباب انتهت اواخرها الى الجزئيات الشخصية على سبيل الايجاب فكل كلي وجزئي ظاهر عن ظاهريته الاولى
ولكن ليس يظهر له شيء منها عن ذواتها فيدخلها الزمان والان بل عن ذاته والترتيب الذي عنده شخصا فشخصا بغير نهاية فعالم علمه بذاته هو الكل الثاني لا نهاية
له ولا حد وهناك الامر **فص** علمه الاول لذاته لا ينقسم وعلمه الثاني عن ذاته اذا تكثر لم تكن الكثرة في ذاته بل بعد ذاته وما يسقط من ورقة الا يعلمها
من هناك يجري القلم في اللوح جريانا متناهيا الى يوم القيامة اذا كان مرتع بصرك ذلك الجناب ومد الله مرتع ذلك الفؤاد كنت في طيب ثم تدهش **فص**
انعدال الاحدية بعض الى الابدية واذا استطلعتها فقد طلب الاحدية وكان علما طالب الكثرة وكان يوحا ومن العلم على اللوح بالخلق
فص اسم ما لا تناهي له وكل شيء له الخلق وما له مكان ووجب في الامر هنالك العز الناهي كم شئت **فص** لحظت الاحدية وكانت
لله ملحوظة القدرة فلزم العلم الثاني المشتمل على الكثرة وهنالك افق عالم الربوبية يليها عالم الامر يجري به القلم على اللوح فيكثر الوحدة حيث يغشى
السدرة ما يغشى الروح والكلمة فهنالك افق عالم الامر يليها العرش والكرسي والسموات وما فيها كل يسبح بحمده ثم يدور على المبدا وهنالك عالم الخلق
ليحيث منه الى عالم الامر وما لو يكل فرد **فص** لك ان تلحظ عالم الخلق فترى فيه امارات الصنعة ولك ان تعرض عنه وتلحظ عالم الوجود
المحض وتعلم انه لا بد من وجود بالذات وتعلم كيف ينبغي عليه الوجود بالذات فان اعتبرت عالم الخلق فانت صاعد وان اعتبرت عالم الوجود
المحض فانت نازل تعرف بالنزول ان ليس هذا ذاك وتعرف بالصعود ان هذا هذا سنريهم اياتنا في الافاق وفي انفسهم حتى يتبين لهم انه
الحق اولم يكف بربك انه على كل شيء شهيد **فص** اذا عرفت اولا الحق عرفت الحق وعرفت ما ليس بحق وان عرفت الباطل اولا عرفت
الباطل ولم تعرف الحق فانظر الى الحق فانك لا تحب الافلين بل توجه بوجهك **فص** اليس قد استبان لك ان الحق الواجب لا ينقسم قولا على كثيرين
فلا شريك له ولا يقابل ضدا ولا يحرى مقدارا ولا حدا ولا تختلف ماهيته وهويته ولا يتغاير ظاهره وباطنه فانظر هل ما تقبله
مشاعرك وتمثله ضمائرك كذلك لا يجوز ان يكون هذا الاله فاذا ما منه فدع هذا اليه معتذرا عارفا **فص** كل ادراك فاما ان يكون
لملائم او لغير ملائم بل مناف او لما ليس بملائم ولا مناف فاللذة ادراك الملائم والاذى ادراك المنافي وان لكل ادراك كمالا ولذته ادراكه فللشهوة
ما تشتهيه وللغضب الغلبة وللوهم الرجاء ولكل حس ما يعد له ولما هو اعلى الحق وخصوصا الحق بالذات قال من هو معشوق
دراكه **فص** النفس المطمئنة كمالها عرفان الحق الاول بادراكها فمعرفتها بالحق الاول على ما هو عليه من قدسه على ما يتجلى لها هو اللذة القصوى **فص** كل
مدرك منه من جهة ما ادركه فيه التقبيل والاتصال فالنفس المطمئنة ستختلط بمعنى من اللذة الحقة على ضرب من الاتصال فيرى الحق وعلى
مرح انما اذا رجعت الى ذاتها والتفت لها **فص** ما كل ذي لذة يشعر بها ولا كل محتاج الى الغضب يغضب فيقال قد يعافى البدن المحرور بسبب الحلو
وتنشمه الصبي من جوع ويموت بعافت الطعام وقد يتعب يديه جوعا ما كل مسلط في سموم تحيط به الحيلة لا يوله احراق النار ولا انجماد
الزمهرير **فص** ما حال المحرور اذا كشف عنه غطاؤه المزاج ومن به جوع بولموس فاستفرغ من معدته الاذى والحديد اذا اسرفت
دون الخروج حارجة الحس الاول لسيل الحلو واستلذاذه الحس الثاني فتلك الجوع اللاذع الحس الثالث فهلكه الالم انما كذلك اذا كشف عنك
غطاؤك فتصل الى الوحدة حينئذ **فص** ان لك منك غطاء فضلا عن لباسك من البدن فاجتهد ان ترفع الحجاب وتتجرد فحينئذ تلحق فلا تسأل عما تباشره فان الممت

ويل لك وان سلمت فطوبى لك وانت في بدنك تكون كانك لست في بدنك وكانك من صقع الملكوت فترى ما لا عين رأت ولا اذن سمعت ولا خطر
على قلب بشر فاتخذ لك عند الحق عهدا الى ان تاتيه فردا **فص** ما عولت الذي عند الحق من الحق وهنالك صورة العشق فهو معشوق لذاته وان
لم يعشق له بد منه فمنه انه وان لم يلحق به وجود وفوق التمام فيفضل ليسبح على الاتمام **فص** من يشاهد الحق لزمه لزوما او تركه مجردا ولا يختلج
من هاهنا المرسلين الا من ذاك الحول ومن تركه عجز انعقادا عن عوز او هو مستحيل فحسب ووسيع مطلق وهو لا يتبيع اجر المحسنين **فص**
صلت السماء بدورانها والارض برجحانها والماء بسيلانه والمطر بهطلانه وقد تصلي له ولا تشعر ولذكر الله اكبر **فص** ان الروح الذي لك
من جوهر عالم الامر لا تتشكل بصورة ولا تخلق بخلقه ولا تتعين باشارة ولا تتردد بين سكون وحركة فلذلك تدرك المعدوم الذي
فات والمنتظر الذي هو ات وتسيح في الملكوت وتنتقش من عالم الجبروت **فص** انت مركب من جوهرين احدهما مشكل مصور مكيف مقدر متحرك
ساكن متحيز منقسم والثاني مباين لذاك في هذه الصفات غير مشارك له في حقيقة الذات ينال العقل ويعرض عنه الوهم فقد جمعت من عالم الخلق
ومن عالم الامر لان روحك من امر ربك وبدنك من خلق ربك **فص** النبوة تختص في روحها بقوة قدسية تذعن لها غريزة عالم الخلق الاكبر
كما تذعن لروحك غريزة عالم الخلق الاصغر فتاتي بمعجزات خارجة عن الجبلة والعادات ولا تصدأ مرآتها ولا يمنعها شيء عن مطالعة اللوح المحفوظ من الكتاب
الذي لا يبطل وذوات الملائكة التي هي الرسل فتبلغ ما عند الله **فص** الملك صورة علمية جواهرها علوم ابداعية ليست كالالواح فيها نقوش او صور
فيها علوم بل هي علوم ابداعية قائمة بذواتها تلحظ الامر الاعلى فينطبع في هوياتها ما تلحظ وهي مطلقة لكن الروح القدسية تخاطبها في اليقظة والروح البشرية
تعاشرها في النوم **فص** ان الانسان منقسم الى سر وعلن اما علنه فهو الجسم المحسوس باعضائه وامشاجه وقد وقف الحس على ظاهره ودل التشريح
على باطنه واما سره فقوى روحه **فص** ان جوهر روح الانسان ينقسم الى قسمين قسم موكل بالعمل وقسم موكل بالادراك والعمل له اقسام نباتي
وحيواني وانساني والادراك ايضا حيواني وانساني **فص** وهذه الاقسام الخمسة موجودة في الانسان فيشارك في كثير منها غيره العمل النباتي
غرضه حفظ الشخص بتغذيته وحفظ النوع بتوليده وتنميته بالتوليد وقد سلطت احداها على نوع الانسان وهي شهوة القوة النباتية والاجام منها الى جرجها
العمل الحيواني جذب النافع وتعصبه الشهوة ودفع الضار وتستعمله الغضب ولولا الغضب هذا من قوى روح الانسان العمل الانساني
اختيار الجميل النافع في المقصد المعمور اليه بالحركة العاجلة وبحذاء السمعة على العمل ويدرك الحد بعقل عمري التجارب وبوسعه العمل وعلى
التاديب بعد محمد من العمل الاجمل **فص** الادراك الحيواني الانفعال ولا ان النفع احساس الحاسة حتى اذا جاء معاينة صاحبه زمل عند ناظريه ومثاله
صور وكذلك المدرك يكون احساس الصورة فاذا احتلس عن صورة فقد ضاع المعرفة كالحس ياخذ من المحسوس صوره فتتوقع الذاكرة وان
غاب عن المحسوس **فص** الادراك الحيواني اما في الظاهر واما في الباطن والادراك الظاهر هو الحواس الخمس لكنه المشاعر والادراك الباطن هو الحواس
للوهم وحوله كل حس من الحواس الظاهرة يبادر عن المحسوس بمثل كيفيته فان كان المحسوس ثم يلتقف منه صورته وان زال كالعين اذا احدق الشمس يثبت فيه
شبح الشمس فاذا اعرض عن جرم الشمس بقي حسية للشمس الا ربما وربما استولى على جرم الحدقة فاضعفها وكذلك السمع اذا اعرض عن الصوت القوي بقيت
طنين يتعب بعده وكذلك حكم الرائحة والطعم وهذا في اللمس اظهر الصبر ربما يشبع فانحاش ... بحلاوة فاذا زال ولم يكن بوانا سمع الشيخ بوجه جوهه فيه الهواء
المتقلب من صاكن على كل شيء الى ... معتدل يحس الحيث فمن استحالة ... مثل ذلك حال الشم والذوق **فص** ان وراء
المشاعر الظاهرة شركا وحبالا الاصطياد ما يصيده الحس من الصورة ومن ذلك قوة تسمى مصورة وقد وضعت في مقدم الدماغ وهي التي تثبت
صور المحسوسات بعد زوالها من مسامتة الحواس او ملاقاتها فتزول عن الحس وتبقى فيها ومن وراءها قوة تسمى وهما وهي التي تدرك من المحسوس ما لا يحس مثل القوة
التي في الشاة اذا تشبح صورة الذئب في حاسة الشاة فتشبحت عداوته ورداءته فيه اذ كانت الحاسة لا تدرك ذلك ومن قوة تسمى حافظة وهي خزانة ما
يدركه الوهم كما ان المصورة خزانة ما يدرك الحس وقوة تسمى مفكرة وهي التي تتسلط على الودائع في خزانتي المصورة والحافظة فتخلط بعضها ببعض وتفصل بعضها
عن بعض وانما تسمى مفكرة اذا استعملها روح الانسان والعقل فان استعملها الوهم سميت متخيلة لكن الحس لا يدرك صرف المعاني بل خلطا ولا يستثبته
بعد زوال المحسوس فان الحس لا يدرك زيدا من حيث هو صرف انسان بل انسانا له زيادة احوال من كم وكيف واين ووضع وغير ذلك لو كانت تلك
داخلة في حقيقة الانسانية لشارك فيها الناس كلهم والحس مع ذلك ينسلخ عن هذه الصورة اذا فارق المحسوس فلا يدرك الصورة الا في المادة ولا مع علائق
المادة **فص** الوهم والحس الباطن لا يدرك المعنى صرفا بل خلطا ولكن يستثبته بعد زوال المحسوس فان الوهم والتخيل ايضا لا يحضران في الباطن
صورة انسانية صرفة بل على نحو ما يحس من خارج مخلوطا بزوائد وغواش من كم وكيف واين ووضع فاذا حاولا ان يمثل فيه الانسانية من حيث هي
انسانية بلا زيادة اخرى لم يمكن ذلك انما يمكن استثبات الصورة الانسانية المخلوطة الماخوذة من الحس وان فارق المحسوس **فص** الروح الانسانية
هي التي تتمكن من تصور المعنى بحده وحقيقته منفوضا عنه اللواحق الغريبة ماخوذا من حيث تشترك فيه الكثرة وذلك بقوة لها تسمى العقل النظري
وهذه الروح كمرآة وهذا العقل النظري كصقالها وهذه المعقولات ترتسم فيها من الفيض الالهي كما ترتسم الاشباح في المرايا الصقيلة اذا لم يفسد

صفاتها بجميع ولم يعرض بجسده من صفات الحاضر الجانب الاعلى بعمل يا تحاد من الشهوة والغضب والحس والتخيل فاذا اعرضت عن هذه وتوجهت تلقاء عالم الامر
لحقت الملكوت الاعلى واتصلت بالملأ الاعلى **فصل** الروح القدسية لا يشغلها جهة تحت عن جهة فوق ولا يستغرق الحس الظاهر حسها الباطن
ويتعدى اثرها منها الى اجسام العالم وما فيه وتقبل المعقولات من الروح الملكي بلا تعلم من الناس **فصل** الارواح العامية الضعيفة اذا مالت
الى الباطن غابت عن الظاهر واذا مالت الى الظاهر غابت عن الباطن واذا ركنت من الظاهر الى شيء غابت عن الاخر واذا اتجهت من الباطن الى
قوة غابت عن اخرى [illegible] البصر يخل بالسمع والخوف يشغل عن الغضب والفكر يصد عن الذكر والتذكر يصرف عن التفكر **فصل** والروح القدسية لا
يشغلها شان عن شان **فصل** الحد المشترك بين الباطن والظاهر قوة هي مجمع ادراك الحواس ومتأدياتها الحقيقة الاحساس وعندها يرتسم صورة
آلة تحركت بالتعجيل فبقي الصورة محفوظة فيها وان الشيء يحس لحظة مستقيما او لحظة مستديرا من غير ان يكون كذلك الا ان [illegible] لا يطول ثباته فيها

[illegible]

حيوان ناطق تكون الحيوان جنسا والناطق فصلا فصل الموضوع هو الشيء الحاصل للصفات والاحوال المختلفة مثل الماء للجمد والغليان والخشب للكرسيه
والبابيه والثوب للسواد والبياض فصل هو اول من حيث انه منه ويعيد كل وجود لعين وهو اول من حيث انه اولى بالوجود وهو اول من حيث ان كل
زمان حصل الموجود فقد وجد معه ذلك الشيء ووجد امر معه لانه هو اول لانه اذا اعتبر كل شيء كان فيه او لا امره وما قبوله لا
[illegible]

[illegible]

افلاطون فقد بين بسائل هذه الاقاويل والنظر فيها على التفصيل ان الاختلاف من الرايين والتباين بين الاعتقادين ومالكيه فيضيع جدا الى الآن لافلاطن اقاويل

فيما المنطقية الى زعم كثير من الناس ان منه ومن ارسطو فيها خلافا وانما يكون على ما يزعمون بعض الفاوحد اليباسيه والكليه والالهيه حسب ما ذكرناه ومن ذلك ايضا

حال الابصار وكيفيته وما نسب الى افلاطن ... ان ارسطو يرى ان الابصار انما يكون بانفعال من البصر وافلاطن يرى ان الابصار انما يكون

بخروج شيء من البصر وملاقاته المبصر ...

[illegible]

المعروف [illegible] من [illegible] ذلك الكتاب [illegible]

الاطلاق [illegible] كل [illegible]

من [illegible] فان [illegible] الاطلاق [illegible]

[illegible]

[illegible] ارسطوطاليس [illegible] في كتاب [illegible]

[illegible]

[illegible]

الى غير شي ... كل ذلك من الدلايل والحجج والبراهين التي يوجد كتبها مملوة منها وخصوصا ما فيها في الروحه ... الطبع ... الكتاب ... في ...

الباب ... ملك الاقاويل ... والصواب ... البارى ... العالم ...

[illegible]

... كتاب الذاكر

فيما ... عن ابي نصر الفارابي قال ابو اسحق ابرهيم بن عبد الله البغدادي كنت ...

[illegible]

[illegible] الالات و ادوات [illegible] المطلوب

[illegible] وحدت [illegible]

[illegible]

فصل [illegible]

[illegible]

فصل [illegible]

[illegible]

فصل [illegible]

[illegible]

فصل [illegible]

[illegible]

فصل لو وجب ان يكون كل ما كان لوجه الكواكب تسيما لون الوم حسن الربح لما علي الفاضل والاراده الدائم لوجب ان يكون كل ما لو ما حصل جسام السعد لما بينا وكذا اذا قرب منها واشد ملاته ولو وجب ان يكون كلما حركته سريعا وقطعه من الكواكب والاسل في المواليد والتشايع والحوايج لوجب ان يكون كل من دكل برج من الادوار السفلية اول عليها اذ قرب منها واشد شبها واشد اتصالا وكذلك الامر في سايره فصل اما من نظر في امر البروج علا وحد كل سمة في شقة الحكم انه دليل ناس كمواب ومصوصا الانسان ثم ما كان النور معلوم حكم بانه دليل في العنق والاكتاف وكذلك الى ان صير الى الحوت حكم بانه دليل في القدمين ...

فصل ... من حكم ان زحل من ابطا الكواكب سيرا واكثرها ...

فصل ... من ان الكواكب ...

فصل ... لما كانت الكواكب الشمس في ذواتها لا حاره ولا باردة ولا رطبه ولا يابسه ...

فصل ... وعليه التوكل والله الموفق لكل خير

كتاب تحصيل السعادة تصنيف الحكيم الفيلسوف المعلم الثاني ابي نصر محمد الفارابي سكره الله برحمته

بسم الله الرحمن الرحيم الاشياء الانسانية التي اذا حصلت في الامم وفي اهل المدن حصلت لهم بها السعادة الدنيا في الحيوة الاولى والسعادة القصوى في الحيوة الاخرى اربعة اجناس الفضائل النظرية والفضائل الفكرية والفضائل الخلقية والصناعات العملية فالفضائل النظرية هي العلوم التي الغرض الاقصى منها ان تحصل الموجودات والتي تحتوي عليها معقولة متيقنة فقط وهذه العلوم منها ما يحصل للانسان منذ اول امره من حيث لا يشعر ولا يدري كيف ومن اين حصلت وهي العلوم الاول ومنها ما يحصل بتامل وعن فحص واستنباط وعن تعليم وتعلم والاشياء المعلومة بالعلوم الاول هي المقدمات الاول ومنها يصار الى العلوم المتاخرة التي تحصل عن فحص واستنباط او تعلم وتعليم والاشياء التي تلتمس علمها بتعلم او تعليم هي التي من اول الامر مجهولة فاذا فحص عنها والتمس علمها صارت مطلوبة فاذا حصل اليقين بها عن استنباط او عن تعلم صارت معلومة واعتقادا ورايا وعلما وصارت نتايج والملتمس من كل مطلوب هو ان يحصل به الحق اليقين ثم ان كثيرا ما لا يحصل لنا فيه اليقين بل انما يحصل لنا فيه الظن وربما يحصل لنا فيه تخييل وتمثيل ... والذي يسلكه فيه مصيرا الى المطلوب فانه لا يمكن ان يكون طريق احد نوعا لنا في المطلوبات اعتقادات مختلفة ... بالفصول ... وكون عندنا ان الطرق ... والفاحص ... الطرق المختلفة ... حتى ... الحق ... مثال الحق ... في التماس علم الموجودات ...

التعليم والتعلم معرفة الاشياء التي ذكرناها وحدة الغريزة ... فكذلك ... من ... في كل جنس من الموجودات اذا كانت لها الاحوال والشرايط التي ... علمه من ذلك الجنس هي مبادي التعليم في ذلك الجنس واذا كانت للانواع التي يحتوي عليها ذلك الجنس ... عليها ذلك الجنس هي مبادي الوجود ... ذلك الجنس ... كانت مبادي التعليم فيه هي بانفسها مبادي الوجود ... المعلومات ... اسبابا لعلل الوجود ... ذلك الجنس ... مبادي التعليم في ذلك الجنس هي مبادي الوجود ... البراهين الكاينة ... ما هو وما هو الشي ... ومباديه ... ومبادي الوجود ... لماذا وجوده ... ولماذا وجد ... احناس الموجودات ... المبدا الاقصى للوجود ... المبادي ... العلوم ... مبادي الوجود ... المبادي ... الاربعة ...

... الجنس ... مبادي التعليم ... مبادي الوجود ... المبادي ... الطريق ... المبدا ... المعلومة ... الاشياء ... المبدا ... وجودها ... الاعداد ... الاعظام ... التقدير ... الترتيب ... التاليف وحسن النظام ... من جهة ... الاعداد ... الاعظام ...

وجودة الترتيب واتقان التاليف وحسن النظام من جهة ما هي اعظام فقط ثم من بعد ذلك يفطن في سائر الموجودات الاخر فما كان منها جهة
المقادير وجودة الترتيب وحسن النظام من جهة الاعداد فقط اعطاها اياه ويتطلع ايضا في سائر الاشيا التي لها اعظام فيعطيها كل ما يلحق الاعظام من جهة
ما هي اعظام من اشكال واوضاع وعدد وترتيب وتاليف ونظام ومقدار ما كان منها يلحقه هذه الاشيا من جهة الاعداد ومن جهة الاعظام جميعا اعطاه
ما يوجد في الجنسين من ذلك الى ان ياتي على جميع الموجودات التي يمكن ان يوجد فيها هذه الاشيا من جهة الاعداد والاعظام فيحدث من ذلك اشيا في علوم المناظر
وعلوم الاكر المتحركة وعلوم في الاجسام السماوية وعلم الموسيقى وعلم الاثقال وعلم الحيل ويستوفي فيما فتحدث في الاعداد والاعظام جميع الاشيا التي هي مبادي التعاليم
في الجنس الذي يطلب فيه الترتيب الذي يحصل من القوة التي يقوم ذكرها فيصير الى ما يقصد من اعطاء شي بعد شي من ذلك في شي مما يطلب فيه الى ان ياتي عليها اجمع
او يبلغ من علم ذلك الجنس الى مقدار ما يحصل منه اصول الصناعة ويكون اذا كان ما يبقى من ذلك الجنس ونحو هذا العلم الذي نظر في الاعداد والاعظام ان
يكون مبادي التعليم فيه هي باعيانها مبادي الوجود فيكون براهينه كلها يجمع الامرين جميعا ان يعطي وجود الشي ولم هو موجود فيصير كلها براهين ان الشي ولم هو
معا ويستعمل من مبادي الوجود ما هو وماذا وكيف ذا وجوده دون الثلثة الاخر اذ ليس للاعداد ولا للاعظام المجردة في العقل عن المادة مبادي من جهتها
هي مبادي وجوده وانما يوجد لها المبادي الاخر من جهة ما يوجد ان طبيعتين او اراديتين والاشيا التي في المواد فلذلك لما كان نظره فيها لا من جهة
ما هي في المواد لم يستعمل فيها الا ما يوجد فيها من حيث هي لا في مواد وكذلك الا من الاعداد والاعظام الداخلة مثل المناظر والاعظام المتحركة التي
هي الاجسام السماوية والى الموسيقى والى الاثقال والحيل فيكون فيها اشيا ما تقترن وتصور بلا مادة اصلا ثم ما شابه ان يحتاج في تحديده وتصويره الى
ما يحده حتى يحتاج الى المادة في تحديده وتصوره حتى ان يجعل في المادة ويحتاج الى ذلك ثم لا يزال يرتقي فيما يلحق الاعداد والاعظام الى ما يحتاج في
ان يصير ما يعقل منه محتاجا في ان يصير معقولا الى المادة اكثر الى ان يصير الى الاجسام السماوية ثم الى الموسيقى ثم الى الاثقال وعلوم الحيل فيضطر
الى استعمال الاشيا التي يعسر ان يصير معقولة او لا يمكن ان يوجد الا في مواد فعند ذلك يضطر الى ادخال مبادي اخر غير مبادي ماذا وبماذا وكيف فيكون
قد صار ما هو في الوسط من الجنس الذي ليس فيه من مبادي الوجود الا ماذا وجوده ومن الجنس الذي يوجد فيه انواع المبادي الاربعة في علوم المبادي
الطبيعية فعند ذلك ينبغي ان يشرع في علم الموجودات التي يوجد لها مبادي الوجود الاربعة وهو جنس الموجودات التي لا يمكن ان يصير معقولا الا في المواد
فان المواد هي الطبيعية فيعطي الناظر فيها ذلك ان احد كمالي في جنس الامور الجزئية من مبادي التعاليم وهي المقدمات الاول ويطلع عليها ما يحصل له من العلم
الاول فما يحد منه ما يعلم انه يصلح ان يجعل مبادي العلم في هذا العلم فيشرع فينظر في الاجسام وفي الاشيا الموجودة للاجسام واجناس الاجسام هي التي
والاشيا التي يحتوي عليها العالم والتي هي اجناس الاجسام المحسوسة او التي توجد فيها الاشيا المحسوسة وهي الاجسام السماوية ثم الارض والماء والهواء وما
جانس ذلك من نار وبخار وغير ذلك ثم الاجسام الحجرية والمعدنية التي على سطح الارض وفي جوفها ثم النبات والحيوان غير الناطق والحيوان الناطق ويعطي في كل واحد
من اجناسها وفي كل واحد من انواع كل جنس وجوده ومبادي وجوده كلها ان يعطي في كل واحد من المطلوبات فيه انه موجود وما هو وعما هو وبماذا وكيف وجوده
ولماذا وجوده ولاجل ماذا وجوده وليس يقتصر في شي منه على مبادئه القريبة بل يعطي مبادي مباديه ومبادي مبادي مباديه الى ان ينتهي الى اقصى المبادي الجسمانية
التي له ومبادي التعليم في جل ما يحتوي عليه هذا العلم هي غير مبادي الوجود واما انه امر ما هي مبادي التعليم الى علم مبادي الوجود وذلك ان مبادي التعليم في كل
جنس من اجناس الامور الطبيعية هي اشيا متاخرة عن مبادي وجودها فان مبادي الوجود في هذا الجنس هي اسباب وجود مبادي التعليم واعلى تلك
الى علم مبادي كل جنس او نوع من اشيا كانت من تلك المبادي فان كانت تلك المبادي قريبة وكانت المبادي مبادي استعملت تلك المبادي القريبة مبادي
العلم فادى منها الى علم مبادي مباديه اذ اصارت تلك المبادي معلومة صرفها الى مبادي تلك المبادي الى ان ان ينتهي الى مبادي وجود ذلك الجنس
واذا انعكس مبادي التعليم الى مبادي الوجود حصلت مبادي الوجود معلومة كانت هناك اشيا اخر كانت هي تلك المبادي مجهولة سوى الاشيا
المعلومة الاول التي صار بها الى ما يصار الى المبادي استعمل تلك المبادي من مبادي الوجود مبادي التعليم انه يصير بها الى علم تلك الاشيا المتاخرة عنها
فيصير تلك المبادي بالاضافة الى تلك الاشيا مبادي التعليم ومبادي الوجود جميعا ويسلك بهذا المسلك في كل جنس من اجناس الاجسام المحسوسة وفي
نوع نوع من انواع كل جنس ويصير ما ينتهي النظر الى الاجسام السماوية ويفحص عن مبادي وجودها فيضطره النظر في مبادي وجودها الى ان يطلع على مبادي
ليست هي طبيعة ولا طبيعية بل موجودات اكمل وجودا من الطبيعة والاشيا الطبيعية ليست اجساما ولا في اجسام فيحتاج في ذلك الفحص الى علم اخر من
النظر فيما بعد الطبيعيات من الموجودات فيصير حينئذ كالمتوسط بين علم الطبيعة وعلم ما بعد الطبيعيات في رتبة الفحص والتعليم وفوق الطبيعيات
في رتبة الوجود وينتهي النظر الى النفس من مبادي وجود الحيوان فيضطره الى النظر في النفس ويطلع من ذلك على مبادي نفسانية ويرتقي منها
الى النظر في الحيوان الناطق واذا فحص عن مباديه اضطره النظر في الحيوان الناطق واذا فحص عن مباديه اضطره الى النظر فيما هو النطق وماذا وكيف
وعماذا ولماذا اضطره حينئذ الى العقل وعلى الاشيا المعقولة فيحتاج حينئذ الى ان يفحص عن ماذا العقل وبما ذا وكيف هو وعماذا ولماذا وجد فيضطره
الفحص الى ان يطلع من ذلك على مبادي غير جسمانية وجسمانيتها كالمبادي التي في الاجسام السماوية من الموجودات كتلك المبادي غير الجسمانية التي اطلع عليها عند نظره في السماء

١١٤

الى الاجسام السماوية ويطلع من امر النفس والعقل على مباديها التي لاجلها كونت وعلى الغايات والكمال الاقصى الذي لاجله كون الانسان ويعلم ان مبادي الطبيعة
التي في الانسان وفي العالم غير كافية في ان يصير الانسان بها الى الكمال الذي لاجل بلوغه كون الانسان ويبين انه يحتاج فيه الى مبادي نطقية عقلية يسعى بها
نحو ذلك الكمال فيكون قد لاح للناظر جنس اخر غير ما بعد الطبيعيات لابد للانسان ان يفحص عما يشتمل عليه ذلك الجنس وهي الاشيا التي يحصل للانسان اربابها
من المبادي العقلية التي فيه فيبلغ بها الكمال الذي يحصل معرفته في العلم الطبيعي ويبين مع ذلك ان هذه المبادي النطقية ليست انما هي اسباب الكمال الا
الكمال الذي لاجله كون ويعلم مع ذلك ان هذه المبادي العقلية هي ايضا مبادي لوجود اشيا كثيرة في الموجودات الطبيعية غير تلك التي اعطيها اياها الطبيعة
ويعلم ان الانسان انما يصير الى الكمال الاقصى الذي له بما يحصره في الحقيقة اذا سعى من هذه المبادي نحو بلوغ هذا الكمال وليس يمكنه ان يسعى نحوه
الا باستعمال اشيا كثيرة من الموجودات الطبيعية والى ان يفعل فيها افعالا يصير بها تلك الطبيعيات نافعة له في ان يبلغ الكمال الاقصى الذي سبيله ان يناله و
يتبين له مع ذلك في هذا العلم ان كل انسان انما ينال من ذلك الكمال قسطا ما وان ما يناله من ذلك القسط كان ابدا او نقص من جميع الكمالات ليس يمكن ان يبلغه
وحده بانفراده دون معاونة ناس كثيرين له وان فطرة كل انسان ان يكون مرتبطا فيما ينبغي ان يسعى له بانسان او ناس غيره وكل انسان من الناس بهذه الحال
وانه لذلك يحتاج كل انسان فيما له ان يبلغ من هذا الكمال الى مجاورة ناس اخرين واجتماعه معهم وكذلك في الفطرة الطبيعية لهذا الحيوان ان ياوي ويسكن مجاورا لمن
هو في نوعه فلذلك يسمى الحيوان الانسي والحيوان المدني فيحصل هاهنا علم اخر ونظر اخر يفحص عن هذه المبادي العقلية وعن الافعال والملكات التي بها يسعى الانسان
نحو هذا الكمال فيحصل من ذلك العلم الانساني والعلم المدني فيبتدي وينظر في الموجودات التي هي بعد الطبيعيات ويسلك فيها الطرق التي سلكها في الطبيعيات
ويسلك فيها الطرق التي سلكها في الطبيعيات ويجعل مبادي التعليم فيها ما يتفق ان يوجد من المقدمات الاول التي تصلح لهذا الجنس ثم ما قدمه في العلم الطبيعي مما
يليق ان يستعمل مبادي العلم في هذا الجنس ويرتب الترتيب الذي سلف ذكره الى ان يصار الى شي شي مما في هذا الجنس من الموجودات فيتبين للفاحص عنها
انه ليس يمكن ان يكون لشي منها مادة اصلا وانما ينبغي ان يفحص في كل واحد منها ماذا وكيف وجوده وعن ماذا ولماذا وجوده ولا يزال يفحص هكذا الى ان ينتهي
الى موجود لا يمكن ان يكون له سبب اصلا من هذه المبادي لا ماذا وجوده ولا عماذا وجوده ولا لماذا وجوده بل يكون هو المبدا الاول لجميع الموجودات
التي سلفت ذكرها ويكون هو الذي به وعنه وله وجوده بالانحاء التي لا تدخل عليه نقصا اصلا بل باكمل الانحاء التي بها يكون الشي مبدا للموجودات فاذا
وقف على هذا الفحص بعد ذلك عما يلزم ان يحصل في الموجودات اذ كان هو المبدا للموجودات سببا لها وجودها ومن بعد ذلك ان اعلاها رتبة في الوجود وهو
ادناها ما فيه في الوجود فيحصل معرفة الموجودات باقصى اسبابها وهذا هو النظر الالهي في الموجودات فان المبدا الاول هو الاله وما بعد
من المبادي التي ليست هي اجسام ولا في اجسام هي المبادي الالهية ثم بعد ذلك يشرع في العلم الانساني ويفحص عن الغرض الذي لاجله كون الانسان وهو الكمال
الذي يلزم ان يبلغه الانسان ماذا وكيف هو ثم يفحص عن جميع الاشيا التي بها يبلغ الانسان ذلك الكمال او تنفع في بلوغه وهي الخيرات والفضائل والحسنات ويميزها من
الاشيا التي تعوقه عن بلوغ ذلك الكمال وهي الشرور والنقائص والسيئات ويعرف ماذا وكيف كل واحد منها وعن ماذا ولماذا ولاجل ماذا الى ان تحصل كلها معلومة معقولة
متميزة بعضها عن بعض وهذا هو العلم المدني وهو علم الاشيا التي بها يحصل لاهل المدن بالاجتماع المدني نيل السعادة كل واحد بمقدار ما اعد له بالفطرة ويتبين له ان
الاجتماع المدني والجملة التي تحصل من اجتماع المدنيين في المدن شبيه باجتماع الاجسام في جملة العالم ويتبين له في جملة ما يشتمل عليه جملة العالم وكان في العالم مبدا
اول ثم مبادي اخر تتلوه على ترتيب وموجودات عن تلك المبادي وموجودات اخر تتلو تلك الموجودات على ترتيب الى ان ينتهي الى اخر الموجودات رتبة
في الوجود كذلك في جملة ما يشتمل عليه الامة او المدينة مبدا اول ثم مبادي اخر تتلوه وبعدهم اخرون يتلون تلك المبادي واخرون يتلونهم الى
ان ينتهي الى اخر المدنيين رتبة في المدينة والانسانية حتى يوجد فيما يشتمل عليه المدينة نظائر ما يشتمل عليه جملة العالم فهذا هو الكمال النظري وهو كما ترى
يشتمل على الاجناس الاربعة التي بها تحصل السعادة القصوى لاهل المدن والامم والذي يبقى بعد هذا ان تحصل هذه الاربعة بالفعل موجودة
في الامم والمدن ان لا اما انها اعطيها معقولة فقد اعطيها لكن ان كان اذا اعطيت معقولة فقد اعطيت موجودة فقد اعطت العلوم النظرية هذه
الاشيا موجودة بالفعل مثل انه ان كان اذا اعطيت النامية معقولة وعقل ماذا المثلث النامية وماذا الجسم النامي فقد اعطيت النامية في الانسانية
في الانسان الذي عقل كيف هذا النبات ويكون اذا اعطي انسانا معقولا فقد اعطي انسانا موجودا فان العلوم النظرية قد اعطت ذلك وان لم يكن اذا
عقل الشي فقد وجد خارج العقل واذا اعطي معقولا فقد اعطي موجودا الا ضرورة يمكن ما يقصد ايجاده من الاشيا الى شي اخر غير العلم النظري
ذلك ان الاشيا المعقولة من حيث هي معقولة هي مخلصة من الاحوال والاعراض التي تكون لها وهي موجودة خارج النفس فهذه الاعراض
فيها يدوم واحد بالعدد ولا يتبدل ولا يتغير اصلا وفي التي لا تدوم واحدة في النوع ويتبدل فلذلك يلزم في الاشيا المعقولة ان تدوم واحدة بالنوع
اذا احتيج الى ايجادها خارج النفس ان تقترن بها الاحوال والاعراض التي شانها ان تقترن بها اذا وضعت ان توجد بالفعل خارج النفس وذلك عام
في المعقولات الطبيعية التي توجد وهي دائمة واحدة بالنوع وفي المعقولات الارادية غير ان المعقولات الطبيعية التي توجد خارج النفس انما تقترن
عن الطبيعة وتقترن بها تلك الاعراض بالطبيعة واما المعقولات التي يمكن ان توجد خارج النفس بالارادة فان الاعراض والاحوال التي تقترن

جامع وجود ما هي اقصى الارادة ولا يمكن ان توجد الا [illegible] بها وكل ما شانه ان توجد بالارادة فانه لا يمكن ان توجد او يعلم اولا [illegible] متى كانت
شي من المعقولات الارادية ومعها ان توجد بالفعل خارج النفس ان يعلم اولا الاحوال التي من شانها ان تقترن به عند وجوده ولا [illegible] من الاشيا
التي توجد واحدة بالعدد بل بالنوع او بالجنس صارت الاعراض والاحوال التي شانها ان تقترن بها اعراضا واحوالا تتبدل عليها دائما وتزداد وتنقص وتتركب
[illegible] تركيبات لا تحاط [illegible] صورته لا يتبدل ولا [illegible] اصلا [illegible] لا يمكن ان يحصل لها قوانين [illegible] يحصل لها [illegible]
والتي لا يمكن ان يحصل لها قوانين اصلا فهي التي [illegible] والتي يمكن ان يحصل لها قوانين [illegible] تتبدل احوالها في مدة طويلة [illegible]
منها موجود [illegible] يحصل على حسب ما عليه المريد الفاعل له وربما لم يحصل منه شي اصلا وذلك [illegible] الفائقة له التي بعضها امور طبيعية
وبعضها ارادية كائنة عن ارادات قوم اخرين وليس انما تختلف هذه المعقولات الارادية في الازمان المختلفة حتى يوجد في زمان ما يخالفه في اعراضها
واحوالها لما يوجد عليه في زمان قبل او بعد بل تختلف ايضا احوالها [illegible] وجودها في الامكنة المختلفة كما يتبين ذلك في الاشيا الطبيعية مثل الانسان فانه
اذا وجد بالفعل خارج النفس يكون ما يوجد فيه من الاحوال والاعراض في زمان ما مخالفا لما يوجد فيه في زمان اخر بعده او قبله وكذلك حاله في الامكنة المختلفة
فان الاعراض والاحوال التي يوجد لها [illegible] في بلاد [illegible] مخالفة لما يوجد منه في بلاد [illegible] والمعقول في جميع ذلك من معنى الانسان معقول واحد كذلك الاشيا
الارادية مثل العفة واليسار [illegible] هي معان معقولة ارادية واذا اريد ان توجد بالفعل كان ما يقترن بها من الاعراض عند وجودها في زمان
ما مخالفا لما يقترن بها من الاعراض في زمان اخر وما من شانه ان يوجد [illegible] عند امة ما غير ما يكون [illegible] من الاعراض عند وجودها في امة اخرى
[illegible] ما يتبدل هذه الاعراض عليه ساعة ساعة وبعضها يوما يوما وبعضها شهرا شهرا وبعضها سنة سنة وبعضها حقبا حقبا وبعضها في احقاب احقاب [illegible]
كان شي من هذه مزمعا ان يوجد بالارادة فينبغي ان يكون المريد لايجاد شي من هذه بالفعل خارج النفس قد علم ما يتبدل عليه الاعراض [illegible]
فيها وفي المكان المحدود من المعمورة فيعلم الاعراض التي سبيلها ان يكون لها شانها ان توجد بالارادة ساعة ساعة والتي توجد شهرا شهرا والتي توجد سنة سنة
والتي توجد حقبا حقبا او في مدة اخرى طويلة محدودة الطول [illegible] ما كبر او ما صغر [illegible] ان يكون مشتركا للامم كلها او للبعض [illegible]
او المدينة واحدة في مدة طويلة او مشتركا لهم [illegible] قصيرة او خاصا [illegible] قصيرة وانما تتبدل اعراض هذه المعقولات واحوالها [illegible]
الواردة في المعمورة اما شيئا كلها اوشيئا [illegible] او طائفة من مدينة او لانسان واحد والاشياء الواردة اما واردة طبيعية او
واردة ارادية وهذه الاشيا ليس يحيط بها العلوم النظرية انما تحيط بالمعقولات التي لا تتبدل اصلا فلذلك تحتاج الى قوة اخرى [illegible] يكون بها تمييز الاشيا
المعقول الارادية من جهة ما يوجد لها هذه الاعراض المتبدلة وهي الجهات التي تحصل موجودة بالفعل عن الارادة في زمان ما محدود ومكان محدود
[illegible] محدودة فالمهيمنة والقوة التي بها تستنبط من الاعراض التي شانها ان تبدل لهذه المعقولات التي [illegible] ان توجد بالارادة عند [illegible]
ايجادها بالفعل عن الارادة في زمان محدود ومكان محدود [illegible] طال الزمان او قصر عظم المكان او صغر هي القوة الفكرية والاشيا التي
سبيلها ان تستنبط بالقوة الفكرية انما تستنبط على انها نافعة في ان تحصل غاية ما وغرض ما المستنبط انما يضعف الغاية [illegible] الا وتفحص عن
الاشيا التي تحصل بها تلك الغاية [illegible] الغرض والكمال [illegible] الفكرية [illegible] تستنبط انفع الاشيا في تحصيلها وربما كانت خيرا في الحقيقة وربما
كانت شرا وربما كانت تخيلات مظنونة انها خيرات واذا كانت الاشيا التي تستنبط هي انفع الامور في غاية ما فاضلة كانت الاشيا التي تستنبط [illegible]
واذا كانت [illegible] الاشيا التي تستنبط بالقوة الفكرية [illegible] وامور [illegible] واذا كانت الغايات خيرات مظنونة كانت
النافعة في حصولها وبلوغها خيرات مظنونة [illegible] القوة الفكرية هذه القسمة فيكون الفضيلة الفكرية هي التي تستنبط ما هو انفع في غاية ما فاضلة واما القوة
الفكرية التي تستنبط بها ما هو انفع في غاية [illegible] فضيلة فكرية بل ينبغي ان يسمى باسما اخر واما كانت القوة الفكرية تستنبط بها ما هو انفع في المظنونة
[illegible] تلك القوة مظنونا انها فضيلة فكرية والفضيلة الفكرية منها ما يقتدر به على جودة الاستنباط لما هو انفع في غاية فاضلة مشتركة لامم او لامة او
لمدينة عند وارد مشترك [illegible] ان يقال انفع في غاية فاضلة ومن ان يقال انفع واجمل فان الانفع الاجمل هو بالحقيقة فاضلة والانفع في غاية [illegible]
هو الاجمل في تلك الغاية فهذه الفضيلة الفكرية هي فضيلة فكرية مدنية وهذه المشتركة ربما كانت ما سبيلها ان يبقى ويوجد مدة طويلة ومنها ما يتبدل في مدد
قصار الا ان الفضيلة الفكرية التي انما تستنبط الانفع الاجمل المشترك لامم او لامة او لمدينة اذا كان شانها ان يستنبط ما يبقى مدة طويلة او يكون يتبدل في
مدة قصيرة فهي فضيلة فكرية مدنية فان كانت انما تستنبط [illegible] لامم او لامة او لمدينة ما انما يتبدل في احقاب او في مدة طويلة محدودة كانت
[illegible] ان يكون [illegible] على وضع النواميس واما الفضيلة الفكرية التي انما تستنبط بها ما يتبدل في مدد قصار فهي القوة على اصناف التدبيرات الجزوية الزمنية
عند الاشيا الواردة والتي [illegible] ولا على الامم او على الامة او على المدينة [illegible] تلك الغايات الاول واما القوة التي يستنبط بها ما هو انفع واجمل
هو انفع في غاية ما فاضلة لطائفة من اهل المدينة او لاهل منزل فانها فضائل فكرية منسوبة الى تلك الطائفة مثل انها فضيلة فكرية [illegible] او فضيلة فكرية [illegible]
وهذه ايضا ينقسم الى ما سبيله ان لا يتبدل الا في مدة طويلة والى ما يتبدل في مدد قصار وقد ينقسم الفضيلة الى اجزاء صغار من هذه مثل الفضيلة الفكرية التي تستنبط

بها ما هو الانفع والاجمل معا في غرض صناعة او في غرض غرض حادث في وقت وقت فيكون اقسامها على عدد اقسام الصنائع وعلى عدد اقسام [illegible] فان عدد القوة
[illegible] في ان يجود استنباط الانسان بها ما هو انفع واجمل في غاية يحصلها عند ارادة يحصلها هو في نفسه ويكون قوة فكرية يستنبط بها ما هو انفع واجمل في غاية فاضلة [illegible]
لغيره فهذه فضيلة فكرية مشورية وربما اجتمعت هاتان في انسان واحد وربما افترقتا وظاهر ان الذي له فضيلة يستنبط بها الانفع والاجمل والاجمل في غاية ما فاضلة هو خير
كان المستنبط خيرا في الحقيقة سواء لنفسه او لغيره في الحقيقة سواء لغيره او خيرا مظنونا عند من [illegible] ذلك الخير ليس يمكن ان يكون له هذه القوة او يكون له فضيلة
[illegible] من فضل انه [illegible] الانسان الخير [illegible] كان خيرا في الحقيقة او خيرا مظنونا [illegible] الطبيب انه خبير [illegible] وكذلك [illegible] الخير الذي هو [illegible]
[illegible] ليس يكون [illegible] فاضلا ليس خيرا فاضلا في فكره بل خيرا فاضلا في خلقه وافعاله ويشبه ان يكون فضله وخلقه وافعاله على مقدار قوة فكره على العمل [illegible]
الانفع والاجمل فان كان انما تستنبط فضيلته الفكرية من الانفع والاجمل ما هو عظيم القوة مثل الانفع في غاية فاضلة مشتركة لامة او لامم او لمدينة [illegible]
[illegible] فينبغي ان يكون فضائل خلقية بحسب ذلك وكذلك ان كانت فضائله الفكرية انما تستنبط [illegible] الاشيا التي هي انفع في غاية خاصة [illegible]
[illegible] بحسب ذلك فكل ما كان من هذه الفضائل الفكرية اكمل رياسة واعظم قوة كانت الفضائل الخلقية المقترنة به [illegible] واعظم قوة ولما كانت الفضيلة
الفكرية التي تستنبط بها ما هو انفع واجمل في الغايات المشتركة [illegible] المشتركة للامم او للامة او للمدينة مما كان منها لا يتبدل الا في مدة طويلة كانت [illegible]
رياسة واعظم قوة كانت الفضائل المقترنة بها اكملها رياسة واعظمها [illegible] قوة ويتلو ذلك الفضيلة الفكرية التي تجود بها استنباط ما هو انفع في غاية مشتركة
زمنية في مدد قصيرة [illegible] الفضائل المقترنة بها على حسب [illegible] يتلوها الفضائل الفكرية [illegible] من اجزاء المدينة [illegible]
او [illegible] سائر الاجزاء الاخر والفضائل الخلقية بها على حسب ذلك الى ان يؤول الى الفضائل الفكرية [illegible] صناعة صناعة [illegible] ومنزل منزل [illegible]
انسان في منزل منزل [illegible] عند وارد وارد [illegible] ساعة ساعة او يوما يوما فان الفضيلة [illegible] بما يجب وليس [illegible] ينبغي ان يفحص عن الفضيلة الكاملة التي هي اعظمها قوة
اي فضيلة هي هل هي مجموع الفضائل كلها او ان يكون فضيلة ما او عدة فضائل [illegible] الفضائل كلها [illegible] ينبغي ان يكون [illegible] الفضائل كلها [illegible]
الفضل اعظم الفضائل قوة [illegible] الفضيلة التي اذا اراد الانسان ان يوفي افعالها [illegible] الا باستعمال افعال سائر الفضائل [illegible] ان يحصل [illegible]
الفضائل كلها [illegible] اذا اراد ان يوفي افعال الفضيلة له استعمل افعال الفضائل الجزوية [illegible] كانت فضيلة الخلقية [illegible] يستعمل فيها افعال الفضائل الخلقية في كل [illegible]
من امم او مدن [illegible] او اقسام [illegible] او اجزاء كل [illegible] هذه الفضيلة هي الفضيلة الرئيسة التي لا فضيلة اشد [illegible] في الرياسة [illegible] الفضائل التي [illegible]
[illegible] هذه القوة في جزء جزء من اجزاء المدينة فان صاحب [illegible] ينبغي ان يكون له مع القوة الفكرية التي يستنبط بها الانفع والاجمل [illegible]
ان يكون له فضيلة خلقية اذا اراد ان يوفي [illegible] استعمل الفضائل التي في المجاهدين من جهة ما هم مجاهدون [illegible] ان يكون [illegible] يستعمل بها افعال الشجاعة
الجزوية التي في المجاهدين وكذلك الفضيلة الفكرية التي يستنبط بها ما هو الانفع والاجمل في غايات [illegible] المدينة ينبغي ان يكون فضيلة الخلقية [illegible]
الفضائل الجزوية التي في اصناف [illegible] الاموال من الناس [illegible] ان يكون حال الصناعات فان الصناعة الرئيسة التي لا [illegible] الرياسة
هي الصناعة التي اذا اردنا ان نوفي افعالها لم يمكن دون ان يستعمل افعال الصنائع كلها وهي الصناعة التي لا يحل [illegible] الصنائع كلها [illegible]
هي [illegible] الصناعات وهي اعظم الصناعات [illegible] الفضيلة الخلقية هي اعظم الفضائل [illegible] الصناعة سائر الصناعات فيكون صناعة من [illegible]
[illegible] اعظم [illegible] كانت [illegible] في باستعمال افعال الصنائع التي من جنسها مثل الصناعات الحربية الرئيسة فان صناعة قوة الجيوش [illegible] الصناعة
[illegible] الغرض منها باستعمال افعال الصنائع الحربية الجزوية [illegible] الصناعة التي رئاس الصناعة المالية المدنية هي الصناعة التي [illegible] افعال باستعمال
الصنائع الجزوية في اكتساب الاموال [illegible] كذلك في [illegible] من سائر الاقسام [illegible] ظاهر ان كل ما هو انفع واجمل [illegible] ان يكون اجمل في المشهور او اجمل [illegible]
في الحقيقة كذلك الغايات الفاضلة اما ان يكون فاضلة وخيرا في المشهور او فاضلة وخيرا في [illegible] او فاضلة وخيرا في الحقيقة وليس يمكن ان يستنبط
الاجمل [illegible] الا الذي [illegible] الخلقية [illegible] وكذلك [illegible] الفضائل التي هي اعظم قوة والجزويات التي هي اصغرها قوة فالفضيلة
الفكرية التي هي اعظمها قوة والفضيلة الخلقية التي هي اعظمها قوة لا [illegible] ان الفضيلة الفكرية [illegible] لا [illegible] ان يكون [illegible] الفضيلة النظرية [illegible]
[illegible] اعراض هذه المعقولات التي حصلتها الفضيلة النظرية [illegible] من [illegible] ان يكون هذه الاعراض [illegible] يكون الذي له الفضيلة الفكرية انما
يستنبط [illegible] من الاعراض والاحوال [illegible] المعقولات [illegible] حتى لا يكون ما [illegible] الا ان يكون [illegible]
ان يكون الفضيلة الفكرية [illegible] للفضيلة النظرية فيكون الفضيلة النظرية والفضيلة الفكرية الرئيسة والفضيلة الخلقية الرئيسة والصناعة الرئيسة [illegible]
بعضها بعضا [illegible] هذه الاخيرة [illegible] كاملة [illegible] في الرياسة [illegible] كانت الفضائل الخلقية [illegible] الفضيلة
النظرية [illegible] الفضيلة الفكرية [illegible] الاعراض [illegible] الفضيلة الفكرية [illegible] للفضائل
الخلقية فاذا كانت [illegible] الفضيلة الفكرية التي [illegible] الفضائل الخلقية التي سبيلها ان توجد [illegible] دون الفضائل الخلقية فان [illegible]
الفضيلة الفكرية عن الفضيلة الخلقية [illegible] استنباط الفضائل التي هي خيرات [illegible] فضيلة واحدة [illegible] وكيف [illegible]

للخير المحقق لنفسه او لغيره وان لم يكن هو به فكيف يقدر على استنباطه ولم يحصل غايته فالفضيلة الفكرية اذن اذا انفردت دون الفضيلة الخلقية لم يمكن ان يستنبط
بها الفضيلة الخلقية واذا كانت الفضيلة الخلقية لا تفارق الفكرية وكان وجودهما معا فكيف تستنبط الفضيلة الفكرية ثم يجعلها معه بها فانه يلزم ان كانت
مقارنة لها الا ان يكون استنباطها هي ان كانت هي التي تستنبط [illegible] ان يكون الخير [illegible] واما ان يجعل فضيلة اخرى مقترنة بالفضيلة
الفكرية غير الفضيلة الخلقية التي تستنبطها القوة الفكرية فان كانت تلك الفضيلة الخلقية كاسبة لها بما اراد لزم ان تكون الفضيلة الفكرية هي التي تستنبطها
فيعود الشك الاول فاذن يلزم ان تكون الفضيلة الفكرية هي التي تستنبطها الفضيلة الفكرية مقترنة بالفضيلة الفكرية سوى التي بها يستنبط الفضيلة الخيرة والغاية
الفاضلة ويكون تلك الفضيلة طبيعية كائنة بالطبع مقترنة بفضيلة فكرية كائنة بالطبع يستنبط بها الفضائل الخلقية الكائنة بارادة ويكون الفضيلة الكائنة بالارادة هي
هي الفضيلة الانسانية التي اذا حصلت للانسان بالطريق الذي يحصل بها الاشياء الارادية يحصل الفضيلة الفكرية الانسانية لكن ينبغي ان ينظر كيف هذه
الفضيلة الطبيعية هل هي بعينها هذه الفضيلة الارادية ام لا ولكن ينبغي ان يقال انها شبيهة بها مثل الملكات التي توجد في الحيوانات غير الناطقة مثل ما يقال
الشجاعة في الاسد والمكر في الثعلب والروغان في الذئب والسرقة في العقعق واشباه ذلك فانه لا يمتنع ان يكون كل انسان مفطورا على ان يكون قوة نفسه في
ان يتحرك الى فعل فضيلة ما من الفضائل او ملكة ما من الملكات في الحال اسهل عليه من حركته الى فعل ضدها [illegible] انما يتحرك الى [illegible] يكون الحركة عليه
اسهل ان لم يعسر عليه شيء [illegible] فاذا كان الانسان من الناس مفطورا اصلا على ان يكون حاله كما تقدم عليه [illegible] الاكثر من الجماعة عنها افعالا فهو [illegible]
عليه ذلك حتى صار [illegible] وقد صارت له تلك الملكة ارادية وقد كانت له تلك الملكة [illegible] الشبيهة بهذه طبيعية فان كانت كذلك في الفضائل الخلقية الجزئية
التي شانها ان تقترن بالفضائل الفكرية الجزئية فكذلك ينبغي ان يكون حال الفضائل الخلقية العظمى التي شانها ان تقترن بالفضائل الفكرية العظمى فان كانت كذلك لزم
ان يكون انسان دون انسان يكون مفطورا لفضيلة ما تشبه الفضيلة العظمى مقترنة بقوة فكرية بالطبع عظمى ثم سائر المراتب على ذلك فاذا كان كذلك فليس
اي انسان اتفق يكون صناعته وفضيلته الخلقية وفضيلته الفكرية عظيمة القوة فاذن الملوك ليس انما هم ملوك بالارادة فقط بل بالطبيعة وكذلك
الخدم خدم بالطبيعة اولا ثم انما بالارادة فيكمل ما اعدوا له بالطبيعة فاذا كان كذلك فالفضيلة النظرية والفضيلة الفكرية العظمى والفضيلة الخلقية
العظمى والصناعة العملية العظمى انما سبيلها ان تحصل فيمن اعد لها بالطبع وهم ذوو الطبائع الفائقة العظيمة القوى جدا فاذا حصلت هذه في انسان ما بقي
بعد هذا ان يحصل الجزئية في الامم والمدن ويبقى ان يعلم كيف الطريق الى ايجاد هذه الجزئية في الامم والمدن فان الذي له هذه القوة العظمى ينبغي
ان يكون له مقدرة على تحصيل جزئيات هذه في الامم والمدن وتحصيلها [illegible] بتعليم وتاديب والتعليم هو ايجاد الفضائل النظرية في الامم والمدن
والتاديب هو طريق ايجاد الفضائل الخلقية والصناعات العملية في الامم والتعليم هو بقول فقط والتاديب هو ان يعود الامم والمدنيين الافعال
الكائنة عن الملكات العملية بان ينهض عزائمهم نحو فعلها وان يصير تلك وافعالها مستولية على نفوسهم ويجعلوا كالعاشقين لها وانهاض العزائم نحو فعل الشيء
وربما كان بقول وربما كان بفعل والعلوم النظرية اما ان يعلمها الائمة والملوك واما ان يعلمها من سبيله ان يستحفظ العلوم النظرية وتعليم هذه
[illegible] الجهات التي سلف ذكرها بان يعرفوا اولا المقدمات الاول والمعلوم الاول في كل جنس من اجناس العلوم النظرية ثم
يعرفوا الصناعات احوال المقدمات واصنافها [illegible] الاشياء التي ذكرت بعد ان يكونوا قد قومت نفوسهم قبل ذلك
بالاشياء التي [illegible] بها انفس الاحداث الذين مراتبهم بالطبع في الانسانية هذه المرتبة ويعودوا استعمال الطرق المنطقية كلها في العلوم النظرية
كلها [illegible] بالتعلم من صباهم على الترتيب الذي ذكره افلاطون مع سائر الاداب الى ان يبلغ كل واحد منهم اشده ثم يجعل الملوك منهم في رياسة
من الرياسات الجزئية ويرقون قليلا قليلا في مراتب الرياسات الجزئية الى ان يبلغوا [illegible] من اعمارهم ثم يجعلوا في مرتبة الرياسة العظمى
فهذا طريق تعليم هولاء وهم الخاصة الذين سبيلهم ان لا [illegible] ومعلوماتهم النظرية على ما توجبه بادي الراي المشترك وينبغي ان يعلموا الاشياء
النظرية بالطرق الاقناعية وكثير من النظرية يفهمونها بطرق التخييل وهي التي لا سبيل الى ان يعقلها الانسان الا بعد ان يعقل معلومات كثيرة جدا
حدا ومن المبادي القصوى والمبادي التي ليست جسمانية فان تلك ينبغي ان يفهم العامة مثالاتها ويمكن في نفوسهم [illegible] الاقناعات ويحتمل ما
ينبغي ان يعطاه امرا امة من ذلك وما سبيله ان يكون مشتركا لجميع الامم ولجميع اهل كل مدينة وما ينبغي ان يعطاه امة دون امة او مدينة دون مدينة
او طائفة من اهل مدينة دون طائفة وهذه كلها سبيلها ان يميز بالفضيلة الفكرية الى ان يحصل لهم الفضائل النظرية واما الفضائل العملية و
الصناعات العملية فان يعودوا افعالها وذلك بطريقين احدهما بالاقاويل الاقناعية والاقاويل الانفعالية وسائر الاقاويل التي تمكن في
النفس هذه الافعال والملكات تمكنا تاما حتى يصير نهوض عزائمهم نحو افعالها طوعا [illegible] الملكات استعمال الصنائع المنطقية وما
يعود من [illegible] افعالها والطريق الاخر هو طريق الاكراه وذلك يستعمل مع [illegible] المعاصين من اهل المدن والامم الذين ليسوا ينهضون للصواب
طوعا من تلقاء انفسهم ولا بالاقاويل وكذلك من عاصى منهم على تلقين العلوم [illegible] طريق التي [illegible] اذا كانت فضيلة الملك او صناعته استعمال
افعال فضائل وتلك الفضائل وصناعات ودون الصناعات الحربية فانه يلزم ضرورة ان يكون من يستعملهم من اهل الفضائل واهل الصنائع في تاديب

الامم واهل المدن طائفتين [illegible] طائفة تستعملهم في تاديب من ينادب منهم طوعا وطائفة تستعملهم في تاديب من سبيله ان يؤدب كرها وهذا مثل
ما يوجد الامر عليه في ارباب المنازل والقوام بالصبيان والاحداث فان الملك هو مؤدب الامم ومعلمها كما ان رب المنزل هو مؤدب اهل المنزل
ومعلمهم والقيم بالصبيان والاحداث هو مؤدب الصبيان والاحداث ومعلمهم وكما ان كل واحد من هذين يؤدب بعض من يؤدبه بالرفق والاقناع
ويؤدب بعضهم كرها كذلك الملك فان تاديبهم كرها وتاديبهم طوعا يستعملهما من اجل جهة واحدة في اصناف الناس الذين يؤدبون ويقومون وانما تفاضل في
القلة والكثرة وفي عظم القوة وصغرها وعلى قدر عظم هذه تاديب الامم وتقويمهم على قوة تاديب الصبيان والاحداث وتاديب ارباب المنازل اهل
المنازل كذلك عظم قوة المقومين والمؤدبين [illegible] منهم الملوك [illegible] فيما يستعمل في تاديب الامم والمدن وانه يحتاج من المهن التي بها يكون
التاديب طوعا الى اعظمها قوة ومن التي يؤدب بها كرها الى اعظمها قوة وتلك هي المهنة الحربية وهي القوة على جودة التدبير في قود الجيوش واستعمال
الات الحرب والناس الحربيين في مغالبة الامم والمدن الذين لا ينقادون لفعل ما ينالون به السعادة التي لاجل بلوغها كون الانسان وان
كل موجود انما كون ليبلغ اقصى الكمال الذي له ان يبلغه بحسب رتبته في الوجود الذي يخصه والذي للانسان من هذا هو المخصوص باسم السعادة القصوى
وما لانسان انسان من ذلك بحسب رتبته في الانسانية هو السعادة القصوى التي تخص ذلك الجنس [illegible] الكائن لاجل هذا الغرض هي الصناعة الحربية
العادلة والفاضلة والذين يستعملون في تاديب الامم واهل المدن طوعا هم اهل الفضائل والصنائع النظرية [illegible] الذين لا يحتاج الى ان يعودوا الا
النظريات المعقولة التي قد حصلت معرفتها [illegible] ثم [illegible] الطرق الاقناعية الممكنة فيها وعرف في كل واحد منها جميع ما يمكن فيه من
الطرق الاقناعية وذلك [illegible] من القوة على الاقناع في كل [illegible] من [illegible] الامور [illegible] وينبغي ان يحصل [illegible]
تخيل الاشياء النظرية [illegible] جميع الامم بالمثالات ويحصل [illegible] الطرق الاقناعية ويجتهد في كل ذلك ان يجعلها [illegible]
مشتركة وطرقا اقناعية مشتركة لجميع الامم والمدن ثم من بعد ذلك يحتاج الى احصاء افعال الفضائل والصنائع العملية الجزئية وهي التي استنبطت [illegible]
تلك الشرائط المذكورة فيما سلف ويحصل لها طرقا اقناعية [illegible] ويستعمل في ذلك الاقاويل التي [illegible]
الانفعالية والخلقية التي تخشع بها نفوس المدنيين [illegible] الاشياء المضادة لها [illegible] الاقاويل انفعالية وخلقية [illegible] نفوس [illegible]
[illegible] بها الملوك [illegible] والصادين له وفي الناس الاعوان الذين يستعملهم وفي الذين يستعملهم [illegible]
[illegible] له وفي [illegible] وفي [illegible] يستعمل ما يخصه اقاويل يخشع بها النفوس [illegible] وفي [illegible]
[illegible] والاقاويل [illegible] الطرق الاقناعية والاقاويل [illegible]
في ذلك من الاقاويل الصنفين جميعا اعني الصنف الذي سبيله ان يستعمل [illegible] ولا يحفظ ولا يستدام ولا يكتب [illegible]
الصنف الاخر وهو الذي سبيله ان يحفظ ويستدام [illegible] ويكتب ويجعل في كل من الكتابين الاراء والافعال التي [illegible]
[illegible] والاقاويل التي [illegible] والافعال يحصل العلوم التي [illegible]
[illegible] علم كل ذلك [illegible] جميع ذلك [illegible] الامم [illegible] الامم [illegible]
بالطبع [illegible] من الملكات والافعال الانسانية [illegible] الامم كلهم و[illegible] الامم كلهم و[illegible]
الامم كلهم [illegible] وهو الفلسفة الانسانية التي [illegible] كل طائفة من كل امة [illegible] الاشياء التي يحملها
[illegible] من الافعال والملكات [illegible] الاقناعات ينبغي ان يستعمل معهم
وكذلك في الفضائل النظرية والفضائل العملية [illegible] امة امة [illegible] كل امة [illegible] العلوم
النظرية [illegible] النظرية [illegible] والنظرية [illegible] العلوم الحاصلة [illegible]
الفضيلة النظرية التي يحصل بها الموجودات معقولة [illegible] ثم يحصل تلك المعقولات [illegible] من طرق اقناعية [illegible]
[illegible] المعقولات [illegible] الطرق الاقناعية [illegible] العلوم [illegible] العلوم [illegible]
[illegible] كل علم منها على جميع الاشياء التي [illegible] الامة [illegible] امة [illegible] انسان [illegible]
ان يؤدب [illegible] الامة فقط [illegible] الاشياء التي يستعمل في تاديب [illegible] طريق الاقناع [illegible] ان يكون الذي يستحفظ ما ينبغي ان [illegible]
انسان [illegible] الذي يستحفظ [illegible]
وعلى جودة [illegible] الامة [illegible] الرئيس الاول [illegible] الامة التي لاجلها [illegible] الذين سبيلهم ان يستعملوا
في تاديب الامم طوعا [illegible] ان يكون في كل واحد من هولاء [illegible] الامم من هولاء الطوائف في كل واحد منهم [illegible]

وتحصل فكرية يقتدرون بها على جودة استعمال الحروب في الحروب إذا احتاجوا إلى ذلك حتى يجتمع في كل واحد منهم من التأديب الوجهين جميعاً فإن لم يتفق ذلك في إنسان واحد أضيف إلى الذي هو دونه من له صنعة المهنة الحربية ويعينه من بعض السنن إذ لا بد لكل أمة أن يكون له قوم يستعملهم في تأديب تلك الأمة طوعاً أو كرهاً ويحصل من يستعمل هو منهم طائفتين أو طائفة واحدة لحاجته في الأمر جميعاً ثم يقسم تلك الطائفة أو الطائفتين إلى أجزائها أو أجزاء كل واحد منها إلى أن ينتهي إلى أصغر أجزائها وأسهمها في التأديب ويحصل المراتب فيها بحسب الفضيلة الفكرية التي في كل واحد منهم أما فضيلة فكرية يستعمل بها أجزاء وفكرية يستعمل بها أمراً يكون إماماً لمن دونه وأما هذا الخادم بحسب فضيلته الفكرية فإذا حصلت هاتان الطائفتان في كل أمة أو في كل مدينة رتب الأجزاء الأخر من هؤلاء فهذه هي الوجوه والطرق التي بها تحصل في الأمم والمدن الأشياء الأربعة الإنسانية التي بها ينالون السعادة القصوى وأول هذه العلوم كلها هو العلم الذي يعطي الموجودات معقولة ببراهين يقينية وهذه الأخر إنما تأخذ تلك بأعيانها ويقنع فيها أو يخيلها ليسهل بذلك تعليم جمهور الأمم وأهل المدن وأهل المدن منهم من هو خاصة ومنهم من هو عامة والعامة هم الذين يقتصرون أو الذين سبيلهم أن يقتصروا في معلوماتهم النظرية على ما يوجبه بادي الرأي المشترك والخاصة هم الذين لا يقتصرون في شيء من معلوماتهم النظرية على ما يوجبه بادي الرأي المشترك بل يعتقدون ما يعتقدونه ويعلمون ما يعلمونه عن مقدمات تعقب فيها التعقب ولذلك صار كل من ظن بنفسه أنه لا يقتصر على ما يوجبه بادي الرأي المشترك في الأمر الذي يظن أنه خاصي في ذلك الأمر وعند غيره أنه عامي ولذلك صار الحاذق من أهل كل صناعة يسمي خاصاً لأنه ليس يقتصر من تلك الصناعة على ما يوجبه بادي الرأي فيها بل يستقصيها ويستعمل المقدمات المتعقبة فيها وقد يسمى خاصاً من لم يكن له رياسة ما مدنية وإذا كانت له صناعة يرشح بها الرياسة مدنية أو صناعة لا يستطاع لها أصلاً أو أن يكون صناعة صناعة يخدم بها في المدينة فقط وكل من له رياسة ما مدنية أو كل من له صناعة يرشح بها للرياسة ما مدنية ولذلك كل من ظن بنفسه أن له صناعة يصلح أن يتقلد بها رياسة ما مدنية أو ماله حال يظن بها أنه لا يستحق بها إلا الرياسة المدنية يسمي نفسه خاصاً مثل ذوي الأحساب وكثير من ذوي اليسار العظيم وأدخل في الخصوص كل من كانت صناعته صناعة الأخر في أن يتقلد بها رياسة ما من الخواص لزم أن يكون هو الرئيس الأول لعلمه أن يكون ذلك لأجل أنه هو الذي لا يقتصر في شيء من الأشياء أصلاً على ما يوجبه بادي الرأي المشترك وبالواجب أن يستحق بذلك وتمشيا الرياسة الأولى والخصوص من الخاص وكل من يتقلد رياسة مدنية قصد بها تتميم غرض الرئيس الأول وهو تابع الأراء متعقبة في الغاية من المتعقب إلا أنه لم يمكن أراءه التي بها صارت أعمالاً وبأحكامه في نفسه أنه ينبغي أن يخدم صناعته ذلك الرئيس الأول إلا أنما وجبه بادي الرأي فقط ويكون في معلوماته النظرية على ما يوجبه بادي الرأي المشترك فحصل أن يكون الخاص هو الرئيس الأول والذي يتبين من العلم الذي يحتوي على المعقولات ببراهين يقينية والباقون عامة وجمهور والطرق الإقناعية والمخيلات إنما يستعمل أولاً في تعليم العامة وجمهور الأمم والمدن وطرق البراهين اليقينية في أن يحصل بها الموجودات أنفسها معقولة يستعمل في تعليم من سبيله أن يكون خاصاً فهذا العلم هو أقدم العلوم وأكملها رياسة وسائر العلوم الأخر الرئيسة هي تحت رياسة هذا العلم وأعني بسائر العلوم الرئيسة الثاني والثالث المنتزع منها إذ كانت هذه العلوم إنما تحتذي حذو ذلك العلم وتستعمل لتكميل الغرض بذلك العلم وهو السعادة القصوى والكمال الأخير الذي يبلغه الإنسان وهذا العلم يقال إنه كان في القديم في الكلدانيين وهم أهل العراق ثم صار إلى أهل مصر ثم انتقل إلى اليونانيين ولم يزل إلى أن انتقل إلى السريانيين ثم إلى العرب وكانت العبارة عن جميع ما يحتوي عليه ذلك العلم باللسان اليوناني ثم صارت باللسان السرياني ثم باللسان العربي وكان الذين عندهم هذا العلم من اليونانيين يسمونه الحكمة على الإطلاق والحكمة العظمى ويسمون اقتناءها العلم وملكته الفلسفة ويعنون به إيثار الحكمة العظمى ومحبتها ويسمون المقتني لها فيلسوفاً ويعنون به المحب والمؤثر للحكمة العظمى ويرون أنها هي بالقوة الفضائل كلها ويسمونها علم العلوم وأم العلوم وحكمة الحكم وصناعة الصناعات كلها وأما الفضيلة التي تستعمل الحكمة كلها فإن الحكمة قد يقال في الحذق جداً وبإفراط في أي صناعة كانت حتى يرد من أفعال تلك الصناعة ما يعجز عنه أكثر من يعاطيها ويقال حكمة بشريطة فإن من بلغ الحذق في صناعة ما يقال إنه حكيم في تلك الصناعة وكذلك النافذ الروية واللطيف فيها ربما سمي حكيماً في ذلك الشيء الذي هو نافذ الروية فيه إلا أن الحكمة على الإطلاق هي هذا العلم وملكته وإذا انفردت العلوم النظرية ثم لم يكن لمن حصلت له قوة على استعمالها في غيره كانت فلسفته ناقصة والفيلسوف الكامل على الإطلاق هو أن تحصل له العلوم النظرية ويكون له قوة على استعمالها في كل من سواه بالوجه الممكن فيه وإذا تؤمل أمر الفيلسوف على الإطلاق لم يكن بينه وبين الرئيس الأول فرق وذلك أن الذي له قوة على استعمال ما تحتوي عليه النظرية في كل من سواه فهو أن يكون له القدرة على إيجادها معقولة وعلى إيجاد الإرادية منها بالفعل وكلما كانت قوته على هذه أعظم كان أكمل فلسفة فيكون الكامل في الإطلاق هو الذي حصلت له الفضائل النظرية أولاً ثم العملية ببصيرة يقينية ثم أن يكون له القدرة على إيجادها جميعاً في الأمم والمدن بالوجه والمقدار الممكن في كل واحد منهم ولما كان لا يمكن أن يكون له قوة على إيجادها إلا باستعمال براهين يقينية وطرق إقناعية وطرق مخيلة إما طوعاً وإما كرهاً صار الفيلسوف على الإطلاق هو الرئيس الأول وإذا كان كل تعليم فهو يلتئم بشيئين بتفهيم ذلك الشيء الذي يعلم وإقامة معناه في النفس ثم بإيقاع التصديق بما فهم وأقيم معناه في النفس وتفهيم الشيء على ضربين أحدهما أن يعقل ذاته والثاني بأن يتخيل مثاله الذي يحاكيه وإيقاع التصديق يكون بأحد طريقين إما بطريق البرهان اليقيني وإما بطريق الإقناع ومتى حصل علم الموجودات أو تعلمت

فإن عقلت معانيها أنفسها وأوقع التصديق بها عن البراهين اليقينية كان العلم المشتمل على تلك المعلومات فلسفة وإن علمت بأن تخيلت بمثالاتها التي تحاكيها وحصل التصديق بما خيل منها عن الطرق الإقناعية كان المشتمل على تلك المعلومات يسميه القدماء ملة وإذا أخذت تلك المعقولات أنفسها واستعمل فيها الطرق الإقناعية سميت الملة المشتملة عليها الفلسفة الذائعة المشهورة البرانية فالملة محاكية للفلسفة عندهم وهما تشتملان على موضوعات بأعيانها وكلتاهما تعطيان المبادئ القصوى للموجودات فإنهما تعطيان علم المبدأ الأول والسبب الأول للموجودات وتعطيان الغاية القصوى التي لأجلها كون الإنسان وهي السعادة القصوى والغاية القصوى في كل واحد من الموجودات الأخر وكل ما تعطيه الفلسفة من هذه معقولاً أو متصوراً فإن الملة تعطيه متخيلاً وكل ما تبرهنه الفلسفة من هذه فإن الملة تقنع فيه فإن الفلسفة تعطي ذات المبدأ الأول وذوات المبادئ الثواني غير الجسمانية التي هي المبادئ القصوى معقولة والملة تخيلها بمثالاتها المأخوذة من المبادئ الجسمانية وتحاكيها بنظائرها من المبادئ المدنية وتحاكي الأفعال الإلهية بأفعال المبادئ المدنية وتحاكي أفعال القوى والمبادئ الطبيعية بنظائرها من القوى والملكات والصناعات الإرادية كما يفعل ذلك أفلاطون في طيماوس وتحاكي المعقولات منها بنظائرها من المحسوسات مثل من يحاكي المادة بالهاوية أو الظلمة أو الماء والعدم بالظلمة وتحاكي أصناف السعادات القصوى التي هي غايات أفعال الفضائل الإنسانية بنظائرها من الخيرات التي يظن أنها هي الغايات وتحاكي السعادات التي هي في الحقيقة سعادات بالتي يظن أنها سعادات وتحاكي مراتب الموجودات بنظائرها من المراتب المكانية والزمانية وتتحرى أن تقرب المحاكيات لها من ذواتها وكل ما يعطي الفلسفة فيه البراهين اليقينية فإن الملة تعطي فيه الإقناعات والفلسفة تتقدم بالزمان الملة وأيضاً فإن معقولات الأشياء الإرادية التي تعطيها الفلسفة العملية متى التمس إيجادها بالفعل فينبغي أن تشترط فيها الشرائط التي بها يمكن أن يحصل موجوده بالفعل ومهما أثبتت فإذا اشترطت فيها الشرائط التي بها يمكن وجودها بالفعل أثبتت في النواميس فواضع النواميس هو الذي له قدرة على أن يستخرج بجودة فكرته شرائطها التي بها تصير موجودة بالفعل وجوداً ينال به السعادة القصوى ومن البين أنه ليس يمكن لواضع النواميس استنباط شرائطها أو يعقلها قبل ذلك ولا يمكن أن يستخرج شرائطها التي يسعد بها نحو السعادة القصوى حتى يعقل السعادة القصوى وليس يمكن أن يحصل له هذه الأشياء معقولة حتى يكون قد تقدمت له الفلسفة وواضع النواميس ينبغي أولاً دون أن يكون قد حصلت فيه الفلسفة فإذن متى لم يكن واضع نواميس على أن جهته جهة رياسة لا خدمة أن يكون فيلسوفاً وكذلك الفيلسوف الذي أعني الفضائل النظرية فإن من أعطاه الله ولم يكن له قدرة على إيجادها في كل من سواه بالوجه الممكن فيه وليس يمكن أن يستخرج من المعقولات الإرادية أحوالها وشرائطها التي بها تكون موجودة بالفعل دون أن يكون فضيلة فكرية والفضيلة الفكرية التي لا يمكن أن توجد فيه دون الفضيلة العملية ولا يمكن مع ذلك إيجادها في كل ما سواه بالوجه الممكن فيه إلا بقوة على جودة الإقناع وجودة التخييل فإذن معنى الإمام والفيلسوف وواضع النواميس معنى واحد إلا أن اسم الفيلسوف يدل منه أولاً على الفضيلة النظرية إلا أنها إن كانت مزمعة على أن تكون الفضيلة النظرية على كمالها الأخير من كل الوجوه يلزم ضرورة أن يكون فيه سائر القوى واسم واضع النواميس يدل منه على جودة المعرفة بشرائط المعقولات العملية والقوة على استخراجها والقوة على إيجادها في الأمم والمدن فإن كانت هذه مزمعة أن تكون موجودة عن علم لزم أن يكون قبل هذه الفضيلة النظرية على جهة ما يلزم وجود المتأخر وجود المتقدم واسم الملك يدل على التسلط والاقتدار التام هو أن يكون له من الاقتدار والقدرة أعظم القدرة إلا أن لا يكون اقتداره على الشيء إلا بالأشياء الخارجة عنه فقط بل تكون له في نفسه من عظم القدرة بأن يكون صناعته ومهنته وفضيلته عظيم القوة جداً وليس يكون ذلك إلا بعظم قوة المعرفة وعظم قوة الفكرة وعظم قوة الفضيلة والصناعة وإلا فليس هو مقتدراً على الإطلاق ولا ذا تسلط إذ كان يبقى على ما كان دون هذه المقدرة مقصراً في مقدرته وكذلك الإمام لكن أن يكون فائق القدرة على الخيرات التي هي دون السعادة القصوى دون أن يكون مقتدراً على السعادة القصوى وأما أن تكون بهذه الأسماء على الإطلاق هو بعينه الفيلسوف وواضع النواميس وأما معنى الإمام في لغة العرب فإنما يدل على من يؤتم به ويتقبل وهو إما المتقبل كماله أو المتقبل غرضه فإن لم يكن متقبلاً جميع الأفعال والفضائل والصناعات التي هي غير متناهية لم يكن متقبلاً على الإطلاق وإن لم يكن به عن غرض حصول الشيء من الصنائع والفضائل والأفعال سوى غرضه كانت صناعته أعظم الصناعات قوة وفضيلته أعظم الفضائل قوة وفكرته أعظم الفكر قوة وعلمه أعظم العلوم قوة إذ كان يستعمل قوى هذه التي فيه كلها في تكميل غرضه وليس يمكن ذلك دون العلوم النظرية ودون الفضائل الفكرية التي هي أعظمها قوة ودون سائر تلك الأشياء التي تكون في الفيلسوف فتبين أن معنى الفيلسوف والرئيس الأول وواضع النواميس والإمام معنى واحد وأي لفظ ما أخذت من هذه الألفاظ ثم أخذت ما يدل عليه كل واحد منها عند جمهور أهل لغاتنا وجدتها كلها تجتمع في آخر الأمر في الدلالة على معنى واحد بعينه ومتى حصلت الأشياء النظرية التي برهنت في العلوم النظرية متخيلة في نفوس الجمهور وأوقع التصديق بما تخيل منها وحصلت الأشياء العملية بشرائطها التي بها وجودها متمكنة في نفوسهم واستولت عليها وصارت عزائمهم لا يهمون بشيء من غيرها فقد حصلت الأشياء النظرية والعملية وهذه بأعيانها إذا كانت في نفس واضع النواميس فهي فلسفة وإذا كانت في نفوس الجمهور فهي ملة وذلك أن الذي يعلمه في علم واضع النواميس متيقنة والتي كانت في نفوس الجمهور تخيل وإقناع وعلى أن واضع النواميس يخيل أيضاً هذه الأشياء المتخيلات ليست لها متخيلات بل هي عنده يقينية وهو الذي استنبط تخيلاتها والمقنعات لا على أنها في نفسه ملة لأشياء في حق على أنها له ملة

انما يحصل وانتاج لعنيره ومعتقد له وعلى انها العشرة ملاك وله هو فلسفة موهومة هي الفلسفة المحققة والفيلسوف المحقق واما الفلسفة البترا والفلسفة

والزور والفيلسوف المبهرج والفيلسوف الباطل ... فى ان يشرع فى العلوم ... ان يكون موطا نحوها فان الذى سبيله ان يشرع فى النظر ينبغى

ان يكون له بالفطرة استعداد للعلوم النظرية ...

[illegible]

الحرها هذا اخر ما وجدناه من هذا الكتاب والحمد لله رب العالمين [illegible]

هذه مسايل متفرقة سئل عنها الحكيم الفيلسوف ابو نصر الفارابي

بسم الله الرحمن الرحيم مسئلة سئل عن الالوان كيف تحدث فى الاجسام ... فقال ان ما تحدث فى الاجسام التى ...

[illegible]

[illegible]

ستة وعشرون اقوالا والا ... ان يعرف محمول محمول الموضوع او محمول الموضوع محمول المحمول او محمول المحمول موضوع الموضوع او موضوع المحمول موضوع المحمول او موضوع

المحمول موضوع الموضوع فان كان موضوع المطلوب نوع الانواع فانه لا يطلع في موضوع الموضوع لان موضوعه [illegible] وان كان موضوع

المطلوب [illegible] الحكم الى نوع [illegible] الشكل الثالث [illegible]

[illegible] المحمول ومحمولات الموضوع او عكس ذلك فان [illegible] الشكل الثاني [illegible] الشكل الثالث [illegible]

الشكل الثالث [illegible] الحكم الى [illegible] الشكل الاول

[illegible]

١١٨

[illegible] المنطق الحكم والمحكوم [illegible] وسئل [illegible]

[illegible]

[illegible] الموضوع [illegible] الشكل [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

رسالة في اثبات المفارقات للمعلم الثاني [illegible]

بسم الله الرحمن الرحيم. المفارقات على اربع مراتب مختلفة الحقائق ا الوجود الذي لا سبب له وهو واحد ٢ العقول الفعالة وهي كثيرة بالنوع ٣ النفوس السماوية وهي كثيرة بالنوع ٤ النفوس الانسانية وهي كثيرة بالاشخاص الصفات العامة لها اربع ا انها ليست باجسام وهو معنى [illegible] لا تعقل حقائقها الا [illegible] وهذا السلب ب انها لا تموت ولا تفسد [illegible]

[illegible]

الموجود. فيها لان وجود الصور الجسمية في المادة ... ولا تستغني عنها ... [illegible] ... فيكون مادة للجسم الاول ... [illegible]

من الصور والمواد والمفارقات ولكن ليس للمادة ... [illegible] ... للصور الجسمية ... [illegible]

[illegible]

البرهان الثالث ... [illegible]

البرهان الرابع ... [illegible]

[illegible]

فان يحصل لها العقل بالفعل من البدن فان العقل بالملكة يستفاد بالبدن لا محالة ... [illegible]

والحمد لله تعالى والصلوة على محمد وآله الطاهرين وسلم تسليما كثيرا كثيرا

كتاب التنبيه على سبيل السعادة للمعلم الثاني ابو نصر الفارابي

بسم الله الرحمن الرحيم ان السعادة هي غاية ما يتشوقها كل انسان وان كل من ينحو بسعيه نحوها ... [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] الاخلاق الجميلة [illegible]

[illegible] الانسان [illegible] حصول الاخلاق [illegible] الاخلاق [illegible] الافعال [illegible]

[illegible] كمال الانسان [illegible] الافعال الجميلة [illegible]

[illegible] المتوسط [illegible] الزيادة والنقصان [illegible]

[illegible]

[illegible] الطبيب [illegible] البدن [illegible] الاحوال [illegible] البدن [illegible]

[illegible] الزيادة [illegible] النقصان [illegible] الوسط [illegible] الاخلاق [illegible] الوسط المحمود [illegible]

[illegible] الافعال [illegible] النقصان [illegible]

[illegible]

كتاب السياسة المدنية للحكيم الفيلسوف المعلم الثاني ابو نصر الفارابي قدس سره

بسم الله الرحمن الرحيم قال ابو نصر الفارابي المبادي التي بها قوام الاجسام والاعراض التي لها ستة اصناف ست مراتب عظمى كل مرتبة منها تحوي صنفا منها السبب الاول في المرتبة الاولى والاسباب الثواني في المرتبة الثانية العقل الفعال في المرتبة الثالثة النفس في المرتبة الرابعة الصورة في المرتبة الخامسة المادة في المرتبة السادسة فما في المرتبة الاولى لا يمكن ان يكون كثيرا بل واحدا فردا فقط واما ما في كل واحدة من سائر المراتب فهو كثير وثلثة منها ليست هي اجساما ولا هي في اجسام وهي السبب الاول والثواني والعقل الفعال وثلثة هي في اجسام وليست ذواتها اجساما وهي النفس والصورة والمادة والاجسام ستة اجناس الجسم السماوي والحيوان الناطق والحيوان غير الناطق والنبات والجسم المعدني والاسطقسات الاربع والجملة المجتمعة من هذه الاجناس الستة من الاجسام هي العالم فالاول هو الذي ينبغي ان يعتقد فيه انه الاله وهو السبب القريب لوجود الثواني ولوجود العقل الفعال والثواني هي اسباب وجود الاجسام السماوية ومنها حصلت جواهر هذه الاجسام وكل واحد من الثواني يلزم عنه وجود واحد من الاجسام السماوية فالثواني التي في اعلى رتبة يلزم عنه وجود السماء الاولى واخيرها يلزم عنه وجود الكرة التي فيها القمر والمتوسطات التي بينهما يلزم عن كل واحد منها وجود واحد من الافلاك التي بين [illegible] وعدد الثواني على عدد الاجسام السماوية والثواني التي ينبغي ان يقال فيها الروحانيون

والملكية واشباه ذلك والعقل الفعال بعد الله [illegible] المجردات [illegible] اعلى مراتب الكمال [illegible] وهو السعادة القصوى [illegible]

ما فرقت العقل الفعال [illegible] ذلك ان يحصل [illegible]

ذاته واحدة [illegible] من الحيوان الناطق [illegible] والعقل [illegible]

[illegible] يسمى الملكوت واشباه ذلك من الاسماء [illegible]

ومنها الحس [illegible] الحيوان الغير الناطق والتي للحيوان الناطق هي القوة الناطقة والقوة النزوعية والقوة المتخيلة والقوة الحساسة [illegible]

العلوم [illegible] الصناعات [illegible]

[illegible]

كون وجوده مقصودا [illegible] وجوده [illegible] فان [illegible] والمتخيل [illegible]
[illegible] الذي [illegible] كل وجوده [illegible]
[illegible] كون [illegible] وجوده [illegible]
[illegible] وجوده [illegible]
[illegible] يكون [illegible] الموجود [illegible]
[illegible] وجوده [illegible] ان [illegible]
[illegible] الوجود [illegible]
[illegible] ان يكون وجود [illegible] منه [illegible]
[illegible] وجوده [illegible] ان يكون [illegible]
يكون ذلك الوجود الذي [illegible] واحد لان كل [illegible] وجوده [illegible] الوجود ولا يمكن ان يكون [illegible] ولا يمكن ان
يكون الذي [illegible] الوجود [illegible] كانت [illegible]
واحد من [illegible] وجود كل واحد [illegible] فيكون كل
[illegible] يكون [illegible] وجوده [illegible] ولا يمكن ان يكون [illegible]
[illegible] وجوده [illegible] الوجود [illegible]
ولا يمكن ان يكون [illegible] وجود [illegible] وذلك ان وجوده [illegible]
[illegible] كل [illegible] وجوده [illegible]
[illegible] ذاته [illegible] ذلك ان [illegible]
[illegible] يكون [illegible] يكون [illegible]
[illegible] وذلك [illegible] ان يكون [illegible]
[illegible] وجوده [illegible] الموجود [illegible]
[illegible] الوجود [illegible] وذلك [illegible]
[illegible] الموجودات [illegible] الموجود [illegible]
الذي [illegible] كل موجود [illegible] الموجود [illegible] فان [illegible] الموجود [illegible]
[illegible] كل واحد [illegible] الموجود الاول [illegible]
من جهة ما هو عقل فان الذي هو [illegible] بالفعل [illegible] ان يكون عقلا [illegible]
وانه [illegible] عقل [illegible] معقول [illegible] ان يكون معقولا [illegible]
من [illegible] ذاته فان الذات [illegible] عقل [illegible] ان يكون عقلا [illegible]
ذات [illegible] عقل [illegible] ذاته [illegible] ان يكون [illegible]
عقل [illegible] علم [illegible] ذاته [illegible]
[illegible] الذي [illegible] من [illegible]
كان الاول [illegible] الوجود [illegible] في كل موجود [illegible]
والفرح والسرور والغبطة [illegible] الاول [illegible] كانت اللذة
[illegible] الاول [illegible]
[illegible] كل [illegible] ذلك [illegible]
[illegible] ذلك [illegible]
والسرور [illegible]
[illegible] كانت [illegible]
[illegible] الكمال [illegible]
[illegible] الاول [illegible]
المحبوب الاول والمعشوق الاول [illegible]
[illegible] الموجود الاول [illegible] الموجودات الطبيعية [illegible]

بعد [illegible] الوجود [illegible] وجوده [illegible]
[illegible] الوجود [illegible] ان يكون [illegible] الاشياء [illegible]
تلك الاشياء [illegible] الاول [illegible] الاشياء فيكون [illegible]
[illegible] يكون [illegible] الموجود [illegible]
[illegible] ذلك [illegible] يكون الاول [illegible]
[illegible] الاول [illegible] الموجود [illegible] ذاته [illegible] وجوده [illegible]
[illegible] وجوده الذي [illegible] وجوده [illegible]
[illegible] الموجودات [illegible] وجوده [illegible]
[illegible] الاسماء التي [illegible] الموجودات التي [illegible] الكمال
[illegible] الوجود [illegible] الكمال الذي [illegible]
[illegible] الاسماء [illegible]
[illegible] الواحد [illegible] اسم من تلك الاسماء [illegible]
[illegible] الاول [illegible] الموجودات [illegible]
[illegible] الكمال والفضيلة [illegible] الاسماء التي [illegible] الموجود [illegible] الواحد [illegible]
[illegible] العدل [illegible] الاول [illegible]
[illegible] الاسم [illegible] الكمال [illegible] الاول [illegible]
[illegible] الاسم [illegible] الكمال [illegible]
[illegible] ذلك الاسم [illegible] جوهره [illegible] الاول [illegible]
[illegible] الموجودات [illegible] الموجود [illegible] الاسم [illegible]
من الاول [illegible] اسم الموجود واسم الواحد [illegible] الاول [illegible] الاول
[illegible] من الاول [illegible] الاسماء [illegible] الاول [illegible]
[illegible] الاول [illegible] ان يكون [illegible] الاول [illegible]
[illegible] الاول [illegible] بالطبع [illegible] الموجود [illegible]
ان يكون [illegible] ذلك [illegible]
[illegible] الكمالات [illegible] الكمال [illegible] الموجودات [illegible]
[illegible] الكمال [illegible] الاول [illegible] الموجودات [illegible] الاول
وذلك مثل الموجود ومثل الواحد [illegible] الكمال [illegible]
[illegible] ذلك [illegible] ان يكون [illegible]
وذلك [illegible] الكمالات [illegible] الموجود [illegible] الكمال [illegible]
من [illegible] الاسماء التي [illegible] الموجود [illegible] الاول [illegible]
[illegible] الاول [illegible]
[illegible] ان يكون [illegible] الاول [illegible]
[illegible] الاول [illegible] فيكون [illegible]
[illegible] الاول [illegible] المحبوب الاول والمعشوق الاول [illegible]
[illegible] الاول [illegible]
[illegible] الاول [illegible]
[illegible] الاول [illegible]

[illegible]

الى ان كل واحد منها موجود في موضوع [illegible] العقل [illegible] بالفعل [illegible] والعقل الاول [illegible]

[illegible]

١٢٦

[illegible]

المعقول منها بعضها من بعض [illegible] على الاكثر [illegible]

[illegible] فيحصل منها امتزاجات كثيرة [illegible] لكل موجود من الموجودات [illegible] من الوجود [illegible]

[illegible] اما ان يكون لذاته واما ان يكون لغيره واما ان يكون للامرين [illegible]

[illegible]

[illegible]

في الاطلاق وكل [illegible] ان يبلغ [illegible] السعادة وينال [illegible] ذاته لكن [illegible] في السعادة وكل [illegible] من السعادة [illegible] الاطلاق والخير [illegible]
[illegible] السعادة وقد يكون [illegible] موجود بالطبع وقد يكون [illegible] بالارادة والشر هو الذي يعوق عن السعادة وقد يكون [illegible] بالطبع وقد يكون بالارادة [illegible]
بالطبع فانما يعطيه الاجسام السماوية ولكن [illegible] العقل الفعال [illegible] في غرض العقل الفعال [illegible] الاجسام السماوية [illegible]
[illegible] العقل الفعال [illegible] الطبيعيات [illegible] الاجسام السماوية [illegible] العقل الفعال [illegible] الاجسام السماوية
ان يعطي كل [illegible] لا مانع في غرض العقل الفعال [illegible] الاجسام السماوية [illegible]
في غرض العقل الفعال [illegible] الخير الارادي والشر الارادي [illegible] الانسان [illegible]
وذلك ان قوى النفس الانسانية [illegible] والسعادة [illegible]

[illegible]

الى مراتب اولئك الماضين من تلك الطائفة ويجاورونهم على الحد ما يكون تجاور ما ليس باجسام واتصلت النفوس المتشابهة من اهل الطائفة الواحدة بعضها ببعض وكلما كثرت
الانفس المتشابهة المفارقة واتصل بعضها ببعض كان التذاذ كل واحد منها ازيد وكلما لحق بهم من بعدهم زاد التذاذ من لحق الان بمصادفته الماضين وزادت لذات الماضين
باتصال اللاحقين بهم لان كل واحد يعقل ذاته ويعقل مثل ذاته مرارا كثيرة [illegible] في مستقبل الزمان فيكون تزيد لذات كل واحد
في غابر الزمان [illegible] وتلك حال كل طائفة منهم فهذه هي السعادة القصوى الحقيقية التي هي غرض العقل الفعال فاذا كانت افعال اهل مدينة ما غير مسددة نحو السعادة
اكسبتهم هيئات [illegible] رديئة كما ان افعال الكتابة متى كانت رديئة افادت كتابة رديئة وكذلك افعال كل صناعة متى كانت رديئة افادت [illegible]

[illegible]

منهم باليسار فقد تم [illegible] الناس وهم يقوون على [illegible] اليسار [illegible] ومن لم يكن له يسار [illegible] لم يدخل في شيء من الرئاسات والكرامات [illegible] ان كانت [illegible]
[illegible] وهو لا [illegible] اليسار [illegible] اهل المدينة [illegible] اهل المدينة [illegible] في اليسار [illegible]
[illegible] كرامات او يسار او [illegible] الشهوات اهل المدينة [illegible] ان [illegible] اليسار او [illegible]
[illegible] اهل المدينة [illegible] ولم [illegible] سوى الكرامة فقط [illegible] اليسار [illegible] اللذات ولا [illegible]
[illegible] والمدح والاجلال والتعظيم بالقول والفعل [illegible] الكرامة [illegible]
[illegible] الى [illegible] اهل المدينة الى [illegible] اليسار [illegible]
[illegible] اهل المدينة [illegible]
[illegible] اهل المدينة على [illegible] الكرامة [illegible] العظيم في المدينة [illegible] الكرامة [illegible]
[illegible] الملك [illegible]
[illegible]
[illegible] الكرامات [illegible] الكرامة والجلالة [illegible]
من الكرامة [illegible] الكرامة من يسار [illegible]
[illegible] الكرامات [illegible]
[illegible] اهل [illegible] المدينة [illegible] المدينة الفاضلة [illegible] الكرامات [illegible] الكرامات [illegible]
[illegible] اليسار [illegible] اللذات [illegible] وهذه المدينة هي [illegible]
[illegible] الكرامة [illegible] مدينة التغلب [illegible] التغلب [illegible] من التغلب
[illegible] التغلب [illegible] انواع التغلبات [illegible]
[illegible] التغلب [illegible]
[illegible]
[illegible] للتغلب [illegible]
[illegible] المغالبة [illegible]
[illegible] وان [illegible]
التغلب [illegible] من اهل المدينة [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] التغلب [illegible] التغلب [illegible]
[illegible]
[illegible] والمشروب [illegible] على جميع [illegible]
[illegible] المدينة [illegible] اهل المدينة [illegible]
[illegible] التغلب [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] التغلب [illegible]
[illegible] مدينة التغلب [illegible] في المدينة
[illegible] التغلب [illegible] المدينة [illegible] التغلب [illegible]
[illegible] والكرامات [illegible]

الناس [illegible] مدينة التغلب [illegible] وذلك [illegible]
[illegible]
[illegible] اللذة [illegible] والتغلب [illegible]
فانه [illegible] التغلب [illegible] اهل المدينة [illegible]
[illegible] الاشياء التي هي [illegible]
[illegible] المدينة [illegible]
[illegible]
[illegible] الكرامة [illegible] الكرامة [illegible] اليسار [illegible]
اهل المدن [illegible] اهل المدن [illegible]
[illegible] اللذات [illegible]
[illegible] اللذات واللعب [illegible]
[illegible] اليسار [illegible] اللعب [illegible]
[illegible] الكرامة [illegible] اللعب [illegible]
[illegible] اهل المدينة [illegible] اليسار [illegible] اللعب [illegible]
[illegible] رياسة [illegible] اهل المدينة [illegible]
[illegible] اللعب [illegible] المدينة الجماعية [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] المدينة التي [illegible]
[illegible]
[illegible] المدينة [illegible]
[illegible] الكرامات [illegible]
[illegible] المدينة [illegible]
[illegible] المدينة [illegible]
[illegible] المدينة [illegible]
[illegible]
[illegible] المدينة [illegible]
[illegible]
[illegible] المدينة [illegible] الجماعية [illegible]
الجماعية [illegible] المدن الجاهلية [illegible]
[illegible] المدينة الجماعية [illegible]
[illegible]
[illegible] المدينة الفاضلة [illegible]
[illegible] المدن الجاهلية [illegible]
[illegible] المدن الفاضلة [illegible]

المدن الجاهلة [illegible] والكرامة [illegible]

الرئاسات التي [illegible]

[illegible]

[illegible] المدن الجاهلة [illegible]

[illegible]

فان الله [illegible]

تم تحريره يوم [illegible] رجب [illegible]

[illegible]

[illegible] فارابي

شرح فصوص فارابی

هو الباقي تعالى [illegible]

بسم الله الرحمن الرحيم وبه ثقتي الحمد لله الذي انشأ امهات المهمات بالاقتضاء السابق على القدر [illegible] جواهر العقول ونفوس العلوي [illegible]
كلها بالمبدء الحكيم نظام العالم بما حكمت [illegible] وحسن صور [illegible] والاحاطة على كليات الامور [illegible] محاسن المعاني والصور والصلوة [illegible]
[illegible] المفضل من اوتي الحكم من البشر صلوة [illegible] المولى الاواخر والصدور [illegible] العقول [illegible]

[illegible]

بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين

[illegible]

[illegible]

[illegible] الوجود [illegible] الوجود [illegible] كان الوجود [illegible]

[illegible] ان يكون [illegible] يكون الوجود [illegible] الوجود [illegible] ان يكون [illegible]

[illegible] الوجود [illegible] ان يكون الوجود [illegible]

[illegible] ان يكون [illegible] الذات [illegible]

[illegible] فان الملزوم المستلزم للازم سواء كان [illegible] الوجود [illegible]

لان [illegible] لان وجوب الشيء [illegible] بالذات او بالغير

[illegible] الوجوب الذاتي من مقتضيات الذات فيكون الذات [illegible] بالوجوب [illegible]

[illegible] ان يكون الشيء [illegible] الوجوب [illegible] الكلام [illegible] التسلسل [illegible] وجوب [illegible]

[illegible] المطلوب [illegible] الوجود [illegible]

[illegible] الملزوم المستلزم للازم [illegible] الوجود [illegible]

[illegible] بالوجود [illegible] الوجوب الذاتي من مقتضيات الذات

[illegible] الوجوب الغيري [illegible] بالوجوب [illegible]

[illegible] الملزوم المستلزم [illegible] الوجود [illegible]

[illegible] الوجود [illegible] بالوجوب [illegible] الوجوب [illegible]

[illegible]

توجب العلم بالمسبب فكل [illegible] ظاهر [illegible] الا [illegible] وكل [illegible]

[illegible] الموجودات [illegible] الاشياء [illegible]

[illegible] العلم بالاشياء [illegible] الزمان [illegible]

[illegible] العلم بالاسباب [illegible] العلم بالمسبب اذا كان [illegible]

بالمسبب [illegible] موجود [illegible] معلومات [illegible] معلومات [illegible]

[illegible] الموجودات [illegible] كل [illegible] المخصوص [illegible]

[illegible] فيكون العلم [illegible]

[illegible] الكليات [illegible]

[illegible] الاسباب [illegible] كل [illegible]

[illegible] المعلومات [illegible]

[illegible]

[illegible] المعلومات [illegible]

[illegible] الموجودات [illegible] العلم [illegible]

[illegible] تعرف [illegible]

[illegible] العلم [illegible] الاسباب [illegible]

[illegible]

[illegible] معلومات [illegible] العلم [illegible]

[illegible] ان يكون [illegible]

[illegible]

[illegible] الاشياء بحصول صورها [illegible]

[illegible] ان يكون [illegible] موجودا [illegible] الذات [illegible]

[illegible]

[illegible] الاشياء بحصول صور [illegible] العقل [illegible] الصورة [illegible]

[illegible] ان يكون موجودا [illegible]

[illegible] الكل [illegible] العدد [illegible]

[illegible] الكل [illegible] الواحد [illegible]

[illegible] الذات [illegible]

[illegible] الكل [illegible] الموجودات [illegible]

[illegible] المعلومات [illegible]

[illegible] المجردات [illegible] الكل [illegible]

[illegible] موجود [illegible]

[illegible] المعلومات [illegible]

[illegible] الذات [illegible] الاسباب [illegible]

[illegible] العلم [illegible]

[illegible] التفصيل [illegible] العلوم [illegible]

الى الغيب لان توقف [illegible]

الكرسي [illegible] الشرائع [illegible] الكتاب قال الله تعالى يوم [illegible]

[illegible] جميع الموجودات [illegible] اول الموجودات [illegible]

[illegible] العقول [illegible] قال الشيخ [illegible]

[illegible] اللوح المحفوظ [illegible]

وكتب له في الالواح من كل شيء هو اللوح المحفوظ وقال الله تعالى بل هو قرآن مجيد في لوح محفوظ [illegible] الكتاب [illegible]

[illegible] اللوح [illegible]

[illegible] الجنة [illegible] النار [illegible]

[illegible]

[illegible] اللوح [illegible]

[illegible]

[illegible] في الخارج [illegible]

[illegible] الكل [illegible] الخارج [illegible]

[illegible] العلم بالسبب [illegible] العلم بالمسبب [illegible]

[illegible] فصل العلوم المعقولة [illegible] الثلث الواجب والممكن والممتنع اما الواجب فهو موجود محض لذاته واما الممتنع فهو [illegible] محض لذاته واما الممكن [illegible]

[illegible]

فصل [illegible]

[illegible]

فصل [illegible]

[illegible]

من [illegible] كما يشهد به الوجدان [illegible] ان كل [illegible] مخصوص [illegible]
المخصوصة اعني [illegible] ومن الكيفيات [illegible] وان [illegible]
[illegible] ان لا يمكن [illegible] من خواص الجسمانيات [illegible]
مجرد فلذلك اي لاجل تجرده وكونه من عالم الامر يدرك المعدوم الذي [illegible] وليس من شأن البدن [illegible]
ادراك المعدوم وكذلك لا يمكن [illegible] المعدوم [illegible] البدن [illegible] بان يكون مجردا [illegible]
يكون مدركا [illegible] البدن [illegible] المعقولات [illegible] المحسوسات [illegible]
[illegible] من البدن [illegible] في عالم الملكوت الذي [illegible] المعقول [illegible] من عالم الجبروت
وهو عالم المجردات [illegible] العقول [illegible] الصور [illegible] العلمية [illegible]
العالم ولا شيء من البدن وقواه كذلك فصل انه مركب من جوهرين [illegible] وهو البدن [illegible]
[illegible]
ادراك [illegible] عن المحسوسات [illegible]
[illegible]
من جوهرين من عالم الخلق الذي هو عالم المحسوسات [illegible] عالم الامر الذي هو عالم المعقولات [illegible]
[illegible] النبوة [illegible]
[illegible]
[illegible] العالية [illegible]
[illegible] الملائكة [illegible] كلام الله تعالى [illegible]
[illegible] عالم الخلق [illegible] البدن الانساني [illegible]
[illegible] الغضب [illegible]
[illegible] النفس [illegible] المبادي العالية [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] النفس [illegible] البدن [illegible]
[illegible] العنصر [illegible] البدن [illegible]
[illegible] العنصر [illegible] النفس [illegible] البدن [illegible]
[illegible] العناصر [illegible]
[illegible]
[illegible] في اللوح المحفوظ [illegible]
من الكتاب [illegible] وهو العلم [illegible]
[illegible] اللوح المحفوظ [illegible] ذوات الملائكة [illegible]
[illegible] ذوات الملائكة [illegible]
[illegible]
[illegible] فصل [illegible]
الملائكة صور [illegible] معقولة [illegible] المعقولة [illegible]
ذوات [illegible] الموجودة في الخارج [illegible] الملائكة [illegible]
[illegible]
[illegible] الكلام [illegible]

العالية [illegible] الشيخ الرئيس [illegible] اعظم الملائكة اي هي العقول [illegible]
[illegible] الروح القدسية [illegible] الرسول [illegible] في اليقظة [illegible] في النوم [illegible] في اليقظة [illegible] روح النبوة [illegible]
[illegible] في النوم [illegible]
[illegible] النوم [illegible]
[illegible] النوم [illegible]
النبوة [illegible] الملائكة [illegible]
[illegible] النفس [illegible]
في اليقظة [illegible] الملائكة [illegible]
[illegible]
ليس [illegible] فصل ان الانسان [illegible] البدن الانساني [illegible]
[illegible] الجسم [illegible]
[illegible] العظام [illegible] الاعصاب والعروق والرباطات [illegible]
[illegible] فصل ان قوى روح الانسان [illegible] العقل [illegible]
[illegible] النفس [illegible]
الادراك والعقل والعمل [illegible] النفس [illegible]
[illegible] العقل [illegible]
[illegible] الكليات [illegible] في الانسان [illegible]
في [illegible] العقل [illegible] النفس [illegible]
الغذاء [illegible] الغاذية [illegible] القوة [illegible]
[illegible] النوع [illegible]
[illegible] القوة المولدة [illegible] الغاذية [illegible]
[illegible] النفس [illegible]
[illegible] الانسان [illegible] القوة [illegible]
[illegible] فصل [illegible] العقل [illegible]
ان تكون القوة [illegible] الاعصاب والعضلات [illegible]
[illegible] النفس [illegible] القوة الغضبية [illegible]
[illegible] الغضب [illegible] روح الانسان [illegible]
[illegible] فصل العقل الانساني [illegible]
[illegible] الصدق [illegible]
[illegible] الصدق [illegible] العقل [illegible]
[illegible] الصدق [illegible]
[illegible] العقل [illegible] الصدق [illegible]
[illegible]
[illegible] الشرع والعقل [illegible]
[illegible]
[illegible]

بل من جهة اخرى هي ان كل حيوان موثر بالطبع [illegible] وان الشخص الذي لمونة ولطفه [illegible] لان كل نافع لذيذ بالطبع

[illegible] ورأى وقد يكون العمل الانساني [illegible] الذي هو الظلم [illegible] على العدل [illegible]

[illegible]

فاذا عرفت النظر [illegible] بالمقابلة العدل [illegible]

بعيدا التجارب [illegible]

[illegible]

الى المحسوسات الخارجية لا تقدر على استعمال قواها الباطنة لا لالتفات النفوس القدسية فانها لقوتها لا يمنع اشغال بعض قواها عن اشغال الاخرى وانها قد تتعدى

اثرها اى حدها وزمانها النفوس القوية خصوصا في [illegible] الى اجسام العالم ومادة تكون تلك النفوس كانها [illegible] الاجسام [illegible]

[illegible] من الارواح الملائكة فانها [illegible]

[illegible]

والثاني ما كان عارفا الثانية وهي المكاشفة وهي المعرفة [illegible] التي تكون مع الوحي [illegible] المكاشفة قسمان [illegible] الصنع و[illegible] النطق [illegible]

[illegible]

لا يزال وحيث القدر من اللوح وفي بعض [illegible] والقدر وذلك لان القدر لما كان [illegible] من الخروج من الوجود العلمي الى الوجود العيني [illegible]

[illegible]

فصل وجود [illegible] اللوح ليس [illegible] الوجود [illegible] العقول [illegible] واحد [illegible] اللوح صارت مفصلة

[illegible]

لانه يستلزم نفي العام يجوز ان يكون صادرا عنه تعالى [illegible] فعل [illegible] الا ان يكون فعله باختيار بل هو فاعل [illegible] الا ايجاب [illegible] ان يرجع [illegible]
فيمتنع الملازمة [illegible] بطلان اللازم [illegible] وان كان [illegible] لكل حادث محدث فيكون [illegible] من سبب حادث [illegible] لان المفروض ان معلول حادث
ومحدث [illegible] وذلك الحادث الذي [illegible] فان كان الاول [illegible] الكلام الى ذلك [illegible]
والا [illegible] ان يكون [illegible] الى [illegible] الواجب [illegible]
ان يكون [illegible] والا لزم ان يكون [illegible] المفروض [illegible] فيكون محمولا [illegible] الى فعله [illegible] الى
الاسباب [illegible] وذلك الاسباب [illegible] الى [illegible] وهو [illegible] الذي اوجب [illegible]
[illegible] لان الاشياء [illegible] لانه يجب ان يكون [illegible] الواحد من الاشياء [illegible]
لزم من [illegible] ان [illegible] الواحد [illegible]
[illegible] انه تعالى عالم بالاشياء [illegible]
[illegible] فانه لا يكون [illegible] ان يكون [illegible]
[illegible] الاختيار الازلي [illegible] فلان معلوماته من حيث كذلك
[illegible] بالذات [illegible]
[illegible] الذي [illegible] الترتيب [illegible]
[illegible] فان [illegible] الكلام [illegible] بهذا الاختيار [illegible]
[illegible] الاختيار [illegible] ان كل [illegible] حادث [illegible] الاسباب [illegible]

فصل ما كان مذهب المتكلمين [illegible] ان الله تعالى يجوز ان يرى [illegible] والجهة والمكان [illegible]
في [illegible] الانكشاف [illegible] النزاع [illegible]
[illegible] النوع الاول [illegible]
[illegible] الله تعالى [illegible] الجهة والمكان [illegible]
[illegible] الشيخ [illegible] فقال كل ادراك [illegible] ان يكون [illegible]
[illegible] الاستدلال [illegible]
[illegible] الاستدلال [illegible] الوقت [illegible]
[illegible] الاستدلال [illegible]
[illegible] الاستدلال [illegible]
ليس [illegible] الاستدلال [illegible]
[illegible]
[illegible] الاستدلال [illegible] كل غائب [illegible] الاستدلال [illegible]
[illegible]
[illegible] الموجود الى الموجود [illegible] بمباشرة وملاقات [illegible]
[illegible] ادراك [illegible]
[illegible] مباشرة وملاقات [illegible] مباشرة وملاقات
[illegible] مباشرة وملاقاة [illegible]
[illegible] الاستدلال [illegible] مباشرة [illegible]
[illegible] تعالى [illegible]
[illegible] المباشرة [illegible]
[illegible]

بمعنى

[illegible] قوة الادراك في عضو البصير [illegible]
[illegible] العضو البصري الذي [illegible] الادراك [illegible] مباشرة وملاقاة [illegible]
[illegible] تعالى [illegible]
[illegible]
[illegible] الوجود [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] العوارض [illegible]
[illegible]
[illegible] العوارض [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
فصل [illegible] الموضوع [illegible]
[illegible] الموضوع [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] الاتصال [illegible]
[illegible] الاتصال [illegible]
[illegible] الوجوب الذاتي [illegible]
[illegible] الوجوب الذاتي [illegible] الاتصال [illegible] الوجود [illegible]
[illegible] الوجود [illegible]
[illegible]
[illegible] الوجود والاتصال [illegible]
[illegible] بالموجودات [illegible]
[illegible] الاتصال [illegible] الموجودات [illegible]
[illegible] الموجودات [illegible]
[illegible]
[illegible] بالموجودات [illegible]
[illegible]
[illegible] الموضوع [illegible] ذاته [illegible]
[illegible] العوارض [illegible]
[illegible] فصل [illegible]

لانه تام او فوق التمام كامل ولا شيء من الموجودات كذلك [illegible] يكون الكل منها ظاهرا من حيث نقص الوجود [illegible] ذاته ظهور [illegible] اسباب الاختفاء [illegible]

[illegible] اشد ظهورا وابطن [illegible] لا يكون كذلك [illegible] ان ينظر كل عالم [illegible] كل حق [illegible]

[illegible] النقص الذي بعده ولا كثرة [illegible] لان الكثرة [illegible] المركب [illegible] والاختلاط

[illegible]

في الحصول لا شاهرة على عقل الفاعل ... ان الواجب ... الوجود على جميع الاشياء ...
ان يكون غاية التي ... فلا يكون ... الحصول ... من العالم ...
... والوصول اليه ... ان كل ما في الوجود ... فيكون ... طالب الكل ...
... والوصول اليه ... العدم ... العدم ... الحق ...

لما انه من خارج لكانت باقية ازلا وابدا لامتناع العدم ... على ...
سلب امور يستحق البطلان والهلاك ... الممكنات ...
من الممكنات وكل شيء هالك الا وجهه والحمد لله على ...

تم تم تم

فقد وقع الفراغ من تنميق هذه النسخة الشريفة المشتملة على غوامض العلوم الحقيقية والمعارف اليقينية
بلسان ارباب الحكمة العلمية ووجه بذوق اصحاب الواردات الكشفية كأنها رحيق مختوم من تسنيم والمتن
مع شرحه كالبحرين يلتقيان بينهما برزخ لا يبغيان يخرج منهما اللؤلؤ والمرجان في ظهر يوم الثلثاء الحادي
والعشرين من رمضان المبارك سنة ثلثين والف بنظام دار الخلافة اكبرآباد وانا الكاتب العبد المذنب الراجي ابن
محمد خان الهندي ... غفر الله لهما ...

اكسته جنين كوهمي توان داشت ... الحقنقة جنيم مع القلب ... درست كه كه شد الليل مع القلب

للوحشي

قلت اذا الكتب وا بدلت ... منه اذا ذمت لسمعي
فاني ان الحب الدنيا بطرفي ... فلعلها ترحب الدنيا بسمعي

فسيل الدار ان تطيع ان ايس ... حيدوس عن العرب بحاسه فقرات
هم حده وسستي وعاب من لحس قبحه ... منطبع وروى البت مكتالبه
الطهرت منها لنا بحمرا ومطلبه ... وعيت عنا ما نالنى نقشا
هون عليك فما في الناس ذو ابل ... الا وابعد منهم ون احيانا

احسن ما قيل في الحول

واحول العين مخشيته ... مافيه من عيب ولا شين
يشكو ما والبيت مع ما لقي ... حتى يرى لي الشي شيئين

وقال الاخر فيهم مشهور

نظرت اليها والرقيب يظنني ... نظرت اليه واسترحت من العذل
نكرت الحي ادنا دنا في تحيتها ... على حول الصبي من النظر الشزر

وقال الاخر في مليح احول

قالوا اشعفت باحول فاجبتهم ... قد زاد تم واقد في اوصافه
لا تحسبوا احولا به لكنه ... من زهوة يرنوا الى اعطافه

وقال [illegible]

يقولون لم لا كلفت باحول ... تقلب بالرحين [illegible]
رات كل عين حسن اوصافه ثنايا ... فعادت تطول الدهر تنظر ما شئنا

وقال العلوي البصري يحسن

ونظرة عين تعللتها ... خلاسا كما نظر الاحول
تقسمها بين وجه الحبيب ... وعين الرقيب متى يغفل

ومعه [illegible] فقال

ارى مستقيم الطرف [illegible] ... فان ذا الطرف منكم هو احول

[illegible]

كنت ونار الشوق تضرم في ... وعليها [illegible] الا السلام
فان تسعد الايام قربت بنظرة ... وا[illegible] بموقف قالسلام عليكم

كتبت الى من يرغب في حضوره ... ورب القضاء دعوته مستجاب
فقلبت الكتاب وقلت سمعا ... لامرك سيدي وانا الجواب

151

للخالدي ابي بكر محمد بن هاشم

لو انصرفت للشمس والشمس هودج ... لا رايت الفتى لزال الدعج
ارى النجوم كانها في افقها ... زهر الاقاحي في رياض بنفسج
والمشتري وسط السماء تخاله ... وسناه مثل الزئبق المترجرج
مسمارة اصفر ركبته ... في فص خاتم فضة فيروزج
وتمايل الجوزاء يحكي في الدجا ... ميلان شارب قهوة لم تمزج
وتنقبت بخفيف غيم ابيض ... هو فيه بين تخفر وتبرج
كتنفس الحسناء في المرآة اذ ... كملت محاسنها ولم تتزوج

الله در من قال

رسول الرضى اهلا وسهلا ومرحبا ... حديثك عندي ما الذ واعذبا
وبا مهديا من احب سلامه ... عليك سلام الله ما هبت الصبا
وبا محسنا [illegible] ... واطيبا [illegible] من القول طيبا

واحسن قول الخوارزمي وقد بلغه موت بعض اعدائه

[illegible] ... فانا ببعض الاقوام [illegible]
[illegible]
قسيل وان [illegible]

لا بن نباتة

الا رب ذي ظلم كنت لجسمه ... فاوقعه المقدار اي وقوع
وما كان لي الاسلام من كتيبة ... ولا دعبة لا تتقي بسروع
وهيهات ان يجي الظلم وخلفه ... سهام دعاء من قسي ركوع
مريشة بالهدب من جفن ساهر ... منصلة اطرافها بدموع

قال ابن الرومي يمجو الورد

وقائل الحمرة الورد وقلت له ... من سوءه صفق تعناه وتجلطه
كانه سرم بغل حين يخرجه ... عند البراز وباقي الروث في وسطه

من رباعيات الخيام

من بي مي ناب زيستن نتوانم ... بي باده كشيد باز تن نتوانم
من بنده آن دمم كه ساقي كويد ... يك جام دكر بكير ومن نتوانم

من باده بجام خم ... و اندر رمضان ...
اكر ... كو ...

كو شد ...
...

اي كل تو ... اي ...

لا تنكروا احمرار خده ... [illegible]
ماذا على اذا [illegible] ... [illegible]

وقال الباخرزي في ...

لنا [illegible] من البنان بحكه ... وصيابه والكا شعره تعصبا
وكانها كالماء والخمر رقة ... علانا الطول الامتزاج [illegible]

کتب البدیع ابو الفضل الهمدانی الی بعض اخوانه [illegible]

الحمد [illegible] ان الدهر [illegible]

وان لم [illegible]

[illegible]

الامانة [illegible]

[illegible]

الاعصور [illegible]

[illegible]

تمکن ابو نصر فارابی و ابو علی

بن سینا که از اکابر حکما

[illegible]

[illegible]

و الاعور الممنوت مع محمد خیر من الاعمی علی کل حال

کانما حاتما [illegible] بالتبر والعلم والصنق

کان فی [illegible] الوطا والعرق الربق

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] پس فرق میان [illegible]

[illegible]

لطف الله و اصابت ان صدر الدین موسی خلف صدق شیخ قدس سره بعد از ارتحال [illegible] آنجا بیت [illegible] والده [illegible]
[illegible] بمشهور بیت [illegible] شیخ [illegible] خواص و عوام
[illegible]

و [illegible] ارباب المعقول في حد النفس [illegible] النار [illegible] الاشراق [illegible]
[illegible] الرازي [illegible] فالنفس هو
الهواء [illegible] البدن [illegible]
[illegible]

[illegible]

بسم الله الرحمن الرحيم وبه ثقتي

الحمد لله الذي هو اعطاء الكمال من مرتبتي الجمع والفرق ... المطلق من جميع العيوب وواهب العقل من حيث ... [illegible]

[illegible]

[illegible]

الرابع موطن الحشر وموضع الحشر ارض الساهرة وهي [illegible] الارض [illegible] واصلها [illegible] الى

[illegible] الارض [illegible] الارض [illegible] الجبر فيكون [illegible]

[illegible]

[illegible] الحق [illegible] والرابع الحافرة [illegible]

والطريق الذي [illegible] الى [illegible] الجنة وهي من مقعر فلك الثوابت

الى المركز لان السموات السبع والعناصر [illegible] والموطن السادس الكثيب [illegible]

[illegible]

[illegible] وفي كل موطن من هذه المواطن الستة التي [illegible]

[illegible]

[illegible]

فالمنفعة لحق الاعصر منه ونبه بنسبة الى نفسه [illegible] بان حيث انه [illegible] اي الا ان العارض لعرفة ذلك [illegible]

[illegible]

من امة محمد [illegible] الكامع [illegible] موسى عليه السلام [illegible] النور الموسوي [illegible] النور المحمدي [illegible]

الموسوي [illegible] النور المحمدي [illegible]

حال موسى [illegible] محمد عليه السلام [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

قال الشيخ رضي الله عنه [illegible]

[illegible]

قد تم بحمد الله وحسن [illegible]

تم تم تم

هو الله الذي لا اله الا هو

الله ملكا مالكا لا اله الا هو عادلا عالما سامعا واحدا احدا صمدا شهدا ودودا
مالك ولدا ولا والدا ولا اود ولا مولودا لا عدا ولا عددا ولا عادا ولا معدودا
ولا حدا ولا حدودا ولا محدودا ولا محدودا اصل وسلم رسوله محمدا احمدا محمودا
واله واهله واولاده سلاما سرمدا امدا ممدودا وادام محمدا محلا موعودا
واسلكهم مسلكا مرصودا واهدهم صراطا مسدودا
واطلعهم حول المعاد والمرصاد وهولا المحمودا واعطهم وسط دار السلام
محلا محمودا

كلمات مهملة ...

الا وكد الصالح طول الله عمرك وحصل امالك واصلح اعمالك واسعد مالك
ادرك امالك وحصل كمالك واصلح حالك واعلم مالك واكلو مالك
وارحم عالك واعط سالك ... وكمل اساسك ومهد حسك
وكرر درسك وحدد حد سك ... سدد واحكم امرك واملا سمعك
واعمل علمك وعامل حلمك وعامل حاملك ... صحح كلامك وطمعك
وسهل دامك ... اهلك واهلك عدوك ... امسالك واطرح حسدك
وحمد ... وطهر طمعك ودمر حاسدك واسال الله لك كل ما
سالك احد لامر المرصاد والمعاد وودع اولادك واولادك واسلك
صراطك السداد لعل الله اعطاك محلا محمودا

بقت نفى فى تسين بنتى فبت خشى تحفى
فتنة ... زفة تشعب فبت
فى بيت بيت فى تيبتى ... فجنة
مجتنب يقظ غظ غضب عتب عنى

كتب العبد ... نظام الدين ...

[illegible]

[illegible]

شعر المعري الشامي

الا علا بالدين فحق من سكم | تحير [illegible]
اذا ما التقى [illegible] منكم | ولم [illegible] صوت [illegible]
دعاني [illegible] | الا دخول [illegible]
قضاء [illegible] | فهذا الارض الذي فيه [illegible]
[illegible] | [illegible]
[illegible] | [illegible]
اذا [illegible] الكفر [illegible] | فهذا الارض [illegible]
[illegible] | [illegible]

قال [illegible] جوابه

صدق [illegible] كل ما | يكون وما قد كان [illegible]
وهذا [illegible] | [illegible]
لا ان من المعلوم ان قضاءه | [illegible]
[illegible] | [illegible]
[illegible] | [illegible]
[illegible] | [illegible]
[illegible] | [illegible]
[illegible] | مع الامر [illegible]
[illegible] | [illegible]

[illegible]

[illegible] | [illegible] القرآن
كل مقالة [illegible] | [illegible]
[illegible] | [illegible]
ان صح [illegible] | [illegible]

[illegible]

[illegible]

من بعض التوقيعات

[illegible]

رباعیه

[illegible]

فی الکسب

روى عن محمد بن يحيى عن احمد بن محمد بن عيسى [illegible]

[illegible]

[illegible]

من كتاب شجرة الالهية

[illegible]

من المكاتيب

[illegible]

للمولوی المعنوی فی المثنوی

[illegible]

فائده [illegible] مطلب الرقي الى السماء [illegible] فان صح [illegible] معنى [illegible] الاوثان [illegible] الوجه الثالث ان اصحاب الحكم
من المنجمين كانوا يعبدون [illegible] السبع [illegible] الالهة [illegible] طلسمات [illegible] خاص [illegible]
مخصوصة [illegible] السعادة [illegible] وكانوا [illegible] وذلك الطلسم [illegible] يعتقدون [illegible]
كان ذلك كالعبادة [illegible] الارض [illegible] واشتغلوا [illegible] الكثرة [illegible]
[illegible]
من ملك [illegible] الوجه الرابع [illegible]
[illegible]

المجنون العامري

يقولون احباء المحبين [illegible] وانت [illegible]
[illegible] العشق [illegible] طبعهم [illegible]

حكاية

نقلست که [illegible] علیه السلام [illegible]
یکی از [illegible]
[illegible]

فائدة

[illegible]

[illegible]

133

فائده

بدانکه مدخل کبیر [illegible] باشد و مدخل وسیط از ده گذشت و مدخل صغیر
از صد یکی بود [illegible] مرتبه احاد است مدخل کبیر دارد و وسیط
و صغیر ندارد و چون [illegible] مدخل کبیر او ده است و صغیر و وسیط
ندارد و اگر در مرتبه عشرات بود مدخل کبیر و وسیط دارد و صغیر
ندارد و چون [illegible] مدخل کبیر او ست [illegible] مدخل وسیط او و مرتبه
در مرتبه مآت و الوف بود [illegible] مدخل کبیر و وسیط و صغیر بود و چون
[illegible] مدخل کبیر او صد است و وسیط او ده و صغیر او یک [illegible]
کبیر او هزار و وسیط صد و صغیر ده

فائده

نقلست که عمر آدمی [illegible] سال [illegible]
[illegible]

من شعر القاضی شمس الدین [illegible]

ابو بکر المبارک بن [illegible] المعروف بابن [illegible] النحوی
تفقه علی مذهب ابی حنیفة بعد ان کان حنبلیا ثم [illegible]
[illegible] الشافعی [illegible]
[illegible] الشافعی [illegible]

و فی ذلک یقول ابو البرکات التکریتی

ومن مبلغ عنی الوجیه رسالة	وان کان لا تجدی الیه الرسائل
تمذهبت للنعمان بعد ابن حنبل	وذلک لما اعوزتک المآکل
وما اخترت رأی الشافعی تدینا	ولکنما تهوی الذی منه حاصل
وعما قلیل انت لا شک صائر	الی مالک فافطن لما انا قائل

[illegible]

[illegible]

انکسان که بکار [illegible] اند از خدا در خدا [illegible]
[illegible]
قاضی [illegible]
انکار [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

محمد بن عبد الله بن عبد المطلب بن هاشم بن عبد مناف بن قصی بن کلاب بن مرة بن کعب بن لؤی بن غالب بن فهر بن مالک بن نضر بن کنانة بن خزیمة بن مدرکة بن الیاس بن مضر بن نزار بن معد بن عدنان تا اینجا متفق علیه است میان ارباب سیر و تواریخ و اصحاب علم انساب و از عدنان تا اسماعیل و از اسماعیل تا آدم علیه السلام اختلاف بسیار است در عدد و بعضی اشخاص [illegible]

[illegible]

قال داود القیصری قال علی علیه السلام [illegible] وانا اللوح وانا العرش وانا الکرسی وانا السموات السبع والارضون [illegible] قال ابن عباس [illegible]

[illegible]

صورة خط الامام الحسن العسكري علیه السلام

[illegible] الحقایق [illegible] النبوة و [illegible] ... [illegible]

[illegible]

[illegible] الحسن بن علی العسکری فی سنة [illegible] ... [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

للنصاری فی عیسی علیه السلام ثلثة اقوال [illegible] المسیح ابن الله [illegible]

[illegible]

[illegible]

من الغرایب

[illegible]

[illegible]

اوراد سعادت ایشان منقولست که ... علی الخصوص ...
روواست ... و دیگر ... [illegible]
[illegible]

المشهود ان مراتب العقل النظری ... مستعداً ... الکمال قوی او متوسط او ضعیف ...
فالضعیف ... المتوسط ...
جمیع الصور ... القوة ... بالقوة ... المستعد ... تحصیل النظریات ...
[illegible]

عرفت ... الوجود ... [illegible]
ومنهم ... [illegible]

... فی الجن ... ذالم بالجن ... من القدر

ناسوت ... [illegible]
... عالم ملک و عالم اجسام و عالم ناسوت ...

قیل لی قل العلی ما دحا ... ذکره یخمد نار الموصدة
قلت لا اقدم فی مدح امرء ... ضل ذو اللب الی ان عبده
والنبی المصطفی قال لنا ... لیلة المعراج لما صعده
وضع الله بظهری یده ... فاحس القلب ان قد برده
وعلی واضع اقدامه ... فی محل وضع الله یده

جامی

... [illegible]
... [illegible]

لمحقق الطوسی

... [illegible]

... فقال معاویة ... [illegible]

لا تقولن احدكم انى اعوذ بك من الفتن لانه ليس احد الا وهو مشتمل على فتنة ولكن من استعاذ فليستعذ من مضلات الفتن فان الله سبحانه يقول واعلموا انما اموالكم واولادكم فتنة [illegible]

[illegible]

لسان العاقل وراء قلبه وقلب الاحمق وراء لسانه [illegible]

وقد روى عنه عليه السلام هذا المعنى بلفظ آخر وهو قوله قلب الاحمق فى فيه ولسان العاقل فى قلبه [illegible]

[illegible]

فايده

[illegible]

[illegible]

[illegible]

بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين

اما بعد الحمد والصلوة فيقول احوج الخلق الى رحمة ربه الغني محمد المشتهر ببهاء الدين العاملي عفى الله عنه لا يخفى عليكم ايها الاصحاب العظام والاحباب الكرام المخصوصون من الله سبحانه بالافهام الوقادة والاذهان النقادة ان قد يعرض للبال في بعض الحال ملال ينبع من مطالعة العلوم الدينية وكلال يردع عن مزاولة الابحاث الاخروية فيضطر الانسان الى ترطيب الدماغ بلطايف المداعب وترويح الروح بطرايف المطايبات تشحيذ الخاطر المحزون وتنشيطا للقلب المحجون وحقيق بمن تراكمت عليه افواج الهموم وتلاطمت لديه امواج الغموم ان يتشاغل بتذاكر اخوان الصفاء ومذاكرة خلان الوفاء وان يخوض معهم في ايراد النكت الرايقة والنوادر الفايقة الباعثة لافكار المغتاله والنازحة للافكار المختلفة وقد اقتضى الحال لفرط الملال ان نورد مسائل [illegible] مع الاجابة من اولي الالباب مما يقتضي النشاط ويوجب الانبساط فاطلقت عنان القلم وهذا المصنف [illegible] لما يحوي نصف ما نقص من النهار فاطبخنا المقال مع حسن الحال وسالك سبيل الالغاز والتعمية وقال يا اصحاب الفطنة القوية والفطر المستقيمة والطبيعة [illegible] والروية [illegible] اخبروني عن مكاتب [illegible] من الحروف النورانية [illegible] من حروف الزيادة [illegible] الاخر تم الشهادة [illegible] الاواحدة فقط [illegible] الكمال معروف [illegible] ثانيه بالاستحالة [illegible] وضعف [illegible] الطهور [illegible]

المخمس من مقارنة طرفيه معلوم والتوالي من معاكسة [illegible] منه [illegible] الحروف مشهور

وعقوق [illegible] القطبية [illegible] اعلى [illegible] العدد وان انعكست [illegible]

[illegible] انه اسم فاعل [illegible] من اسماء الافعال وكلا [illegible] اسماء العدد الموصوف بالكمال [illegible]

[illegible] في مجموعها [illegible] جميع [illegible] من مربع الرابع [illegible]

الثالث [illegible] الموجهات [illegible] عدد الاعراض [illegible] الاخر [illegible] عدد العقول

وهذا ما لا ريب فيه وان كان بحسب الظاهر [illegible] معقول كما ساوي [illegible] الشمس [illegible]

غروب الشفق واول الصبح الكاذب [illegible] يعادل [illegible] معكوس

الطلوع والغروب [illegible] الى مضعف ثالثه ساوي الحروف الهوائية وان طرح [illegible] منه مكعب ثانيه

عادل المنازل [illegible] منه [illegible] يعادل [illegible] الاعراف وطبقات العين [illegible] ساويا

اركان حساب الخطائين [illegible] وضروب الموسيقى [illegible] على مربع اوله

[illegible] عظام البدن [illegible] من مقادير الاسنان

[illegible] الزكوة [illegible] الفاتحة [illegible] انواع [illegible]

در اثبات واجب الوجود

طرقی که از آن استدلال کنند ...

طریق اول آنست که اگر در وجود موجودی واجب الوجود نباشد ... [illegible]

[illegible]

طریق دوم آنست که ... [illegible]

[illegible]

طریق چهارم آنست که مجموع موجودات ممکنست ... [illegible]

[illegible]

طریق پنجم آنست که ... [illegible]

[illegible]

طریق ششم آنست که موجودات حاصل ... [illegible]

[illegible]

طریق هفتم ... [illegible]

[illegible]

طریق هشتم ... [illegible]

[illegible]

طریق نهم آنست که ... [illegible]

[illegible]

طریق دهم آنست که مجموع موجودات ... [illegible]

[illegible]

و بهذا الاسناد عن ابن عباس رضي الله عنه قال اجتمعنا عند رسول الله صلى الله عليه وآله وامير المؤمنين علي بن ابي طالب في وسطنا وهو متكلم بكلام عجز
في التوحيد [illegible]
يا امير المؤمنين [illegible]
[illegible]

[illegible]

فمن تواريخ

الشيخ الزاهد ابو العباس احمد بن محمد الحلي [illegible]
وصاحب ذوق و حال بود [illegible]
اثبات مذهب خود و ابطال مذهب اهل خلافت [illegible]
[illegible]

[illegible]

من الحكايات اللطائف

[illegible]

ما ذكر الكاتب

[illegible]

قال قدس سره في حواشي شرح التجريد بعد كلام طويل ... [illegible]

الوجود واحد ... [illegible]

[illegible]

حكاية ... [illegible]

ان الاصمعي ... [illegible]

[illegible]

ذكر ابن الجوزي في كتاب المنتظم في تاريخ الملوك والامم ... عن ابي اسحق الفزاري قال سألت ابا حنيفة عن مسئلة فاجاب فيها فقلت يروى عن النبي ... قال ابا حنيفة ... عن النبي صلى الله عليه وآله فقال ...

[illegible]

اعلم ان الناس قد اختلفوا في ابتداء خلق البشر فذهب اهل الملل من المسلمين واليهود والنصارى الى ان مبدأ البشر هو آدم ابو البشر الاول عليه السلام

واكثرها في التوراة العزيز من قصة آدم مطابق لما في القرآن ... وذهب طوائف من الناس الى غير ذلك اما الفلاسفة فزعموا ان النوع البشر

لا اول له ...

[illegible]

باب في ذم الدنيا ماخوذ من كتاب المواعظ روي ان رسول الله قال ولو تعدلت الدنيا عند الله جناح بعوضة ما سقى منها كافرا شربة [illegible]

[illegible]

ساطلب بعد الدار عنكم لتقربوا وتسكب عيناي الدموع لتجمدا

البيت للعباس بن احنف وفيه [illegible]

[illegible]

نفحة الخلوة ماخوذ من خلوص النبي في غار حراء [illegible]

[illegible] نفحة الطريق [illegible]

[illegible] نفحة الكشف [illegible]

[illegible] نفحة الوصول [illegible]

[illegible] نفحة العشق المجازي [illegible]

[illegible]

حكايات من التواريخ

[illegible]

گردن کوتاه نشانه مکر و خبث بود و گردن [illegible] نشانه جهل [illegible] بود و گردن باریک دراز نشانه [illegible] و حماقت بود و گردن متوسط نشانه

صدق و عدل و تدبیر بود دلایل شکم [illegible]

[illegible]

دلایل ساق [illegible]

[illegible]

باب [illegible]

[illegible]

[illegible]

جمله اخبار و ابتدای سفر اشارت [illegible] باشند و اگر [illegible]

آب بود و باشد بسیار نیکو بود و اگر [illegible] باشد و اگر [illegible]

[illegible]

دشمن بود و [illegible] بسیار [illegible]

[illegible]

[illegible]

قل للعضنفر ما الشجاعة قال صبر ساعة [illegible]

[illegible]

از جانب [illegible] گرفته که [illegible] از جانب شرقی یا شمالی آواز کند [illegible] گواهی دهد [illegible] و اگر بشارت دهد [illegible] سوال [illegible]

سوال [illegible] معرفت و تتبع [illegible] مذکوره [illegible] و شاهدات [illegible] سوال و جواب و امثال آن

[illegible] مستنبط شد [illegible] والله اعلم بالصواب

لسند المختصر [illegible]

بسم الله الرحمن الرحيم وصلواته على [illegible] من ايام شهر [illegible] وقد كان يوم الجمعة رابع عشر شهر رسول الله صلى الله عليه وآله شعبان المكرم لعام [illegible] كنت في بعض خلواتي اذكر ربي

في [illegible] ذكر ربي [illegible] باسمه الغني فاكثر [illegible] يا مغني [illegible] من كل شيء [illegible]

[illegible] وشعاع نوره [illegible] خاطفة [illegible]

[illegible] الطبيعة [illegible] جناح الروح في جو ملكوت الحقيقة [illegible]

[illegible] وطويت [illegible] الزمان [illegible] الى مصدر الوجود [illegible]

امر النظام [illegible] من الابداعيات والكونيات والالهيات والطبيعيات [illegible] والرياضيات

[illegible] والايمان [illegible] الاسلام [illegible] والعارجين والعابرات والسالكين

والسالكات والعاقبة [illegible] العاقبات [illegible]

[illegible]

[illegible] الفاتح والسر [illegible]

[illegible]

[illegible] الفطرة [illegible]

[illegible]

من الحکایا

[illegible]

مدتی ... ازین کار ... که دیگر ... که نقدهای جواهر ... عجب ... که گفت ... و این خانه ... چون ... ما را
بشارت شنیدند ... کن ... و بزرگ ... کلید ... و در آن خانه درآمدند و هرکدام که ... از
... که تفتیش ... داشتند ... و در آنجا ... شدند ... و خود ... در ... ساختند
سلطان گفت ای ایران ... مرد ... و چون ... آمد ... باشد و سلطان از ... کار ... و در تخت سلطنت
نشست چون امرا و ارکان دولت حاضر شدند ... کردار شان ... جامعی ... را ... و جواهر ... کرده
برده انداز ارکان دولت و امرا ... طلب نموده ... و جواب ... عجایب ... از ... و در سلطان
با ارکان دولت و امرا ... گفت ... بنگر ... صحبت ... امرا ... خدمت ... معروض رسانیدند
که یکی ... بیند ... و دیگری ... و دیگری را ... و دیگری را ... می ... شد
و دیگری را ... و بعد از ان ... عزت ... و دیگر ... سلطان گفت
چنین ... ایشان ... و ... بر ... و ... گرد ... گفت سلطان ...
بوده ... که ... در پیش ... که ... چون دزدان این بشارت شنیدند همه روی بکار ... سلطان
کردند و گفتند ... گفت ... تو ... در ... و ...
... سلطان ... گردم و ... ایشان ... شد ...
نه داد و خلعت ... ایشان ... پوشانید ... ایشان ... کنند ... از ...
... اگر ... بود ... چون ... بود ۵

الهیمیا علم التسخیرات واحیاء الاموات وجذب الارواح وطرق العلم ... والمشاد ... التسخیر ... تسخیر القمر تسخیر الملک ...
تسخیر الروح تسخیر ... الطیمیا ... السیمیا تعرف ... ش ...
الکیمیا ... تسخیر ... الریمیا علم ... الاوهام ...
اللیمیا ... ۵

علوم خفیه پنج است ... اول ... که ... قصد ...
دوم لیمیا که عبارتست از معرفت ... اتصال ... حاصل شود سیم
هیمیا که عبارتست از ... اعمال ... چهارم
سیمیا و این علم ... شعبده ... که ...
پنجم ریمیا و این علم عبارتست ... که ... و از ان ... فعل ...
... ۵

و ... حکم ... و ... تحت ... گفت ... نمود ...
تحت ... بر ... یکسان ... ۵ از کتاب ...

صورت مکتوب خواجه رشید که در تعیین مولانا صدر الدین محمد ترکه اصفهانی در باب وصیت نوشته است

[illegible]

ولایات … [illegible]

[illegible]

۹

افسون خواب … [illegible]

[illegible]

از تاریخ اعثم کوفی نقل شد

[illegible]

… والله اعلم

تمام الامور

... ايشان عاقل نباشند ... بكو ... قوت ... بيشم ... كمك ... كرده ...

مرتضى الكبر للطهراني في تحقيق ... الكلي والجزئي

فيه مقدمات الاولى ... ان يكون فعيلا مبالغة من الفاعل كالعليم القدير ... من غير تقبل ... والثاني ان يكون ... بمعنى المفعول ... معنى مقتول ومجروح ... في الطاعات

مما اتفق موزونا في القرآن في كل بحر

فاذا انشقت السماء فكانت — فعلاتن مفاعلن فعلاتن

قال يا قوم هؤلاء بناتي ...

ثم اقررتم وانتم تشهدون — ثم انتم هؤلاء تقتلون

سبح اسم ربك الاعلى الذي ...

والمرسلات عرفا فالعاصفات عصفا

والناشرات نشرا فالفارقات فرقا

سلام هي حتى مطلع الفجر

قال الامام فخر الدين ان حق ادم ... الجن ... الملائكة ... العرش ... الكرسي ... السموات والارض ... قال ... واعلم ... الامور

في بيان وجوب اعتقاد ... واجب

قال ... يجب على المكلف ... ان يعتقد ... موجود واجب الوجود ... قديم ... عالم ... قادر ... حي ... مريد ... متكلم ... عادل لا يفعل قبيحا ... الثواب والعقاب ... النبي ... الامام المعصوم ... علي ... المهدي ... المعاد ...

رساله خواجه نصیر طوسی در ... بیان اعتقاد خود

وهو لصورته الامر في كل ليلة جمعة ينزل من السماء ... فان النوع حتى يحدث عنا ... الملائكة ولم يشتغل ... والحكم ... وجوز ... فعل ... والاخلال بالواجب وانه يشتغل الى الغرض اليه ... كما يفعل ما هو الفساد وان فعل العاصي من انواع ... والظلم والعبث والواقع في العالم ... وان المطيع يستحق الثواب والعاصي يستحق العقاب ... الانبياء ... ان النبي صلى الله عليه واله ... ولم ... امام وان الامام بعد رسول الله ... عمر بن الخطاب ... عثمان بن عفان ... الامام ... الى بني العباس ... [illegible]

عقيدة الشيخ الشهيد عليه الرحمة

اشهدكم يا معاشر المؤمنين اني اشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريك له الها واحدا احدا صمدا فردا ... لم يتخذ صاحبة ولا ولدا وان محمدا عبده ورسوله ... وان عليا امير المؤمنين ... الحسن ... الحسين ... علي ... محمد ... جعفر ... موسى ... علي ... محمد ... علي ... الحسن ... الخلف الصالح القائم المنتظر المهدي ... واستدل ... تعالى بحدوث ما سواه واستدل على حدوث ما سواه بالتغير والزوال واستدل على قدرته ... واستدل على وجوب وجوده ... واستدل على علمه ... واستدل على عموم قدرته ... الجميع ... واستدل على كونه سميعا بصيرا ... واستدل على ارادته وكراهته ... على كلامه بالقرآن العزيز ... واستدل على وحدته ... من غيره بذاته وصفاته لكونه واجب الوجود ... واستدل على كونه ليس بجسم ولا جوهر ولا عرض ... واستدل على عدله وحكمته بانه تعالى لا يفعل قبيحا ولا يخل بواجب تعالى الله عن ذلك علوا كبيرا ... واستدل على نبوة نبينا محمد صلى الله عليه واله وسلم ... بانشقاق القمر ... واستدل على كونه خاتم النبيين بقوله تعالى ما كان محمد ابا احد من رجالكم ولكن رسول الله وخاتم النبيين واستدل على امامة علي ... والاحد عشر من ولده الطيبين ... غير معصوم ولقوله تعالى يا ايها الذين آمنوا اتقوا الله وكونوا مع الصادقين ... واستدل على بقاء المهدي ... واستدل ... وسؤال القبر والجنة والنار والصراط والميزان ... وهو النبي المعصوم عليه السلام ... ومن تكلف المكلفين ... والحشر والنشر والجنة والنار ... الثواب والعقاب ... واستدل ... [illegible]

اول كانون الثاني ... [illegible]

بسم الله الرحمن الرحیم و به نستعین و علیه توکل

رب اغفر ... ربنا آتنا من لدنک رحمة وهیئ لنا من امرنا رشدا ...

[illegible]

[illegible]

و طریق رحمن دعوت از لفظ او استماع کرده و از تعلق که ... از تقریر او فواید گرفت ... مقام ...

احتیاج ... ان شد از ... اعلی ... السلام ...

[illegible]

[illegible]

معقول [illegible] ... [illegible]

... [illegible] ... ولقد ذرأنا لجهنم ... [illegible] ...

... [illegible] ... اولئك الذين هدى الله فبهداهم اقتده ... [illegible] ...

... [illegible] ...

... كلا انهم عن ربهم يومئذ لمحجوبون ... [illegible] ...

... [illegible] ... ان الدين عند الله الاسلام ... [illegible] ...

... ومن يسلم وجهه الى الله وهو محسن فقد استمسك بالعروة الوثقى ... [illegible] ...

... [illegible] ...

... [illegible] ... عالم محسوس ... معقول ... [illegible] ...

... [illegible] ...

... ولو جعلناه ملكا لجعلناه رجلا وللبسنا عليهم ما يلبسون ... [illegible] ...

... [illegible] ... وله من في السموات والارض ... [illegible] ...

... سبحان ربك رب العزة عما يصفون ... [illegible] ...

... [illegible] ... اعطى كل شيء خلقه ثم هدى ... [illegible] ...

... هو الاول والآخر والظاهر والباطن وهو بكل شيء عليم ... [illegible] ...

... [illegible] ...

... انا عرضنا الامانة على السموات والارض والجبال فابين ان يحملنها واشفقن منها ... [illegible] ...

... واذ قلنا للملائكة اسجدوا لآدم فسجدوا الا ابليس ... [illegible] ...

... [illegible] ...

معقول

[illegible]

شاید ... [illegible] ... باشد

الحمد ... [illegible] ... والکلام ... [illegible]

... [illegible] ... والسلام

[illegible]

... لا یعصون الله ما امرهم ... [illegible]

... [illegible] ...

... لا تبدیل لکلمات الله ... [illegible]

... [illegible] ...

... اولم یکف بربک انه علی کل شیء شهید ... [illegible]

... [illegible] ...

كلام في معرفة الظاء والضاد انشده الشيخ الامام ابو عبد الله بن المدحجي

افضل ما فاه به الانسان ... وخير ما يجري به اللسان

حمدا لاله والصلوة بعده ... على النبي فهو خير عبده

محمد واله الابرار ... وصحبه الافاضل الاطهار

وكل ما ينظم للافاده ... فالنثر محسوب من العباده

وقد نظمت عدة من الكلم ... في الظاء والضاد جميعا تنتظم

لكنما المخلفات المعتبر ... تعرفها من يا العلوم ...

فاسمع ... ... واعرف هديت حصرها ...

والدال اذا ... الظاء ... و... الضاد على ...

...

قال الشيخ الامام وحيد ... ابو القاسم ... البهنسا

نظم ... مسلمة قطرب في قصيدة قلبها في الضاد ابا على حروف المعجم ... على ثلثة اوجه مفتوح ومكسور ومضموم ...

...

بالفتح جمع البشر والكسر ملاء الاحر والضم ... عبقري . معجب بالذهب من شكل وفاق شكل حتى بالشكل . وعلى الكل
في حبه واحرني . بالفتح مثل المثل والكسر ... والضم مثل النعل ... من الثوب ... صاحبي ومعرفتي . وليلة ذا ... ومنا
بني ... بحرج ... بالفتح جمع الوفد والكسر كثر الرفد والضم من النقد في ... بالهدب ... نبت الكلا ... والكلا
قلوع الكلا عمدا ... بالفتح نبت الكلا والكسر حفظ المولى والضم جمع للكلا من كل جزء ... طال حتى بالقسط ولم
يرن بالقسط في ... القسط والعز المطيب بالفتح ... العصا والكسر عدل ... والضم عود ... ربحا والمقتضي
طلبي ذكر العرف واخذ بالعرف وامر بالعرف سام رفيع الرتب بالفتح عرف طيب والكسر ... والضم قول لحب عند ... كا
الرتب عال كرم الجد ... بالجد الغنى كالجد معطلة محرب ... ابو الاب والكسر ضد اللعب والضم نعم القلب كان
معص الحقب ... بالفتح ... الجوار ... واستعموا صوت الجوار ثم اشتوا ما طرب بالفتح جمع جارية والكسر جار وداد
والضم صوت ... يوليها والحرب قام قلبي ... عند زوال الامة فاستمعوا ... ما في الهوى من تعب بالفتح ... الرسا
والكسر ضد ... ناسا ... عجيم او عرب قوله لا ... الحمام ... حتى الحمام اماري ... الحمام ما في الهوى من الكرب
بالفتح ... والكسر صوت ... والضم ... بالاسم لا باللقب كاما ... شاب شعر اللمة وما بي ... لمة ولا القاص
... بالفتح حرف ... والكسر شعر الراس والضم جمع ... شيخ ... لما اصاب مسكي ... المسكي وكان فيه
مسكي وراحتي من تعب بالفتح ظهر الجلد والكسر طيب الهند والضم ما ابدي من راحة المسك ... ملث دموعي حجر وقل فيه حجر
... بالفتح ... والكسر عقل ... والضم اسم ... العرب ... ناول ورد السقط من ...
السقط ... السقط من ... بالفتح ... والضم ... والسقط ... الادب وحيد
في ... مطرحا كالقصه ... مذهبي بالفتح سور الاسد والكسر ... والضم ... والست خلف الطا
بهذا علامات الرفاق ... الرفاق ... بالصدق وبالكذب لا تركن ... ولا ... بالصدق والمذق
طعام ... صوت الحديد ... وجنبه ... والماء اذا تغير ... الاقرب ... عن علاه وجه
... الطلا وطلية من الطلي ... بالفتح اولاد الظبي والكسر ... والضم ... حسنه حيد الظبي

قال الشيخ ابو محمد الحسن بن ... في المقصور والممدود والشيخ العلامة ابو بكر محمد بن القاسم بن بشار الانباري

لا تركن الى الهوى واذكر مفارقة الهوا . الهوا على اربعة اوجه الهوا من السما والارض ممدود يقال ان
طيبة الهوا والهوى مقصور الاسفل ... الحوت الاسفل وما اشبهه قال الله تعالى وافئدتهم هوا
... الهوى الرجل ... شعر كم من فتى ... وجاذبه ليسقط الرجا
الرجا مقصور ... الرجا الخوف ... العرب ما ... او ما ... في
... الله تعالى لا ترجون ... الله والرجا ... الى معصوم ... الله تعالى والملك على ارجائها اي جوانبها ...
... شعر عطاعلى الصفا اهل المودة والصفاء . الصفا على ... اوجه الصفا من ... ممدود والصفا
... اللون ... ممدود والصفا ... مقصور ... بالالف لانه من ذوات الواو شعر ذهب الفتى من اهله الى الفناء
... على وجهين ... الفتيان ... بالياء قال الله تعالى ... ذكرهم ... والفتى مصدر الشاب ممدود ... الفت
شعر مازال يجهد في الخلا حتى تفرد بالخلاء ... على وجهين الخلا ... ممدود والخلا من ... مقصور
قطع ... الزمان فلن يمتع بالغناء . الغنى مقصور ... يكتب بالياء والغنا ... ممدود شعر زال ...
... عن شرف السنا ... السنا مقصور ... البرق والسنا ... بالالف والسنا ... مقصور والسنا ممدود المجد
والرفعة شعر ... وكان ... في الشرف الثناء . الثنا مقصور ... الثنا ممدود ...
... الكرام ... الثنا ممدود ... مقصور الغنى ... ممدود ... شعر واخو الغرام لا ازال ...
ذا غراء . الغرا مقصور ... ولا ولع بالشي ... فلكم ... في اللقا بعد المطاولة والتقا ... مقصور
التراب يكتب بالالف والثقا ممدود ومصدر ... شعر ... بالمخرجين ... الملا مقصور ...
من الارض والملا ممدود ... من الملا شعر ... الخفا فلتجتنب ... الخفا مقصور ...
... الى ... بالالف والخفا ممدود ... شعر وارى العشا في العين

الكرى

اكثر ما يكون من العشاء . العشا مقصور في العين يكتب بالالف والعشا ممدود طعام الليل شعر وارى الحوى بذكي قلوب
ذوي المتفكر في الخواء . الحوى مقصور ... من الطعام والخوا ممدود على وجهين احدهما الهوي والفرجة من الشيئين والثاني
مصدر خوت الدار من اهلها خواري ... شعر ولرب ممنوع العرا ... والسوف ... بالعراء . العرا مقصور الفنا والساو والعراء
المكان الخالي شعر عقل الكريم من الورى في الصالحات الى الوراء . الورى مقصور ... احدهما الخلق والثاني ...
والبعير في ... والورا ممدود على ... قدام ... خلف ... الولد قال الله تعالى ...
لو يعلم الناس الحيا منها الحيا ... الحيا ... الرجل ... والحيا يكتب بالالف والحيا ممدود على وجهين
احدهما ... والثاني ... شعر ان الحياء مع الحيا فضل ... الحيا مقصور ... بالالف ... ممدود ...
من الاستحيا و... شعر ان الدواء ... فلا تفرط في الدواء . الدوا مقصور ...
الدوي ... بالياء ... الدوي ... والدوا ممدود على وجهين احدهما ... والثاني ... شعر
... بالبراء ... البرا مقصور التراب والبرا ممدود ... ولا ... شعر ...
... السقا ... مقصور ... جمع سقاء ... الريح ... ونائمها السقا ... الرياح
... السقا ... فاذا سمعت وحي الرمان فلا تقصر في الرجاء . الوحا مقصور
الموت والوحا ممدود ... شعر وارى العمى ... جفون عينيك والعماء . العمى مقصور عمى العين يكتب بالياء
والعما ممدود الغيم ... شعر وانظر لنفسك في الجلا ... الجلا مقصور ... احدهما ...
الشعر ... بالالف ... والجلا ممدود ... قال الله تعالى ولولا ان كتب الله عليهم الجلاء
... الى الذهاب شعر وكل الفتى ان لم يجد خلا فانك للعناء . العنا مقصور ... والعنا ممدود ...
... فناء شعر ... من الذكاء ... الذكا مقصور ... والذكا ممدود ...
... في الحذا ... الحذا مقصور والحذا ممدود ... والمرء ... الحفا ... الحفا
العفا مقصور ولد الحمار والعفا ممدود ... شعر كم من رياح للصبا تجري ... الصبا مقصور الرياح ويكتب بالالف
والصبا ممدود مصدر ... شعر ناموا ... بالكرى ... الكرا مقصور النوم ...
... والكرا ممدود ... الطائف ... شعر فكانهم ... او كالحطام من الاباء
... شعر كم من عظام بالله ... اللوى مقصور ... الرمل
... يكتب بالياء واللواء ممدود ... شعر وارى ... الملاهي ... الغنى مقصور ضد
الفقر يكتب بالياء والغناء ممدود ... شعر معنى ... الانا . الانى مقصور على وجهين احدهما
... بلوغ الشي الى منتهاه يكتب بالياء كقوله تعالى ... والثاني ... الليل يكتب بالياء ...
... النون ... بالالف ... شعر ... الرجاء ... اللحى مقصور جمع لحية يكتب
بالياء واللحاء ممدود على وجهين احدهما ... الملاحاة ... والثاني ...
... شعر ... العدى ... العدى مقصور على وجهين
احدهما العدى الاعداء يكتب بالياء وان كان اصله الواو ... والعدا ممدود على وجهين
... العدا ... والثاني ...
... شعر ... البنا ... البنى مقصور
جمع بنية يكتب بالياء ... قال الله تعالى الذي جعل لكم الارض فراشا والسماء بناء ...
الروى مقصور ... يكتب بالياء والرواء ممدود ... شعر ويستوي اهل الكسا
... الكسا مقصور ... والكساء ممدود ...
... شعر ... النوى مقصور ... على وجهين احدهما
والثاني ... النوى ... والنوا ممدود ... **باب ما يكسر اوله فيقصر ويمد فيختلف والمعنى واحد** والى ... الحديد ... وكل شي ... ممدود شعر

وارى القذا الا استطاع . فهل لنفسك بالغناء . الغنا بفتح الغين مقصور واذا كسرت فاؤه ممدود شعر وسوى الغنى
ورث الغنى وليس عن عز السوا . السوى بكسر السين بمعنى وسط قال تعالى لا نخلفه نحن ولا انت مكانا سوى بمعنى وسط وسوى
بفتح السين ممدود على وجهين احدهما بمعنى حذا يقال ان هذا الخباء سوى عمرو بمعنى حذا عمرو والثاني سوا بمعنى معتدل قال تعالى
سوا عليهم اي معتدل عندهم الانذار وترك الانذار شعر حث الصعاد الى الفلا . وارى الصعاد الى الفلاء . الفلا بكسر الفاء
مقصورة فاذا فتحت ممدودة . ماء الحياة لما روى . واذا المحلا هالروا . ويكت ما اذ اعمى . وتحرجن من العشاء
العشي السقف وهو كذلك بالمد وعمى بالفتح قبيلة شعر كم مر انا سمر رات . وله اى حسن الاناء . اما السمر بكسر الهمزة مقصور
ضوؤها وربما ادخلوا معه الهاء فقالوا اناة الحسن بفتح الهمزة ممدودة **باب ما يفتح اوله فيقصر
ويكسر فيمد والمعنى واحد** فاحذر صلا نار الجحيم فانها نار الصلاء . الصلى بالنار اذا كسرت الصاد مد وقصر واذا
فتحت الصاد قصر ولم يمد ويكتب كلما قصر ذلك بالياء لانه من صليت شعر كم قد طويت على الجوى . قلبي لسكان الجواء
الجوى مقصور بفتح الجيم فساد الجوف يقال رجل جوٍ بمعنى جوي وحوا ويكتب بالياء والجوا ممدود بكسر الجيم اسم موضع ولكم وردت على الظما
قصد ... ال الاضاء . الاضا الغدران واذا كسرت الهمزة ممدودة واذا فتحت قصرت وهو جمع اضاة **باب
ما يضم فيقصر ويفتح فيمد** شمس الضحى طلعت عليك . فارى شمس الضحاء . الاما منزلة الغدا انتقال ... الملك
يارجل ويعال وزمال الضحى . فانظر لنفسك في غرا . لن يستعد به غرا . الغراء ممدود بكسر العين ... فاذا فتحت قصرت وكتبت
بالالف لانه من ذوات الواو يقال ... معروف **باب ما يضم اوله فيقصر ويكسر فيمد** يهوى لقاها كلما
وبعده يوم اللقاء . اللقا بضم اللام التي للقى مقصور ويكتب بالياء يقال لقى اللقى اي ملقى واللقاء بكسر اللام ممدود مصدر
لقيته لقاء قال الله تعالى كما نسوا لقاء يومهم هذا شعر ولربما يطلب روى . ذو منظر حسن الرواء . الروى مقصور ...
يكتب بالياء يقال هذه روى حسان والرواء ممدود المنظر يقال ... الرجل رواء اي ليس له منظر . اضحى حسام بعد كان
نكسا بعيش الى ذكاء . الذكا مقصور الزوج من قول العرب خسا او زكا ... زوج ... كانوا احسا او زكا الاجرا
من ... جعلها ... مثنى وثلث ورباع ... وقال ابو جعفر ... عبيد ... وزكا لا ... ولا
يدخلهما الالف واللام لانهما ... مثل ذهب وضرب ... وقال ... الالف لانه ...
كما كتب زكا ... والزكاء ممدود الزيادة ... زكا الشي يزكو زكاء اذا زاد والله اعلم **قال الشيخ ... الحسن ...**
اسمع هديت لالفاظ مهذبة في الدال منها من ... مركبتا فذال ... على ... مهملة ووعر ... اعجامها وحيا ...

بسم الله الرحمن الرحیم حمد و ثنای [illegible] که مقتضای [illegible] ممکنات [illegible]

[illegible] ذات شریف کاینات [illegible]

[illegible] محمد المصطفی [illegible]

[illegible] انا مدینة العلم و علی بابها ابو الحسن امیر المومنین علی مرتضی [illegible]

[illegible] محمد بن الحسن [illegible] الحسینی [illegible]

[illegible] اطیعوا الله و اطیعوا الرسول و اولی الامر منکم [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible — rubricated heading in red ink]

[illegible]

مفهوم واجب الوجود لازم نمی آید زیرا که [illegible] بود در محل تحقیق که این مفهوم را فردی نباشد در خارج و [illegible] این مفهوم [illegible]
کلی باشد [illegible] این موجود [illegible] لازم [illegible] ذات [illegible] این مفهوم [illegible]
لازم بود [illegible] واجب الوجود متعدد بوده [illegible] مفهوم [illegible] زیرا که این مفهوم کلی است [illegible]
مذکور شده مستند است [illegible] در موضع [illegible] است و معنی این کلام [illegible] است که صفت معبود [illegible] سزاوار پرستیدن [illegible] که خدای تعالی
[illegible] زیرا که صاحب بنده معبود [illegible]
جهت آنکه [illegible] خدمت صاحب [illegible] بنده [illegible]
آنکه صاحب بنده مخدوم بنده است [illegible] خدمت او لازم است [illegible]
[illegible]

لا تأخذه سنة ولا نوم

حضرت رسالت پناهی صلوات الله علیه و آله مستغنی از کلام الله نباشند زیرا که ... [illegible]

[illegible]

... **مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ** یعنی کیست که شفاعت کند ... [illegible]

[illegible]

... **يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ** یعنی میداند خدای تعالی ... [illegible]

[illegible]

[illegible]

... **وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ** یعنی ... [illegible]

[illegible]

[illegible] شیخ سهروردی ابو الفتوح شهاب الدین صاحب حکمة الاشراق
المسماة بالکلمة فی التصوف

که جمیع صورتهای [illegible] در وحدت [illegible] یعنی [illegible] عرش [illegible] که موضع عالم و جسمانیات کرسی است [illegible]
موضع [illegible] [illegible] عالم [illegible] از این قبیل است [illegible] که از کرسی علم خواسته [illegible]
[illegible] که لا یحیطون بشیء من علمه [illegible] و این [illegible] و مشهور [illegible] است [illegible] شده [illegible] کرسی [illegible]
ار سلطنت وقدرتست ومضمون کلام آنست که فرا گرفته است سلطنت وقدرت خدای تعالی آسمانها و زمینها را **ولا یؤده حفظهما**
وهو العلی العظیم یعنی گران نیست بر خدای تعالی حفظ وضبط و مراعات آسمان و زمین و [illegible] حفظ ایشان و خدای تعالی
عالی و بزرگ و متعالیست از [illegible] و مضمون کلام آنست که خدای تعالی منزه است از صفات جسمانیات [illegible]
در حفظ [illegible] خدای تعالی منزه است [illegible] وصف [illegible] صفات [illegible]
[illegible] مناسب است که از کرسی [illegible]
سلطنت وقدرت مراد باشد والعلم عند الله العلی العظیم تالیف این سوره [illegible]
[illegible] فخر الدین بن حسین الحسینی [illegible]
کلام [illegible] بانجام رسید [illegible]
[illegible] تمام [illegible] م

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله وسلام على عباده الذين اصطفى ان لله في ايام دهركم نفحات الا فتعرضوا لها واحفظوا انفسكم عن [illegible] من ليس احباب
النبي صلى الله عليه وآله [illegible] انما في الدنيا والآخرة موضع فوايد ترجع اليها في معاشنا ومنتظم بها احوالنا
ثم وضع عباده ان الله بينه احكاما لتلك الفوايد ووجهها لوجوه القلوب الى قبلة الحق وليس مجموع تلك الفوايد والعبادات شريعة
والشريعة التي بالشريعة عاما شاملا لكل احد من المؤمنين ثم علم الناس طرق تخلية نفوسهم عن الاخلاق الذميمة كالبخل والحرص والحقد
والحسد وامثالها وتحلية نفوسهم بالاخلاق الحميدة كالكرم والعفو وعلو الهمة وامثالها واهتمامه صلى الله عليه وآله بحسن الاخلاق
حتى قال بعثت لاتمم مكارم الاخلاق والتربية التي بعد والدعوة ايضا عادة تكفي الشارع بعلم الحكمة والتعزير بمخالفة الشرع والاخلاق
بسوء الاخلاق وقد قال صلى الله عليه وآله نحن نحكم بالظاهر والاخلاق من الامور الباطنة ثم من خواص اصحابه الطريق الى تحصيل
المعرفة بحقايق الاشياء كشفا ومشاهدة الانوار والتجليات والفتح [illegible] الى الله والبقاء به وليس مجموع علم الاخلاق وعلم السلوك
طريقة وليس المقاصد التي ينتهي اليها الطريقة حقيقة فالنبي مبعوث لوضع الشريعة وبيان الطريقة وكشف الحقيقة وقد قال الشريعة اقوالي
والطريقة افعالي والحقيقة احوالي — الشريعة كالقشر العليا للوز والطريقة كالقشر السفلى والحقيقة كاللب والوصول الى الحقيقة
موقوف على سلوك الطريقة وهو موقوف على التزام الشريعة وبعض الناس اهل الشريعة فقط وليس لهم استعداد الطريقة وبعضهم
اهل الشريعة والطريقة وليس لهم استعداد الحقيقة وبعضهم اهل الشريعة والطريقة والحقيقة ولان النبي صلى الله عليه وآله وسلم نفذ الى
الدرجات قال كلموا الناس على قدر عقولهم وقال ايضا نحن معاشر الانبياء امرنا ان نكلم الناس على قدر عقولهم فلو فهم احدكم عن مرتبة الحقيقة
وتكلم معه بما يبعث الى فساد الاعتقاد وينبعث كلامك بل ينبعث نفسك لانه لا يعلم مقصودك ويكون منكرا في موضع نفعك وتوبيخا
ان النبي صلى الله عليه وسلم رمز الى ارباب الحقيقة المشيرة الى السماء حين قال عليه السلام لها اين الله — لولا ان النبي صلى الله عليه وآله صاحب
معارف الحقيقة وحقايق ربانية لا يبين الظاهر للقاصرين علم قال ابو هريرة رضي الله عنه حفظت عن النبي صلى الله عليه وسلم وعاءين من العلم اما
الواحد فبثثته فيكم واما الآخر فلو بثثته فيكم لقطعتم هذا البلعوم وهذا الحديث مروي في صحيح البخاري وقال علي رضي الله عنه لو حدثتكم من سمعت
واحدا لكم من قدرة الواقعة [illegible] من ابي القاسم صلى الله عليه وآله وسلم لخرجتم من عندي وانتم تقولون ان عليا من اكذب الكاذبين
والفاسقين [illegible] وقال ابن عباس رضي الله عنهما لو فسرت قوله تعالى خلق سبع سموات ومن الارض مثلهن لرجمتموني الم قال علي عليه السلام
مشيرا الى صدره ان ههنا علوما جمة لو وجدت لها حملة ولو وجدتها لبثثت وقال الامام زين العابدين [illegible] اني لاكتم من علمي جواهره
كي لا يرى الحق ذو جهل فيفتننا وقد تقدم في هذا ابو حسن الى الحسين ووصى قبله الحسنا يا رب جوهر علم لو ابوح به لقيل لي انت
ممن يعبد الوثنا ولاستحل رجال مسلمون دمي يرون اقبح ما يأتونه حسنا والظاهر ان العلم الذي لو باح به احد لقيل مع عابد الوثن هو التوحيد
الذاتي — ومن كمالات النفس تصور حقايق الاشياء والتصديق باحوالها وكل من الصوفية والمتكلمين والحكماء الاشراقيين
والمشائين يدعون بهذا الكمال والفرق بين الفرق الاربعة ان الصوفي والمتكلم مقيدان بالشريعة وطريق العلم للاول التصفية
وللثاني البرهان والحكماء الاشراقيين والمشائين غير مقيدين بالشريعة وطريق العلم للاول التصفية وللثاني البرهان فالعلم واحد في
نفس الامر وهذا اشكل الفرق [illegible] واجمع وجوه مذهب الاشاعرة والمعتزلة والشيعة والمجسمة وغيرهم غاية ما في الباب ان الكمال
بعد وليس حكمة بل يختلف اسمه باختلاف الفرق الاربعة فيسمى بالنسبة الى الاشراقيين والمشائين حكمة وبالنسبة الى المتكلمين كلاما وبالنسبة
الى الصوفية تصوفا وكما ان المجتهد مقيد في الفروع بمذهب معين والمجتهد من المطلقين ياخذون من كل مذهب في الفروع ما اختاروا ما هو الحق
في نظرهم كذلك الفائز بكمالات الفرق الاربعة بعضهم مقيدون بطور خاص من تلك الاربعة وبعضهم آخذون من كل طور ما هو الحق في نظرهم
ومن وصل الى هذه المرتبة هو الكامل المراد للانسان والله ولي الاحسان — المؤمن برعاية الشريعة صالح وبرعاية الطريقة سالك وبرعاية
الحقيقة ولي كامل — لم يكن النبي صلى الله عليه وآله وسلم مظهر الحقيقة لكل احد من المؤمنين وانما كان بذلك القبيل من خلاصة اصحاب الصفة
وقد كانوا ناسا كثيرين في سبيل الله واصلين الى الحقيقة والمشهور منهم حذيفة اليماني وبلال الحبشي وصهيب الرومي وسلمان
الفارسي واسامة وحارثة ومعاذ والبراء ومقداد وابو ذر وابو الدرداء وعمار وانا علي عليه السلام فهو رئيس ارباب الطريقة والحقيقة

[illegible]

فرق بها الى سماء الطاف وفايدة الصلوة تكمل يوم كده وذكر بعد تفريح في اوقات متفاوتة
حفظ البصيرة للحق منتبها وفايدة الصوم تلطيف السر وتصفية القلب وفايدة الزكوة تخلية
النفس المايلة الى حفظ المال وابقاء المستحقين وفايدة الحج مخالفة النفس في ترك الوطن
والاحتمال في السفر والجوع والذلة وفايدة الجهاد اعلاء كلمة الاسلام بقتل الكفار وتهديد البواقي
حتى لا يطمعوا في ايذاء المسلمين والتسلط عليهم وفايدة البيع والرهن والاجارة وامثالها حفظ
الاموال وكذا فايدة تحريم السرقة وقطع الطريق والغصب وفايدة القصاص حفظ النفوس
والاعضاء وتحريم الزنا لحفظ النسل والتوالد لاشتراط ما في الزنا فان فيه تضييع النطفة وتحريم
الخمر لحفظ العقل فانه مدار الامور في كل حال — الغرض ان كل مشروع معقول في الجملة
غاية ما في الباب ان بعض المشروعات يعقل في بادي الراي عن العقل واذا وقع التامل البليغ
علم ان الكل معقول وكلما كان المشروع ابعد عن العقل في الظاهر فهو اكثر ثوابا لان مدار
الثواب على مخالفة النفس لا مشقة في مباشرة المعقول ولذلك كان ثواب الحج اكثر
من ثواب ساير العبادات وقد فرض في العمر مرة واحدة — قال تعالى وما خلقت
الجن والانس الا ليعبدون وفسره ابن عباس بقوله ليعرفون والظاهر ان الجن والانس بعضهم
مستعدون لمعرفة الله تعالى وهم عباده وبعضهم غير مستعدين لمعرفة الله وهم مكلفون بعبادات
اخرى فالكل مخلوقون للعبادة وهي نهاية مراتب التذلل — ما يحكى في دعا قوم الافعال
لا يحكم عليه لغرابته الالهي الى الله وقال حبيبنا لا يحكم عليه الا الموقوفون في التوبة
[illegible] ولا يعتب عليهم ان يتوقفهم بلا حسبان
بل والجواب ان الانبياء ههنا بمنزلة قول الت [illegible] واليه اشار تعالى بقوله على قلوبهم
الاحبة والوطن — الصلوة الحقيقية هي التوجه والاخلاص واليه اشار في سورة الصلوة عند العصر بعض
والجنب وما كان النبي صلى الله عليه وآله وسلم [illegible] في هذه الصلوة سهى في صورة الصلوة عند العصر بعض ذلك
ركعتين فقال ذو اليدين اقصرت الصلوة ام نسيت فقال كل ذلك لم يكن فقال ذو اليدين بعض ذلك
قد كان — قال حارثة انا مؤمن حقا فقال النبي صلى الله عليه وسلم لكل حق حقيقة فما حقيقة ايمانك
قال عزفت نفسي عن الدنيا فاسهرت ليلي واظمأت نهاري وكاني انظر الى عرش ربي بارزا وكاني انظر الى اهل
الجنة في الجنة يتزاورون واهل النار في النار يتعاوون قال عليه السلام عرفت فالزم وهذا هو قوله
نعم الحكم الثالث — كما ان لك روحا وبدنا ثبت ان الروح هي الحقيقة والبدن
فرع وهو البدن بعد خراب البدن فالصلوة كذلك ايضا روح هو الاخلاص والتوجه وبدن هو
الاركان المخصوصة في الصلوة هو الاخلاص وهو الذي يبقى بعد الفراغ عن الاركان المخصوصة فاذا خلت
صلوتك عن روحها فهو شاة ميتة ولا يترتب عليها الا العقوبة الريا وكالسنة الغيب وهذا معنى قوله
صلى الله عليه وآله وسلم لا صلوة الا بحضور القلب ومواطن الاشكال فان لكل مذكور روح الصلوة
فاعتبروا ما ذكرته من روح الصلوة سبب نجاة وتحكم فيه على العذاب وبدن
الصلوة سبب النجاة لذلك في الدنيا عن القتل — ادراك الاشياء في اسرار الصلوة
مالك اورع نفوس على الاشياء فلا مطلوبا مرادا له لوجه الحق حتى لا يحجب غير المراد
عبادة البدن بوجب صفاء الظاهر وعبادة القلب

نور شعشعات الباطن قال تعالى سيماهم في وجوههم من اثر [illegible] السجود وقال عليه السلام ان الله تعالى يضحك في وجوه المصلين في الليل [illegible] كل ما يعد

[illegible] ثواب العقل [illegible] ينبغي ان يعتقد في كل ما يصدر منك [illegible] هو حكمه بحسب الشرع [illegible] في المستحب [illegible]

[illegible] المكروه [illegible] ثواب [illegible] العقل [illegible] قوله تعالى خلطوا

[illegible] كل ما اخذته عن الرسول صلى الله عليه وآله [illegible]

عن الرسول صلعم فلا ثواب لك فيه وان علمته [illegible] وان كنت [illegible]

وجب عليكم اخذ العقايد عن النبي صلى الله عليه وآله [illegible] سفيان الثوري [illegible] اختلاف [illegible]

[illegible] ولا البرهان الثواب اصلا [illegible] الكعبة بيت الله صورة وحقيقة [illegible] للانسان الكامل ومنه المشعر الحرام وفيه عرفات وهو مسجد الحرام

كان اما صاحب [illegible] [illegible] الحقائق [illegible]

[illegible] التحقيق [illegible] صحيح [illegible]

[illegible] ان التكليف يسقط عن العبد عند الوصول الى الكمال الحقيقي [illegible]

[illegible] عند الوصول هو كلفة العبادة لا التكليف [illegible] لا تغتر [illegible]

[illegible] الظاهر [illegible] ايمان [illegible] في الايمان [illegible] نفوس المصلين بالجماعة كنفس واحدة [illegible]

[illegible] فيحصل صلوة لها ربع [illegible] ولذا كلما كانت الجماعة اكثر كانت اكثر استحبابا

نظر الكاملين [illegible] ولذا ترى الكعبة والمسجد الاقصى وبيت المقدس [illegible]

[illegible] الكعبة بيت السلطان والحرم [illegible] الواسع الذي على باب بيته [illegible]

[illegible] الحجر الاسود [illegible] وقال النبي صلى الله عليه وآله وسلم الحجر الاسود يمين الله [illegible]

[illegible] الوحدة [illegible] رسالة فارسية منسوبة الى مولانا كمال الدين عبد الرزاق الكاشي [illegible]

[illegible] المعاصي [illegible]

[illegible] العقل [illegible]

[illegible] المعاش [illegible] الانسان اذا اشتغل [illegible]

[illegible] الخلق [illegible] المعاصي [illegible]

[illegible] المتقشفين [illegible] الملحدين [illegible]

[illegible] عيسى بن مريم [illegible] الامر اما بالحق [illegible] بواسطة الملك والرسول [illegible] الاول على صراط مستقيم [illegible]

[illegible] على صراط مستقيم [illegible] الصراط المستقيم صراط الذين انعمت عليهم غير المغضوب عليهم ولا الضالين [illegible] بعض الشرايع كالاصول والاركان وهو الذي يهتدي العقول [illegible]

الانبياء متفقون عليها [illegible] بعض الشرايع كالفروع [illegible] العقل الكامل [illegible]

[illegible] الغيبة [illegible] الغزالي [illegible] لحم اخيه ميتا [illegible]

[illegible] الحق تعالى [illegible]

[illegible] فقد ورد في بعض المسائل [illegible]

مختلفة [illegible] بعض المجتهدين [illegible]

[illegible] صلى الله عليه وسلم [illegible] نهى النبي صلى الله عليه وآله وسلم [illegible] زيارة القبور [illegible] ابن سينا [illegible]

[illegible] قال النبي صلعم [illegible] بعض الخلق [illegible]

[illegible] الظاهر [illegible] الباطن [illegible] بعض العلماء [illegible] بظاهر القرآن

[illegible] قال النبي صلى الله عليه وآله وسلم [illegible]

[illegible] الظاهرية [illegible] الباطن [illegible] القرآن [illegible] الباطنية

الاسماعيلية والحق [illegible] التنزيل والتأويل [illegible] بظاهر القرآن [illegible]

[illegible] القرآن [illegible] الظاهر والباطن [illegible] قوله عليه السلام [illegible]

[illegible] بعض الآيات محمول على الظاهر فقط وبعضها محمول على الباطن فقط [illegible]

[illegible] القرآن [illegible]

[illegible]

[illegible] القوة الشهوية [illegible] القوة الغضبية [illegible]

[illegible] الصراط المستقيم [illegible] الشعر [illegible]

[illegible] الحكمة والعفة والشجاعة هو العدالة [illegible]

الخلق المحمود [illegible] النفس الناطقة [illegible]

[illegible] الاخلاق الحميدة [illegible] اختلفوا في ان الاخلاق [illegible]

[illegible] الصدق [illegible]

[illegible] الصدق والكذب [illegible] الكذب [illegible]

[illegible] الكذب في الكلام [illegible] الغضب المعتدل محمود [illegible]

[illegible] الغضب [illegible] قال رجل للنبي صلى الله عليه وآله وسلم [illegible]

[illegible] الغضب المعتدل [illegible]

القرآن والحديث القدسي [illegible]

والحديث القدسي [illegible] القرآن [illegible]

[illegible] الاخلاق الحميدة [illegible] الاخلاق الذميمة [illegible]

[illegible] الغزالي [illegible] الخلق المحمود [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] الملائكة [illegible]

[illegible]

بجزء فلا بد من تغير جميع التسلسل المذكورة وهو [illegible] بالضرورة وقال النبي صلى الله عليه وآله وسلم اعلم ان الامة لو اجتمعت على ان ينفعوك بشيء لم ينفعوك
الا بشيء قد كتبه الله لك ولو اجتمعوا على ان [illegible] بشيء لم يضروك الا بشيء قد كتبه الله عليك رفعت الاقلام وجفت الصحف اي رفعت الاقلام
عن الصحف — ان كنت سعيدا [illegible] بما يجري عليك من الاحوال المقدرة في الازل ان كنت شقيا كنت صابرا على المكاره وما ورد في
الاثر من ان [illegible] الجنة [illegible] دخول الجنة موقوف على الارشاد وهو سبب الراحة والسرور في الدنيا والآخرة وقال الله تعالى ما
من مصيبة في الارض ولا في انفسكم الا في كتاب من قبل ان نبرأها ان ذلك على الله يسير لكيلا تأسوا على ما فاتكم ولا تفرحوا بما آتاكم — واعلم
موردة ان لك ارادة وان بعض افعالك يترتب على ارادتك فان ارادتك [illegible] غيرك وانت مجبور فيها وانما ظهور الارادة فيك [illegible] الحق المريد والانا
خلق الارادة — الصوفي ابن الوقت ولا يضيع وقته في ذكر ما مضى ولا يتفكر في المستقبل لان ما قدره الله يستقبح ولا يمكن تغيره —
القوم يقولون [illegible] والخوف والرجاء [illegible] سكرات الموت فاذا لاح امارات [illegible] وجب تغليب جانب الرجاء والشيخ يقول لا بد
من غلبة الرجاء في كل حال لان العبد لا يعلم [illegible] وقد قال الله تعالى انا عند ظن عبدي بي فليظن بي خيرا — القوم يقولون
اركان التوبة ثلاثة الندم على الماضي والترك [illegible] والعزم على الترك في المستقبل والشيخ يقول ان الثالث غير مأخوذ في حقيقة التوبة بل هو [illegible]
مع [illegible] ذلك [illegible] — لما نزل قوله تعالى الذين آمنوا ولم يلبسوا ايمانهم بظلم شق ذلك على الصحابة وقالوا اينا لم يلبس
ايمانه بظلم فقال النبي صلى الله عليه وسلم ليس الامر كما ظننتم انما اراد بالظلم ههنا ما قال لقمان لابنه وهو يعظه يا بني لا تشرك بالله ان الشرك لظلم
عظيم فان قلت كيف يحمل اللفظ على هذا المعنى والظلم عام قلت تنوين [illegible] للتعظيم فيمكن ان يكون المراد [illegible] بظلم عظيم [illegible]
ان الشرك ظلم لان الظلم وضع الشيء في غير موضعه وكل ما يجعل شريكا لله فهو [illegible] وجعل العبد شريك نفسه وضع [illegible] في غير موضعه —
القوم يقولون الصبر حبس النفس عن الشكوى مطلقا والشيخ يقول هو حبس النفس عن الشكوى عند غير الله واما عنده فلا بد منه فان حبس النفس
عن الشكوى عنده معارضة ومعاندة له — الحق تعالى كان له حب الظهور ولذا قال كنت كنزا مخفيا فاحببت ان اعرف [illegible]
[illegible] حب الظهور وكلما كان قلب [illegible] حب الظهور فيه اكثر وقد قال الشيخ [illegible]
[illegible] الصدق [illegible] صفاء قلبه [illegible] بحيث يصدق النبي من غير مشاهدة معجزة [illegible] القلوب وهو اما صوري
كالسلطنة والامارة واما معنوي كالنبوة والولاية ومن هذا المقام قال النبي صلى الله عليه وسلم انا سيد ولد آدم ولا فخر — الانعام [illegible]
[illegible] فسوف يعلمون [illegible] — اذا فرغت من صلوة الصبح
فاقرأ جزوا من القرآن حتى تختم في كل شهر [illegible] من توجيه القلب الى الحق او من التفكر في المسائل العلمية الا ترى
قول النبي صلى الله عليه وسلم من اخلص لله اربعين صباحا ظهرت ينابيع الحكمة من قلبه على لسانه — الا ترى قوله تعالى [illegible]
الناس [illegible] — قال النبي صلى الله عليه وسلم ان للتوبة بابا عرضه مسيرة سبعين سنة وانه لا يغلق حتى تطلع الشمس من
مغربها والمراد بالباب [illegible] وبالشمس [illegible] وبالمغرب هو البدن وبالطلوع هو الموت [illegible] في كل وقت
وكان الكافر اذا اسلم لم يبق له ذنب فالفاسق اذا تاب لم يبق له ذنب [illegible] قوله صلى الله عليه وسلم التائب من الذنب كمن
لا ذنب له — لا بد ان تشتغل في جميع الاوقات بما ينفعك [illegible] الناس في الدنيا والآخرة [illegible] الاشتغال [illegible]
اضلال النفس الامارة [illegible] الحسين بن منصور [illegible] ان لم تشغلها [illegible] الوقت سيف ان لم
تقطعها يقطعك — اذا رأيت احدا يحب الخلوة والسكوت [illegible]
بالحقائق والمعارف وكان قلبه مرآة مجلوة [illegible] جميع الموجودات وهو عالم [illegible]
[illegible] الجمال [illegible] كل [illegible]
[illegible] — الاستغناء [illegible] من الاولياء [illegible]
[illegible] — كل ما تراه [illegible] رسول [illegible] اليك
بالالف [illegible] بالصواب [illegible] — النطق من [illegible]
الصفاء [illegible] بالصمت ظاهرا [illegible] الصمت الباطن [illegible] حديث النفس — زعم بعضهم ان الكشف موقوف على
ترك المال والجاه والحق انه موقوف على ترك محبة الدنيا واما وجود المال والجاه من غير تعلق القلب بهما فلا يضر [illegible]

رجال لا تلهيهم تجارة ولا بيع عن ذكر الله وقد اشتهر حال سليمن وداود في المال والجاه مع النبوة — عمرك في الفناء [illegible]
في الحقيقة ما صرفته في تحصيل كمال النفس ولذا قال نعم [illegible] عند ربك كالف سنة مما تعدون اي يوم صرفته في التوجه الى الله كالف
سنة مما تصرفونه في الملاهي فلذا كم لا يعتد في عمركم بل تعدونه الايام — كثرة [illegible] بكلام واحد او يحتمل ان يكون فعلا
واحدا او فعلا [illegible] جاز [illegible] احدهما كافرا واجب القتل [illegible] الكلام او كان عنفا [illegible]
حسين بن منصور انا الحق [illegible] احد فيه وكثير من الملحدين يقولون مثل ذلك [illegible] — الكشف
يتوقف على اعتدال المزاج [illegible] الرياضة واعتدال [illegible] مستعد الكمالات من غير ارادة وهكذا
[illegible] ولده والمصطفى واولاده والائمة المعصومين من هذا القبيل — اذا غلبت [illegible] على الانسان
الكامل [illegible] العقلي في النفس الشعوري
[illegible] الكشف وهو موقوف على لطافة القلب والدماغ [illegible] الرياضة
[illegible] ان يظهر فيه صور عالم المثال [illegible] على التدرة في [illegible]
جنسه — الرياضة قسمان احدهما التبديل للاخلاق الذميمة وهو التكليف بما يخالف خلقه المذموم [illegible] المتكبر والاخلاف
البخل [illegible] لتصفية النفس واركانها الجوع والسهر وقيام [illegible] الذكر والصمت والعزلة [illegible]
[illegible] الدماغ — الشيخ الكامل الذي [illegible] كالنبي في امته [illegible] الاخلاق الذميمة [illegible]
[illegible] المعارف الحقيقية [illegible]
بالانسان [illegible] قال الشيخ الكامل [illegible] المريد [illegible] والنوم [illegible]
[illegible] — الشيخ يأمر المريد اولا بالخدمة ثم بالعزلة ثم بالخلوة ثم بالصحبة والمقصد [illegible]
[illegible] النفس — للنفس الناطقة صحة [illegible] بصفات الكمال ومرض وهو اتصافها بصفات النقص والشيخ هو الطبيب
[illegible] الطبيب [illegible] النفس
[illegible] كان رسول الله صلى الله عليه وسلم اذا اصبح [illegible] اصحابه قال هل رأى احد منكم رؤيا — كان فرض النبي صلى الله عليه وآله وسلم [illegible]
الجوع والسهر وانواع الرياضات لتصفية الباطن [illegible] الجهاد الاكبر [illegible] رجعنا من الجهاد الاصغر الى الجهاد الاكبر
مخالفة النفس [illegible] الحق المطلق [illegible] القتال [illegible] ولذا قال الله تعالى [illegible] — الخلوة
ماخوذ من جلوس النبي صلى الله عليه وسلم في غار حرا قبل النبوة [illegible]
ماخوذ من [illegible] اربعين ليلة [illegible] العارج الذي [illegible] الخلوة [illegible] فيكشف له
[illegible] — عليك [illegible] النفس عن البدن [illegible] العلوم [illegible]
[illegible] العالم [illegible]
[illegible] — اذا استعد الطالب [illegible]
واذا [illegible] المتعلم [illegible] المعلم
[illegible] — قال النبي صلى الله عليه وسلم من عشق [illegible]
وكتم ومات مات شهيدا اي شاهد الوجه الله — العشق المجازي نوع [illegible]
[illegible] العشق العفيف [illegible] العشق المجازي [illegible]
الحقيقة [illegible] في الحقيقة [illegible] — صح ان العبد [illegible]
او [illegible] عشقه [illegible] العشق المجازي [illegible]
— المحبة من الاخلاق الالهية قال تعالى يحبهم ويحبونه وقال عليه السلام ان الله جميل يحب الجمال [illegible]
[illegible] المحبوب [illegible] — قال الله تعالى [illegible]
[illegible] فقال عليه الصلوة والسلام ان الله جميل يحب الجمال
[illegible]
مرتبة [illegible] عليه السلام [illegible]

[illegible]

في ارتكاب ما لم يأمر الله ورسوله بذلك ش قلب العارف هيولى جميع المعتقدات فانه يسع الحق تعالى في كل صورة جسمية او روحانية
علمية او وهمية والله يتجلى بجميع الصور والا ورد في مسلم ان الله يتجلى يوم القيامة بصور مختلفة بعض الناس فيتعوذون منه ثم يتحول في صورة غير تلك الصورة
المنكرة واما العارف الذي من جميع المكاشفات مطالع الحق فلا يمنع له هذا الحال ش الكامل يقول تارة لو كنت اعلم الغيب لاستكثرت من الخير
وما مسني السوء الا بانه يقول بعلمت علم الاولين والآخرين وعلمت كل شيء وهذا بسبب اختلاف الاحوال ش الكامل تارة يقول
انما انا بشر مثلكم وتارة يقول لست كاحدكم ابيت عند ربي يطعمني ويسقيني ان كنت متوجها الى ربي في مقام الشهود والمكاشفة فانه لا يحتاج
الى الطعام والشراب ش فان قلت قد ورد عن النبي صلى الله عليه وسلم انه اطلع على الغيب مثل قصة العباس والاخبار عن ذهب وقوله لعلي انك
تقاتل الناكثين والقاسطين والمارقين وقوله في شأن علي والاحكم فاعلين بقول كعلي وفاطمة وذريتكم المنصورون وقوله للحسن ان ابني هذا سيد
الكلب وقوله للحسن سيصلح الله به بين فئتين عظيمتين من المسلمين وغير ذلك من الاخبار عن موت النجاشي بل اطلع على الغيب كما قال ان بيت الله
القرآن والاخبار عن ذلك مشهوران وقد ورد ايضا في القرآن آيات كثيرة يدل على انه لا يعلم الغيب الا الله فكيف التوفيق قلت لعل ذلك الاخبار في
مقام الجمع ومثل هذا واقع في قوله لا يعرف الله الا الله والمفسرين ايضا ورد عنهم هذا المضيق فارجع الى التفاسير ش لا يلزم ان يكون الكامل
عالما بجميع المخترعات الحسية ويشهد ذلك قصة تأبير النخل وقول النبي صلى الله عليه وسلم انتم اعلم بامور دنياكم ش الاكل والشرب والرواج
والمشي في الاسواق والمزاح لا ينافي كمال الانسان فان النبي صلى الله عليه وسلم اكل كذا على عليه التسليم ش لا يلزم ان يكشف الكامل عالما
بكل شيء في كل وقت فان النبي صلى الله عليه وسلم بقي بالافك المعزى على عائشة رضي الله عنها حتى نزل الوحي بعده وانكشف الامر وصلى بغيره مثلهم وكان
مطلقا على حاله وقد طعن فيه الكفار وقالوا اهو على الاطلاع على مكنونات القرب وهو داخل على حال غيره ش بعث صلى الله عليه وسلم
ميزان الكمالات فكل كمال لم يحصل له فينبغي ان يعلم انه ليس حاصلا لاحد وكل خلق لم يخلق به فينبغي ان يعلم انه ليس الا خلاف وكل علم لم
يظهر منه فهو فضل زائد ش لا يلزم ان يكون الكامل قادرا على كل شيء في كل وقت فان عليا عليه السلام حارب معاوية في صفين ولم يقدر عليه مع
انه كان اسد الله الغالب وقد ظهرت منه خوارق العادات الدالة على القدرة والتصرف ش يجوز للكامل ما لا يجوز لغيره ولا يجوز له ما يجوز لغيره والامر الذي
خصائص بحرم عليه ما لا يحرم على غيره وحل له ما لا يحل لغيره بل غفر الله ذنبه ما تقدم وما تأخر الا ترى ان الاولياء يتعوذون بالشطحيات ولا يعذرون
فيه الفقهاء الكاملين ش لا توهم ان الذنب المغفور للنبي صلى الله عليه وسلم من قبيل ذنوبنا بل حسنات الابرار سيئات المقربين فربما خطر
حكم تصور غير الله وكان هذا ذنبا عظيما بالنسبة اليه ولكون ذنبا بالنسبة الينا اصلا ش قد يرى الكامل رؤيا ويظن انها يقع من غير تعبير
ان يظهر انها معبرة كما وقع لابراهيم وقد رأها ويظن ذلك وحقه صدق لكن يظهر في وقت غير ما كما وقع في فتح مكة وقد يظن بتعبير من غير بعث كما رأى
النبي صلى الله عليه وسلم القردة على منبره ش وجاء احد الى علي عليه السلام وقال اني ارى مع امري فقال عليه السلام اتقوه في الشمس وامر بوابة
جلاده على حلقه ش الكامل قد يصير عاشقا معشوقا حسب ما يقتضيه حاله وقد كان نبينا صلى الله عليه وسلم يحب عائشة ويقول يا كليمي
يا حميرا والشيخ اوحد الدين الكرماني والشيخ نجم الدين الكبرى والشيخ مجد الدين البغدادي والامام احمد الغزالي من هذا الذوق ش ليس جميع الكاملين على طريقة
واحدة فمنهم اهل البسط كعيسى عليه السلام ومنهم اهل القبض كيحيى عليه السلام ومنهم اهل الترك ومنهم اهل التصرف ومنهم مايل الى الحسن
وسماع الاغاني ومنهم غير مايل اليهما ومنهم اهل الفقر ومنهم اهل الغنى كداود وسليمان فالكامل في كل فرقة ولا يحصل الفيض الالهي وقفا على
فرقة معينة ش قد يكون واحد من الاولياء اعلم من ذلك النبي في بعض المعارف الا ترى ان الخضر من امة موسى عليه السلام وان كان
ايمان الخضر الموجح ان الخضر كان اعرف بالمسائل المذكورة في سورة الكهف ش رحمة الله واسعة وهو واسع المغفرة فاذا
صدرت منك خطيئة لا تيأس من رحمة الله اذ يمكن ان تصير مع تلك الخطيئة وليا الا ترى اخوان يوسف فان بعضهم صاروا انبياء وهم قد فعلوا
ما فعلوا ش بعض الاولياء اهل التسليم والتفويض على الصدر منهم دعاء بل يفوضون جميع الامور الى الله تعالى فهو وكيلهم وهم عبده
في السراء والضراء فطوبى لهم وحسن مآب ش بعض الاولياء تكلموا في الحروف واستدلوا على طريقها بالآيات القرآنية مثل استدلالهم بقوله الم
كل شيء احصيناه وقوله تعالى الم غلبت الروم وقوله تعالى اذا زلزلت الارض زلزالها والظاهر ان هذه الآيات آيات والاحوال يكشفون دقائق
الغيب ش كما ان العلوم كثيرة وبعض العلماء صاحب فن واحد وبعضهم صاحب جميع الفنون فكذلك الولاية شعب كثيرة وبعض
الاولياء صاحب شعبة واحدة وبعضهم صاحب الكل ش قد ينزل الحق الى السفل الا ترى ان الارض بلع باعور او قد قال الله تعالى
واتل عليهم نبأ الذي آتيناه آياتنا فانسلخ منها فاتبعه الشيطان فكان من الغاوين ولو شئنا لرفعناه بها ولكنه اخلد الى الارض واتبع هواه
فمثله كمثل الكلب ان تحمل عليه يلهث او تتركه يلهث ذلك مثل القوم الذين كذبوا بآياتنا فاقصص القصص لعلهم يتفكرون ش
كسر قلوب الاولياء مشئوم وسبب ذلك الى الخسران فانه موجب غضب الرب تعالى وهذا ما كاحية ولو صح ذلك الولد بعض

فان الله تعالى ولكل شيء مظهر من الاولياء والآيات بارك ذلك قلوب جماعة الظاهرين [illegible] يعرف ان الذي كرمت نفسه ولها وغيره موجب
على كل احد لاجتنابها والتزامها على التردد في قلب كل احد ش بيان الكامل اجابة [illegible] حكايات الشيخ صفي الدين كان
والشيخ علاء الدولة السمناني حضرا في مجلس السلطان محمد المشهور بخدابنده وفيه وقت تعيين عمارات السلطانية واكل الشيخ علاء الدولة
طعامه ولم يأكل الشيخ صفي الدين فقال السلطان ان حل طعامي فلم لا تأكله الشيخ صفي الدين اني حرم فلم اكل الشيخ علاء الدولة فقال
الشيخ علاء الدولة ان طعامي مرجعه الى السلطان وانا آكله من طعامه فلا فائدة في حبسه ش لا توهم من قولهم ان العارف
مطلق عن قيد الشرع ومقتضيات العقل كيف وشأن المطلق اهل صح الحراسات [illegible] مطلقون عن الرسوم والتكلفات
والعادات واعظم الكرامات عندي خرق العادة بهذا المعنى اي ترك ما لطاعنا ولا امران العارف عند الشيخ يا الله والعبادة لا يطلق
مع انه وهو مطلق عن كل قيد ش على الكامل معنى الاكسير والكبريت لا لحم كل مستعد او المنظر شرط الا ترى ان الصحاب النبي صلعم
عليه والسلام بانه الف واربعة عشر الفا كلهم البعض الكل انما وصل الى مخصوص وان كان الكل شرف عظيم من رؤيته ورحمته ش الاولياء
محفوظون على اظهار خوارق العادات وسموا بعض الرجال وقد تعلقت في اظهار الكرامات حتى الاولياء استدراج حتى ذهم يحترزون عنه
الميزان الذي يوزن به الكامل ان يكون تابعا للنبي صلى الله عليه وآله قولا وفعلا بدنا وقلبا وان يكون متخلقا بالاخلاق الالهية وان يكون عارفا
بحقائق الاشياء واما خرق العادة فامر يشترك فيه المؤمن والكافر والمجيب والقلب ش كما ان لله رحمة رحمانية ورحمة رحيمية خاصة
فلطائف بالحق الى الخلق احدهما بوجه العموم وهو ان يرى الحق مظاهر للخلق ومجالسه بما هو خارق في ذلك والثاني بوجه الخصوص وهو ان يرى
بعض المجالس والمظاهر اصعب او ارحب فلو قال العارف انها تفاوت عندي حسن الكلام فهو حق ولو قال المنظر السلام اكمل من بعض
فهو ايضا حق ش العارف يلزم المراتب والمسن من وجوه احدها انه وجدها وجه من هذا الطريق محنة وثانيها انه معتاد بتلك الامور
ومن ثم العادة يشكل وثالثها ان مراتب الوجود غير متناهية فكلما كان كاملا فوق كامل كان عدا لها ان مرتبة كامله محفوظة بطاعاته ولو
تركها لزالت وخامسها تهييج شوق الطالبين والكبر وسادسها شكرا للحق تعالى له ولذا قال النبي صلى الله عليه وآله افلا اكون
عبدا شكورا ش لا يخلو العالم عن الكامل قط والكاملون انبياء واولياء والاولياء الذين كانوا قبل بعث نبينا محمد صلى الله عليه وآله وسلم
يسمون حكماء وقد يقال ان افلاطون وامثاله من حكماء اهل المكاشفات وقد نقل عن افلاطون انه تمسك باشراقات بالعرض فانه في الله ويقال قال
قطب المحققين في شرح الاشراق ان افلاطون وامثاله كانوا ذاهبين الى التناسخ ونقله القيصري في شرح الفصوص ش الاولياء اصناف فمنهم
القطب والامامان والاوتاد والافراد والبدلاء والنجباء والنقباء مذكور في الفتوحات المكية فارجع اليها
المشهور ان عيسى عروج بجسده وروحه الى السماء الرابعة وذهب قليل من المسلمين الى انه صلب جسده ورفع روحه الى السماء وقد وقع مثل هذا
الاختلاف بين النصارى ايضا لكن المشهور قاطبة على انه صلب ومن ذهب الى صلبه تمسك بقوله تعالى اني متوفيك ورافعك الي
واول قوله تعالى وما قتلوه وما صلبوه ولكن شبه لهم بانه مثل قوله تعالى ولا تحسبن الذين قتلوا في سبيل الله امواتا بل احياء
عند ربهم وحيث ان لهم الله من فضله واي عيسى عليه السلام ليس في البدن المحسوس بل هو نور رباني من عالم الامر والموجودات
وهو منزه عن القتل والصلب ويؤيد هذا انه لما قتل حسين بن منصور رآه احد من الاولياء يمشي على وجه الماء فقال انت قد قتلت
اليوم قال وما قتلوه وما صلبوه ولكن شبه لهم فان قلت هذا مخالف لقوله صلى الله عليه وآله ان عيسى ينزل من السماء في آخر الزمان قلت
لا يبعد ان يكون ذلك بالبروز ولذا روي عن النبي صلى الله عليه وآله انه قال لا مهدي الا عيسى بن مريم والفرق بين البروز والتناسخ ان البروز هو
كمالات شخص في شخص آخر والتناسخ هو انتقال الروح من بدن الى بدن آخر ش الحكماء الاقدمون اطلعوا على خواص الحيوانات والنباتات
والتراكيب وعلى علم الاكسير وعلى احكام النجوم بالكشف فانا في ذلك والنجوم علم لا يبعد النبوة لكن الاكثر قد حصل
بالكشف وقليل بالنبوة ش الفرق بين الكيمياء والسيمياء والليمياء ان الكيمياء هو جعل الجسد فضة والفضة ذهبا وامثال
ذلك وقد فصل ذلك على حدة والسيمياء اراءة المعدوم موجودا والليمياء اراءة الموجود معدوما وقد كان الحلاج في زمانه من اهل الكيمياء فقد
علم قارون واتهم امره الى ما سمعت واما السيمياء فيعلم من قوله تعالى يخيل اليه من سحرهم انها تسعى ش اذا صفى وقت العارف وتوجه
اليه احد بالاخلاص وعامل قلبا بها ينعكس منه قلب العارف احوال سنية الى قلب الناقص فيتوهم الناقص انه صار كاملا فاذا انقطع وبطل

المقابل ولا انعكاس على قلب الناقص لكدورته الاصلية وكذا ينعكس من قلب الناقص احوال دنية الى قلب الكامل والذي يدل على ذلك
انعكاس الكون من المحبوب الى قلب العارف وبالعكس وكذا المحبة والبغض … بعض الاولياء من يستر احواله ويلتزم محافظة
ظواهر الشريعة وينكر الشطح ويقول … الشرق ان كانت منازلكم من جانب الغرب خوف الفتك والقتال اول ما يكون حال …
اذكره خوف الرقيب … ومنهم من يفشي اسرار التوحيد لغلبة السكر ويتكلم بالشطحيات فيقول …

[illegible]

هو مستتر بفعل مثل محمد صلى الله عليه وسلم فقال هذا

وقال الله تعالى لقد كفر الذين قالوا ان الله هو المسيح ابن مريم [illegible]

[illegible]

والتطبيق ان الطبيعة الكلية والجوهر الهبائي غير موجودين في الخارج عند الشيخ بل هما مخلوقان اي مقدران وقد صرح به
في الفتوحات حيث قال الطبيعة معقولة لا موجودة غير موجودة العين فهي في رتبة [illegible] مخلوقة مقدرة لان الخلق بمعنى التقدير والجرم من [illegible]
الشيء وجوده بالخالق لا بعينه [illegible] مخلوق [illegible] واما الجوهر الهبائي فمثل الطبيعة لا عين له في الوجود وانما الظاهر
فهو معقول غير موجود الوجود العيني ولعل عالم المثال غير موجود في الخارج عندهم بل هو صور خيالية للنفس المنطبعة الفلكية
الملائكة المهيمنة ليس لها تعلق بالاجسام [illegible] الاجسام تدبيرا او الكرة بيمين تحصيف الآراء الملائكة المهيمنة والعقول والعقل مجرد لا يتعلق
بالاجسام تدبيرا والنفس مجرد لا تعلق بالاجسام تدبيرا والاشراقيون ذاهبون الى ان لكل نوع ربا مجردا من عالم العقول ويسمونه
رب النوع وذو الطلسم التام وكلي النوع ويعرفون بين النفس ورب النوع بان النفس متعلقة ببدن واحد ورب النوع يجمع ابدان النوع
وان النفس متالمة بتالم البدن ومشتغلة بوسيلة بخلاف رب النوع والمثل الافلاطونية عبارة عن هذه العقول وهو غير المثل
المعلقة التي هي عالم المثال — الصوفية يثبتون عقلا كليا ونفسا كلية ونفسا منطبعة في الجسم الكلي ومرادهم بالعقل الكلي
العقل الاول وبالنفس الكلية نفس يتشعب منه النفوس الفلكية والعنصرية وهي نفس مجردة للجسم الكلي ويعنون بالنفس المنطبعة في الجسم
الكلي قوة جسمانية للجسم الكلي يتشعب منها القوى الجسمانية الجزئية والفرق بين العقل الكلي والنفس الكلية ان العقل الكلي محيط بجميع
كليات الحقائق اجمالا والنفس الكلية محيطة بها تفصيلا — العقل الاول يسمى العرش المجيد ولوح القضاء وام الكتاب والقلم
الاعلى وروح القدس والروح الاعظم والحقيقة المحمدية والدرة البيضاء والعقل الاول والعقاب لما فيه من [illegible] والنفس الكلية تسمى الكرسي
الكريم ولوح القدر واللوح المحفوظ والكتاب المبين والورقاء لما فيه [illegible] التلون في الانس والزمردة والياقوتة الحمراء وهو الروح المنفوخ
في الصورة المسواة والجسم الكلي يسمى الغراب لما فيه من الظلمة — الكواكب السيارة بمنزلة القلب للفلك الكلي وتعلق النفس
بها اولا فالنفوس الفلكية تسعة وذهب بعض الحكماء الى ان لكل فلك نفسا — يا ايها الناس اتقوا ربكم الذي خلقكم من نفس واحدة
هي العقل الاول الذي هو آدم عالم الجبروت وخلق منها زوجها اي النفس الكلية التي خلقت من الضلع الايسر للعقل الاول اي من الجانب
الذي يلي الخلق فان فيه وهو الجانب الاول هو الجانب الذي يلي الحق وبث منهما رجالا كثيرا ونساء اي عقولا ونفوسا مجردة او خلقكم من
نفس واحدة هي النفس الكلية التي هي آدم عالم الجبروت وخلق منها زوجها وبث منهما رجالا كثيرا اي النفوس المجردة الناطقة ونساء
النفوس المنطبعة وباقي القوى ومما يتصل بهذا الكلام ان مربع الثلثة في الثلثة يحتوي خمسة واربعين لان من الواحد الى التسعة ذلك وهو
عدد آدم وفي ضلعه الايسر ثمانية ثم ستة ثم واحد اعني حوا — الطبيعة عند الصوفية عبارة عن معنى روحاني سار في جميع الموجودات
عقولا كان او نفوسا مجردة وغير مجردة او اجساما وان كانت عند اهل النظر عبارة عن القوة السارية في الاجسام بها يصل الجسم الى كماله
الطبيعي فاهو عند اهل النظر طبيعة فهو نوع من تلك الطبيعة الكلية — الهيولى عند المشائين جوهر محل للصور الجسمية والنوعية وعند
الاشراقيين هو الجسم المطلق وعند الصوفية جوهر [illegible] القابل للصور الجسمانية والروحانية وما سماه الحكماء هيولى يسميه الصوفية
هباء والجوهر الهبائي والعنقاء والسيمرغ بالنون والاطلاق الهباء عليه منقول عن علي بن ابي طالب عليه السلام لما رآه منبثة في
جميع العالم مع كل صورة لا ينقسم ولا يتجزى بل هو كالبياض في كل ابيض بذاته وحقيقته ولا يقال في شيء من البياض قدر ما حصل منه في
هذا الابيض — اللون حاله في الجسم والصورة حالة في الهيولى وكلاهما محتاجان الى المحل من حيث التشخص وبينهما فرق وهو ان الجسم لا يحتاج
الى اللون في الوجود والهيولى محتاجة الى الصورة في الوجود فهو فرق بينهما وبين الحكماء فسموا اللون عرضا والمحل موضوعا وسموا الصورة جوهرا والمحل
مادة وذهب بعضهم الى ان الهيولى جوهر وحيثما تزال ولا تركب الجسم في الخارج من الهيولى والصورة وقد صرح بهذا ابو البركات في المعتبر ووجه
بعضهم كلامه بان الهيولى والصورة لا تميزان في الاشارة الحسية وقد صرح ابو البركات البغدادي في الهيئات المعتبر بان الهيولى ما اليه ينتهي
التحليل الذهني العقلي ومنه يبتدي التركيب الوجودي ويؤيده قول الشيخ محمود الشبستري ان الهيولى معدوم مطلق — عالم المثال وهو عالم مقداري
لا مادة له فهو برزخ بين عالم الارواح المجردة وعالم الاجسام المادية ويشتمل على صورة كل شيء من الجواهر والماديات ويسمى الخيال المنفصل
وارض الحقيقة ولما انقطع [illegible] العقل عن اثبات هذا جوز القيصري ان يكون عالم المثال جسما نورانيا في غاية ما يمكن من اللطافة فيكون حدا فاصلا
بين الجواهر المجردة اللطيفة وبين الجواهر الجسمانية المادية الكثيفة وقد نقل ابن سينا مثل هذا في كتابه رسالة المعاد عن بعض اهل [illegible] قال
بعض هو الصور الخيالية للفلك فان المحققين من الحكماء يثبتون لكل فلك نفسا مجردة وقوة متخيلة سارية في جميع اجزائه المفروضة ويسمى
تلك القوة نفسا منطبعة وهي منتقشة بصور الحوادث السفلية [illegible] لوازم الحركات الفلكية وما يروى من خوارق العادات وظهور خضر
والياس واحوال العيسى وعروجه الى السماء الرابعة ونحوه مما هو [illegible] العالم وكذا الكل جسد يتشكل فيه الروحانية ويكل صورة يرى الانسان
فيها في النوم — الفرق بين الجسم والجسد عند الصوفية ان الجسم هو الصورة المقرونة بالمادة والجسد هو الصورة المثالية قال تعالى
فتمثل لها بشرا سويا وقال ايضا وما جعلناهم جسدا لا يأكلون الطعام — اثبت الاشراقيون عالم المثال وسموه بالاقليم
الثامن والمثل المعلقة وعالم الاشباح وقالوا الكل موجود من الموجودات والاجسام ولا عوارض من الحركات والسكنات ولا وضاع والهيئات
والطعوم والروائح مثال قائم بذاته معلق في غير مادة وبظاهر للحس بعوينة مظهر كالمرآة والخيال وهو عالم غير متناه يحذو حذو العالم الحسي

جيد است

في دوام حركات افلاك الثمانية وقبول عناصره ومركباته آثار حركات افلاكه واشراقات العالم العقلي وهو ما قاله لا تدعي الا في الوصف فالمثال
مقدار ما في العالم الحسي وعليه جوا امر المعاد الجسماني فان البدن المثالي الذي تتصرف فيه النفس حكمه حكم البدن الحسي في ان جميع الحواس
الظاهرة والباطنة ثابتة فيه فيتنعم ويتالم باللذات والآلام الجسمانية وايضا يحصل من الصور المعلقة [illegible] فيها حسب السعداء وظلمانية فيها
ذوات الاشقياء وكذا امر المنامات وكثير من المكاشفات فان جميع ما يرى في المنام او في حالة اليقظة من المبادي فمن المثال والحق عند علمنا
الحوف الخوالج من الصور المقدارية التي لا تكفي لها في عالم الحس كلها من عالم المثال وكذا كثير من الغرائب وخوارق العادات كما حكي عن
بعض الاولياء انه مع اقامته ببلدة كان من حاضري المسجد الحرام ايام الحج وما ظهر من بعض جدران البيت ونحو من بيت مقدس [illegible] والكوات
والحضر بعض الاحيان من او التاراو غير ذلك من مسافة بعيدة في زمان قريب الاعيز ذلك — اشتهر امر الخضر والياس في طي الزمان
والمكان اي بسط الزمان وهو ان يقع في زمان قصير ما لا يقع في زمان طويل والانبساط الاول في حقيقة الزمان [illegible] الشيخ علاء الدولة السمناني وهذا هو المفهوم من كلام الشيخ
في الفتوحات حيث قال ان [illegible] وقال الشيخ في اصطلاحاته ما كان من زمان على القبض والبسط وانما انهما يختصان بالقبض دون طي الزمان من عند الله اعلم — من التمثيل به على تحقق عالم المثال قول عليه السلام
صدر الدين القونوي في شرح المفتاح في ذكر المشاهدات ان وجود عالم المثال من الله اعلى — [illegible] في الارض جابلقا وروحية ولا يرى الكفنه
في حق جبريل انه رأى مثل السمور وقيل الامام ان رأس بيس الحمار ورؤية عليه السلام والجنة والنار في عرض الحائط وروحي كثير بالموت
ووردت الاحاديث في الشهوات وقول تعالى ان الذين يأكلون اموال اليتامى ظلما انما يأكلون في بطونهم نارا اي في البطون والمصلى يصلي الموت
في البدن يحسب الظاهر والنار بحسب الباطن فان آكل اليتيم متمثل في لا آخرة بصورة النار — البرزخ الذي يحسب البرازخ والاحاطة بين البرزخ
الاول الذي ينتقل الروح اليه بعد المفارقة عن البدن ويشترى اول فيه الارواح والنتيجة عنا كان يقين به حد الاول انه على الحوادث الانية
[illegible] اختلف الناس في كيفية معراج النبي صلى الله عليه وآله
بث به النبي اطلع على احوال الموتى وهو الذي يستحق كشف القبور [illegible] وقال بعض الحكماء روحانية فلا يصح فيه ذلك بعضهم قيل روحانيا
فقال بعضهم جسمانية وقال الحكماء روحانية فادعوا البراق بالقوة الفكرية وقد صنف فيه الشيخ كتابا وقال الشيخ في المقام ينال كل طائفة المعراج النبوي وشهوده
فقال القيصري عالم المثال يشتمل على العرش والكرسي والسموات السبع والارضين وما فيها من المقام [illegible] رؤية ادريس في الرابعة وهارون في الخامسة وموسى في السادسة وابراهيم في
عليه السلام آدم في السماء الاولى وعيسى ويحيى في الثانية ويوسف في الثالثة — الاشارة على ان الكلام النفسي حادث والكلام النفسي قديم
ان بعث — اختلفوا في ان القرآن حادث او قديم فقد يقرر وان المتاولين من الاشاعرة على ان الكلام اللفظي حادث والكلام النفسي قديم
وقال المحقق الطوسي في التجريد ان الكلام النفسي غير معقول وقد نشأ هذا الاختلاف في زمان عمر فقد جاء احد عنده وقال القرآن
مخلوق او غير مخلوق فتحير عمر في جوابه فاخذ بيده وجاء الى علي عليه السلام وقال عمر لعلي اسمع كلامه فقال علي بعد استماع كلامه لم كنت
خليفة لم يكن اختلف وسيحدث بعده في هذا الكلام فتنة عظيمة وقد كان كذلك ايضا بعض الحكام العباسية بالمبالغة في القول
بخلق القرآن وكلفوا العلماء بذلك ومنهم احمد بن حنبل حتى اوقعهم وبالغ في ان الكافر والجاهل ايضا قد عاني ارتفاعا بالاعلام — الكلب
كيف توزر الى مناظري لاشارة على حدوث الالفاظ القرآنية وهي بهذا الا بعد [illegible] ان محمد في شرح البخاري ان محمد بن اسمعيل البخاري لما
دخل نيشابور قام اليه رجل فسأل عن اللفظ بالقرآن فقال افعالنا مخلوقة والفاظنا من افعالنا فاختلف الناس فقال بعضهم لفظه
بالقرآن مخلوق قال بعضهم [illegible] وروي ايضا انه قام اليه رجل فقال يا ابا عبد الله ما تقول في اللفظ بالقرآن مخلوق هو او غير مخلوق فاعرض
عنه البخاري ولم يجبه ثلاثا فالح عليه فقال البخاري القرآن كلام الله غير مخلوق وافعال العباد مخلوقة والامتحان بدعة فشغب الرجل
وقال قد قال لفظي بالقرآن مخلوق وروي ايضا انه لما وقع بين البخاري ومحمد بن يحيى الذهلي في مسئلة اللفظ انقطع الناس عن البخاري
الا مسلم بن الحجاج واحمد بن سلمة فقال الذهلي الا من قال باللفظ فلا يحل له ان يحضر مجلسنا فاخذ مسلم رداءه فوق عمامته وقام على رؤس
الناس فبعث الى الذهلي جميع ما كان كتب عنه على ظهر جمال وروي ايضا انه قال الذهلي الا ان هذا الرجل قد اظهر في هذه المدينة محمد بن اسمعيل البخاري مسئلة في
بخارا ووقع بينه وبين امير بخارا وهو خالد بن احمد الذهلي خليفة الطاهرية كدورة واستعان خالد بحريث بن ابي الورقاء وغيره حتى تكلموا في
مذهبه فنفاه عن البلد وروي ان محمد بن ابي عمرو قال قال ابو عمرو ورأيت البخاري في المنام خلف النبي صلى الله عليه وآله وسلم يمشي حيث تضع قدمه — فاني
يا ابا عبد الله بلغني عنك انك تقول لفظي بالقرآن مخلوق فقال هو كذب فاني لم اقله الا اني قلت افعال العباد مخلوقة
قلت لما كان لفظ القرآن حادثا فقيل بل يصح ان يقال ان القرآن حادث ويصح ان يقال [illegible] ظلم لم يقل احمد بن حنبل بحدوث القرآن
مع الاصرار على انه قد ورد في القرآن ما يتهم من ذكر محدث الا كان [illegible] قلت لما استمر القول في سالف الزمان من الصحابة والتابعين
بان القرآن غير مخلوق انصفت المصلحة الكاملة الى اتباع قول السلف محافظا على عقائد العوام وايضا اورد ان مع مرآة الحنابلة ان ابن عمر
رأى النبي صلى الله عليه وآله وسلم قبل وفاته بالفتنة باربعة عشر سنة وقال صلى الله عليه وآله وسلم قال احمد بن حنبل كذا كذا — فان قلت
كيف قال احمد بن حنبل ان الكافر والجاهل فيه ما ان وهل هذا الا انكار لحركته قلت لعلكم الصوفية القائلين بقدم حقائق الاشياء
وحدوث صورها او غرضه المبالغة في نفي كلام الخليفة وارغام انفه والله اعلم — ذهب القاضي عضد الدين الى ان لفظ القرآن قديم وقال

[illegible]

ولكن ذكره التفتازاني [illegible] وتوهم ان [illegible]

[illegible] صح القرآن او الحديث فهو مراد الله او مراد رسول الله الا ترى ان معلوم بعض الصحابة من [illegible]

[illegible] النبي صلى الله عليه وسلم [illegible]

[illegible] ويحتمل ان يكون الكل مراد الله وقد جمع الشيخ صدر الدين في تفسير الفاتحة [illegible]

[illegible] عن انس بن مالك ان معاذ بن جبل دخل على رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال كيف اصبحت [illegible]

[illegible]

بسوره وجوهه وخدمته الوقوع علينا رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم
مسح حجرة وهو يسمع كلامنا الذي نقول في حارثة فقال لكم والحارثة ان حارثة
[illegible]
عليه من فوق واول حال فاجتمع الناس واقام وصلى النبي عليه الصلوة والسلام
وحارثة معه في حواليه لم يشهد اذا اتى ... فلما صلوا تم قال فاجتمعنا مع
الصلوة الى رسول الله صلى الله عليه وآله فقلنا يا رسول الله اما ترى حارثة
[illegible]

[illegible]

وذهب الحكماء الى ان الافلاك لا تقبل الخرق ... الفلك الاعظم وفلك الثوابت وذهب الى ان ...
السموات السبع المذكورة في القرآن ...
[illegible]

[illegible]

[illegible] مظهر الذات الالهية [illegible] والوقف على الصفات [illegible] الحقيقة [illegible]

[illegible] بحسب المخارج [illegible] الكلمات منها [illegible]

منها [illegible] كلمات الله [illegible] الصفات الالهية [illegible]

[illegible]

الحقيقة

[illegible] عالم معانی [illegible] کشف [illegible] انبیا و اکرم رسل [illegible]

[illegible] اعمال [illegible] و اقوم سبل [illegible]

[illegible] مصباح [illegible]

[illegible] مسلسل [illegible]

[illegible] ترجمان [illegible]

[illegible] شرح لغت [illegible] اسلوب [illegible]

[illegible] کرامت [illegible]

[illegible] مقصود [illegible] لغات [illegible]

[illegible] کرامت [illegible]

[illegible] اخلاص [illegible] سعادت [illegible]

ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء والله ذو الفضل العظیم

[illegible]

[illegible] الخالق [illegible] و الخلاق مبالغه [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

بسم الله الرحمن الرحيم وبعد فيقول المفتقر الى الله [illegible] محمد
معروف [illegible] لا [illegible] المختصرات
وذكر علل الاعاريض الاربع والثلثين والضروب [illegible]
ولا اعاريض [illegible] ستة عشر [illegible]
[illegible] العروض [illegible]
[illegible] العروض [illegible] العروض [illegible]
[illegible] الضرب [illegible]
[illegible] الاصل [illegible] الفرع [illegible]
[illegible] الشعر [illegible]
[illegible] مفاعلن ومفاعلتن ومستفعلن ومفاعيلن [illegible]
[illegible] مفعولات [illegible]
[illegible] وفاصلة والسبب [illegible] خفيف وهو متحرك بعده ساكن [illegible]
[illegible] متحركان [illegible] والوتد [illegible] مجموع وهو متحركان بعدهما ساكن [illegible]
[illegible] مفروق وهو متحركان بينهما ساكن [illegible] والفاصلة [illegible]
[illegible] متحركات بعدها ساكن [illegible]
[illegible] اربع متحركات بعدها ساكن [illegible] العلل [illegible]
[illegible] الساكن [illegible] متحركا [illegible]
[illegible] الوتد [illegible]
الساكن والكشف [illegible]
[illegible]
والحذف [illegible] المزوق [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] خفيف [illegible]
[illegible] ولنبدأ بالابيات

[illegible] على الليل [illegible] الدجى والنجم [illegible]

معیار الاشعار خواجه نصیر طوسی

لغز شهاب الدین العراقی

حبيب بطلي مليح جميل • بديع رشيق ظريف غرير

وخاصية هذا البيت انه يقرأ على اربعين الفا وتسعماية وعشرين وجها

[illegible]

[illegible]

بسم الله الرحمن الرحیم وبه نستعین

الحمد لله حق حمده والصلوة على محمد وآله الطاهرین وبعد این مختصریست در علم عروض و قوافی شعر تازی و پارسی که التماس بعضی دوستان
مرتب کرده شد و از او معیار الاشعار نام نهاده آمد و این مختصر مشتمل بر مقدمه و دو فن است مقدمه در بیان ماهیت شعر و ذکر صناعتی
که شعر را بدان تعلق باشد فصل اول در حد شعر و تحقیق آن شعر بنزدیک منطقیان کلام مخیل موزون باشد و در عرف جمهور کلام موزون مقفی
اما کلام الفاظ باشد مؤلف از حروف که بحسب وضع بر معانی مقصود دال باشد و شعر بی الفاظ تصور نتوان کرد و اگر کسی بتکلف معانی غیر ملفوظ را مانند
حرکتی و هیئتی مثلا [illegible] از انجهت که مشتمل باشد بر [illegible]
و معنی الفاظ [illegible] و اگر [illegible] وزن و قافیه باشد از جمله شعر نشمرند و حکم هذیانات اهل جنون و هزل گیرد [illegible]
[illegible]
در نفس بر وجهی از وجوه مانند قبض یا بسط [illegible] و شبهت نیست که غرض از شعر تخییل است تا حصول آن اثر در نفس مبدأ صدور فعلی شود از و
مانند اقدام بر کاری یا امتناع از آن [illegible] هیأتی شود در [illegible] رضا یا سخط [illegible] که مطلوب باشد الا آنکه تخییل با حکما
یونانیان [illegible] شعر شمرده اند و شعر [illegible] از اسباب جودت [illegible] بقول یونانیان از فصول شعر باشد و بقول [illegible] از
اعراض و مشابهات [illegible] است و اما وزن هیأتیست تابع نظام ترتیب حرکات و سکنات و تناسب آن در عدد و مقدار که نفس از ادراک
آن هیأت لذتی مخصوص یابد که آنرا در این موضع ذوق خوانند و موضوع آن حرکات و سکنات اگر حروف باشد آنرا شعر خوانند و الا آنرا ایقاع
خوانند [illegible] فطرت [illegible] از آن هیأت [illegible] است و [illegible] بعضی مردم [illegible] شعر با ایقاع [illegible] فطرت صاحب ذوق
باشند و بعضی نباشند [illegible] بعضی را [illegible] تحصیل [illegible] کتاب و بعضی [illegible] عادت [illegible] تمام است [illegible]
اوزان اشعار و ایقاعات مستعمل بحسب اختلاف امم مختلف است و وزن اگرچه از اسباب تخییل است و هر موزونی بوجهی از وجوه مخیل باشد
و اگرچه هر مخیلی موزون نباشد اما اعتبار تخییل دیگر است و اعتبار وزن دیگر و بنا بر اعتبار [illegible] از آنجهت که وزن دیگر است و از آنجهت که اقتضا
تخییل کند دیگر و [illegible] وزن از فصول ذاتی شعر است [illegible] تام نباشد [illegible] تام مانند اوزان [illegible]
و بعضی [illegible] که بعضی امم [illegible] از اوزان شعر شمرند و بعضی [illegible] حقیقی نشمرند [illegible] در اعتبار
وزن باشد که [illegible] و اما قافیه [illegible] و مراد از قافیه اینجا اتحاد حروف خاتمات [illegible] کلمات مقاطع
[illegible]
در [illegible] باشد که [illegible] اجزاء [illegible]
[illegible] و اگر در [illegible] شعر اعتبار [illegible] حروف خاتمه اعتبار کنند
و [illegible] تابع [illegible] و در [illegible] اعتبار قافیه [illegible] و در [illegible] که در اشعار یونانیان
قافیه معتبر نبوده است [illegible] پارسی [illegible] مشتمل بر اشعار [illegible] نامه نام نهاده [illegible] معلوم میشود
که اعتبار قافیه از فصول ذاتی شعر نیست بل از لوازم است بحسب اصطلاح اما از فصول ذاتی بعضی انواع شعر هست مانند مصرع و مقطع و غیر آن
و حد شعر بحسب عرف اهل [illegible] کلام موزون باشد و بس و اگر اعتبار قافیه در حد شعر [illegible] کلام موزون باشد [illegible]
[illegible] فصل دوم در اسباب اختلاف اوزان و قوافی در لغات [illegible]
[illegible] مختلف است [illegible] تازی [illegible] پارسی [illegible] و اسباب اختلاف [illegible] حروف باشد
و [illegible] حروف [illegible] در بعضی لغات [illegible] دشوار [illegible] باشد مانند صاد و ثا و ظا در تازی [illegible] حروف باشد
و [illegible] حرکات [illegible] در بعضی لغات [illegible] مانند لغت تازی که [illegible] کلمات [illegible] و در بعضی لغات
[illegible] مانند لغت تازی که [illegible] بخلاف پارسی که بعضی حرکات [illegible] مانند حرکت
حروف [illegible] در لفظ پارسی [illegible] مختلف [illegible] اختلاف [illegible] کثرت و قلت حرکات [illegible]
[illegible] حرکات [illegible] استعمال [illegible]
حرکات [illegible] بعضی [illegible] لغات [illegible]
[illegible] لغات [illegible] شعر [illegible] موزون [illegible]

[illegible] و [illegible] تازی [illegible] و پارسی [illegible] فصل
[illegible] در ذکر صناعاتی که شعر را بدان تعلق باشد [illegible] علم است بحث از نفس الفاظ
از تعلق بصناعات لغویان دارد و از معانی آن تعلق بصناعات [illegible] معانی [illegible]
باشد [illegible] صناعاتی که [illegible] علم لغات و علم بیان و علم [illegible] سخن [illegible] شعر [illegible]
آنکه آنرا علم نقد خوانند و اما تخییل بحث از آن تعلق [illegible] منطق دارد و اما وزن بحث از ماهیت آن و از استعمال آن در ایقاعات تعلق
[illegible] علم موسیقی [illegible] علم موسیقی که مشتمل باشد [illegible]
شعرها و از استعمالش در اشعار بحسب اصطلاح خاص [illegible] صناعتی مفرد دارد که آنرا علم عروض خوانند و اما قافیه بحث از آن هم
[illegible] که آنرا علم قوافی خوانند [illegible] علم عروض و علم قوافی در لغات مختلف باشد [illegible]
مذکور [illegible] شعر [illegible] انواع شعر [illegible] بدایع [illegible] علم نقد شعر [illegible]
[illegible] چون [illegible] فن اول در علم عروض [illegible] فصلست
فصل اول در [illegible] حروف و حرکات [illegible] موسیقی [illegible]
[illegible] حرکات [illegible] سکونات [illegible]
متحرک [illegible] حرف [illegible] ساکن [illegible] حرکات حروف
ساکن خاصه حروف [illegible] و [illegible] ساکن [illegible] مثلا [illegible] و اما در [illegible] حرف متحرک
[illegible] حروف ساکن [illegible] حرکات [illegible] و حروف [illegible] دو نوع است یکی
مصوت و یکی مصمت و مصوت یا مقصور است یا ممدود مقصور حرکات باشد مانند [illegible] و ممدود حروف مد
که [illegible] حرکات [illegible] و حروف مصمت باقی حروفست و واو و الف و یا [illegible]
[illegible] حروف مد [illegible] ساکن [illegible] متحرک [illegible] ساکن [illegible]
[illegible] و اما در [illegible] حرف مصمت [illegible]
[illegible] مقصور [illegible] ممدود [illegible]
[illegible] ساکن [illegible]
[illegible] حروف [illegible]
[illegible]
ساقط باشد و آن ثا و حا و صاد و ضاد و طا و ظا و عین و قاف [illegible]
و [illegible] حروف مصوت ممدود [illegible] باشد [illegible]
حرفی [illegible] کسرت و ضمت [illegible] تازی [illegible]
نشمرند [illegible] حرکت [illegible]
و [illegible] حروف [illegible] ترکیب [illegible] حروف
[illegible] کلمه [illegible]
[illegible] در لفظ [illegible] در لفظ [illegible] گوشت [illegible]
[illegible] حرکت [illegible] ساکن [illegible]
[illegible] حرکت [illegible]
[illegible] حرکت [illegible] و [illegible]
دو حرف [illegible] حرکت [illegible]
حروف [illegible] حرکت [illegible]
[illegible] حرکات [illegible]
در لفظ پارسی [illegible] حرکات [illegible]
[illegible] حرکات [illegible] حروف [illegible]
و [illegible] ساکن [illegible] معلوم [illegible] حرکت [illegible]

شود و بگویم اصناف حرکات [illegible] حروف که [illegible] کلمات [illegible] متحرک یا ساکن [illegible] عروضی [illegible]

حرکات و اعداد [illegible] حروف [illegible]

مفرد باشد از حرکات و [illegible] و همچنین میان حرف متحرک و حرف ساکن فرق کنند و علامات حروف و حرکات [illegible]

کتابت مخالف باشد تا میان حروف مخالف و حرکات [illegible]

[illegible]

فصل دوم در کیفیت اعتبار حروف

[illegible]

ناخ ز خداوند [illegible] و از این معلوم شود که تا عروض و وزنها و ارکان آن [illegible]

فعولن فعولن فعولن فعل [illegible] فعولن فعولن فعولن فعل

فعولن فعولن فعولن فعل دوبار تقطیع توان کرد [illegible] مفاعیل مستفعل [illegible] فعولن مفاعیل

[illegible] اول آنکه حروف [illegible]

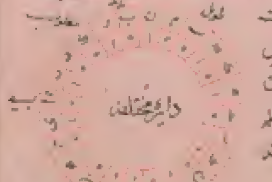
[illegible]

مفاعیلن فاعلاتن مستفعلن مفعولات ... و در تازی ... حقیقت ... فاعلن و مفاعلتن و متفاعلن ...
و عروضیان ... عادت ... استخراج ... بحرها ... دوایر وضع کنند ... فعولن و فاعلن ...
علامات متحرک و ساکن ... فعولن ... مفعولن ...
و دیگر ... مفاعیلن ... مستفعلن ... فاعلاتن ... متحرکات و ساکنات ...
تا ابتدا ... ارکان ... و حاصل ... ارکان ...
... وتد مجموع ... وتد مفروق ... دایره ...
و متفاعلن ... و صورت دوایر اینست

در بحرها و دوایر ... بحرها ...
ارکان ... ارکان ...
...
مصراع ... مصراع ...
قطعه یا قصیده ...

[illegible]

دایره مختلف

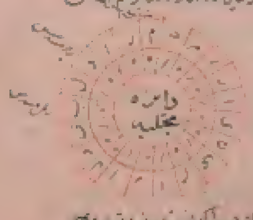
[illegible]

و این دایره را دایره مؤتلفه خوانند و در تازی ... بحر ... شعر گفته اند ... و صورت
دایره اینست ...

دایره مؤتلفه

... مفاعیلن ...
... مستفعلن ...
... فاعلاتن ...
...

دایره مجتلبه

... دایره مجتلبه ... و صورت دایره ...
... مفاعیلن چهار بار ... مستفعلن چهار بار ... فاعلاتن چهار بار ...

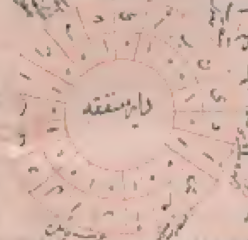
[illegible]

دایره مشتبه

[illegible]

بافاعلن وتا دره او نه اول مشتبه باید گفت . اما مجتث و عرب پارسیان بعضی ازین بحرها مثمن بکار دارند و یک مصراع ازو [illegible]
مجموعی درکن مفروق مانده [illegible] با مثمن آید و سه خراب که رکن یکی گردد او اول مصرعها افتد و این سریع است
و مفتعلن اول و قریب مفعولن [illegible] وزن منسرح مستفعلن فاعلات دو بار [illegible] ز تو مرا بانوای خوب نگار [illegible]
وزن خفیف فعلاتن مفاعلن دو بار [illegible] تو مرا باز [illegible] خوب نگار را وصل [illegible] وزن مضارع مفاعیل فاعلات دو بار [illegible]
وزن مقتضب فاعلات مستفعلن دو بار [illegible] باز ای خوب نگار [illegible] وزن مجتث مفاعلن فعلاتن دو بار [illegible]
وزن [illegible] فاعلاتن مفاعیلن دو بار [illegible] ای خوب نگار را وصل [illegible] و ازین شش بحر مستعمل باشد و آن منسرح و مضارع و مجتث
و خفیف مثمن بسیار نامده است و مقتضب در پارسی نامده است و این دایره را مشتبهه [illegible] خوانند و بعضی القاب دایرها
بشکل ترک کنند و مالی دو دایره [illegible] مختلف را و باشد که بعضی دایره بنهند حت بحرها که مسدس و مزاحف باشد مانند سریع
و قریب و خفیف و بحر مقتضب هم در آن دایره آورند و مجتلبه دایره مشتبهه [illegible] این دو دایره آورند و امثال [illegible] بسیط [illegible] مصرع
[illegible] ازیک رکن بود چهار بار [illegible] ممکن بود که [illegible] اگر ابتدا [illegible] کند [illegible] بود فعولن چهار بار و این بحر را متقارب [illegible]
و دوم اگر ابتدا [illegible] کند [illegible] بود فاعلن چهار بار و این بحر مستعمل نیست و خلیل [illegible] و [illegible] نهاده است و [illegible]
شعر [illegible] بحر [illegible] و پارسیان هم [illegible] کرده اند و چون در دایره بنهند [illegible] وزن متقارب چنین بود
مرا [illegible] آرام [illegible] و وزن [illegible] [illegible] آرام [illegible] و این دایره را منفقه خوانند و برین صورت باشد
پس دوایر [illegible] پنج است : مختلفه ، مؤتلفه ، مجتلبه ، مشتبهه ، منفقه [illegible]
[illegible] باشد : مختلفه سالم ، مجتلبه مزاحفه ، مشتبهه [illegible] ، مشتبهه [illegible]
منفقه و بحور که ازین دوایر حاصل [illegible] است و مستعمل [illegible]

دایره منفقده

بانزده : طویل ، مدید ، بسیط ، وافر ، کامل ، هزج ، رجز ، رمل ، سریع ، منسرح
خفیف ، مضارع ، مقتضب ، مجتث ، متقارب و شانزدهم غریب و باقی مهمل است
و [illegible] است : هزج ، رجز ، رمل ، سریع ، قریب ، منسرح ، خفیف
مضارع ، مجتث ، متقارب و بعضی مزاحفات برشمار کرده اند و دایره مشتبهه
بحور مستعمل در شعر [illegible] و [illegible] زیادت کرده اند [illegible] و بحور و [illegible] اول از مصراع اول [illegible] خوانند و رکن [illegible]
عروض و رکن اول از مصراع دوم را ابتدا و رکن آخر را ضرب [illegible] حشو باشد که رکن اول [illegible] و [illegible] مجموع بود [illegible]
او را از [illegible] و بعضی [illegible] خوانند [illegible] [illegible] و باز از [illegible] رکن [illegible] ارکان که
[illegible] اگر [illegible] اسقاط [illegible] خوانند و [illegible] مصراع [illegible] بود
و هم [illegible] دایره [illegible] مستعمل باشد [illegible] کامل و [illegible] معلوم شود [illegible] تام خوانند و هر [illegible]
که ارکان هر مصراع [illegible] مساوی ارکان دایره بود [illegible] وجه که در دایره [illegible] باشد و [illegible]
[illegible] خوانند و اگر جزوی یعنی رکنی از هر مصراعی [illegible] حذف کرده استعمال کنند او را مجزو خوانند و اگر [illegible]
کرده استعمال کنند او را مشطور خوانند و اگر دو [illegible] حذف کرده استعمال کنند منهوک خوانند و هر بیت که هر دو مصراع او [illegible]
متساوی بود و مقفی او را مصرع خوانند و اگر مصراع اول [illegible] او را [illegible] خوانند و عروض و ضرب را اگر سالم
باشد [illegible] صحیح خوانند و اگر [illegible] مستقیم [illegible] خوانند و [illegible] عروض بیت بود [illegible]
[illegible] مستقیم او را [illegible] خوانند و [illegible] جهان [illegible] خوانند و بعد از
شرح [illegible] ارکان افتد مشغول شویم [illegible] [illegible] [illegible] القاب آن و
[illegible] ارکان این [illegible] اصول [illegible] است هم [illegible] کرده در دایره [illegible] استعمال کنند و [illegible]
[illegible] که در آن تصرف کنند [illegible] حرکتی [illegible] در [illegible] [illegible] و [illegible] مستعمل [illegible] خوانند پس
هر رکن در دایره [illegible] و [illegible] خوانند [illegible] باشد که سالم باشد [illegible] معلول شود و [illegible]
شود و [illegible] باشد و [illegible] ارکان سالم را اصول خوانند [illegible] و بعضی [illegible] زحاف گویند و [illegible]
زحاف [illegible] که در [illegible] بود و [illegible] و بعضی زحاف اسقاط ساکن سبب خفیف را گویند و [illegible]

تغییر نقصان بود یا زیادت و تغییر نقصان یا خاص بود [illegible] در هر موضع که رکن [illegible] باشد [illegible] بود او اول [illegible]
و مصراعها یا [illegible] و تغییر زیادت همیشه خاص بود [illegible] یا در اواسط [illegible] ها [illegible] خاص بود [illegible]
[illegible] مستعمل بود و چون [illegible] در شعر [illegible] و خلیل [illegible] [illegible]
[illegible] بود [illegible] القاب مناسب [illegible] [illegible]
[illegible] گرفته اند و بعضی [illegible] [illegible] القاب [illegible] [illegible]
[illegible] مفرد بود یا مرکب [illegible] بود که در آن رکن [illegible]
تغییر [illegible] و مرکب آن بود که زیادت [illegible] اما مفرد [illegible] تغییرات [illegible] در سبب خفیف افتد یا در
سبب ثقیل یا در وتد مجموع یا در وتد مفروق اما آنچه در سبب خفیف بود افتد دو نوع بود اول عام بود و آن اسقاط ساکن سبب بود
و ساکن سبب [illegible] دوم رکن بود [illegible] حرف [illegible] و [illegible] دوم بود آن رکن را
بعد از اسقاط مخبون خوانند و اگر چهارم بود مطوی و اگر پنجم بود مقبوض و اگر هفتم بود مکفوف و دیگر نوع خاص بود [illegible]
[illegible] و [illegible] ساکن سبب [illegible] [illegible] خوانند و دوم اگر سبب [illegible]
محذوف خوانند و اما آنچه در سبب ثقیل افتد [illegible] عام بود [illegible] تسکین متحرک دوم سبب [illegible] دوم سبب
حرف دوم رکن بود آن رکن را بعد از تغییر مضمر خوانند و اگر حرف [illegible] بود [illegible] خوانند و [illegible] دو موضع [illegible] و اما آنچه
در وتد مجموع افتد خاص بود یا در اول مصراعها یا در آخر و در [illegible] تغییر عام نباشد اما آنچه در اول [illegible] اسقاط متحرک اول باشد
[illegible] خوانند و [illegible] مفاعلن [illegible] خوانند [illegible] مفاعلن [illegible]
[illegible] خوانند و [illegible] در اول [illegible] و [illegible] مصراع دوم [illegible]
و [illegible] رکن [illegible] و اما آنچه خاص [illegible] آخر مصراعها بود دو نوع بود [illegible]
ساکن [illegible] و متحرک [illegible] ساکن کند [illegible] خوانند و دوم اگر [illegible] و آن رکن را [illegible] خوانند [illegible]
دیگر [illegible] وتد [illegible] اوفتد آنجا که این رکن آخر مصراع بود و در بعضی [illegible] مفعولن [illegible] خوانند [illegible]
گفته اند این تغییر [illegible] است و متحرک [illegible] است و بعضی [illegible] و متحرک دوم [illegible] است و [illegible]
تغییر مرکب است اول [illegible] کرده اند و بعد از آن [illegible] حرف اول وتد کرده و این [illegible] حرم [illegible] که [illegible]
اول رکن بود یا اول مصراع [illegible] اسقاط متحرک دوم وتد مجموع [illegible] صورت
دیگر [illegible] و اما [illegible] در وتد [illegible] و [illegible] اول [illegible] مصراعها [illegible] ساکن [illegible]
جمع آید و آن رکن را موقوف خوانند و دوم [illegible] دوم ساقط شود و آن رکن را مکشوف خوانند و [illegible] رکن را [illegible]
خوانند و اما تغییر زیادت که خاص بود یا در اول مصراعها [illegible] خوانند و [illegible] در اول مصراع اول [illegible] حرف بود
و زیادت [illegible] حرف نادر [illegible] بود و [illegible] کلمه مرکب [illegible] حرف [illegible] بعد از این مثال [illegible] شود و آن تغییر را
[illegible] و [illegible] اوزان [illegible] و اما تغییر زیادت که خاص بود یا
[illegible] و [illegible] رکن [illegible] خوانند و اگر [illegible] مجموع
مصراعها و آن دو نوع بود اول [illegible] زیادت کنند [illegible]
بود [illegible] دیگر [illegible] زیادت کنند و [illegible] خوانند
و هر رکن که تغییر [illegible] زیادت [illegible] ممکن بود و [illegible] خوانند و اما [illegible] مرکب [illegible] باشد که
[illegible] بود [illegible] ذکر [illegible] رکن را
مستعملست ذکر القاب [illegible] فعولن [illegible] فرع مستعمل است فعول و آن مقبوض است فعلن و آن
[illegible] مستعمل است [illegible] و [illegible]
[illegible] و [illegible] خوانند و این سه فرع هم [illegible]
[illegible] فعل [illegible] فعل و آن محذوف [illegible] و بعضی گویند فعل و آن [illegible]
و مقطوع [illegible] و این فرع در متقارب افتد و فاعلن را دو فرع است فعلن و آن مخبون است [illegible]
[illegible] فعلن و آن مقطوع است و در بسیط [illegible] مستعمل است [illegible] مقطوع [illegible]

بجز زحاف فعلن ... در حشو اخر مصراعها است ... که فعلن ... مخبون ... است ... کرده اند ...
... این فرع ... باشد ... مفاعلن را ... فرع است مفاعلن و آن مقبوض است ... مفاعیل و آن مکفوف است
و اورا در هزج و طویل و مضارع افتد ... مفعولن و آن اخرم است و در هزج ... افتد ... فاعلن و آن اخرم و مقبوض است و اورا
اشتر خوانند ... مفعول و آن اخرم و مکفوف و اورا اخرب خوانند و اورا در هزج و مضارع افتد ... فعولن و آن محذوف است
و در طویل و هزج افتد و فاعلاتن ... فرع است ... و آن مخبون است ... فاعلات و آن مکفوف است ... فعلات و آن
هم مخبون و هم مکفوف و اورا مشکول خوانند و اورا در رمل و مدید و خفیف و مجتث افتد ... فاعلان و آن مقصور
و در مدید و رمل افتد ... فعلان و آن مخبون مقصور است و در رمل افتد ... فاعلن و آن محذوف ... فعلن و آن مخبون محذوف
و اورا در رمل و مدید و خفیف افتد ... فعلن و آن ابتر است و در مدید افتد ... فاعلیان و آن مسبغ است ... فعلیان و آن
مخبون مسبغ است و اورا در رمل افتد ... مفعولن و آن مشعث است و در خفیف و مجتث افتد ... [illegible]
فرع است فاعلات و آن مکفوف ... و در مضارع افتد و مستفعلن ... فرع است ... مفاعلن و آن مخبون است ... مفتعلن
و آن مطوی است ... فعلتن و آن هم مخبون و هم مطوی و اورا مخبول خوانند و اورا در بسیط و رجز و سریع و منسرح افتد ... مفعولن
و آن مقطوع است ... فعولن مقطوع مخبون ... و در بسیط و رجز افتد ... مستفعلان و آن مذال است ... مفاعلان و آن مخبون
مذال است ... مفتعلان و آن مطوی مذال است ... فعلتان و آن مخبول مذال است ... [illegible]
... فعول ... مفعولن ... مفاعلن و آن مخبون است
و در خفیف و منسرح و مجتث افتد ... فعولن و آن مخبون مقصور است و در خفیف افتد ... مستفعلن و آن مکفوف است ... مفاعیل
و آن مشکول است و اورا در خفیف و مقتضب افتد ... [illegible] ... فعولات و آن مخبون است
فاعلات و آن مطوی است و اورا در منسرح و مقتضب افتد ... فعلات و آن مخبول است و در منسرح افتد ... مفعولن و آن
موقوف ... فعلات و آن مخبون موقوف ... مفعولن و آن مکسوف و اورا در هزج و منسرح افتد ... فاعلات و آن
مطوی موقوف است ... فاعلن و آن مطوی مکسوف است ... فعلن و آن مخبول مکسوف است ... فعلن و آن اصلم است ...
افتد ... [illegible] ... فرع است ... مفاعلتن و آن معصوب است ... مفاعلتن و آن معصوب است
معقول خوانند ... مفاعیل و آن معصوب و مکفوف و اورا منقوص خوانند ... فعولن و آن معصوب و محذوف و اورا
مقطوف خوانند ... مفتعلن و آن اعضب است ... و آن اعضب معصوب است و اورا اقصم خوانند ... فاعلن و آن اعضب
و معقول است و اورا اجم خوانند ... مفعول و آن اعضب و منقوص است و اورا اعقص ... و این جمله ... حاصل شد
یازده فرع ... [illegible] ... و آن معصوب است ... مفاعلن و آن معصوب مخبون و اورا موقوص خوانند ... مفتعلن و آن معصوب
و مطوی ... اورا مخزول خوانند ... فعلاتن و آن مقطوع است ... مفعولن و آن مضمر و مقطوع است ... فعلن و آن احذ است
فعلن و آن مضمر احذ است ... متفاعلان و آن مذال است ... مستفعلان و آن مضمر و مذال است ... مفاعلان و آن موقوص
و مذال است ... [illegible] ... و آن مخزول و مذال است ... متفاعلاتن و آن مرفل است ... مستفعلاتن و آن مضمر و مرفل است
... مفاعلاتن و آن ... موقوص مرفل است ... مفتعلاتن و آن مخزول و مرفل است و اینها خاص باشد بکامل پس جمله این فروع هشتاد و
سه است و اوزان آن ... است و آن اینست فع فعل فعیل فعلن فعول فعلن فعلان فعول فعولن فاعلن
مفعولن فعلاتن فعلتن مفاعل فعولان فاعلان مفعولن مفاعلن مفاعیل فعلات
مستفعلن مفعولن ... فاعلات فعلیان مستفعل مفعولان فعلتان مفاعلان مفتعلان
مفاعیل مستفعلن فاعلان مستفعلان متفاعلان مفاعلاتن مفتعلاتن مستفعلاتن
متفاعلاتن ... و آن ... وزن اصول چهار ... داخل ... و جمله خارج ... و آن فاعلاتن مفاعیلن متفاعلن مفعولات
پس جمله اوزان اصول و فروع ... باشد و القاب این ... بیست ... اند ... مولف ...
جهت تغییرات مفرد و آن اینست مخبون مطوی معصوب مکفوف مضمر معصوب موقوف مکسوف مقصور
مقطوع محذوف احذ اصلم مشعث اثلم اخرم اعضب مسبغ مذال مرفل ... مرکب ... و آن اینست
مشکول مخبول معقول منقوص مقطوف موقوص مخزول ابتر اخرم اشتر اخرب اقصم اجم اعقص ...

در حاشیه: ... و آن مخبون مکسوف ...

۲۲۱

نظر بیت ... مرکب ... مفعولن ... دارد و اما در پارسی ... و القاب ... بیت ... اکثر در پارسی
بسیار وزنهاست که در عرب ... شعر گفته اند ... متاخران ... و ... که متاخران ... استعمال کرده
و اوزان اصول و فروع ... مرکب ... در پارسی مستعملست ... مثلا اخرب که عبارت
از اخرم مکفوف در پارسی مستعملست ... و پارسیان ... وزنها ... شعر گفته اند و اصول ... ایشان ...
داشته ... تغییر ... مستعمل ... زبان ... است ... که ...
در آن ... اگر ... عروض ... عرب ... دارد ... مستعمل ...
... اسباب ... در عروض پارسی ... مستعملست ... القاب ... خاص ...
پارسی ... [illegible]
... در عروض پارسی ... القاب ... عبارت ...
[illegible]

در حاشیه: ... [illegible]

که اینجا مجنون شوده باشد [illegible] الی [illegible] از بیت [illegible] و گویند و حرکت و ملحوت [illegible] است و دو مثال

[illegible] و مارکون [illegible] که چنین بوده [illegible] اگر در شعر عربی مانند [illegible] افاعیل [illegible]

مفروشد فرعی که ارکان مذکور [illegible] در شعر پارسی [illegible] عروضیان عرب آورده اند یاد کنیم گوییم فعولن را در شعر پارسی

مجنون مثال است [illegible] فعلن و این مجنون مسکن است و هرچند [illegible] وزن [illegible] که مقطوع [illegible] فاعلان و این مثال است

[illegible]

آورده است [illegible] عروض [illegible] ابیات [illegible] آورده ایم و [illegible] زحافات که او آورده است تحقیق کردیم و اما

عروض پارسیان [illegible] ابیات معین [illegible] چون [illegible] تحقیق [illegible]

[illegible] آن که خلیل احمد کرده است و دیگران با او اتفاق کرده **طویل** از بحرهاییست که تازیان را خاص است و شعر پارسی بدین بحر [illegible]

باشد و اصلش [illegible] فعولن مفاعیلن چهار بار [illegible] عروضش [illegible] مقبوض و ضرب [illegible] سالم و هم مقبوض

[illegible]

بحر معلوم شد و اما **بسیط** هم از بحرهای تازیست و اصلش مستفعلن فاعلن چهار بار بود ...

یا حار لا أرمین منکم بداهیة ۔ لم یلقها سوقة قبلی ولا ملک

فقد أشهد الغارة الشعواء تحملنی ۔ جرداء معروقة اللحیین سرحوب

إن تدنوا علی ما خیلت ۔ سعد بن زید وعمرو من تمیم

عروض مخبون و ضرب مقطوع است

عروض سالم و ضرب مذال است

ماذا وقوفی علی ربع عفا ۔ مخلولق دارس مستعجم ۔ سیروا معا إنما میعادکم ۔ یوم الثلاثاء بطن الوادی

عروض و ضرب سالم اند ۔ عروض سالم و ضرب مقطوع است

ما هیج الشوق من أطلال ۔ أضحت قفارا کوحی الواحی

عروض و ضرب هر دو مقطوع اند ...

إن شواء و نشوة ۔ وخبب البازل الأمون

... **کامل** هم از بحرهای تازیست ...

وإذا صحوت فما أقصر عن ندی ۔ وکما علمت شمائلی وتکرمی

عروض و ضرب هر دو سالم است

وإذا دعونک عمهن فإنه ۔ نسب یزیدک عندهن خبالا

عروض سالم است و ضرب مقطوع

لمن الدیار برامتین فعاقل ۔ درست وغیر آیها القطر

عروض و ضرب هر دو احذ است

لمن الدیار عفا معالمها ۔ هطل أجش وبارح ترب

ولأنت أشجع من أسامة إذ ۔ دعیت نزال ولج فی الذعر

عروض احذ و ضرب احذ مضمر است

ولقد سبقتهم إلی فلم نزعت ۔ وأنت آخر

عروض سالم و ضرب مرفل است

حدث یکون مقامه أبدا ۔ بمختلف الریاح

عروض سالم و ضرب مذال است

وإذا افتقرت فلا تکن متخشعا وتجمل

عروض و ضرب هر دو سالم اند

وإذا هم ذکروا الإساءة أکثروا الحسنات

عروض سالم و ضرب مقطوع است

... **هزج** ... **رجز** ... **رمل** ... **سریع** ... **منسرح** ...

بالا زیارت خارجین و پیش آن * میی باد و خت هم [illegible] و هم بوی * وزن دوم را عروض هم مقصور یا محذوف و ضرب محذوف برنگویند
[illegible] وزن اول مربع را عروض و ضرب سالم بود برنگویند [illegible]
[illegible] وزن دوم را اخرب و مقصور یا ورده اند و مثال برنگویند [illegible]
[illegible] محذوف و قیاس گذشته [illegible] که ایجا دو وزن اند یکی را عروض مقصور
یا محذوف و ضرب مقصور و دیگر را عروض [illegible] و ضرب محذوف [illegible] مسدس [illegible] و محققان اند که در لغت
پارسی [illegible] دو وزن [illegible] باشد و چون چنین باشد هر یکی از هزج مسدس بکوزن باشد و مربع یا دو وزن
[illegible]

هزج مکفوف و درین نوع هم وافی و مجزو و مشطور یعنی مثمن و مسدس و مربع آید و همه ارکان مکفوف آورند [illegible] عروض
و ضرب [illegible] مثمن و دو مسدس و دو مربع عروض همه مقصور یا محذوف [illegible]
[illegible] **مثال مثمن** [illegible] **مثال مسدس**
[illegible] **مثال مربع** [illegible]
[illegible]
هزج اخرب [illegible] این نوع هم مثمن و مسدس و مربع آید [illegible]
[illegible]

[illegible]

شوبرکذر و اندکر ... در سفر ... بحر زو خوبی بحر مجتث همه ارکان مخبون بود و عروضان بازاء هر بیتی زیاده
... مخبون ... مرفل باشد و اصلع و مقطوع ... آورند و همه ... بود و از همه بیت مثمن مسدس بود همه ارکان
مخبون بیت مثمن شعر ... [illegible] ... بحر مطوی
همه ارکان مطوی بود و عروضان بازاء هر بیتی ... همه ارکان مطوی بیارند ... مثالها آورند و ان وزن از مخبون
خوشتر بود مثالش مثمن بیت تا سفری شد ... روز و شب ... مثال مسدس بیت
[illegible]

[illegible]

۲۲۵

[illegible]

وبطریق زحاف ذکر ارکان مخبون و مطوی [illegible] روا دارند و ضربها مشطور مخبون روا دارند. و اما پارسیان ارکان همه مطوی بکار دارند و جب
سالم و مخبون شعر نیامده است الا اندک عروضیان متکلف گفته اند از جهت تشبه بعرب و کمتر آمده و اسم عروض است و هشت ضرب و برده
وزن آمده اند بیان تفصیل آ عروض مطوی مکشوف و ضرب مطوی موقوف بر بکونه بیت چون بزنو دست بفتراک تو
جز تو کسی نیست مرا دستگیر ب عروض همان و ضرب مطوی مکشوف و تخنیت همان وزن اولست ج عروض مطوی مکشوف
و ضرب مجول مکشوف بر بکونه بیت ماه رخا رهمه روی زمین جز تو مرا یار دگر نیست د عروض همان و ضرب اصلم گفته اند و ان
[illegible] و تخنیت مجول مکشوف مکر است مثالش بیت پسته نو بهت شکافد لبم زانکه شدا و حسته باد است و ان وزن
مسکن وزن سیومست ه عروض و ضرب مجرد و مخبول مکشوف بر بکونه بیت قبله من روی چو ماه تو شد قبله ارتبه سنبوه جهان
و عروض همان و ضرب اصلم و [illegible] همانست که گفته اند ز عروض اصلم مقصور یا اصلم محذوف و ضرب اصلم مقصور بر بکونه شعر
[illegible] یا رب الاثم [illegible] ح عروض همان و ضرب اصلم محذوف و تخنیت همان وزنست ط مشطور و ضرب
موقوف بر بکونه [illegible] در سر من جز هوس جانان نیست بیت هم مشطور و ضرب مکشوف بر بکونه [illegible] باید کرآن سبب من باز آمد
ومن ذلک متاخران مستعمل وزن اولست و دوم و از اینها مثال بر بکونه گویند بیت دل خواه من بر من ستمکاره شد [illegible] مرا گرد خوار
وار مخبون بد نکوئیست چرا نه مردمی کنی با رهی چرا همی کینه کشی ابد و دیگرها را همه مثال آورده اند و لیکن نا خوش و متکلف باشد
قریب این بحر با ترکیب کوتاه خاص است و اصلش در دایره مفاعیلن مفاعیلن فاعلاتن دو بار است و در دیگر مکفوف بکار دارند
موقوف با الخرب بحر و دو عروض و چهار ضرب آورده اند و گفته اند بر شش وزن آمده است و مکفوف را دو وزن آورده اند [illegible]
عروض مقصور یا محذوف و دو ضرب اول مقصور و دوم محذوف و تخنیت هر دو یکیست و مثالش بیت [illegible]
[illegible] البلاد و اخرب را چهار وزن آورده اند و دو عروض و چهار ضرب آ عروض سالم و ضرب مسبغ و ان [illegible]
[illegible] زیادت مثالش [illegible] ب هر دو سالم مثالش شعر باران [illegible]
[illegible] ج عروض مقصور یا محذوف و ضرب مقصور بر بکونه بیت [illegible]
د عروض همانست و ضرب محذوف و تخنیت همه سه وزن [illegible] و این بحر [illegible]
هم متروکست منسرح این بحر در هر دو لغت مستعملست و بنای اصلش در دایره مستفعلن مفعولات مستفعلن دو بار باشد
و در بنا [illegible] عروض بود و سه ضرب و بر سه وزن آید [illegible] بیت آ [illegible]
یمشی فی مصره [illegible] عروض سالم و ضرب مطوی [illegible] موقوف [illegible]
و دیگر [illegible] و بیت [illegible] و طریق زحاف در همه ارکان [illegible]
رکن عروض [illegible] مفعولات [illegible] و در عروض [illegible]
[illegible] عروض سالم و ضرب مقطوع و اما پارسیان اصلش در دایره مستفعلن مفعولات چهار باشد [illegible]
مشطور یعنی مثمن و مسدس و مربع بکار دارند و همه ارکان مطوی مستعمل است عروضیان گویند و اسم عروض و هشت ضرب است و
دوازده وزن آمده است [illegible] مثمن و مسدس و مربع بدین تفصیل مثمنات آ عروض مطوی موقوف یا مکشوف
و ضرب مطوی موقوف بر بکونه شعر [illegible] خوب روی [illegible] و [illegible] و روی چو ماه تمام [illegible]
[illegible] مسمط [illegible] رکن دوم [illegible] مطوی موقوف با مکشوف بکار دارند [illegible] ب عروض همان
و ضرب مطوی مکشوف [illegible] ج عروض اصلم مقصور یا اصلم محذوف و ضرب اصلم مقصور بر بکونه [illegible]
[illegible] د عروض همان و ضرب اصلم محذوف و تخنیت همانست که گذشت مسدسات آ عروض مطوی [illegible]
و ضرب [illegible] بر بکونه [illegible] یار من آن سرو [illegible] ب عروض و ضرب مجرد و مطوی [illegible]
همانست ج عروض مطوی مقطوع و ضرب مقطوع بر بکونه شعر [illegible]
و ضرب مقطوع و تخنیت همانست و بعضی [illegible] عروض [illegible] مجنون [illegible] د عروض اصلم
مقصور یا اصلم محذوف و ضرب اصلم مقصور بر بکونه [illegible] ه عروض همان و ضرب اصلم محذوف
و تخنیت همانست مربعات آ عروض مطوی موقوف یا مکشوف و ضرب مطوی موقوف بر بکونه [illegible]
ب عروض همان و ضرب مکشوف و تخنیت همان است و ان [illegible] وزن است و لیکن او اسط [illegible] روا بود و چون در ضرب

سوم و چهارم باد هم همه مسکن کنند [illegible] معقول [illegible] مفعول فاعلن معا
و این وزن [illegible] است [illegible] عروضیان برین اوزان از سالم مستفعلن
و مخبون امثله آورده اند مثال وزن اول از سالم [illegible] و از مخبون
بیت [illegible] و از مخبون اگر هر دو مستفعلن مخبون باشد [illegible]
[illegible] مثال وزن [illegible]
[illegible] و از رکن اول مخبون [illegible]
و باقی برین قیاس خفیف این بحر در هر دو لغت مستعمل است و بنای اصلش در دایره فاعلاتن مس تفع لن فاعلاتن [illegible]
و او را سه عروض و چهار ضرب است و بر پنج وزن آمده است سه از وافی و دو از مجزو بدان تفصیل شعر
آ [illegible] ب لیت شعری هل ثم هل آتینهم او یحولن من دون [illegible]

عروض و ضرب هر دو سالم است | عروض سالم و ضرب محذوف

ج ان قدرنا [illegible] د لیت شعری ماذا ترى ام عمرو فی امرنا

هر دو محذوف و این [illegible] | هر دو سالم اند

و کل خطب ان لم تکونوا غضبتم یسیر عروض سالم و ضرب مخبون مقصور است و این هر دو مجزوست و بطریق زحاف
در همه ارکان خبن روا بود و میان حرف آخر رکن اول و حرف دوم رکن دوم معاقبه باشد و در ضرب تشعیث روا بود و در
عروض اگر بیت مصرع بود هم لازم آید و اما پارسیان در دایره اصلش فاعلاتن مستفعلن چهار بار بود و مخبون بکار دارند و
عروضیان گویند از اجزاء عروض و هفت ضرب و بر هشت وزن مستعملست یکی مثمن و شش مسدس و یکی مربع بدان تفصیل آ عروض
و ضرب هر دو مخبون از مثمن بر بکونه [illegible]
هر دو مخبون بر بکونه [illegible] عروض مخبون با تشعیث و ضرب مشعث و این
تخنیت همانست که ضرب دوم مثالش بیت [illegible] د عروض همان و ضرب مخبون
مقصور یا محذوف بر بکونه بیت [illegible] ه عروض مقصور یا محذوف و ضرب
مخبون مقصور بر بکونه بیت [illegible] و ضرب مشعث مقصور هم مستعمل باشد
[illegible] و عروض همان و ضرب [illegible]
[illegible] مشعث محذوف [illegible]
[illegible] هر دو مخبون بر بکونه [illegible] و تخنیت [illegible] وزن است [illegible]
و لیکن او اسط [illegible] مثال وزن اول [illegible]
[illegible] مثال وزن دوم [illegible]
مثال وزن سیم [illegible] مثال وزن چهارم [illegible]
[illegible] مثال وزن پنجم [illegible] مثال [illegible]
[illegible] مضارع این بحر هم در هر دو لغت مستعمل است و بنای اصلش در دایره مفاعیلن فاعلاتن
مفاعیلن دو بار باشد و در بنا مجزو آید [illegible] عروض و یک ضرب بود هر دو سالم و بر یک وزن آید بیت
[illegible] و صدر روا باشد که مکفوف باشد [illegible] مفاعیلن مراقبه باشد
و در عروض [illegible] مفاعیلن [illegible] و اما پارسیان اصلش در دایره مفاعیلن فاعلاتن چهار بار بود و
ارکان مکفوف بکار دارند و مکفوف [illegible] عروض [illegible] و ضرب آورده اند و
گفته اند [illegible] و هفت وزن مستعمل است [illegible] عروضیان این نوع را چهار عروض و هشت ضرب آورده اند و گفته اند
ده وزن آمده است سه مثمن و دو مسدس و سه مربع و دو مثلث و تفصیل این مثمنات آ عروض مقصور یا محذوف
و ضرب مقصور بر بکونه بیت [illegible] ب عروض همان
و ضرب محذوف و تخنیت همانست ج هر دو [illegible] محذوف مقطوع باشد [illegible]

[illegible] مثالش [illegible] مستفعلات [illegible] عروض
مقصور یا محذوف و ضرب مقصور میگویند [illegible]
محذوف و حکمش همان مربعات [illegible] عروض و ضرب هر دو سالم میگویند [illegible]
مقصور یا محذوف و ضرب مقصور میگویند [illegible] عروض همان و ضرب محذوف [illegible]
این وزن را عروض نباشد و ضرب مجبوب [illegible]
[illegible]
وزن و ضرب [illegible] مسکن [illegible]
[illegible] مضارع
[illegible] عروض و ضرب [illegible]
[illegible] عروض و ضرب هر دو سالم میگویند [illegible]
[illegible]

مخبون هم مقطوع توان کرد ... و مرعات مخبون و ممکن ... خود است ... مستقیم و تقطیع نحو ...
بنا بر این تمام شد و معلوم شد که در بیان ... بحر که مستعمل عرب ... و مستعمل عجم ... و وزن ...
و در ... بحر که مستعمل عجمست ... عروض ... و ضرب ... وزن شعر گفته اند والله اعلم بالصواب
و ... است که این بحرها مؤلف از اصول مذکوره ... و شاید که ... از ... اصلها مؤلف شود
که ... دیگر مستعمل باشد ... مستعمل ... مؤلف از دو وتد و سبب
بر وزن مفاعلاتن ... شعر ... بود ...
وان مستفعلن مخبون ... مفاعلن ... بر این بحر میگویند ...
... سالم ... مفعولاتن ... مخبون بر وزن مفاعیلن ...
مطوی بر وزن فاعلاتن ... مفاعیلن ... مفاعیلن فعولن است مثالش
... [illegible] ...
و اشعار ... مخبون ... مطوی ... اصول و بحور ...
... فروع و تغییرات ... اعلم
فصل در ... زیادت ...
از تغییرات ... زیادت ... مثالها ... آورده ام ...
و ... و عروض ... [illegible] ...
خزم ... بود که در اول ... مثالش از ... امرء القیس ...
وكان ثبيرا في عرانين وبله كبير اناس في بجاد مزمل
و بحر طویل است ... خزم است ... ادیب ...
اشدد حيازيمك للموت فان الموت لاقيكا ولا تجزع من الموت اذا حل بواديكا
... خزم است ... مصراع اول ...
... [illegible] ...
... مصراع دوم ... بیت ...
... وزن دوم ... مصراع دوم ... استعمال خزم نمی کنند والله اعلم بالصواب
فصل در ... ذکر ... القاب ...
... [illegible] ...
... [illegible] ...

خرم و من ... عروض ... لغت ... اند که عروض ... معانی مقابل ...
که عروض اسم ... و ... اسم ... سبب ... مختلف ...
و علم ... عروض ... است ... اصول و ارکان ... و محذوفات ...
... [illegible] ...
کرده اند ... و ... [illegible] ...
و ... [illegible] ...
... [illegible] ...
و مثال ... [illegible] ...
... [illegible] ...

فصل ...
... [illegible] ...

والله اعلم و ... الموفق

فن دوم در علم قافیه و آن ده فصل است

فصل اول در حد قافیه و اقسام آن . اسم قافیه باشد که بر همه قصیده یا بر تمامی یک بیت [illegible] اطلاق کنند و آن بطریق
توسع و مجاز باشد و باشد که کلمات متشابه را که در اخر ابیات باشد قوافی خوانند و آن از جهت استعمال این کلمات [illegible]
و باشد که یک حرف را که اصل قافیه باشد و از او حرف روی خوانند چنانکه بعد ازین گفته شود قافیه خوانند و خلیل [illegible]
گفته است که [illegible] در تعریف قافیه گفته قافیه عبارتست از مجموع حرکات و حروفی که از حرف ساکن آخر بیت [illegible]
ساکن [illegible] مقدم بود با حرکتی که [illegible] و [illegible] مقدم بود [illegible] مجموع دو الف [illegible] و حروفی که میان [illegible] و حرکت آن
دو حرف و حرکت [illegible] و اگر در آخر بیت دو ساکن بود قافیه مجموع آن دو ساکن و حرکت ما قبل آن باشد و بدین تعریف [illegible]
[illegible] مثلا [illegible] که میان دو ساکن [illegible] و [illegible]
[illegible] و [illegible] اول [illegible] و دوم [illegible] و سیم [illegible] و چهارم [illegible]
[illegible] در این تعریف [illegible] و [illegible] باشد [illegible] اول این تعریف
[illegible] در قافیه معتبر باشد [illegible] در بیت که گفته اند شعر وقد حسبنا الحق الى الحق [illegible] موجب تعریف مذکور قافیه
مجموع [illegible] حرف و [illegible] حرکت باشد از آخر بیت [illegible] و [illegible] حرکت ما قبل [illegible] و [illegible] در بیت که گفته
شعر لا عار [illegible] الموت [illegible] نزل . قافیه بموجب تعریف مذکور مجموع [illegible] حرف و [illegible] حرکت آخر [illegible] باشد و در بیت که شعر
بالبین [illegible] مجموع چهار حرف و سه حرکت آخرین باشد و [illegible] و [illegible] و [illegible] و اما قسمت
مذکور را اگر [illegible] منع خلو کند یعنی قافیه از [illegible] حالی نباشد صحیح بود اما اگر [illegible] منع جمع کند صحیح نبود [illegible]
باشد و [illegible] مجزول [illegible] و [illegible] سالم [illegible] باشد قافیه [illegible]
باشد و اگر [illegible] کامل باشد و [illegible] مجزول و [illegible] سالم [illegible] قافیه [illegible] باشد و بعد ازین [illegible]
اگر کسی خواهد که تعریف قافیه کند [illegible] که مخصوص [illegible] باشد که قافیه عبارتست از مجموعی [illegible]
که واجب باشد که در کلمات متشابه که در اواخر ابیات [illegible] مکرر [illegible] و [illegible]
[illegible] میان این حروف و [illegible] که [illegible] تعریف [illegible] حروف و حرکات قافیه [illegible]
[illegible] و تحقیق فرق میان مذهب عرب و مذهب عجم در قافیه [illegible]
در علوم شعر [illegible] میان مذهب عرب [illegible] درین [illegible]

فصل [illegible] در بیان [illegible] حروف قافیه [illegible]
حروف قافیه بر [illegible] جمهور [illegible] روی و سه حرف که بر روی مقدم باشد و آن تاسیس و دخیل و ردف است
و دو حرف که [illegible] باشد و آن وصل و خروج باشد . اما حرف روی [illegible] قافیه [illegible] و [illegible] قصیده [illegible]
باشد [illegible] روی کنند مثلا [illegible] قافیه باشد [illegible] خوانند و قصیده [illegible] قافیه باشد [illegible]
[illegible] درین قافیه روی باشد . حروف متقدم بر روی اما تاسیس الفی باشد که میان او و روی [illegible] متحرک بود چنانکه الف در حاصل و [illegible]
و اما دخیل آن حرف متحرک بود که میان تاسیس و روی باشد مانند صاد در حاصل و [illegible] . اما ردف حرفی از حروف مد باشد که میان
او و روی هیچ حرفی نبود . مانند الف در [illegible] و واو در [illegible] و یا در [illegible] و [illegible] و واو چون ساکن باشد و ما قبل [illegible]
متحرک [illegible] از ردف [illegible] و قومی [illegible] . حروف متاخر از روی اما وصل یکی از حروف مد باشد که بعد از روی [illegible]
[illegible] الف در [illegible] و واو در [illegible] و یا در [illegible] و [illegible] ساکن بود در [illegible] باشد و [illegible]
[illegible] و اما خروج یکی از حروف مد بود که بعد از ها و وصل متحرک بود مانند الف در [illegible] و واو در [illegible]
و یا در [illegible] و [illegible] درین لفظ [illegible] که [illegible] وصل [illegible] خوانند و بعضی [illegible] از حروف قافیه
[illegible] که قافیه [illegible] خوانند و در [illegible] که
وقاتم الاعماق خاوی المخترقن [illegible] ساکن [illegible] بعد از قاف که روی است [illegible]
و اگر [illegible] شود و آن نون را حرف غلو [illegible] گفته شعر [illegible]
[illegible] است و ساکن [illegible] و [illegible] الف [illegible]
[illegible] شعر [illegible] که [illegible] قافیه [illegible] خروج و [illegible] واجب بود و این حروف را [illegible]

[illegible] وصل [illegible] . و اما حرکات که تعلق بقافیه دارد هم شش است اول رس و آن حرکت ما قبل الف تاسیس بود دوم
اشباع و آن حرکت دخیل بود سیم حذو و آن حرکت ما قبل ردف بود چهارم توجیه و آن حرکت ما قبل روی ساکن بود پنجم مجری و آن حرکت روی
متحرک بود ششم نفاذ و آن حرکت ها وصل متحرک بود و حروف [illegible] این شش لقب [illegible] است [illegible]
[illegible] و قومی اشباع را [illegible] اگر [illegible] ما قبل واو و یا [illegible] از حروف مد باشد [illegible] ردف [illegible]
فصل سیوم در [illegible] حروف و حرکات [illegible] هیچ شعر [illegible] از روی خالی [illegible] حرف [illegible] خالی بود و روی
[illegible] قافیه را مطلق خوانند و اگر ساکن بود [illegible] خوانند و جمع تاسیس و ردف هم ممکن نبود [illegible] و ممکن بود و آن قافیه را [illegible]
خالی بود مجرد خوانند [illegible] قافیه [illegible] بود یا مردف یا مجرد و [illegible] که در یک قافیه جمع شود [illegible] تاسیس و دخیل و روی
و وصل و خروج [illegible] و امثال آن [illegible] و [illegible] حرکات که در یک قافیه جمع شود چهار بود رس و اشباع و مجری و نفاذ
که در [illegible] یک حرف بود و آن روی [illegible] و [illegible] حرکت [illegible] توجیه [illegible]
[illegible] و [illegible] از تاسیس [illegible] و تجرید و اطلاق و [illegible]
در [illegible] تاسیس [illegible] دخیل [illegible]
[illegible] اشباع [illegible] حرکات [illegible] و اختلاف [illegible] اشباع [illegible] و [illegible] ردف [illegible]
[illegible] حروف مد [illegible] اختلاف [illegible]
باشد [illegible] حروف مد باشد [illegible] صورت [illegible] باشد [illegible] و کسره [illegible] صورت [illegible]
[illegible] و [illegible] حرف [illegible] باشد [illegible]
و [illegible] اما الف [illegible] اشباع حرکت حادث شود [illegible] در لفظ [illegible]
خوانند [illegible] الفی که [illegible] در لفظ [illegible] الفی که بدل تنوین بود در حال وقف [illegible]
[illegible] الفی که بدل نون تاکید خفیف باشد [illegible] الف [illegible] و اما یا [illegible]
[illegible] که روی [illegible] اول یایی که از اشباع حرکت حاصل شود [illegible] در لفظ [illegible] و اطلاق خوانند دوم [illegible]
[illegible] باشد و اما واو [illegible] که روی بود اول واوی که از اشباع حرکت حادث شود [illegible] در لفظ [illegible]
[illegible] و [illegible] دوم واو جمع [illegible] باشد و اما ها [illegible] که [illegible] اول ها سکت [illegible]
دوم ها تانیث [illegible] ساکن بود [illegible] باشد [illegible] و [illegible] اما [illegible] باشد [illegible]
و تا تانیث [illegible] و [illegible] و [illegible] کند [illegible] و اگر متحرک کند [illegible]
شود و [illegible] نون [illegible] باشد و آن نون تنوین باشد و اهل صناعت ذکر آن کرده اند [illegible]
[illegible] باشد و [illegible] مذکور باشد [illegible] روی باشد اما [illegible] الف [illegible] اصلی بود [illegible]
[illegible] و الف [illegible] و [illegible] باشد و [illegible]
[illegible] باشد و [illegible] و [illegible] و [illegible] و ها اصلی [illegible]
و ها [illegible] و اگر [illegible] ساکن بود [illegible] که [illegible] در [illegible]
کلمات [illegible] قافیه باشد و [illegible]
[illegible] مطلق و مجرد [illegible] و [illegible] حروف [illegible] شود و اختلاف [illegible]
و اختلاف [illegible] و اختلاف توجیه [illegible] بفتح و کسر و [illegible]
[illegible] و [illegible] وصل [illegible] چهار حرف مذکور [illegible] بود و جمع میان قافیه موصول و غیر موصول [illegible]
اختلاف حروف وصل و اختلاف [illegible] و حروف خروج [illegible] از حروف مد [illegible] و اختلاف [illegible] و وصل و خروج
[illegible] میان روی و ردف یا وصل [illegible] روی و ردف [illegible]
درین صورت [illegible] روی باشد و [illegible]
[illegible] که [illegible] وصل بعد از روی [illegible] و در [illegible] صورت [illegible] باشد که [illegible]
درین صورت [illegible] است و [illegible] روی بود [illegible] وصل بود از جهت سکون [illegible] روی [illegible] حرکت

الف اصلی است و ها ضمیر در حکم تکرار ... خالی بود ... امثال این قافیه ... و اگر عقله و عله قافیه کند ... باشد
روی و دخیل هم در ... حرف ها ... که الف ردف کنند ها روی باشد و بران تقدیر که الف ... و اما اشباع ها
باشد و کفته الذها و وصل ... باشد و این حکم ... اغلب ... و الا ... باشد
که ازین جهت ممنوع باشد ها اصلی و وصل ... باشد ... که ها روی است و با دخیل ... باید دانست که ...
قافیه افتد و ... حرف یا حرکت که در همه قصیده مکرر شود غیر حروف و حرکات مذکور ... قافیه تعلق باشد و ارباب لزوم
ما لا یلزم بود ... صنعتها ... باشد و نسبت آن بنظم و نثر یکسان بود

فصل چهارم در انواع قوافی و ... [illegible]

قافیه چنانکه گفتیم باعتبار حال روی دو نوع بود مطلق یا مقید و باعتبار ماقبل روی سه نوع مؤسس یا مردف یا مجرد و باعتبار مابعد روی
سه نوع موصول مخرج یا موصول تنها یا غیر موصول و غیر مخرج ... مرکبات ممکن الوقوع شود ... ازین
وکاتبهاب مطلق مؤسس موصول غیر مخرج ... ج مطلق مردف موصول مخرج ... د مطلق مردف
موصول غیر مخرج ... ه مطلق مجرد موصول ... و مطلق مجرد موصول غیر مخرج ...
واین شش نوع مطلقاتست ز معتد مؤسس چنانک قاضی و حامی ح معتد مردف چنانکه حال و خیال ط معتد مجرد چنانکه ...
واین سه نوع معتداتست و سه نوع مطلق ممکن الوقوع شود ... مؤسس و مردف و مجرد ... غیر موصول و غیر مخرج ...
کسانی که وصل و خروج بعد از روی ساکن ... شش نوع دو نوع ممکن الوقوع
... معتد مردف موصول غیر مخرج ... ردف و روی و وصل و معتد مردف موصول ...
... معتد مؤسس موصول مخرج ... تفصیل
روی بند و قافیه مطلق مجرد موصول غیر مخرج ...
موصول غیر مخرج ... ب معتد ...
... ساکن ...
تکرار الف ... قاعده ...
قافیه را کرده ...
ازان تعریف ... باشد اما این تعریف ... ج معتد مجرد موصول مخرج ...
... د معتد مجرد موصول غیر مخرج ...
چنانک کفته آمد ... والله اعلم

فصل پنجم در عیوب قوافی ... [illegible]

عیبها که تعلق بقافیه دارد یا راجع است باحوال حروف و حرکات قافیه یا راجع ... و صنف اول
منقسم است باقسام ...
عیب ...
اشباع شود و آن سه گونه ... اختلاف بالضم و کسر ... و اما ...
... و اما آنچه تعلق بردف دارد دو نوع ... ا جمع مردف و نامردف ب جمع میان واو و الف ...
میان یا و الف ... ج جمع ... د جمع میان واو و یای ... ه جمع میان واو ... و جمع میان ...
... ز جمع میان ... ح جمع ... ط جمع میان یای ...
کسانی که ...
ازین باشد داخل بود در جمع مردف و نامردف و اصناف عیوب متعلق بردف سه نوع ... باشد

حد اختلاف این دو حروف ... اختلاف ... کند و بر عکس و اما آنچه راجع بود بروی سه صنف بود یکی آنکه روی ... باشد و آن
دو نوع بود یکی آنکه دو حروف باشد قریب المخرج ... صنف دوم آنچه سبب اختلاف توجیه بود و آن هم سه گونه
بود ... صنف سیوم آنچه سبب اختلاف مجری بود و آن هم سه گونه بود بر قیاس گذشته
و اما اختلاف توجیه ... و اما آنچه راجع بوصل بود ...
بر سه گونه باشد ...
... و اما اختلاف خروج
هم سه نوع بود ...
خارج بود ...
کدین قافیه ...
قافیه کند ...
در موضع قافیه ...
هر و معنی باشد ...
دیگر باورند عیوب ب قافیه علی الاجمال سه صنف باشد ا ... ب ...
... ج ...
القاب مخصوص ... د ...
حروف روی ... سیوم ...
باشند ... چهارم ... ا جمع مؤسس و نامؤسس ب جمع مردف و نامردف
ج اختلاف ردف بواو و الف ... د اختلاف ... ه اختلاف توجیه ...
...
... تخمیس ...
...
...
معاینه ...
ابن ابطا ... ششم ...
...

فصل ششم در حروف و حرکات قوافی ... [illegible]

...
حرف تاسیس ...
خاص ... ردف ...
که اتفاق ...
...
...
بود و باشد که ...
...
... و روی ...
...
...
... که درین لفظها مجتمع اند تخمیس ردف و حروف دوم ...

لفظها مجتمعند سکت مجید و وقوع آن در امثال این کلمات است رأست جُست دوست بَست داشت کوشت بافت کوفت
فریفت ساخت بخت دوخت کاشك کوشك کارد موبد راند بانك مارس حاجات کوبغ ...
[illegible]

و باسیوم شوم و کوئیم از این بحث روشن شد که حروف قافیه در پارسی پنج است ا ردف ب روی مفرد ج روی مضاعف د حرف
دوم از روی مضاعف ه وصل و و حرکات هم پنج است ا حذو ب توجیه ج مجری د حرکت مجهوله که حرف اول روی مضاعف بود ...
[illegible]

یعنی جمع که در اسبان و مردان باشد یا بمعنی فاعل چنانک در روان و نگران و خوبان باشد و ها و الف جمع در رسمها و دستها باشد و یا
نکره که در اسبی و مردی باشد و دال استقبال که در گوید و کند و دهد باشد و استعمال ساکنان در قافیه جایز باشد و بحقیقت
اقتضا کند که استعمال یک قافیه از شایگان روا بود مثلا در قصیده که قافیها نان و کران و جهان است که اسبان ایراد کند و شاید
که الف و نون جمع در قافیه دیگر بیاورند مثلا گویند خزان چه الف و نون در اسبان و خزان یک معنی است پس قافیه مکرر شده باشد و علت
قبح شایگان تکرار قافیه است بیک معنی اما شعرا از شایگان احتراز کرده اند بحقیقت که آن یک قافیه که جایز است هم نیاورده اند از سبب
شهرت قبحش مگر انجا که شعر مردف بود چه ردیف عیب قافیه بپوشاند و در شعر مردف هم رعایت ارکان آورده اند و ذ...
عرف بیشتر که شایگان اعتبار کرد و تذنیب چنانکه در مسلمات و مومنات و در بنصرت و بضرب و در حجار و امثال آن الا اگر متقدمان آن
قائل بوده اند و محدثان که شعرا اند آن را معتبر ندانسته اند **فصل [illegible]**
بود که از ایراد یک قافیه یا دو قافیه در شعر معلوم شود که قافیه آن کدام نوعست چه شاعر ابتدا ... باقی بود که از نوعی بنوعی
دیگر نقل کند مثلا اگر در قصیده در موضع قافیه آواز شعر معلوم شود از ایراد کند شاید که بعد از آن گفتار و کردار آورد تا قافیه مرکب
باشد و روی حرف را بود و متصل بود و یک ردیف باشد و شاید که بعد از آن راز آر و ساز آرد تا قافیه آر و باز و راز و ساز بود
باشد و آر در آخر همه ردیف باشد و شاید که قافیه بود و الا شایگان بوده باشد و این قافیه هم مردف بود و روی حرف را بود و
مطلق بود و ان ردیف باشد و باید که بعد از آن همه شاید که چرا زار و کار آرد تا قافیه او با و زا با و چرا و کا بوده باشد و را در آخر همه
ردیف بود و شاید که قافیه بود و الا در بعضی شایگان افتد و این قافیه مخرج باشد و روی که حرف الف است متصل بود و را ردیف و بر
قیاس یاد کرده در دیگر مواضع و بدانکه هرچند اینجا گفته شد معلوم شد که چون الفاظ قافیه متحد باشد اختلاف معانی واجب بود
تا قافیه مکرر نباشد اما باید که معلوم باشد که آن اختلاف لازم نباشد که از جهت تعدد معانی بود تنها بل باید که از جهت معنی و عبارت
باشد و در طرف وجود محتمل یک تعدد معنی مغایرت حاصل آید در طرف عدم باختلاف تعلق معانی هم مغایرت حاصل آید اما آنچه
که بسبب وجود معنی و عدم آن باشد چنان بود که در لفظ یک بار بانفراد دال بود بر معنی و یکبار بانفراد دال نبود بل جزوی باشد از کلمه
که دال بود مانند لفظ بازنگ یا بانفراد الست بر مرغی و حرف چون جزو باشد از لفظ باز ار بمعنی سوق بانفراد دال نشود و اما اختلاف که
بسبب تعدد معنی بود چنانکه لفظ باز که یکبار دال بود بر مرغی و یکبار دال بود بر معنی معاودت چنانکه گویند بازجنس کرد معنی و یکبار
کرد و اما اختلاف که بسبب اختلاف تعلق بود معانی مختلف در حال عدم دلالت بانفراد چنانکه بازار با سنت ال مثلا سوق افتد و معنی
دیگر لفظ باز از ردیف بود و حالت بحکم سوا نبود مثال جامع این احتمالات در لفظ کرد و ... بار ایراد کنند و قافیه کرباشد و در دولت
ردیف بود و که ... در دو موضع بانفراد دال بود بیکی بمعنی حرف شرط و یکی بمعنی حرف ... و در دو موضع بانفراد دال نبود بل جزوی باشد از
مجموع کلمه ... دال بر مجد بود و یکبار دال بود بر ... این اختلافات مذکور حاصل شود و ایراد هر چهار در قافیه مستقیم بکرار
نبود و الله اعلم **فصل [illegible]** از انجمله در باب عیوب قوافی شعر پارسی گفته آمد عیوب قوافی شعر
پارسی معلوم توان کرد و بر قیاس گذشته اجناس عیوب چهار قسم باشد قسم اول انجه تعلق بحروف داشته باشد و آن دو نوع بود اول اختلاف
حذو مثلا مرد و درد و ورد و اگر قافیه مطلق بود چنانکه رشته و رسته و پشته عیب بوشیده تر باشد دوم اختلاف ردف و اختلاف
بحروف متباعد مخرج ظاهرتر و قبیح تر بود و بدان سبب استعمال آن کمتر اتفاق افتد اما بحروف متقارب چنانکه ... شور و شی و شی
باشد که نکار دارند و هم قبیح باشد مکر در لغت کسانی که جرح و کلمه یک حرف گویند و جمع مردف و غیر مردف تحقیق ... یا جمع باهم
باشد قسم دوم انجه تعلق بروف داشته باشد و آن چهار نوع باشد ۱ اختلاف توجیه چنانکه در لعن و عف و شاعر و اکرم
شود آن عیب مرجع کرد و حد انجا حرکت ما قبل را توجیه شود مکرر احساب قافیه بود و بدانکه در پارسی میان اختلاف ...
و کسر و میان اختلاف ضم و کسر آن مباینت باشد که در تازی اعتبار میکنند و همه را یک حکم باشد ب اختلاف حروف روی ...
در روف کلمه بحروف متباعد ظاهرتر و شنیع تر باشد و بحروف متقارب بوشیده تر ... بود چنانکه ... و ... و ... وصل و ...
و ترک ج اختلاف مجری و ... و متقارب که اختلاف وصل باشد و حروف متقارب چنانکه ... در خطاب ... و ...
ليس کسره را مختلفات است و باید که بعضی مردم ملتفس کرده خاصه که با ردیف بود د اختلاف حرکت ردیف ... و ... معنات
چنانکه کوبی پادشاه و پادشاه چه در اول ... است و در دوم مجهول است و همچنین بر است کرد راست ... اول مجهول است و دوم
معتم و اما در حروف اول ادا و عی متابعت اختلاف ... حرکت مجهول باشد حینئذ قسم سیم اختلاف وصل ... هم ...

فایل ...

رساله دیگر

در لغات غریبه

بسم الله الرحمن الرحیم ربّ یسّر و لا تعسّر

الحمد لله رب الارباب و مسبب الاسباب و مفتّح الابواب و ملهم الصواب و مسهّل الامور الصعاب والصلوة علی محمد المبعوث بفصل الخطاب و علی آله اولی الالباب والاصحاب والانساب

بحکم آنکه بعضی از برادران [illegible] حسن الظن [illegible]

[illegible]

فصل اول در حکایت مذاهب و اشارت بحجت هر قومی

فصل دوم در ذکر وجوب و امکان و امتناع و احکام هر یک

فصل سیوم در ذکر اسباب و علل و اشارت بمعنی اختیار و جبر

فصل چهارم [illegible]

فصل پنجم در کیفیت استناد افعال [illegible]

فصل ششم [illegible]

فصل هفتم در ذکر قوی و افعال انسانی [illegible]

فصل هشتم [illegible] قدرت و ارادت و کیفیت صدور افعال اختیاری از هر دو

فصل نهم در ایراد حاصل این مباحث [illegible]

فصل دهم [illegible]

این فهرست فصول [illegible]

فصل اول در حکایت مذاهب [illegible]

[illegible]

فصل دوم در ذکر وجوب و امکان و امتناع و احکام هر یک [illegible]

[illegible]

فصل [illegible]

[illegible]

وغیر تام باشد و دوکری که آلت ندارد و هر فاعل که [illegible] بود و کافی بود و در ایجاد فاعل بذات باشد و اگر نبود فاعل بتوسط غیر یا فاعل مع الغیر بود و تام نبود
و هر فاعل که بالذات نبود اگر بحسب قوتی فاعل باشد که در او موجود بود چنانک اکراه او را بدان قوت کند از و آن فعل از و صادر شود و اگر [illegible]
آن فعل [illegible] صادر نشود یا ضد آن فعل صادر شود مانند آب که گرم را [illegible] سرد کند و اگر جسمی حار او را [illegible] سردی نکند [illegible]
چنین فاعل را فاعل بالطبع خوانند و در حالت منع او را مقصور خوانند یا فاعل بالعرض [illegible] و دیگر فاعل یا بالذات بود یا بالعرض و اول آنکه
فعل او مقتضای ذات یا طبع او بود [illegible] آن بود که بخلاف آن بود چنانک سنگ که بالا شود و همچنین فاعل [illegible]
[illegible] بود که فعل از و واجب بود یا چنان بود که فعل از و واجب نبود [illegible] صحیح بود یعنی هم فعل و هم عدم فعل از و صحیح بود و اول را موجب خوانند
و دوم را باصطلاح متکلمان قادر خوانند یعنی تواند که کند و تواند که نکند [illegible] اگر خواهد کند و اگر نخواهد نکند
مختار خوانند و اگر او را [illegible] فعل او و عدم او [illegible]
و اگر نخواهد فعل یا عدم فعل از و در وجود آید او را مجبور خوانند

فصل چهارم در آنک سبب تا موجب نبود مسبب از و صادر نشود

هر سبب که موجب نبود [illegible] مسبب از و واجب نباشد مسبب از و صادر نشود و بیانش آنست که هر چه محال بود که از و فعلی صادر شود
یا ممکن بود و هر سبب که صدور فعلی از و واجب نبود صدور و لا صدور فعل از و صحیح بود پس نسبت او بهر دو طرف یکسان بود [illegible]
[illegible]

فصل [illegible] در کیفیت استناد اتفاقیات بعلل بر طریق جمل

[illegible]

فصل [illegible] در بیان آنک وجوب فعل از فاعل منافی [illegible]

[illegible]

بدین معنی است که اگر خواهد بکند چنانکه مراد او است و اگر خواهد که نکند ممکن باشد که نکند و مراد او حاصل نشود و بر جمله چون مجموع ارادت و قدرت
مستلزم فعلست بتقدیر وجود و بتقدیر عدم فعل ممکن بود که با تقدیر وجود فعل بتقدیر عدم شرط ممکن و وجوب فعل که بتقدیر وجود شرطش باشد لا محاله
منافی اختیار فاعل نباشد و چونی که از وجوب سبب لازم آید هم منافی اختیار او نباشد والله اعلم بالصواب **فصل** هفتم در
ذکر قوای و افعال انسانی و فرق میان آنچه باختیار او بود و آنچه نبود قوتهای که در مردم مبادی فعلها باشند که از او صادر شود پنج صنف است یکی
آنکه با آن مشارک اجسام عنصریست مانند گرانی بدن او که او را مایل بمرکز عالم دارد و سبکی روح او که او را مایل بمحیط دارد دوم آنکه بآن مشارک
مرکبات معدنی است مانند قوتی که در هر عضوی از اعضاء او مرکوزست که مبدأ مزاج و خاصیت آن عضوست چنانکه در هر یکی از معادن باشد
و سیوم آنکه بآن مشارک نباتات است و آن قوت غاذیه است که از غذا بدن او را بدل ما یتحلل نگاه دارد و قوت نامیه که از غذای بدن
او را تا بحد نشو [illegible] کرداند و بر نسبتی محدود بزرگتر می گرداند و قوت مولده و مثل که از فضل غذای ماده شخصی دیگر از نوع او مستعد می گرداند و خادمان
آن قوتها مانند جاذبه و ماسکه و هاضمه و دافعه و مانند حرارت اولی و ثانیه و مصوره و چهارم آنکه بآن مشارک حیوانات است و آن دو صنف است
یکی مبادی ادراکات و دوم مبادی حرکات ارادی و صنف اول دو قسم است یکی حواس ظاهر یعنی قوتهای لمس و ذوق و شم و سمع و بصر و دوم
حواس باطن یعنی حس مشترک که ادراک صور خیالی کند و متصوره که حافظ آن صورتست و وهم که ادراک معانی جزوی کند و ذاکره که حافظ آنست
و متخیله [illegible] این دو مدرکست و در هر دو حافظ تصرف کند بتخیل و در صور عقلی بتفکر و صنف دوم قوت شوقست یا بجذب ملایم
شوقی یا بدفع منافر یعنی غضبی و آنچه در فرمان ایشان بود [illegible] از قوتهای که در مبادی اعصاب و عضلات مرکوز باشد و بحسب ارادت حرکت اعضا کند
و پنجم آنچه مردم بآن مخصوص است و آن قوت نطقی است که مشتمل است بر عقل نظری که آن در معقولات تصرف کند تا از مرتبه عقل هیولانی [illegible]
مجرد باشد اندک اندک بمرتبه عقل مستفاد رسد که صور معقولات گاهی در او [illegible] باشد و بر عقل عملی که بآن استنباط صناعات و استخراج نوامیس
مصالح منزلی و مدنی کند [illegible] و از این جمله بعضی فعلها آنست که بی دانش او از آن قوتها صادر میشود مانند هضم و نمو و بعضی
آنست که بدانش او در وجود آید اما او را در آن هیچ اختیار نباشد مانند آنکه کسی تخیل ترشی کند و دندان او کند شود و توهم چیزی کند [illegible] و بعضی
آنست که باختیار او در وجود آید یعنی تابع قدرت و ارادت او بود و آن دو صنف است یکی جسمانی مانند حرکات بدنی و [illegible] دیگر نفسانی
مانند تخیل و تفکر و بحث ما مقصورست برین صنف که اختیاریست و چون این فعلها تابع قدرت و ارادت است واجب باشد از حال قدرت
و ارادت و کیفیت صدور افعال اختیاری از آن بحث کردن **فصل** هشتم در بحث از قدرت و ارادت و کیفیت صدور افعال
اختیاری از ایشان [illegible] هرگاه که انسانی یا حیوانی دیگر صحیح بود یعنی مزاج او معتدل باشد باعتدالی که لایق او بود و اعضای او سلیم بود کیفیت
نفسانی در او حاصل شود که بسبب آن صدور [illegible] افعال و حرکات ارادی [illegible] جسمانی چنانکه [illegible]
اختلال مزاج و سلامت اعضا [illegible] کیفیت چنان باشد که صدور [illegible] حرکات [illegible] سبب آن حال اقتضا کند و این معنی ظاهرست
و غرض [illegible] مراد از قدرت درین موضع آن کیفیت مذکورست [illegible] کیفیت بحسب استعداد [illegible] او تعالی ذکره
[illegible] و اکتساب [illegible] حصول استعداد [illegible] و تحصیل استعداد [illegible]
مزاج [illegible] نگاه دارد [illegible] افعال [illegible] استعداد [illegible]
افعال قوی که مبدأ آن فعل باشد زیادت شود [illegible] سخن در قدرت و بعد از این بحث در حال ارادت کنیم گوییم هرگاه که انسان یا حیوان چیزی
که در وصول آن ممکن باشد ادراک کند اگر آن چیز یا ملایم خود شمرد یعنی بحسب علم یا ظن یا تخیل [illegible] شوقی حادث شود و تحصیل
آن چیز که شهوت از آن قبیل بود و اگر با ملایم شمرد شوقی حادث شود با اجتناب از آن که غضب از آن قبیل بود و باشد که یک چیز ملایم چیزی دیگر
بوجهی نا ملایم بوجهی یا ملایم شمرد بحسب عضوی یا قوتی و نا ملایم بحسب عضوی یا قوتی دیگر و همچنین چون ادراکات انواع [illegible] بحسب حواس ظاهر
و باطن [illegible] و بحسب قوت نطق و عقل [illegible] که یک چیز بحسب ادراکی ملایم [illegible] و بحسب ادراکی دیگر نا ملایم مثلاً [illegible]
[illegible] بحسب احساس ملایم بود و بحسب توهم و تخیل نا ملایم یا بحسب قوی حیوانی ملایم بود و بحسب عقل نا ملایم و در عقل [illegible] ملایم
و با [illegible] و بر جمله چون این اختلاف حاصل شود [illegible] که آن را ملایم شمرد او را دواعی [illegible] حادث شود و بحسب [illegible] که نا ملایم
شمرد صوارف [illegible] پس اگر دواعی خالص از صوارف بود یا دواعی [illegible] صوارف ترجیح باشد نفس [illegible] جازم شود [illegible] طلب آن حرکت
[illegible] یا جذب [illegible] آن عزم جازم را درین موضع ارادت میخوانیم و اگر صوارف را ترجیح باشد [illegible] جهت جازم شود در
[illegible] از آن [illegible] آن عزم جازم را کراهیت میخوانیم و اگر دواعی و صوارف متکافی افتند نفس [illegible] و متحیر باشد و تخیل
یا تفکر [illegible] جانبی بر جانبی [illegible] و آن تخیل یا تفکر هم حرکتی ارادی نفسانی باشد و [illegible] قدرت و ارادتی مانند این افعال که

بحث از آن میکند و حرکت او در طلب ترجیح آن معنیست که آن را اختیار میخوانند و [illegible] جهت مختار و بر جمله سبب حرکت باشد تا بعد از
[illegible] حاصل شود [illegible] عزم جزم حاصل [illegible] ارادت یعنی عزم جزم [illegible]
قوتهای محرکه آلات بدنی [illegible] بسبب آن ارادت [illegible] در طلب مطلوب [illegible]
یا [illegible] و اگر ارادت حاصل نشود یا کراهیت شود [illegible] صادر شود پس معلوم شد که افعال
و حرکات ارادی بسبب ارادت [illegible] دواعی خالص از صوارف صادر میشود و دواعی و صوارف از قوتهای شوقی که شهوت و غضب از آن
قبیلست حادث میشود و [illegible] غایت تفکر یا تخیل خالص [illegible] جازم می کردد و قوتهای شوقی از اصناف ادراکات منبعث می کردد پس مرجع افعال
اختیاری دو چیزست یکی [illegible] ادراک [illegible] تخیل [illegible] بحسب فطرت باشد [illegible] و قدرت [illegible]
و استعمال بحسب ارادت اما در حیوان ادراک حسی و خیالی و وهمی و [illegible] مبادی این افعال [illegible] بحسب تجارب [illegible] یا صناعات عادی
[illegible] افعال ارادی و [illegible] تابع دواعی
[illegible]
[illegible]
[illegible] قوت نطقی [illegible] قوتهای حیوانی [illegible] منتظم افعال او تابع دواعی عقل بود و [illegible]
مصالح معاش و معاد [illegible] و [illegible]
[illegible] فضایل و نظم علوم و تفکر در معقولات تا ملکات [illegible] که مقتضای [illegible]
[illegible] حاصل [illegible] معلوم کرده [illegible] و حواس ظاهر [illegible]
[illegible] تصرف [illegible] شوق بفضایل
[illegible] شوق ارادی جازم [illegible] طلب کمال [illegible]
[illegible]
حاصل آمد [illegible] حرکات و افعال ارادی [illegible] **فصل** [illegible] حاصل این مباحث [illegible]
[illegible] معلوم شد که مردم با قوتهای [illegible]
[illegible] بعضی افعال [illegible] و بعضی مبادی [illegible] شهوت و غضب [illegible]
[illegible] قوتهای [illegible] افعال ارادی او واجب شده [illegible]
[illegible] و قدرت و ارادت [illegible] اسباب افعال ارادی [illegible]
[illegible] واجب الوجود [illegible]
[illegible] افعال [illegible] ارادت و وجود او [illegible]
تکلیف و امر و نهی و مدح و ذم و ثواب و عقاب آنست که او را شوقی [illegible] بطلب کمال که آن شوق مبدأ ارادت [illegible]
[illegible] وجود و [illegible] افعال ارادی [illegible] واجب الوجود تعالی [illegible]
[illegible] قوتهای او افعال او را بتقدیر الهی و مشیت او [illegible] قضا و قدر [illegible]
ارادی [illegible] قدرت و ارادت او [illegible] وجوب [illegible] اختیار [illegible] افعال [illegible]
[illegible] فعل خدای تعالی [illegible] افعال تابع قدرت و ارادت
انسانی نیست و فعل خداست بی واسطه اسباب و تکلیف و امر و نهی [illegible] مردم را در آن تاثیری نیست حاشا و کلا [illegible]
[illegible] خدای تعالی [illegible] مردم [illegible]
جبر باشد [illegible] افعال مردم [illegible] با قوتهای [illegible]
پس او را تعالی هم جبر لازم آید [illegible] جواب [illegible] افعال او تعالی [illegible] افعال مردم و آنچه تحقیق است درین موضع آنست [illegible]
او تعالی [illegible] موجب فعل معین [illegible] موجب فعل [illegible] قدرت و ارادت [illegible] منافی اختیار [illegible]
[illegible] در فصل ششم گفته [illegible] گویند [illegible] اگر خدای تعالی کسی را چیزی تقدیر کرده باشد [illegible]
لا محاله [illegible] و اگر تقدیر نکرده باشد [illegible] جواب این هم از آنچه گذشت معلوم شود [illegible] خدای تعالی تقدیر کرده

که توسط جهد حاصل شود آنکس که جهد کند حاصل شود و جهد ناکردن او دلیل تقدیر ناکردن خدای تعالی باشد چنانکه عدم آلت تناسل
خلقت دلیل باشد بر آنکه حق جل و علا فرزند تقدیر نکرده و لابد چه عدم سبب موجب [illegible] باشد [illegible] کسی را که جهد کند و جهد باشد که
به توسط جهد تقدیر کرده باشد و [illegible] موجب باشد که [illegible] عبارت [illegible] آن
[illegible] باشد و [illegible] عبارت از فقدان بعضی [illegible] موجب اقتضا وجود سبب [illegible] این [illegible]
[illegible] شده است از مقتضا [illegible] اهل تحقیق [illegible] اینجا [illegible] باشد که
[illegible] اشارات این است [illegible] فی امر بین امرین [illegible] فقال علیه
فی امر [illegible] علیه السلام [illegible] السلام [illegible]

[illegible] قدر فرموده است که [illegible] قدرت [illegible] است [illegible] رسیده است که من [illegible]
فرموده است [illegible] و از امام جعفر صادق رضی الله عنه [illegible] لا جبر و لا تفویض ولکن امر بین الامرین
[illegible] است [illegible] تحقیق العبارة [illegible] این باب [illegible]
[illegible] معقول القیاس [illegible] منقول [illegible]
که [illegible] مختصر [illegible] باشد [illegible] و هم در آنکه
اطلاق [illegible] ذات باری تعالی [illegible] صفت [illegible]
چنانکه فرموده است [illegible] سبحان ربک رب العزة عما یصفون [illegible]
[illegible] و کبریا و عظمت [illegible] قدرت [illegible]
[illegible] اوتعالی [illegible]
باید که این معنی [illegible] صورت [illegible]
[illegible] و قدرت و علم و ارادت و این جمله [illegible] حقیقت است [illegible]
[illegible] ذات او بوده باشد [illegible] قدرت [illegible] ارادت [illegible]
[illegible] حاصل بود [illegible]
[illegible] صفات او [illegible]
اختیار در وجه [illegible] مردم [illegible] ذات [illegible] اختیار باشد [illegible] مخصوص [illegible] اختیاری [illegible]
[illegible] باختیار او باشد [illegible]
لایق [illegible] باشد [illegible] معقول [illegible] موهوم [illegible] باشد [illegible]
تعالی [illegible] الکلام الی الله [illegible] تمت الرساله [illegible]
رب العالمین والصلوة علی خیر خلقه محمد و آله اجمعین
الطیبین الطاهرین

این فصل دیباجه تقویمی است که صدر سعید مرحوم نصیر الدین الطوسی جهت علاء الدین [illegible] نوشته است و طالع آن بر آن
استخراج کرده
مقدمه [illegible] و سعود [illegible] و خود شاد مانی یعنی مقدم نوروز میمون که مفتتح سال
طبیعی و موسم رسیدن آفتاب بنقطه اعتدال ربیعی است موافق [illegible] و موافق [illegible] عموم [illegible]
و جمهور [illegible] جماعت [illegible] یعنی بندگان حضرت اعلی [illegible] خداوندان و پادشاه [illegible] صاحب
الزمان ترجمان الرحمن [illegible] نقطه دایره وجود و مرکز محیط [illegible] مظهر امر الهی [illegible]
مظهر [illegible] مطلع خورشید کمال [illegible] و الجلال مفیض انوار جبروت [illegible] ملکوت [illegible]

[illegible] کار و معانی [illegible] کرامت [illegible] سابق [illegible]
کاشف غوامض تنزیل [illegible] تاویل [illegible] حقایق [illegible] قبله طلاب هدایت [illegible] مالک ممالک [illegible]
سالک مسالک تحقیق [illegible] دین قویم [illegible] صراط مستقیم [illegible] قطب فلک استقامت [illegible] بلاد و عباد [illegible]
[illegible] و المولی الاعظم مالک الرقاب [illegible] ملوک العرب و العجم [illegible] والکرم علاء الدنیا والدین جلال الاسلام
والمسلمین [illegible] الحق والحقیقة [illegible] مظهر کلمات الله العلیا [illegible]
[illegible] ابوالمظفر محمد بن الحسن بن محمد [illegible] السلام [illegible]
[illegible] اعوان و انصار [illegible]
موالی [illegible] معالی [illegible] ایام [illegible]
[illegible] رب العالمین [illegible] حضرت ذوالجلالی [illegible]
[illegible] عقلی [illegible] جلال [illegible] انفصال [illegible]
[illegible] کاینات [illegible] موجودات [illegible]
[illegible] استعداد [illegible]
[illegible]
[illegible] استعداد [illegible]
از فیض عالم [illegible] صورت [illegible] کمالات [illegible]
[illegible] امکان [illegible]
[illegible] سعادت [illegible]
[illegible] احوال
طلاب کمال [illegible] سعادت [illegible]
[illegible] و مدار این ترتیب [illegible]
آن [illegible] آسمان [illegible] کمترین بندگان محمد طوسی [illegible] توفیق [illegible]
[illegible]

بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين

الحمد لله رب العالمين والصلوة على خير خلقه محمد وآله الطاهرين روایت کرد القسم بن غسان کرد آورندهٔ اخبار آل برمک گفت برمک مردی بود
از فرزندان وزرای ملوک اکاسره مردی بزرگوار بود و از ادب تازی و پارسی بهره داشت و اتفاق چنان افتاد که روزی سلیمان بن عبد الملک
بار داده بود و همه بندگان دولت و غلامان حضرت در خدمت مرتب بودند بر زبان او چنان رفت که ملک من از ملک سلیمان بن داود علیهما السلام اگر
بیشتر نیست کمتر نیست الا آنک او را باد و دیو و پری و وحوش و طیور در فرمان بود و مرا نیست اما آن گنج و خزینه و تجمل پادشاهی و تصرف و ولایت و خدم
و حشم و لشکر و فرمان روائی که امروز مراست در همه جهان کرا است و یا پیش از من کرا بوده و چه در پیش بود در پادشاهی من کدام خادم کی از بزرگان او
هنر بی نظیری کرده مملکت در پایه و پادشاهان [illegible] ملک ندارد گفت آن چه جرئت کرد و کمتران داشته اند من خادم گفت آنک وزیری که در چو
تو باشد شماری گفت چگونه گفت تو پادشاهی و پادشاه زاده ... وزیری باید و نیز زاده صحیح و مبارک نفس گفت در همه جهان وزیری بدین صفت که یاد کردی
هست آید گفت کجا گفت بلخ گفت این چه کس است گفت این برمک است و پدران او تا ساره سپهبدان و وزیر بوده و بزرگزاده بوده اند و نوبهار بلخ
که آتش کده قدیمست بدیشان و فقات چون اسلام آشکارا شد و دولت از خانهٔ ملکان عجم برفت پدران او بلخ مقام کردند و جاها بماندند و از
ایشان امور رفته است و کتابهاست ایشان را در بیان سیر و ترتیب وزارت که تالیف کرده اند چون فرزندان ایشان خلفا و ادب و وزیری جامع
آن کار و این کتاب بدیشان داده تا آنرا فرا خوانند و یاد گیرند و پدران و پسران ایشان همچون پدران بودی و همه معانی [illegible]
جهان چون تو پادشاهی نیست و وزارت ترا جز او کسی لایق نیست پس ملک بهتر از آنکه در ای او در این معنی صاحب تر باشد و از بنی امیه و بنی مروان [illegible]
پادشاهی بلندتر و توانگرتر از سلیمان بن عبد الملک نخاست چون این سخن بشنید دل در آن بست که برمک را از بلخ بیاورد و وزارت خویش بدو دهد
اندیشید که مگر هنوز گبر باشد پس بپرسید مسلمان زاده بود شاد شد و نامه فرمود و نوشتن بوالی بلخ تا برمک را بدمشق فرستند و اگر صد هزار دینار
در برگ راه و تجمل او بکار آید بدهد و او را با علامتی هر چه تمامتر بحضرت فرستند پس برمک را بسوی دمشق فرستادند و بهر شهری که رسیدی بزرگان آن
شهر استقبال کردندی و نزل پیش آوردندی و هم برین نوع تا بدمشق بیامد و چون بدمشق رسید همه بزرگان دولت و امرای حضرت به سلیمان بن
عبد الملک او را پیش باز رفتند و او را با تعظیم و جلالتی هر چه تمامتر در شهر آوردند و سرای هر چه نیکوتر فرود آوردند و بعد از سه روز او را پیش سلیمان بن عبد الملک
بردند چون بسرای در آمد چشم سلیمان بر روی افتاد و هیبت و منظر او خوش آمد چون برمک بدیوان آمد و حاجبان او را پیش تخت بردند
و نزدیک آمد چون خواست که برمک بر تخت نشست سلیمان [illegible] بدید و در ترش کرد و خشم گفت برخیز از پیش من حاجبان
برمک او را برگرفتند و باز گردانیدند و هیچ کس ندانست که سبب آن چه بود تا سلیمان نماز پیشین بگزارد و عزم نشاط و شراب کرد و بزرگان حاضر
آمدند و ندیمان بنشستند و دست بشراب بردند و دوری چند بگشت و وقت همه خوش شد چون دیدند که سلیمان را طبع خوش گشت و نشاط [illegible]
گستاخیی یکی از جملهٔ خواص بپرسید و گفت ملک این برمک را با چندان اعزاز و اکرام از بلخ بطلبید و آوردن از جهت شغلی بزرگ و مهمی که عمل وزارت

در پیش ملک آمد و خدمت اقبال او ظاهر کرد و هم و تخت خشم دید و نگریست و بفرمود تا او را از مجلس بیرون کردند سبب آن چه بود که بندگان در تحقیق آن بماندند سلیمان گفت
اگر نه آن بودی که او مردی بزرگ است و راه دور و دراز آمده بود و بنده گوهر او پیدا است همین ساعت بفرمودمی تا او را هلاک کردندی با زهری که با خویشتن دارد گفت زهر با او نیست
که پیش من آمد زهر داشت و نگین انگشتری زهر بود و بندگان گفت مرا دستوری فرمایی تا در پیش او روم و از این حال معلوم کنم تا خود چه جوابی میگوید گفت بگو
هم در حال برخاست و از آن مجلس نزدیک برمک آمد و از او پرسید که تو امروز چون پیش سلیمان رفتی با خویشتن زهر داشتی گفت بلی داشتم در زیر
نگین انگشتری نهفته و پدران من همه چنین داشته اند و این انگشتری مرا از پدر میراث رسیده است و هرگز من و پدران من مثل مور نیازرده ایم ... هیچ کس
را بهلاک آن زهر نرسیده و لیکن از جهت حزم و احتیاط کار خویش را داشته ایم و پدران ما بسیار وقت از جهت مال و کفار ساییده اند و شکنجها کرده
و درین حال که سلیمان مرا بخواند و حقیقت مرا معلوم نبود که از برای چه میخواند اندیشیدم که اگر از من گنج و مال طلب کند و یا چیزی خواهد که دفع آن نتوانم کردن و بلا
رسانند که طاقت آن ندارم نگین انگشتری بدندان برگیرم و زهر بمکم تا از صد رنج و ذلت باز رهم آن بنده که چون از وی این سخن بشنید در حال بازگشت
و پیش سلیمان آمد و این ماجرا باز گفت سلیمان را از حزم و بیداری او و احتیاط و تیقظ وی سخت خوش آمد و گفت عجب آمد و دل بروی خوش کرد و بفرمود
تا سید برخیزد و بنزد او شود و مرکب خاص برنشاند و همه بزرگان بدو شدند او را با جلال و اکرام بدرگاه آوردند و بفرمود تا بجای برین کردند چون برمک
پیش سلیمان آمد سلیمان او را دست داد و دلنوازی کرد و او را بپرسید و بسیار نیکوئی کرد و بنشاند و همه در حال خلعت وزارت بپوشانیدند و دوات
پیش نهادند تا چند توقیع در پیش او بکردند و هرگز سلیمان [illegible] قومی ندیده بودند که اکر و چون از بارگاه برخاست نشاط شراب کرده و مجلس
بیاراستند از زر و جواهر و فرشها از رنگ ... و یاقوت که هرگز جهانیان چنان ندیده بودند و مجلس شراب بنشستند و در میان نشاط و خرمی برمک
از سلیمان بپرسید که از میان چندین هزار مردم ملک بکرا داشت که بنده با خویشتن زهر دارد سلیمان گفت چیزی با منست که من از همه جهانها
و هر چه دارم خوبتر است و هرگز از خویشتن جدا نکنم و آن دو مهره است ... نهره ... منفک ... وکلاوک ساخته و از هر اجمها با و شاها
جست من افتاده و بیادگاری من است نامست ... و خاصیتش آنست که هرکجا زهری باشد اگر بر آن ... در طعامی و شرابی جنانک بوی زهر بدیشان رسد
در حال جنبش [illegible] بنده ... و بر روزی که تو در پیش من آمدی آن مهرها جنبیدن گرفتند و هر چه پیشتر می آمدی حرکت ایشان تیزتر می شد چون در پیش من نشستی خوش بسند
و یکدیگر محکم زده مرا هیچ شکی نماند که این زهر با تست و اگر بجای تو کسی دیگر بودی او را هیچ ابقا نکردمی و چون ترا بخواند کرده بودند مرا بنده شاکی است که
تا تو از سرای بیرون شدی ... اینجا آمدند ... گفت ... و دیدم ملک نبود و گفت تو هرگز از این عجیبتر چیزی دیدی برمک گفت من در عمر خود
در جهان دو عجب دیدم که مثل آن کم کسی دیده باشد یکی آن که ملکی هم ... بود یکی از کنار ملک طبرستان دیدم سلیمان گفتا آن چگونه چیزی بود
باز گوی تا بشنوم برمک گفت چون فرمان ملک ... رسید ... آنجا ... ایشان فرستد ... بنده ... و برگ راه ساخت و روی بخدمت نهاد
و اندیشه بود بقصد طبرستان کرد که آنجا وقف ... داشت چون بطبرستان رسید ملک طبرستان استقبال کرد و بنده را در شهر آورد و در سرا
خوش فرود آورد و نزل فرستاد و هر روز در مجلسی بهر روز بجایی بتماشا رفتیمی روزی در میان حرفی ... گفت تو هرگز
تماشای دریا کرده گفتم نکرده ام ... تا فردا در جایی ... فرمان تا ساخت بفرمود تا ملاحان ... کشتیها راست کنند ... شود و دیگر
روز ملک بنده را طلب ... دریا برد و در کشتی نشستیم و مطربان آواز چنگ برکشیدند و ملاحان کشتی میراندند و در میان دریا ... ساقیان شراب
... آوردند و من در ملک ... بجای ... سیمان ما و بسط بود ... انگشتری در انگشت داشت نگینی او با قوت سرخ
گفت نهایت نیکو بعلمی جای نهفته بنده را از آن نیکوتر ندیده بود و از جهت نیکوئی بهر زمان در انگشتری می نگاه میکردم چون ملک دید که من در آن
او بسیار می نگرم انگشتری از انگشت بیرون کرد و پیش من نهاد من خدمت کردم و بوسه بر انگشتری دادم و پیش ملک نهادم ملک
برداشت و پیش من نهاد و گفت انگشتری که از انگشت من بیرون آید به سبیل بار دیگر در انگشت من چه رود من گفتم این انگشتری
ملک را شاید و پیش ملک باز نهادم و ملک پیش بنده نهاد و چند بار چنین ... انگشتری بس نیکو و گران بها بود گفتم این و ستدنی نمی گوید
شاید که در خزانه پادشاهان شود و چون ملک ... انگشتری را باز پیش ملک نهادم ملک انگشتری را برداشت و در دریا انداخت من گفتم
آه و دریغ این انگشتری که در دست کسی ملک حقیقت در انگشت تو آمد ... برداری و بگو ... ملک رفتی که من هرگز جهان ... قوت
... ملک گفت من پیش کرده بودم پیش تو نهادم و چون تو ... به ... می نگری از انگشت بیرون کرده بودم و تو بخشیدم و اگر چه آن
انگشتری بچشم من نیکو بود اگر چو غیرتی من عزیزتر و نیکوتر از آن بنودی ترا نبخشیدمی ... ترا بود که سدو وفی در ... دریا انداختم
... وزیری و لیکن ... بکلی بر نو رسانید ... اکت ... چون بکنار دریا ... بر لب نشستیم و مخیل رزان ...
و خزینه دار را کوی فلان صندوق ... سلیمان ... مخیل جاره ... غلام را فرستاد ملاح را فرمود که لنگر با ... بر

برهای جان را بگویم که چه باید کرد ملک همچنین کرد و شراب بخوردیم با غلام در رسید جان صندوقچه بیاورد و پیش ملک نهاد و ملک سر کیسه که در میان داشت

بگشاد و کلیدی [illegible] از کیسه بیاورد و قفل بر صندوقچه [illegible] دست فرو کرد ماهی زرین بر آورد [illegible]

ماهی [illegible] در آب شد و غوطه خورد [illegible] ناپیدا شد زمانی بود بر سر آب آمد آن انگشتری در دهان گرفته ملک [illegible]

[illegible] ماهی را با انگشتری بگرفت و [illegible] پیش ملک آورد و ملک انگشتری از دهان او بستد و پیش من انداخت

من [illegible] کردم و انگشتری [illegible] صندوقچه نهاد و قفل بر کرد و کلید [illegible]

[illegible] انگشتری [illegible] بیرون کرد و پیش سلیمان عبدالملک نهاد و گفت ای خداوند آن انگشتری است سلیمان برگرفت [illegible]

[illegible] خالد بن برمک [illegible] و خالد را پسر یحیی بود و یحیی را پسران بودند فضل و

جعفر و موسی و محمد [illegible] سلیمان بن عبدالملک [illegible] هارون الرشید [illegible] جاه و حشمت و فضل و سخای ایشان [illegible]

پس هارون الرشید را خاطر بر ایشان متغیر گشت و کس را از ایشان زنده نماند و آن حکایت معروف است **حکایت** روایت کرد الهیثم

بن عثمان مصنف اخبار آل برمک گفت اسحق بن ابراهیم الموصلی [illegible] گفت روزی هارون

الرشید مرا بخواند [illegible] امیرالمؤمنین گفت [illegible]

[illegible]

آن نیز بیاورد و یحیی گفت اکنون [illegible] و [illegible] تا باز خانه شود [illegible] اسحق گوید من آن مال [illegible]

[illegible]

این بیت بخواند [illegible]

[illegible] اسحق گوید [illegible]

[illegible]

بودی هیچ [illegible] میل [illegible] سوی [illegible] که [illegible] ما [illegible] والسّلم [illegible]

نایب [illegible] بیرون شد یحیی روی سوی [illegible] کرد گفت [illegible] عبدالله [illegible]

[illegible]

[illegible] یحیی گفت [illegible] امیدی [illegible]

[illegible]

حکایت [illegible]

[illegible]

این حکایت بشنید گفت عمر بن مسعده را بخوانید چون حاضر شد مامون گفت یا عمر این مرد را بشناسی گفت بلی این مرد از صنایع برامکه است گفت از وی
چه مال بستدی از پس روزگار ایشان گفت چندین و چندین گفت هرچه تا امروز از وی بستدی بدو باز ده و از پس ترا با وی و با ضیعت
وی کار مباد عمر گفت سمعا و طاعة چون عمر برخاست که بیرون شود آن پیر گریست مامون گفت چرا می گریی که مقصود تو حاصل کردم گفت بلی یا امیر
المومنین ولیکن نیکوئی بفرمودی گفت پس این گریه چرا است گفت و بدان برگ اینکه این هم از صنایع برامکه است که اگر نه آن بودی که من پیش تو
بنالیدمی که یا امیر المومنین مرا کجا شناختی و از حال من کی آگاه گشتی مامون چون بشنید بگریست چندانکه گریه بیشتر شد انگه گفت صدق یا شیخ
بود و ضیعت خویش را باز دارن کردان و تصرف کن چنانکه خواهی که از این پس کس ترا رنجی نرساند و هر گاه که ترا حاجتی باشد پیش من آی که ترا
از نزدیک من بر دوخت آنگاه گفت بنگرید که نیکوئی چه اثرت آورد تا توانید دست از نیکوئی کردن باز مدارید **حکایت** روایت کرد ابوالقاسم
ابراهیم بن مهدی که گفت هرگز مردی ندیدم اشبع کریم تر از یحیی بن خالد که در روزگار کودکی او مرا گفت اگر مرا روزگاری باشد از عهدۀ
ارکن کسی را بد بدی مکافات نکنم و وفا کرد و تا بود کس نتوانست گفتن که او کسی را بدی مکافات کرد **حکایت** روایت کرد
اسحق بن حفصویه که گفت از پدرم شنیدم که مرا حاجتی بود بنزدیک یحیی و او را خالی نمی توانستم دید یک روز برنشسته بود
و ما در رکاب همی رفتیم چون یحیی رسیدیم بنهری که پیش مردم بشتاب برفتند و نهری که پس بودند باز پس ایستادند تا او تنها بجسر بگذرد
دولت او باز بحد ضاره من چون او را تنها یافتم فرصت دانستم تیز برفتم و نزدیک او شدم و آن حاجت یاد کردم مرا گفت با مکر حاجت اندر چنین
جایگه خواهند من بدانستم که خطا کردم و خجل شدم و از شرم عرق از روی من پیدا شد باز پس تر ایستادم یحیی چون مرا بدان گونه یافت گفت بیا
و حاجت خواه که بخدای که هرگز خیانت مرکب من بیامیختم ثبت که الا من حق او برخویشتن واجب بکردم من حاجت خویش بگفتم گفت سمعا وطاعة
چون اندر سرای خلیفه شد هیچ شغل بکرار و تا مرا پیش خواند و سه حاجت که داشتم روا کرد اینده والسلام **حکایت** روایت کرد ابوالقاسم
از محمد بن یحیی که گفت یکسال رشید خلیفه بحج کرد و یحیی بن خالد را با وی بحایت رفت روزی با پیش یحیی ایستاده بودیم من و رجاء بن عبد العزیز
و منصور بن زیاد و یحیی رجا را گفت از دبیران برس که مال از بر وکیلان مال چه قدر حاصلست رجا بشد و باز آمد گفت هفتصد هزار درم
حاصلست یحیی گفت بگیر تو فرا کیر از وکیلان رجا چون بشنید فرا رفت و دست یحیی را بوسه داد و برفت یحیی بروی المنصور کرد و گفت می
اندیشم که رجا بنداشت که ما این هفتصد هزار درم که گفتیم از وکیلان بستان او را صلت دادیم و من بدان گفتم تا بستاند و وی وارد
تا نفقه راه کنیم منصور گفت شاید من او را آگاه کنم گفت چون فرا و را این بهره بی او را گوید که دست او بوسه داد و مرا ز بهر آنک خدا شتم
این مال را او را دست اکنون که او دست باید کرد دست من از بر بوسه داد ما را به حساب باشیم و لیکن بیسیج تحوی که اورا **حکایت** ابوالقسیم
روایت کرد ابوالقسیم از تاریخ موالی جعفر که وی گفت پیش از این خالد را علتی سخت پدید آمد که همه پزشکان از آن عاجز شدند و علاج آن
ندانستند آنگاه او را گفتند این علتی قریبست و هیچ کس بهتر مصالح این نداند مگر متوکل اسقف و بار س بود یحیی گفت او را حاضر کنید تا او بوی
علاج این کند متوکل اسقف را بیدگاه فرستاد که تو و پسر و چون نامه عامل برسید رجال متوکل را اگرانه نفقه و چهارپای و هرچه ببایست
جود بدو داد و انگه چون متوکل بغداد رسید بسرای یحیی شد او را آگاه کرد گفت جای نیکو فرود آرید تا بیاسایند و آنجا جامه از فرش و فرا ...
پیش او بردند تا با مداد و چاشتگاه فرمود کرد و انگاه یحیی ندیمان خویش را گفت هرکسی از شما حاجت آب خویشتن فرا زگیرید با مداد خاره با خود
بیارید تا من این طبیب را آزمایش کنم ندیمان همچنان کردند از یاد ندیمان یکی مرد پیر بود و یکی مردی مختلف خویش صاحب نوادر بود و یحیی
با وی انس بودی و نیک کیزک نیکو او را داده بود و هر روز ساز وی برسیدی که دوش با کیزک چند کردی مرد گفتی دوازده بار با وی جمع شده و بازده
بجده بار هیچ روز کم از ده بار نگفتی یحیی و ندیمان او را بروی بخندیدی مدان که او چندان حرکت تقریر کردی این و دیگر که اندک اندام او بینی فاروره
خواست و نبات را فرمود تا از آن خود با و یکی مبدل کردند چنانک فاروره این آن و دست و از آن او بن یحیی آن شب بلی بشد و برگرفت ...
و مستور اندر جوف داشت پس متوکل اسقف اندر پیش یحیی آمد و خدمت کرد یحیی ...
بنشاند چون نشست یحیی گفت او را بپرسید و گرامی کرد و انگاه دست پیش کرد تا نبض او ببیند متوکل دست بزرگ او بنهاد و لونی از آن ...
مجون کسی که او از چیزی بشنود و عادت وی چنین بود انگاه وی را گفت فاروره را گرفته که این علت را شاید زیان دارد یحیی گفت بکرم ...
ایها الوزیر من نه آن مردم که بر من فسوس کنند ... ساند برگرفت و خشنود با خویشتن و ازی بزنبیل حافظه ...
مرا دستوری ده تا بخانه خویش شوم یحیی گفت راست گفتی و این آزمودن که بودم که شنیده بودم که تو اندرین علم سخت ... تا آزمون کنم
که راست یا نه اکنون همانست که گفته بودند تحقیق شد و لیکن بگو تا خواهم که این مرد مار از یکبار و طبیبان تو او را وصف کنی گفت بیارید
فاروره را بیرون کردند وی گفت ورا بدید نگرید بعد از آن اندر جره و بستۀ و ایشان می نگرید تا همه را بدید انگاه گفت یا فلان تو فاروره خود فلانا

فاروره او بستان و همچنین یکدیگر را می گفت تا فاروره مختلطوندان آب باز داد و یحیی و آن جماعت همه عجب ماندند از نیکوئی علم و معرفت او انگاه یحیی
گفت مقصود و این ایشان از وصف کن متوکل گفت اندر میان ایشان مجلس ... چه فلان کس ... صفرا ... دارد و باید که فلان چیز خورد و او را
فلان و فلان چیز پرهیز کند و فلان کس را حسکی غالبست باید که از فلان چیز احتیاط کند تا هر کسی را چیزی گفت چون بدان پیر مطایبت رسید گفت این شیخ
هیچ علتی نیست جز آنک مجامعت نتواند کرد یحیی چون بشنید از جای برجست و گفت ... این ... گفت ...
گفت با همه یاران حساب ... است که من کنیزکی او را داده ام هر روز گوید امشب با بار و ... بار کم و بیش با وی جمع آمده ام چنانکه هیچ ... بار کمتر
نگوید متوکل گفت دروغ می گوید ... که ... در پارسید و قدرت نیست ... او گفت دروغ نتوانی گفت ... خبر دانی متوکل گفت اندر هیچ
کار ... اگر این مرد هرگز مجامعت کرده است و از صلب وی آب آمده است که آب بسته مانده و کرد خواهی که تحقیق این سخن بدانی یکی را بنزدیک آن کنیزک
فرست تا بگوید که کنیزکی و دیگر سالها با هم گفته شد ... اگر حقیقی داری بیار و اگر نه ... که رسوا شوی مرد چون دانست که رسوا خواهد شد مسیله
... گرفت ایها الوزیر خدای این کار ... و ... ... که ... حالت ... ... این علت از من زایل شود
یحیی متوکل را گفت این مرد با ... بگن که او را این علت برخیزد متوکل گفت علت او را علاج هست پس متوکل یحیی را علاج کرد و آن علت از وی زایل
یحیی و پانصد هزار درم و یک مرکب و دستی خلعت بزرگوار داد و خوشدل و هم صلتهای نیکو داد و متوکل را بخوشدلی مرحبا تر باز گردانید
و پس از آن هر گاه که یحیی با آن پیر بدلی مزاح کردی و گفتی دوش با کنیزک چه کردی بدلی گفتی متوکل مرا از مجامعت سیر کرد ۰۰۰۰۰

اخبار فضل بن یحیی بن خالد رحمه الله

روایت کرد ابوالعیثم بن عثمان از اسحق بن سلیمان بن جعفر که او گفت محمد بن ابراهیم الامام را روزگار سختی رسید و دخلش کم شد و مالی که
از وام داران بر وی جمع آمده و وکیلان وی همی تقاضا کردند و یکروز برنشست و بنزدیک فضل بن یحیی شد و یکی حقه با خود برد و هرکه قیمت آن ...
خادم را داد و با خود ببرد چون اندرشد فضل برخاست و با وی بر سر مسند بنشست و وی باز آمده او را مرا شد گرفت ... رخصت ...
محمد بن ابراهیم گفت بدان که مرا مسائل و دخل برابر آمد و خلیفه از کار ما غافل و موت تا بسیار و ... بزرگ مرا لازم شد مقدار ... هزار درم
و وام داران تقاضا میکنند و دانستم که باید که ... این ... که چند ... ... وقت ارتفاع ... ...
تا بر کیری ... ... بر ... فضل گفت این حیت ... ... بدیده ... ...
من این ترا عاقبت ... از ایشان ... ... گفت من این ...
نکرده ام و ... ... کسی بود فضل گفت ما را حاجت ... ... انگاه فضل آن حقه برگرفت مهر خویش بر آنجا
محمد بن ابراهیم مهر بر نهاد و فضل از پیش او بیامد و بخزانه ... ... هزار ... هزار درم حاضر کردند خادم را گفت این بدیدها
و بخانه محمد بن ابراهیم بر و این حقه نیز بخادم او ... ... بستان ... ... تا این ... ...
خادم برفت و آن مال ببرد و بسپرد و خطا ... فضل بنزدیک محمد بن ابراهیم باز آمد و ... ... طعام ... مشغول شد
تا نماز شام پس محمد برخاست و باز بخانه شد چون اندر شد ... ... خادم گفت این حیت خادم گفت رسول فضل ... ...
محمد بن ابراهیم ثنا داشت گفت خدای تعالی او را جزای خیر کناد هرچند که این مال بدین ... آن حقه ... ...
... ... حاجت ... ... گفت ... ...
... بزرگ ... ... چون ... ... فضل شد ... ... برای خلیفه
محمد آمد تا به سرای خلیفه و آنجا بایستاد و منتظر شد چون فضل بیرون آمد وی را بدید چون ساعتی بود خبر یافت که فضل از دری دیگر
بیرون شده و بخانه ... محمد بن ابراهیم برگشت و رفت تا به سرای یحیی و آنجا بایستاد و فضل بیرون آمد چون زمانی بود گفت فضل
از دری دیگر با خانه خود شد ... گفت اکنون ... ... محمد بن ابراهیم ...
... چون بخانه رسید ... ... خادم ... ... فضل ... ...
... ... فضل چون ... فضل ... ... گفت ... ...
که ... برای خلیفه ... فضل ... ...
... ...
... ...
... ... این مال اطلاق ... ... این مال اطلاق ... ...

تا مال تمامی بستدم و بتو فرستادم محمد بن ابراهیم گفت راست گفت خلیفه که او مرا گفت مرا پیش از بیست هزار دینار نداد و امروز این از بهر عمارت گل
تو [illegible] من داد و کرمی تو بود [illegible] محمد بن ابراهیم که هرگز [illegible] هیچ کس نشنود [illegible] سرای تو [illegible]
حاجت [illegible] تو و بسیار ثنا گفت و برفت چون برامکه را آن حال پیش آمد و وزارت بفضل بن ربیع رسید محمد بن ابراهیم از پس سلام [illegible]
نشدی [illegible] سلام خلیفه که لابد بود و پس او را معاتبه کردند که چرا بسلام فضل بن ربیع نشوی گفت بخدای اگر دانستمی که از پس فضل بن یحیی هزار سال زندگانی یابم
و حال [illegible] رسد که برگ درختان باید خوردن اگر بدین سرای هیچ کس شوم از پس فضل و نه از مجلس حاجت خواهم تا باز پیش خدای عز و جل
شوم و هم برین بود تا بمرد والسلم **حکایت** روایت کند القسم از پدر خویش غسان که او گفت مردی بود از جمله دبیران او را تو
[illegible] رسید [illegible] کار [illegible] سلطانی دویست هزار درم بروی باقی آمده بود و ایشان مطالبه میکردند این
مرد [illegible] روز برخاستم و قصد جعفر بن یحیی کردم چون اندر شدم مرا گرم برسید و بنواخت و نزدیک خویش نشاند من حال و قصه خویش
[illegible] گفتم [illegible] گفت [illegible] وقت حاضر نیاید [illegible] ولیکن جهد کنم [illegible] قایم [illegible]
تمام [illegible] تو بتنگ تو دل مشغول مدار من جهان لطافت و خوش سخنی دل شاد شدم و او را شکر و دعا کردم و از پیش وی بیرون آمدم چون بخانه نیامدم
گفتم من بدر سرای برادرش فضل بن یحیی بودم چون آنجا رسیدم پرده برداشته بود و بار داده و مردم بسلام می شدند با خویشتن گفتم اندر شوم و
قصه خویش او را بگویم [illegible] و من این مطالبت از من بیفکند و فضل مردی بود متکبر و تیز اخلاق وی بر روی عجب نشستندی کردن کبر
[illegible] این مرد که او اندر پیش وی شدم و سلام کردم جوابی باز داد و آن قدر که لب بجنبانید و تحقیر نمود که بنشین بنشستم پس نزدیک او فراز
شدم و نرم نرم قصه خویش با وی گفتم [illegible] جعفر گفته بودم و از وی اندر خواستم که مرا معاونت کند تا این مطالبت [illegible] از من بیفکند هیچ
جوابی نداد و هیچ اشارتی نکرد [illegible] ندیدم که قلم و دوات داشت پاره قرطاس برگرفت و بدان قلم چیزی بر آن قرطاس پاره نوشت و
بر انگشت بپیچید چون فتیله [illegible] داشت پس هم بر انگشت میداشت چنانک کسی [illegible] آن قرطاس پاره برداشت و برفت
و من بر خویشتن همی پیچیدم که چرا اینجا آمدم و هم چنان [illegible] که برادرش جعفر مرا داده بود باز خانه شدم تا این خواری و استحقاق نبایستی دیدن و شرم
می داشتم از آن مردمان که آنجا بودند [illegible] برخاستن چون زمانی بود آن غلام که آن قرطاس پاره برگرفته بود برابر من بایستاد و برابر من گفت
برخیز برخاستم [illegible] چون بمیان سرای رسیدم غلام گفت ازین سوی سرای و مرا دست گرفت و بخزانه برد و گفت اینک هست دویست
هزار درم برگیر و بسلامت ببر و مبارک باد [illegible] گفت این [illegible] چون این [illegible]
[illegible] فضل [illegible]
[illegible] الامیر
[illegible]
این سخن بشنید با شارت بان غلام چیزی گفت غلام مرا گفت بایست بایستادم و کسی [illegible] اسبی با زین و ستام
[illegible] غلامی ایستاده بود خوب روی آن غلام را گفت برو از پس خداوندت غلام از پس من بیامد و مرا تا اندر سرای من
ایستاده [illegible] اینجا من [illegible] جعفر [illegible] مطالبت [illegible] از من چیزی نخواست [illegible]
[illegible] ایشان [illegible] ثواب آن [illegible] وقت که در حیات بودند و این
ساعت که برحمت خدای تعالی پیوسته اند **حکایت** روایت کند القسم از حسن بن جعفر که گفت یک روز فضل بن یحیی را دیدم که از
گرمابه بیرون آمده روی وی سرخ شده بود [illegible] گرمابه [illegible] اطال الله بقاء الامیر اگر چیزی خدای خویش کنی
[illegible] آتش [illegible] گفت [illegible] با خویشتن و گفت ای غلام [illegible] هزار درم حاضر کن
چون بیاوردند [illegible] الامیر وقت [illegible] گفت هم اکنون [illegible] غلام صد هزار درم بفلان
[illegible] بگوی که هم اکنون [illegible] دهد [illegible] صد هزار درم بفلان قاضی
برفلان [illegible] بگوی که هم اکنون [illegible] صد هزار درم [illegible] صد هزار درم
پیش [illegible] و صد هزار درم [illegible] هزار درم [illegible] مسکینان داده
حکایت روایت کند القسم از پدرش غسان که گفت یک [illegible] فضل بن یحیی از سرای خلیفه با خانه همی شد [illegible] اندر راه پیش وی
خوب روی [illegible] بنشسته [illegible] چون [illegible] فضل رسید از اسب فرود آمد
[illegible] گفت [illegible] فضل گفت ای
[illegible] گفت چهار هزار درم وکیل را گفت چهار هزار درم او را ده تا بمهر زن دهد و چهار هزار درم دیگر ده تا سرای خرد تا بخانه زن

بباید رفتن و چهار هزار درم دیگر او را ده تا اندر [illegible] و ولیمه کند و چهار هزار درم دیگر او را ده تا با سرمایه کند و ضیعتی او را ده که هر سال [illegible]
[illegible] کند که او را و عیالش را کفایت بود چون فضل این بگفت یک کس از آن که با آن مرد بودند آن مرد را گفتند از امیر فضل اندر خواه
[illegible] خویش [illegible] آنجا تو فرستد مهمانی [illegible] غلام گفت اصلح الله الامیر اگر چنین است [illegible] و فاحشگان [illegible]
[illegible] آن [illegible]
او بخانه [illegible] و مهمانی بخوردند و هر یکی بر قدر خویش او را چیزی کردند از هزار درم تا دو هزار درم چون [illegible]
هزار درم حاصل داشت بیرون از جهیز و ضیعتی نیکو **حکایت** روایت کرد القسم از پدرش غسان که او گفت شنیدم که
مردی از عمال بر امکه بجزیره [illegible] بود [illegible] یک روز اندر مجلسی حاضر شد که جماعتی از محتشمان شهر حاضر بودند حدیث آل برامکه فراز آمد این مرد
یحیی بن خالد و فرزندانش [illegible] کرم و مروت و کرم و فضل بن یحیی [illegible] و بزرگواری [illegible] عطا [illegible] از جمله آن فرامان که
آنجا بودند او را گفت این مهتر که تو او را [illegible] وصف می کنی این صلتها پیش خویشتن [illegible] گفت [illegible] وکیل و خازن را امر [illegible]
می [illegible] مال [illegible] اگر [illegible] آن مال [illegible] که این جهد [illegible] مرد [illegible] چون [illegible]
[illegible]
[illegible] فضل [illegible]
[illegible] چنان مال بخشیده [illegible] فضل [illegible] فلان بن فلان [illegible]
خویش را بخواند و گفت یکی نامه بعامل جزیره بنویس که فلان بن فلان را [illegible] که بکار وی مهم [illegible]
که این نامه بنوشتند [illegible] هزار هزار درم [illegible]
که مرا وی جهت چون نامه بعامل جزیره رسید و بخواند اندر وقت آن مرد را براه افکند و مرد را دل مشغول شد چون بدرگاه فضل بن یحیی رسید
او را آنگاه کردند گفت اندر آید [illegible] چون اندر آمد سلام کرد و خدمت بگزارد فضل او را برسید و بنواخت و بفرمود تا [illegible]
مرد ساکن شد فضل گفت [illegible] گفت [illegible] اندر خواندند آنگاه گفت آن [illegible] از سر آن مال برگیرند
و آن درم [illegible] سرای [illegible] گفت این مال همه شما را دادم برگیرید هر که حاضر بودند دست اندر نهادند
[illegible] فضل [illegible] گفت تو [illegible] مرد گفت اعز الله الامیر [illegible]
[illegible] گفت [illegible] و هر چند که توانید بر دارید مرد برخاست [illegible] آن مال [illegible]
چون همه برگرفته بودند مرد [illegible] چند [illegible] هزار درم فضل گفت [illegible]
[illegible] هزار درم [illegible] غلامی
[illegible] گفت [illegible] فضل گفت مرد را
[illegible] او را گفت [illegible] امروز [illegible] خویش [illegible] مرد گفت [illegible] والله [illegible]
[illegible] فضل گفت [illegible] سوگند [illegible] اگر [illegible] آن مال [illegible] بخشیدن [illegible]
گفت [illegible] مرد [illegible] فضل گفت [illegible] سوگند [illegible]
حکایت روایت کرد القسم بن غسان از اسحق بن ابراهیم الموصلی که وی گفت فضل بن یحیی یک [illegible]
[illegible]
[illegible] من [illegible] چون [illegible]
[illegible] مردی بود [illegible] گفت [illegible] برادر [illegible]
من [illegible] که [illegible] مال [illegible] اکنون [illegible]
و [illegible] چون [illegible] مشغول [illegible]
که خدای تعالی [illegible] امیر فضل [illegible]
[illegible] غلام [illegible] چون [illegible]
[illegible] فضل گفت ای [illegible] مرد [illegible]
[illegible] فضل [illegible] گفت ای [illegible]

صد و پنجاه [illegible] روی مصیبت رسیده کان راست بگوی تا ترا چه رسیده است گفتم چه رسیده است گفت اندر سرای تو امروز هیچ چیزی نیست [illegible] راست بگوی

تا [illegible] گفتم اکنون [illegible] دیدم از حدیث آن مرد و پیر غلام گفتم چون بشنید گفت [illegible] ای تعالی

[illegible]

[illegible] گفتم این حکایت گفت امیر فضل [illegible] رقعه [illegible] بسم الله الرحمن الرحیم

[illegible]

حکایت روایت کرد [illegible] عبد الرحمن بن خالد [illegible]

[illegible]

حکایت روایت کرد [illegible]

[illegible]

[illegible] **حکایت** [illegible] روایت کرد [illegible]

[illegible]

از خواب بیدار شد و از آنچه کرده بود پشیمان گشت و تن خود را ملامت کرد و بر خویشتن نوحه می کرد و می گفت چرا نفس خویشتن را رسوا کردم و
شراب مست کننده بخوردم و آن کردم که همیشه برنایان اهل بیت خویش را بدان مذمت کردمی و خدای عز و جل از من بیاورد و همی گریست
و [illegible] می گریست [illegible] گفت برخیز و دست و روی
بشوی و نماز بکن تا برنشینیم و بصحرا زمانی بیرون شویم که این اندوه [illegible] عبدالملک برخاست و نماز کرد و برنشست با جعفر بصحرا شد و چون
باز آمد [illegible] گفت ای برادر [illegible] باشد مرا بدین وقت بصحرا شدن که هرگز عادت من نبوده است اکنون که بیامدیم بیا تا برای خلیفه شویم و
سلام بگزاریم باز گردیم و شدند تا برای خلیفه و سلام کردند و بجای خویش بنشستند اسحق گوید من نیز از خواب بیدار شدم و تا روز با خویشتن
اندیشه می کردم که آن چه سخن بود که جعفر مسکنت عبدالملک را و خویشتن را رسوا کرد که هرگز آن تمام نتواند کرد که مسکنت پس برخاستم
و نماز کردم و برنشستم برای خلیفه شدم چون اندر شدم خلیفه را دیدم بر سریر نشسته بر مصلی نماز و عبدالملک و [illegible] بجای خویش نشسته
و کسی دیگر ندیدم خدمت بگزاردم و آن جای که جای من بود بایستادم چون زمانی بود جعفر اندر آمد و سلام بگزارد و بگوشه سریر باز نشست
[illegible] و دست بر روی گرفت و با خلیفه سخن همی گفت پنهان و خلیفه جواب می داد [illegible] که سر همی جنبانید بران گونه که [illegible]
و انعام باشد چون جعفر سخن تمام کرد روی باز پس کرد و گفت یا غلام قاضی و میران را بخوان چون زمانی بود قاضی و میران و سادات بنی
العباس همگی اندر آمدند و هر کسی بجای خویش بنشستند جعفر روی بکاتب خویش کرد و اشارتی نمود اندر ساعت چند صد غلام و خادم [illegible]
با طبقها نثار از زر و سیم و جواهر الوان جعفر ابتدا کرد و گفت الحمد لله رب العالمین والعاقبة للمتقین ولا عدوان الا علی الظالمین وصلی الله
علی محمد خاتم النبیین وعلی آله الطاهرین اما بعد فان امیر المومنین اطال الله بقاءه زوج ابنته فاطمة لابن عبدالملک بن صالح علی صداق
مایة الف دینار [illegible] پس روی سوی خلیفه کرد و گفت چنین است گفت چنین است پس روی سوی پسر عبدالملک کرد
[illegible] گفت [illegible] بارک الله تعالی لامیر المومنین ولکم و قاضی [illegible] خطبه تمام کرد و خادمان آن طبقها نثار بریختند
جعفر گفت یا غلام احضر مایة الف دینار در ساعت خادمان آمدند و صد هزار دینار در بدرها کرده و آوردند و در میان مجلس بنهادند
انگاه جعفر گفت وان امیر المومنین [illegible] علی عبدالملک بن صالح الف الف درهم [illegible] امیر المومنین [illegible]
من خالص ماله وان نصفها للتقویة علی ما [illegible] من مونته واصلاح احواله احضر الفی الف درهم خادمان و فراشان آمدند و [illegible]
درم آوردند و بار هزار هزار درم [illegible] انگاه جعفر گفت [illegible] بدست خویش [illegible]
[illegible] انگاه بدست گرفت و گفت یا احمد وان امیر المومنین [illegible] وبالله التوفیق [illegible]
الکفایة [illegible] الامانة فبارک الله لک [illegible] خلیفه [illegible] از مجلس بیرون آمدند و باز [illegible]
وان صد هزار دینار و دو بار هزار هزار درم [illegible] فراشان و حمالان پیش ایشان می بردند [illegible] ولایت [illegible] خلیفه
والسلام

حکایت

روایت کرد ابو القسم [illegible] سعید بن مسلم الباهلی که گفت
از سعید شنیدم [illegible] و این سعید از بزرگان عرب بود و هر سال دویست هزار درم مشاهره داشت [illegible]
[illegible] و دست تنگ شدم که بوام گرفتن محتاج گشتم [illegible] از کار من غافل شد و روزی من بدیوان باز پس افتاد و نمی دادند و من اندر ماندم
و وکیلان را گفتم وام می ستانید تا روزی ما بیرون آید و وام می ستدند تا صد و بیست هزار درم بر من گرد آمد و آن مردمان مرا تقاضا
می کردند و مرا دوستی بود [illegible] اعتقادی بزرگ داشتم [illegible]
[illegible] میان من و او [illegible]
[illegible] پس چون مرا حال بدین گونه پیش آمد و وام داران در سرای ملازم گرفتند با خویشتن اندیشیدم که [illegible] دوستان روزگار
[illegible] برخاستم [illegible] و برنشستم و نزدیک دوست [illegible] چون مرا بدید شادی نمود و گفت [illegible] چون آمدی
[illegible] گفتم [illegible] شغلی مهم [illegible] گفت بگوی [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
جواب بیرون نیامد [illegible] اکنون [illegible]

ده وی از من [illegible] و کسی دیگر خود را مشغول کرد و من چون جای بدیدم گفتم این چه شیوه است که وی می کند و لیکن صبر کردم تا خود چگونه بود چون [illegible]
[illegible] مقام کن تا شادی کنیم گفتم دل من بشادی کردن نمی برد [illegible] بیرون آمدم [illegible] چون بسرای جعفر [illegible]
[illegible] بوده و مردم سلام می رفتند با خویشتن گفتم اگر من بکنم [illegible] سلام [illegible] اندر شدم و سلام کردم
[illegible] گفت یا ابا عمرو چون بود [illegible] گفتم [illegible]
[illegible] وقت [illegible] چون جعفر گفت [illegible]
[illegible] گفتم [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] چون مردم بازگشتند و مجلس خالی شد گفت یا غلام [illegible] یا عمرو [illegible]
[illegible] پس آن طعام [illegible] چون خوان برداشتند [illegible] گفت ای غلام [illegible]
[illegible] گفت یا عمرو اگر خواهی [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] این کنیزکان [illegible] و خادمان [illegible]
[illegible] ایشان [illegible] این کنیزکان [illegible] چون [illegible] ایشان [illegible]
[illegible] مبارک باد [illegible] ایشان [illegible]
[illegible] جعفر گفت ای غلام [illegible]
[illegible] صد هزار درم [illegible]
[illegible] صد هزار درم [illegible]
گفتم [illegible] گفت غلام جعفر [illegible]
[illegible] جعفر [illegible]
[illegible]
[illegible] سعید بن مسلم
[illegible] استحقاق [illegible] هزار درم [illegible]

حکایت

روایت کرد [illegible] جعفر بن یحیی [illegible]
[illegible] توقیع [illegible]
[illegible] توقیع [illegible] توقیع [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

از فضل او حاضر شدند **حکایت** روایت کرد القسم از پدرش عثمان که حارث بن شخیر از خلیفه اندر خواست که او را گرامی کند و بخانه
وی رود و مهمانی و طعام خورد که او را اندر میان عرب تشریف بود خلیفه اجابت کرد پس حارث همه ندیمان و خاصگان خلیفه را که اکابر بودند [illegible] جعفر را
که اتفاق نخواند و چون روز وعده بود خلیفه جعفر را گفت برخیز ای برادر تا بمهمانی حارث شویم جعفر گفت من چگونه آیم که او مرا نخواند خلیفه چون
از جعفر این سخن بشنید خشم گرفت چنانک روی او سرخ شد و گفت وای بر آن حرامزاده که ترا نخواند کجا من که برخیزی و این جامه
خوشی و طیلسان من اندر سر کشی و براسب من نشینی و بدان جای شوی و چون اندر شوی راست بدان جایگاه شوی که بهر من ساخته است
و آنجا بنشینی و چون من بیرون بیایم از بهر من برپای خیزی جعفر برخاست و جامه خلیفه بپوشید و طیلسان وی براندازگرفت و بر اسب وی نشست
و برفت و خاصگان و ندیمان خلیفه همه اندر پیش وی می رفتند پیاده مردمان چون ورا دیدند بران گمان شدند که خلیفه است حارث
خبر کردند که خلیفه آمد حارث با همه بزرگان و محتشمان خویش بدنبال وی شدند و خدمت کردند جعفر برفت و بر جای خلیفه بنشست مهمانان
که خلیفه نشست چون بدانستند که جعفر است همه خجل شدند و خلیفه بر اثر وی می آمد چون اندر آمد جعفر از جای خویش بجنبید مرد ماند از آن
عظیمتر آمد آنگاه خلیفه بنشست و جعفر را گفت یا اخی حارث ترا نخواند گفت نه گفت پس چه می نشینی برخاست و دست جعفر گرفت و برفت

حکایت روایت کرد القسم بن عثمان از یعقوب بن موسی که گفت چون خلیفه فضل بن یحیی را از خراسان باز خواند
و علی بن عیسی بن ماهان را بجای او بفرستاد و علی بن عیسی چون بخراسان شد دست دراز کرد و مالهای بسیار از حق و ناحق گرد کرد و چون
روزگاری برآمد علی را امیر باز خواند از خراسان بیامد با مالهای بی اندازه و چون بنزدیکی بغداد رسید فرود آمد و کس فرستاد و از خلیفه
درخواست که [illegible] و آنجا میدانی ساخت بزرگ و فراخ [illegible] علی بن عیسی [illegible]
سیم و زر و جواهر و عطر از هر سوی [illegible] یکی نافه مشک [illegible] بزرگ بود که مردم [illegible]
وی [illegible] و آمدی و از یک سوی میدان چهار هزار کنیزک ترک [illegible] و دیباهای [illegible] و بر دست هر کنیزکی
یکی تخت جامه از طرایف خراسان و از دیگر سوی میدان چهار هزار غلام ترک [illegible] و کلاه [illegible]
بدست هر یکی اسبی [illegible] پس خلیفه بیامد با خاصگان خویش و یحیی بن خالد و پسران همه با وی بودند چون چشم خلیفه بران مال افتاد
تحیر وی عظیم آمد که هرگز چندان مال یکجای ندیده بود پس گفت یا علی احسنت [illegible] گفت [illegible]
گفت [illegible] گفت آری یحیی [illegible] که خلیفه را آن مال [illegible] و جعفر را [illegible]
از هزار یک این جا [illegible] علی بن عیسی [illegible] جعفر را گفت ای پدر [illegible] چون خلیفه باز خانه شد [illegible]
دستان آوردند [illegible] جعفر را بخواندند گفت یا جعفر [illegible] بودیم [illegible]
آورده جعفر گفت یا امیرالمؤمنین شاد شدن بدان که علی بن عیسی مال [illegible] آتش سوزان سوی تو آورد
[illegible] این مال [illegible] دینار [illegible]
[illegible] خراسان [illegible] خلیفه خاموش شد تا آن وقت که خلیفه [illegible] جعفر را [illegible] خراسان
[illegible] خلیفه لشکر [illegible] و مالها [illegible] بی اندازه [illegible]
خلیفه را از عراق [illegible] چون بهمدان رسید [illegible] یعقوب بن موسی [illegible]
مرا گفت یا ابا الحسن یاد داری که آن روز که آن لعین علی بن عیسی از خراسان آن مال [illegible] جعفر
رحمة الله مرا چه گفت گفتم بدانم یا امیرالمؤمنین گفت مرا چنین و چنین گفت و بخدای که راست گفت [illegible]
[illegible] جعفر والله [illegible] خلیفه را چون جعفر وزیری [illegible]
که آن شغلها که ایشان مرا کفایت می کردند و آن تدبیر که ایشان [illegible]
جعفر [illegible] یا ابا الحسن [illegible] **حکایت** روایت کرد القسم
از پدرش عثمان که گفت [illegible] جعفر بن یحیی نزدیک هرون الرشید [illegible] خلیفه خواهر خویش
عباسه را سخت دوست داشتی و چون مجلس [illegible] از جعفر و هر وقتی خواهر را از پس ستاره [illegible]
[illegible] ستاره با جعفر [illegible] روزی جعفر را گفت ای برادر [illegible] که من چون مجلس [illegible]
[illegible] از خواهر [illegible] و بی من [illegible] بسیار اندیشه کردم [illegible]
[illegible] که تو او را [illegible] و آن تدبیر آنست که وی را بتو [illegible] بر آن شرط [illegible]

چرا اندر مجلس من نه بیند و میان ایشان زنی و شوهری نباشد جعفر چون بشنید اندر ماند و دانست که آن نه صوابست که خلیفه میگوید و لیکن چیزی
نتوانست گفتن خاموش گشت خلیفه قاضی را گفت که چند کس را از موالیان ما حاضر کن چون بیامدند خلیفه عباسه را بجعفر داد
پس چون روزگار برآمد و عباسه آن بهیات و جمال جعفر دید و آن ظرف و کمال و ادب و فصاحت و شیرین سخنی وی [illegible]
واندر تدبیر آن ایستاد که چون کند تا بخلوت با جعفر بتواند بود و عباسه هر سال دو روز خلیفه را مهمانی کردی و هرچه بکار بایستی از طعام و شراب
و طیب و [illegible] و خلیفه و جعفر [illegible] بامدادان [illegible] که خلیفه [illegible] خوب روی
نزدیک وی فرستادی بخدمت چون دو شب کنیزکان نزدیک وی فرستاد و شب سیم گفت یا امیرالمؤمنین من همی اندیشم که جعفر تنگ
دل شود که چند بن روز [illegible] کنیزکان خویش غایب ماند اگر دستوری دهی تا هر شب کنیزکی مرا و فرستم تا با وی موافقت کند
و دلتنگ نشود خلیفه گفت نیکو گفتی بفرست پس عباسه آن شب کنیزکی خوب روی [illegible] نیکو و نزدیک جعفر فرستاد و دیگر
شب کنیزکی دیگر بفرستاد و شب سیم چون خلیفه بخفت و جعفر بجایگاه خویشتن بازشد عباسه خویشتن را بیاراست و بنزدیک جعفر شد
چشم جعفر بروی افتاد برخود بلرزید و گفت از روی او بشد و گفت و گفتا این حیلت که تو کردی و یا جان من زینهار خوری عباسه بانگ
[illegible] خاموش ای [illegible] چه جای این سخن است [illegible] عاقبت مستی جوانی و مستی [illegible]
و روزگاری برین برآمد و ایشان پنهان با یکدیگر می بودند آخر خادمان آگاه شدند و راز بیرون آمد [illegible]
عباسه حیله کردی از بهر آن که خلیفه مادام با وی آرامیدی چون زبیده آگاه شد خلیفه را آگاه کرد خلیفه چون بدانست هیچ سخن نگفت
و جعفر از چشم وی بیفتاد و اندر حیله کشتن وی ایستاد تا آن وقت که فرصت یافت و وی را بکشت و گویند عباسه از جعفر فرزند
برداشت و پنهان بمدینه فرستاده بود و آنجا می پروردند ایشان و از این حال نیز خلیفه را آگاه کردند پس خلیفه خشم گرفت
و بفرمود تا جعفر را آنجا بکشت در جمله **حکایت** روایت کرد القسم از پدرش عثمان که گفت جعفر بن یحیی [illegible]
رومی خرید خوب روی و گزیده چون روزگار برآمد آن غلام را بیازمود سخت بدانش و آهسته و نیکو سخن بود غلام را روزی [illegible]
که تو دانی که ترا که بیاورده و بفروخته [illegible] غلام گفت مادر من کنیزکی بود از آن ملک الروم [illegible] افتاد که مادر مرا یکی بطریق
[illegible] از بزرگان وی چون بطریق [illegible] که با وی کنیزک که مادر من بود خیانت کند [illegible] من بار دار شد [illegible]
بشنید ملک را آگاه کرد و ملک گفت اکنون که بچه [illegible] که از خانه من آید [illegible] اندر خانه تو [illegible]
[illegible] من [illegible] چون من از مادر جدا شدم و مرا بیرون بردند [illegible] ملک الروم [illegible] زبان کار [illegible]
افتاد [illegible] زبان [illegible] آمدند من [illegible] بدست تازیان [illegible]
بیاوردند من بدین افتادم از مادر جدا کردند و جدا جای دیگر بردند جعفر چون بشنید دانست که راست می گوید که ادب و خرد وی [illegible]
[illegible] و نیکو روی [illegible] و هم کارها بکفایت میکرد
[illegible] پیش چون غلام [illegible] وی بروند [illegible]
[illegible] که از وی [illegible] انواع هنر و ادب [illegible] خلیفه [illegible] چنانکه تقرب بسیار یافت [illegible]
جمیع علوم [illegible] و خلیفه [illegible] او را از جعفر [illegible] جعفر اجابت [illegible] خلیفه [illegible]
[illegible] غلام [illegible] که خلیفه این غلام را [illegible] گرفت [illegible]
جعفر غلام [illegible] بود که خلیفه [illegible] جعفر کرد و غلام [illegible]
غلام کس فرستاد و او را گرفته بیاوردند و خلیفه گفت ای بنده صاحب تو کیست [illegible] من [illegible]
گفت صاحبم جعفر بود و از خدمت تو مرا عارست تا [illegible] خلیفه
بگفت و غلام [illegible] و او [illegible] غلام [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

بسم الله الرحمن الرحيم [illegible]

[illegible]

الوجود الحسي فامثلته في التاويلات كثيرة فلنقنع منها بمثالين احدهما قول الرسول صلعم يؤتى بالموت يوم القيامة على صورة كبش املح فيذبح بين الجنة والنار فان من قام
عنده البرهان على ان الموت عرض او عدم عرض وان قلب العرض جسما مستحيل غير مقدور فينزل الخبر على ان اهل القيامة يشاهدون ذلك ويعتقدون انه الموت ويكون
موجودا في حسهم لا في الخارج ويكون سببا لحصول اليقين باليأس عن الموت بعد ذلك اذ المذبوح مأيوس منه ومن لم يقم عنده هذا البرهان فعساه يعتقد ان
نفس الموت ينقلب كبشا في ذاته ويذبح والمثال الثاني قول الرسول صلعم عرضت علي الجنة في عرض هذا الحائط فمن قام عنده البرهان على ان الاجسام
لا تتداخل وان الصغير لا يسع الكبير حمل ذلك على ان نفس الجنة لم تنتقل الى الحائط لكن تمثل للحس صورتها في الحائط حتى كانه يشاهدها ولا يستحيل ان يشاهد مثال شيء كبير في جرم
صغير كما يشاهد السماء في مرآة صغيرة [illegible]
في المرآة على سبيل التخيل واما الوجود الخيالي فمثاله قوله صلعم كاني انظر الى يونس بن متى عليه عباءتان قطوانيتان يلبي [illegible]

[illegible]

باصول الاعتقاد يجري مجرى البرهان في اصول الاعتقاد فلا يكفر فيه ولا يبدع نعم ان كان تشنيع هذا الباب المصرح به يتداعى الى تشويش قلوب العوام [illegible]
كان لم يرد به عن السلف ذكره ويقرب من هذا قول بعض الباطنية ان عجل السامري مؤول اذ كيف يخلو خلق كثير من عاقل يعلم ان المتخذ من الذهب لا يكون
الها وهذا ايضا خطأ لانه لا يستحيل ان يهوي جمل طائفة من الناس اليه كعبدة الاوثان وكونه مستبعدا لا يورث يقينا فاما ما يتعلق من هذا الجنس باصول العقائد
المهمة فيجب تكفير من غير الظواهر بغير برهان قاطع كالذي ينكر حشر الاجساد وينكر العقوبات الحسية في الآخرة بظنون واوهام واستبعادات من غير برهان
قاطع فيجب تكفيره قطعا اذ لا برهان على استحالة رد الارواح الى الاجساد وذكر ذلك عظيم الضرر في الدين فيجب تكفير كل من تعلق به وهو مذهب اكثر الفلاسفة
وكذلك يجب تكفير من قال ان الله تعالى لا يعلم الا نفسه او لا يعلم الا الكليات فاما الامور الجزئية المتعلقة بالاشخاص فلا يعلمها لان ذلك تكذيب للرسول
قطعا وليس من قبيل الدرجات التي ذكرناها في التاويل اذ ادلة القرآن والاخبار على تفهيم حشر الاجساد وتفهيم علم الله تعالى بتفاصيل الامور [illegible]
تجاوز حد قبول التاويل وهم معترفون بان هذا ليس من التاويل ولكن قالوا لما كان صلاح الخلق في ان يعتقدوا حشر الاجساد لقصور عقولهم عن
فهم المعاد العقلي وكان صلاحهم في ان يعتقدوا ان الله تعالى عالم بما يجري عليهم ورقيب عليهم ليورث ذلك رغبة ورهبة في قلوبهم جاز للرسول
الله صلعم ان يفهمهم ذلك وليس بكاذب من اصلح غيره فقال ما فيه صلاحه كما قال وهذا القول باطل قطعا لانه تصريح بالكذب ثم طلب عذر في انه لم كذب
ووجب اجلال منصب النبوة عن هذه الرذيلة ففي الصدق واصلاح الخلق به مندوحة عن الكذب وهذه اول درجات الزندقة وهي رتبة بين الاعتزال وبين
الزندقة المطلقة فان المعتزلة تقرب مناهجهم من مناهج الفلاسفة الا في هذا الامر الواحد وهو ان المعتزلي لا يجوز الكذب على الرسول عليه السلام بل يؤول
الظاهر مهما ظهر له البرهان بخلافه والفلسفي لا يقتصر في مجاوزة الظواهر على ما يقبل التاويل قريب او بعيد واما الزندقة المطلقة فهو ان ينكر اصل المعاد
عقليا وحسيا وينكر الصانع للعالم اصلا ورأسا واما اثبات المعاد بنوع عقلي مع نفي الآلام واللذات الحسية واثبات الصانع مع نفي علمه بتفاصيل
الامور فهي زندقة مقيدة بنوع اعتراف بصدق الانبياء [illegible] ستفترق امتي نيفا وسبعين فرقة
كلهم في الجنة الا الزنادقة وهي فرقة هذا لفظ الحديث في بعض الروايات وظاهر الحديث يدل على انه اراد به الزنادقة من امته اذ قال ستفترق امتي ومن لم
يعترف بنبوته فليس من امته والذين ينكرون اصل المعاد واصل الصانع فليسوا معترفين بنبوته اذ يزعمون ان الموت عدم محض وان العالم لم يزل كذلك
موجودا بنفسه من غير صانع ولا يؤمنون بالله واليوم الآخر وينسبون الانبياء الى التلبيس فلا يمكن نسبتهم الى الامة فاذن لا معنى لزندقة هذه الامة الا ما ذكرناه

فصل اعلم ان شرح ما يكفر به وما لا يكفر به يستدعي تفصيلا طويلا يفتقر الى ذكر كل المقالات والمذاهب وذكر شبهة كل واحد ودليله ووجه بعده
عن الظواهر ووجه تاويله وذلك لا تحويه مجلدات وليس تتسع لشرح ذلك اوقاتي فاقنع الآن بوصية وقانون **اما** الوصية فان تكف لسانك عن اهل
القبلة ما امكنك ما داموا قائلين لا اله الا الله محمد رسول الله غير مناقضين لها والمناقضة تجويزهم الكذب على رسول الله صلعم بعذر او بغير عذر فان التكفير فيه
خطر والسكوت لا خطر فيه **واما** القانون فهو ان تعلم ان النظريات قسمان قسم يتعلق باصول العقائد وقسم يتعلق بالفروع واصول الايمان ثلاثة الايمان
بالله تعالى وبالرسول وباليوم الآخر وما عداه فروع فاعلم انه لا تكفير في الفروع اصلا [illegible] في بعضها كما في الفقهيات وفي بعضها يبدع كالخطأ المتعلق بالامامة
واحوال الصحابة رضوان الله تعالى عليهم اجمعين [illegible] منها التكفير فقد انكر ابن كيسان اصل وجوب الامامة ولا يلزم تكفيره ولا يلتفت الى قوم يعظمون
امر الامامة ويجعلون الايمان بالامام مقرونا بالايمان بالله وبرسوله ولا الى خصومهم المكفرين لهم بمجرد مذهبهم في الامامة وكل ذلك اسراف اذ ليس في واحد
من القولين تكذيب للرسول عليه السلام اصلا ومهما وجد التكذيب وجب التكفير وان كان في الفروع فان قال قائل مثلا البيت [illegible] تواترا من رسول الله صلعم
خلافه ولو انكر شهادة الرسول عليه لذلك البيت بانه الكعبة لم يفده انكاره بل يعلم قطعا انه معاند في انكاره الا ان يكون قريب العهد بالاسلام ولم
يتواتر عنده ذلك وكذلك من نسب عائشة رضي الله عنها وعن ابيها الى الفاحشة وقد نزل القرآن ببراءتها فهو كافر لان هذا وامثاله لا يمكن
الا بالتكذيب او بانكار التواتر والتواتر ينكره المنكر بلسانه ولا يمكنه ان يجهله نعم لو انكر ما ثبت باخبار الآحاد فلا يلزم به الكفر ولو انكر ما ثبت بالاجماع
فهذا فيه نظر لان معرفة كون الاجماع حجة قاطعة فيه غموض يعرفه المحصلون لعلم اصول الفقه وانكر النظام كون الاجماع حجة اصلا فصار كون الاجماع حجة مختلفا فيه فهذا
حكم الفروع **واما** الاصول الثلاثة فكل ما لم يحتمل التاويل في نفسه وتواتر نقله ولا يتصور ان يقوم برهان على خلافه فمخالفته تكذيب محض ومثاله ما ذكرنا
من حشر الاجساد واحاطة علم الله تعالى بتفاصيل الامور وما يتطرق اليه احتمال تاويل ولو بالمجاز البعيد فينظر فيه الى البرهان فان كان قاطعا وجب القول
به لكن ان كان في اظهاره مع العوام ضرر لقصور فهمهم فاظهاره بدعة وان لم يكن البرهان قاطعا ولكن يفيد ظنا غالبا وكان مع ذلك لا يعلم ضرره في الدين
كنفي المعتزلة الرؤية عن الباري تعالى فهذه بدعة وليس بكفر **واما** ما يظهر له ضرر فيقع في محل الاجتهاد والنظر فيحتمل ان يكفر ويحتمل ان لا يكفر ومن جنسه
ما يدعيه بعض الصوفية انه قد بلغ حالا بينه وبين الله تعالى اسقطت عنه الصلاة وحل له شرب الخمر والمعاصي واكل مال السلطان فهذا مما لا اشك
في وجوب قتله وان كان في الحكم بكفره نظر وقتل مثله افضل من قتل مائة كافر اذ ضرره في الدين اعظم وينفتح به باب من الاباحة لا ينسد وضرر هذا
فوق ضرر من يقول بالاباحة مطلقا فانه يمنع عن الاصغاء اليه لظهور كفره واما هذا فيهدم الشرع من الشرع ويزعم انه لم يرتكب فيه الا تخصيص عموم اذ خصص عموم التكليف

بمن ليس له مثل درجته في الدين وربما يترقى الى ان يزعم انه يلابس الدنيا ويقارف المعاصي بظاهره وهو بباطنه بريء عنه ويتداعى هذا الى ان يدعي كل فاسق مثل حاله فيتحلل
عصام الشرع [illegible] والاصل في الظن ان التكفير ينبغي ان يترك قطعا في كل مقام [illegible]
[illegible]
او لى غالبا وردة الى التكفير انما يجب على طبايع من يغلب عليهم الجهل [illegible] ان المخالفة قد يخالف نصا متواترا ويزعم انه مؤول
[illegible] وصاحب مكذب وان كان يزعم انه مؤول ومثاله ما رايته في كلام بعض الباطنية
ان الله عز وجل واحد بمعنى انه يعطي الوحدة ويخلقها وعالم بمعنى انه يعطي العلم ويخلقه لغيره وموجود بمعنى انه يوجد غيره فاما ان يكون في نفسه واحدا وعالما
وموجودا على معنى اتصافه به فلا وهذا كفر صريح لان حمل الوحدة على ايجاد الوحدة ليس من التاويل في شيء ولا تحتمله لغة العرب اصلا ولو كان خالق
الوحدة يسمى واحدا لخالقه الوحدة لسمي ثالثا ورابعا لانه خالق الاعداد ايضا فامثال هذه المقالات تكذيبات عبر عنها بالتاويلات **فصل**
فقد عرفت من هذا ان النظر في التكفير [illegible] ان الشيء الذي يدل عليه ويحتمل التاويل ام لا وان احتمل فهل هو قريب او بعيد
ومعرفة ما يقبل التاويل وما لا يقبل ليس بالهين بل لا يستقل به الا الماهر الحاذق في علم اللغة العارف باصول اللغة ثم بعادة العرب في الاستعمال في
استعاراتها وتجوزاتها ومنهاجها في ضرب الامثال الثاني في النص المؤول انه ثبت تواترا او احادا او ثبت بالاجماع المجرد فان ثبت تواترا فهو
شرط التواتر [illegible] المستفيض متواترا واحد التواتر ما لا يمكن الشك فيه كالعلم بوجود الانبياء عليهم ووجود البلاد المشهورة وغيرها وان يتساوى
في الاعصار كلها عصرا بعد عصر الى زمان النبوة فلا يتصور ان يكون عدد نقص عدد التواتر في عصر من الاعصار وشرط التواتر ان لا يحتمل

الى ربع من ارباع الفقه [illegible] هذه العلوم [illegible] ولا ينبغي ان يظن ان التكفير ونفيه ينبغي ان يدرك قطعا في كل مقام [illegible] التجربة
بالعلوم عزيز في الطبع [illegible] الاجلة كثر الخلاف بين الناس ولو سكت من لا يدري لقل الخلاف بين الخلق **فصل** من اشد الناس غلوا واسرافا
من المتكلمين كفروا عوام المسلمين وزعموا ان من لا يعرف الكلام معرفتنا ولم يعرف العقائد الشرعية بادلتنا التي حررناها فهو كافر فهؤلاء ضيقوا رحمة الله الواسعة على
عباده اولا وجعلوا الجنة وقفا على شرذمة يسيرة من المتكلمين ثم جهلوا ما تواترت به السنة ثانيا اذ ظهر من عصر الرسول عليه وعصر الصحابة رضي الله عنهم حكمهم باسلام طوائف
من اجلاف العرب كانوا مشغولين بعبادة الوثن ولم يشتغلوا بتعليم الدلائل ولو اشتغلوا بها لم يفهموها ومن ظن ان مدرك الايمان الكلام والادلة المجردة والتقسيمات المرتبة

[illegible]

... تم كتاب فيصل التفرقة بين الاسلام والزندقة ... جواب المسائل الاربعة التي سالها الباطنية بهمذان عن الشيخ الاجل امام الائمة مقتدى الفرق ...

حجة الاسلام ابي حامد محمد بن محمد الغزالي

رحمه الله تعالى

[illegible]

بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين

الحمد لله رب العالمين وصلواته على نبينا محمد وآله اجمعين سئل قول سيدنا الشيخ الامام الاجل حجة الاسلام زين الدين شرف الشريعة ...

الامام الاتية في هذه المسائل الاربع التي تلتبس على المبتدئين ...

... بالقلوب الخلق وهي هذه المسئلة الاولى ... على ان الباري جل ذكره غني عن كل شي غير محتاج الى شي ...

... المسئلة الثانية ان الله تعالى كلف العباد والطاعة ...

[illegible]

ان يكون في صور الاطفيا [illegible] للصعيد وان المراة الحائل لو مشت فوق حية مخصوصة الصفة الحسن [illegible] وكذلك [illegible] صحيح هذا ما [illegible]

[illegible]

[illegible] من قريان منقل وكذلك الى موضعها ومن فيران [illegible]

[illegible] في ذلك [illegible] على مثل هذه العجايب [illegible]

[illegible] من الصعيد والحائل فان الصعيد هو الذي [illegible] والحائل لا يقصد كونه واما السبب الرابع وهو ان [illegible]

[illegible] لم حشرتني اعمى وقد كنت بصيرا قال كذلك اتتك اياتنا فنسيتها وكذلك اليوم تنسى فهذا السوال [illegible]

[illegible] وقد يطلق ويراد به الاستخبار كما يقال سال السلطان [illegible]

[illegible]

[illegible] العقل والشرع ليهديه الى الطريق [illegible]

[illegible] كان غير العاقلين [illegible] وكياسة ضعيف

فان السلامة ادنى الى النجاة منها والسلام

تم

درة الغواص في فوائد الجواهر

٣٥١

هو هو و ما هو الا هو

[illegible]

بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين

الحمد لله الذي وفقنا بادراك خواص الاشياء والصلوة على سيد الانبياء وآله الاتقياء اما بعد فيقول الفقير الى الله الغني نظام الدين [illegible]

لما كان اجل الكمالات واكمل السعادات [illegible] كسب العلوم وجمع الفنون [illegible] فن الطب [illegible] اشرف [illegible] موضوعه الذي هو بدن [illegible]

وهو اشرف مواليد الاركان [illegible] فوفقت بتحصيله وكسبه [illegible]

وتجربته بقدر الامكان ثم سافرت [illegible] الى الهند [illegible] في المعالجة فجربت كل دواء

لكل داء [illegible] الادوية الهندية [illegible] الفوائد عظيم النفع عديم النظير

جليل القدر جزيل الاثر [illegible]

[illegible]

بسم الله الرحمن الرحيم

قال الشيخ الرئيس ابو محمد القسم بن علي بن محمد بن عثمان الحريري البصري رضي الله عنه اما بعد حمد الله الذي عم عباده بوظائف العوارف وخص من شاء منهم بلطائف المعارف والصلاة على نبيه محمد [illegible] وعلى آله واصحابه اولي المناقب فاني رايت كثيرا ممن تسنموا اسنمة الرتب وتوسموا بسمة الادب قد ضاهوا العامة في بعض ما يفرطون من كلامهم وترعف به مراعف اقلامهم مما اذا عثر عليه واثر عنهم خفض قدر العلية ووصم ذا الحلية فدعاني الانف لنباهة اخطارهم والكلف باطابة اخبارهم الى ان ادرأ عنهم الشبه واشتبه [illegible] والفت هذا الكتاب تبصرة لمن تبصر وتذكرة لمن اراد ان يذكر وسميته درة الغواص في اوهام الخواص [illegible] من النكت [illegible] هذا الى ما لفقت من النوادر اللائقة بمواضعها والحكايات الواقعة في مواقعها فان حلي بعين الناظر والقارئ [illegible] والا فعلى الله اجر المجتهد وهو حسبي وعليه اعتمد فمن اوهامهم الفاضحة واغلاطهم الواضحة انهم يقولون قدم سائر الحاج واستوفى سائر الخراج فيستعملون سائر بمعنى الجميع وهو في كلام العرب بمعنى الباقي ومنه قيل لما يبقى في الاناء سؤر والدليل على صحة ذلك ان النبي صلى الله عليه وسلم قال لغيلان حين اسلم وعنده عشر نسوة اختر اربعا منهن وفارق سائرهن اي من بقي بعد الاربع اللاتي تختارهن ولما وقع سائر في هذا الموضع بمعنى الباقي الاكثر منع بعضهم من استعماله بمعنى الباقي الاقل والصحيح انه يستعمل في كل باق قل او كثر لاجماع اهل اللغة على ان معنى الحديث اذا شربتم فاسئروا اي ابقوا في الاناء بقية ماء لان المراد به ان يشرب الاقل ويبقي الاكثر وانما ندب الى التادب بذلك لان الاكثار من المطعم والمشرب مما يذم عند العرب ومنه ما جاء في حديث ام زرع من ذمت زوجها فقالت ان اكل لف وان شرب اشتف [illegible] ما في الاناء وهي مأخوذة من الشفافة وهي ما يبقى من الشراب في الاناء ومما يدل على ان سائر بمعنى الباقي ما انشده سيبويه

ترى الثور فيها مدخل الظل راسه وسائره باد الى الشمس اجمع

ويشهد لذلك قول الشنفرى لا تقبروني ان قبري محرم عليكم ولكن ابشري ام عامر

اذا احتملت راسي وفي الراس اكثري وغودر عند الملتقى ثم سائري

[illegible] هذه الابيات على ما يقتضي الكشف عنه [illegible] هذا الكتاب [illegible] قول الشاعر [illegible] ترى الثور فيها مدخل الظل راسه لانه اراد مدخل راسه الظل فقلب الكلام كما يقال ادخلت الخاتم في اصبعي وحقيقته ادخال الاصبع في الخاتم وقلب الكلام من سنن العرب المأثورة وتصاريف لغاتها المشهورة ومنه في القرآن ما ان مفاتحه لتنوء بالعصبة لان تقديره ما ان العصبة تنوء بها اي تنهض بها على تثاقل واما قول الشنفرى ولكن ابشري ام عامر فقد اختلف في تفسيره فقيل انه التفت من خطاب قومه الى خطاب [illegible] وام عامر كنية الضبع والالتفات في المخاطبة نوع من انواع البلاغة واسلوب من اساليب الفصاحة وقد نطق القرآن به في قوله تعالى يوسف اعرض عن هذا واستغفري لذنبك فحول الخطاب من يوسف الى امراة العزيز وقيل بل الخطاب كله لقومه [illegible] للتي يقال لها ابشري ام عامر [illegible] وانما لقبت الضبع بذلك [illegible]

[illegible] ولمعرفة بعد ما تكون هذا الفصل اوجع [illegible] الكتاب [illegible]

ويقولون [illegible] متواترين [illegible] لان العرب تقول جاءت الخيل متتابعة اذا جاء بعضها في اثر بعض بلا فصل وجاءت متواترة اذا تلاحقت وبينها فصل [illegible] وجاء في الاخبار [illegible] الموؤدة [illegible] على كرم الله وجهه انها لا تكون موؤدة حتى تاتي عليها التارات السبع فقال له عمر صدقت اطال الله بقاءك [illegible] بالتارات السبع طبقات الخلق السبع المبينة في قوله تعالى ولقد خلقنا الانسان من سلالة من طين ثم جعلناه نطفة في قرار مكين ثم خلقنا النطفة علقة فخلقنا العلقة مضغة فخلقنا المضغة عظاما فكسونا العظام لحما ثم انشاناه خلقا آخر [illegible] على كرم الله وجهه [illegible] بعد الولادة ثم دفن فقد وئد [illegible] من الفترة ومراحل المدة [illegible] ذي القعدة [illegible] متتابعة [illegible] وفي قراءة [illegible] فصيام شهرين متتابعين [illegible] تترى [illegible]

فخمة [illegible] الوحامة في الوهم والوحد ويجوز ان تنون تترى كما تنون ارطى وان لا تنون مثل سكرى [illegible] ويحكى ان ابا بكر الصولي قال كتب احد الادباء الى صديق له وقد ابطا جوابه عنه كتبت اليك فما اجبت وتابعت فما واترت [illegible] فما وجدت [illegible] ويقولون ازف [illegible] الصلاة اشارة الى تضايق وقتها [illegible] وقد [illegible] ازفت الآزفة ليس لها من دون الله كاشفة [illegible] اولي الالباب [illegible] الركاب ما زالت [illegible] الفصل [illegible]

ويقولون زيد افضل اخوته فيخطئون فيه [illegible] زيد افضل اخوته [illegible] زيد افضل الاخوة [illegible]

ويقولون [illegible] يقال فيه [illegible] كما قال الراجز ان لها لسائقا عشنزرا [illegible]

ويقولون [illegible] اللبأ [illegible] اللبأ [illegible] ذيالك [illegible] بالوادي [illegible] ولكن [illegible] الحب [illegible] الفاعل [illegible] المفعول [illegible]

ويقولون [illegible] الكرام [illegible] كلام العرب [illegible]

ويقولون [illegible] اذا اصبحوا سهرنا البارحة [illegible] في كلام العرب [illegible] البارحة [illegible] الزوال [illegible] الليلة [illegible] البارحة [illegible] الغداة [illegible] العشية [illegible] الزوال [illegible] الليل [illegible] المسير [illegible] الليل [illegible]

بفعل كذا اذا فعله ليلا وسفّر المسافر اذا رحل وقت القايلة وعرّس السارى اذا نزل فى آخر الليل للاستراحة [illegible] فى [illegible]
بالليل [illegible] اذا [illegible] وظلّ الليل [illegible] الشمس [illegible] وما [illegible] حتى [illegible]
[illegible] وانشدت لبوسف الجوهرى البغدادى واذا [illegible] وبدا النهار [illegible] ابدات [illegible]
[illegible] مثل ما تستقبل [illegible] فى هذا الفن قولهم لا اكلمه قط وهو من افحش الخطا [illegible]
ان العرب تستعمل لفظة قط فى ما مضى من الزمان كما تستعمل لفظة ابدا فيما تستقبل فيقولون ما كلمته قط ولا اكلمه ابدا والمعنى فى قولهم ما كلمته
قط اى فيما انقطع من عمرى لانه من قططت الشى اذا قطعته ومنه قط القلم اى قطع طرفه [illegible] على رضى الله عنه انه كان اذا اعتلى
قدّ واذا اعترض قطّ فالقدّ قطع الشى طولا والقطّ قطعه عرضا [illegible] وهو اسم مبنى على الضم مثل حيث ومنذ
وانما قط [illegible] فهو اسم مبنى على السكون مثل قد وكلاهما [illegible] على بن عيسى رحمه الله [illegible]
[illegible] فقط [illegible] على قط [illegible] قال الراجز
[illegible] من [illegible]
[illegible]
ويقولون [illegible] بالسين والصواب فيه [illegible] كما قال الراجز
[illegible]
[illegible] بالسين ولكن [illegible] قول الشاعر واذا ما [illegible]
[illegible] من [illegible] والسراط [illegible] فاذا [illegible]
[illegible] الوزير ابو الحسن بن الفرات [illegible] مقام السين مقام الصاد فى كل موضع [illegible]
[illegible] والقطع **ويقولون** قرات الحواميم والطواسين ووجه الكلام فيها ان يقال قرات آل حم وآل طس كما قال ابن
مسعود رحمه الله آل حم ديباج القرآن [illegible] اذا وقعت فى آل حم وقعت فى روضات [illegible] قول الكميت بن زيد فى الهاشميات
وجدنا لكم فى آل حم آية [illegible] تقىّ ومعرب [illegible] الآية قوله تعالى فى حم عسق قل لا اسالكم عليه اجرا الا المودة فى القربى **ويقولون**
ادخل [illegible] والصواب [illegible] او [illegible] لان الفعل [illegible]
[illegible] فاما [illegible] فى الكلام [illegible]
[illegible] ابو العباس المبرد [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **ويقولون** [illegible] الطعام [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] الى امير المؤمنين [illegible]
[illegible] كلام العرب [illegible]
[illegible]
[illegible]

كان لعروة [illegible] ولا [illegible] الا اذا كانت عليه [illegible] ولا للمراة ظعينة الا ما دامت راكبة فى الهودج [illegible]
[illegible] الا اذا [illegible] امراة [illegible] الا اذا كانت [illegible]
ولا للقناة رمح الا اذا ركب عليها السنان [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
ويقولون [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **ويقولون** [illegible]
[illegible] **ويقولون** [illegible]
[illegible]
[illegible] **ويقولون** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **ويقولون** [illegible]
[illegible]
وكما قال الشاعر فاياك واياك [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] امير المؤمنين [illegible]

المرد الملاح ومن خصائص لغة العرب الحاق الواو في الثامن من العدد كما في القرآن التائبون العابدون الحامدون السائحون الراكعون الساجدون الآمرون
بالمعروف والناهون عن المنكر وكما قال سبحانه سيقولون ثلاثة رابعهم كلبهم ويقولون خمسة سادسهم كلبهم رجما بالغيب ويقولون سبعة وثامنهم كلبهم
[illegible] ذكر ابواب جهنم ذكرها بغير واو لانها سبعة فقال حتى اذا جاؤها فتحت ابوابها ولما ذكر ابواب الجنة الحق بها الواو لكونها
ثمانية فقال سبحانه حتى اذا جاؤها وفتحت ابوابها وتسمى هذه الواو واو الثمانية ومما ينتظم ايضا في الحاق الواو ما حكاه ابو اسحق الزجاج
قال سألنا ابا العباس المبرد عن العلة في دخول الواو في قولنا سبحانك اللهم وبحمدك فقال لقد سألت ابا عثمان المازني عما سألتني عنه فقال المعنى
سبحانك اللهم وبحمدك سبحتك **ويقولون** [illegible] من ادوات [illegible] وحدها ولا يقع في [illegible]
الكلام مجردة [illegible] كما قال سبحانه قل كل من عند الله [illegible] اختصاص [illegible]
المكسورة بدخول اللام في خبرها [illegible] الفعل الماضي [illegible] فصل [illegible]
[illegible] فاما قول الشاعر كل عبد لك عندي [illegible]
الاسماء المنكرة [illegible]
عندي [illegible] الحكم [illegible] الفضل والاحسان كما قال سبحانه
اخبارا عن خطاب شعيب لموسى عليهما السلام فان اتممت عشرا فمن عندك اي من فضلك واحسانك **ويقولون** [illegible]
[illegible] بالعين المعجمة والصواب فيه [illegible] العين المعقلة [illegible] واستشهد عليه بما روي عن ابن عباس [illegible] ان الله تعالى [illegible] جبريل
[illegible] فقال يا رب [illegible] فقال يا جبريل [illegible]
[illegible] الرواية بان [illegible] بالعين المعجمة [illegible] الكلمة **ويقولون** من هذا النوع [illegible] من المرض [illegible]
من الخجل [illegible] اصفر واحمر [illegible] اللون [illegible] واسمر [illegible] اذا كان اللون
[illegible] ومعنى [illegible] اصفار واحمار [illegible] بين اللون الثابت واللون العارض [illegible] في الحديث [illegible]
[illegible] اخرى **ويقولون** اجتمع فلان مع فلان [illegible] والصواب ان يقال اجتمع فلان وفلان لان لفظة اجتمع على [illegible]
افتعل وهذا النوع من وجوه افتعل مثل اختصم واقتتل وما كان على وزن تفاعل مثل تخاصم وتقاتل [illegible] ووقوع الفعل من اكثر من واحد
[illegible] الفعل [illegible] ان يعطف عليه الآخر بالواو لا غير وانما اختصت الواو بالدخول في هذا الموطن لان صيغة هذا الفعل
ووقوع الفعل من اثنين [illegible] ومعنى الواو يدل على الاشتراك في الفعل [illegible] هذا الوجه [illegible] استعملت الواو [illegible]
في هذا الموضع ولم يجز استعمال لفظة مع فيه لان معناها المصاحبة [illegible] في المواطن التي يجوز ان يقع الفعل فيه من واحد والآ
[illegible] جاء زيد وعمرو [illegible]
[illegible] احدهما فان قال جاء زيد مع عمرو وكان اخبارا عن [illegible]
[illegible] ان يقع الفعل فيه من واحد [illegible]
[illegible] ان يكون الفعل [illegible] من اكثر من واحد [illegible] اجتمع زيد مع عمرو [illegible]
اصطحب زيد وعمرو [illegible] لفظة مع [illegible] صيغة الفعل [illegible] ان يقولوا اختصم الرجلان كلاهما [illegible]
[illegible] الاشتراك في المعنى [illegible] كلا وكلتا [illegible] المثنى في الموضع الذي يجوز [illegible] احدهما الفعل
[illegible] الرجلان كلاهما [illegible] الفعل واحد [illegible]
[illegible]
[illegible] في لغتان افصحهما فتح العين [illegible]
ويقولون [illegible] الكلام [illegible] العرب [illegible]
العرب [illegible] الصغير [illegible]
[illegible] العشيرة [illegible]
[illegible]
[illegible] مروان بن سعيد المهلبي سأل ابا الحسن الاخفش عن قوله عز وجل فان كانتا اثنتين
فلهما الثلثان مما ترك [illegible] العدد [illegible] مروان [illegible] الالف في كانتا تفيد الاثنين [illegible]

[illegible] وان كانا اثنين [illegible] الاخفش يقول ان الخبر [illegible]
الخبر [illegible] صغيرتين [illegible] كبيرتين [illegible] صالحتين [illegible]
[illegible] الاثنتين [illegible] الثلثان [illegible] صغرا وكبرا وصلاحا
وطلاحا [illegible] مروان في استنباط [illegible] ابو الحسن في كتبنا [illegible]
ويقولون [illegible]
[illegible] المتوقع [illegible]
[illegible] **ويقولون** في التعجب من الالوان والعاهات ما ابيض هذا الثوب وما اعور هذا الفرس كما يقولون في التعجب
[illegible] ابيض من [illegible] وهذا اعور [illegible] العرب لم تبن فعل التعجب الا من الفعل الثلاثي
[illegible] الالوان والعيوب التي [illegible] الثلاثي نحو ابيض واسود واعور واحول
[illegible]
[illegible] ما احسن بياض هذا الثوب وما اقبح عور هذا الفرس [illegible]
[illegible] ما ابيض هذا الثوب ولا ما اعور هذا الفرس [illegible]
[illegible]
[illegible] قوله تعالى فانها لا تعمى الابصار ولكن تعمى القلوب التي في الصدور [illegible] الطيب [illegible]
الشيب [illegible] لانت اسود في عيني من الظلم [illegible]
[illegible] سوداء [illegible] الكلام [illegible] لانت اسود في عيني
[illegible]
[illegible] ما اسود زيدا وما احمر [illegible] ما ابيض هذه الحمامة وما احمر هذا الفرس [illegible]
[illegible] الالوان [illegible]
[illegible] **ويقولون** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **ويقولون** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **ويقولون** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

فيه ولا يأكل الا ما تقوم به نفسه ونظير هذا التحريف تحريفهم قول الشاعر سيدوا الفتى [illegible] الواضحة ... ما يشوم الصداء [illegible]
كفرائد الحسناء قلن لوجهها حسدا وبغيا انه لذميم [illegible]
[illegible] وفي هذا البيت [illegible] الوجه [illegible] القرائن [illegible]
[illegible] الكلمات الاربع [illegible] ابو محمد بن قتيبة [illegible]
الكفايات [illegible] ما حكى ان [illegible] فقال [illegible] هذا احسن [illegible]
وانما لا يكون حرف [illegible] في عدة العاظ [illegible]
بغداد وبغداذ وللرجل [illegible] وجد ومحد [illegible] وللرجل الحقير [illegible] بذل ومذل [illegible]
[illegible] ويا ايها [illegible]
[illegible] وذكر المفضل بن سلمة [illegible] وكتاب [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] عبد الرحمن بن عيسى [illegible]
[illegible] كتاب [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
ان يقال هو [illegible] **ويقولون** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **ويقولون**
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
ويقولون [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **ويقولون** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] همزة الوصل [illegible]

[illegible] ليكن افتتاح النطق به كقولك اضرب استخرج وهذا الحكم مطرد في جميع امثلة الامر المصوغة من الافعال [illegible]
الفعل المضارع دون الماضي [illegible] على الزمان المستقبل [illegible] الفعل المعتقب [illegible]
[illegible] **ويقولون** [illegible]
[illegible]
عند اهل العلم [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **ويقولون** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] من الشكر [illegible]
[illegible] احب الي من [illegible]
[illegible] احب الي من [illegible]
احب الي من [illegible] احب الي من [illegible]
[illegible] احب الي من [illegible]
ويقولون [illegible]
[illegible]
[illegible] الرشيد [illegible]
اليزيدي [illegible]
[illegible]
[illegible] الرشيد [illegible] الكسائي [illegible]
[illegible] امير المؤمنين [illegible]
الكسائي [illegible] اليزيدي [illegible]
[illegible] **ويقولون** [illegible]
[illegible] التعريف [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

واسود حلكوك، وقيل انه لا فرق في الاخير بين كاتب والحاق الهاء به للمبالغة كالهاء في علامة ونسابة ومن ثم [illegible] وهاتم ما يحملون علم كلام العرب
والوجه [illegible] توهمهم فضل ذلك [illegible] من [illegible] بلحوق الالف واللام به **ويقولون** هذه كبرى وتلك صغرى فيستعملونهما نكرتين
وهما من قبيل ما لم تنكره العرب [illegible] ولا نطقت به [illegible] الكلام والصواب ان يقال هي احدى الكبر وتلك الصغرى وهذه
كبرى اللآلي وتلك صغرى الجواري كما ورد في الاثر اذا اجتمعت الحرمتان طرحت الصغرى للكبرى اي اذا اجتمع امران في احدهما مصلحة خفيفة
وفي الاخرى مصلحة عظيمة قدم الذي اعظم مصلحة على ما اخف منفعة، وذكر شيخنا ابو القسم الفضل بن محمد النحوي رحمه الله ان فعلى تنقسم الى
خمسة اقسام احدها ان تأتي اسما علما نحو حزوى والثاني ان تأتي مصدرا نحو رجعى والثالث ان تأتي اسم جنس مثل بهمى وهوثى والرابع ان تأتي
تانيث افعل نحو الكبرى والصغرى والخامس ان تأتي صفة محضة ليست بتانيث افعل نحو حبلى ومن هذا القسم قوله تعالى قسمة ضيزى لان الاصل
فيها ضوزى، واذا كانت تانيث افعل تعاقب عليها لام التعريف والاضافة ولم يجز ان تعرى من احدهما وذلك نحو قولك الصغرى والكبرى
وطولى القصايد وصغرى الاراجيز قالوا ولم يشذ من ذلك الا دنيا واخرى فانهما لكثرة مجالهما في الكلام ومدارهما فيه استعملا نكرتين واما
[illegible] في قولهم طوبى لك وخيرى لك وفي قول المتنبي [illegible] وان ذنوب الرجل [illegible] ومكرمة [illegible] فانهما مصدران
كالرجعى وفعلى المصدر لا يلزم تعريفها واما طوبى في قوله تعالى طوبى لهم وحسن مآب فقيل انها اسم الجنة وقيل بل هي شجرة تظل الجنان كلها
وقيل بل هي مصدر مشتق من الطيب وعلى اختلاف هذا التفسير لا تحتاج الى التعريف وقد عيب على ابي نواس في قوله * كأن كبرى وصغرى من فواقعها *
حصباء در على ارض من الذهب * ومن تأول له فيه قال جعل من في البيت زائدة على ما اجازه ابو الحسن الاخفش من زيادتها في الواجب
واول عليه قوله تعالى من جبال فيها من برد، وقد اتفق لحضرة المأمون تحقيق هذا التشبيه المودع بيت ابي نواس على وجه المجاز وذلك
انه حين بني على بوران بنت الحسن بن سهل فرش له حصير منسوج بالذهب ثم نثر عليه [illegible] كثيرة فلما راى تساقط اللآلي المختلفة على
الحصير المنسوج قال قاتل الله ابا نواس كأنه شاهد هذه الحال حين شبه حباب كاسه وانشد البيت المستشهد به، وقد ضاهى هذه الحكاية
في ظرفها واتفاقها [illegible] ما حكي ان عبد الملك بن مروان حين ازمع النهوض الى محاربة مصعب بن الزبير ناشدته عاتكة بنت يزيد
بن معوية ان لا يخرج بنفسه وان يستنيب غيره في حربه فلم تزل تلح عليه في المسئلة وهو يمتنع من الاجابة فلما يئست منه اخذت في البكا
حتى اعول جواريها لاعوالها فقال عبد الملك قاتل الله ابن ابي جمعة يعني كثيرا كأنه راى موقفنا هذا حين قال
اذا ما اراد الغزو لم يثن عزمه * حصان عليها نظم در يزينها * نهته فلما لم تر النهي عاقه * بكت فبكى مما شجاها قطينها
ثم عزم عليها ان تقصر وخرج **ويقولون** لمن اخذ يمنا في سعيه قد تيامن ولمن اخذ شمالا قد تشاءم والصواب ان يقال فيهما
تيمن وتشأم وان يقال للمشتق منه تيمن اي اخذ يمنا وتشأم اي اخذ شمالا فاما معنى تيامن وتشاءم فانه اخذ عن الشام واليمن فاذا
اتاهما قيل ايمن واشأم كما يقال اذا اتى نجدا وتهامة انجد واتهم وقد يقال في معنى آخر تيمن الرجل اي توسد يمينه [illegible]
مات لانه اذا مات اضجع على يمينه [illegible] اذا المرء علباه [illegible] اصبح جلده * كرحض غسيل فالتيمن ارود
علباوه وهي العصبة في العنق واراد هذا الشاعر انه اذا انتهى في الهرم الى هذه الغاية فالموت اروح له * **ويقولون** هو مشوم والصواب
هو مشؤوم وقد شؤم اذا صار مشؤوما وشأم اصحابه اذا اصابهم شؤم من قبله كما يقال في نقيضه يمن اذا صار ميمونا ويمن اصحابه اذا
اصابهم يمنه واشتقاق المشؤوم من الشأمة وهي الشمال وذلك ان العرب تنسب الخير الى اليمين والشر الى الشمال ولهذا اختاروا ان [illegible]
[illegible] شمالها [illegible] قوله تعالى [illegible] ومن كلام العرب [illegible]
باليمين اي بالمنزلة الحسنة وفلان عندي بالشمال اي بالمنزلة الدنية والى هذا المعنى اشار الشاعر بقوله * ابيني افي يمنى يديك جعلتني * فافرح ام صيرتني في شمالك *
وقيل اراد [illegible] لان عادة العرب في العدد ان تبتدئ باليمين فاذا اكملت خمسة [illegible] باليمين [illegible]
الشمال [illegible] الحطيئة [illegible]
ولم يسكنوا [illegible]
[illegible] اهل السعادة واهل الشقاوة وقيل بل المراد باصحاب الميمنة [illegible] الى الجنة واصحاب المشأمة [illegible] الى
النار وقيل ان اصحاب الميمنة [illegible] واصحاب المشأمة [illegible] قول الشاعر [illegible]
ولا ناعب الا ببين غرابها [illegible]
[illegible] **ويقولون** [illegible]
[illegible]

على فعلاء بكسر الفاء ان العرب فرقت بين ما يرقى فيه وما ينحدر فيه فسموا ما يرقى فيه الى العلو درجا وما ينحدر فيه الى السفل دركا ومنه قوله تعالى
ان المنافقين في الدرك الاسفل من النار وجاء في الاثر ان الجنة درجات والنار دركات **ويقولون** في الاستخبار كم عبيد لك
[illegible] في الخبر كم عبيد [illegible] والصواب ان يوحد الاسم المستخبر عنه كم فيقال كم عبد لك لان كم لما وضعت للعدد المبهم
جعل الاسم الواقع بعدها في الخبر تشبيها بالعدد [illegible] وفي الاستفهام تشبيها بالعدد المنصوب على التمييز
كم [illegible] الواحد [illegible] ان يقع بعدها الواحد كما يقع بعد احد عشر الى تسعة وتسعين واسم ان يقع
بعدها الجمع لان العدد [illegible] على التمييز [illegible] **ويقولون** في جمع ارض اراضي فيخطئون فيه لان الارض ثلاثية
[illegible] والصواب ان يقال في جمعها ارضون بفتح الراء [illegible] ارض فكان اصلها ارضة وان لم ينطق
بها [illegible] الواو والنون على وجه التعويض لها عما حذف منها كما قيل في جمع عضة عضون وفي جمع عزة عزون
في الجمع [illegible] اصل جمعها ارضات كما قيل [illegible] من التغيير كما كسرت سين في جمع سنة فقيل سنون
ويقولون حدث امر فيضمون الدال من حدث مقابلة على ضمها في قولهم اخذه ما قدم وما حدث فيجرون لفظة الكلمة المفردة على
[illegible] لان اصل بنية هذه الكلمة حدث على وزن فعل [illegible] جرت مجرى [illegible]
[illegible] الحادث [illegible] من اجل المجاورة والمحافظة على الموازنة فاذا افردت لفظة حدث [illegible]
[illegible] واوحشتم [illegible] اصل حركتها [illegible] العرب [illegible] الالفاظ [illegible]
بعد الانفراد فقالوا [illegible] وقالوا [illegible] الغدوات [illegible]
[illegible] وقالوا [illegible]
[illegible] **ويقولون** هم عشرون نفرا وثلاثون
نفرا [illegible] لان النفر انما يقع على الثلاثة من الرجال الى العشرة [illegible]
[illegible]
[illegible]
عليه السلام فقال له [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **ويقولون** في جمع حاجة حوائج [illegible]
[illegible] الحوائج والصواب [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

ويقولون لما يكثر فيه [illegible] ان الفصيح [illegible] من كلام العرب [illegible]

اذا اخرج الثمرة والمراد [illegible] المعنى ووجه الكلام ان يقال فيه [illegible] كما يقال نخل [illegible] اذا كثر [illegible] في كلام بعض الفصحاء [illegible] الاصمعي [illegible]

وفرق اهل اللغة بين الشيء والثمن فقالوا الشيء ما [illegible] والثمن ما [illegible]

[illegible] فاما [illegible] **ويقولون** [illegible]

ان يقال [illegible] كما قال الشاعر [illegible]

[illegible] باسناده الى هشام بن الكلبي [illegible]

[illegible]

[illegible] المعجمة [illegible] التصحيف [illegible]

[illegible] وكلام العرب [illegible]

[illegible] **ويقولون** ارشت على الشيء ووجه الكلام ارشت [illegible]

ومعنى ارشت [illegible] في القرآن فاجمعوا امركم وشركاءكم

[illegible] العطف [illegible] المفعول معه [illegible] الواو بمعنى العطف ويكون تقدير الكلام [illegible]

[illegible] كما قال الشاعر [illegible]

[illegible] **ويقولون** [illegible] ووجه الكلام [illegible]

[illegible] كما قال الشاعر [illegible] **ويقولون** [illegible]

[illegible] كما قال سبحانه يقولون بافواههم ما ليس في قلوبهم [illegible]

[illegible]

وان كان [illegible] وما الى [illegible] ولفظ الوتر [illegible] الواحب [illegible]

[illegible]

[illegible] **ويقولون** [illegible]

[illegible]

السرى [illegible] اول يوم [illegible] الكلام [illegible] من تاسيس اول يوم وانما [illegible] منذ خلق [illegible]
منذ يوم خلق ومنذ يوم كان **ويقولون** تتابعت النوائب على فلان ووجه الكلام ان يقال تتايعت [illegible] التتابع يكون في الصلاح
والخير والتتايع يختص بالمنكر والشر كما جاء في الخبر ما يحملكم ان تتايعوا في الكذب كما تتايع الفراش في النار [illegible]
رحمه الله [illegible]
واذا انكر هذا [illegible] في لغة العرب الفاظ خصت بالاستعمال في الشر دون الخير كلفظة
[illegible] التي لا تستعمل الا في المكروه [illegible]
والمحبوب [illegible]
وسواسية [illegible] كما قال الشاعر سود سواسية كان انوفهم بعر ينظمه الصبي لكعب لا يخطرون الى الكرام
[illegible] ومما ينخرط في هذا السلك استعمالهم لفظة
[illegible] كقول الشاعر [illegible]
[illegible]

ويقولون [illegible]

ويقولون [illegible]

ويقولون [illegible]

ان اشد الناس [illegible] سبحان الله [illegible] **ويقولون** [illegible]
[illegible]

ويقولون [illegible]

ويقولون [illegible]

ويقولون [illegible]

ويقولون [illegible]

لمن يكثر السؤال من الرجال سائل ومن النساء سائلة [illegible] وسأل [illegible] في الخبر [illegible] ما يبين في [illegible]
وعاهة [illegible] العقول [illegible] اقتسما [illegible] حتى يفترق [illegible] كما [illegible]
في قوله تعالى تالله تفتؤ تذكر يوسف اي لا تفتؤ واكثر ما يجري في الاقسام كما قالت الخنساء فآليت آسى على هالك واسأل نائحة ما لها
اي لا آسى ولا اسأل وقد تحذف في غير القسم كقول الراجز لابنه اوصيك ان تحمدك الاقارب ويرجع المسكين وهو خائب اي ولا يرجع
وكانهم اضمروا لا لفقدها واستعملوها زائدة على وجه الفصاحة وتحسين الكلام كما قال سبحانه ما منعك الا تسجد اذ امرتك والمراد ما منعك
ان تسجد بدليل قوله تعالى في السورة الاخرى ما منعك ان تسجد لما خلقت بيدي ومنه قول الراجز وما الوم البيض الا تسخرا
اذا رأين الشمط القفندرا اي ان تسخر [illegible] والاصل في [illegible] الافاعيل ملاحظة حفظ المعاني التي تتغير باختلاف صيغ
الابنية [illegible] مثال فعل [illegible] على فاعل [illegible] لمن كثر الفعل [illegible] مثال [illegible] في
الفعل وكان قويا عليه على فعول مثل صبور وشكور [illegible] مثال [illegible] امرأة مذكار اذا كان من عادتها ان تلد
الذكور ومئناث اذا كان من عادتها ان تلد الاناث ومعقاب اذا كان من عادتها ان تلد نوبة ذكرا ونوبة انثى [illegible] لمن كان آلة
للفعل وعدة له [illegible] مخرز ومرجم [illegible] الاعرابي [illegible] رجلا من العرب [illegible]
[illegible]
[illegible] سبحانه [illegible] كثير الاستغفار [illegible] وهذا كما يقال [illegible] كبيرة [illegible] الشاعر
[illegible] في الجاهل [illegible] مذكور [illegible] وبينا في سواد العين [illegible]

ويقولون يوشك ان يكون كذا بفتح الشين والصواب عند كسرها لان الماضي منه اوشك فكان مضارعه يوشك كما يقال اورد يورد واوضح يوضح
ومعنى يوشك يسرع لاشتقاقه من الوشيك وهو السريع الى الشيء [illegible] هذه اللفظة [illegible]
فيقال يوشك ان يفعل كما قال الشاعر يوشك من فر من منيته في بعض غراته يوافقها ويقال يوشك ان يفعل كما قرأت على [illegible]
ابي الحسين محمد بن احمد الجوهري الكاتب رحمه الله [illegible] ابو عمر [illegible] كل عام [illegible]
[illegible] يوشك يوم ان يوافق ليلة [illegible] يوشك [illegible]
[illegible] المنطوق بها في القرآن والمنقول عن فصحاء [illegible]
ان كاد وضعت لمقاربة الفعل ولهذا قالوا كاد النعام يطير لوجود جزء من الطيران فيه وان وضعت لتدل على [illegible] الفعل
المستقبل [illegible] الدال على اقتراب الفعل [illegible] الكلام [illegible]
[illegible] العرب [illegible]
[illegible] فقالوا كاد العروس يكون ملكا وكاد المتعبد يكون [illegible] وكاد [illegible] يكون كفرا وكاد [illegible]
يكون [illegible] وكاد النعام يكون طيرا وكاد [illegible] يكون [illegible] وفيما يروى من [illegible] العرب ان امرأة
[illegible] العرب [illegible] كل من [illegible] فقال [illegible]
[illegible] فقال لها كاد فقالت العروس يكون ملكا فقال لها كاد فقالت [illegible]
[illegible] فقال لها [illegible] قالت عجبت للشجرة [illegible] قال عجبت الحصى
كيف لا يكبر صغارها ولا يهرم كبارها [illegible]
[illegible] **ويقولون** لهذا النوع من الحشرات [illegible] وبعضهم يقول [illegible] بالسين المعجمة وكلاهما
غلط على ما حكاه ابو عمر الزاهد عن ثعلب ونص على ان الصواب فيه ان يقال [illegible] بالسين المهملة واستشهد عليه بقول الراجز
[illegible] الكرى [illegible] موجودا بالبادية [illegible]
[illegible] من حروف الاضداد فتستعمل تارة بمعنى عظيم واخرى بمعنى يسير **ويقولون** جلست في الفيء والصواب ان
يقال في ظل الفيء [illegible] ابو الحسين محمد بن علي [illegible] الحافظ [illegible] ابو محمد علي بن احمد
[illegible] محمد بن [illegible] سعيد بن عامر الضبعي [illegible] محمد بن عمرو [illegible]
[illegible] قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ان في الجنة لشجرة يسير الراكب في ظلها مائة عام ما يقطعها اقرءوا ان شئتم وظل ممدود والعلة في
ان الفيء سمي بذلك لانه فاء عند زوال الشمس من جانب الى جانب اي رجع ومعنى الظل الستر ومنه اشتقاق المظلة لانها تستر من الشمس

ولهذا سمي سواد الليل ظلا لانه يستر كل شيء وكان اسم الظل يقع على ما [illegible] الشمس [illegible] الفيء [illegible]
الظل [illegible] وانما [illegible] المتعارف [illegible] على [illegible]
كل عظيم [illegible] كقولهم للكعبة بنية [illegible] وانما قول الراجز [illegible] فقيل المراد سواد [illegible] وقيل [illegible]
[illegible] **ويقولون** ما
[illegible] الاحد والاثنين [illegible] الاول [illegible] الثاني [illegible]
[illegible]
[illegible] التعريف [illegible]
الاسم الاول بلام التعريف [illegible] الاضافة [illegible] ولا يجوز ان يعرف [illegible] الاسم الاول [illegible] الكلام [illegible]
[illegible] اللام [illegible] الاسم الاول [illegible] لام التعريف [illegible]
[illegible] التعريف [illegible] الاسم الاول في العدد المركب كقولهم ما فعل
[illegible] الاسم الواحد [illegible] التعريف [illegible]
[illegible]
[illegible] **ويقولون** [illegible] الكلام [illegible]
والصواب [illegible] الكسرة [illegible]
[illegible] **ويقولون** [illegible]
ذلك في [illegible] الكسرات [illegible]
التراب [illegible] كما قال الشاعر [illegible]
[illegible]
[illegible] **ويقولون** [illegible] والصواب [illegible]
[illegible] اذا [illegible]
قالت العرب [illegible] ابراهيم بن [illegible]
[illegible] واصل هذا الكلام [illegible]
[illegible]
[illegible]
الاصل [illegible]
هذه اللفظة [illegible] والصواب [illegible]
[illegible]
[illegible] **ويقولون** [illegible] الكلام [illegible] والصواب ان يقال [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] قول الشاعر [illegible]
[illegible] في التنزيل [illegible] والصواب ان يقال [illegible]
[illegible] في هذا النوع [illegible]
[illegible] والصواب ان يقال [illegible] على وزن تفعل وتفاعل
[illegible] لان [illegible]
[illegible] وهذا الاصل [illegible]
[illegible] **ويقولون** [illegible]

واسكان الخاء وعلى كلتا اللغتين لا يجوز الحاق الهاء بها لان الذكر لا يشركها في هذا الاسم وانما يقال للجمل فحل عربي لفظه بحوار وانا ابل وعنز ونابه مع الحاق الهاء بها
لاختصاصها بالمؤنث وقد جمع فحل على فحالة بعض الرواة وهو مما جمع على لجمع عياس كما قالوا في الموضع حجارة وصوار وفي ذلك النورة الوحشية ونحو ذلك
للشاة الحلوبة المعيد والشاح رُبّى وربات وللعظيم الذي حل بعينه من الحمر عرق وعراق والمولود مع قرينه توأم وتوأم وجاء قول الراجز
فالنت لنا وفدا معا توأم • كالدر اذا اشكة النظام • على الذين ارتحلوا السلام • فاراد بتوأم وتوأما توأم بن الخطابي فطرحني وقرأت على ابي المعمر
علي بن عبادات قال قرأت على ابي الحسن محمد بن الحسين الارجني المعروف قال قرأت على ابي عبد الله البرقي وكانا به الذي سماه الاعتراض ان العرب تقول في الجمل التي من اللقاح ما الفرد به للنساء قال الاحمر فصاله وانما رخالا والحلب كنا نقالا ولن ترى مثل رحالا وعمرات الحالك
ورخال الجمع رخل والكنب جمع كبه وهو ما انتصب وسارو وسد سيقى الكبيب من الرمل **ويقولون** سررت برؤياك فلان اشارة الى مرآه ومحوه
فيه كما وهم ابو الطيب لبدر بن عمار وقد سامره ليلة الى قطع من الليل • مضى الليل والفضل الذي لك لا يمضي • ورؤياك احلى في العيون من الغمض
والصحيح ان يقال سررت برؤيتك لان العرب تجعل الرؤية لما يرى في اليقظة والرؤيا لما يرى في المنام كما قال سبحانه اخبارا عن يوسف
هذا تاويل رؤياي من قبل وبهذا من هذا الوهم قولهم ابصرت هذا الامر قبل حدوثه والصواب ان يقال بصرت به لان العرب
تقول ابصرت بالعين وبصرت من البصيرة ومنه قوله تعالى قال بصرت بما لم يبصروا به وعليه فسر قوله تعالى فبصرك اليوم حديد اي علمك
بما انت فيه نافذ والى هذا المعنى يشار بقولهم هو بصير بالعلم **ويقولون** قال فلان كيت وكيت فيوهمون فيه لان العرب تقول كان
من الامر كيت وكيت وقال فلان ذيت وذيت فيجعلون كيت وكيت كناية عن الافعال وذيت وذيت كناية عن المقال كما انهم يكنون عن مقدار
الشيء وعدته بلفظ كذا وكذا فيقولون قال فلان من الشعر كذا وكذا بيتا واشتريت الامر كذا وكذا ثوبا والاصل في هذه اللفظة ذا
فادخل عليها كاف التشبيه الا انه زال عن الخطاب بين ذا معنى الاشارة ومن الكاف معنى التشبيه بدلالة انك لست تشير الى شيء ولا تشبهه بشيء
وانما تكني بها عن عدد ما فتنزلت الكاف في هذا الموطن منزلة الزائدة اللازمة وصارت كقولهم لعمد الله افعل والعظة المجرورة بها لان
الكاف لما امتزجت بذا وصارت معه كالجزء الواحد ناسبت لفظتها لفظة حبذا التي لا يجوز ان تلحقها علامة التانيث فيقول عندي كذا وكذا
جارية ولا يجوز ان يقال كذه كما لا يقال حبذه هند وعند الفقهاء اذا قال من له معرفة بكلام العرب لفلان علي كذا وكذا درهما لزمه احد
وعشرون درهما لانه اقل الاعداد المركبة وان قال له علي كذا كذا درهما لزمه واحد وعشرون درهما لكونه اول مراتب العدد المعطوف وذاك
المقر بالشيء المبهم لا يلزمه الا اقل ما يحتمله اقراره ويحتمل عليه اعترافه كما اذا قال له علي دراهم لزمه الثلاثة لانها اول الجمع **ويقولون**
في المضارع من نحر ينحر بكسر الحاء والصواب فتحها كما يقال نحر ينحر ومن اصول العربية انه اذا كانت عين الفعل احد
حروف الحلق التي هي الهمزة والهاء والعين والحاء والغين والخاء كان الاغلب فتحها في المضارع نحو سال يسأل وذهب يذهب
ونعب ينعب ونحر ينحر وقد شذ بعضها فجاء بالكسر نحو نزع ينزع ... اورد الفعل منه ما شذ من اصله وتدر عن رتبته **ويقولون**
في تصغير مختار مخيتير والصواب مخير لان الاصل في مختار مختير فالتاء فيه تاء مفتعل التي لا تكون الا زائدة وتدل على زيادة في
هذا الاسم اشتقاقه من الخير ومن حكم التصغير حذف هذه التاء فلهذا قيل مخير ومن حوص من المحذوف في مختير وقد غلط الاصمعي في
تصغير هذا الاسم غلطا اوقع تطويل الاوراق ونما قلة الرواة في الافاق وذلك ان ابا عمرو الجرمي حين قدم الى بغداد نقل عن الاصمعي على
اشفاق ان يعرف وجوه اصلها عنده وبعير السوق له فاصل الفكر مما يعض منه فلم يرى الا ان يرهقه جانبا من العيد فاتاه في حلقته وقال كيف
تنشد قول الشاعر • فذكرا جنان الوجوه تستقرا • فاليوم حين بدان للنظار او حين بدين فقال له بدأن قال اخطأت فقال بدين فقال
غلطت انما هو حين بدون اي ظهرت فاستزها ابو عمرو في نفسه وفطن لما قصده به واستثنا بابا الى ان تصدر في حلقته واخف الجمع به فوثب عليه
وقال له كيف تقول في تصغير مختار فقال مخيتير فقال اف لك من هذا القول اما تعلم ان اشتقاقه من الخير وان التاء فيه زائدة ولم يزل
يعلط ويشنع بها الى ان انفض الناس من حوله **ويقولون** دستور بفتح الدال وقياس كلام العرب فيه ان يقال بضم الدال كما يقال
بهلول وعرقوب وخرطوم وجمهور ونظائرها مما جاء على فعلول ولم يجئ في كلامهم صعلوك بفتح الفاء الا صعفوق وهو اسم قبيلة باليمامة قال
فيهم العجاج • من آل صعفوق واتباع اخر • وبمثل هذا الوهم قولهم الطرسوس بفتح الطاء والصواب كسرها كما يقال اسكوب واسلوب
... لم يقع في كلام العرب الحرف باء ولا تعتبر اشعار قول الشعراء ونقيض هذه الاوهام قولهم لما يليق العود ولما يقيت سعوط ولما
يبقى مقصوص فيضمون اوائل هذه الاسماء وهي مفتوحة في كلام العرب كما يقال ترود وسعوط وسقول ومما يشكل هذا الوهم تلبيد والتحتية
وجرجير بفتح اوائلها وهي على شاكلة كلام العرب الكسر اذ لم ينطق في هذا المثال الا بفعليل بكسر الفاء كما قالوا جبديد وقطمير وشطرية
وشنديد وذكر قلت بعض اهل البيان قول الكتاب لكسر الجيم بالمستحق التاء ممنا وهو المصير وان الصواب كسرها كما يقال مكية ويرمنية

وعلى مقياس هذه الفضيحة جبت ان يقال في اسم المراة بلقيس بكسر اليا كما قالوا في تعريب برجيس وهو اسم النجم المعروف بالمشتري وبجليس بكسر الباء الان كل ما
عرب يلحق بمثائل في ابنية العرب واوزان اللغة وعلى ذكر بلقيس فاني قرأت في اخبار سيف الدولة بن حمدان انه لما انشده الغالب ابيات
وصفا ووصيفه وفيهم كل واحد درة وطلب بن مثال مصرو الشام فكتب اليه في الجواب لم تعد ما ذكرته في الخلافين خلفا الا وما لك في الولد
مولنا شمسا وبدرا اشرقت • بما لدنيا الطلعة الجديدين • وبنا الماثلة او وحش ابو بسف • وغزالو هي بحر بلقيس • هذا ولم تقع ذلك وحيد
بحصن المال وهو نفيس • اتيا الوصيفة وهي نخل مبدرة • واتى غلو الوصيف الكيس • وكتب شاما الحادث حوكه مصر ولذلك حسن تقبل
فعند الناس حوده الماكول والمشروب والمنكوح والملبوس فلما قراه سيف الدولة قال لقد احسنا الا في لفظة المنكوح اذ ليست مما يخاطب
الملوك وهذا من بدائع نقد الملح وشاهده كلا الطرفين **ويقولون** كلا الرجلين خرجا وكلتا المراتين حضرتا والاختيار ان يوحد الخبر
فيهما فيقال كلا الرجلين خرج وكلتا المراتين حضرت لان كلا وكلتا اسمان مفردان وضعتا لتاكيد الاثنين والاثنتين وليسا بمثنيين وليقع
لاختيار عنهما كما يخبر عن المفرد وبهذا نطق القران في قوله تعالى كلتا الجنتين آتت اكلها ولم يقل آتتا وعليه قول الشاعر كلانا غني عن اخيه حياته
وقال من ثوى الجنون لو منعنا الحشد • وسند قول الاخر كلانا غني عن اخيه حياته • ونحن اذا متنا اشد تغانيا فقال الاول وكلانا ولم يقل غنيان وقال الاخر
كلانا فوق ولم يقل ... فان وجد في بعض الاخبار تثنية خبر عن كلا وكلتا فهو محمول على المعنى او لضرورة الشعر **ويقولون** انت تكرم علي بفتح التاء
وضم الراء والصواب تكرم بفتح التاء والراء لان الاصل فيه تتكرم ومن اصول العربية ان كل ما جاء في الافعال الماضية على مثال تفعل بالتشديد
فمضارعه على يتفعل نحو تحسن يتحسن وتطرف يتطرف وانما خففت بين التين المستثقلتين في هذا النوع ولم يخالف بناء الماضي للمضارع فيه الموضوع على هذه الشاكلة
وذلك ان حذف العين جعل سبيلا على اصل الطبيعة فلو خففت او كسرت لذهب ذلك المعنى **ويقولون** نهر بفتح العين فيوهمون فيه كما وهم
الحريري في قوله اطالما بفتح حيث اتجها • نهت كما تعلى الدأب النهب • طلب سيرا او نستعمل بعلانيته • اهزمت ما او نستغني من اللب
والصواب فيه نهب باسكان الهاء كما قال الشاعر • وابطلت البائد او ومقطا • ومات تري في حدا ايام شتا • جعلت لما ذلك الجمع ما سلاء
فاسيلت والحمل بحال ... وتظير هذا الوهم قولهم لداء العرض في البطن المغص بفتح الغين فيغلطون فيه لان المغص بفتح الغين هو خيار الابل
بدل عليه قول الراجز انت وهبت هجمة جرجورا اذنا وخزا مغصا حوراء الجرجور العظام من الابل والحور الغزيرات للدر فاما اسم الداء فهو
المغص باسكان الغين وقد مغص ومغص بالشيء واما المعض بالعين المعجمة فهو وجع يصيب الانسان في عصب الشيء وقد الغرب ان هو بن صدر
مثل المغص فيقال كذلك ... **ويقولون** هو سداد من عوز فينطقون
بفتح السين كما لحن هشيم الحديث فيها والصواب ان يقال بالكسر وجاء في اخبار النحويين ان النضر بن شميل لما اراد استفادة افادة هذا الحرف
الف درهم وسياق خبره ما اخبرنا به ابو علي بن احمد التستري عن جيبه القاضي ابي الحسن عبد العزيز بن محمد العسكري عن ابي احمد الحسن بن سعيد العسكري
الصوفي عن ... ابراهيم بن حامد عن محمد بن ناصح الاهوازي قال حدثني النضر بن شميل قال كنت ادخل على المامون في سمره فدخلت ذات ليلة وعلي
قميص مرقوع فقال يا نضر ما هذا التقشف حتى تدخل على امير المؤمنين في هذه الخلقان فقلت يا امير المؤمنين انا شيخ ضعيف وحر مرو شديد فانبرد
بهذه الخلقان قال لا ولكنك متقشف ثم اجرينا الحديث واجرى هو ذكر النساء فقال حدثنا هشيم عن مجالد عن الشعبي عن ابن عباس قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم
اذا تزوج الرجل المراة لدينها وجمالها كان فيها سداد من عوز فاورده بفتح السين قال فقلت صدق يا امير المؤمنين هشيم حدثنا عوف بن ابي جميلة
عن الحسن عن علي بن ابي طالب قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم اذا تزوج الرجل المراة لدينها وجمالها كان فيها سداد من عوز قال وكان المامون متكئا
فاستوى جالسا وقال يا نضر كيف قلت سداد قلت لان السداد هاهنا لحن قال او تلحنني قلت انما لحن هشيم وكان لحانة فتبع امير المؤمنين لفظه قال فما
الفرق بينهما قلت السداد بالفتح القصد في الدين والسبيل والسداد بالكسر البلغة وكل ما سددت به شيئا فهو سداد قال او تعرف العرب ذلك قلت نعم هذا
العرجي يقول اضاعوني واي فتى اضاعوا • ليوم كريهة وسداد ثغر • قال فقال المامون قبح الله من لا ادب له واطرق مليا ثم قال ما مالك يا نضر قلت
اريضة لي بمرو اتصابها واتمززها قال افلا نفيدك مالا معها قلت اني الى ذلك لمحتاج قال فاخذ القرطاس وانا لا ادري ما يكتب ثم قال كيف تقول اذا
امرت ان يترب قلت اتربه قال فهو ماذا قلت مترب قال فمن الطين قلت طنه قال فهو ماذا قلت مطين قال هذه احسن من الاولى ثم قال يا غلام تربه وطينه ثم صلى
بنا العشاء وقال لخادمه تبلغ معه الى الفضل بن سهل قال فلما قرأ الفضل الكتاب قال يا نضر ان امير المؤمنين قد امر لك بخمسين الف درهم فما كان السبب
فاخبرته ولم اكذبه فقال الحنت امير المؤمنين فقلت كلا انما لحن هشيم وكان لحانة فتبع امير المؤمنين لفظه وقد تتبع الفاظ الفقهاء ورواة الاثار ثم امر
لي الفضل بثلاثين الف درهم فاخذت ثمانين الف درهم بحرف استفيد مني قال الشيخ الرئيس ابو محمد وقد اذكرني هذا المثل ابياتا انشدنيها احد ابناء
الادباء لمن ... • يجب بذكر في دار البلى • كلما اشتق بحور ونصر • وادا ما الشيء حسب يجب
عنصر الموت بكرب وقلق • ... اذا ما اهتزي • واذا ابات ذي ... • فاذا سيق الى الحنظل ...

لبني اغلبت سنة ... منجيبين شرا وكادا المعز ... قد ربحتنا سفينة فاسدة عوضا منه اذا البيع خسر **ويقولون** انطلق من حيث ذرق وكلام
العرب انقطع من حيث زلق اي من حيث ضعف ومنه قيل للضعيف الرأي ركيك وفي الحديث ان الله تعالى ليبغض السلطان الركاكة **ويقولون** [illegible]
بنات والصواب ان يقال نوى لان الفعل منه انوى وكان الفاعل منه على وزن مفعل كما يقال ارخى الستر فهو مرخ واغلى الماء فهو مغل ومن اصل اللغة ان كل
ما كان متحركا وسمي فعيل منه افعل وما كان منه من فوعل [illegible] والاسم منها [illegible] وقيل [illegible] ويم وتطيرها ابن
اللغتين في قولهم [illegible] **ويقولون** قاما الرجلان وقاموا الرجال فيلحقون الفعل علامة التثنية
والجمع وما يتبع ذلك الا في لغة ضعيفة لم ينطق بها القرآن ولا اخبار الرسول عليه السلام ولا نقل عن الفصحاء ووجه الكلام توحيد الفعل كما قال [illegible]
قال رجلان وفي الجمع اذا جاء [illegible] فاما قوله تعالى واسروا النجوى الذين ظلموا فالذين بدل من الضمير الذي في قوله اسروا وقيل [illegible]
[illegible] وكذلك قوله تعالى ثم عموا وصموا كثير منهم فكثير بدل من الضمير الذي في قوله عموا وصموا فان تأخر الفعل الحق علامة التثنية والجمع
الرجلان قاما والرجال قاموا ويكون الالف في قاما والواو في قاموا اسمين مضمرين والفرق بين الموضعين انه اذا تقدم الفعل كانت علامة [illegible]
[illegible] في الفعل وان اخرت الفعل صار الفاعل [illegible] مبتدأ [illegible] فلو افرد الفعل [illegible]
[illegible] **ويقولون** [illegible] والصواب ان يقال [illegible] لان العرب تقول لكل [illegible]
[illegible] **ويقولون** [illegible] اشتد [illegible] وهجها اذا اعظم [illegible] الفصل [illegible]
[illegible]
[illegible] وحكى ابو الفتح عبد وس بن محمد الهمذاني [illegible] سنة [illegible] وسبعين واربعمائة [illegible]
ابا القسم بن عباد [illegible] فقال له [illegible] فقال له الصاحب [illegible]
عليه قال الشيخ الرئيس ابو محمد [illegible] الصاحب [illegible]
فلتكن [illegible] الفضلاء [illegible] **ويقولون** [illegible] فيوقعون الضمير المتصل بعد الا كما يوقع [illegible]
في مثل قولك ما جاء القوم غيرك فيوهمون فيه كما وهم ابو الطيب في قوله [illegible] والصواب ان لا يوقع
بعد الا الا الضمير المنفصل كما قال تعالى امر الا تعبدوا الا اياه [illegible] الاسم الواقع بعد غير لا يقع الا مجرورا بالاضافة [illegible]
لا يكون الا متصلا ولهذا امتنع ان ينفصل [illegible] الاسم الواقع بعد الا [illegible]
[illegible] الكلام [illegible] الفاصل والمفعول [illegible]
مثل من [illegible] الا اياه [illegible] عمرو بن معدي كرب [illegible]
[illegible] **ويقولون** [illegible]
الضمير المتصل [illegible]
[illegible] اذا [illegible] في كبدي [illegible] الماء [illegible]
[illegible] قالت [illegible]
[illegible] القائل اذا وجدت اوار الحب في كبدي [illegible]
[illegible] **ويقولون** [illegible]
امرأة مشكورة [illegible] فيلحقون [illegible] لان هذه [illegible] انما تدخل على فعول اذا كان بمعنى مفعول [illegible]
[illegible] فاما اذا كان فعول بمعنى فاعل نحو صبور الذي بمعنى صابر [illegible] فيمتنع من الحاق [illegible]
على لفظ مذكره كما قال الشاعر [illegible] وقد ذكر النحويون [illegible] امتناع الهاء من [illegible] الصفات
[illegible] الصفات [illegible] في قولهم امرأة صبور [illegible]
[illegible] المذكر في قولهم رجل علامة [illegible]
[illegible] من فعول بمعنى فاعل [illegible]
لان [illegible] في اصول العربية [illegible] في اخبار النحويين ان ابا عثمان المازني [illegible]
[illegible] بمعنى فاعل [illegible]
وانما هي فعول التي بمعنى فاعلة لان الاصل فيها [illegible] ومن اصول التصريف انه متى اجتمعت الواو والياء في كلمة وسبقت احدهما بالسكون قلبت الواو ياء

وأوقعت الياء في الياء كما قالوا شويت اللحم شيا وكويت الدابة كيا والاصل شويا وكويا وكما قالوا ايام والاصل ايوام [illegible]
[illegible] الاصل [illegible]
[illegible] **ويقولون**
[illegible] فيخرجون اللفظ والمعنى [illegible] والصواب [illegible]
اذا اجتهد الحاكم فاخطأ فله اجر [illegible]
[illegible] والاسم منه الخطأ [illegible] وما كان لمؤمن ان يقتل مؤمنا الا خطأ [illegible]
[illegible] والاسم منه الخطيئة والمصدر الخطء بكسر الخاء [illegible] كان خطأ كبيرا قال الشيخ الرئيس ابو محمد [illegible]
اللفظين [illegible]
[illegible] والخطيئة [illegible]
[illegible] **ويقولون** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **ويقولون** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **ويقولون** [illegible]
[illegible] ابو عمرو بن العلاء [illegible]
[illegible] **ويقولون** [illegible]
[illegible] ابو الاسود الدؤلي دخل على عبيد الله بن زياد [illegible]
[illegible]
[illegible]
ويقولون [illegible] **ويقولون** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

من اجتلاب الهمزة لها وادخالها عليها وهذه التاء المتطرفة في بنت واخت هي تاء اصلية تثبت في الوصل والوقف وليست للتانيث على الحقيقة لان تاء
التانيث يكون ما قبلها مفتوحا كالميم في فاطمة والراء في شجرة الا ان تكون الفا كالالف في قطاة وقناة ولما كان ما قبل التاء في بنت واخت ساكنا
[illegible]
اني اريد ان انكحك احدى ابنتي هاتين [illegible]
[illegible]

اذ لا [illegible] حتى [illegible] الريح فاضطربا ويقولون جرى الوادي فطم على القليب [illegible] في هذا المثل فطم على [illegible]

وهو [illegible] الى [illegible] وهذا المثل [illegible]

[illegible] ويقولون [illegible]

[illegible]

[illegible]

ويقولون [illegible]

[illegible]

[illegible] ويقولون [illegible]

[illegible] ويقولون [illegible]

[illegible] ويقولون [illegible]

[illegible]

[illegible] ويقولون [illegible]

[illegible] ويقولون [illegible]

[illegible] ويقولون [illegible]

[illegible] ويقولون [illegible]

[illegible] ويقولون [illegible]

[illegible]

ويقولون بلت الشيء فيعدّون اللازم بغير حرف التعدية ووجه الكلام ان يقال ابلت الشيء او بلت به فيعدّى بهمزة النقل او بالباء كما تقول العرب [illegible]

[illegible] والسائل عندهم هو الرفيع [illegible] الفاضل [illegible]

وحكى ثعلب عن ابن الاعرابي [illegible]

[illegible] وذكر بعض اهل اللغة ان من [illegible]

[illegible]

ويقولون [illegible]

[illegible]

ويقولون [illegible]

[illegible]

ويقولون [illegible]

[illegible]

[illegible]

ويقولون [illegible]

[illegible]

ويقولون [illegible]

[illegible]

ويقولون [illegible]

[illegible]

ويقولون بلت الشيء فيحذفون اللام عن حرف التعدية ووجه الكلام ان يقال ... الشيء او ... فيعدونه بهمزة النقل او بالباء كما تقول العرب ...

[illegible]

[illegible]

فهو بخيل وقد غالطهم بقولهم [illegible] في كلام العرب والله لقد قلت حتى مللت [illegible]
الا تقولوا [illegible] ان لا تقولوا [illegible] قول بعض العرب [illegible] والحكم [illegible]
[illegible]
الانصات اليه. ويقولون فلان في رفهنية والمسموع عن العرب هو في رفاهية ورفاهة [illegible] كما قالوا طواعية وطواعة وكراهية وكراهة
[illegible] واشتقاق لفظة الرفاهية من الرفه [illegible] الابل كل يوم [illegible]
لفظة الرفهنية [illegible]
[illegible]
[illegible]
المتفقة. ويقولون لمن يبيع [illegible] اللبن هو المشروب [illegible] هو مصدر [illegible]
[illegible] الاعشى في قوله [illegible]
رضيع لبان ثدي ام تقاسما باسحم داج عوض لا نتفرق [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ويقولون [illegible]
[illegible]
[illegible] ويقولون الحمد لله الذي كان كذا وكذا [illegible]
[illegible] الحمد لله الذي كان كذا وكذا [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ويقولون فلان [illegible]
[illegible]
[illegible] ويقولون لما يخرج من الكرش [illegible]
[illegible] ويقولون [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ويقولون ثلثة شهور وسبعة بحور والاختيار ان يقال ثلثة اشهر وسبعة ابحر [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ويقولون [illegible]
[illegible]

[illegible] ولا وجه لهذا الكلام [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ويقولون [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ويقولون [illegible]
[illegible] ويقولون [illegible]
[illegible]
[illegible] ويقولون [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ويقولون [illegible]
[illegible] كلام العرب [illegible]
[illegible]
[illegible] ويقولون جاء القوم باجمعهم [illegible]
[illegible]
[illegible]
ويقولون لمن انقطعت حجته مقطع بفتح الطاء والصواب ان يقال [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ويقولون [illegible]
[illegible] ويقولون [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ويقولون [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
قال الشيخ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ويقولون [illegible]
[illegible]

[illegible]

... ويقولون ... [illegible]

... ويقولون ... [illegible]

... ويقولون ... [illegible]

[illegible]

... ويقولون ... [illegible]

... ويقولون ... [illegible]

[illegible]

[illegible]

ويقولون [illegible]

ويقولون [illegible]

ويقولون [illegible]

ويقولون [illegible]

ويقولون [illegible]

ويقولون [illegible]

ان المصغر بمنزلة الموصوف اذ لا فرق بين قولك ثويب و ثوب صغير وصفات المذكر الذي لا يعقل تجمع بالالف والتاء نحو السيوف المرهفات والجمال [illegible]
الشاعات [illegible] ومن حكم هذا النوع من المذكر الجمع بالالف والتاء ان [illegible]
ثلاث [illegible] لان الاعتبار في باب العدد باللفظ دون المعنى [illegible]
[illegible] لان واحدها [illegible]

[illegible]

وكذلك يكتبون الرحمن بحذف الالف في كل موطن واما حذف الالف منه عند دخول لام التعريف عليه [illegible]

[illegible] ان يكتب الحرف بحذف الالف مع لام التعريف [illegible]

صالح [illegible] كقولك زيد صالح [illegible]

[illegible]

بحذف الالف [illegible] واثبات الالف [illegible]

ثلاث فان افرد [illegible] الالف [illegible]

لا [illegible]

لان علامة [illegible] كتبهم الحيوة والصلوة والزكوة بالواو في كل موطن [illegible]

[illegible]

[illegible] في كل ما موصولة [illegible]

[illegible] الذي [illegible]

الذي [illegible] لان تقدير الكلام ان الذي [illegible]

[illegible]

[illegible] الواحد [illegible]

[illegible]

[illegible] الوصل [illegible]

للاستفهام [illegible]

[illegible] الالف [illegible]

[illegible]

[illegible] الشرطية [illegible] النون في كل موطن [illegible]

[illegible]

ان المحققة [illegible] ادغام النون [illegible] الشرطية [illegible]

[illegible]

[illegible] الموطنين [illegible]

[illegible] في الاصل [illegible]

[illegible]

[illegible] الاستفهام [illegible]

[illegible] الواحدة [illegible] بواو واحدة [illegible]

[illegible] بواو واحدة [illegible]

[illegible] بواوين [illegible]

[illegible] بواوين [illegible] بواو واحدة [illegible]

بواو واحدة [illegible]

[illegible]

[illegible] بواوين [illegible] على الالف [illegible]

[illegible] الواوين [illegible]

[illegible]

كان [illegible] بواو واحدة [illegible] المقصورة بالالف [illegible]

يكتب بالياء [illegible] الثلاثي [illegible] الالف [illegible] كتب بالياء [illegible]

[illegible] التثنية والجمع [illegible] بالالف [illegible]

[illegible] بالياء [illegible]

المقصور على الثلاثي كتب بالياء [illegible] بالالف [illegible]

[illegible] الاسماء المقصورة [illegible]

بالياء [illegible]

[illegible] الافعال [illegible] الاسماء المقصورة [illegible]

[illegible]

[illegible] الالف [illegible] الافعال [illegible] على الثلاثي بالياء [illegible]

[illegible]

[illegible]

بالياء [illegible]

[illegible] موصولين [illegible]

[illegible] من الحذف [illegible] الوصل عوضا من الادغام [illegible]

الاصابة [illegible]

[illegible] في الموطنين [illegible] الكتاب [illegible]

[illegible] القرآن [illegible]

السلام [illegible] الشيخ الرئيس ابو محمد [illegible] الاوهام [illegible]

[illegible] هذا الكتاب [illegible]

الاوهام [illegible]

[illegible] هذا الكتاب [illegible]

[illegible] بالاصابة [illegible]

[illegible]

[illegible]

كتاب المرصع فى الكنى

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله المنزه عن الآباء والامهات المقدس عن البنين والبنات
الممتنع بنور جلاله عن ادراك الحواس والاحاطة بالجهات المتعالي بعظمة كماله عن حدوث المبادي ونقص الغايات
غافر الذنب وقابل التوب ذي الطول رفيع الدرجات الذي يجزي الحسنة بعشر امثالها ويعفو عن السيئات
احمده حمد [illegible] اشرف المراتب واقصى الغايات [illegible] الطف المواهب واكمل الصلات واشهد
ان لا اله الا الله واشهد ان محمدا عبده ورسوله شهادة تنقل شاهدها من ذل المعاصي الى عز الطاعات [illegible]
الضلال [illegible] الشبهات واصلي على نبيه المختار صلوة [illegible] سبل الهدى من الضلالات [illegible]
[illegible] وعلى آله واصحابه وازواجه الطاهرين الطيبين والطيبات **اما بعد** فان العلماء في سالف الدهر
[illegible]

[illegible]

لاحترام المكنى بها واكرامه وتعظيمه كيلا يصرح في الخطاب باسمه ومنه قول الشاعر اكنيه حين اناديه لاكرمه
ولا القبه والسوءة اللقبا وهذا مختص بالانسان دون غيره وهو الاصل ولهذا المعنى ان اصل سبب الكنى في العرب
ان ملكا من ملوكهم الاول ولد له ولد توسم فيه امارات النجابة فشغف به فلما نشا وترعرع وصلح لان يؤدب
ادب الملوك احب ان يفرد له موضعا بعيدا من العمارة يكون فيه مقيما يتخلق باخلاق مؤدبيه ولا يعاشر من يضيع عليه
بعض زمانه فبنى له في البرية منزلا ونقله اليه ورتب له من يؤدبه بانواع الاداب العلمية والملكية واقام له ما يحتاج اليه

[illegible]

أضيفت الأبناء والبنات لغير الأناسي سواء كانت لحيوان أو جماد فإنها تجمع مذكره ومؤنثه على بنات فيقال في ابن اللبون وابن المخاض وابن آوى وابن عرس وابن دأية وابن الطود بنات اللبون وبنات المخاض وبنات آوى وبنات عرس وبنات الطود

[illegible]

مقصود الكتاب وهو مرتب على حروف المعجم وهي ثمانية وعشرون حرفا

حرف الهمزة

الآباء

[illegible]

يحمي الفصيل الجرب تحتك بذكره كا تحتك بالجذل الذي ينصب للجربى ابن اقوال هو الرجل المنطيق البليغ [illegible]

[illegible]

البنات

[illegible]

بنات اوبر [illegible]

[illegible]

[illegible]

الأذواء

[illegible]

الذوات

[illegible]

موضع ظعن عنه صخر بن عمرو اخو الخنساء ويرد في الشعر كثيرا والاثل نوع من الطرفاء وهي في بلاد تميم اغزى بن ثعلبة وكانت لهم بها وقعة مع بني اسد **ذات اجدال** موضع بالمعين عند بدر وصلى به النبي صلى الله عليه وسلم عند قصده بدرا ودفن عنده عبيدة بن الحرث بن عبد المطلب قتل شهيدا بيدر **ذات اخطار** موضع قال الشاعر يصف الذئب الذي علي ذات اخطار كالاكمة ونبت بها **ذات الرام** اكمة دون الحزاب لبني ابي بكر **ذات الرجاء** هي قارة تعطف منها الارحاء **ذات الاساود** موضع قال مزرد تاوه شيخ قاعد وعجوزه حرببين بالصلعاء ذات الاساود والاساود الحيات **ذات الخيس** هي الرخمة قال الكميت وذات اسمين والالوان شتى تحمق وهي كيسة الحويل **ذات الاصابع** موضع قال حسان بن ثابت الانصاري

عفت ذات الاصابع فالجواء الى عذراء منزلها خلاء ديار من بني الحسحاس قفر تعفيها الروامس والسماء **ذات الاصاد** هو الموضع الذي كان عاية في الرهان بين داحس فرس قيس بن زهير العبسي والغبراء فرس حذيفة بن بدر الفزاري وبسببها كانت الوقعة المشهورة في العرب المعروفة بداحس والغبراء ودامت بينهم اربعين سنة وفيها يقول قيس

كما لاقيت من حمل بن بدر واخوته على ذات الاصاد هم فخروا علي بغير فخر وردوا دون غايته جوادي

وسندها لقنا الطعن وجنة لئلا يسبق وبذلك وقعت الحرب بينهم والاصاد اكمة كثيرة الحجارة بها جبل **ذات الاسم** رجبة من حجارة والرجبة تصغير رجم وهي الحجارة التي يجعل بعضها فوق بعض **ذات الاطباق** هي التي تكون مع الكرش وفيها العفيفة **ذات اطلاح** موضع من ناحية الشام على ليال من البلقاء وقيل موضع من وراء وادي القرى **ذات الافلد** هو جبل بعمان **ذات الاكارع** هي اسم قصيدة رائية للفرزدق والشاعر من جيد شعره اولها

عزفت باعشاش وما كدت تعزف وانكرت من حدراء ما كنت تعرف

ذات الاكيراح موضع بالعراق به دير يقال له دير خنشة وفيه يقول ابو نواس يا دير خنشة من ذات الاكيراح من يصح عنك فاني لست بالصاح **ذات اوشال** موضع بطريق الشام به مياه قليلة والاوشال جمع وشل وهو الماء القليل قال معقر بن صخر سلمان بن اللبن

اقول لركب صادرين لقيتهم قفا ذات اوشال ومولاك قارب قفوا اخبروني عن سليمان انني لمعروفه من اهل ودان طالب فعاجوا فاثنوا بالذي انت اهله ولو سكتوا اثنت عليك الحقائب

ذات اوغال هي هضبة بها بئر والاوغال جمع وغل وهو امرؤ القيس وخيب سلمى لا تزال كعهدنا بوادي الخزامي وعلى ذات اوغال وقيل هو جبل بين عليين في نجد

حرف الباء **الآباء** **ابو بحر** هو الشرطان **ابو بحير** هو التيس **ابو الحصين** هو الثعلب وقيل ابو الحنبص قال وهو الضبع **ابو الجزري** هو الحية **ابو البدر** هو جنس من التمر يسمى الحارثا **ابو الذوائب** هو ذو الآراء المختلفة بدولة التي بعد التي واحدها بدأ وايضا قطاة **ابو براقش** هو طائر يسمى الشوال **ابو براقش** طائر يتلون الوانا له ست قوائم يضرب به المثل في التنقل والتحول قال اسعد كابي براقش كل لون لونه يتحول ومنهم من يشبه الاخيل لتلونه **ابو برائل** هو الديك والبرائل الذي يرتفع من ريش الطائر في عنقه وينفشه الديك للقتال وقيل ان للديك خاصة **ابو البركات** هو شهر رمضان **ابو بريد** هو القعقع **ابو بريص** يعني الباء هو الوزغ وهو ذو سام ابرص **ابو بريص** **ابو البشر** هو آدم عليه السلام والنطراء لادم والنسرة على حلد الانسان **ابو البغير** بكسر الباء وسكون الغين هو التشرز وهو غدوت لالف واللام المفل **ابو بصير** هو كنية الاعمى الاصل فيه ان يتكرهون وائل البكرى اي برو وهو تصغير شبيلة الكذاب فتح وجهه فسمى فكني ابا بصير على العكس وكان الاعمى يكنى ابا بصير وهو كنية الكلب ايضا **ابو النظام** هو فرس معروف من اولاد الاعوج وتسمى ايطان الحج **ابو الجهل** هو المارة الثابت لطولها **ابو البلاد** هو الذي ينزل في اي المواضع شاء لامنع لعزه ويجوز ان يكون الذي يقطع البلاد المخوفة التي لا تسلك لجراءته وقد ابيرحل الامور **ابو بلعشا** طائر معروف صغير قصير الجناح طويل الذنب **ابو البنات** هو شعيب بن الحرث بن عمرو بن زيد بن ضبيعة صحابي قتل يوم بدر شهيدا **ابو البهلول** هو الزرزق **ابو البيت** هو صاحب المنزل وربه والزوج ايضا ويطلق على الذي نزل عليه الاضياف **ابو البيض** هو الظليم ذكر النعام **ابو البيضاء** هو الحبشي وغيره من السود ابن على التضاد

الامهات **ام بيرة** هي النعجة **ام تبرد** هي الكبة **ام بيضر** هو القنبيط **ام بعرة** هي الضبع من التعدي وهي الشرق والنشيد والنغرين لجعرها الارض وجعيتها **ام بكر** هي الناقة ولدت بطنا واحدا **ام البلاد** هو اسم يقع على اشهر مدن كل طرف واقليم واعظمها التي يكون اها في بلاده منها كما يقال بغداد ام العراق ودمشق ام الشام **ام البلين**

ويقال ام المليون **الجبل** هي الداهية وهي المنية ايضا قال هاني بن مسعود ان كنت رغلة الملك العلون حوتها قد **ام البنين** هي بنت ربيعة بن عمرو بن عامر بن فارس الضحيا يضرب بها المثل في النجابة فيقال انجب من ام البنين ولدت الاسنة وهو عامر بن مالك بن جعفر بن كلاب وفارس قرزل وهو الطفيل والد عامر بن الطفيل الفارس المشهور وقرزل فرسه وربيع المقترين وهو ربيعة ونزال المضيق وهو سلمى ومعود الحكماء وهو معاوية ويعرف بالوضاح وممن يسمى ام البنين بنت عبد العزيز بن مروان امراة الوليد بن عبد الملك وكانت من جلة النساء وهي التي قالت للحجاج لما دخل عليها كلاما اما مدوا فقعدوا وفي آخره قائل اهذا القائل وقد نظر اليك وسنان من آلة الحرب ورتبه بين كتفيك

اسد علي وفي الحروب نعامة فتخاء تنفر من صفير الصافر هلا برزت الى غزالة في الوغا بل كان قلبك في جناحي طائر

ام تبين هو الكنانة ويعرفها التهام **ام تنوب** هي الناقة والنوجيلة ولدها اذا مات اوذبح حتى تعطفت عليه الناقة لبدر لبنها **ام البيت** هي زوجة الرجل وصاحبة المنزل **ام النيص** هي النعامة وقد تقدمت في الاباء **ام نعجاء** هي القدر نسبت للتي تبيض

الابناء **ابن احاح** تقول العرب غاط بن غاط يضرب للمحرف احتلط فلا يستدرك فيه والغاط الحوت به اذا اراد تكذيبه وهو من غاط في الحوم يغوط ويغبط اذا دخل فيه يقال هذا رمل تغوط فيه الاقدام اي تغرص وغاط بن زاب قاص من نظاميطو اذا التبع **ابن تحديث** يقال للخبير الحاذق فيه هو ابن تحديث وهو من يخد بالمكان اذا اقام به ولزمه ويسمى به الحرباء للزومه الفلوات والقفار قال الطرماح يصف المفازة والحرباء فيها ابن تحديثها بكاد تدسيه وقد النهار اذا استذار الضحى كالشهد عين المشي وسويقد ذو الاذان قال الكميت سويحقة الارض التي يجهلونها اذا شتة الحرباء منها الحروق **ابن تحداث** الحمن وذو العلام المستديم شبه بالحرباء المصطحم عند ارتفاع الآل في الهاجرة فاترك فيها العقير كبيرا **ابن بحت** هو حمار مشهور بالطائف قال ابو ذؤيب الهذلي ولوانت ماعندا ابن بحرة عندها من الخمر لم تبلل لهاني ناجل الناظل كوز بكاله الحمر وهو ما يبقى في اسفل المكيال من بقية الحمر **ابن اللبدة** هو اول يوم من الشهر **ابن الاقور** اسم عمرو وهو من فتاك العرب يضرب به المثل في العدو ويقال اعدى من ابن براق قال تابط شرا

ليلة صاحوا واغروا بي سراعهم بالجبتين لدى معدى بن براق ويقال في المثل ايضا اعدى من ابن البراقة الهند اي الساعد **ابن مسوح** هو الداهية ويقال ابن مرح والبرح الشدة والاذى والتبريح المشقة **ابن بريح** هو الداهية ايضا قال كثير ملا القلب من كبراها بعد هجرة ولقيت من صغراها ابن بريح ويسمى الغراب ابن بريح لانه يبرح بالنعيب الى ما ياتي غلظه ونعرذ بتبرة **ابن بزة** هو الخبز لا شبع **ابن البرق** هو معرفة لا تنصرف **ابن البرولي** هو الذي تزوجت امه بعد ابيه وقيل هي التي تزوج وقد [illegible] **ابن البطة** قرية من قرى الشام **ابن بطنه** هو الذي اكثر همه ما يدخل بطنه من الشهوات **ابن بغنط** يقال للعارف بالشيء هو ابن بغنطه بعرانبائه والتاء المتلمس ان بحذيه والبعنط الوادي واكثره اصناطا والعنط كل شيء [illegible] **ابن بغشتي** هما قيس وذبيان قبيلتان مشهورتان **ابن البغيبة** هو ابن الاسقر **ابن بقيع** هو الكلب تصغير بقيع او ابقع **ابن بقيلة** جاهلي قديم من المعمرين يقال انه عاش ثلاثمائة وخمسين سنة وادرك الاسلام ولم يسلم وعاش الى ان عرا خالد بن الوليد الحيرة في خلافة الصديق واسمه عبد المسيح بن عمرو بن بقيلة وكان يقال له ابن بقيلة وهو القائل ابيانا كنت على قرية خلت الدهر انظر حالي وبلت من المنى فوق المزيد وكان تحت الاسود وكالحبشي فلم احفل بنفسي ونودي وكونت امال الشرب الثريا ولكن لا سبيل الى الخلود ويقال لان الاسد ابن بقيلة

ابن بكرة هو المحور الذي تدور البكرة عليه عند الاستقاء قال ابو العتيل يصف ناقته

ويرفع ناباها صريف بمن كرع على الزور لم يقبس حبل لحا بنا العريف صوت الناب والزور بنزل قديمة والجبل الحجر والحام حشمة تربطه تعقب البكرة اذا انشق فترعى بالحبل لئلا تصوت شبه صريف نابها بصرير محور حديد لا يفتاشد صرير **ابن البلد** هو العارف بالطرقات وقيل هو العابد نفسه العارف بالمشدد قال زهير يذكر عيرا واتانا **ابن الحصية** يقال فلان ابن بوتبوته وصاحبها عارفا حافظا خبيرا ابن نجادها ورزدها [illegible] الشدة قائمة بالرصد الابرار اذا كان عالما خبيرا كما يقال ابن [illegible] واللؤلؤ الاصل وفلان بيت لؤلؤ حاذق وهو لؤلؤ الكرم **ابن التبوج** هو ولد الثعلب والتبوج من اسماء الذكر ومن امثالهم ابن توجلك من بنيه من صوجلك اي ان امثالنا

الك وفي المثل ابلك ابن بوجلتا اى الذى من خالهم يفتلك لا الذى تعرفه انبا وهو من جرلك ابن بوزنج هو الكلب فى البوزنج الجلبة للزربعيه ابن بهنشه هو الرجل العالم بالحرب وبالامور وقيل هو ابن البقر بنو بهرة هم الاخوة الذين ابوهم واحد واماتهم شتى واحدهم ابن بهرة ابن بهلل يقال للذى لا يعرف نسبه ابن بهلل ويروى بضم الباء واللام واللام الثانية للالحاق اى لا يهلل متزولة ويقال هو الضلال بن بهلل عن مصر ويعنيون الباطل ابن بهلان بضم الباء هو الذى لا يعرف ابن جباب يقال حبل اهذا سعيه فى جباب بن جباب يعنون الباطل والخيبة ويقال هباب بالهاء ابن جيهيا هو العالم بالامر مثل قولهم ابن بجدتها ذا البينة الحالق ابن جندرم اسمه عبد الله وهو الذى يقال له شيخ مهو ومهو الوحش من عبد القيس يضرب به المثل فى الحمق الصفقة فيقال اخسر صفقة من ابن جندرم قال الراجز يا من رأى كصفقة ابن بيذره من صفقة خاسرة مخسرة المشترى الفسوة بالاحمرة وذلك ان اياد كانت تعير بالفسو فقام رجل من اياد بسوق عكاظ ومعه بردا حبرة فقال من يشترى عار الفسو منى بالبردين فقام ابن جندرم واشتراهما منه ثم اتزر باحدهما وارتدى بالآخر ثم رجع الى اهله فقالوا ما الذى جئتنا به من عكاظ فقال اشتريت لكم منها عار الدهر بنو جبير الداهية والبعير من الشوم القتال زعموا انهم الذى ينبت من الاجور ... ابن جيض رجل كان فى اول الدهر ... يضرب به المثل فيقيل اسدا من جيض الطريق قال الشاعر اشد دنا كاسد ابن جيض ... وقيل كان عليه اتاوة للعجم من لغات بن عاد ... ومنع الاتاوة على الطريق فلما ... ابن جيض الطريق فصارت مثلا ويقال انه لا ابن جيض بالكسر اذا كان ... ويقال للعجم ابن جيض وهو شاعر معروف اسمه ابنا سمعا هما ... والسيفة انهما ابن جي يقال هو حى بن بى من جن ... فى حر ... ويقولون هو حيان بن بيان ... من اسباط آدم ... يعرف له امر فضرب به المثل وقيل ان الحى الحى والبى الابن وقيل الحى الاكل والبى الشرب وقيل هو ابن بى فى الجوهرة

البنات

بنت بحنة عنة اسم امرأة نسبت اليها النخلات كن عندها تقول هن بنات وقيل ان بنات هى السياط ونحوه خذ بالمدينة طويلة تسعف ... وهو من كلام اهل المدينة وقال الازهرى ... السبوط والبحث الحلة الطويلة بنات بحر ويقال بنات بحر وهن سحاب يجئن ... فى قبل الصيف ... بالبادية من قبل البحر ... والواحد بنت بحر وقيل انما ... بالعنبات من ناحية المشرق ... من النساء والباء فيها بدل من الميم وسنذكرها فى حرف الميم بنات برح فى الدواهى بنات الشطون فى الامعاء يقال للجايع ... بنات بطنه اذا امزجها الاكل بنات بعرة ... هى سجلة للنساء يقال ... بنات بقاق والمنائح الرقاق ... بنات البكر فى الامعاء ... ذوات حيت ... ويقال بنات البكر ... بنات البيد ... بنات بيض ... بنات ليل ... هى حوادث الدهر ...

الأذواء

ذو البنان هو جبل فى ديار بنى كلاب ... ذو البنان موضع ... ذو البجادين هو عبد الله بن عبد نهم من مزينة صحابى مات فى غزوة تبوك قال عبد الله بن مسعود ... قال ابن مسعود فليتنى كنت صاحب الحفرة ذو بحار موضع ... وهو يوم من اعظم ايام العرب ... بنى عبس وبنى عامر ... بنى ذبيان ... بين الشريف والشرف ... الشريف ماء ... الشرف ماء لبنى كلاب ... ذو بحار ... فى شرقى ... جبل ... غرسه ...

ذو البردين هو عامر بن احيمر بن بهدلة سمى به لان المنذر بن ماء السماء اخرج بردين ... العرب فقال ليقم اعز العرب قبيلة ... فقام عامر فاخذهما واتزر باحدهما وارتدى بالآخر ذو البرة هو رجل من بنى تغلب بن ربيعة سمى بذلك لشعرات ... على انفه ... قال عمرو بن كلثوم ... وذا البرة الذى حدثت عنه به نحمى ونحمى الملجئينا وقيل اراد بذى البرة كعب بن زهير ذو البطن هو كناية عما فيها من الاعضاء الباطنة وقيل ... ويقال القى ذا بطنه اى احدث ذو بقر موضع قال ... اناخ بذى بقر ... ذو بقرة ... ان قريشا ... الكعبة ... انا الله ذو بكة حرمتها يوم خلقت السموات والارض والشمس والقمر ... ذو البليد ... وفيه اللام موضع قريب من ... ذو بيض ... يوم ذى بيض ...

الذوات

ذات البنات موضع ... ذات البروج فى السماء وبروجها الاثنا عشر المعروفة وهى الحمل والثور والتوأمان ... والسرطان والاسد والسنبلة والميزان والعقرب والقوس والجدى والدلو والحوت ... ذات البنام ...

حرف التاء

الابناء والأمهات

ابن تامور هو الاسد والتامور ... ام تسعين هى كنية ... الافعى ... الابناء والبنات ابن تامورها ... ابن ترنا ... ابن تقن ... ابن التلال ... ابن تنبل ... ابن تمرة ... بنات التنانير ...

الأذواء والذوات

ذو التاج هو هوذة بن علي من ملوك العرب ولم يتوج وانما سمي لكسرى خرزات ... من سلم من اصحابه ...

... وذو التاج ... ابن ... ربيعة ...

... ذو يمن ... ذو تلول ...

... ذات السلاسل ...

حرف التاء الآباء والامهات

...

الأبناء والبنات

...

الأذواء

...

حرف الجيم الآباء

...

...

... الآباء

...

ابن جبل والجبيراء فعلا من الخمر وهو الخمر ابن حصنة هو العنب في الجنة   ابن جلا يطلق على الرجل المشهور المعروف وعلى
الامر الواضح المكشوف وزعم بعضهم ان ابن جلا اسم رجل كان فاتكا صاحب فتك مشهورا بذلك قال سحيم بن وثيل الرياحي
انا ابن جلا وطلاع الثنايا . متى اضع العمامة تعرفوني وهو من قولهم جلا الامر اي كشف وظهر وهو في الاصل فعل
ماض سمي به وانما لم ينصرف لانه اراد الحكاية كانه قال ابن الذي يقال له جلا الامور وكشفها ويقال فيه ابن اجلى
وقد ذكرناه في حرف الهمزة   بنو جلان بطن من [illegible] يضرب بهم المثل في جودة الرمي قال ربيعة بن مقروم
فصيح من بني جلان صل . عطيفته واسهمه المتاع . العطيفة القوس   ابن جمير هو الليل المظلم يقال لا آتيك ما ابن جمير
جمير اي ابدا الدهر وابنا جمير الليل والنهار سميا بذلك للاجتماع بينهما من قولهم اجمر القوم على الشيء اذا اجتمعوا عليه وجمير القوم
مجتمعهم وابن جمير آخر ليلة من الشهر لطلعتها فان الناس يجتمعون [illegible] فما زهم الليل [illegible] وان كان نذر الحمير بن جمير
قال الازهري وابن جمير الليلة التي لا يرى فيها الهلال   بنو الحرب هم الذين يتبعون الحرب وحز اتهم وركوبهم الاهوال .
ابن حوشن يضرب به المثل في من هلك ولا يعرف من [illegible] يقال ضل فلان ضلال ابن حوشن وهو رجل قتل غيلة فلم يدر
قومه من قتله فمر بهم رجل ليلا وهو ينشد لعمرك ما اضل ضلال ابن حوشن حصاة بليل دهديت [illegible]
فلما سمع اولياؤه ذلك قتلوه وضرب به المثل   البنات   بنات جابل هي خيل منسوبة الى جابل وهو جبل
معروف بنجد   ابنة الجبل هي الحصاة وفيه المثل صمي ابنة الجبل ويضرب للحرب اذا كثرت فيها القتلى وسالت
الدماء واجتمعت فاذا القي فيها حصاة وقعت في الدم ولا تقع على الارض فيسمع لها صوت فوجما لا تصوت ولذلك
قيل في المثل صمت حصاة بدم [illegible] ما بين السرة والعانة [illegible]
في موضع [illegible] وقيل ابنة الجبل الصخرة بين الجبال يسمع لها دوي شديد وقيل هو الصدى الذي يجيب الصائح
من الجبل فاذا سمع الرجل الخطب العظيم وعند تفاقم الامر الشنيع قال صمي ابنة الجبل اي لا اسمع ويضرب مثلا لمن يكون مع كل
تشبيها بالصدى قال امرؤ القيس نزلت من وائل وكندة [illegible] صمي ابنة الجبل وقيل هي الحية التي لا تجيب
وقيل هي الداهية وقد اطلق الشاعر ابنة الجبل على قوس اتخذت من نبع جبلية في قوله لا مال الا العطاف تؤزره
ام ثلاثين وابنة الجبل العطاف السيف وتؤزره تعينه وام ثلاثين الكنانة وابنة الجبل القوس وقد سمى الشاعر ايضا
القداح بنات ابنة الجبل لانها اتخذت من نبعة جبلية ويقال للصعدة [illegible] بنت الجبل   بنت الحداولي الحداولي الاماء
الصغار [illegible] قال عشيتها ما تعدت [illegible] بنت الحداولي من مريب ومخلوج المرت الارض القفر والمخلوج
الذي قد رعي ما فيه كله يقول ان هذه الابل لما لم يكن لها مرعى [illegible] فلا [illegible] .
بنات الجديل هي نوق منسوبة الى فحل نجيب كان للنعمان   بنات [illegible] للجن القوس الخفيفة وبنات النعام   بنات [illegible]
هي العلاقة [illegible] الماء   بنات [illegible] السهام اذا كانت في الكنانة لان الرامي [illegible] على جنبه قال الشاعر
[illegible] الوجيد [illegible] ما صبغ [illegible] على الخدود كانما كانوا على موعد   بنات الجوف
ما فيه من الاعضاء الباطنة كالقلب والكبد والطحال   بنت [illegible] هي [illegible] الرطب عن الماء   الاذواء
ذو [illegible] موضع [illegible] قال كثير اذا حل اهلي بالابرقين [illegible] واد للضباب ذو [illegible]
بكسر الجيم والذال المعجمة موضع قال فيه معقل بن عامر الاسدي جاهلي [illegible] ذي الجذاة ذي الكرم
ذو [illegible] بسكون الذال المهملة [illegible] على ستة اميال من المدينة [illegible]
والحدث والقصة مشهورة في المغازي   ذو رعين ملك من اذواء اليمن وملوكهم واسمه [illegible] بن الحرث [illegible]
[illegible] موضع ينسب اليه   ذو [illegible] هو [illegible] بن مسعود بن قيس بن خالد [illegible]
كان [illegible] فقال الرجل انه لذو جد في الاشراف [illegible] الاعشى [illegible]
[illegible] وقيل هو مسعود بن عمرو احد [illegible] فيقال انه لذو [illegible]
[illegible] ذو [illegible] هو اسم من اسماء
الله تعالى في قوله عز وجل تبارك اسم ربك ذو الجلال والاكرام والجلال العظمة   ذو [illegible] واد قرب مكة [illegible]
[illegible] بفتح الجيم [illegible] بين مكة والمدينة   ذو الجناحين هو جعفر بن ابي طالب اخو علي

يوم ذي [illegible]

بن رسول الله صلى الله عليه وسلم لما قتل شهيدا في غزوة مؤتة وكانت قطعت يداه وهما ممسكتان للواء فقال النبي ان الله
قد ابدله بهما جناحين يطير بهما في الجنة حيث شاء   ذو الجوشن هو اوس بن الاعور من بني معوية بن كلاب سمي بذلك لانه وفد
على كسرى فاعطاه جوشنا فكان اول عربي لبس جوشنا وكان صحابيا شاعرا وهو والد شمر لعنه الله قاتل الحسين بن علي
مع من قتله   الذوات   ذات الحريب موضع كان فيه وقعة بين عبس وبني يربوع وكانت الغلبة على عبس وهو يوم
موضع قريب من المدينة كانت به اموال لاهلها   ذات الجراح موضع [illegible]
ذات [illegible] هي امراة [illegible] على عهد [illegible]   ذات [illegible] موضع كان به يوم من ايام
العرب وحروبهم ويسمى يوم القبيبات والقبيبات موضع قريب من البصرة   ذات [illegible] هي درع قيس بن زهير اخذها
من احيحة بن الجلاح وغصبها اياه الربيع بن زياد   ذات الجيش ويقال فيه اولات الجيش وهو واد بين ذي الحليفة
وبريان قرب المدينة وبه انقطع عقد ام المؤمنين عائشة وحبس به النبي صلى الله عليه وسلم الجيش في ابتغاء العقد ونزلت آية
التيمم والقصة مشهورة وفي ذات الجيش يقول الشاعر لمن طلل بذات الجيش اسى دارسا خلقا   حرف الباء
الآباء   ابو جعادة هو الكلب والغراب   ابو [illegible] [illegible] الرجل [illegible] لان [illegible]
[illegible] ابو [illegible] هو [illegible]
من [illegible] الكلب [illegible] ابو [illegible] هو الماء   ابو [illegible] قد اختلف فيه فقيل هو رجل من محارب بن خصفة [illegible]
[illegible] البخل [illegible] نار ابي حباحب وقيل هو اسم [illegible] وقيل هو [illegible] الرجل فاما الحباحب
[illegible] التي تخرج من حوافر الخيل اذا اصابت [illegible] ذات [illegible] الليل [illegible]
نار ابي حباحب ونار الحباحب ويقال [illegible] التي لا ينتفع بها والذباب الطائر في الليل [illegible]
[illegible] ابو [illegible] هو الجدي [illegible] ابو [illegible] هو العقاب [illegible] وقيل هو الدراج [illegible]
طائر [illegible] ابو [illegible] هو الطائر المعروف [illegible] ابو [illegible] بالذال المعجمة هو [illegible]
[illegible] ابو [illegible] هو [illegible]
ابو [illegible] هو [illegible] هو الفيل   ابو [illegible] هو العجز   ابو [illegible] هو العسل   ابو [illegible] هو [illegible]
هو العقاب   ابو [illegible] هو [illegible] ابو [illegible] بضم الخاء وسكون [illegible] الطاووس [illegible]
[illegible] ابو الحسين هو الغزال   ابو الحصين هو اسم كنى الثعلب [illegible] ابو [illegible] هو [illegible]
ابو [illegible] هو الثعلب والاسد [illegible] الجوهري [illegible] ابو الحكم هو ابن [illegible]
الذباب   ابو جاد هو الديك   ابو [illegible] هو النبيذ   ابو [illegible] هو الذئب   ابو [illegible] هو [illegible] بكسر [illegible]
[illegible] هو الثعلب   ابو [illegible] الطائي يضرب به المثل في الوفاء [illegible] امرئ القيس [illegible]
[illegible] يضرب به المثل فيقال [illegible] ابو [illegible] الرجل [illegible] فقال الرجل
[illegible] ابو الحيا وابو حيان [illegible] الماء وابو حيان [illegible]   الامهات
ام حايل هي [illegible] يقال [illegible] لا اذا [illegible] وفي المثل لا افعل كذا ما ارزمت ام حايل اي لا افعل
[illegible] الاسدي يصف النار والرعد [illegible]
ابدا والارزام حنين الناقة والحايل والانثى من اولادها قال الاسدي يصف النار والرعد [illegible]
[illegible] ما [illegible] ام حايل [illegible] اثرها [illegible] وكان ابناخالها وهو [illegible]
[illegible] الولد [illegible] ام [illegible] ان [illegible] المولودة وهي [illegible]
[illegible] ام [illegible] هي الدنيا   ام [illegible] هي الداهية وقيل [illegible]
[illegible] ام [illegible] ام [illegible]
ذات [illegible] ام حبيب هي [illegible] ام [illegible] نوع [illegible] ام [illegible]
وقيل هي [illegible] وقيل هي [illegible] وقيل [illegible]
ام [illegible] على الواحد والجمع [illegible] على ام [illegible] وامات [illegible] وامهات [illegible]
وتسمى الداهية ام [illegible] ام [illegible] هي [illegible] ابنا [illegible] قال [illegible]

وام الحويرث [illegible]

او نحن اخوتكم وانصاركم والحرب تكيفه أم الحرب بفتح الراء هي الحرب والحرب السلب والنهب واصله قول ابي تمام
لما رأى الحرب رأى العين توفلس والحرب مشتقة المعنى من الحرب أم الحروف هي حروف المد واللين الالف والواو والياء
أم [illegible] دويبة على قدر كف الانسان أم الحبين هي الجرداية أم [illegible] هي الغزالة أم رعال هي النعامة أم [illegible]
هي المخاط والنطفة والرخمة أم [illegible] هو الطفيل أم [illegible] بكسر الحاء هي الاتان كنيته اذا ركب بغير لبد ولا سرج
والحلس الكساء الذي يجعل على ظهر البعير تحت الرحل أم خارجة هي دابة سوداء من دواب الماء [illegible] الرجل كبيرة [illegible]
كبيرا لها وبعدها نون ساكنة هي [illegible] أم حبين [illegible] أم سوار هي الا هذه الحواري ولدها ولا يزال الحوار الى ان
ينفصل عن امه هو فصيل وأم الحوار بالالف واللام هي العقاب أم الحباب هو الماء **الأبناء** ابن خلاج قال
عمرو بن العلاء تقول العرب فعلت كذا وكذا فيقول المجيب فعل حاج بن خاج اي قد فعلت والا ترى ان قد فعلت وهو من الحا
على فاعل كما يد وهاجر ولاجب ولاب ابن خارجين يقال للساقط الخامل هو خارجين بن خارجين والخرجين الرجل اذا اتاه اولاد
خارجين لا خير فيهم بنو حام هم السودان من الناس وحام احد اولاد نوح عليه السلم ابن الحباري هو الشاه واراد بالي
هنا الذكر من اولاد الحباري بنو الشيل هم رهط عبد الله بن ابي قحافة من الانصار تضرب بهم المثل في الغنا وفيهم
من ارضه بني الحبلى ابن عجنه هو مضروب هو الخبز لانه يتخذ من الحبوب واسمه جابر لانه يجبر الناس بعد الجوع ابن جبنوق
يقال جذق بن جبنوق ولوث بن جبنوق وهو نوع من تمر الحجاز معروف هو ردي لا يوجد في الصدقة بنوجة باهلها
قوم من العرب قال وكنت ان اخبار لا توجد بنوجة باهلها على ولا بنا ابن حذيم شاعر كان في قديم الدهر واسمه
يقال انه كان طبيبا حاذقا يضرب به المثل في الطب فيقال اطب الكلي من ابن حذيم وسماه اوس جديما فقال
علينا بنا انبا النطاسي جذيما ويقال انه ابن حذام بالجيم والذال وهو من الشعراء الذي ذكره امرؤ القيس في
عوجا على الطلل المحيل لعلنا نبكي الديار كما بكى ابن حذام وابن حذام بالحاء المهملة اشهر وصل هذا الشان بنو الحرب
وبنو الحروب هم الملازمون لها العارفون بها المقيمون على شدائدها واهوالها ويقال للشجاع من الحرب ابن حرة
هو الرجل الكريم الابي الذي ينزه نفسه عن الدنيات قال جعفر بن علبة الحارثي لا يكشف الغماء الا ابن حرة يرى غمرات
ابن الحسل هو الرقيق الرث الرقيق من الحليم ابن خراء الحيان كلمة يسب بها والحيات الاثر والابل وهي الاصل ما
بين الذنب والخصية قال الفرزدق اذا ما قلت قافية شرودا تنحلها ابن حمراء العجان شرودا اي سايرة ابن المري
بتشديد الميم واسمه لسان وقيل هو ابن لسان الحمرة كذا قال الجوهري وقيل سمرة قال ابن الاثير ويكنى ابا الكلاب وكان احد
النسابين واحد خطباء العرب من تيم الله بن ثعلبة وهو [illegible] المثل [illegible] النسب فيقال انسب من ابن الحمرة ابن الحبند هو اللئيم
والحبة الفوث ابن حزوب هو رجل قصير منضبق عليه [illegible] وتفاحة مثل التيوم [illegible] ويقال ابن حزوب جنية اذا [illegible]
يجمع نافة مثل [illegible] تفاحة وهي الضخمة ويقال [illegible] ويقال ابن حزوب والحزوب العبد والمسن **البنات** بنات الجبال
هي القعا [illegible] النساء بنات حذف بفتح الذال المعجمة ضرب من غنم الحجاز صغار سود واحدها حذفة ويقال لها
النقد وفي الحديث تراصوا في الصفوف لا يتخللكم الشياطين كانها بنات حذف بنات حرب موضع قريب من مكة
على طريق حاج صنعاء بنات حروة بالراي وقيل الراء هي النطاف قاله ابو جهل بنات الحاء هي العقارب والافاعي بنات [illegible]
جبل من البيق من الزمخ بنات ابن الحلاب هو جبل يسمونه الحلاب بالتشديد جبل معروف لبني تغلب بنات [illegible]
هي السهام والقنابل القمح من خشب بنات خوف هي الكنانة في قول شاعر الاعرابي لرجل يخوف ابنه بنيه [illegible] وما احوج [illegible]
واصله ابن حرب زجر للابل [illegible] لا ينصرف ويقطع اياه ويفتح ويكسر وعنى به هنا كانه الحجارة من جلد حمل عليها الحمة على الحمار و
اراد بها السهام التي فيها جعلها ابنا [illegible] وجعلها ابنا واخر النطف سيفه ذو ذوائب السيف علاقته ومعنى [illegible] الكنانة [illegible]
السيف جاما **الأذواء** ذو الحاجب هو خرزاد بن هرمز من الفرس احد الامراء الاربعة الذين اسرتهم
الاعاجم على كورة مهادية ذو حرب بضم الحاء وفتح الراء والالف [illegible] من اذواء اليمن وحرب موضع باليمن [illegible]
ذو [illegible] قال زهير ابن ابي سلمى عرفت المطايا [illegible] بذي حرض [illegible] لا [illegible] هو موضعان احدهما بعض الحا
والعصر والد بالشربين ديار غطفان حيث يخرج الغمرين قال [illegible] الديار غفا ذو حسا من فرتنا فالعوارع عطفا
ابديه فالتلاع الذوايع وقال ابو عبلة ذو حسا بلاد بني مرة وهو ابيض وادي الصباة في اعلاه وكان به يوم من ايام العرب

وكان ذو ذبيان على عبس والثاني بكسر الحاء والمد موضع يشتمل على جبال العمارة بين الرمل والجبل قال ابن رواحة
اذا بلغتني وحملت رحلي مسافة اربع بعد الحساء والحساء جمع حسي وهو الماء الذي يكون تحت الارض يشقه الرمل فيحفر عنه
ذو الحلم هو عامر بن الظرب العدواني وهو اول من حكم في الجاهلية ما شاع الحكم لسان يجري به الحكم في الاسلام وهو الذي
قال لا اعتبر اذ اكبر من حكم سنا فامر من يحوز بالعصا [illegible] لذي الحلم قبل اليوم ما تقرع العصا وما علم الانسان الا ليعلما
وقيل ان ذا الحلم اكثم بن صيفي قصد النبي صلى الله عليه وسلم ليسلم فمات في الطريق فنزل فيه قوله تعالى ومن يخرج من بيته مهاجرا
الى الله ورسوله ثم يدركه الموت فقد وقع اجره على الله الاية ذو الحليفة ميقات اهل المدينة وهو قريب منها وموضع آخر بين
وذات عرق من تهامة ذو الخشبة جبل قال الشنفرى [illegible] وذبيان تكنف حولي صعالي باعلا ذي الحبيرة عدو بي
ذو الخباب سيف الحارث بن ظالم وله علوت بذي الخباب مفرق رأسه وهل يركب المكروه الا الاكارم وكان على سيف
تماثيل خباب **الذوات** ذات خاج موضع بين المدينة والشام وخاج جمع خاجة ذات الحاذ موضع
بين الحجاز ... اسم بذات الحاذ والحذون هما شجرتان ذات الحبل هي النار قيل بعينها ذات الحلق الحسن السوق وهو
قيل للشاح اذا التحف الثوب فاجادة ما احسن حبكه وقيل الحبك الرتبة وقيل الطرائق ذات الحنظل بفتح الحاء وكسرها
الموحدة والسين المهملة موضع بمكة ذات الحرمل موضع ذكره الحجاج في شعره ذات الخمام موضع على طريق المغرب
من مصر بينها وبين مصر بعون فرسخا ذات الحفر [illegible] شعب ما بين مكة ونخلة حرب [illegible]
الآباء ابو [illegible] هو الكلب من قولك احلف الرجل بصاحبه اذا رشده واخلد بالمكان اذا اقام به وهو كنيته
الثعلب ايضا وكنية البحر في الحديث ان موسى عليه السلم ضرب البحر بعصاه فاوحى الله اليه كنيه فقال موسى عليه السلم انفرق يا خالد
وضرب بالعصا فانفرق وابو خالد العجم كنية فرد كان ليزيد ابو حاجب هو الزمان في الامور والتسويف ابو حبيب
هو القرد ابو جعدة هو الذئب والارنب ابو الحصين هو الاسد للزوم اجمته ابو الحصين هو الذئب ابو
هو الارنب والجرذ ولونها ابو الحشر هو الزنبور ابو الحبيب هو الخشف ابو الحضر هو البغل ابو خطار هو البرذون
[illegible] هو الحداة ابو خلف هو القرد ابو الخليد هو الجعل ابو خابر بالمثناه المثلثة ويقال الخنابير النيل
ويقال ابو خنابير بنو نبيت والجنيع هو الذاهبين من الرجال ابا غرباء بعبه مسهور تكلا قال الفلاح
انا الفلاح بن حلا ابو خنابير اثرد الحلا يقال هو الحرمن قايد الحل لانه لا يجد ابو خيثمة هو العنكبوت
ابو [illegible] هو المابلة **الأمهات** أم خارجة هي امراة من بجيلة ولدت كثيرا من
قبائل العرب قال المبرد ولدت في نيف وعشرين حيا من آباء متفرقين وكنيت لولدها خارجة ولم نعلم ممن هو ونقا
هو خارجة بن بكر بن يشكر بن عدوان بن [illegible] تضرب بها المثل في النكاح فيقال اسرع من نكاح أم خارجة كان يأتيها الرجل
فيقول لها خطب فتقول نكح [illegible] نسكها وتضيع عنده وامرها اليها ان شاءت اقامت وان شاءت فارقته أم [illegible]
هي العنقاء أم [illegible] هي الحرب أم [illegible] الخاء المعجمة على وصف هي الاست أم [illegible] هي الضبع أم [illegible] هي الهرة
أم [illegible] هي الضبع أم [illegible] هي النوم أم خرمان هي بقعة بمرو لانها كانت اعظم بلادها وهي كانت دار الملك
أم خرمان موضع وقيل جبل على ثانية اميال من النقرة اليه يجتمع منها اكثر حاج العراق وهو ملتقى طريق الحاج من
الكوفة والبصرة وبه بركة واكمة حمراء وعلى رأس الجبل موقد نار قال الراجز يا أم خرمان ارفعي الوقودا تري رجالا عوجا
فقد اطالت نارك الخمودا ابت أم لا تجدي خمودا أم [illegible] هي كنية الاست والخرسل الهوية الغائبة أم [illegible]
بالتشديد هي الداهية والخاف الذي ارهب المبل أم [illegible] هي الخبز والجيف ولدها أم [illegible] هي الداهية
أم [illegible] هي العرادة أم [illegible] هي النغل أم [illegible] هي الجلدة التي بين السرة والعانة ويقال لها المرتجا
أم [illegible] هي الداهية أم [illegible] هي الحرب التي قد احدثت في الحوصلة قال رميت بأم الخشف حية قلبه فلم ينجهم منها
أم [illegible] بضم الحاء والفا مسكورة تتزف الداهية [illegible] بفتح الخاء الناقة التي قد تولدت والخابر
وانما يقال لابن المخاض ومرتب لمخاض حملة فاذا حملت في كل عام طلقة وحلقة وبعض اهل ابل علقة العنز والناقة
تدفع عنها السنة المحلة أم [illegible] هي الكثرة ورجل خابس اذا كانت فيه الغيرة والخنسة عرض الانف قال
فان تدبر بها لمودة ادبرت فبلا وان تقبل اقبل بأم الخنابس أم [illegible] هي الضبع وقيل المعروف أم حبوه النعم

من الداهية أم خنشفير هي الداهية أم الحنفق هي الداهية ومن اسماء الداهية الحنفيق أم حنوب بوزن سنور

هي الضبع ويقال الاسم بوزن سنور وهي الداهية والذئب والجيم وبعضهم جعلها أ[illegible]

[illegible]

الامثال يقال لها ام خنور [illegible] أم خنوار [illegible]

الى تجمع كل خير لان الام لكل شي هي الجمع له وقيل هي الحبر أم الحنل هو السنابل

الابناء

ابن الحجا ابن جحيل [illegible]

[illegible]

البنات

بنت الجزيب [illegible]

الاذواء

ذو الخال [illegible] ذو حشب [illegible]

الذوات

ذات الحطيب [illegible]

[illegible]

للاذال هيثم اولاد ذريق ابن ذريك هو الرجل الساقط الخامل ابن ذألان هو فرخ النعام ابن ذماكة يضرب المثل في الفتك فيقال افتك من ابن ذماكة وكان احد سودان العرب في الاسلام كبير الفتك والغارات ابن الذمول هو ولد الزنا والذمول لكل شي سريع المر ودحى ذمول سريعة الطحن ابن دمن الارض هو نبت ودم من الدمن البعرة قال العرزمي كذبت ابن دمن الارض وابن مراغها لا آل تيم والسيوف الصواريم ابن الذهوب هو ولد الزنا ابو الذئبان هو لقب ... وقد غبص بالمترفين منهم اصحاب الاموال والنعمة ابو ذؤيب هو فتى من ازد السراة وقيل بن ذؤيب قبيلة ... يضرب به المثل في انجاز الفتى ... قال ... وثنا ... ذؤيب ما ... للمال والطرب ...

ابن ... هم اولاد الزنا لان اسهامهم ... في الدهاليز ابن الدهر يقال للشي الذي ... الذي لا ينقطع ابن الدهر والجمع بنات الدهر ابن دينار هو العبد يقال هو دينار بن دينار لان دينار من اسماء العبيد قال المرار الاسدي لست الى الأم من عبس ومن اسد واتما انت دينار بن دينار

البنات

بنات الذاعري ابل منسوبة الى ذاعر وهو اسم فحل منجب من الابل بنات ... هي النمال بنات الذرور هي القمل والصيبان والدود وخياطة الثياب بنات دمر هي ضرب من الثياب يضرب لونها الى الحمرة وقال الازهري بنات الدم نبت احمر ابنة الذئب هي الحر بنات الدواهي هي الحيات ابنة الذوبر هي رملة ود بنات الذود جمع ذادة من ذادات الرمل وهي التي تكشفها الجبال كدادة وجلجل وذادة ماسل قال سلامة بن عوف الجعفري ... اعملها معارضة في الشبب الموجل ابنة الذ ... يعني ناقته انما تعارض بهذه الرملة اي تسير معها ... والموجل العبدة التي لا اعلام بها بنات الذود في الابل والذود المقادة ويقال العير للحمير بنات الذود قال الازهري بنات الذوحين الوحش بنات الدهر هي حوادثه ... ويقال ضربت الدهر قال عمرو ... بنات الدهر ... فلو انها نبل اذا لاتقيتها ولكنني ارمى بغير سهام وقد سمى الشاعر الخيل بنات الدهر قال المرار بن منقذ الاسدي بنات الذهر لا يجعلن محلا اذا لم يبق سائمة ابقينا ... طلقن الحرب لا ذنابا حتى شربن جمامه حتى رويا ... يعني ان الخيل تحمي ... ولا ... المحل ... كالماشية التي ... المحل

الأذواء والذوات

ذو الدمعة هو الحسين بن زيد بن علي بن الحسين بن علي بن ابي طالب لقب به لكثرة بكائه ذو الذوير موضع في بلاد غذرة ذات الذير بسكون الياء ثنية في جبل وقيل موضع بالحجاز والذير الفحل ذات الذحول هي هضبة في بلاد بني سليم قال الشاعر فمدفع لذات العشار ذوحة ... من ذات الذحول ومكنب

حرف الذال — الآباء والأمهات

ابو ذات الكرش هو عبيدة بن سعيد بن العاص وذات الكرش بنت له صغيرة وكان له بطن فتبينته قال الزبير بن العوام لقيت يوم بدر عبيدة بن سعيد بن العاص ... لا يرى منه الا عيناه وهو يقول انا ابو ذات الكرش فحملت عليه بالعنزة فطعنته في عينه فمات قال الزبير ... فوضعت رجلي عليه حتى اخرجت العنزة منعقفة فاخذها رسول الله صلى الله عليه وسلم وكان يحمل بين يديه ابو الذباب هو الغار ابو الذبان هو عبد الملك بن مروان بن الحكم الاموي كني به لبشده ... وقيل ان الذباب كانت تجتمع على فيه ابو ذر الغفاري اسمه جندب بن جنادة الصحابي المشهور يضرب به المثل في الصدق قال النبي صلى الله عليه وسلم ما اظلت الخضراء ولا اقلت الغبراء اصدق لهجة من ابي ذر ابو ذرخ وابو درخجة وابو دراج وابو ذرياح هو طائر صغير ابو ذؤيب هو ابن آوى ابو الذواق هو امرؤ القيس الشاعر كني به لانه كان ... في العشق ابو ذيال هو الثور ... لطول ذنبه ومنه قولهم فرس ذيال اي طويل الذنب وهو كنية الثعل ايضا ام ذنبع هي الكلبة ام ذرور هي الدنيا من الامر ... ومنه قولهم رجل ذفر اي خبيث الريح والمشهورة انها بالدال المهملة وقد ذكرت في حرف الدال ام الذئيس هي الداهية

الأبناء

ابن ذات الراية لمن ... ويعيد امره ابن ذات راية وابن ذات الرايات وذات الراية هي الحانة كانت تعلق على بابها راية او رايات تعرف بها ابن ذات العلق هو ... للاخطل جرى ابن ذات العلق لما تداركت بنو العرب ابنات عليك وكلكل كان الاخطل يعرابها ... وكانت ... تتجر ... الى السلطان ... عنقه ... ابن ذارح هو الكلب قال ابا الك ادرارح او الاذارح ... ذلك اخرى ...

ابن ذامور هو المرتد ... ابن ذئبة ... ابن ذي الرجل هو الاعرج ابن ذكاء هو الصبح وذكاء هي الشمس ... انها ... اي يشتعل ضوؤها كاشتعال النار ... ذكاء ... وابن ذكاء كامن في كفر ابن ذل يقال هو ذل ابن ذل للخامل الذي لا يعرف ابنة ذو ... الخيري وهو سبب ... اليمن يضرب به المثل في ادراك الثار ...

الأذواء والذوات

ذو دراج موضع كان به يوم من ايام العرب ... ولم يجر بينهم قتال ... ذو دزوان موضع قال كثير ... فالفرس اهل البيوت ... ذو ذوان اسم البئر التي ... قال ... وقد تقدم ذكرها ذو دوران موضع في شعر ... ذات الذراب موضع به مسجد من مساجد النبي صلى الله عليه وسلم ... في طريق تبوك

حرف الراء — الآباء

ابو راحة هو اليوم ابو راشد هو الضرب ذو الجرد ذو العم ابو رافع هو ابن عرس ابو الربيع هو ... ابو رياح هو الاسد ابو رجاء هو ... ابو ... هو الضبع ... ابو رعلة بفتح الراء وسكون العين الذئب ابو رغال ... والعبد المسنة حين جاؤا لهدم الكعبة ... شهورة ... ابو رواد ... ابو رقاش ... ابو رياح هو ... ابو الرباح ... وهي السوداء والبيضاء لانه ... ابو رياح هو ... والقصبة ... ابو رواد ... ابو الزبير ... هو الذكر من النعام ... قول الشاعر ... الزبال ... ابو الرديح هو ... ابو رئال هو الغراب لانه ...

الأمهات

ام الرأس هي الهامة واعلى الهامة ... ام الرباح ... والبزيغة والعارة ام رياح ... ام الرثيق هي الداهية ... ام الرخم ... ام رخمة ... ام رعال هي الضبع ... ام رعام ... ام رمان ... ام الرقوب هي الداهية ... ام الرقيب ... ام الروح ... ام الرياح ...

امرجوا ربما فيعتزلن من الغداة الى العشية ثم يأمرهن فينفضنه وهي التي نزل فيها ولا تكونوا كالتي نقضت غزلها من بعد قوة انكاثا

الابناء

ابن زالان هو جابر بن زالان الطائي السنبسي غلبت عليه النبوة حتى اذا اطلق [illegible]

فبارك فيه [illegible] ابن زالان [illegible]

بنات [illegible] بنو زرب الجواد [illegible] بنو الرجال

[illegible]

[illegible] بنو رقاب المزاود هم ابناء العجم والموالي ابنا رعال [illegible]

[illegible] ابنا رابطة [illegible]

البنات

[illegible]

قال ابو نجم العجلي [illegible]

بنت الرقيم [illegible] ابنة الرمل [illegible] بنات الرمل [illegible] بنت رياح [illegible]

[illegible]

الاذواء

ذو الرأي هو العباس بن عبد المطلب عم النبي صلى الله عليه وسلم [illegible] ذو الرجل هو الاعرج [illegible] ذو رعين [illegible] ذو الرقبة [illegible]

[illegible]

ذو الرياستين الفضل بن سهل وزير المأمون [illegible]

الذوات

ذات الرأي [illegible] ذات الراية [illegible] وذات الرايات [illegible]

[illegible]

الابناء

[illegible]

[illegible] ابو زنبق [illegible] ابو زيدان [illegible]

الامهات

ام زافرة [illegible]

[illegible]

الابناء والبنات

ابن زاد الركب [illegible]

[illegible]

الاذواء

ذو الزوائد [illegible]

الابناء

[illegible]

الامهات

[illegible]

الأبناء: بنو سام هم البيض من الناس وسام اخو حام ويافث اولاد نوح الثلاثة عليه السلام ابنا شباب هما رجلان كانا في قديم
الدهر متصاحبين ما تاطوا لم تفرقا فصار احدهما الى نجد والآخر الى تهامة فلم يلتقيا بعد ذلك فضرب بهما المثل في عدم الالتقاء
ابدا الا فراق قال ابن احمر وكنا وهم كابني سبات تفرقا سوى ثم كانا منجدا وتهاميا فالقى التهامي منهما بلطاته
واحلط هذا الى ابن مكانيا اللطاة الصدر واحلط اذا احتد في اليمين تقول كنا كهذين الرجلين في التحزب ما لقي احدهما الآخر
بتامة لا يفارقها وحلف الآخران لا يفارق نجدا فكيف يلتقيان وقيل كانا اخوين لا يفارق احدهما الآخر في حال من
الاحوال والسبات الدهر وابن سبات الضبا الليل ابن سبيل يقال ذهب فلان في الضلال ابن شنشل اي
في الاباطيل والشنشل ابن الرجل البطال والذي لا يحصل له والعفاريت ويوصف به الرجل الشجاع والاسد ابن السبيل
والمسافر ابن السبيل هو المسافر والسبيل الطريق يذكر ويؤنث والتاء غلب عليه وانما نسبوا اليه لكثرة ملابستهم
يقال ابن سبيل وابن السبيل بالالف واللام اكثر ويقال عابر سبيل وعابر بن سبيل قال الشاعر
خليلي لا تاكنا الدابلة ابتهم ... يدعو الدايه الا عابر بن سبيل ابن الجراب هو المطر ابن سرسور يقال للعالم
هو ابن سرسورها كما يقال ابن بجدتها ويقال فلان سرسور مال وسرسور مال اذا كان حسن القيام عليه ابن معد
الغبي هو الباطل ... ابنا واسب سعد حي من كلب
يقال لهم ابنا وابن سعد لانها كثرت فيهم ... شاذ لان فعلاء ... على جمع فعلاء ...
في جمع اشيا واسما اشياوات واسماوات ... ابن سفير يقال للعالم بالشي هو ابن سفيرها
ابن سرسورها والجمع السفاسير وقيل هو الحاذق ... ويطلق على الخادم والاجير
والجمع السفاسرة ابن التماء هو الصبح لانه يطلع عقيبها وبنت التماء الشمس قال معاذ ...
الى كل عيا الدجا ... سوى رجل هانت عليه ... الى ابناء الصبح
والشمس ... ابنا سمير هما الليل والنهار ...
اسم الدهر وابنا الليل والنهار ويقال لا افعل ذلك ما سمر ابنا سمير ...
... ابن سمية هو عمار بن
ياسر الصحابي وسمية امه ... زياد بن ابيه ... الى الاسلام ...
ابن سويانه يقال للرجل العارف بالشي الخبير به هو ابن سويانها ...
رجل سويان مال اذا كان حسن القيام عليه بنو شهوان هم الذين يخرجون الى ... بالامور ...
بنو شهوان وشهوان فلان بن ... ابن سيرين هو محمد بن سيرين التابعي ... المشهور بتعبير الرؤيا
... ابن شمشليل ... القصيرة الاصابع وقيل ...
الى ... البنات
بنت الشاعد ... بنات الحصاص ... هي البرد قال عدي بن الرقاع ... كان ... بنات حاسد
... بنت مخدر هي العذرة والبكارة بنت الشفاء هي النفس بنات السفر هي الابل
... الأذواء ذو ... ما قريب من الحجاز ... من بلاد العجم ذو ...
اسم ... ذو ... مكان معروف ...
ذو سدير ... بين النجف والكوفة في ديار غطفان قال النابغة الذبياني
... ذو الشرح ... بقرب مكة والمدينة ...
... بالشام ذو سلع ... موضع ... ذو ...
... بالحجاز ذو الخوطين ... هو ... الذي ... الكعبة ...
... ذو النعيم ...
... ذو السطيح هو ... الذوات
ذات ... بحرة ... الى ... النبي صلى الله عليه وسلم ... ذات ...

موضع له ذكر في اشعارهم قال الشاعر ... كان الرجل حين يخرج ... بذات السار اخطانا الحبائل والبسار ايضا
دون العضاب لخزم بمكة لانها ستره بين الجبل والحرم والبسار ... ذات السلاسل موضع ... بالشام
من ارض بلي وعذرة ... النبي صلى الله عليه وسلم عمرو بن العاص في غزوة ... ذات السليم موضع قال ...
مفروم العنق ... ذات الملح ... جبل لبني جعفر ...
من رحاب ... بالحجاز ... الآباء: ابو الحارث هو ... ابو الطالب هو ...
الرجيل هو الاسد وكذلك ... هو الرجل ...
عبد العزى ... خرج في اهل الردة ... وكانت ... ابن الرجل ... ابو جعفر ...
... الوليد ... ابو مرة هو ... ابو الشقا هو شيطان الفرزدق الشاعر ...
... ابو المنكر هو الحمار والغراب ...
... الأمهات
ام ... هو ... ام القرى ... ام ... هو ... ام ...
ام ... هي ... ام ...
... ام ... يضرب بها المثل ... امرأة ... حاجة ...
... ام ... العقاب ام ... هي الشمس وقيل الدنيا ...
... ام ... هي ...
... الأبناء: بنو ...
من قوم من العرب ... سيبويه ...
هذا ...
على خلف الناقة ... بنو ... هو ...
يكون الدال ... القطعة من اللحم ... الرجال ...
... حكى ذلك ... عن العرب
... بنو ... هو ...
ويقال للشاعر ... ابن ...
... البنات ...
...
... الأذواء ذو ...
...
وكذا ...
كب ...

ابن المغرا
العظام
يدعى شدرمات لم تزل معا

ذو شيك موضع بالحجاز في ديار بني ... ذو يزن ملك من ملوك اليمن وأذوائهم ... [illegible]

[illegible]

الذوات

[illegible] ذات ... [illegible]

الآباء ... حرف الضاد ... [illegible]

الأمهات ... [illegible]

الآباء ... [illegible]

... البنات ... [illegible]

[illegible]

الأذواء والذوات ... [illegible]

[illegible]

الآباء والأمهات ... [illegible]

الآباء والبنات ... [illegible]

الأذواء والذوات ... [illegible]

الآباء ... حرف الطاء ... [illegible]

الأمهات ... [illegible]

[illegible]

ذو كنية ... أم الطفل هي المرأة المرضع قيل لأعرابي ابن تحب أن يكون طعامك قال في بطن أم طفل راعيه

ابن سبيل شابع او كبير جائع أم الطلا هي الظبية والطلا ولدها ... هو العقاب بفتح الطاء وكسر اللام ...

الأبناء

ابن خاطر هو نوع من تمر المدينة ... ابن طاب ... ابن المطرف ... ابن الطريق ... [illegible]

البنات

بنات طارق ... [illegible]

الأذواء والذوات

[illegible]

ما كان بالكوفة ... قتال الحسين بن علي عليهما السلام ... ابن النبي صلى الله عليه وسلم ...

للحبة والعنبان ... الحبة الصغيرة ... ابو العجب ... ابو عقيل هو الثور ...

[illegible]

الأمهات

ام عامر ... [illegible]

أم عطيفة هي الرخمة [illegible] ... وذكر العين ... [illegible]

[illegible]

الأبناء

ابن عباس [illegible]

[illegible]

البنات

[illegible]

الأذواء

[illegible]

الذوات

[illegible]

بن خزاعة يضرب بها المثل في الحمق والخسران فيقال احمق من ابي غبشان واخسر صفقة من ابي غبشان وذلك انه لما كانت خزاعة
تلي الكعبة وكانت سدانتها الى ابي غبشان فاسكره قصي بن كلاب واشترى منه مفاتيح الكعبة بزق خمر واشهد عليه
فلما افاق ندم فقال شاعرهم يا قوم خزاعة لا تبعدوا حاجبها · بزق خمر فما فازوا ولا ربحوا · وابو غبشان كنية الذئب
من الغبش ظلمة آخر الليل وذلك لكثرة طموحه في الليل ابو العذاف هو الابرق ابو العريف هو الاسد والعريف
الشجر الملتف ابو غزوان هو السنور والانثى ابو الغضب هو النمر ابو العقار هو الذئب ورايت في بعض الكتب ابو
العطاس وهو الحنفشة ابو عنترة هو الجوع وهو الغرابية ابو عليس هو الماء وقيل هو لا شي ابو العول
ابو عيسلة بفتح العين هو الذئب والبار زايل وقال ابو عسلة بالعين والذئب الامهات ام العسيم
تخيم هي الداهية يقال للقوم اذا ضلوا واذا هلكوا احد واجباص غشم وغشيم وطسيم وتلك حبت الداهية ام عزوب
بكسر العين هي كنية لعبيد الله بن قرة المنافق تم الهلال وهو لا ترح ولكنها داهية الدا قرية القعر ام عثمان
العقرب ام الغفر بالعشم هي الازوبة والعفر ولذا قال ابن احمر ما ام عفر على دعجا ذي علق ينفي الترابيد
دو علق جبل ودعجا هضبة عليه وترابيد صخوره والاعصم الذي في طرف بين بياض والوعل الذي يصعد في الجبل والارد
الانثى من الوعول يريد ان الحجارة لا تمنع الخشر من بلاد في صعوده ام العنبر بالكسر هي الضبع من الغبر الجهد والعيال
ام عجل بضم العين هي عناق الارض ام الغول هي الغيبة والجرير فاورد ام الغول منها واصدرا وام غول ايضا
لانها تغول الناس ام رباب هي السنة من الاعانة لانها تعيث بالعيث وغيره وهي كنية القدر ايضا ام رياح هي القدر
نوع من شجر المتونة كالطلح والسلم وزهرها البرم الابناء ابن غبراء وبنو غبراء هم
المسافرون والفقراء الارض كما قالوا ابن الارض وابن السبيل اذا لم يعرف لو ضع الذي اتوا منه وهم اهل العقراء
والاعساف بنوا بدلك لفقرهم وحاجتهم وما عليهم من الغبار والتشعث سوا الحال وهم ايضا اللصوص الفارون
بالطرق العشية المجهولة بنو غزوان قبيلة من الجن وهم اجنتهم قال بعضهم طلبنا حلفت بنو غزوان جوحوه
والراسر عنده فتاريع زلقن ابن الغما هو الرداء ابن الغمد هو السيف البنات بنات الغراب
هي خيل منسوبة الى الخيل معروف كان لغني بنات الغريري هي ابل منسوبة الى الخيل معروف نجيب بنات العز هي القرود
وتسمى قطع اللحم بنات المعل قال تشامى بنات العلي في محرابها · تشامى مناق الحبل مردا وانهنا · بيحان منا نصيحا
ومناباننا منها الخيل نغير ونجيب هي الكذب والدواهي والباطل امرأة من الطايف

حرف الفاء الاباء

هو الاسد مشتق من الفرس ... هو الحبرذل ... هو النبع ...
والاصل في العنق ثم اتسع فيه حتى صار كل قتل فرسا ... هو الارنب
الثور الوحشي والعرفد ولذا القمرة منطلقا ... هو العقرب ... هو الدينار

الامهات

ام الغار ضرب من النخل معروف ثمرها احمر وتمرها اسود وهو تمر رديء ويقال دعيا العار
ودعيا الغار ويقال دعوله ام غار اي قد اصبته وجيلة خليط وامر ملتبس ... هو الغارة ...
هي الغبية ... هي الجلدة التي تجمع الدماغ والعرح الدماغ نفسه وقال الفرزدق
ولحن ضربنا هامة من خويلد · نزيد على ام العراخ الجواشم · وفراخ الدماغ اربعة كل زنج منها ... هي الحمد
هي الخرذانة ... هي خواذ معروف كانت لا تلد غير خواد وفي المثل ... من حي ام الفرس
يحب الكرام اوص ونذر الكرام لا يكون لهما كان ابن ام الفرس لا يكون ...
هي الهامة للدابة وهي السجة وهي المنجبيق ايضا قال كيف ترى منجنيق ام فروة · تاخذهم بين الصفا والمروة ... هو البقرة والعرفد ولذا
اراد المنجنيق التي نصبها الحجاج يرمي بها مكة ايام ابن الزبير ... هي البقرة الوحشية والعرفد ولذا ... هي
الخنفساء ... هي الانثى من العقارب ... هي النعل
نوع من النبت صغير ... الابناء ... هي الضربية ... هي الدنيا
اعظم من الخنفساء قليل ... هي السباع والذئاب ... هو القرشي وهي دويبة طويلة الرجلين
في الحرب ... في لغة معد الامة وفي لغة البن الفاجرة
... يعنا الاين خوا لحوضيها ابن ... يقال للذي ... في قضاء ...

النكاح ابن الفرعية هو حسان بن ثابت الانصاري شاعر النبي صلى الله عليه وسلم والفرعية امه ابن فرتنة هو ولد الزنا والفرتنة
بغل من لا قرا وهو الكذب القذف ابنا العنبر هم الحكام ابن الفلاة هو الحربا بنو الفلاة هم ذوو الحيد النجد
الجراة على الاسفار كانهم لملازمتهم اياها ابناوها ابن الفوالي هو الحاز من الحيات ابن فهلل معناه معنى ابن هلل
والفنا فيه من بدل من البا وقد ذكرناه في حرف البا يقال ما زلت في ابن ضلل اي في الضلال وذهب فلان في الضلال
ابن فلل اي ذهب في الباطل والكذب يقال منه تفهلل الرجل اذا اختل وكذلك تجفل البنات بنات
هي النوق التي تشبه الذكور من الابل بنات الفراش هي النسا بنات فراهر القراص جمع فرصة وهي الحزوز التي في
الزند والثقب الذي يخرج منها النار عند الاقتداح وبناتها الشرر الخارج منها قال و الزند يضعف الا نائي
بين الرضوات لبعض حبر لونيا بنات فراهر المزخ والخطب الجزل والرضفات احجار لا ثاني ... هي الارا وما
يحول في الحواجر بنات الفلاة هي الناقة والفلاة البرية بنات الفلا هي الوحش ... هي الا فكار

الاذوا والذوات

واحاديث النفس وهي اينما كانت البدن من الاحشاء ذو فابش هو الحذا ذوا
اليمن واسمه يزيد بن ... وهو ابو سلامة الذي مدحه الاعشى ذو قباق قال الحرث بن حلزة
ما لحي الفلاح ما قله ذي قباب فعاذب فالوفاء ... هو الطويل الجبل ... ذو الفقار
هو سيف النبي صلى الله عليه وسلم ... وكان لمنبه بن الحجاج ذو ... جبل ... موضع
قال عبيد بن الابرص فراكس فثعيلبات فذات فرقين فالقليب ... هي حشفة الذكر قال الشاعر
وام مثواي تذري لمتي · وتفتش العصا دارنا الغروق اراد بالغروق شعر العانة ... هي اسم درع النبي
صلى الله عليه وسلم ... الفاء ...

الاباء

ابو حجة ... شيء معروف كنية العزل من الجراد ... فنزمه ... لعل
سحر ... يقال للتعظيم فقال فان يعجز عليك ابو حبتن لحط لك المعيشة في عراب ابو فارس هو الحربا والحيزلي
ابو ... هو المنية لانها تقضي على لديها ... هو الذئب ... هو الطبيب ... هو كنية العاص بن ظالم
قتل مع الحسين ... ابو قتادة ... هو الحربا والطبوع ابو قرارة
هو الحريري من المال ابو قلمون ... هو العنكبوت والقنفذ ابو قشة بكسر القاف هو القرد والقشة ولده ابو قضاعة هو العقل
ابو القطاء هو الكذري ... ابو القعقاع هو الغراب ابو قلمون ضرب من ثياب الروم يتلون الوانا ويضرب به المثل للرجل الكثير
التلون ابو قنبرة ... هو القبر ابو قرين هو النحل ابو القنوع هو الذكر ... ابو قنبر ... ويلبغي اسعر ... ايضا
ابو القيد هو القدح ابو قبيحة هو طائر معروف ... هو الكلب القرد وابن آوى وهو كالاسعر وقيل هو الذي يسبق الفحل

الامهات

وهو القرد ايضا ام القبور هي الضبع لانها كثيرا ما تنبش القبور وتاكل الموتى ام القراد وام القراد
هي الفقرة التي في اصل ذنب البعير ... لا تعلم بها القردان ويقال في
ام القراد ... ام القرآن هي فاتحة الكتاب ... اول المصحف ... العزان كلها
من آي الشرايع والاحكام ... ومنه قوله تعالى ... ام القرى ومن حولها ام القرى هي ...
ام قرفة بكسر القاف كنية امراة من فزارة يضرب بها المثل في العز فيقال اعز من ام قرفة الفزارية كانت تحت مالك بن
حذيفة بن بدر وكان تعلق في بيتها خمسون سيفا لخمسين رجلا كلهم لها محرم ... هي ... الكلب من ... والمهم
هي الداهية والمنية والحرب والرجبة قال الشنفرى وان عمرو الشنفرى ام قسطل · فما اغتبطت بالشنفرى قبل اطول
تقول ان اتانا الشنفرى تبتلى اذا قتل ... ما كنت اطعمتها من لحوم القتلى ... هي الضبع
ام قشعم هي المنية والداهية والحرب والنسر والعنكبوت والضبع والذئب واللبوة ...
... فلم يطر سوما كثيرا الى حيث القت رحلها ام قشعم ... هي الفلاة لان القطا
يكون بها ام القطا هي الهامة وقيل النقرة التي في مؤخر الراس ام قوب هي الدجاجة والقوب الفرخ ومن امثالهم تخلصت
قابية من قوب والقابية قشر البيضة قال الكميت ... وقوب
ويقال للداهية ايضا ام قوب ... هي الضبع ... وهي الكبة ويقال للدجاجة ...
هي الضبع ام القور ... هو اسم يطلق في لغة الازد على ... ام قشيم هي الرخمة والذكر منها العذمل

الأب

ابن القاوية هو فرخ الحمام [illegible] عز منفرد وهو ضرب من الحيات لا تدخل الايدي والارجل وهي حية خبيثة لا يحو سلهما [illegible] ذكر لا يبعى [illegible] العبرة وهو [illegible] وقيل ما اشبه [illegible] العصنة وا [illegible] ومنت في الهواء [illegible] عليه و [illegible] ابن فرخع اسمه [illegible] رجل من اهل اليمن يعرب به المثل في اللؤم فيقال الام من ابن فرتع والأم من ابن فرتع وقد وردنا [illegible] الواو على الثعالب ابن القرية بكسر القاف والراء المشددة [illegible] هو ايوب بن زيد بن قيس بن [illegible] وهو احد فصحاء العرب والموصوفين باللسن كان خطيبا للحجاج ابن الفطل [illegible] العرب والمنافر والحرب والعفطل الفتان ابن قطن هو عبد العزى بن قطن جاهلي قديم وهو الذي شبه به النبي صلى الله عليه وسلم الدجال في قوله ورايت رجلا جسيما من نعته كذا وكذا فقلت من هذا فقالوا الدجال واقرب الناس به شبها ابن قطن [illegible] هو الذي [illegible] لا اماء بنات الابنات [illegible] هي النجوم التي حول الدبران من فرخ النول [illegible] ابن قلى [illegible] يقال للذي لا يعرف هو صلعة بن قلعة بن قفع وصلعت الشي اذا اقتلعته من اصله والقلعة [illegible] والقلع والقلم والميم زايدة وقيل [illegible] التعاقب بين الصاد والعاب كما قالوا للعطيم [illegible] فلان قلعة اي ليس بعد قليل [illegible] القفع الكماة [illegible] البيضاء الرخوة شبهه انه لا اصل له ولا فرع [illegible] هو عمرو بن قمعة بن جندب جاهلي قديم [illegible] الحديث وهو اول من [illegible] بنات اهل اليمن كانوا اذا احلقوا رؤسهم بمنى وضع كل رجل منهم على راسه قبضة من دقيق فيسقط الدقيق مع الشعر فيلتقطها [illegible] الدقيق صدقة [illegible] فكان ناس من هوازن واسد ياخذون ذلك الدقيق [illegible] الشعر فيعلون [illegible] الدقيق ابن قمية [illegible] واسمه عمرو بن [illegible] جاهلي قديم وهو صاحب امرئ القيس الذي عناه في قوله بكى صاحبي لما راى الدرب دونه وايقن انا لاحقان بقيصرا [illegible] هم الاوس والخزرج الانصار [illegible] بنت كاهل بن عذرة بن سعد [illegible] الحاف بن قضاعة وقيل [illegible] ابنة [illegible] بن عمرو بن عامر من الازد

البنات

بنات [illegible] هو ضرب من الحيات والافاعي وقد ذكرت في الاباء بنات قرابين [illegible] من العرعي [illegible] وغير [illegible] العاب [illegible] بنات العراق [illegible] ابل منسوبة الى العراق [illegible]

[illegible]

وكذلك اسمها البنات [illegible] وهي ارض بنجد من خالد ابن الكوا هو رجل من الخوارج سأل عليا عليه السلام عن مسائل كثيرة مشكلة فاجابه
عنها ومن جملتها السواد الذي في القمر فقال له ذلك امر الليل محيت فهو آ[illegible] ابن الكيس اسم رجل يضرب به المثل في الفصاحة
فيقال افصح من ابن الكيس ومن امثالهم افصح من العيثين هما دغفل وابن الكيس قال الشاعر
احاديث عن ابنا عاد وجرهم ينورها العيثان زيد ودغفل العيق الرحل [illegible]

البنات

بنات كرى هو النوم بنت كلب هي الخفاش وجمعها بنات كلب بنات الكداد هي الحنش والكداد الحية بنت الخز اليه بنات الكرا هي الاحلام
التي ترى في المنام قال الشاعر اذا سمعت بنات الكرى تخفق طارقي [illegible] ما لها منا سلام البنات [illegible]
في النوم ان [illegible] بنت الكرم هي الخمر بنات الكروين [illegible]

الاذواء والذوات

ذو كشد موضع بين مكة والمدينة مر به النبي صلى الله عليه وسلم في هجرته ذو كريب موضع قال
عدي [illegible] من ذي [illegible] الاخال وتملا [illegible] ذو الكفات [illegible] كان لربيعة يطوفون به ذو الكفل
هو اسم نبي من الانبياء [illegible] ذكره في القرآن وهو ايضا اسم رجل من بني اسرائيل كان لا يتورع من ذنب من المرتاب وقالوا
لا [illegible] مات من ليلته فرؤي على باب داره مكتوبا ان الله قد غفر لذي الكفل ذو الكفين هو صنم كان لخزاعة
ودوس ذو الكلاع بفتح الكاف من اذواء اليمن ومن اولاده ذو الكلاع رجل من اليمن يسمى ابا شرحبيل كان مطاعا
في قومه فاسلم وكتب اليه النبي صلى الله عليه وسلم في التعاون على قتل الاسود العنسي مع جرير بن عبد الله البجلي فقتل وهاجر
[illegible] قبل ان يصل اليه فقدم على ابي بكر الصديق ذو كلاف موضع ذات كهف جبل عند طريفة وكان بها وقعة
يوم طخفة وهو يوم معروف للعرب بين بني يربوع وجيش المنذر بن ماء السماء وكانت الغلبة لبني يربوع [illegible]
هم ملكوا الملوك بذات كهف وهم منعوا من اليمن الكلابا [illegible]

الابناء

ابن [illegible] هو البازي ابن [illegible] بكسر اللام وضمها هو الاسد فاما الكسر فهو جمع لبدة الاسد وهو الشعر الذي بين كتفيه
واما الضم فهو الذي لا يبرح من مكانه [illegible] ابو لبينا هو شيطان الفرزدق الشاعر كان يزعم ان له شيطانا
يلقي اليه الشعر كان يسميه ابو لبينا وشيطان آخر يروي شعره واسمه ابو شنقل وقد ذكرنا في حرف الشين ابو المدة
هو [illegible] هو البقعا ابو [illegible] هو الذئب حكاها قطرب ابو [illegible] هو الطنبور ابو [illegible] هو الاسد
والليث من اسمائه ابو ليلى هو المحب والاحمق وهو كنية معوية بن يزيد بن معوية الاموي قال
اني ارى فتنة تغلي مراجلها والملك بعد ابي ليلى لمن غلبا يريد لما مات معوية بن يزيد الخلافة واختصم عليها مروان
الحكم والضحاك بن قيس الفهري وعبد الله بن الزبير

الامهات

ام [illegible] هي الخنفسا ام اللواء
هي الرمح الذي يعقد عليها اللواء ام الرخ العقاب والا [illegible] ام [illegible] هي [illegible] والمنية لانها تلهم الخلق اي
تبتلعهم والليث من اسماء الداهية [illegible] ام [illegible] هي الخمر وقيل هي الحلي ذا كان لونها اسود

الابناء والبنات

[illegible] الذين ينتمون على اب واحد ومنه قولهم هو اخي بلبان امي وهم الاخوة من الرضاعة ابنا اللبون هو ما
دخل في السنة الثالثة الآخر فما من اولاد الابل لان امه ذات لبن لا بما خاض ابن [illegible] بضم اللام وفتح التاء صحابي
واسمه عبد الله من الازد والليثية امه ولا يعرف الا بها ابن الدغنة هو ربيعة بن رفيع بن عوف السلمي والدغنة امه
غلبت عليه وهو الذي قتل دريد بن الصمة يوم حنين وحكاية مشهورة ابن لسان الحمرة هو الحذيفي تيم
اللات من ثعلبة واسمه ورقا بن الاشعر ويكنى ابا الكلاب وقد ذكرناه في حرف الحا [illegible] قد ذكر وجب امه
[illegible] من زوجها اليه ابنا الليل [illegible] وبنو الليل هم الذين يسيرون الليل ولا ينامون وقيل يا بن الليل
اي صاحب سرقة وفتح وجنابة [illegible] من الليل ولانه يدرون الليل في دليجتها وبنو الليل العابرون على سترة
واعوا الرواية القافي والطراق ابنا الليل قال ما ذا يريد الليل من اهو الهه اني انا ابن الليل وابن خالته
وابن الليل الاعمى وابن الليل [illegible] وانا ابن ليلتها فالاسم العظيم والرأي [illegible]
الصالحة والعزيمة الناجية ابن [illegible] هو الطفل [illegible] كما قالوا له ابن ايام ويقال للفرس [illegible]
ابو الليل [illegible] بكثير وهو اسم [illegible] بن عمر بن عبد العزيز [illegible] يكون في ميل ابن الليل [illegible]
[illegible]
وابن الليلتين وابن الثلاث

البنات

بنات الليل هي ما [illegible] بالامعاء وغيرها [illegible] الجوف بنت اللبون هي ما دخل من النوق في
السنة الثالثة الى تمامها [illegible] هي النسا وهو ايضا الاوتار التي يضرب بها [illegible] في الاحكام والبنا
[illegible] والامور [illegible] بنات الليل حولي [illegible] عكوفا [illegible]

الاذواء والذوات

ذو [illegible] هو [illegible] المغفر [illegible] بكسر اللام وفتح
[illegible] هو شيطان [illegible] بن مسعود [illegible] بفتح اللام والباء الموحدة موضع في ديار هذيل
قال [illegible] الهذلي [illegible] ذات [illegible]
موضع من حرة [illegible] بين [illegible] غطفان

حرف الميم

الابناء

ابو مالك هو الجوع والحرة [illegible] ابو المبارك هو [illegible] ابو المجمل
هو [illegible] ابو [illegible] هو [illegible] ابو المحنى هو الثور ابو المجند هو فرج المرأة ابو محرز [illegible] هو الجرذ [illegible] ابو [illegible]
هو صاحب المنزل والذي [illegible] الاضياف ابو محذورة هو مؤذن النبي صلى الله عليه وسلم واسمه سمرة بن معير
[illegible] يضرب به المثل في شدة الصوت وغيره قال له عمر بن الخطاب اما خفت ان تنشق [illegible]
[illegible] ابو [illegible] هو الاسد [illegible]
هو [illegible] ابو [illegible] هو الارنب [illegible] هو الاسد كني به
[illegible] هو [illegible]
[illegible] ابو المختار هو [illegible] ابو المخلف هو طعام المأتم ابو مخلد هو [illegible] ابو مدرج هو [illegible]
هو العرس ابو مدلج هو [illegible] ابو مذعور هو [illegible] ابو مذقة هو الذئب [illegible] اذا اختلط بالماء
[illegible] حتى اذا جن الظلام واختلط جاءت [illegible] ابو مرحب هو كنية
الظل [illegible] ابو [illegible] هو [illegible] ابو [illegible] هو [illegible] هو الثعلب
هو [illegible] ابو مرة هو ابليس وهو كنية فرعون [illegible] ابو مراحم هو العصفور والفيل [illegible]
ابو [illegible] هو [illegible] والهلال ابو المزني هو [illegible] ابو المساور هو [illegible] ابو المساكين هو جعفر بن ابي طالب
[illegible] صلى الله عليه وسلم [illegible] بالمساكين [illegible]
ابو المسيح هو الضفدع ابو مسعود هو [illegible] ابو مشغول هو [illegible] ابو المصبح هو [illegible] وابو [illegible] هو [illegible]
[illegible] هو العرس [illegible]
هو الملح ابو المطاعم هو كنية [illegible] ابو مغاث هو [illegible] ابو المصيد
هو [illegible] ابو [illegible] هو [illegible] ابو [illegible] هو [illegible] ابو [illegible]
هو [illegible] ابو مقاتل هو [illegible] ابو مقاص هو [illegible]
[illegible] هو [illegible] هو [illegible] هو [illegible]
ابو محل [illegible] ابو [illegible] هو [illegible] ابو المنذر هو الديك [illegible]
[illegible] هو [illegible] ابو [illegible]
هو [illegible] ابو [illegible] هو [illegible] هو [illegible]
ابو [illegible] هو [illegible] ابو مودود هو [illegible] ابو [illegible] هو [illegible] ابو [illegible] هو الحمام ابو [illegible]
هو التراب [illegible] هو [illegible] ابو [illegible] هو [illegible]

الامهات

ام المثوى هي ربة البيت وصاحبته والتي ينزل بها الاضياف [illegible] وفي الحديث ان رجلا [illegible]
[illegible] فقال [illegible] ام مثواي [illegible] فقيل له اما علمت ان الله قد حرم الزنا فقال لا
قال الشاعر [illegible] ام مثوى [illegible] ام مثواه [illegible]
ام [illegible] هي الحية ام [illegible] هو [illegible] هي [illegible]
[illegible] ان امرأة من العرب [illegible] ام العلاء [illegible]

أأذوى فقال سبحان الله أتعلق لعضو البيت والشوح في حاجبه واطرب أشاجعا انا اذا اداة الفرح لمركوب فكنت بذلك دامها
عن الماطبة وانما اراد انها بقوله أكل الدوابر وهي القشرة التي تعلو اللبن الذي تقول لمرة ذي اللبن وقد اذوت بها اصدق
اي اكلت الدوابر قال يزيد بن الحكم الثقفي بذالك من خال ما قد كنت . ثمت الا انها ام مذوى **ام مرزم** هي الذاهبة
والبرد وريح الشمال الباردة **ام المساكين** هي كنية زينب بنت خزيمة زوج النبي صلى الله عليه وسلم سميت ام المساكين رحمها
اياهم وبرها لهم **ام المسطوح** هي الناقة **ام الحنش** هي الضفدع والحوت **ام عمرو** الضبع **ام الخبيث** هي وخطرك
في الخبر ان النبي صلى الله عليه وسلم اختتم امر بخيبت **ام المقابر** هي الضبع لانها كثيرا ما تنبش الموتى وتأكلهم وتبرزها الضبع
ام المقبرة **ام الملدم** بكسر الميم الحمى والذاهبة وقد عرفت بها لذا الحمى والادام ضرب الجلد والصدر بشيء وتقدم وهو الحجة
لزوم الحجة **ام المنايا** هي الآفات وهي معظم المنية العمر **ام المتثور** هي الرمكة **ام المنزل** هي كام المثوى وقد ذكرت
ام المؤمنين هي كنية كل واحدة من زوجات النبي صلى الله عليه وسلم سميت بذلك لحرمتهن ونكاحهن ولا تباشرهن اهل الجاهلية
ام الهنبر هي الدجاجة

الابناء

ابن الماء هو نوع من طير الماء ويجمع على بنات ماء فاذا اعرفته قلت ابن الماء
قال علقمة بن عبدة وابن آوى لا يرتفع الى الواح من طير الماء ويطلق على كل ما يألف الماء من اصحاب المطر وقال بذلك
منها من حبيس عسف فلم يرد والرشاء ورددت اعضاها والذيب كأنه على جنبة الرأي من ماء محالق جعل بعد حرف
وقال الحق وادخل عليه حرف التعريف وطاعت فتلك الخيل حتى تبددت بواد بنات الماء احترفا ريا وقيل
ابن الماء طائر ابيض طويل العنق وقيل هو السيف قال الشاعر وكم قد العرات من ابن ماء يعني الغراب والسيف ابن
ماء الشباب **ابن ماء السماء** هو عمرو بن عامر بن حارثة بن امرئ القيس بن ثعلبة بن مازن الازدي وهو عمرو مزيقياء
مزيقيا وعامر هو ماء السماء يضرب به المثل في السخاء والاطعام كان اذا احتبس القطر اخرج الناس يعيشون به
فاقام مالهم مقام القطر **ابن ماء المزن** هو اسم النعمان بن المنذر اللخمي يضرب به المثل في السخاء كما قيل لابن ماء السماء
ابن المأمون هو النمل والمازن بيض النمل **ابن مالك** قبيلة من الجن وهم حيدر وقد وا واصطفهم مبارجة عومل **ابن محاج**
هو الحجاج ابن ... يوسف الثقفي من قول ابيه هل من سبيل الى خمر فاشربها ام هل سبيل الى نصر بن حجاج **ابن محرز**
هو الرحل قال الفرزدق فانزلها ثم المدينة قد منا وكان عليها با ابن محرز ابنا **ابن مخاض** هو الحيوان
عوما ودخل في السنة الثانية الى آخرها من اولاد الابل سمي بذلك لان امه حملت بعده فصارت ذات مخاض اي حامل
والمخاض اسم يجمع الحوامل ولا واحد لها من لفظها وواحدها خلفة ويجمع على مخاض **ابن مخدش** يقال بكسر الميم وفتح
الدال وبضم الميم وتشديد الدال وكسرها وفتحها ... الكتف ومعظمه ويقال للاثنين ابنا مخدش
كما سمي كاهل البعير يحذى منا مخدشا لا تخفيني ... الرجل العالم بالشيء العارف به وما
للعطن ابن مدينتها وابن بلدتها وقيل المدينة الامة وابنها العبد ويقال لولد الزنا ابن مدينة وقيل هو رجل
حازر من اهل ... مدى ازادا نزمن اهل المذنب لا من البادية **ابن مذالة** يروى بالدال والذال والمعجمة اشهر وهو رجل
من عبد شمس بن زيد بن عبد مناة يضرب به المثل في الفقر ولا فلام فيقال افلس من ابن المذلق ولم يزل هو واخوه
وابوه وجده معروفين بالافلاس انشد ابو عمرو فانك اذ ترجو تميما ونفعها كراجي الندى والعرف عند المذلق
ابن المراغة المراغة الاتان التي لا تمتنع من الفحول وهي في شعر الفرزدق هو جرير وكثيرا ما يعيره بابن المراغة
ابن مرجانة هو عبيد الله بن زياد بن ابيه الذي جهز الجيش لقتل الحسين بن علي عليهما السلام **ابن المزنة**
هو الجمال **ابن مزنة** هو الهلال ويقال ابن مزنتها ايضا وهو اول ما يطلع من المزنة وهي السحابة اذا انشقت
عنه قال الحنبلي كأن ابن مزنتها جانحا فسيط لدى الافق من خنصر الفسيط قلامة الظفر وقال الازهري ابن المزنة
الهلال **ابن المزورة** هو العصفور موضع الزور قال الخليل هو الذي اذا اسلك المذموم من بطن امه اعوج صدره ففرق
لبغية سنخي ما افراس هم بقبل الزمنين وهو المذموم الذي لا يجانبه في حياء الناقة ليبطل او لا حيسها امانته الحي
من بطنها **ابن المساعاة** هو ولد الزنا والمساعاة الفجور مع الامة **ابن المسبل** هو قدح من القداح **ابن المعتمر** هو
المرفوعة من الارقم **ابن مسلسل الريح** هو الفرخ الذي يولد قبل بيكه والمسلسل المتبع من الرايات والارقام
البط والمسلسل الذي طال وعرض وبعضهم العلاء وتكرر للفاعل والمفعول **ابن معشر** هو اللئيم من العين وهو احد الدنى

العفو وبعض اللبن وسمه غلامة ونحا ويقال العجوز ابن معتان وابن معفار **ابن مصعصة** هو العبد ... ابن الذي العقب
ابن مظر المازني يضرب به المثل في الوفاء فيقال اوفى من ابن مظر المازني وذلك ان رجلا جاوره وهو امراته
وكانت جميلة فاحببت اخاه فبنا فقتل زوجها حيلة فعلم اخوه بذلك فاتى اخيه المتعنت لا قوت تاجر ليبلغ الى
نعيت على قيس ... جارة لا سمع من صحبان عرصي ... **ابن المعارضة** هو ولد الزنا والمعارضة الفاحشة **ابن المعزى**
بفتح الميم والعين المعجمة هو الكتيخ ويقال كاتجافة العقل وهو فاسد في العين وقيل وجع في البطن من اكل الزبيب
ابن مغفل ... شاعر معروف ... وامه ... بن ابي بن مغفل من ... ولا تعرف لا بنوة ابيه **ابن معرض**
هو دويبة الحبل اللتين طويل العطرد وقوائم اربع اصغر من الفأرة يقتل الحمام ويعرض الثياب **ابن مغرب** بكسر الميم والفتح
الحلمات **ابن ملاح** هو اللئيم من المح اننا ولد الثدي واذن الفيم ليرضع فيمص اللبن من الضرع بحلو فيقال له ابن محا
وابن ملحة وابن مليحا **ابن ملاحس** هو اللئيم كان من لا ملاحة وهو منها الحيتين **ابن الملاط** هو العضد ان
الكتفان من البعير وقيل الابطان والواحد من ملاط والملاط الجنب ويقال الهلال ايضا ابن ملاط شبه بالحبيا
مما في عضد البعير قال ... ورد عليه البيل ذاج الحق وابن ملاط متجافيا ادنى الاذنين المحنى اراد طلوعه في السحر
الشهور **ابن ملقى الاركان** ويقال ايضا ابن ملقي الرحل وكان يقال ذلك لمن ينتم ويتعطش بها لبرد وهو كنا به عن الزنا
كان الركبان يلقي رحالها عند امه لذلك وكانت العرب تشتم بها **ابن المنذر** هو النعمان ... على ... من
الشدايد **ابن منشل** هو احد رؤساء العرب واحد الحرث وكان من ملوك الشام يضرب به المثل في التابيد فيقال لا
آتيك حتى يؤب ابن منشل قال ما الشيخ بن الطائي فاقسمت لا اعطي مليكا ظلامة ولا سوقة حتى يؤوب ابن
وذلك انه اغار على حجر بن الحرث اكل المرار على عهد بهرام جور فاستاق ما له واهله واسرا ثم عيد المنذر فلما بلغه الخبر
وكان غائبا تبع ابن منشل بعد غياب طويل فقتله واستعاد ما له واهله **ابن المنذر** هو اسم شيخ وبارث امامه الرأ
ومنولة هي بنت ذهل بن ثعلبة بن عكابة **ابن موهبة** يقال حق ابن موهبة وهو ضرب من المثل ... تعلوك
نواحف الرمل ويقال على اطرافه برتقويته توجد بعده ما ليس للقوت وهو خشبة ثم بها ثم ... ابن موهبة وقيل
يلبس العضاة ثوبا طويل خشنة وحبك الرمل ثم يدفنه في الرمل **ابنا موقد النار** هما رجلان كانا يوقدان النار
على الطريق وينصبان بمن مر بهما فيضيفانه ويتركان يوما قوم لم يرهما فقالوا لا احسن من ابني موقد النار في الصحارى
ما الحبن اي برى وينصر ويضرب به المثل لا يرى ولا يعرف ولا ابن **ابن موقض** هم العبيد قال الشاعر
لها الدهر فيما يكون فانهم ... موقض حرز المعصم **ابن الميادة** شاعر معروف مشهور واسمه الرماح
ابرد الذبياني من غطفان والدي ... في ميادة امه ولا يعرف الا بها

البنات

بنات الماء مراد
من طير الماء وقد ذكرت في الابناء ويقال الحارث ما ابيض يعني الحيث ولا يم ويقال لكل ما يألف الماء من الحيوان
والضفادع ونحوها بنات الماء **بنات المآلي** هي النساء والمآلي الخرق **بنات ام** ... هو ما ذكر من
الموت في السنة الـ ... الى آخرها وقد ذكرت في الابناء **بنات المخر** هي سحائب يأتين في الصيف بيض وتقال لها
بنات بخر بالباء وقد ذكرت في حرف الباء واشتقاقها من مخرت السفينة الماء اذا شقته او من مخرت
تمخر اذا ارسلت فيها الماء وهي في قول الشاعر اسوة ابن الاعرابي كأن بنات المخر كرد حيد نوابتها عن ودين وفي المور
قطع النخيل شبهه بقطع السحاب ... ونحوها صغير مثل الرئى
مناحة **بنات المزن** هي غدران الماء قال ابو العبيل واختبت بنات المزن زرقا كأنها ... الاعراب ...
يعني انها صافية كالدروع العتاقية الخالية حين جرت عليها الريح فاطردت **بنات مساجد الله** ذكر الزرادة رجل
صانع فقال كان احذى بنات مساجد الله كانت حقلاء حقصاء من حصا المحصب **بنات مسجد** هي الهضاب **بنات المسند**
هي احوات لزهير ما ياتي من سواء المسند اسم الدهر **بنات المشجر** هي ضرب من الخمر منسوبة الى موضع قال الاعشى
من خمر بابل معتقة براحها او خمر عانة او بنات مسيتها الاعراق فيسك المزاج **بنت المطر** دويبة حمراء تظهر
عقب المطر ما وامعت المري منها باتت **بنات المعا** هي البعير والمعا واحد الامعاء وهي المصارين ويقال لمعاء
ايضا بنات المعا **بنت معير** وبنات معير هي الداهية **بنات المقاحر** هي الابل والمقاحر المزارق **ابنة مقرح**

ذو بيه تقتل الحمام وتقرض الثياب وقد ذكرت فى الاباء **بنات معضد** هى لغة لاهل المدينة تقتل من الحفت البيض ويقال لها جنت مقضم ايضا ونجت قصامة وقد تقدمت فى حرف القاف **بنات اللاهى** تغذ الزجر والطلب . والملأ العجزا **بنات صوصت** هى الابل فالمومنة لمعارة قال العباس الحنفى وعلى جنها سانات سابنات عادر نما الليل على نجبها وعلى منات سانها تعبر الابل ادا ام استدل با تعبر على الماذة **بنات الطاليا** فى النهار **بنات طبق** من الشاء الحي خنع نتجيه **بنت الشبه** هو العشى لانما نريد الموت **بنات طبق** وهو تعب الوحش

الاذواء والذوات

ذو الغبار موضع كانت تقام فى الجاهلية على فرسخ من عرفة فى ناحية كبكب **ذو مجر** عدير كثيرة تنطن فوران واد من ناحية الشوار قبة وعنده هضبات يقال لها هضبات ذى مجر **ذو المدرة** موضع والمدرة واحدة المدر وهو الطين المستحجر **ذو المدابع** موضع بين الشام والسماوة قال كثير والرعم سالم من البين حتى دعف بذى المدارع والخال **ذو مرج** بالمنم والخاء المعجمة موضع قريب من مزدلفة وقيل هو من نقرى جبل مكة وقيل هو بالخاء المهملة **ذو مرخ** مرج ضخم كان لحضرموت وكان لها بيت يبتني بريقيل ذو مرحب **ذو مرخ** بالعين والخاء المعجمة واد كبير الشجر قريب من فدك وعواصمه وادنا الين ذو ومرخ بالحراب موضع بالحجاز قال الحطيئة ماذا تقول لافراخ بذى مرخ حمر الحواصل لاماء البيت كا بينهم فى قعر مظلمة . واعفر عليك سلام الله يا عمر **ذو المروة** موضع به مسجد لرسول الله صلى الله عليه وسلم وحد لها تبوك وهو احد المساجد التى اتخذها بنا **ذو القروق** موضع من ارض خصبة مما يلى سيف البحرين مكة والمدينة خرج اليه ابو نصير الثقفى فى نفر كانوا قدموا من مكة مسلمين وهو الذى قال له النبى صلى الله عليه وسلم ويل امه مسعر حرب لو كان معه احد **ذو مصر** هو لقب احد ادواء الحبوب فى الاصاحى واسمه **ذو المطارة** هو جبل **ذو المعارج** هو من اسماء الله تعالى والمعارج الشوات وقيل مصاعدها وقيل غايتها بكل غاية **ذو مجزم** هو رسول كسرى الذى قدم على النبى صلى الله عليه وسلم وهو بعث بجوة وهو المنطقة لمعنى البن قنص ذا المعجزة **ذو نواس** من ادواء اليمن وملوكهم واسمه زرعة من [illegible] لقب بذلك لانه وان كان من عرب المنازل على الطريق تنتدى بنا **ذات الغاف** هو آء بلاد بنى تميم حد آلا الاحفر . **ذات الزاهر** هو موضع والزاهر رواسي حر بلاد بنى ابى بكر **ذات المواتى** اسم درع النبى عليه السلام

حرف النون

الابـاء

ابو النشاد هو الزند الاعلى من الزندين والاسفل انثى قاله ذو الرمة .

ويسقط كفيه الذليف تالا رفيق صاحبه اباها وهيئا مما لموضعها وكما سترة لا نكن الحمل انشا ادا هذه نسل اطرافها وقد لا عنه ومنوحة من عنر حبل الانشا . فركنا اباها لم ترد انشاانفيلا **ابو ناجيه** هو البرهم **ابو ناجيه** هو الحلو **ابو نشيط** هو الغناء **ابو نافع** هو الحمل والحمار والبريد **ابو النابغة** هو الوزشان **ابو نبهان** هو الذيك والازد **ابو النجف** هو الثعلب **ابو النجى** هو الاسد والرمح **ابو نعيم** هو الطرطر **ابو نصير** هو الذيك **ابو الاربع** هو نبات **ابو نملة** بفتح النون وسكون التاء من السلاس السرعة فى العذب **ابو النصان** الفاتحة **ابو النمر** هو الرنجان **ابو الحيت** لمتنبل والحماء **ابو نعامة** كنية قطرى بن الفجاءة وهو الحمامة الخارجى **ابو نبهان** هو الشان **ابو نجم** هو الحنز المو ارى والكركى **ابو النعن** هو الانسان **ابو النضر** يوزن عرف موضع بارض مصر قريب من الجيزة **ابو نفعه** او ذكر عناق الارض **ابو نوفل** هو الثعلب **ابو نعيم** هو القدح **ابو نمير** هو الخبار والنار وللد

الامهات

ام نساد هى الداهية **ام الشاد** هو الزند السفل من زندى النار **ام نافع** هى الكف والدجاجة والحمارة **ام الشير** هى الطرباق والخنفساء **ام النجوم** هى المجرة التى فى السماء لان اكثر النجوم حولها قال تابط شرا . بجرى الوحشة الاشراف وتبدى . كغيثا اصيدت ام النجوم الشوابك وقيل هى الشمس وقيل الثريا وقيل السماء **ام الذاهبة** هى الجلدة **ام النشر** يعنى العصبة العالية **ام نعامة** هى الفلاة **ام نعمان** هى الجنة **ام نهشل** بضم النون وفتح الغاء هو الضبع **ام ناصح** هو ام الدماع كما قيل لها ام الفراخ والنواصح الفراخ **ام نوفل** هى الضبع **ام نعيسة** هى النعامة

الابنـاء

ابن النابغة هو عمرو بن العاص السهمى لقب بذلك وكثيرا ما كان يقال عند الذم يا ابن النابغة وهى امه **ابن نابل** هو الحاذق يقال نابل ابن نابل **ابن نفرة الدين** هو خبز يترد فى سمن وتمر وقد اقبل عليهم نباطا كما ساط العصابة وتنوله المغرة لانما تسرت فى ان ارتز مر ويقال لها العقيدة بالزبد **ابن نابل** ينال فى موضع تخليط الرجل وموضع التكذيب والحديث على السبحان اذا هو غاظ بن ناط وغاظ بن ناجل بن منط بسقوط

اذا انشا ولم ير ناظر من ناظ ينوط اذا علق ويقال غيرا لحراط وانوالط **ابن ناجخ بكير** هو ثبت ودم كانه مخضم هذا ذا فالمجره لتملك ترجو يا ابن ناجخ كيره . فرجحا انشا انابا انجلى **ابن النابة** هو البابون والبابون الصغير ودكر ابن احرك سيمه **ابن نجيخ** هو النبل **ابو النجار** عدا بقال فى نجد تراب وهو الدليل يقال دليل جذوا وهاد كانه ولد وثبت الاماء الجذ اى المشرف قال الشاعر انا ابن نجد بها بلدا ومعرفة . فان الجعدى سبيل اعلم الناس هكذا يروى بالنون ويقال للرجل الضابط للامور انه لطلاع انجد **ابن النجد** عن الدجى قال الازهرى بضم الدال وسكون الجيم وقال ابن عيهم الجيم وانجده نجية وهى دار النحل **ابن نوس** بالحاء المهملة جاء ت فى قول الشاعر كان فى الحوم ملك جنبانا ابو انى ما كنسيا تحفش الحوض لان ابن نوس [illegible] المايل الذى لم يحمل وكنى بها هنا عن القوس يجعلها ذات بيت ونحوها يدا بيها وانما له ميهار احنة الى ارض ذات حسن كثير وقد تقدم ذكرها فى البيت يقول لا عامس بينهم لما الارض التى فى عاف امن تحن فوسه التى هى بطانها **ابن النمر** مهكانا من وتلد البرنامة قال الشاعر اما العالم تجاح والمطابق عصبة لدى عير مولد بجمانى الوعى من عطفاتهم خوم الشماح **ابن الوى** **ابو النار** هو رابعة ونظر **ابن مقرب** بفتح النون والعصر هم الرجال الذين ينظرون الى الشاء **ابو النعامة** يخالف فيرق لشقرته ويكون من كيك العلوص ونحلها . وابن النعامة يوم ذلك مركبى . فاذ حضر انما من الطين بقياد النما وسطها ومحطنها وقيل النعامة صدر القدم وباطنها شبه بذلك لكنه ما يحيى ظهرها لا فداء وقيل هو عرق الطرف الذى كا ترك النعامة وقيل هو اسم فرس وقيل هو اسم رجل بعينه ويقال لانعظة التى تسيل من الفرس ابن النعامة قال الازهرى وابن النعامة عظم الساق وعرق فى الرجل وعجب الطريق والعرب عادة والساق الذى يكون تحت النسر وابن النعامة البعات عن من كان يعادى الفطافي والمطرق وانت ابن النعامة بذيلى ولم يلبث حذرى ومثل حكيا يقول جعلنى كالذرية وهو حلمة تعيل عليها الظعن **ابو الناقة** هم نطن من كلب قال عبد الله الاحطل يعقل عن النعامة حاضنهم ادا وردوا وعرودهم تسميهم ويقال لحى من اسد بنو نعامة معين فقد بلا الغب ولام قال الرماكى فيهم بود ودا الاعصوكى **ابن نعش** وبنو النعامة كلهم ورد **ابن نعش** هى الكواكب التى تسمى بنات نعش قال النابغة الجعدى ثوى زمنا والدليك بخزمت الحبل وادا ما بنو نغش دنوا وتصوبوا وذهبوا نجمعها جمع من يعقل لانه من عادتهم اذا وصفوا الاسم ما ينعت به العقلاء ان يجمعوا على حكمهم كما قال والشمس والقمر رأيتهم لى ساجدين ويقال للواحد من بنات نعش ابن نعش وتنقيح فى الثلث **بنو النجير** هم الذين قاتلهم النبى ونقلوا بيتا ولا بعدهم عن مسلمهم **ابن النعيم** بفتح النون وكسر القاف فيه بمعنى مفعول من القتل اى من عرية يقال ذلك للرجل يكون دخيلا فى القوم وليس منهم ومرجعه انه فتيلة وهم القوم فيقعلونه من قومه الى قوم **ابن النكاح** هو ولد الزنا والنكوح تقول من النكاح الوضع **ابن الناحية** هو عباد الحرث فقد كان داعيه لمسيلمة الكذاب لعنه الله رسولا الى النبى صلى الله عليه وسلم وهو الذى [illegible] لولا ان الرسل لا تقتل لقتلتك **بنو نعامة** هم الناس فى لباب مبادة . ان وجدت بى يوم المتهم منهم جيادا لحرب عليه

البنات

بنات النديمي هذه المرة يمين وللعرب نعيم **بنات نعامة** هى القوى الكرام قال الشاعر . وقد ذكرت فى الاباء وقيل هو الطيج يترد ثم يحشى نابية **بنات نجائب** ودو ذنبة تقشرها بما ادلاء ركبنا بنات النجائب الدونية المانة الشوكجا العبرة يعنى ان السائرين بها يسيرون على الطريق مباب سبط فى الطريق من اولاد النوف النجايب فيبنى منظر وحدة مل الطرق وانا بالركبين الذاهب والمانى **بنات نعش** هو مفترون عن المن والرطب **بنات نعش** هو الكواكب المعروفة فى السماء يقال بنات نعش الكبرى وبنات نعش الصغرى وهى اصحاب القطب بيتون الكبرى الكواكب الكبرى والصغرى الدب الاصغر والكبرى سبعة كواكب اربعة منها النعش وثلاثة منها البنات فالاول منها يلى العائد والاوسط منها عناق ورب نظام والعاشر كوكب صغير هو السهى واما الصغرى فعلى تاليف الكبرى لكنها ينانا الفرقدين قال القرهاحون الذى تعرفت بالجداء وارتعثر نعشا واثنان منها الفرقدان ويقال للواحد من بنات نعش ابن نعش لان الاسم مذكر وقد جمع قبل ما عر قال ابن عرجى وبنات عرجى وابن آوى وبنات آوى وقد ذكرنا هذا الاشتقاق فى ابناء لا فيما هو حيدا قال من حمدا وقدم ذكرناه فى الاباء **بنات النقا** هى العمود وارلا تكون فى الرمل وهى دواب تكون فى الرمل تسمى العظا ويقال لها اليتامى تحصن الاعراب النقا الرمل وتشبه بها اصابع النساء للبنها وللطافتها قال ذو الرمة حواجب الشمود كان بنانها بنات النقا تحفى مرارا وتظهر المرابيب الغصاب الناعمة والاسلود المنشى ويقال لكل ما دوس من هوام الارض **بنات النعير** **بنات الضمير** هى الشاء الاعين تعرف اى يمين وتخلص من الثمانى مفرحة للاردواح بالمعرفة وانما المعذر

نقرة لعنز اذا ... ومن امثالهم ان امراة قالت لابنتها ستري على قرني النطرتين لا ذات النقرى اي على الرجال الذين
اليها لا على النساء اللاتي نعيتها

الاذواء

ذو النابين العبدي هو رجل معروف من عبد القيس ذو شبل معظم الحاء
والباء الموحدة والحاء المهملة حزام من الشرت ... ذو طب بفتح الفاء والجيم الباء الموحدة
ذات مرتب ماوان قال ابو الاحوص الرياحي ولو ادركته الخيل تدعى ... بذي نجب ما ادركت ... لعلت ما اعرف
وكان يرتقم من العرب على راس العام ... ذو الحليف الجيم الساكنة وهو الموضع
المعل ... في طريق الكوفة الى مكة وبها ماء ذو الخيل بضم الراء وفتح الجيم موضع من اعراض المدينة ... كبير
وحتى احال ... ذو الغيل بفتح الغين ... ذو الغيل بفتح النون ... خيل قريب المدينة
واخرى قريب مكة وموضع ذي ... ذو نفر بفتح النون والفاء موضع قريب الربذة وطريق مكة وقيل بسكون الفاء
ذو النقا موضع ... في اشعارهم ذو نسر ... ذو نوار هو احد ادواء اليمن ويقال انه هو الذي
الاخدود ... كان يلقب بذلك لذوابتين كانتا تنوسان على منكبيه ... كان ذو النورين هو لقب عثمان بن عفان
لقب به لتزوجه برقية وام كلثوم ابنتي النبي صلى الله عليه وسلم ذو النون هو النبي يونس بن متى عليه السلام ارسله الله تعالى
الى اهل نينوى والنون الحوت وهو الذي التقمه الحوت ثم نجا ... ذو النون المصري ...
وذو النون اسم سيف كان ... ذو النونين قال الازهري هو
السيف العريض المعطوف طرفي الظبة ...

الذوات

ذات النحيين هي امراة من تيم الله بن ثعلبة
حضرت سوق عكاظ ومعها نحيا سمن فاستخلى بها خوات بن جبير الانصاري ... فقبض احدهما ... ثم ...
فامسكته بيدها ثم فتح الاخر ... فامسكته بيدها الاخرى ... فلم تقدر على دفعه ...
... فقالت لا هنئت ... فقالوا اشغل من ذات النحيين ذات النسوع
... معروف كان لبسطام بن قيس الشيباني ذات النصب موضع بينه وبين المدينة اربعة برد وقصر به
النبي صلى الله عليه وسلم الصلاة ويقال له ذو النصب ذات النطاق هي ... بياض وسواد ... كما
قال الشاعر ... ذات النطاق ... ذات النطاقين هي اسماء ابنة ابي بكر الصديق
سميت بذلك لانها قطعت نطاقها قطعتين يوم هجرة النبي صلى الله عليه وسلم وابيها ... كانت لها ام
عبد الله بن الزبير ... فقيل يا ابن ذات النطاقين ... ذلك ...
ذات كيف موضع ناحية ... قال ... ذات انواط شجرة كانت
تعبد في الجاهلية وكانت ... كل سنة فيعلقون عليها سلاحهم ويعكفون عندها ... الحديث ان ... قالوا
للنبي صلى الله عليه وسلم يوم حنين اجعل لنا ذات انواط كما لهم ذات انواط ... والنوط تعليق الشيء ...
ذلك ذات ... الطريق اذا كانت ... قال الشاعر ... ذات ...

الاباء

... هو الثريد ... ابو ... هو ابن آوى ... رجل من العرب ...
به المثل ... ذلك ... فضرب به المثل ابو ... هو الثعلب
والطين ... ابو جعدة هو الذئب ... ابو الوثاب هو الشيب ... ابو ... هو ... ابو ... هو ...
الطاووس ابو ... هو السراج ويقال ... ابو الوطاء هو الحف ابو الوليد هو الاسد ابو ... هو ...
الطيور

الامهات

ام واحد هي التي ... قال ... ساعدة بن جوية الهذلي
... ام واجد ... من العوم ... الاسنان كانت ...
ام واجد ... ام وجع الكبد ... ام وجع الكبد وهي بقلة ...
... ام الوحش ...
قال الشاعر ... ام الوحش ... للنساء ...
كذلك ... ام كذا ... ام الوحش ...
... ام الوبر الهلالية مرت في سوق من اسواق العرب ...

كما فعل خوات بن جبير الانصاري بذات النحيين من ... وقد ذكرنا القصة في حرف النون ... الذي ...
... ذات النحيين ... الذي ...
... هو ... الرابع ... الوحش ... ام ...
في المضيرة

الابناء

ابن وابن ... من العرب ... المثل ... الزبدى ... ابن ... ابن الحمد هو الرجل المعروف ...
المشهور يقال فلان واحد ... هو كما ... والوهص ... وكان ...
... من الرجال ... فاذا كان ... ابن عمرو ...
... ابن واحصت الحصا ... ابنا وابل هما بكر وتغلب ... ربيعة
... ابنا ... هما كلب والعين ابنا ... ابن الوحيد ...
بن ربيعة بن عامر ابن وردان ضرب من الحشرات ... وذات ابنا ... هم اهل
بنو ... هو ... من ... الحرير ... فلان ...

البنات

... هي ... بنت ... ابن ذو ... بنات ...
... بنت ...
... بنات المنايا ... بنات ...
... الاستعارة ... بنات وعاب ... بعال ...

الاذواء والذوات

ذو ... ذو الودعات هو يزيد بن ثروان احد بني قيس بن ثعلبة ويلقب هبنقة كان يجعل في عنقه قلادة من
ودع وعظام وخزف فسئل عن ذلك فقال لاعرف بها نفسي ولا اضل ... قالوا احمق من ذي الودعات ذي ... الحسن بن ...
... ذو الوشاح هو سيف عمر بن الخطاب ... ذات ... من الداهية
الى ذات ... ذات الوشاح اسم درع كانت للنبي صلى الله عليه وسلم حرف الهاء

الاباء

ابو هاجم هو ... ابو هاشم هو ... ابو هبيرة هو الضفدع ابو ...
هو الحمامة ابو هشام هو الطفيل ابو ... ابو الهيثم هو المنديل ابو ...
هو ... المعروف ... ابو ... هو العقاب ...
... ابو الهيثم هو الاسد ...

الامهات

ام الهام ... ام الهامة ...
جمع هامة ... امهات الهام جلودها قال ...
ام ... ام الهنبر ... ام الهيثم ... ام ...
... ام الهدبل ... الحمامة ...
... ام الهيثم ... ام الهيثمة ...
... ام ...
اي ... ام الهيثم ...
علية ... ام ... ام ...
... ام الهيثم ... العقاب ... العنبرة
ام الهيثم ...

الابناء

ابن هبيرة ... ابن ...
... ابن ... ابن ... الدهر ...
... ابن ... ابن ...

ابن [illegible] هو عزيز معروف واسمه ... ابن هرمز الطم تجر وله السجع والشيخ ابو [illegible] هو الذى لا يقدر ان يبلغ الفم من نفسه وقيل
هو الذى يعتبر على الهم وعيال الغير بنو الهم ابن الهطول هو ابن النبي ام [illegible] ... من الجن ذلك رؤبة
كان ومتواسلين بالشام ... ابن الهوبر هو الجل ... الراجز ... يا رب ... الجل
ابن هيان هو القسيس من الناس ... بالمد والقصر ... الحرب ... اسم من اسماء الحرب **البنات**
بنات الهام من عظام الراس ... ام ... بنى ... ثم في ارض بنى كلاب ... العرار
بنات الهيق هى النعام والهيق ذكرها **الادواء** ذو ... موضع ... ذو ... عمر بنات
ذو الهم ... الها وسكون الراء ... لابى سفيان بن حرب بالطائف ... ثقيف ... المغيرة بن شعبة وابا سفيان بن حرب لهدم اللات وكسرها فاقام ابو سفيان بماله ... الهرم وذو الهيم ... ثم قال
... بالطائف ... موضع **حرف الياء الاباء والامهات** ... هو الدوسى
... الهم ... هو الموت ... وقيل هو ... الكيل والضعو من الطير والمشتريكم ...
هو النعوص ... هو العصفور ... هو ... وهو ... ملك الطير ابو يقظان هو الديك
وابو اليقظان بالالف واللام ... ابو يوسف هو ضرب من الطيور ام يعفور هى الداهية ... اليعفور من
اسماء الجن ام يعفور هى الظلبة قال الراجز يا ام يعفور ... لا زال ... عليك ...
... وبر الارانب وغيرها واليعفور فى الاصل ولد الظبية وولد البقرة الوحشية ام ... هى الداهية
... اليقظان هى ... **الابناء والبنات**
... هم الترك واشباههم ... من نوح ... سام وحام ... هو ... من ... هو ... المعد
التى ... ابن ... او ... ابن الهيم هو ... ابن ... هو الذى لا ... على
ابن ... هو الفرخ الذى خرج من البيضة ليومين بنات يعرة هى المعزى والنعزة والعنز الحذى

الادواء والذوات ذو اليدين هو الصحابى الذى ذكر النبى صلى الله عليه وسلم بالسهو فى الصلوة واسمه
الخرباق وقيل هو لقبه واسمه عمير بن عبد عمرو من بنى سليم ذو يزن من اذواء اليمن وملوكهم واسمه النعمان بن قيس الحميرى
واليه تنسب الرماح اليزنية ويزن واد باليمن اضيف اليه وهو ابو سيف بن ذى يزن ملك حمير ... المشهور الذى بشر
بالنبى صلى الله عليه وسلم قبل مبعثه ذو اليمينين هو طاهر بن الحسين ... الحسن المامون وهو اول من لقب به لانه ضرب رجلا
من اصحاب عيسى بن ماهان ... بيمينه وشماله ... المامون ... امير المؤمنين ... ذا اليمينين
ذات يدين ... ذات يدين اى ... ما يكون من النقص
... **الباب الثالث** فى الاسماء المترادفة على مسمى واحد من المسميات المذكورة فى
الباب الثانى الاسماء المترادفة هى المختلفة الدالة على معنى ... حقيقة واحدة كالخمر والراح والعقار فان الخمر
هذه الاسامى هو المايع المسكر المعتصر من العنب ... من الاسماء ما يطلق على المسمى ... الذات لا لمعنى فيه
... الالة المعروفة ... ما يطلق ... لصفة فيه كالصارم فانه موضوع له لصفة الحدة ...
موضوعا للمسمى بسبب ... كالناطق والفصيح فان ... صفة للناطق الذى هو صفة الانسان ...
الباب ما جاء من الاسماء المترادفة على المسميات المذكورة فى هذا الباب مرتبا على حروف المعجم ... فى الباب الثانى

حرف الهمزة الابل ابو كاسل ابن الخليفة بنات الاحمق بنات البعد بنات الحميل بنات الداعرى
بنات الدرق بنات السير بنات شدقم بنات العجد بنات العيد بنات العريرى بنات الجل بنات الفرافير
بنات الليل بنات المقاور بنات ملوسة بنات وطا بنات وهاجر الجن ابو الجن ابو ... الكروش
ابو ليلى ابو مخلد ابو مرة وهو اشهرها الابيض ابو الحوت ابو شام الاصلم بنات الليل بنات ...
الاحمق ابو دراص ابو دراس ابو دغفا ابو ليلى الاراى بنات الافكار بنات الفكر الارض ام آدم
ام مثار ام محبد ام كتاب ابن ... الارنب ... ابو ... ابو الهيثم ابو بهار
الاسد ام ... ام ... ام الحبيص ام الخزيل ام خنوير ام خوار ام حوران ام درز ام دهر ام ...

ام ... ام سويد ام الطلحة ام عامر ام عزة ام عزيل ام عزم ام عرمة ام ... ام عزيمة
ام عقاق **الاسد** ابو الابطال ابو ... ابو الاسود ابو الاخير ابو الاجرى ابو ... ابو حفص
ابو الحدر ابو زياح ابو الزعفران ابو زبيل ابو الاشبال ابو الضيغم ابو العباس ابو ... ابو العريف
ابو ... ابو العريف ابو فراس ابو ليد ابو ليث ابو مجزاب ابو مجلم ابو النضر ابو الوليد ابو الهيثم
ذو اللبد الاشرار بنات ... بنات العير الاسود ابو الابيض ابو البيضا ابو حاتم الامعا
بنات الطرف بنات الحوت الاوزى ابو ذويب ابو كعب ابو معونة ابو وائل **حرف الباء**
البطن ابن الالال ابن ... ابن ... ابن ... ابن ... بنات الطرق بنات ...
البراغيث ابو الاشعث ابو ... ابو الطفر ابو ... البحر ابو خالد ابن ... البيدا ابن الغام
بنات ... البرذون ابو الاخطل ابو ... البرغوث ابو طامر ابو عدى ابو وثاب
ابن طامر البعر بنات الابل بنات الكرش بنات المعا البغل ابو الاثج ابو الحرون ابو القصعر
ابو مضاعر ابو ... ابو كعب ابو الخيار ابو ملعون ... البق ... ابو جميل ابو ...
ابو ... ام الكلب ابن الارض بنت الارض البوم ام الخراب ام الصبيان **حرف**
التاء والثاء التمر ابو خبير ابو ... ابو مالك التمساح ابو ... ابو ... الثعلب والثعا
ابو الحصين ابو الحنيص ابو الحصين وهو اشهرها ابو ... ابو ... ابو الحجم ابو ... ابو وثاب
الحصين ام رغال ام ... الثور ابو ذيال ابو ... ابو ... ابو ... وهو الوحشى ابو ...
حرف الجيم الجراد ابو محارب ابو عوف ام ... ام جندب ام ...
الجرذ ابو ... ابو ... الجعل ابو سلمان ذبال ابو سليمان ابو ... ابو ...
ابو هاشم ابو وجزه ام الارض الجمل ابو ايوب ابو صفوان ابن الطويل ابن ...
... ابو ... الجوع ابو ... ابو ... ابو مالك **حرف الحاء**
ابنا السائلك بنت الارض بنات ... ابنة الجبل بنات ... الحداء ابو الخطاب ابو ...
ابو محارب ابو ... ابو ... ابو قادم ابو ... ام ... ابن ... ابن ...
الحرب ... ام ... ام ... ام ... ام ... الحيات ...
ابو ... ابو ... ابو ... ام ... ام حبيبة ام ... ام ...
ام ... ام ... ابن احب ابن ... ابن ... ابن زاذان ابن ... ابن ... ابن ...
ابن ... ابن ... بنات ... و... بنات ... ونات ...
بنات ... و... الحمار ابو العرف ابو ... ابو ... ابو ... ابو ...
ابن ... بنت ... ام ... ام ... ام ... ام ... بنت ... ابو ...
ابو ... ابو ... ابو ... ابو ... ام ... ام ... ام ...
ام ... ام ... ابن ... ابن ... ابن ... ابنة الجبل ابن ...
... **حرف الخاء** الخبز ابو جابر ابو ... ابو ... ابو ... ام جابر ابن ...
ابن ... بنات ... ابو ... ابو ... ابو ... ابو الطيب ...
ابن ... ابن ... ابن ... ابو ... ابو ... ابو ... ابو ...
... ام ... ام ... ام ... ام ... ام ... ام ...
بنت ... ابنة ... بنت ... بنت الكرم بنات ... ابو ... ابو ...
ابو ... ابو ... ابو ... ام ... ام ... ام ... ام ... ابن ...
ابن ... بنات ... بنات ... بنات ... بنات ... بنات ...
بنات ... **حرف الدال** ... ام ... ام ... ام ... ام ...

كلام ... ذكر ... ذكر ...
وبعده ...

ام النبيل ام الهادي ام الحنوع ام الملوني ام خنوس ام الخيل ام حنوكرا ام حنين ام الخلقف ام الخلق ام خنير
ام الخنفق ام الخنور ام خنور ام خناف ام دراخين ام الدهاريس ام الدهن ام الدهيم ام الربيس ام الربق
ام رشم ام الرثوب ام الرثوث ام الرقوت ام الرقم ام رعل ام رذم ام صنار ام صنور ام دبيت
ام متعم ام طبق ام عتيد ام العريط ام العشم ام عثم ام قابر ام قشعل ام قشعم ام قوب ام كلب
ام كلواد ام اللهيم ام اللهيما ام مزرم ام مسلم ام المليق ام ماسد ام ... ام نسعور ام المغصوم ان
احداها ابن برح ابن برح بو برح
اسد ارشم اسد معتبر جث احداها
بنات اوذلك بنات بنس بنات الدهر بنات جمام بنات طبل بنات عنق اسد العنقفير بنات عنز بنات عنقير
احدى بنات طبق ذات العراقي **الذئب** ابو جعدة ابو الغلاج ابو الجيد ابو سلمة ابو قتادة ابو اللغام
الدجاجة ام حفص ام احدى وعشرين ام حفصة ام مغصة ام قوب ام قولد ام تاتع **الدراج** ابو الحجاج
ابو حطاب ابو حتة **الدلو** ام خالد **الدب** ابو سلمة ابو غنيد ام حطلت ام حنول ام دراره ام دراره
ام دفر ام دفير ام دارفره ام سلمة ام العجب ام عول ام الغنا ام مافر **الدواة** ام الحا ...
ابو برابل ابو حيان ابو جحاد ابو سليمان ابو عقبة ابو غلوية ابو مذلج ابو المنذر ابو الوليد
ابو نبهان ابو نقطان **حرف الذال** **الذباب** ابو جعفر ابو حكيم ابو الحدرث **الذكر** ابو حسان
... ابو رسيخ ابو زناد ابو عمير ابو عوف ابو العنوبر ام الخنابس ام العلوية والتابي والتالت هما
الكمره **الذئب والذئبة** ابو امة ابو جاعدة ابو جعدة ابو جعادة ابو الحصين ابو جهال ابو رعلة ابو سلعامة
... بعيلة ابو العلس ابو عنبان ابو عشان ابو الطلس ابو عيلة ابو كاسب ابو مذقر ابو معقد ابو ثملة ام كلثوم
ام ... قشعل ابن الارض ابن ذالان **حرف الراء والزاي** **الرابية** ام الحارم
ام العبر ام المراح ام السنع ام السبيع ام الشوقين ام الطبيب ام المندى ام القياح ام العمام ام الفراح
ام قرقرة ام القبا ام منيب ام الهام **الرجل العوف** الضلال بن الاهال الضلال بن الثلال ابن شلل بن شلل بن
شلل بن هي بن هي ودودين حرجب **الرجل المعروف** ابن الحلى ابن جلا ابن واحد **الرحمة** ام جعران ام ...
ام محبة ام قيس ام كبير **الريح** ابو الربيع ام حلة ام مرزم ام العذاب ام فنع **الرمان** ابو الاخضر ابو المدرك ابو العنبر
ابن المنزة **الرماد** ابو النار وهو الاعلى ام النار وهو الاسفل **الزنجبيل** ابو ذلذل ابو زياد **حرف السين**
... حابس بن حابس ذالذ بن ذال ... هي ابن ... ابن ... **...** ابو الطفو
ابو حاجب ابو حاجب ابن اختها ابن اكل البريرا ابن اسد ابن سمرنا ابن ... ابن قمر الكلب ابن حزل الحيا
امراة من الطايف لها ذكر في الحديث وهي التي قال فيها المخنث لعبد الله بن ابي امية ان فتح الله عليكم الطايف اذ لك على ابنة غيلان فانها
تقبل باربع وتدبر بثمان **الاذواء** **...** هو واد بالبين ذو غشت ... الحاء المثلثة جبل حين ...
بين سبول **ذو العش** واد قريب من المدينة تحت فيه سبول الحرة **ذو العضبة** هو الحصين بن يزيد بن شداد بن قنان
الحارثي صاحب ... وقعة ... الريح ... يوم مشهور للعرب كان فيه حرب بين بني الحرث بن كعب وبني عامر وكان النصر فيها
للحرث ... على بني عامر بعد ما كثر القتل في الفريقين **ذو العضا** واد بحذوى **ذو العلاب** موضع قال ... في العلاب معلاكا
بني الطليحات علقت ... العلق ... **...** واد يحذو ... العين وفتح الميم **الدوات** ...
عوض ... كثيرة الماء بين ناحية السوارقية على ... قال الشاعر لقد ... في يوم ذي ... وكنا ...
ذات حبل ... قال ذو الرمة الا ... ذات حبل ومرآه ما ... الليل ... و ... اليمامة ...
كانت لبني كلب بن يربوع ثم صارت لبني نمير **ذات العضا** موضع ينبت العضا يرد كثيرا في الشعر والعضا ...
ذات العرق موضع قال ... حتى اذا ذات العرق ... وحادث عليها البارقات اللوامع

[illegible]

[illegible]

[illegible]

والحمد لله رب العالمين

والصلوة على محمد وآله الطاهرين

آمين

رسالة في الامامة من مصنفات الامام الحبر المحقق الفاضل المناظر نصير الملة والدين ابو جعفر ... سقى قبره الله بغيث رضوانه واسكنه بحبوحة جنانه بحق محمد وآله الطاهرين

[illegible]

[illegible] عليهم [illegible] الاثنا عشر [illegible]

[illegible] في بيان امامة الائمة الاثنا عشر عليهم صلوات الله والملائكة والبشر بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله رب العالمين وصلوته على سيد المرسلين [illegible]

[illegible]

٣١١

[illegible] قال رسول الله صلى الله عليه [illegible]

[illegible] اثنا عشر من قريش [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين رب

الفصول في الايام والليالي اليوم عبارة عن الزمان الذي يقع ما بين طلوع الفجر وغروب الشمس والليل الزمان الذي يقع ما بين غروب الشمس
طلوع الفجر ومجموعهما اربع وعشرون ساعة لا تزيد ولا تنقص وكل ما نقص في الليل زاد في النهار وما نقص في النهار زاد في الليل كما قال
تعالى تولج الليل في النهار وتولج النهار في الليل وانتهاء ما يكون الليل سابع عشر حزيران عند حلول الشمس اخر الجوزاء فيكون النهار تسع عشرة ساعة
والليل في الزيادة الى ثامن عشر ايلول وهو عند حلول الشمس اخر السنبلة فيستوي الليل والنهار ويسمى الاعتدال الخريفي فيصير كل اثنتي
عشرة ساعة ثم ينقص النهار ويزيد الليل الى سابع عشر من كانون الاول فيصير الليل تسع عشرة ساعة والنهار تسع ساعات فيكون
الليل في غاية الطول والنهار في غاية القصر ثم يأخذ الليل في النقصان والنهار في الزيادة الى سادس عشر آذار عند حلول الشمس آخر الحوت
فيستوي الليل والنهار ويصير كل واحد اثنتي عشرة ساعة ويسمى الاعتدال الربيعي ثم يستأنف الدور ويرجع الى الاول كما قال تعالى والشمس
تجري لمستقر لها ذلك تقدير العزيز العليم واعلم ان من لطف الله بعباده جعل الزمان ليلاً ونهاراً لان الانسان مضطر الى حركة
واعمال القوة فتغلب عليه النوم ولا بد من ذلك لزوال الكلال فالله تعالى بلطفه جعل الزمان قسمين قسم للعمل وقسم
للاستراحة ... ولولا ذلك لافضى الى غلبة قضاء الشهوات لان احدهم لو اراد غيره لشغل زمانا وحده ... فيقف شغله
فالله تعالى بلطفه جعل للعمل وقتا معينا وللنوم كذلك والى هذا اشار حيث قال ومن رحمته جعل لكم الليل والنهار لتسكنوا فيه ولتبتغوا من
فضله ولعلكم تشكرون فصل في فضيلة الليالي والايام ... سيد الايام وعيد اهل الملة الحنيفية روي
عن النبي صلى الله عليه وآله وسلم انه قال خير يوم طلعت عليه الشمس يوم الجمعة فيه خلق آدم وفيه اسكن الجنة وفيه اهبط منها وفيه تاب الله عليه
وفيه تقوم الساعة وفيه ساعة لا يوافقها عبد مسلم يسال الله ... فيه خيرا الا ... وفي الاثر ان الملائكة يتفقدون العبد اذا تأخر عن
وقته يوم الجمعة فيسال بعضهم بعضا فيقولون ما فعل فلان وما الذي اخره عن وقته ثم يقولون اللهم ان اخره عن وقته فقر فاغنه وان
اخره مرض فاشفه وان كان اخره شغل فافرغه لعبادتك وان كان اخره لهو فاقبل بقلبه الى طاعتك وقال بعض السلف ان لله تعالى
فضلا سوى ارزاق العباد لا يعطي من ذلك الفضل الا من سأله عشية يوم الخميس ويوم الجمعة وعن ابن ... ومن قلم اظفاره يوم الجمعة اخرج
الله منه داء وادخل فيه شفاء قال الاصمعي دخلت على الرشيد يوم الجمعة وهو يقلم اظفاره ويقول قلم الاظفار يوم الجمعة من السنة وبلغني انه
ينفي الفقر فقلت يا امير المؤمنين وانت تخشى الفقر فقال وهل احد من الفقر اخشى مني يوم السبت وهو عيد اليهود ... الكلبي ان موسى عليه السلام
امر اليهود ان يفرغوا في كل اسبوع يوما واحدا للعبادة فابوا ان يقبلوا الا يوم السبت وقالوا انه اليوم الذي فرغ الله تعالى فيه من خلق الاشياء
وزعموا ان الامور التي تحدث فيه يستمر الى السبت الاخر فامتنعوا فيه عن الاخذ والاعطاء والمسلمون خالفوهم في ذلك لقوله صلى الله
عليه وسلم بورك لامتي في بكورها سبتها وخميسها وزعم اهل الفلاحة ان النخل اذا صرم يوم السبت لم تحمل في العام المقبل ثمرة يوم الاحد
هو عيد النصارى قال اصحاب السير ان اول الايام الاحد وهو اول ايام الدنيا وبدأ الله تعالى فيه خلق الاشياء وذكروا ان عيسى
عليه السلام امر قومه بالجمعة فقالوا لا نريد ان يكون عيد اليهود بعد عيدنا فاتخذوا يوم الاحد وزعموا انه صالح لابتداء الامور يوم الاثنين
يوم مبارك كان رسول الله صلى الله عليه وسلم كثير المواظبة على صوم يوم الاثنين والخميس فسئل عن ذلك فقال صلى الله عليه وسلم انهما يومان

ترفع فيهما الاعمال فانا احب ان يرفع عملي وانا صائم وفي الحديث ان رسول الله صلى الله عليه وسلم ولد يوم الاثنين وانزل الوحي يوم الاثنين
وخرج الى المدينة مهاجرا يوم الاثنين وتوفي صلى الله عليه يوم الاثنين اورده احمد بن حنبل في مسنده عن ابن عباس رضي الله عنهما يوم الثلثاء
يوم يجتنب فيه النحو واصلاح حال النفس ويحمد فيه الحجامة وقيل ان قابيل قتل هابيل يوم الثلثاء يوم الاربعاء يوم قليل الخير والاربعاء الاخر
من الشهر يوم نحس مستمر ... فقال الرابع له ... ان تخرج معي في حاجة لي فقال انه اليوم الاربعاء فالنحو فيه فقال له الميس ان يونس
بن متى عليه الصلوة والسلام ولد في هذا اليوم فقال لا جرم قد بانت له بركته في سعة بيته وحسن كسوته اذ ولي بطن الحوت وورق اليقطين قال
وفيه ولد يوسف الصديق عليه السلام فقال اذ احسن ما فعل به اخوته حتى طالت غربته وحبسه قال وفيه اوحى الله تعالى الى ابراهيم الخليل عليه الصلوة
والسلام قال اما بعد والا توق الذي القي فيه حتى خلصه الله تعالى منه قال وفيه نصر الله تعالى نبينا عليه الصلوة والسلام فقال اجل ولكن بعد ان زاغت
الابصار وبلغت القلوب الحناجر يوم الخميس يوم مبارك فيه تطلب الحوائج وابتداء السفر وروي الزهري مرفوعا ان النبي صلى الله
عليه وسلم كان اذا اراد سفرا خرج يوم الخميس والحجامة تكره يوم الخميس حدث محمد بن اسمعيل قال سمعت المعتصم بالله يحدث عن الرشيد
عن الرشيد عن المهدي عن المنصور عن ابيه عن جده عن ابن عباس رضي الله عنهم ان النبي صلى الله عليه وسلم قال من احتجم يوم الخميس
فمرض مات في ذلك المرض قال فدخلت على المعتصم بعد مدة وعدته يوم الخميس وجدته يحتجم فلما رايته وقفت واجما فقال لي يا محمد
لعلك تذكرت الحديث الذي حدثتك فقلت نعم يا امير المؤمنين فقال والله ما ذكرته حتى شرط الحجام فخرج من عندي ... فكان ذلك المرض الذي
مات فيه وعن انس بن مالك عن النبي صلى الله عليه وسلم انه سئل عن الايام فقال يوم السبت يوم مكر وخديعة ... فيه
في دار الندوة ويوم الاثنين يوم سفر وتجارة لان شعيبا عليه السلام سافر فيه وتزوج ويوم الثلثاء يوم دم ... حواء
السلام حاضت فيه ويوم الاربعاء يوم نحس مستمر لان الله تعالى اهلك فيه عادا وثمود واغرق فيه فرعون وجنوده ويوم الخميس يوم
قضاء الحوائج والدخول على السلاطين فان ابراهيم الخليل عليه الصلوة والسلام فيه دخل على الملك فاكرمه وقضى حاجته ويوم الجمعة
يوم خطبة ونكاح فان الانبياء كانت تعقد فيه وانشد ... الى امير المؤمنين علي عليه الصلوة والسلام لنعم اليوم يوم السبت حقا
لصيد ان اردت بلا امتراء ... وفي الاحد البناء لان فيه ... بدأ الله في خلق السماء وفي الاثنين ان سافرت فيه ... ستأتي بالنجاح وبالثراء
وان ترد الحجامة فالثلثاء ففي ساعاته سفك الدماء وان شرب امرؤ يوما دواء لنعم اليوم يوم الاربعاء وفي يوم الخميس قضاء حاج
فان الله ياذن بالقضاء ويوم الجمعة التزويج فيه ولذات الرجال مع النساء وهذا العلم لا يعلمه الا نبي او وصي الانبياء

خاتمة في الايام والليالي التي الفاضلة في السنة

اما الايام فاليوم الاول من المحرم لانه اول السنة وتاسوعاء وعاشوراء الحديث ورد فيهما واليوم الثاني عشر من ربيع الاول
لانه مولد رسول الله صلى الله عليه وسلم واول رجب لانه اول الاشهر الحرم ويوم النصف منه لحديث ورد فيه ويوم سبعة وعشرين
لفضيلة ليلته ويوم النصف من شعبان لفضيلة ليلته ويوم سبعة عشر من رمضان لفضيلة ليلته ويوم الفطر لحصول العتق من النار
والايام المعدودات لانها احب الايام الى الله تعالى ويوم عرفة لاحاديث وردت فيه ويوم الاضحى لان الناس فيه اضياف الله تعالى
ويوم الجمعة والاثنين والخميس وقد مر ذكرها ... فاول ليلة من المحرم وليلة عاشوراء واول ليلة من رجب وليلة النصف من شعبان
وهي ليلة الصك وخمس من اوتار الاخير من رمضان اذ فيها تطلب ليلة القدر وليلة سبع عشرة من رمضان وهي ليلة صبيحتها يوم
الفرقان يوم التقى الجمعان وليلتا العيدين لحديث ورد فيهما فهذه اوقات لا ينبغي لطالب الخير ان يغفل عنها فانها مواسم الخيرات
ومظان التجارات ولا يخفى على العاقل ان التاجر متى غفل عن المواسم فاته الربح ولا يربح مثل من ادرك المواسم والله الموفق
للرشاد والهادي الى سواء الصراط القول المعروف في اصناف الناس ان لكل صنف من اصناف الناس كالعرب والروم

والفرس والقبط والترك والهند والزنج وغيرهم شهورا ولكن المشهور [illegible] زماننا شهور العرب والروم والفرس فاقتصرنا عليها ونذكر بعض فضايلها وخصايصها عند اصحابها وما فيها من المواسم والاعياد وفصل شهر العرب الشهر عند العرب عبارة عن الزمان التي بين الهلالين وتحقق ذلك في كل سنة من سنتهم اثنتي عشرة مرة لان سنتهم ثلثماية واربعة [illegible] يوما واكثر من يوم فجعلوا شهرا ثلثين [illegible] وعشرين يوما فصارت الشهور منطبقة على ايام السنة واذا صارت الكبيسة يوما زادوه [illegible] الحجة [illegible] الكتاب المجيد حيث قال ان عدة الشهور عند الله اثنا عشر شهرا في كتاب الله يوم خلق السموات والارض منها اربعة حرم والاشهر الحرم رجب وذو القعدة وذو الحجة والمحرم واحد فرد وثلثة سرد ومع كونها محرمة زيادة وقع لها عند الله تعالى فالطاعات فيها اكثر ثوابا والمعاصي فيها اعظم عقابا وهذه الا[illegible] كانت في الجاهلية ايضا محرمة وكانت العرب في هذه الاشهر تنزع الاسنة عن رماحها وتقعد عن شن الغارات وكان الى [illegible] العداوة حتى لو لقي الرجل من قتل اباه او اخاه لم يتعرض له ولنذكر الشهور وما فيها المحرم شهر مبارك قيل انما سمي محرما لحرمة القتال فيه فاليوم الاول يعظم عند ملوك العرب يقعدون للهناء كما ان اليوم الاول من سنة الفرس وهو النيروز معتبر عندهم ويقعدون فيه للهناء والعاشر م[ن]ه عاشورا وهذا اليوم معظم في جميع الملل لانه يوم تاب الله فيه على ادم واستوت فيه سفينة نوح على الجودي وفيه ولد ابراهيم وموسى وعيسى [صلو]ات الله عليهم وبردت النار على ابراهيم ورد الله على يعقوب بصره واخرج يوسف من الجب واعطى سليمان ملكه ورفع العذاب [عن يو]نس وكشف الضر عن ايوب واجيب زكريا دعوته فوهب له يحيى وهو يوم الزينة التي غلب موسى فيه السحرة وروي ان النبي [صلى الله عليه و]سلم لما ورد المدينة راى يهودها يصومون عاشورا فسالهم عن ذلك فقالوا انه اليوم الذي غرق فيه فرعون وجنوده ونجى موسى [فقال صلى] الله عليه واله وسلم انا احق بموسى منهم فامر بصوم عاشورا وكان اهل الاسلام يعظمون هذا اليوم الى ان اتفق قتل الحسين [عليه] السلام في هذا اليوم فاتخذه الشيعة يوم عزاء ويتحزنون فيه والسنة يزعمون ان الاكتحال في هذا اليوم امان من الرمد [في جميع] السنة وفي اليوم السابع عشر كان قدوم اصحاب الفيل فارسل الله عليهم طيرا ابابيل ترميهم بحجارة من سجيل صفر قيل انما سمي صفرا لان الرباع كانت تصفر عن اهلها لان اهلها ذهبت الى القتال لانقضاء الاشهر الحرم وربما حرم العرب صفر فقام في الموسم قائم فقال ان [illegible] قد حرم صفر فحرموه وانما فعلوا ذلك لان [illegible] واصحاب [illegible] وغارات فشق عليهم ترك ذلك ثلثة اشهر متواليات فنسوا واخروا تحريم المحرم الى صفر فذلك قوله تعالى انما النسيء زيادة في الكفر [illegible] يحلونه عاما الاية وذهب جمهور الناس الى ان القعود في هذا الشهر اولى من الحركة وقد روي عن النبي صلى الله عليه وسلم من بشرني بخروج صفر ابشره بالجنة اليوم الاول قالوا انه عيد بني امية وفيه ادخل راس الحسين بن علي عليه السلام مدينة دمشق قالوا ان يزيد بن معاوية لما راى راس الحسين [عليه السلام] قال قبح الله ابن زياد كنت ارضى منه دون هذا وقال لعلي بن الحسين لما عرضت بابي عبد الله هذا في اليوم العشرين رد راس الحسين عليه السلام الى جثته وترك المامون لبس الخضرة [و]رده الى السواد بعد ان لبسها خمسة اشهر في يوم الرابع والعشرين دخل النبي عليه السلام الغار ومعه ابو بكر رضي الله عنه ربيع الاول انما سمي ربيعا لارتباع القوم والمقام فيه وهو شهر مبارك فتح الله فيه ابواب الخير والسعادات بوجود سيد البشر [صلو]ات الله عليه في اليوم [الثاني] قدم النبي صلى الله عليه واله وسلم المدينة في اليوم الثاني عشر مولد النبي صلى الله عليه واله وسلم في اليوم الثالث عشر وثب المتوكل على قتل [illegible] عليه السلام بالكوفة والحكاية مشهورة ربيع الاخر في اليوم الثالث منه رمى الحجاج الكعبة بالنار في حصار عبد الله بن الزبير جمادى الاولى [illegible] سميا بذلك لانها صادفا ايام الشتاء عند اشتداد البرد وجمود الماء في اليوم التاسع مولد جعفر الطيار عليه السلام وفي الخامس عشر [illegible] [جمادى الاخرى] زعموا ان الحوادث العجيبة كثيرة والوقوع في هذا الشهر حتى قالوا العجب كل العجب بين جمادى ورجب في اليوم [illegible] نزل الملك على رسول الله صلى الله عليه واله وسلم في اليوم الثاني مولد امير المؤمنين علي بن ابي طالب عليه السلام رجب [illegible] قيل انما سمي رجبا لان العرب ترجبه اي تعظمه ويقال له ايضا الاصم لانه لا يسمع فيه صوت مستغيث وقيل لانه لا يسمع فيه قعقعة السلاح وقيل [illegible]

لا يواخذ بها فيه كما قيل [illegible] اذن الكريم عن الفحشاء صماء [illegible] ولا يواخذ بها ويقال ايضا الاصب لان الله تعالى يصب فيه الرحمة والمغفرة على عباده والاحاديث الواردة في حق رجب كثيرة كلها تدل على ان الطاعات فيها كثيرة الثواب والدعوات فيها مستجابة وكانت الجاهلية اذا اراد المظلوم ان يدعو على الظالم اخره الى دخول رجب فدعا فيه فيستجاب ومن ذلك ما رواه ابن عباس رضي الله عنهما قال بينا انا عند عمر بن الخطاب رضي الله [عنه اذ] [illegible] بشيخ كبير اعمى اعرج يقوده قائده فقال عمر رضي الله عنه حين راه ما رايت كاليوم منظرا احسن من هذا فقال رجل اما تعرف هذا يا امير المؤمنين فقال لا قال هذا ابن ضبعاء السلمي الذي دعا عليه عياض فقال عمر ادعوا لي عياضا فدعي فقال له اخبرني خبرك في بني ضبعاء فقال يا امير المؤمنين كانوا بنو ضبعاء عشرة وانا ابن عمهم ولم يبق من بني ابي غيري وكنت لهم جارا فاقرب قومي بي فكانوا يظلموني ويأخذون مالي بغير حق فذكرتهم الله والرحم والجوار فلم ينفعهم ذلك فامهلتهم حتى اذا دخل رجب رفعت يدي الى السماء وقلت [illegible] لا اهم ادعوك دعاء جاهدا اقتل بني ضبعاء الا واحدا ثم اضرب الرجل فذره قاعدا اعمى اذا ما قيد اعيا القائدا فتتابع منهم تسعة في عام ما هو في جنبي هذا الاعمى ورماه الله تعالى في رجله بما ترى فقايده يلقى بما راه فقال عمر سبحان الله ان هذا الامر عجيب في اليوم الاول منه ركب نوح عليه السلام السفينة في اليوم الرابع قتال صفين في الخامس [illegible] [illegible] ام داود وذكر انها لا تخطي في السابع والعشرين ليلتها ليلة المعراج في السابع والعشرين البعثة النبوية ايدها الله تعالى شعبان [illegible] بذلك لتشعب القبائل فيه ويسمى ايضا شهر النبي لقوله صلى الله عليه وسلم شعبان شهري ليلة النصف منه ليلة الصك روى ابو هريرة [رضي الله عنه] عن النبي صلى الله عليه وسلم انه قال ان الله تعالى يغفر ليلة النصف من شعبان لجميع خلقه الا لمشرك او مشاحن لاخيه وزعموا [ان] ليلة النصف هي الليلة المباركة التي فيها يفرق كل امر حكيم وعن عائشة رضي الله عنها عن رسول الله صلى الله عليه وسلم [ان الله] تعالى يغفر ليلة النصف من شعبان اكثر من شعر غنم كلب لانهم كانوا اكثر الناس غنما في ذلك الزمان في اليوم الثالث عشر منه حولت القبلة الى الكعبة ونزلت قوله فول وجهك شطر المسجد الحرام رمضان انما سمي رمضان لمصادفته شدة الرمضاء ذلك الوقت وقيل ان الذنوب [تر]مض فيه وعن النبي صلى الله عليه وسلم رمضان شهر امتي اي ذنوبهم تغفر فيه وعن ابي ذر الغفاري رضي الله عنه عن رسول الله صلى الله عليه وسلم انزلت صحف ابرهيم عليه الصلوات والسلام في ثلاث ليال مضين من شهر رمضان وانزل زبور داود في ثمان عشرة ليلة مضت من شهر رمضان وانزل الانجيل عيسى عليه السلام [في ثلا]ث عشرة ليلة مضت من شهر رمضان وانزل القران على محمد النبي صلى الله عليه وسلم في اربع وعشرين من شهر رمضان وعن انس بن مالك رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم اذا كان اول ليلة [من] رمضان نادى الجليل جلت عظمته [illegible] يا رضوان خازن الجنة فيقول لبيك وسعديك فيقول نجد جنتي وزينها للصائمين من امة محمد صلى الله عليه وسلم ولا تغلقها حتى ينقضي شهرهم ثم ينادي يا مالك وهو خازن النار فيقول لبيك وسعديك فيقول اغلق ابواب النار عن الصائمين من امة محمد ولا تفتحها حتى ينقضي شهرهم ثم ينادي يا جبرئيل فيقول لبيك وسعديك فيقول انزل الى الارض فصفد وغل المردة عن امة محمد حتى لا يفسدوا عليهم صيامهم وافطارهم ولله عز وجل في كل يوم من ايام رمضان عند طلوع الشمس وعند الافطار رقاب يعتقهم من النار عبيدا واماء وعن ابن عباس رضي الله عنه عن رسول الله صلى الله عليه وسلم ان الجنة لتنجد وتزين من الحول الى الحول لدخول شهر رمضان فاذا كان اول ليلة من شهر رمضان هبت ريح من تحت العرش تعالى الله المثيرة فيصفق اوراق الجنة وحلق المصاريع فيسمع لذلك طنين لم يسمع السامعون اطيب منه فتبرز الحور العين حتى يقفن على شرف الجنة ويقلن يا رضوان ما هذه الليلة فيجيبهن بالتلبية ويقول يا خيرات حسان هذه اول ليلة من شهر رمضان فتحت فيها ابواب الجنان ويقول الله تبارك وتعالى يا رضوان افتح ابواب الجنان ويا مالك اغلق ابواب النار عن الصائمين من امة محمد ولله تعالى عند فطر كل ليلة سبعون الف الف عتيق من النار فاذا كان اخر يوم من شهر رمضان اعتق الله تعالى في ذلك اليوم

جد وكل عتيق وفيه ليلة القدر قال ابن عباس رضى الله عنهما يكتب فيها ما هو [illegible] فى السنة كلها من الخير والشر والارزاق والآجال وهى الليلة المباركة
التى يفرق فيها كل امر حكيم على تفسير بعضهم وعن جابر بن عبد الله عن رسول [illegible] الله عليه وسلم انه قال كنت أريت ليلة القدر ثم
أنسيتها وهى فى العشر الاخير فى الوتر من لياليها هى ليلة طلقة بلجة لا حارة ولا باردة وعن ابن مسعود عن النبى صلى الله [illegible] سلم
انه قال اطلبوها ليلة سبع عشر من رمضان وليلة احدى وعشرين وليلة ثلاث وعشرين [illegible] فى ليلة سبع وعشرين
وقال آيتها ان تطلع الشمس صبيحة تلك الليلة مثل الطست ليس لها شعاع حتى ترتفع وعد [illegible] من اول سورة القدر الى قوله هى كلمة
فكانت السابعة والعشرين فاستدل بذلك عليها فى اليوم السابع منه لبس المأمون الخضرة فى التاسع عشر منه فتحت مكة فى الخامس
والعشرين منه ظهور الدولة العباسية بخراسان على يدى ابى مسلم فى السابع والعشرين كان نزول الملكة لقتال [illegible] شوال قيل انما سمى
شوالاً لتشول الابل اى بأذنابها عند اللقاح فى ذلك الوقت الليلة الاولى منه ليلة العيد عن ابن عباس رضى الله عنهما عن النبى صلى الله عليه وسلم
ان الله تعالى امر جبريل عليه السلام ليلة الفطر فيهبط الى الارض مع الملائكة فيصلون على كل قائم وقاعد ومصلٍ وذاكر ويؤمنون على دعائهم
حتى طلع الفجر ونادى جبريل الرحيل فيقولون يا جبريل ما صنع الله تعالى بالمؤمنين فيقول ان الله تعالى وتبارك نظر اليهم فى هذه الليلة
فعفا عنهم وغفر لهم فاذا كانت غداة الفطر بعث الله تعالى الملائكة فيقفون على افواه الطرق فيقولون اخرجوا ايها الخلق الى رب كريم
يعطى الجزيل ويغفر العظيم فاذا برزوا الى مصلاهم يقول الله تبارك وتعالى يا عبادى سلونى فوعزتى وجلالى لا يسألنى احد منكم اليوم
لآخرته ودنياه واليوم الاول منه يوم العيد ويسمى يوم الرحمة لان الله تعالى رحم فيه عباده وفى هذا اليوم اصطفى الله
وفيه اوحى الله تعالى الى النحل فألهمها صنعة العسل فى اليوم الرابع خرج النبى صلى الله عليه وسلم لمباهلة نصارى نجران
فى [illegible] منه التقم الحوت يونس عليه السلام الخامس والعشرون الى اخر الشهر الايام النحسات اهلكت الله تعالى فيها
عاداً [illegible] بريح عاتية ذو القعدة وقيل انما سمى ذو القعدة لانهم كانوا يقعدون فيه عن القتال لكونه اول الاشهر الحرم السرد فى اليوم
الاول وعد الله تعالى موسى صلوات الله عليه ثلثين ليلة فى اليوم الرابع يوم اصحاب الكهف فى الخامس نزع ابراهيم الخليل القواعد
من البيت واسمعيل صلوات الله عليهما فى اليوم [illegible] انفلق [illegible] فى الرابع عشر خرج يونس عليه السلام من بطن الحوت
فى التاسع عشر انبت الله عليه شجرة اليقطين ذو الحجة [illegible] انما سمى [illegible] الموسم لكانوا يحجون فيه العشر الاول هى الايام
المعلومات وهى احب الايام الى الله تعالى فى اليوم الثانى منه تزوج على بفاطمة عليهما السلام اليوم الثامن منه يوم التروية
سقاية الحاج بالمسجد الحرام تلاً فى الجاهلية والاسلام يشرب منها الحجيج حتى يرووا اليوم التاسع منه يوم عرفة لتعارف الناس بعضهم بعضاً
بعرفات وقيل ان جبريل عرّف الخليل صلوات الله عليه المناسك فى هذا اليوم يوم العاشر منه يوم النحر وفى هذا اليوم فدى
اسمعيل عليه السلام بالكبش وثلثة ايام بعده ايام التشريق لان لحوم القرابين تشرق فيها اليوم الثامن عشر يوم غدير خم
فى اليوم الثالث والعشرين اتصدق على عليه السلام بخاتمه مصلياً فى السادس والعشرين نزل الاستغفار [illegible] داود صلوات الله عليه
فائت فى معرفة اوايل الشهور قد عمل دايرة ليسهل معرفتها ولا يتعب فى حساب كثير موجب للتعب والله الموفق للصواب
وطريق العمل بها ان تلقى عدد سنى الهجرة من اولها الى السنة التى انت فيها والسنة التى [illegible] تريد معرفة اول شهر من شهورها
ثمانية ثمانية فما بقى منها تزيد عليها اربعة وتعد من احد الشهر الذى انت طالب اوله فاليوم الذى ينتهى اليه العدد هو اول ذلك الشهر
وان بقيت ثمانية بعد تمام العمل فتسقطها فيكون اول الشهر يأتى البيت الاخير من صورة صورة الدايرة فى صفحة التى تلى هذه والله
الموفق بالصواب قال الصادق عليه السلام اذا اشكل عليك اول شهر رمضان فعد من اول يوم صمت فى العام الماضى خامسه فانه
اول يوم من شهر رمضان المقبل وامتحن ذلك بعضهم خمسين سنة فكان صحيحاً وهذه هى الدايرة المشار اليها معرفة الشهور

وهى مختلفة بالعدد لانهم ارادوا ان يكون شهورهم متكافئة لمسير الشمس وحركاتها مختلفة فى ارباع السنة فجعلوا اكثرها ايام بعض على ما نطقت به الارصاد
القديمة والحديثة فمنها ما جعل بعض الشهور ثلثين وبعضها احدى وثلثين الا شباط فانه كان ثمانية وعشرين يوماً فاذا كملت سنون اربع ليحصل الكبيسة
فى اخر السنة وهذا المجموع ايام سنتهم وصفوها على هذا الوجه تشرين الاول تشرين الثانى كانون الاول كانون الثانى شباط
آذار نيسان ايار حزيران تموز آب ايلول وقد جمعها الشاعر فى هذين البيتين فقسر [illegible]
ثلثون سواها وحزيران شباط منه النقص وقد النقص يومان وباقيها ثلثون ويوم واحد كان [illegible] احد وثلثون
الاول تهيج الصبا فى اليوم الثالث وجر الثعالب فى الرابع وذكران اهل الكهف فى الخامس عيد كنيسة القيامة ببيت المقدس يزعمون ان
النار تشتعل الشمع بها كانت السابع عيد الباربارة فى التاسع وذكران ابراهيم الخليل عليه السلام فى العاشر اخرج الى بيت المقدس
انه ليجرى فى الثالث عشر تغور المياه وتقوم سوق اوزعات وتضطرب البحر فى الخامس عشر يبرد الزمان ويهيج الرياح
ويهدم النخل والقطع خشب شجر لم يخرج ولم يسوس فى الثامن عشر تنقص نيل مصر فى الحادى والعشرين يرجع على نيل مصر
والعشرين يبتدى الهوى بالبرد ويخلط اوان شرب الدواء فى الرابع والعشرين يدخل الناس مع حمامهم فى السادس والعشرين
راس يحيى بن زكريا وضع فى العشرين الثلاثين يذهب الجراد والزحم والقطا فيطير الى الغور ويسكن النمل فى جوف الارض
ثلثون يوماً فى اليوم الاول تهب الجنوب فى الثانى اول [illegible] تختفى الهوام فى السابع يلقط الزيتون بالشام ويكثر
الغيم ويضطرب البحر وكذا امواجه الاجرى فيه [illegible] الثامن غلبا [illegible] فى التاسع اول المطر وفى الثالث عشر اضطراب بحر فارس
فان قطع فى هذا اليوم خشب لا يقع فيه ارضة ولا السوس فى السابع عشر اتت ايام صوم المسيا وهو ان يعوان يوماً فى العشرين يموت كل
حيوان لا عظم له فى الثالث والعشرين نهى عن شرب الماء البارد بالليل فى الثالث والعشرين لقط الزيتون فى الثامن والعشرين
دمشق [illegible] البحر [illegible] احد وثلثون يوماً فى اليوم الاول يقوم سوق تونا بدمشق وتغرس قضبان الياسمين فى الحادى عشر
سوق الاوس فى الرابع عشر اول الاربعينات فى السابع عشر نهى عن تناول لحم البقر والاترج وشرب الماء بعد النوم والجماع وطلى النورة
ويسمون هذا اليوم الميلاد الاكبر يعنون به الانقلاب الشتوى ويقولون فى هذا اليوم يخرج النور من حد النقصان الى حد الزيادة ويأخذ الا
فى الشتو والحر [illegible] والغبار فى التاسع عشر يطول الليل ويقصر النهار فى الحادى والعشرين ذكران دانيال النبى عليه السلام
فى الثالث والعشرين يبنى دار وقيل معدة جيزة وسقطت ورق الشجر فى الخامس والعشرين ميلاد عيسى عليه السلام فى السادس والعشرين
ذكران يعقوب النبى وداود عليهما السلام فى التاسع والعشرين نهى عن شرب الماء بعد النوم يقولون ان الجن [illegible] المار فمن شرب
يخاف عليه السل وجه يجد فيه لعادته وماء [illegible] شرب الماء البارد فيه بالجوارة والقرنيته [illegible] احد وثلثون
يوماً فى اليوم الاول منه برق المطر وفى هذا اليوم القلند اهل الشام يوقدون فى هذه الليلة نيراناً كثيرة وكذلك سائر بلاد النصارى
[illegible] فانها اول [illegible] النصرانية فى اليوم الثانى اوان قطع خشب لم يعث فى السادس عيد الزيج يدعوا ان فى ساعة
يعذب فيها الماء الملح فى العاشر صوم العذارى فى السابع عشر يذهب البرد وبلاد فارس فى الثانى والعشرين ينتهى الاربعينات
فى الرابع والعشرين صوم نينوى وفى هذا اليوم عيد والعشب فى الارض وتتزاوج الطيور فى الخامس والعشرين يزرع القطن ويبيع
ويبدا الدود ويموت من الاشجار ويلبع الكروم ما يرحى بطره ويبتدى نزول الابل [illegible] ثمانية وعشرون يوماً فى اليوم السابع منه يسقط

الجمرة الاولى في الثالث عشر منه يجري الماء في العود من اسافلها الى اعاليها وتبرد [illegible] في الرابع عشر يسقط الجمرة الثانية في الخامس عشر يزرع بقول
الصيف والقثاء والبطيخ ويلد الوحش وتصوت الطير ويطير الخطاف ويلد المعزى [illegible] ويغرس الورد ويزرع النرجس والياسمين ويورق الكرم
ويكثر العشب في السابع عشر اختلاف الرياح والامطار يا القبط وخروج الكمات بالشام في العشرين يخرج الدبيب ويتحرك الراعيات في
الحادي والعشرين سقوط الجمرة الثالثة ومعنى سقوط الجمرات هو ان الناس كانوا [illegible] في الزمان احد [illegible]
[illegible] بالبعض وكانت دواب الكبار كالابل والبقر والخيل في البيت الاول [illegible] [illegible] الثاني وهم كانوا في البيت
وكانوا يشعلون النار في كل بيت ويتخذون الجمرة للاصطلاء فاذا كان السابع من شباط اخرجوا الابل الى الصحراء وحملوا الصغار مكانها وهم
سكنوا امكان الصغار فعند ذلك سقطت من الجمرات الثلاث واحدة فاذا مضى اسبوع آخر اخرجوا الغنم ايضا الى الصحراء وسكنوا امكانها
فسقطت جمرة اخرى فاذا مضى اسبوع آخر خرجوا الى الصحراء وتركوا اشعال النار بالطيب [illegible] فسقطت الجمرات الثلاث في السابع [illegible]
يطير الزرقاء ويسخن بطن الارض وتهب الرياح اللواقح وتكثر الامطار في السادس والعشرين اول ايام العجوز وهي سبعة ايام
ثلاثة من شباط واربعة من آذار واولها سادس عشرين شباط لان شباط ثمانية وعشرون يوما ولكل يوم من ايام العجوز
اسم وهي صن وصنبر ووبر وآمر ومؤتمر ومعلل ومطفئ الجمر ففي التاسع عشر في قول ضرب الشتاء [illegible] ايام
شهلت منا من الشهر فاذا انقضت ايام بالصن والصنبر والوبر وبامر واخيه مؤتمر ومعلل ومطفئ الجمر فهناك
ولى البرد مسلما وانتك راعدة من النجم فهذه ايام لا تخلو من برد ورياح وكدورة فذهب بعضهم على
الامور الطبيعية فان البرد يشتد في جنة وكان الحر يشتد آخر الصيف وذلك جار مجرى [illegible] التي
[illegible] فانه عند انطفائها يشتد ضوؤها دفعات وينطفئ [illegible] احد وثلثون يوما في اليوم الاول منه يخرج
الدبيب الرابع منه آخر ايام العجوز ذهب بعضهم الى انها من الايام التي اهلك فيها عاد
وانما [illegible] ايام العجوز لان عجوزا بقيت منهم كانت تنوح عليهم وتذكرهم في تلك الايام فسميت بها في السابع
اختلاف الرياح العواصف في الثامن عشر يؤمر بالحجامة في الثالث عشر يظهر الخطاطيف والحداة في السادس
عشر يفتح الملك [illegible] فاذا [illegible] في ايام البرد ويجتمع في بطون الارض فيظهر [illegible] في الثامن عشر يعتدل الليل
والنهار وهو اول ربيع العجم وخريف الصين [illegible] البحران الشمس يخيف الطيف اجزائه قالوا ان العظيم
من الرجال اذا انطف [illegible] الشمس في ليلة هذا اليوم ثم جامع [illegible] وتهب الرياح اللواقح وتسبل الحنطة
ويدرك الفول والسلق ويعقد اللوز والمشمش ويورق الشجر [illegible] الكروم ويخاف التفاح يعرض في الخامس
والعشرين تطلب من النحل وفيه عيد البشارة [illegible] عليه السلام [illegible] ثلثون يوما في
اليوم الاول يخشى نزول المطر في الرابع السباعين في الحادي عشر فطر النصارى في الثاني عشر
الاحد الجديد في العشرين تهيج الرياح الشرقية وتفرخ الطير في الحادي والعشرين قيام سوق فلسطين في
الثاني والعشرين هبوب الجنوب والاعداء والادوية في الثالث والعشرين تقوم [illegible] ايوب عليه السلام بالشام
في السابع والعشرين [illegible] الفرات في الثامن والعشرين يهيج الدم وينعقد الثمار ويدرك اللوز والله اعلم
احد وثلثون يوما في اليوم الاول منه ذكر ان ارميا النبي صلى الله عليه وسلم في الثاني [illegible]
الثعالب في السادس ذكر ان ايوب النبي عليه السلام في السابع عيد الصليب في التاسع ذكر ان شعيا
النبي عليه السلام في الحادي عشر اول البوارح في الخامس عشر عيد الورد والمستحدث في السادس عشر
تهيج الصبا وتطلع الكماة ويطيب ركوب البحر وذكر ان زكريا النبي عليه السلام في الثالث والعشرين
ذكر ان شمعون عليه السلام صاحب الاعاجيب في الرابع والعشرين يرتفع الطواعين باذن الله ويحصد الزرع
ويدرك الحب ويبدأ السمام وتهب الشمال ويسود العنب ويتبين زيادة نيل مصر وتهب الدبور ايضا
في الخامس والعشرين عيد الورد ويكثر السنبل في التاسع والعشرين تطلب الفقه في الحادي والثلثين
صوم الكنعانيين [illegible] ثلثون يوما في اليوم الاول منه ذكر ان جبرئيل النبي عليه السلام في الرابع جمعة
الذهب في الحادي عشر [illegible] الخلفاء ببغداد في السادس عشر ينقص نيل مصر وتغور المياه في الثامن عشر غاية طول النهار وقصر الليل

وهو الانقلاب الصيفي في الثاني والعشرين يوضع المنـ[illegible] الزروع ويدرك الفاكهة والبطيخ والتين والعنب ويشتد الحر في الخامس
والعشرين مولد يحيى بن زكريا عليهما السلام واتيد [illegible] بالهبوب احدا وخمسين يوما ويسترجعون في الثامن والعشرين احد
البـ[illegible] في التاسع والعشرين نظر اصحاب التجارب فان كثر فيه الندى قالوا ايمد النيل وان لم يكثر قالوا الا يمد تموز احد
وثلثون يوما [illegible] باذن الله تعالى يوم طلوعها ما يصلح في تلك السنة من الزروع وما يفسد وذلك انهم
يأخذون لوحا قبل طلوع الشعرى [illegible] يال ويزرعون عليه اصناف الحبوب فاذا كانت الليلة التي يطلع فيها الشعرى وضعوا
ذلك اللوح فوق سطح في مكان مرتفع لا يحول فيه وبين السماء شيء فما اصبح مخضرا فهو يصلح في تلك السنة وما اصبح مصفرا فهو الذي
يفسد فيها كذلك كانت تفعل الفرس في السابع يموت الجراد في العاشر يقوم سوق بصرى في الثامن عشر اول ايام الباحور وهي
سبعة ايام يستدلون بكل يوم منها على شهر من اشهر الخريف والشتاء من تغيرات وتلوين وزعموا انها للسنة كايام البحران للمرض
وان حال كل شهر من تلك الشهور كيوم من تلك الايام اوله كاوله وآخره كآخره من البحران في الرابع والعشرين يشتد صولة
الحر ويرتفع الطاعون ويكثر الرمد ويبيع البطيخ الشتوي والذرة والجزر في الخامس والعشرين ينهى عن الجماع لشدة الحر في السابع عشر
يكثر الثمر ويقطف العنب والقصب النبطي وتغور المياه ويضج الفواكه كلها وفي الثلاثين عيد كنيسة مريم عليها السلام آب
احد وثلثون يوما في اليوم الاول صوم وفات مريم عليها السلام خمسة عشر يوما في الثالث ذكر ان المسيح عليه السلام في الرابع
ذكر ان الياس النبي عليه السلام في الخامس ذكر ان موسى عليه السلام في السادس اول عيد التجلي في التاسع يحي
يقوم سوق عمان في الثاني عشر يصح الهواء الواقع بالطيب في الخامس عشر عيد مارت مريم عليها السلام في الـ[illegible]
في الثامن عشر تهيج البوارح ويكثر الرمد في السابع والعشرين ذكر ان اليشع والد يحيى عليه السلام في الثامن [illegible]
والماء ويهيج الزكام ويثور البلغم ويصلح شرب الدواء ويكثر الرطب والعنب ويسقط الطل والمن والسلوى بالشام [illegible] ثلثون
يوما في الاول عيد رأس السنة وتمامها وقيام سوق منبج في الثالث ذكر ان يوشع بن نون ويبتدئ بالنار في البلاد الباردة في
الخامس ذكر ان زكريا عليه السلام في الثاني عشر يعضد ويشرب [illegible] في الثالث عشر منتهى زيادة نيل مصر وعيد كنيسة القمامة في الرابع عشر عيد
الصليب في السادس عشر [illegible] عشر اعتدال الليل والنهار وهو اول الخريف عند العجم والربيع عند الصين
زعموا ان السحاب الذي فيه ترتفع نصف الروح ويرى الجدد في العشرين يرجع الماء الى اعالي الشجر الى عروقه في الرابع والعشرين
زعم اهل التجارب انه يهب فيه ريح ويأتي الذبان البقع في جميع البلاد فهذه امور تتكرر في كل سنة على زعم ارباب التجارب وصالح
بن عبد القدوس قصيدة في هذا المعنى لا بأس بذكرها ههنا وهي هذه الا ايها الرائد الحكيم المهذب اما انا كاتب طال منه التعجب
نسائل عن ايامنا وشهورنا باسمائها اللاتي تعد وتحسب : فسائل عن وقت الخريف وقيظه : اذا ادركت الجوزاء ثارا لمغرب
وتسأل عن ايام وقت شتائنا : وايامنا اي الربيع مخصب : وما حكمت فيه الاطباء قبلنا : من الطعم ما يوتى وما يجتنب
تعد ايام الشهور سرها : جميعا بربانيه لا تكذب : ميمون ثلثا ثم ستون بعدها : وخمسة ايام كذلك تحسب
فاولها نيسان والشمس برجها : به الحمل المشهور ما لاح كوكب : وايام نيسان ثلثون هكذا : وجدنا ويروى في الحديث ويكتب
وفيه يزيد الماء في كل بلدة : ويمين فيه السنبل المترتب [illegible] ويوكل مشويا لسنة كلها ورقا : [illegible] باذن الله وهو مشيطب
ويكره فيه البقل ما كان مرحبا : فدع اكله فالحزم بالحزم اصوب : وفيه اهتياج العود من كل موقف يرجى وفيه النيل لطيفه فيكسب
وايار ايام ثلثون احصيت : ويوم فيه الروس قد تخضب : فلا تكثرن الماء واهجرن بعده [illegible] فانه [illegible] الراعد الحب
وايار في ايامه حصد زرعنا : وايام فيها الفواكه تحلب : وفيه يكون الثور للشمس منزلا فبرجا فالشمس عن ذاك مغرب

ومن بعد ايار حزيران ناثيا ∴ وفيه من الماء والقيظ شعب ∴ فيا ليتنا الى القيظ فداوة ∴ على الريق يطفي حره المتلهب
وايامها اللاتي عددت علينا ∴ ثلثون يوم ذي الحر فيها وتعجب ∴ وفي اربع وستين اعتد ليلة ∴ واطول يوم ليس فيه تكذب
لناظر والجوزا منزل شمسه ∴ به ولنا فيه مراد ومطلب ∴ وتموز شهر يأتيك الحر وقته ∴ وفيه [illegible]
وبالسرطان الشمس فيه محلها ∴ فكمش فيه شهرا ويعقوب ∴ وبكرة عشيان [illegible] ∴ فلا يعوز [illegible] شي وما تهب
وايامه ايضا ثلثون شارقا ∴ ويوما لمن يشكوا ذوي الحر كربه ∴ وفي شهر آب يسقط الحر [illegible] ∴ ويمكر الكرب الشديد فيذهب
وبالاسد المعروف تنزل شمسه ∴ ومنه اليه شهرا يتقلب ∴ وايامه ايضا ثلثون شارق ∴ ويوم به تم الحساب المحرب
وايلول يأتي بعد آب وشمسه ∴ بسنبلة تبدو لديه وتقرب ∴ وايام ايلول ثلثون شارق ∴ وفيه عيد للصليب ومنقب
وفيه اهتياج الريح بعد سكونها ∴ وفيه طلا الكرم لا بد يشرب ∴ وايام تشرين ثلثون شارقا ∴ ويوما وفيه الشمس بالعقرب تغرب
وتشرين شهر بعد تشرين آخر ∴ به منزل الشمس المغيبة عقرب ∴ وفيه يرى اكل اللحوم طبيخها ∴ من الطيب اهل العلم والمتطبب
وايام تشرين الاخير بأسرها ∴ ثلثون فيها الجار الارض تخصب ∴ وكانون شهر بعد تشرين مثله ∴ وذلك شهر وسقام معصب
وفيه الى ان تحل الشمس في القوس مالها ∴ من القوس حتى تنقضي الشهر مهرب ∴ وفي وقته الميلاد قبل انقضائه ∴ اذا ما بقيت ست كذلك تحسب
وكانون شهر بعد كانون آخر ∴ وذلك اوان به الكرم يكرب ∴ ويورق فيه الجوز واللوز كله ∴ وتحتاج اصناف السقام لتطلب
ومنه [illegible] الشمس الجدي [illegible] ∴ وفيه [illegible] بعد شهر ونجتب ∴ وايامه ايضا ثلثون شارقا ∴ ويوم اذا ما كان كانون يذهب
ويأتيك شهر بعد كانون اسمه ∴ شباط وذاك الشهر في الدهر [illegible] ∴ وفيه برج الدلو تنزل شمسه ∴ ومنه اليه شهرا يتأوب
وايامه عشرون يوما وبعدها ∴ ثمانية [illegible] ∴ وفيه يسير الماء في كل وجهة ∴ وتزهو له اعضاؤنا وتشعب
ويقطع فيه العرق من كان غالبا ∴ ليبقى ويستشفي العليل المجرب ∴ وآذار شهر يعرف الصيف مقبلا ∴ به وهو شهر في الانام محبب
وفيه حيوة للنبات وربما ∴ اذا جا يحيى الميت يلعب ∴ ويختلف الارواح في الارض كلها ∴ لادنيا لها منها مجر ومسحب
وذلك ابان الربيع ووقته ∴ وفي وقته الالبان للنفع تشرب ∴ وتنزل فيه الشمس في الحوت بكرة ∴ اقول لعلمي بالنجوم واعرب
وايامه ايضا ثلثون شارقا ∴ ويوما وفيه موقع الغيث يطلب ∴ اذا ما [illegible] كتب مرتبا ∴ فقد خلفت بالبرء [illegible] معرب
فهذا الذي قيت عنه بعيد ∴ امارية قول من الشعر مذهب

فصل في شهور الفرس هي عشر شهرا يبيا بالعدد لان عدد ايام سنتهم ثلثمائة وخمسة وستون يوما فجعلوا كل شهر ثلثين وضموا الى آخر الشهر الخمسة والشهر لا يكون عندهم على اسابيع كما هو عند العرب بل عندهم من اول الشهر الى آخره ولكل يوم اسم يختص به ذلك اليوم من غيره من الايام وملوكهم في كل يوم من الايام ماكول وملبوس يختص به ذلك اليوم وهذه اسماؤها: ا هرمز ب بهمن ج ارديبهشت د شهريور ه اسفندارمذ و خرداد ز مرداد ح ديباذر ط آذر ي آبان يا خور يب ماه يج تير يد كوش يه ديبمهر يو مهر يز سروش يح رشن يط فروردين ك بهرام كا رام كب باد كج ديبدين كد دين كه ارد كو اشتاد كز آسمان كح راميا كط مارسفند ل انيران واذا وضعوا لكل يوم من ايام الشهر اسما لان لهم في كل يوم من ايام الشهر ماكولا وملبوسا ومشموما يخالف غيرها ولهم اعياد منها ما هو موضوع لامور دينية ومنها ما هو موضوع لامور دنيوية اما الدنيوية فقد وضعها ملوكهم ليتوسلوا بها الى سرور النفس واكتساب الحمد والثناء والدعاء وسموا فيها سننا تقتضيها لا نتاج العيش على الفقراء واسعاف امال ذوي الرجاء واخذها الخلف عن السلف تيمنا وتفاؤلا واما الدينية فقد وضعها اصحاب الديانات والمطلوب منها ما ذكرنا في الآخرة من الخيرات والسعادات الاخروية ونحن نذكر في كل شهر [illegible] ما فيه من الايام الفاضلة والله الموفق للصواب **فروردين ماه** اليوم الاول منه النوروز وهو اول السنة واسمه بالفارسية يقتضي

هذا المعنى فقالوا ان في هذا اليوم ادار الله الافلاك وسير الكواكب وخلق الشمس واسم هذا اليوم هرمز وهو اسم الله تعالى وزعم الفرس ان في هذا اليوم تقسم السعادات لاهل الارض وزعموا ايضا ان من ذاق في صبحة هذا اليوم قبل الكلام السكر وتدهن بالزيت دفع عنه انواع [illegible] اكثر ايام سنته واليوم السادس عشر هو سروش روز وسروش اسم الملك الذي هو رقيب الليل ويقال انه هو اسم جبرئيل عليه [illegible] على الخلق بالليل ثلاث مرات [illegible] تقمع الجن وتزجر السحرة والطلوع يعني الليل ويبرد الجو ويعذب المياه وتصيح الديكة ويهيج شهوة النكاح [illegible] والحيوان وفي المرة الثالثة طلوع الفجر واهتزاز النبات ونمو الزهر وترويح العليل وتنفيس الكرب وصدق الرؤيا وفرح الملائكة وحزن الجن وهذا اليوم اول يوم امر فيه بالزمزمة واليوم التاسع عشر هو فروردين روز وهو عيد يسمى فروردجان وذلك لموافقته وموافقة اسم الشهر الذي هو فيه ولهم مثل ذلك في كل شهر وقد اتخذ ملوك الفرس هذا الشهر كله اعيادا وقسموا في اسداسه الخمسة الاولى للملوك والثانية للاشراف والثالثة لخدم الملوك والرابعة للحاشية والخامسة للعامة والسادسة للرعاة وكان رسم الاكاسرة في الخمسة التي لهم ان يأمر الملك باعلام الناس بجلوسه لهم للاحسان اليهم في اليوم الثاني لمن هو ارفع درجة كالدهاقين وارباب البيوتات وفي اليوم الثالث لاساورته وعظماء موابذته وفي الرابع لاهل بيته وخاصته وفي الخامس لولده وكان في كل يوم يصل الى كل واحد منهم ما يستحق من الاكرام وفي اليوم السادس كان فارغا من قضاء حقوقهم لم يصل اليه الا اهل انسه وكان يأمر باحضار الهدايا على مراتب المهدين فيها ويأمر بها الى الخزانة **اردبهشت ماه** اليوم الثالث منه اردبهشت روز وهو عيد يسمى اردبهشتكان لاتفاق الاسمين واردبهشت اسم ملك [illegible] والنار وكله الله تعالى بها وبازالة العلل والامراض بالادوية والاغذية واليوم السادس والعشرون منه اشتاد روز وهو [illegible] الكهنبارات ستة كل واحد منها ايام وضعها زرادشت فيها عبادات وخيرات ورسوم وعادات على [illegible] **خرداد ماه** السادس منه خرداد روز وهو عيد يسمى خردادكان لاتفاق الاسمين ومعنى هذا الاسم ثبات الخلق وهو اسم الملك الموكل بتربية [illegible] الاشجار وازالة النجاسات عن الماء واليوم السادس والعشرون اشتاد روز اول الكهنبار الرابع وفيه خلق الله الاشجار والنباتات و[illegible] والثلثون منه انيران روز ويسمى آب زريكان وهو عيد الاغتسال [illegible] هذه العادة باصبهان **تير ماه** السادس منه خرداد روز وهو عيد [illegible] وهو مستحدث واليوم الثالث عشر منه هو تير روز وهو عيد [illegible] التيرجان لاتفاق الاسمين وفي هذا اليوم طلب منوشهر من افراسياب [illegible] على بلاد ايران ردها اليه فاتفقا بها عليه وكان منوشهر [illegible] طبرستان واليوم السادس عشر هو مهر روز وهو اسم الشمس وهو اول [illegible] الخامس وفيه خلق الله البهائم **مرداد ماه** اليوم السابع منه مرداد روز وهو عيد يسمى مردادكان لاتفاق الاسمين **شهريور ماه** اليوم الرابع منه شهريور روز وهو عيد يسمى شهريوركان لاتفاق الاسمين وهو اول الكهنبار السادس [illegible] الكهنبار السادس واليوم [illegible] رام روز ويسمى المهرجان الصغير **مهر ماه** السادس عشر منه مهر روز وهو عيد عظيم الشأن يعرف بالمهرجان لان اسمه يوافق اسم الشهر ومهر هو اسم الشمس كانت الاكاسرة يلبسون تاجا عليه صورة الشمس [illegible] عليهم في هذا اليوم [illegible] وان افريدون في هذا اليوم خرج بعدان وثب كاوي على الضحاك بيوراسف وطرده ونزلت الملائكة لنصرة افريدون ودحا الله الارض وفي هذا اليوم جعل الله الاجساد محل الارواح وزعموا ان من اكل يوم المهرجان شيئا من الرمان وشم الماورد دفع عنه آفات كثيرة واليوم الحادي والعشرون رام روز وهو اليوم الذي ظفر افريدون بالضحاك واسره فقال له لا تقتلني فحبسه بجبل [illegible] [illegible] **آبان ماه** اليوم العاشر منه آبان روز وهو عيد يسمى آبانكان لاتفاق الاسمين وفيه امر بعمارة الارض وحفر انهار و[illegible] الخمسة الاخيرة من هذا الشهر اولها اشتاد روز [illegible] كانوا فيها يضعون الاطعمة في نواويس الموتى [illegible] على ظهور البيوت يزعمون ان ارواح موتاهم تخرج في هذه الايام من موضع ثوابها وعقابها [illegible] فيتنسمها ويدخنون بيوتهم بالرايحة ليستلذ الموتى برائحته ثم وقع بينهم اختلاف فذهب بعضهم الى انها الخمسة الاخيرة من آبان ماه وذهب بعضهم

الى انها الخمسة الاخيرة من آذرماه فاخذ والجميع الاخر ركن من اركان دينهم آذرماه اليوم الاول منه روز هرمز فيه ركوب الكوسج وهو عادة
جرت من رجل كوسج مضحك كان بفارس يركب في هذا اليوم حمارا في الحمار من الثياب ويتناول الاغذية ويطلي بدنه بالادوية ويظهر للناس
ان عنده حرارة شديدة وياخذ بيده مروحة يتروح بها ويقول الحر الحر والناس يضحكون ويرشون عليه الماء ويرمونه بالثلج والجمد ويعطيه كل
منهم شيئا قليلا ويتوارث عقبه منه ذلك وبقي ذلك من عقبه الى ان ضرب السلطان عليه [illegible] فما حصل به وكان مع الكوسج
قسم المنوه وهو الطين الاحمر يلطخ به ثياب من لم يسمح له بشيء وزعموا ان في هذا اليوم استخرج جم الحلو من الحجر ومن قبله لم يعرف ولكنا نجوا
انه يوم يقضي الله فيه الخير والشر وزعموا ان من طعم في صبيحة هذا اليوم شيئا حلوا بشم [illegible] سعد في تلك السنة واليوم التاسع منه آذر روز
عيد يسمى آذرجشن لاتفاق الاسمين ومعناه اصطلوا بالنار وآذر اسم الملك الموكل بجميع النيران وقد امر زرادشت ان تزار بيوت
النيران في هذا اليوم ويقرب لها القرابين ويبادر الملك اصحابه في امور النيران دي ماه ويسمى ايضا خرم ماه فاليوم الاول منه يسمى خرم روز
وهو الله تعالى وكان الملك في هذا اليوم ينزل عن سرير الملك ويلبس الثياب البيض ويجلس على الفرش البيض ويرفع الحجاب والهيبة
ويفرغ للنظر في امور الدنيا واهلها ويخاطبه كل من شاء رفيعها او وضيعها ويجالس الدهاقين والمزارعين ويواكلهم ويقول انا كواحد منكم لا قوام
للدنيا الا بالعمارة التي تجري على ايديكم ولا قوام للعمارة الا بالملك لا غنى لاحدنا عن الآخر ونحن كالاخوين لا غنى لاحدهما عن الآخر واليوم
الحادي عشر هو يوم خور روز اول الكهنبار الاول وفيه خلق الله السماء واليوم الرابع عشر كوش روز يسمى سيرسو في هذا اليوم كانوا ياكلون
الثوم [illegible] ويطبخ النبات باللحوم التي تحترز بها عن الشياطين وبهذا يتداوى من العلل المنسوبة الى الارواح السوء واليوم الخامس
عشر هو دي بمهر روز هو عيد يتخذ صنم شبه من عجين او طين على انسان ويوضع في مداخل الابواب ويخدم خدمة الملوك ثم يحرق
في هذا اليوم يتخذ طعام افريدون وركب الثور وزعموا ان من شم في صبيحة هذا اليوم قبل الكلام تفاحا وشم نرجسا عاش سنته بخير وخصب
وزعموا ان الله حصين في ليلة بالسوس امان من القحط في العام ومن الفقر والبوس السابع عشر هو مهر روز فيه عيد كان وكيل زعموا ان الفرس
تخلصوا في هذا اليوم من بلاء الترك وساقوا البقر التي سلبت منهم وزعموا اليوم ان افريدون في هذا اليوم ركب الثور وفي ليلة يظهر في طلعة
القمر وانه قرناه من ذهب وقوايمه من فضة يظهر ساعة ثم يغيب والموفق لرؤيته مجاب الدعاء ساعة نظره ولا يراه الا من كان سعيدا
بهمن ماه اليوم الثاني منه بهمن روز هو عيد ويسمى بهمنجنه لاتفاق الاسمين وهو اسم [illegible] الملك الموكل بالبهايم التي يكاد بها الناس للعمارة
واهل فارس يطبخون فيه قدورا يجمعون فيها انواع الحبوب باللحوم ويشربون فيها البهمن الابيض باللبن الحليب ويزعمون ان
ذلك ينفع للحفظ ولهذا اليوم خاصية في لقط الادوية من الجبال واتخاذ الادهان وتهيئة البخورات والتدخين وزعموا ان جاماسب وزرناسب
كان يفعل ذلك وينفع بها واليوم الخامس منه يوم اسفندارمذ يسمى نوسده اي السدق الجديد وهو من مآثر هوشنگ واليوم العاشر
هو يوم آبان عيد يسمى سده والقبره والماء وقالوا ان النار تخرج من جهنم الى الدنيا في هذا اليوم والناس يوقدون ويحرقون ليدفعوا
مضرتها حتى جعلوا من رسم الملوك في هذه الليلة ايقاد النيران وارسال الوحوش والطيور مشدودة فيها [illegible] الملوك المتعاقبة وتهرب
والتلهي واليوم الثلاثون هو يوم انيران يسمى آبريزكان ومعنى ذلك صب الماء وهذا العيد باق باصفهان وسببه ان المطر قد احتبس
في زمن فيروز جد انوشروان واجدب الناس فترك فيروز الخراج في تلك السنين وفتح الخزائن واستأنس من بيوت النيران
ودعاوها على الرعية وتفقدهم بنفقة الوالد الولد حتى لم يمت احد في تلك السنين جوعا ثم صلى ودعا الله تعالى بازالة ذلك عن اهل
الدنيا ودخل بيت النار وارسل يده على اللهب وضمها الى صدره ثلاث مرات ضم الصديق صديقه ولم يبلغ اللهب لحيته ولم تحترق وكانت
لحيته كثة وقال الهي ان كان احتباس المطر من اجلي وسوء سيرتي فبين لي حتى اخلع نفسي وان كان لغيري فازله وبين لي ولاهل الدنيا ذلك
وجد عليهم بالمطر ثم خرج من بيت النار فارتفعت سحابة واقبلت بامطار لم يعهد مثلها غزارة فايقن فيروز باجابة دعائه وجرت المياه

في السرادقات والخيام وكان الناس يصب بعضهم على بعض الماء [illegible] ذلك سنة عندهم ويقرءون في هذا الوقت [illegible]
اسفندارمذ ماه اليوم الخامس منه اسفندارمذ روز وهو عيد لاتفاق الاسمين ومعناه العقل والحكم واسفندارمذ اسم الملك الموكل
بالارضين والنساء الصالحات المحبة لازواجهن وكان في هذا العيد يختص الرجال الازواج والنساء [illegible] باصفهان والري وبلاد الجبل
يسمونه مردگيران وفي هذا اليوم [illegible] من طلوع الفجر الى طلوع الشمس الرقية المعروفة ويلصق نظامها على الجدران الثلاث غير
كون الجدار المقابل لصدر البيت واليوم الحادي عشر هو يوم خور روز اول الكهنبار الثاني فيه خلق الله الماء واليوم التاسع عشر فروردين روز
يسمى نوروز الانهار والمياه الجارية يطرحون فيها الورد والطيب ويتبركون بها وذلك سنة جارية عندهم القول في سني العرب
والروم والفرس السنة عند العرب والروم والفرس اثنا عشر شهرا واربعة فصول بالاتفاق ولكن ايام السنة عندهم متفاوتة لان العرب
تجعل شهورها على مدار الاهلة فايامها ثلاثمائة واربعة وخمسون يوما والروم جعلوا شهورهم دور الشمس وايام سنتهم ثلاثمائة وخمسة وستون لان سير
هذه المدة يقطع دائرة الفلك واما الفرس فانهم يجعلون كل شهر ثلاثين يوما فايام سنتهم ثلاثمائة وستون يوما وحساب العرب يسمى
قمرية وحساب الروم يسمى شمسية والتفاوت بينهما في كل مائة سنة ثلاث سنين كما قال تعالى ولبثوا في كهفهم ثلاثمائة سنين وازدادوا
تسعا يعني ثلاثمائة بحساب الروم وازدادوا تسعا بحساب العرب ودخول شهر المحرم اول سنة العرب واول سنة الروم نزول الشمس
اول نقطة الحمل والغرض من النزول [illegible] ذلك فصل في ارباع السنة ان دائرة فلك البروج يقطع دائرة معدل النهار
على نقطتين متقابلتين احداهما هي التي اذا جاوزتها الشمس صارت في النصف الشمالي ويقال لها نقطة الاعتدال الربيعي والاخرى [illegible] جاوزتها
الشمس صارت في النصف الجنوبي ويقال لها نقطة الاعتدال الخريفي ومنتصف النصف الشمالي هو غاية بعده عن معدل النهار في جانب
الشمال ويقال لها نقطة الانقلاب الصيفي ومنتصف النصف الجنوبي هو غاية بعده عن معدل النهار في جانب الجنوب ويقال لها نقطة الانقلاب
الشتوي فينقسم الدائرة بهذه النقط الاربع اربعة اقسام متساوية اما الربع الذي بين نقطة الاعتدال الربيعي وبين الانقلاب الصيفي فهو الذي
يحدث به زمان الربيع لان الشمس ما دامت سائرة لهذا القوس يسمى الزمان ربيعا واما الربع الذي بين نقطة الانقلاب الصيفي وبين نقطة الاعتدال
الخريفي فهو الذي يحدث به زمان الصيف لان الشمس ما دامت سائرة لهذا القوس يسمى الزمان صيفا واما الربع الذي بين نقطة الاعتدال الخريفي
وبين نقطة الانقلاب الشتوي فهو الذي يحدث به زمان الخريف لان الشمس ما دامت سائرة لهذا القوس يسمى ذلك الزمان خريفا واما الربع الذي
بين نقطة الانقلاب الشتوي وبين نقطة الاعتدال الربيعي فهو الذي يحدث به زمان الشتاء لان الشمس ما دامت سائرة لهذا القوس يسمى ذلك
الزمان شتاء ومن جملة لطف الله تعالى لعباده ان اعطى لكل فصل طبعا مغايرا لما قبله في كيفية موافقا لكيفية التكوين وورود الفصول على الابدان
بالتدريج فلو انتقل من الصيف الى الشتاء دفعة واحدة لادى ذلك الى تغير عظيم بالابدان فحسبك ما ترى من تغير الهواء في يوم واحد من الحر
الى البرد كيف يظهر اثره في الابدان فكيف اذا كان مثل هذا التغير في الفصول فسبحانه ما اعظم شأنه اما الربيع فاوله نزول الشمس اول نقطة
من برج الحمل فعند ذلك استوى الليل والنهار واعتدل الزمان وطاب الزمان وهب النسيم وذابت الثلوج وسالت الاودية وفاضت
الانهار ونبعت العيون ونبت العشب وطال الزرع ونما الزهر واورق الشجر واخضر وجه الارض وتكونت الحيوانات ونتجت البهايم
ودرت الضروع وانتشر الحيوان في البلاد وعن اوطانها وطاب عيش اهل الزمن واخذت الارض زخرفها وصارت الدنيا كانها جارية
شابة تجلت وتزينت للناظرين الى ان اقبل الصيف اما الصيف فهو وقت نزول الشمس اول نقطة السرطان فعند ذلك تناهى طول النهار
وقصر الليل ثم اخذ الليل في الزيادة ودخل الصيف واشتد الحر وسخن الهواء وتقوى اكثر النبات والحيوان وادركت الثمار وجفت الحبوب
وقلت الانداء واضاءت الدنيا وسمنت البهايم واشتدت قوة الابدان وكثر الريف وانتشرت الحيوانات على ظاهر الارض لعموم الخير وكثرة الغذاء
وطاب عيش اهل الزمان وادرك الحصاد ووردت الاعلاف واتسع للناس القوت وللطير الحب وللبهايم العلف وكملت زخرف الارض وصارت

كأنها عروس مشهودات جمال كثرة العشاق فلا تزال كذلك الى ان اقبل الخريف **الخريف** فهو نزول الشمس اول الميزان فعند ذلك استوى الليل
والنهار مرة اخرى ثم ابتدا الليل بالزيادة وكما ذكرنا ان الربيع زمان نشو الاشجار وبدو النبات وظهور الازهار كذلك الخريف زمان ذبول النبات
وتغير الاشجار وسقوط اوراقها فحينئذ تهب الشمال ونقصت المياه وجفت الانهار و... العيون ويبست النبات ... وصرم
الناس الحب والثمر وعري وجه الارض من زينتها وماتت الهوام وانحجرت الحشرات والـ... سيلا والدفء واحرز الناس
قوت الشتاء ودخلوا البيوت ولبسوا الغليظ من الثياب وصارت الدنيا كانها كهلة ولى عنها شبابها ثم اقبل الشتاء **اما الشتاء**
فهو وقت نزول الشمس اول نقطة الجدي فعند ذلك تناهى طول الليل وقصر النهار ثم اخذ النهار في الزيادة واشتد البرد وخشن الهواء وعري
الاشجار من شدة البرد وكثرة الغيوم والانداء واظلم الجو وكلح وجه الزمان وهزلت البهايم وضعفت القوى وتوحش اكثر الحيوان وطال الليل الذي
جعله الله تعالى سكنا ولباسا وبرد الماء الذي هو مادة الحياة وانقطع الذباب والبعوض وعدم ذوات السموم وتطيب فيه الاكل والشرب
وهو زمان الاستراحة كان الصيف زمان الكد والتعب كالقتيل من لم يغل وما فيه صايفا لم تغل قدره شتا وصارت الدنيا كانها عجوز
هرمة دنا منها الموت ولم تزل كذلك حتى عاد الربيع وهذا دأب الامر كل سنة **فصل في عجايب تتعلق بمرور السنين** قال بعض العلماء ان
الله تعالى في كل الف سنة يبعث نبيا بمعجزات غريبة وبينات عجيبة لوضوح دينه القويم وظهور صراطه المستقيم وليس يقول على راس كل الف سنة
بل يقول في عرض كل سنة فجاز ان يكون بين النبيين اكثر من الف سنة او اقل فكان في الالف الاول ابو البشر آدم عليه وفي الثاني شيخ
المرسلين نوح صلوات الرحمن عليه وفي الثالث خليل الرحمن عليه صلوات الله وفي الرابع كليم الله تعالى موسى عليه وفي الخامس نبي الله
سليمان بن داود وفي السادس روح الله وكلمته عيسى بن مريم عليه وفي السابع حبيب الله محمد المصطفى صلعم ختمت به النبوة وانتهت اليه
الالف الـ... لما روى سعيد بن جبير عن ابن عباس ان الدنيا جمعة من جمع الآخرة سبعة آلاف سنة وقد مضى ستة آلاف ومائة ولياتين عليها مئون
وذكروا ان في راس كل مائة من يبعث نبيا صاحب علم ... اعلام العلم فعلى راس المائة الاولى كان عمر بن عبد العزيز وعلى راس
الثانية محمد بن ادريس الشافعي وعلى راس المائة الثالثة ابو العباس احمد بن سريج وعلى الرابعة ابو بكر بن الطيب الباقلاني وعلى الخامسة ابو حامد
محمد الغزالي وعلى السادسة ابو عبد الله محمد بن عمر الرازي ومن ... مالك ... عمره الله اربعين سنة كف الله تعالى عنه انواعا من البلايا منها
الجذام والبرص وجنون الشيطان ومن عمره الله خمسين سنة في الاسلام خفف ... حسابه يوم القيامة ومن عمره الله ستين سنة رزقه الله
الانابة اليه بما يحب الله عز وجل ومن عمره الله سبعين سنة احبه اهل السماء واهل الارض ومن عمره الله ثمانين سنة محى الله سيئاته وكتب
حسناته ومن عمره الله تسعين سنة غفر الله له ذنوبه وكان اسيرا لله في الارض ويشفع في اهل بيته وذهبت الحكما الى ان تكرر الاعوام تحدث
حوادث عجيبة في العالم فربما يتولد بحسب المواد المزاجية حيوانات عجيبة الشكل وعجيب اختلاف الاهوية معادن غريبة ونبات واشجار عجيبة
وربما يصير العامر خرابا والبر بحرا والبحر برا والجبل سهلا والسهل جبلا كل ذلك بتقدير العزيز العليم ولنختم هذا الفصل بحكاية غريبة
عجيبة وهي حكي انه كان في بني اسرائيل شاب عابد وكان الخضر عليه السلام ياتيه في بعض الاوقات فسمع بذلك ملك زمانه فاحضره بين يديه وقال له الشاب
الخضر فاتني به والا قتلتك فرجع الشاب متفكرا حتى جا الخضر فاخبره بما قال الملك فقال الخضر عليه امض بي اليه فلما حضرا عنده قال الملك
انت الخضر قال عليه السلام نعم فقال حدثني باعجب شي رايته فقال الخضر عليه اما العجايب فرايت كثيرا واحدثك بما حضر الآن لي كنت في سياحتي
مررت بمدينة كبيرة كثيرة الاهل والعمارة فسالت رجلا من اهلها متى بنيت هذه المدينة قال هذه مدينة قديمة ما عرفنا مدة بنائها نحن ولا آباؤنا
ثم عدت اليها بعد خمسمائة سنة ما رايت للمدينة اثرا فلقيت رجلا هناك يجمع العشب فسالته متى خربت هذه المدينة
فقال لم تزل كذلك فقلت اما كان مدينة ههنا فقال ما رايت ههنا ولا سمعنا من آبائنا هذا ثم مررت بها
بعد خمسمائة عام فوجدتها بحرا فلقيت جمعا من الصيادين هناك فسالتهم متى صارت هذه الارض بحرا

الازمنة والحرث الحيوانات في اطراف الارض

فقالوا امثالك يسال عن هذا انه لم يزل كذلك ... اما كان قبل هذا يبسا قالوا ما رايناه ولا سمعنا عن آبائنا
ثم اجزت به بعد خمسمائة عام وقد يبس فرايت بها شخصا يختلي الحشيش فقلت له متى صار هذا المكان يبسا فقال
لم يزل كذلك فقلت له اما كان بحرا قبل هذا فقال ما رايناه ولا سمعناه عن آبائنا ثم مررت بها بعد
خمسمائة عام فوجدتها مدينة كثيرة الاهل والعمارة احسن مما رايتها اولا فسالت بعض اهلها متى بنيت هذه المدينة
فقال انها عمارة قديمة ما عرفنا مدة بنائها نحن ولا آباؤنا فقال الملك اريد ان اتبعك وافارق ملكي فقال
انك لا تقدر على ذلك ولكن اتبع هذا الشاب فانه على الرشاد.

والله الموفق للصواب والمعين على السداد

دعا کرد و ایام الا وفات یکی از اولاد او مستجاب الدعوه باشند در غایت استجابت و حاجت اولاد وی و مقبول قرمود و فضایل و کمالات او زیاده از آنست که درین مختصر بیان آن توان نمود و چون بقزوین مراجعت کرد در سنه ثلث و ستین و ثلثمایه وفات یافت و اعقاب او از آن زمان تا امروز نقیب النقبا و قاضی القضاة و شیخ الاسلام و پیشوا بوده اند از ایشان سید العالم الفاضل قاضی القضاة و نقیب النقبا بقزوین و سلطانیه و ابهر و طارم سیف الملة والدین محمد بن امیرکا احمد بن ابی هاشم داعی بن عراقی بن ابی هاشم داعی بن رضی الدین ... ابی الحواب ...

الفخر المذکور و نسل او از دو پسرست امیر غیاث الدین محمد قاضی بقزوین و سلطانیه ... امیر غیاث الدین محمد از دو پسرست جمال الدین عبدالله نقیب قاضی سلطانیه و قزوین و برهان الدین پس نسل جمال الدین عبدالله المذکور از سه پسرست السید الفاضل الکامل بقزوین قطب الدین حیدر ... و موسی و عقب قطب الدین حیدر المذکور از دو پسرست شمس السیادة والافاضة والافادة الشریعة والحقیقة والدین امیر نور الهدی قاضی القضاة و شیخ الاسلام بقزوین و ناصر الدین عبداللطیف و عقب شمس الدین نور الهدی مذکور از چهار پسرست السید العالم الفاضل مرتضی ممالک اسلام مرجع الخواص والعوام ... السیادة والنقابة والایالة والحکومة والحشمة والجلال قاضی جهان ...

[illegible]

و نسل آنحضرت منقرض شده و احمد و حسن و اولاد علی الشدید المذکور ... نسل است از ایشان سید القاضی عمید الدین شمس الدین محمد ... بن زین العابدین بن باقر بن یحیی بن باقر زین العابدین بن محمد بن تاج الدین حسین بن علی بن مرتضی بن سرهنگ بن علی بن اسمعیل بن محمد بن جعفر بن اسمعیل بن ... محمد الطاهری بن عبدالله ... بن احمد المذکور و نسب سید معز الدین ... بن علی الشدید ... عبدالله بن علی الشدید المذکور ... و ابو الحسن عمری و بعضی ...

[illegible]

و نسل حسن بن موسی الثانی از احمد و محمد و زید و نسل احمد بن حسن بن موسی الثانی از حسن و ... و نسل محمد بن حسن بن موسی الثانی از صالح الامیر و نسل او را طباطبا
میخوانند و در حجاز می باشند و نسل زید بن حسن بن موسی الثانی نیز ... میخوانند و بیشتر در حجاز و عراقند از ایشان در موضع ... از ولایت ... و ...
الزاهدین نظام الدین علاء الدوله و جلال الدین قاسم ... و ... فخر الدوله بن علاء الدوله بن محمود بن حسین بن محمد بن حسن بن حسین بن ...
ابی المفاخر بن ذو الفقار بن زید بن جعفر بن عبد الله بن محمد بن زید المذکور و ایشان فرزندان ... علما و ... صاحب ... و اکثر ...
و صلاحیت می گذشته و نسل علی بن موسی الثانی از عبد الله و عیسی ... و نسل داود بن موسی الثانی از ... محمد و حسن ... و ...
او منقرض شده و محمد و ... از فرزندان داود بن موسی الثانی ... نسل حسن بن داود المذکور ... ابو اللیل عبد الله و سلیمان از
نسل سلیمان محمد بن علی بن یحیی بن ... ابو الوفا احمد بن سلیمان ... و نسل محمد بن موسی الثانی السید الفاضل ... جلال الدین احمد بن محمد بن
حسین بن علی بن علی بن ... بن علی بن سعد بن ... محمد ... بن یحیی بن عبد الله بن محمد بن یحیی بن محمد المذکور ... و علم نسب بوده در زمان خود
در این باب مصنفات دارد و قول او بغایت معتبر است ... شهر صفر سنه ثمان و ... و ... در کرمان وفات یافت و ...
و نسل ... و نسل محمد الثائر بن موسی الثانی بن عبد الله الشیخ الصالح ... عبد الله الاکبر و حسین ... و علی و قاسم ... و نسل حسن ...
از سلیمان و نسل سلیمان ... و نسل یحیی ... و عبد الله و نسل قاسم ...

[illegible]

وسط ... در ... عقب ابراهیم العمر بن حسن المثنی بن امام حسن علیه الصلوة و السلام ... و نسل اسمعیل ...
و نسل او را ... و نسل ... بن علی بن ... ابو منصور حسن بن احمد بن ... حسین بن ابی
الطیب ... بن حسین بن علی بن ... ابو القاسم علی المذکور ... علم نسب بوده و در زمان خود ... رفت

و نسل ابراهیم طباطبا از اسمعیل الدیباج بن ابراهیم الغمر بن حسن المثنی بن امام حسن علیه السلام بسیار شده و او را طباطبا از ... می گفتند که ...
...

[illegible]

ما بین ... اثنی ... وفات آنحضرت ... و عقب آنحضرت از حضرت امام الزمان خلیفة الرحمن ابو القاسم
محمد المهدی صلوات الله و سلامه علیه و علیهم اجمعین ... ام ولد و ولادت شب جمعه ... شهر شعبان المعظم ...

[illegible]

ونسل زین العابدین بن ابو القاسم شمس الدین علی المذکور از پسرش علی و علی باهری بود [illegible] کیفیت حال او معلوم نیست اما غالب آنکه منقرض شده و نسل
شریف الدین برکه نقیب بن شمس الدین ابو القاسم علی المذکور باز مسیّد جلال الدین قاسم داو و دارج رفت و علاء الدین علی و شهاب الدین عبد
الله ایشان هردو همچو جد و پدر خود نقیب النقبا بلخ شده و حالا فرزندان دارند و این سید شریف [illegible] برکه در زمان سلطنت پادشاه مرحوم [illegible]
حسین میرزا و تاریخی که آستانه بلخ که با میر المؤمنین علی علیه السلام منسوب میکنند ظاهر شد که [illegible] و [illegible] مرحوم سلطان حسین
میرزا نقیب النقبا ممالک بلخ و آن توابع بود و تفویض بعضی امور و در این اوقات بواسطه حوادث زمان [illegible] شده حالا در ماسبند و نسل جعفر الحجة
بن عبید الله الاعرج از دو پسر ذکر محمد الحسن و ابو عبد الله حسین و نسل ابو عبد الله الحسین از پسرش حسن الامیر و او در زمان خلافت متوکل عباسی
مشهور به حسن المثنین و مابین حسن فدرعت و مدنی ورسید فقد بوده ارسنا حدی از جهین دماوین صحیح [illegible] و اولاد او در بلخ بجایت عالیشان
بوده اند و سادات عظام عالیمقام زیاد از نسل او بوده و نسل ابو محمد حسن بن جعفر الحجة سادات مدینه مبارکه از نسل او بوده و عقب او از ابی الحسین یحیی النسابه
اول کسی که در نسب آل ابی طالب تصنیف کرده او بوده و عقب یحیی النسابه از هفت پسر بود طاهر و علی و ابو العباس عبد الله و ابو اسحق ابراهیم و ابی الحسن
الاکبر و احمد الاعرج و ابو عبد الله جعفر نسل ابو عبد الله جعفر و احمد الاعرج بغایت اندکست و از نسل ابو الحسن محمد الاکبر ابو محمد حسن او را و ندای نسابه میگفتند
و نسابه بوده و از جد خود یحیی النسابه روایت میکرده و شیخ الشرف العبیدلی از او روایت میکند و این اعنی نسابه نسل بسیار [illegible] و نسل ابو ابراهیم
و نسل ابی العباس عبد الله در [illegible] عوالی مدینه می باشند و فرزندان [illegible] او بجایت [illegible] بوده اند و نسل یحیی بن یحیی النسابه [illegible]
حسن بن معمر بن احمد الزاهد علی المذکوره بیشتر نسل او در حجاز بر شریف و جلیل می باشند و نسل طاهر بن یحیی النسابه و امرا مدینه مبارکه از نسل او بوده اند
و جلیل القدر بوده و حجاز که مرکب از برادرزادگان او و ابن اخی طاهر میگفته اند و عقب او از شش پسر بود ابو علی عبید الله و از زمان سابق تا حال اتابکی
مدینه مبارکه در نسل او ست و ابو محمد حسن و حسین و ابو جعفر محمد و ابو یوسف یعقوب و یحیی که او را مبارک میگفتند نسل یحیی و یعقوب اندکند و از
نسل ابی جعفر محمد بن طاهر محمد بن بسام بن مهنا بن عباس بن ابی جعفر محمد المذکور و برادر الشش نسل و داوند حسین بن طاهر از پسرند ودوکس
و علوی [illegible] حسن بن طاهر را ابو شقائق میگویند و در ولایت شام بوده اند و نسل ابو علی عبید الله بن طاهر بن یحیی النسابه از [illegible]
امیر ابو [illegible] قاسم و ابو جعفر مسلم و ابو جعفر محمد نیز گشته اند و ابو الحسن ابراهیم نسل ایشان حالا در مدینه مبارکه اند از ایشان در بلده المؤمنین [illegible]
سید الفاضل العالم مجاهد الدین زین العابدین بن زین الدین علی بن زین العابدین بن زین الدین علی بن کمال الدین [illegible] بن محمد بن رضا [illegible]
بن نور الدین علی بن رزق الله بن عبد الله بن محمد بن عبد الله بن ابو عمارة حمزه المعالی ابو هاشم داود بن ابی احمد القاسم بن عبید الله بن
طاهر بن یحیی النسابه المذکور و این سید زین العابدین را برادران و بنی اعمام در [illegible] المؤمنین [illegible] بوده مشهور به سادات اطرو حالا منصب صدارت
و مصلحی حضرت شاهزاده عالمیان و مخدوم زاده و جهانیان ابو منصور [illegible] میرزا خلد [illegible] [illegible] الدین متعلق به سید زین العابدین مذکور است
سید النسابه القاضی ابو نظام الدین عبد القادر از نسل [illegible] مذکور را میر شود و اولاد [illegible] [illegible] ابو منصور نسل و اولاد در مشهد مقدس
[illegible] مقدسه منوره مطهره و صدارت مرتبه رضیه رضویه ساکن اند از ایشان در هراة سید نور الهدی بن سید افضل بن ابی طالب بن محمد
المذکور و نسل حسن بن حسین الاصغر بن امام زین العابدین علیه السلام از محمد الاکبر تنها و نسل محمد از پسرش عبد الله و نسل او از دو پسر محمد
السیلقی و علی المرعش از نسل محمد السیلقی ابو طالب بن حسن القاضی بن جعفر بن السیلقی المذکور و نسب سید العالم الفاضل شمس الدین محمد بن
امیر یوسف که در هراة بود و با امرا میرخان بو صلی [illegible] سید و بسر [illegible] و قوام او در دی قوابع آن [illegible] در مازندران نیز سادات سیلقی
هستند و نسل علی المرعش از پنج پسر ابو الحسین ابراهیم و ابو القاسم احمد و ابو القاسم حمزه و ابو محمد حسن و ابو القاسم حسین از ایشان سید
الامیر مازندران عبد الکریم بن عبد الله بن عبد الکریم بن محمد مرتضی امیر طبرستان بن علی بن کمال الدین بن قوام الدین ملک مازندران و امل بن
صادق بن عبد الله بن محمد بن ابو هاشم بن علی بن حسن بن علی المرعش المذکور و این میر عبد الکریم مذکور از نسل است در مازندران
حکومت مازندران دارند و سادات عظام مرعشیه دارالموحدین قزوین که بعضی از ایشان نقیب و متولی آستانه حضرت شاهزاده حسین اند
بعضی در سنه و بین محتسب اند و از حق قبیله اند و از قدیم الایام بمذهب حق ایما اثنی عشر عمل نموده اند و از نسل ابو القاسم حمزه حضرت سیادت
و صدارت پناه و افاضت دستگاه مخصوص الملک و الصدارة و الاقبال سید [illegible] بن میر سید زین الدین علی بن محمد شاه بن مبارز الدین محمود بن
جمال الدین حسین بن نجم الدین ابو علی محمود بن احمد بن کمال الدین حسین بن ابی الفاخر محمد بن ابی الحسن علی بن ابو علی احمد بن ابی طالب بن ابی اسمعیل
ابراهیم بن ابو الحسین یحیی بن ابو الطیب احمد حسین بن ابو علی محمد بن ابو علی حمزه بن علی المالکی العدنی بن ابو القاسم حمزه بن علی المرعش
المذکور و حالا حضرت موسی الیه علما و مربی سادات و علما فضلا اند و این مختصر بالقاب شریفه ایشان موشح گشته و خاص بنام نامی و اسم سامی
او نوشته خلد الله تعالی ظلال جلاله و زین الوجود بدوام صدارته و اقباله بمحمد النبی و آله و الحمد لله اولا و آخرا و الصلوة علی سید المرسلین رب العالمین

الحسین الحسینی الکریمین در نیل السیادة و الافادة و الاقبال علیا و جهها للسیادة و النقابة عبد الوهاب ایشان از بنی اعمام مستند و ساکن شستر اند و نسل
عبد الله بن حسین الاصغر بن امام زین العابدین علیه السلام از جعفر صحیح تنها و نسل او از سه پسر اند محمد العقیقی و اسمعیل المنقدی و نسل ایشان در ری بوده
[illegible] مستند و در مصر و دمشق [illegible] ستند و نسل علی بن حسین الاصغر بن امام زین العابدین علیه السلام از سه پسر اند علی الکوفی و احمد حقینیه
و موسی حصا از ایشان [illegible] سید [illegible] هاشم بن محمد اشرف بن مبارکشاه بن احمد بن محمد بن احمد بن حمزه بن طاهر بن علی بن حسین بن اسمعیل
بن ابراهیم بن علی الجند بن محمد مفضل بن جعفر الکوفی بن عیسی بن علی بن حسین الاصغر المذکور و نسل [illegible] و ایشان از سادات [illegible]
و در سبزوار و نیشابور و نسل علی بن حسین الاصغر در سیادت و در سبزوار سید ناصر الدین محمد بن ابو نصر بن ناصر بن علی بن ناصر بن طاهر بن
یحیی بن محمد بن زید بن عیسی بن یحیی بن علی بن المطهر بن محمد بن عیسی بن محمد بن جعفر بن عیسی بن علی بن حسن الاصغر المذکور و این سید نظام را
دو برادر است سید حسین و سید حسن و بیشتر سادات حسینی [illegible] از ولایت نیشابور از این قبیله اند و نسب امیر غیاث الدین فرخ علی
بن الحسین الاصغر المذکور منتهی میشود و او در آخر زمان پادشاه مرحوم سلطان حسین میرزا صدر شد و با فرزندان و برادران و برادرزادگان
و بنی اعمام مستند در سبزوار و نیشابور و نسب ایشان بعیسی الکوفی بن علی بن حسین الاصغر المذکور منتهی میشود و اولاد و اعقاب علی بن حسین
الاصغر متفرق اند و بیشتر در بلاد عجم می باشند و نسل سلیمان بن حسین الاصغر از پسرش سلیمان بن سلیمان و نسل او بمغرب بوده اند و نسب
القطع [illegible] در بنی سلیمان بن عبد الله المحض بن حسن المثنی [illegible] سید النسابه جمال الدین احمد بن عنبة الحسنی [illegible] ایشان [illegible]
[illegible] میکوینند و در مصر جمع از ایشان مستند **باب ششم** در ذکر عقب علی الاصغر بن امام زین العابدین علیه السلام و نسل او
از پسرش حسن الافطس تنها و نسل حسن الافطس از پنج پسر اند علی الحرزی و ابو علی عمر و عبد الله الشهید و حسن المکفوف و حسین و نسل
علی الحرزی بن حسن الافطس منتهی میشود و علی بن محمد الحرزی بن علی بن علی الحرزی المذکور و نسل او از سه پسر ابو محمد حسین [illegible]
بوده و ابو العباس احمد و ابو جعفر محمد و نسل ابو محمد حسن از سه پسر ابو الحسن علی و حسین المکفوف و ابو جعفر محمد و اولاد و اعقاب ایشان [illegible]
الشرف [illegible] و ساده و جرجان اند و نسل ابو علی بن حسن الافطس از پسرش علی و نسل علی بن عمر از پنج پسر ابو طاهر ابراهیم و عمر و ابو الحسین
محمد و ابو عبد الله حسین و احمد و نسل ابو الحسین محمد بن علی بن عمر بن حسن الافطس [illegible] امین الدوله ابو جعفر محمد بن علی بن ابو الحسن محمد
المذکور [illegible] نسابه بوده و از نسل ابو عبد الله حسین بن علی بن عمر بن حسن الافطس حضرت سیادت و نقابت و افاضت
دستگاهی معز السیادة و النقابة و التقوی و الدین محمد نقیب بن السید النقیب تقی الملة و الدین محمد بن قوام الشرف حسین النقیب بن یحیی بن
علاء الدین محمد النقیب بن فخر الدین محمد النقیب بن کمال الدین حیدر بن فخر الدین حسین النقیب محمد بن قوام الشرف النقیب بن ابو المکارم
بن قوام الشرف النقیب بن ابو المعالی بن ابو العلی النسابه بن ابو عبد الله اسمعیل بن ابی محمد الحسین حمزه بن ابو الحسن علی الاحنف بن ابی محمد الحسن النقیب
الرئیس [illegible] اصفهان بن ابو الحسن علی بن ابو عبد الله الحسین المذکور و شاه معز الدین محمد در اصفهان دو پسر است ابو الفضل تقی الدین
محمد و او نقیب النقبا و شیخ الاسلام اصفهانست و ابو تراب غیاث الدین محمد و از بنی قبیله سید حبیب النقیب النقیب معز الدین احمد
بن نعمت الله بن قوام الشرف حسین النقیب المذکور و سید اسد الله با فرزندان و بنی اعمام در اصفهان متوطن اند و از قدیم الایام نقابت
نقبای عالیمقام اصفهان با ایشانست و سید شجاع الدین حمزه بن زین العابدین علی بن نظام الدین احمد بن شرف الدین محمد بن علی بن شمس
الدین محمد بن تاج الدین حسن بن شمس الدین عبد الله بن صدر الدین بن امین الدین بن ابراهیم بن شرف الدین یحیی بن شمس الدین محمد
بن ابراهیم بن علی بن ابی طیب احمد حسین المذکور و این سید حمزه [illegible] و بنی اعمام [illegible] و [illegible]
در تفرش و فراهان نیز از نسل ابو عبد الله الحسین بن علی بن عمر بن حسن الافطس بسیار اند و نسل حسین بن حسن الافطس از دو پسر حسن و محمد
از نسل بنو [illegible] اند و از نسل حسن علی و نسل حسن علی و نسل او در [illegible] و نسل حسن بن حسن الافطس از چهار پسر است علی و حمزه و قاسم
و عبد الله المفقود و [illegible] نسل علی حسن بن حسن الافطس از پسرش حسین و نسل او در مشهد امیر المؤمنین علی علیه السلام و حله و ساری و [illegible]
و نسل حمزه بن حسن بن حسن الافطس [illegible] میگفتند و نسل عبد الله المفقود بسیار اند و [illegible] مشهد امیر المؤمنین علی [illegible] توابع [illegible]
سبزوار و قاری به از ولایت جوین [illegible] و ایشان را عرشاهی میگویند و نسل عبد الله الشهید بن حسن الافطس از دو پسر عباس و محمد و نسل
ایشان بیشتر در مداین بوده و نسل حسین الافطس در بلاد و قرای عراقین و خراسان بسیار اند **فصل دوم** در ذکر عقب ابو القاسم محمد
الحنفیة بن امیر المؤمنین علی علیه السلام و او را چهار [illegible] بوده و از دو پسر نسل باز ماند علی و جعفر قتیل الحرة نسل جعفر قتیل الحرة از عبد الله تنها و نسل عبد الله
المذکور منتهی میشود بعبد الله راس المذری بن عبد الله بن جعفر الثانی بن عبد الله بن جعفر قتیل الحرة و عبد الله بن جعفر الثانی المذکور را سه پسر بود [illegible]
نسل و [illegible] علی و جعفر الثالث و ابراهیم و عیسی و اسحق و قاسم و نسل علی بن عبد الله راس المذری از محمد العوید و از نسل محمد العوید ابو الحسن احمد

بن قاسم بن محمد الطویل دا[illegible] اند از او ابو محمد حسن بن ابوالحسن احمد المذکور و [illegible] سید مرتضی موسوی بوده و نسل [illegible] ابو النقیب المحمدی [illegible] اند
و منقرض شده و نسل جعفر الثالث از چهار پسر بقیه زید و علی و موسی و عبدالله و بعضی گفته اند ابراهیم بن جعفر الثالث نیز نسل دارد اما شیخ ابو نصر بخاری
آورده که جمع از شیراز و اهواز با [illegible] منتسب میشوند و نسب ایشان صحیح نیست از نسل زید [illegible] بنو الصباء و در کوفه بوده اند و از نسل علی بن
جعفر الثالث ابو علی الطویل و [illegible] ام الحسن بن حسین بن عباس بن علی المذکور و از نسل عبدالله [illegible] ثالث محمد [illegible] عبدالله المذکور شیخ
ابو نصر بخاری گفته که نسل او در قزوین و قم و ری بوده و نسل ابراهیم بن عبدالله راس المدری [illegible] النسابه و عمدة شیخ ابوالحسن العمری
النسابه آورده که نسل ابی محمد النسابه در شام و موصل اند و از نسل عیسی بن عبدالرحمن المدری حسن بن علی بن عیسی المذکور بوده در مصر از اکابر طالبیه
بوده و نسل اسحق بن عبدالرحمن المدری را بنو [illegible] میگویند و نسل قاسم بن عبد راس المدری از ابو علی احمد و ابوالحسن علی [illegible] و نسل
علی بن محمد الجنیه از ابو محمد حسن و عقب او در مصر بوده بقول شیخ ابوالحسن العمری و ایشان از آل ابی تراب میگفته اند **فصل پنجم** در ذکر عقب عباس
بن امیر المومنین علی علیه السلام و نسل او از پسرش عبیدالله تنها و نسل عبیدالله از حسن و از نسل حسن از پنج پسر عبیدالله قاضی مکه و مدینه و عباس خطیب
و حمزه الاکبر و ابراهیم و فضل و عقب فضل از سه پسر جعفر و عباس و محمد و نسل ابراهیم بن حسن المذکور از سه پسر حسن و محمد و علی و نسل عباس بن امیر
المومنین علی علیه السلام اندک است و در عراق عجم و خراسان از ایشان کسی را ندیده اند غالبا در شیراز و طبرستان بوده اند و بیشتر نسل عباس در
حجاز و مغرب اند **فصل ششم** در ذکر عقب عمر الاطرف بن امیر المومنین علی علیه السلام و نسل او از پسرش محمد تنها و نسل محمد از چهار پسر عبدالله
و عبیدالله و عمر و جعفر و شیخ ابو نصر بخاری آورده که بیشتر علماء نسب بر آنند که نسل جعفر بن محمد بن عمر منقرض شده و جمعی در بلخ [illegible] کرده اند و
[illegible] گفته اند و نسل عمر بن محمد بن عمر الاطرف از دو پسر ابو احمد اسمعیل و ابوالحسن ابراهیم و نسل ابو احمد اسمعیل از پسرش محمد سید النسابه جمال الدین
محمد بن [illegible] الحسنی علیه الرحمه و المغفره آورده که نسل او بود تا بعد از شش صد از هجرت و حالا از ایشان کسی را نمی شناسیم و نسل ابوالحسن ابراهیم بن عمر بن
محمد بن عمر الاطرف [illegible] علی و نسل او از دو پسر محمد و حسن [illegible] شیخ العمری فرموده که [illegible] نسل دارند و شیخ ابو نصر بخاری آورده که اسمعیل
و ابرا[illegible] [illegible] زندان عمر بن محمد بن عمر الاطرف نسل دارند و جمعی در بلخ و خراسان و عراق منتسب میشوند با اسمعیل بن عمر بن محمد بن عمر الاطرف و
الجا[illegible] [illegible] جمعی در مغرب میگویند که از نسل ابراهیم بن محمد بن عمر الاطرف اند و نسب ایشان پیش من صحیح نیست والله اعلم بالصواب نسل عبیدالله
بن محمد بن عمر الاطرف از پسرش علی الطیب نسل او را ابو طیب میگفتند و در مصر و بصره و قطایع و بلخ و حران بوده اند و نسل عبدالله بن محمد بن
عمر الاطرف از چهار پسر احمد و محمد و عیسی المبارک و یحیی الصالح و نسل احمد از حمزه السماک النسابه بن عبدالرحمن بن احمد و نسل حمزه السماک در
استراباد و طبرستان اند و نسل محمد بن عبدالله از پنج پسر [illegible] قاسم و [illegible] علی المسلک و عمر البیوزرانی و جعفر ملک ملتان و ابن جعفر از حجاز
بواسطه خوف بملتان رفت و سیزده نفر از اولاد خود همراه داشت و جمعی [illegible] او را وصیت کردند و او را بپادشاهی قبول نمودند و
مملکت ملتان مسخر او شد و اولاد او سیصد و چهار بودند ابن [illegible] النسابه گفته که از سی و هشت ایشان عقب مانده و شیخ شرف النسابه گفته
العبیدلی [illegible] فرموده که عقب او از پنجاه زیاده بود و بعضی گفته که از شصت و هشت پسر او را نسل است و شیخ النسابه [illegible] از جمله پنجاه
پسر نسل دارد و این سخن [illegible] که اولاد او از این زیاده بود و شیخ ابو نصر بخاری گفته که بواسطه بعد مکان ضبط انساب ایشان نتوانستیم نمود
و اولاد جعفر الملک متفرق اند و بیشتر در ملتان بوده اند و بقیه اولاد محمد بن عمر الاطرف در مصر و شام و حلب هستند

تم الرسالة الاسدیة فی الانساب بعون الملک الوهاب

[illegible]

من مسودة خط ... الكامل ... قدس سره نقلت

کیفیت غسل روز نوروز حضرت امام جعفر صادق علیه السلام فرمود که چون نوروز در آید غسل کن و جامهای پاک را بپوش و بوی خوش بکار دار و روزه بگیر و بعد از نماز پیشین چهار رکعت نماز کن بعد از الحمد در رکعت اول ده بار انا انزلناه و در دوم ده بار قل یا ایها الکافرون و در سیم ده بار قل هو الله احد و در چهارم ده بار معوذتین و چون فارغ شوی سجده شکر کن و این دعا بخوان تا حضرت حق سبحانه و تعالی گناه شصت سال ترا بیامرزد دعا اینست اللهم صل علی محمد و آل محمد الاوصیاء المرضیین وصل علی جمیع انبیائک و رسلک بافضل صلواتک و بارک علیهم بافضل برکاتک وصل علی ارواحهم و اجسادهم اللهم بارک علی محمد و آل محمد و بارک لنا فی یومنا هذا الذی فضلته و کرمته و شرفته و عظمت خطره اللهم بارک لی فیما اعطیتنی حتی لا اشکر احدا غیرک و وسع علی فی رزقی یا ذا الجلال و الاکرام اللهم ما غاب عنی فلا یغیبن عنی عونک و حفظک و ما فقدت من شیء فلا یفقدنی عونک علیه حتی لا اتکلف ما لا احتاج الیه یا ذا الجلال و الاکرام برحمتک یا ارحم الراحمین و نیز از حضرت رسول صلعم که هر که این دعا را در اول سال [illegible] نوبت بخواند [illegible] از جمیع بلیات [illegible] دعا اینست اللهم انت الابد القدیم الحی الکریم الحنان المنان و هذه سنة جدیدة اسالک فیها العصمة من الشیطان و القوة علی هذه النفس الامارة بالسوء و الاشتغال بما یقربنی الیک یا ذا الجلال و الاکرام و نیز هر که این دعا را در ساعت تحویل [illegible] بخواند در آن سال [illegible] دعا اینست یا محول الحول و الاحوال حول حالنا الی احسن الحال و نیز از حضرت شاه ولایت علی علیه السلام روایت است که هر که روز نوروز [illegible] با زعفران و مشک و گلاب بنویسد هر که از آن آب بخورد تا یکسال [illegible] و آیات اینست سلام قولا من رب رحیم سلام علی نوح فی العالمین سلام علی ابراهیم سلام علی موسی و هارون سلام علی آل یاسین سلام علیکم طبتم فادخلوها خالدین سلام هی حتی مطلع الفجر و نیز منقولست که هر که روز نوروز [illegible] بخواند [illegible] بسم الله الرحمن الرحیم [illegible] اللهم احفظنا من القحط و الطاعون و الغرق و الحرق و الموت و سوء القضاء [illegible] ربنا اکشف عنا العذاب انا مؤمنون برحمتک یا ارحم الراحمین [illegible]

الجانی الراجی عفو ربه الغنی محمد [illegible] الکتاب [illegible]

[illegible]

ختم [illegible]

و الحمد لله علی کل حال و صلی الله علی اشرف الانبیاء و الآل

تمت [illegible]

فائدة [illegible] فوائد [illegible] من کتاب [illegible] العقل [illegible]

و من لا یتبع [illegible] من العقائل [illegible] العقل فالعقل نوعان مطبوع و مسموع [illegible]

العقل الذی [illegible] فی حد العقل و تحقیق [illegible]

قیل العقل الوقوف عند مقادیر الاشیاء [illegible] و قیل هو النظر فی العواقب [illegible] المتکلمون [illegible]

[illegible] و قیل هو من عقل نفسه عن المحارم [illegible]

[illegible] فضیلة العقل و ذم الحمق [illegible] النبی صلی الله علیه و آله [illegible]

[illegible] و قیل العقل [illegible]

من [illegible] و یروی ان آدم علی نبینا و علیه السلام [illegible] العقل و الدین و العلم [illegible]

العقل و قیل لو صور العقل [illegible] و قال المتنبی لولا العقول لکان ادنی ضیغم ادنی الی شرف من الانسان

حاجة الفضائل الی العقل [illegible] الادب [illegible]

کان [illegible] و من ذهب بالعقل [illegible] و وصف اعرابی رجلا فقال [illegible] و الادب عند الاحمق

[illegible] عاقل بلا ادب کشجاع بلا سلاح و العقل و الادب [illegible]

و الجسد [illegible] و قیل العقل بلا ادب [illegible] و ان العقل یحتاج الی مادة الحکمة [illegible]

[illegible] قیل لرسول الله صلی الله علیه و آله و سلم [illegible] العاقل من [illegible]

و قیل دعامة العقل [illegible] قول الله عز و جل حکایة عن الفجار لو کنا نسمع او نعقل [illegible] و قیل الدین و العقل [illegible] العقل [illegible]

[illegible]

[illegible] قال [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] العقل [illegible]

[illegible] قال النبی صلی الله علیه و آله و سلم [illegible]

[illegible] مخالفة الهوی [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

فضل العقل معرفة المرء بنفسه وقال النبي عليه السلام من اراد الله به خيرا فقهه في الدين وعرّفه معايب نفسه وقيل في قوله تعالى وفضلناهم على كثير الآية

اي وبصرناهم عيوب انفسهم ... قيل لحكيم اي شيء اصعب على الانسان فقال معرفة عيب نفسه والامساك عن الكلام فيما

[illegible]

قال ابو يوسف من طلب الدين بالكلام تزندق وقيل ما تعلم احد الكلام الا ساغطه بالناس [illegible]

[illegible] ابا عبد الله بن الحنيف في تعلم الكلام فقال لا تفعل [illegible]

[illegible] الكان عاجزا ونحو ذلك كما يجري في كلامهم

الفصل التاسع عشر في مدح الفقه قال النبي صلى الله عليه وآله وسلم [illegible]

[illegible] وقال عليه السلام لكل شيء عماد وعماد الدين الفقه وقال عليه الصلوة والسلام الانبياء سادة والفقهاء [illegible]

[illegible] ولا يقال للفقيه الا مدح ولا يطلق في الفقه والفقيه الا بعد ما ذكرت [illegible]

الفصل العشرون [illegible]

[illegible]

الفصل الحادي والعشرون في تصنيف الكتب [illegible]

[illegible]

الفصل الثاني والعشرون في حال من هو عالم [illegible]

[illegible]

تعلمت حتى من كلاب [illegible] لعمرى قد اسرفت فى طلب العلم **فى ذم التأديب** قال الشاعر كفى المرء نقصانا ان يقال بانه معلم صبيان وان كان فاضلا [illegible]

[illegible] كان معلما [illegible] من علم الصبيان [illegible] حتى بنى الخلفاء والامراء

فى الحث على تعلم الادب [illegible]

[illegible]

الفصل الحادى والعشرون فى كلمات موجزة [illegible] خير الكلام [illegible] قال سليمان عليه السلام [illegible] بسم الله الرحمن الرحيم الا تعلوا على وأتونى مسلمين [illegible]

[illegible]

[illegible] **فى ذم اطالة الحديث** [illegible] **فى مقصد اللسان** [illegible] قال النبى عليه الصلاة والسلام [illegible]

[illegible] خير الكلام ما كان [illegible]

فى التشدق والتقعر [illegible] قال النبى عليه الصلاة والسلام ان ابغضكم الى الثرثارون المتشدقون المتفيهقون [illegible]

[illegible]

الفصل الثانى والعشرون فى مفاضلة النطق والسكوت [illegible]

[illegible]

[illegible]

وفصل في الحسن قال الله تعالى يزيد في الخلق ما يشاء قيل الخط الحسن شعر اذا خط القرطاس خلت يمينه تفتح نورا او تنظم جوهرا وقيل لبعضهم كيف ترى ابراهيم الصولي فقال يا الف اللام والميم منطقة وينظم الدر بالاقلام في الكتب وصف [illegible] قال محمد بن ابي صالح [illegible] فقال كان

[illegible]

وسلم ان الله تعالى [illegible]

[illegible] جعل القرآن [illegible]

من المحارم وشفع له يوم القيامة [illegible] من القرآن [illegible]

[illegible]

الفصل الخامس والثلثون في صحو الفراسة قال النبي عليه السلام اتقوا فراسة المؤمن [illegible]

[illegible] الطيرة والفأل قال النبي عليه الصلوة والسلام الطيرة شرك [illegible]

[illegible]

الفصل السادس والثلثون في الرؤيا قال النبي عليه السلام [illegible]

رؤيا المؤمن جزء من ستة واربعين جزءا من النبوة [illegible] وبقيت المبشرات [illegible]

[illegible]

الفصل السابع والثلثون في السياسة [illegible]

[illegible]

الفصل التاسع والثلثون في القضاء [illegible]

[illegible]

فضحك النبي عليه الصلاة والسلام فقال [illegible] قال الله تعالى انا انشأناهن انشاء فجعلناهن ابكارا عربا اترابا [illegible] قال ابن سيرين

[illegible] قال النبي عليه الصلاة والسلام اياك وكثرة الضحك فانها تميت القلب [illegible]

[illegible] الذين آمنوا [illegible] يضحكون [illegible] ان الذين اجرموا كانوا من الذين آمنوا يضحكون

الفصل الرابع والاربعون في الحياء [illegible] قال النبي عليه الصلاة والسلام الحياء شعبة من الايمان [illegible]

[illegible] قال الله تعالى ولباس التقوى [illegible] الحياء [illegible]

[illegible]

اجازه کرکی شیخ علی از برای شیخ زین الدین علی ...

بسم الله الرحمن الرحيم وبه نثق الحمد لله حمداً يستوجب من نعمه اسبغها ومن قسمه اوفرها ومن هباته احلّها
ومن العطايا اشملها ومن هبات اكملها ويكسب في دار البقاء اعلاها مكانا واسناها محلا واشرفها قدرا واعظمها منزلة
ويقرب لديه زلفى ويحظى عنده بما لا عين رأت ولا اذن سمعت ولا خطر على قلب بشر والصلوة والسلام على النبي الذي
اختصه ذو الجلال بمرتبة ثم دنا فتدلى فكان قاب قوسين او ادنى وميزه بفضيلة وما ينطق عن الهوى ان هو الا
وحي يوحى وبعثه بالدين القويم الموصل الى النعيم المقيم الى العالمين بشيرا ونذيرا وداعيا الى الله باذنه وسراجا منيرا
وعلى آله الطاهرين الغر الميامين اساطين الدين ومشارع اليقين وبعد فان الكتاب الكريم الصادر عن سيدنا الشيخ
الاجل العالم العامل الفاضل الكامل علامة العلماء ومرجع الفضلاء وجامع الكمالات النفسانية حاوي محاسن الصفات
الكاملة العلية متسنم ذروة المعالي بفضائله الباهرة ومتسلق جهوات المجد بمناقبه السنية الزاهرة زين الملة والحق والدين ابي
القسم علي بن المرحوم المبرور المقدس الممدوح المحبور الشيخ الاجل العالم الكامل تاج الحق والدين عبد العالي العاملي الميسي ادام
الله تعالى ما من انفاسه الزاكية بين الانام واعاد على المسلمين من بركات علومه النامية الى يوم القيام بمحمد وآله الاطهار
الابرار مصابيح الظلام ومخازن الانعام وحفظة الشرايع والاحكام ورد على هذا الضعيف المعترف على نفسه بالعجز والتقصير
كاتب هذه الاحرف من الجانب فقابلته بما يليق من الاعظام والاكرام ووفاه ما يجب له من التوقير والاحترام وحيث نقش لا
على القانون المقرر بين اهالي الصناعات العلمية من العقلية والنقلية لما ثبت له حق روايته من اصحابها على تفاوتها واختلافها
اجازة عامة للخليل الاسعد الفاضل الاوحد ظهير الدين ابي محمد ابراهيم ابقاه الله تعالى في ظل والده الجليل دهرا طويلا وقد
استفيد من المكتوب الشريف استدعاء ذلك لنفسه النفيسة وعلو مقامه اداما الله بقا[ء]هما وان كان مما يقصر عن الاجابة الا انّ
وجوب متابعته مما يمنع من المخالفة فاستخرت الله تعالى واجزت له اجازة ادام الله ايامه وللخليل الاسعد اقر الله عينه بحياته
لفظا وكتابة صريحا لا كناية رواية كل ما يجوز لي وعني روايته من العلوم الاسلامية مما للرواية فيه مدخل معقولها ومنقولها
مثل الاصولين والفقه والحديث والتفسير واللغة والنحو والتصريف وساير العلوم الادبية التي يشتمل حق روايتها عن
كبراء اشياخ العصر الذين جلست في مجالسهم واستفدت من انفاسهم واخذت عنهم وثبت لي حق الاتصال بهم بانواع الرواية
السماع والرواية والقراءة والمناولة والاجازة وكذلك اجزت له رواية ما صنفته والفته على تراخي وقلته فمن ذلك ما خرج من شرح قواعد
الاحكام وهو ست مجلدات تقريبا ومن ذلك كتاب النفحات اعاد الله تعالى من بركاته ومن ذلك الرسالة الجعفرية والرسالة الخراجية و
الرسالة الرضاعية ورسالة الجمعة وغير ذلك من الرسائل ... ما خرج من حواشي كتاب مختلف الشيعة وحواشي كتاب شرايع
الاسلام وحواشي كتاب ارشاد الاذهان وغيرها واذنت له في العمل بما استقر عليه رأيي في الفتوى وتبين عندي عند نظره و
نقل ذلك الى من شاء واستقبل الله تعالى سبحانه العثرة واسأله العفو عن الزلة على وباذلك كان شاء او احيا من شاء او اجاب
مع مراعاة الشرائط لذلك المعروفة عند اهل الاثر وينبغي الاشارة الى التفصيل شيء مما رويته اقتداء بالسلف ... جميع
مصنفات ومرويات الشيخ الاجل الفقيه السعيد الزاهد العابد القدوة العمدة الاوحد جمال الملة والدين ابي العباس احمد بن
فهد الحلي قدس الله روحه الطاهرة فاني اروي ذلك عن عدة من الاشياخ اجلهم شيخنا الشيخ الامام شيخ الاسلام جامع
المعقول والمنقول زين الدين ابي الحسن علي بن هلال الجزايري احله الله تعالى محل الرضوان ورفع قدره الرفيع في على درجات الجنان
وجزاه الله عنا من الاحسان بما هو اهله ... عن الشيخ المشار اليه قراءة واجازة لفظا ومشافهة بلا واسطة ... جميع
مصنفات شيخنا الشيخ الامام شيخ الاسلام فقيه اهل البيت في زمانه مالك ازمة العلماء علم الفقهاء قدوة المحققين والمدققين
افضل المتقدمين والمتأخرين شمس الملة والحق والدين ابي عبد الله محمد بن مكي سكنه الله صنوف السعادة وحباه برحمة الشهادة قدس
الله تعالى روحه الطاهرة الزكية وافاض على مرقده المراحم الربانية وكذا جميع مروياته مقروه وآثره ومجازاته على كثرتها وسعة بسطها
بعدة من الاسانيد احدها الاسناد المتقدم الى الشيخ جمال الدين احمد بن فهد عن روايته عن الشيخ الاجل الفقيه السعيد زين الدين ابي
الحسن علي بن الخازن بالحرم المقدس الحائري صلوات الله وسلامه على مشرفه ... عن روايته عن شيخنا الامام السعيد
الشهيد قدس الله روحه قراءة واجازة فانه كان احد تلامذته وقد اثبت خطه له بالاجازة خصوصا وعموما ... جميع
الشيخ الامام الاجل العلامة ... المحققين والمدققين مهذب الدلائل منقح المسائل فخر الملة والحق والدين ابي طالب محمد بن المطهر قدس
الله روحه ... وجميع مقروءاته وجميع مجازاته وساير مروياته بالاسناد المتقدم الى شيخنا السعيد الشهيد عنه بلا واسطة وبروا

من الدرجات العلى

عاليا الشيخ الفقيه جمال الدين احمد بن فهد عن شيخه الاجل المحقق نظام الملة والدين ابي القسم علي بن عبد الحميد النيلي قدس الله روحه عن الامام فخر الدين بلا واسطة ومنه شيخنا الامام الشهيد عن شيخه الامام الاجل الفقيه السعيد المحقق عميد الدين ابي عبد الله عبد المطلب بن الاعرج الحسيني قدس الله نفسه وطهر رمسه جميع مصنفاته ومروياته ومنه جميع ما صنفه والفه وقراه وسمعه وثبت له حق روايته شيخنا الشيخ الامام شيخ الاسلام ومفتي الفرق بحر العلوم واوحد الدهر شيخ الشيعة بلا مدافع جمال الملة والحق والدين ابو منصور الحسن ابن الشيخ الفقيه السعيد شيخ الاسلام سديد الدين ابي يعقوب يوسف بن المطهر الحلي احله الله تعالى من رياض القدس محلا سنيا وبوأه في [illegible] الجلال والانس مكانا عليا بالاسانيد المتقدمة الى شيخيه الاديبين الفقيهين السعيد فخر الدين محمد بن المطهر وعميد عبد المطلب بن الاعرج عن الامام جمال الدين بلا واسطة ومنه ايضا المحقق الامام السعيد الشهيد عن جماعة منهم الشيخ الامام العلامة ملك الادباء رضي الدين ابو الحسن علي بن المزيدي ومنهم الشيخ الامام الفقيه المحقق زين الدين ابو الحسن علي بن طراد المطارابادي ومنهم السيد السعيد الفاضل جامع الفضائل والمآثر تاج الدين ابو عبد الله محمد بن معية الحسني ومنهم السيد العالم الكامل ابو طالب احمد بن زهرة الحلبي الحسيني ومنهم سلطان العلماء وملك الفضلاء فخر المدققين المحققين قطب الدين محمد بن محمد الرازي البويهي شارح الرسالة الشمسية والمطالع في المنطق قدس الله تعالى ارواحهم اجمعين عن الامام جمال الدين بلا واسطة ومن ذلك مصنفات ومرويات الشيخ الامام شيخ الاسلام فقيه اهل البيت في زمانه ناهج سبيل التحقيق والتدقيق في العلوم الشرعية نجم الملة والحق والدين ابي القسم جعفر بن سعيد الحلي سقى الله مرقده صوب الرضوان بالاسانيد المتقدمة الى الشيخ الامام جمال الدين عنه ومنها الشيخان رضي الدين وزين الدين عن الشيخ الامام العلامة صفي الدين محمد بن سعيد عن الامام نجم الدين ايضا ومنه الشيخ السعيد زين الدين عن الشيخ الامام سلطان الادباء رضي الدين الحسن بن داود عن الامام نجم الدين ايضا ومنها ايضا شيخي السعيد الشهيد عاليا عن الشيخ الامام الخطيب البليغ جلال الدين محمد بن الشيخ السعيد ملك الادباء والخطباء شمس الدين محمد بن الكوفي الهاشمي الحارثي عن الشيخ نجم الدين بلا واسطة ومنه جميع مصنفات ومرويات الشيخ السعيد العلامة اوحد العلماء المحققين نجيب الدين ابي زكريا يحيى بن سعيد صاحب جامع الشرائع قدس الله روحه بالاسناد المتقدم الى الامام جمال الدين عنه ومنه جميع مصنفات ومرويات السيدين السعيدين الزاهدين العابدين الامامين العالمين رضي الملة والدين ابي القسم علي وجمال الملة والدين ابي الفضائل احمد ابني طاوس الحسنيين سقى الله تربتهما الزكية الغوادي بالاسناد عن الامام جمال الدين عنهما وبالاسناد عن الشيخ جمال الدين جميع مصنفات والده الامام سديد الدين عنه طيب الله مضجعهما وبالاسناد الى ابني طاوس ونجم الدين ونجيب الدين ابني سعيد وسديد الدين ابن المطهر جميع مصنفات ومرويات الشيخ السعيد الفقيه قدوة العلماء نجيب الدين ابي ابراهيم محمد بن نما الحلي الربعي قدس الله روحه وجميع مصنفات ومرويات السيد السعيد الاجل العلامة امام الادباء مرجع الفضلاء والفقهاء شمس الدين ابي علي فخار بن معد الموسوي رحمه الله ورضي عنه ومنه مصنفات الشيخ الامام السعيد الفقيه الحبر فخر الدين ابي عبد الله محمد بن ادريس الحلي الربعي قدس الله روحه بالاسناد الى الفقيه نجيب الدين بن نما والسيد السعيد فخار بن معد عنه ومنه مصنفات الشيخ الاجل السعيد شاذان بن جبرئيل القمي نزيل مهبط وحي الله بدار هجرة رسول الله صلى الله عليه وآله بالاسناد الى ابن نما والسيد فخار عن الشيخ السعيد ابي عبد الله محمد بن جعفر المشهدي قدس الله ارواحهم اجمعين ومن ذلك جميع مصنفات ومرويات الشيخ الامام شيخ الاسلام فخر اهل البيت رئيس الطائفة المقدم في العلماء والفقهاء مؤسس مباني القواعد الفقهية ناهج مناهج المباحث الشرعية ابي جعفر محمد بن الحسن الطوسي رفع الله قدره في عليين والحقه بنبيه وائمته الطاهرين بالاسناد المتقدم الى ابن ادريس بحق روايته عن عربي بن مسافر العبادي عن الفقيه السعيد الياس بن هشام الحائري عن الشيخ السعيد الجليل المفيد ابي علي ابن الشيخ ابي جعفر الطوسي عن والده ومنه شيخنا الامام السعيد الشهيد رحمه الله عن الشيخ الامام السعيد جلال الدين ابي محمد بن الحسن بن نما عن الشيخ الامام نجيب الدين يحيى بن سعيد عن السيد الامام المرتضى السعيد العلامة محيي الدين ابي حامد محمد بن زهرة الحسيني الحلبي الاصل نور الله مضجعه عن الشيخ الامام السعيد رشيد الدين ابي جعفر محمد بن علي بن شهراشوب المازندراني صاحب كتاب المناقب وغيره عن ابي الفضل الداعي و السيد الامام ضياء الدين ابي الرضا فضل الله بن علي الحسني والشيخ السعيد ابي الفتوح احمد بن علي الرازي والشيخ الامام ابي عبد الله محمد واخيه ابي الحسن علي ابني علي بن عبد الصمد النيسابوري وابي علي محمد بن الفضل الطبرسي جميعا عن الشيخ الجليل ابي

علي الحسن المفيد وابي الوفاء عبد الجبار المقرئ كليهما عن الشيخ ابي جعفر الطوسي ومنهما الشيخ السعيد محمد بن ادريس عن الشيخ الامام جمال الدين هبة الله بن رطبة السوراوي عن الشيخ المفيد ابي علي عن والده الامام ابي جعفر قدس الله ارواحهم اجمعين ومنه مصنفات الشيخ الامام شيخ الاسلام فقيه اهل البيت ابي عبد الله محمد بن محمد بن النعمان الملقب بالمفيد رضي الله عنه وارضاه بالاسانيد المتقدمة الى الشيخ الامام ابي جعفر الطوسي بحق روايته عنه بلا واسطة ومنه مصنفات السيد الشريف السعيد الامام الاجل المرتضى علم الهدى ذي المجدين ابي القسم علي بن الحسين الموسوي قدس الله روحه الطاهرة بالاسناد الى الشيخ ابي جعفر عنه ومنه مصنفات السيد الشريف الامام العلامة ملك الادباء علامة العلماء ابي الحسن محمد بن الحسين الموسوي الملقب بالرضي جامع كتاب نهج البلاغة من كلام امير المؤمنين وسيد الوصيين وقائد الغر المحجلين ابي الحسن علي بن ابي طالب عليه افضل الصلوات واكمل التحيات بالاسناد المتقدم الى الشيخ السعيد محمد بن شهراشوب عن السيد الامام ابي الصمصام ذي الفقار بن معبد الحسني المروزي عن الشيخ ابي عبد الله محمد بن علي الحلواني عن السيد ابي الحسن الرضي قدس الله روحه الطاهرة ورضي عنه وعنهم اجمعين ومن ذلك مصنفات الشيخ الامام الفقيه السعيد المحدث الرحلة امام عصره ابي جعفر محمد بن علي بن بابويه القمي الملقب بالصدوق قدس الله روحه وهو يروي الى الشيخ الامام السعيد المفيد بحق روايته عنه وهو يروي عن والده جميع مصنفاته واما مصنفات الشيخ الامام الاجل السعيد ابي القسم جعفر بن قولويه فان الشيخ الاجل المفيد يرويها عنه بلا واسطة ومن ذلك جميع مصنفات الشيخ السعيد الفقيه الحبر العلامة عز الدين عبد العزيز بن البراج قدس الله روحه بالاسناد المتقدم الى السيد محيي الدين بن زهرة عن الشريف عز الدين ابي الحرث محمد بن الحسن العلوي البغدادي عن الشيخ الامام السعيد قطب الدين ابي الحسين الراوندي عن الشيخ ابي جعفر محمد بن الحسن الحلبي عن القاضي عبد العزيز بن البراج رحمه الله ورضي عنه ومنه مصنفات الشيخ الامام السعيد الفقيه تقي الدين ابي الصلاح بن نجم الدين الحلبي بالاسناد المتقدم الى السيد السعيد محيي الدين بن زهرة والسيد فخار بن معد عن الشيخ ابي الفضل شاذان بن جبرئيل القمي عن الشيخ ابي محمد عبد الله بن عمر الطرابلسي عن القاضي عبد العزيز بن ابي كامل الطرابلسي عن الشيخ ابي الصلاح رحمه الله ورضي عنه ومنه جميع مصنفات الشيخ الامام المحدث الرحلة جامع احاديث اهل البيت عليهم السلام ابي جعفر محمد بن يعقوب الكليني صاحب الكافي وهو الجامع الكبير لاحاديث ائمة الهدى ومصابيح الدجى صلوات الله عليهم اجمعين بالاسناد المتقدم الى ابن قولويه عنه وبهذا الاسناد جميع مرويات ابي جعفر الكليني وجميع ما رواه مرفوعا عن النبي والائمة عليه وعليهم الصلوة والسلام وكذا جميع ما رواه الشيخ الامام ابو جعفر الطوسي في كتبه وجميع ما رواه الشيخ الصدوق محمد بن بابويه وغيرهم من الاحاديث بالاسانيد التي اوردوها والطرق المبينة في كتبهم وهي كثيرة تجل عن الحصر والعد لنورد مما نرويه متصلا من الاحاديث النبوية صلوات الله على الصادع بها وسلامه وآله الطاهرين حديثا واحدا تبركا وتيمنا وجريا على النهج المسلوك بين السلف بالاسانيد المتقدمة الى الامام جمال الدين بن المطهر عن والده سديد الدين عن ابن نما عن محمد بن ادريس عن عربي بن مسافر عن الياس بن هشام عن المفيد ابي علي عن والده ابي جعفر الطوسي عن المفيد محمد بن محمد بن النعمان عن ابي جعفر بن بابويه عن الشيخ ابي عبد الله الحسين بن محمد الرازي قال حدثنا علي بن مهرويه القزويني عن داود بن سليمان الغازي عن الامام الهمام ابي الحسن علي بن موسى الرضا عن ابيه عن ابيه عن ابيه عن ابيه عن ابيه الامام السبط الشهيد ابي عبد الله الحسين عن ابيه الامام الهمام امير المؤمنين وسيد الوصيين علي بن ابي طالب عن النبي صلى الله عليه وآله وعليهم اجمعين قال مثل اهل بيتي مثل سفينة نوح من ركبها نجا ومن تخلف عنها زج في النار وقد رويت عن رجال العامة وعلمائهم بالشام ومصر في فنون العلوم شيئا كثيرا خصوصا الاصول المشهورة في الحديث مثل الجامع الصحيح للبخاري وصحيح مسلم بن الحجاج النيسابوري وسنن ابي داود السجستاني وجامع الترمذي وابن ماجه وابن حبان والنسائي [illegible] ومثل الموطا لمالك بن انس ومسند احمد ومسند الدارقطني والمستدرك على الصحيحين للحاكم ابي عبد الله النيسابوري والمصابيح لابي الحسين البغوي وغيرها وغيرها وفي علم القراآت مثل منظومة الشاطبي ومشهورات مصنفات الشيخ الجزري صاحب التقريب وغيرها ورويت في التفسير مثل كتاب مجمع البيان للشيخ الامام امين الدين ثقة الاسلام ابي علي الفضل الطبرسي من كبار اصحابنا قدس الله روحه وكذا تفسيره المختصر والمتوسط وكذا كتاب الكشاف لجار الله العلامة ابي القسم محمود بن عمر الزمخشري وتفسير الفاتحة

البيضاوي وغيرها وفي علم اللغة مثل كتاب الصحاح لاسمعيل بن حماد الجوهري وكتاب الجمهرة لابي بكر بن دريد الازدي
وكتاب الغريبين للهروي وغير ذلك وفي ساير فنون العربية بانواعها خصوصا مشاهير الكتب المصنفة فيها وكذا ساير العلوم
الاسلامية التي تصدى للبحث عنها وبيان مقاصدها اهل السلف والخلف وقد تكفل ببيان طرقها وضبط اسانيدها مواضع
اخرى هي مظانها ومعادنها ولو تصديت لذكرها لطال الخطب فليرجع اليها في اماكنها فقد اطلقت له ان يرويهما الاذن
في روايتها بالشرط المعتبر عند اهل الاثر وكذا كل ما يصح لديهما اسبغ الله نعمه عليهما انتسابه الي من رواية وتاليف فانهما
في سعة من روايته والتمس من مكارم سيدنا الشيخ الجليل ان يجري على خاطره الشريف هذا الفقير الضعيف في اثناء دعواته
المقبولة وخلواته واعقاب صلواته وان يخصني بالدعاء لي بحسن العاقبة وجميل الخاتمة والتفضل علي ببلوغ الامنية التي اعدها
ذخرا لمعادي ومونسا لي في وحشتي ووحدتي اذا افردت من اهلي واحبتي معتبرا برضاء سبحانه وموصلا الى درجات دار
القرار ومرافقة محمد وآله الاطهار صلوات الله عليه وعليهم وسلامه تتوالى توالي الاعصار وكتب ذلك بيده الفانية الجانية
الفقير الى عفو الله وكرمه المستغفر من ذنوبه وعيوبه علي بن عبد العالي بظاهر بغداد دار السلام لتسع بقين من شهر
شوال من سنة اربع وثلثين وتسعمائة حامدا لله تعالى على آلائه مصليا على رسوله وحبيبه محمد وآله الطاهرين المعصومين مسلما

اجازة كتبها ... الدين ... ... الفقه

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي اوضح للانام سبيل الاكرام وجعل الرواية ذريعة الى درك الاحكام وافضل الصلوات واتم السلام على
سيدنا محمد الداعي الى دار السلام وعلى آله الكرام اعلام الانام واصحابه العظام وبعد فان العبد الضعيف المفتقر
الى عفو الله تعالى زين الدين علي بن احمد بن جمال الدين بن تقي الدين صالح بن مشرف العاملي وفقه الله تعالى لشكر نعمته ونوال رحمته
ورحمته يقول انه قد تطابق شاهد العقل وهو الذي لا يبدل وشاهد الشرع وهو المزكي المعدل على ان ارجح المطالب وانجح
المآرب هو العلم الذي يمتاز الانسان به عن ذوي الجهالات ويضاهي به سكان السموات ويستحق به رفيع الدرجات
وان اشرف انواع العلم العلم بالله سبحانه وما يلحقه من الكمال ومعرفة سفرائه وما يتبعه من تفصيل الاحوال وهو المعبر عنه بعلم
الكلام على قانون الاسلام ثم معرفة كتابه الكريم وشرعه القويم المأخوذ عن سيد المرسلين وعترته الاكرمين صلوات الله تعالى
وسلامه عليهم اجمعين وما يتوقف عليه من العلوم العقلية والادبية وهي العلوم الاسلامية التي قد استقرت عليها حكمة
المالك الجليل وامتنع ان تعتريها تغيير وتبديل وقد نصب الله سبحانه عليها دليلا لا يعدل عنه وبابا لا يؤتى الا منه وكان من اهمه
على ما ارشد اليه هو الاخبار عن سفرائه حسب ما دل عليه كلام السلف ... رضوان الله تعالى عليهم منهم ابلاغ غاية الاخبار
العالية والفطن الصافية تارة بالحفظ لما يروونه والعرفان بما يعقلونه او يروونه واخرى بالتصنيف والاقراء والرواية على اكمل
وجوه الرعاية ثم درست عوايد التوفيق وطمست فوايد التحقيق وذهبت معالم الشريعة النبوية في اكثر الجهات وصارت الاحكام
المصطفوية تروى بين المشتات وبقي الامر كما تراه يروي انسان هذا الزمان ما لا يعرف معناه ولا يعرف من رواه كان لم يكن بين الحجون
الى الصفا انيس ولم يسمر بمكة سامر والله سبحانه لم يبعثهم لهذا التضييع ولا خلقهم الا لبذله في هذا الجهل الفظيع فانا لله وانا
اليه راجعون ولا حول ولا قوة الا بالله العلي العظيم واما نحن فنفضيلنا الاعتراف بالتقصير ونسبتنا الى تلك المفاخر نسبة
الحقير الى الكبير لكن لكل جهدة بحسب زمانه فقد حضرني ان الاخ في الله المصطفى في الاخوة المختار رفي الدين المولى عرجته
الى ارج البقين الشيخ الامام العالم الاوحد ذو النفس الطاهرة الزكية والهمة الباهرة العلية والاخلاق الزاهرة الانسية عضد
الاسلام والمسلمين عز الدنيا والدين حسين ابن الشيخ الصالح العالم العامل المتقي المتقن خلاصة الاخيار الشيخ عبد الصمد ابن
الشيخ الامام شمس الدين محمد الشهير بالجبعي الحارثي الهمداني اسعد الله جده وجدد سعده وكبت عدوه وضده وروقه العروج
على معارج العاملين وسلوك مسالك المتقين ممن انقطع بكليته الى طلب المعالي وواصل بقطع الايام باحياء الليالي حتى احرز السبق
في مجاري ميدانه وحصل بفضله السبق على سائر اترابه واقرانه وصرف برهة جميلة من زمانه في تحصيل هذا العلم وحصل منه على
اكمل نصيب واوفر سهم فقرا على هذا الضعيف وسمع كتبا كثيرة في الفقه والاصولين والمنطق وغيرها فمما قرأه من كتب الاصول في
الفقه مبادئ الاصول وتهذيب الوصول من مصنفات الداعي الى الله تعالى جمال الدين الحسن بن يوسف بن المطهر قدس الله روحه
وشرحه جامع البين من فوايد الشرحين للشيخ الامام الاعلم شمس الدين محمد بن مكي عرج الله بروحه الى دار القرار وجمع بينه وبين الآل

الاطهار ومن كتب المنطق رسايل كثيرة منها الرسالة الشمسية للامام نجم الدين الكاتبي القزويني وشرحها للامام العلامة
سلطان المحققين والمدققين قطب الدين محمد بن محمد ابي جعفر بن بابويه الرازي اثار الله برهانه واعلى في الجنان شانه ومن
كتب الفقه كتاب الشرايع والارشاد وقرا جميع قواعد الاحكام في معرفة الحلال والحرام من مصنفات شيخنا الامام الاعظم
استاذ الكل في الكل جمال الدين ابي منصور الحسن بن الشيخ سديد الدين يوسف بن المطهر شرف الله قدره ورفع في عليين ذكره
قراءة مهذبة محققة جمعت بين تهذيب المسايل وتنقيح الدلايل بحسب ما وسعه الطاقة واقتضاه الحال وقرأ وسمع كتبا اخرى
قد اجزت له ادام الله تأييده وكثر في العلماء مثله روايته جميع ما قرأه وسمعه علي وما قرأه والعمل به عن مشايخي الذين عاصرتهم
واستفدت من انفاسهم او اتصلت الرواية بهم بل اجزت له رواية جميع ما صنفوه ورووه وافتوا به وما صنفوه وسلفنا
الصالحون من جميع العلوم النقلية والعقلية والادبية والعربية بالطرق التي لي اليهم وجميع ما رويته عنهم وعن غيرهم حتى
علمائنا فاحلل تحت روايتي وها انا اثبت بعض الطرق الى اعيان العلماء ومشايخهم وجاعل اسنيها ذلك اليه اسبغ الله
تعالى فضله عليه ممن ثبت عنده انه طريق اليهم رضوان الله تعالى عليهم فاما مصنفات شيخنا الامام الاعظم محيي ما درس
من سنن المرسلين ومحقق حقايق الاولين والآخرين الامام السعيد ابي عبد الله الشهيد محمد بن مكي بن محمد بن حامد العاملي قدس
الله روحه ونور ضريحه فاني ارويها عن عدة مشايخ بطرق عديدة اعلاها سندا عن شيخنا الامام الاعظم بل الوالد المعظم
شيخ فضلاء الزمان ومربي العلماء الاعيان الشيخ الجليل الفاضل المحقق العابد الزاهد الورع التقي نور الدين علي بن عبد العالي
الميسي العاملي رفع الله مكانه وجنبه وجمع بينه وبين احبته يحق روايته عن شيخه الامام السعيد ابن عم الشهيد شمس الدين محمد
بن محمد بن محمد بن داود الشهير بابن المؤذن الجزيني عن الشيخ ضياء الدين علي ابن الشيخ الجليل السعيد شمس الدين محمد بن مكي عن والده
قدس الله ارواحهم الزكية الطاهرة وجمع بينهم وبين ائمتهم الزاهرة وبهذا الاسناد جميع مصنفات علمائنا السالفين من
الطبقة التي عاصرها الى طبقة الائمة المعصومين في جميع الازمنة بالطرق التي له اليهم وارويها ايضا بالاسناد الى الشيخ شمس الدين
بن داود عن الشيخ ابي القسم علي بن طي عن الشيخ شمس الدين العريضي عن السيد حسن بن ايوب الشهير بابن نجم الدين الاعرج الحسيني
عن الشهيد رحمهم الله وعن الشيخ شمس الدين المذكور عن الشيخ عز الدين حسن بن العشرة عن الشيخ الصالح الزاهد العابد جمال الدين
احمد بن فهد عن الشيخ زين الدين علي بن الخازن الحايري عن الشهيد رحمه الله وعن الشيخ شمس الدين بن داود عن السيد الاجل
المحقق السيد علي بن دقاق الحسيني عن الشيخ الفاضل المحقق شمس الدين محمد بن شجاع القطان عن الشيخ المحقق ابي عبد الله المقداد
بن عبد الله السيوري الحلي الاسدي عن الشهيد رحمه الله وبهذا الاسناد عن المقداد جميع مصنفاته وبالاسناد المتقدم الى
الشيخ جمال الدين احمد بن فهد جميع مصنفاته وبالاسناد المتقدم الى الشيخ عز الدين بن العشرة عن الشيخ شمس الدين محمد بن نجدة الشهير
بابن عبد العالي عن الشهيد وارويها ايضا عن شيخنا الاجل الاعظم الفقيه الكبير العالم فخر السادة وسيد ها وشمس الفقهاء
وابن عمدتها السيد حسن بن السيد جعفر بن السيد فخر الدين بن السيد حسن بن نجم الدين بن الاعرج الحسيني عن شيخنا
الجليل نور الدين علي بن عبد العالي بطريقه وعن السيد بدر الدين حسن المذكور جميع ما صنفه ورواه وانشاه فمما صنفه كتاب
المحجة البيضاء والحجة الغراء جمع فيه بين فروع الشريعة والحديث والتفسير للآيات الفقهية خرج منه كتاب الطهارة اربعون
كراسا ومن مصنفاته كتاب العمدة الجلية في الاصول الفقهية قرأنا ما خرج منه علي ومات رحمه الله قبل اكماله ومنها كتاب مقنع
الطلاب فيما يتعلق بكلام الاعراب وهو كتاب حسن الترتيب مختصر في النحو والتصريف والمعاني والبيان مات رحمه الله قبل
اكمال القسم الثالث ومنها كتاب شرح الطيبة الجزرية في القراآت العشر وليس له رواية كتب الاصحاب الا عن شيخنا المذكور
وانحصار في الطريقين ثبتا برفقتي عاهد وحده الزكية وانا امن على نرتيب المراسم الاحبة وارويها ايضا عن الشيخ الامام الحافظ
خلاصة الاتقياء والفضلاء والنبلاء الشيخ جمال الدين احمد بن الشيخ شمس الدين محمد بن خاتون عن والده الشيخ شمس الدين محمد
عن الشيخ جمال الدين احمد بن الحاج علي شهر بذلك عن الشيخ زين الدين جعفر بن الحسام عن السيد حسن بن نجم الدين عن الشهيد
رحمه الله وعن الشيخ جمال الدين احمد وجماعة من الاصحاب الاحياء عن الشيخ الامام المحقق المنقح نادرة الزمان ويتيمة الاوان الشيخ
نور الدين علي بن عبد العالي الكركي قدس الله سره عن الشيخ الامام الاعظم نور الدين علي بن هلال الجزايري عن الشيخ جمال الدين
بن فهد عن الشيخ علي بن الخازن الحايري عن الشهيد السعيد شمس الدين محمد بن مكي قدس الله روحه وارواحهم اجمعين بمحمد
وآله الطاهرين عن مشايخه مفصلا وبهذه الطرق وغيرها التي لنا الى الشيخ شمس الدين الشهيد جميع ما صنفه ورواه ولعا

في سائر العلوم على اختلافها وتباين اوصافها الشيخ الامام العلامة سلطان العلماء وترجمان الحكماء جمال الملة والدين الحسن بن
الشيخ الامام سديد الدين يوسف بن علي بن مطهر قدس الله روحه عن جماعة من الائمة عنهم ولده الشيخ الامام العالم المحقق
فخر الدين ابو طالب محمد والسيد الجليل الطاهرة والمجد بن المرتضى عميد الدين عبد المطلب بن السيد مجد الدين ابي الفوارس محمد بن
علي بن الاعرج الحسيني العميدلي والسيد الامام العلامة النسابة المرتضى النقيب تاج الدين ابو عبد الله محمد بن القاسم بن معية
الحسني الديباجي والسيد الجليل العريق الاصيل ابو طالب احمد بن ابي ابراهيم محمد بن محمد بن الحسن بن زهرة الحلبي والسيد الكبير
العالم نجم الدين مهنا بن سنان المدني والشيخ الامام العلامة ملك العلماء سلطان [illegible]ين واكمل المدققين قطب الملة والدين
محمد بن محمد الرازي صاحب شرح الرسالتين المطالع والشمسية وغيرهما والشيخ الامام العلامة ملك العلماء والفضلاء رضي الدين
ابو الحسن علي بن الشيخ جمال الدين احمد بن يحيى المعروف بالمزيدي والشيخ الامام المحقق زين الدين ابو الحسن علي بن طراد المطارآبادي
وغيرهم عن العلامة جمال الدين رحمهم الله تعالى وعن هؤلاء الجماعة جميع مصنفاتهم ومؤلفاتهم ومروياتهم عنه وعن غيره
من المشايخ واروي مصنفات ومرويات السيد تاج الدين بن معية المذكور وجميع ما يصح عنه ايضا عن والدي منبع الشهيد
ابي طالب محمد وابي القاسم ضياء الدين علي عن السيد تاج الدين المذكور بغير واسطة اما ضياء الدين علي فاسناده الى الشيخ
شمس الدين محمد بن داود عنه واما ابو طالب محمد فاسناده الى الشيخ عز الدين [illegible] عنه وروايته [illegible] السيد المعظم بالاجازة ايضا
السعيد شمس الدين محمد بن مكي ولولديه محمد وعلي ولاختهما ام الحسن فاطمة المدعوة بست المشايخ ولجميع المسلمين ممن ادرك جزءا
من حياته جميع ذلك عن مشايخه منهم الشيخ جمال الدين العلامة والسيد مجد الدين ابو الفوارس محمد بن علي بن الاعرج والد السيد
ضياء الدين وعميد الدين رحمهم الله والسيد الجليل النسابة علم الدين المرتضى ابن السيد جلال الدين عبد الحميد بن السيد النسابة
الطاهر الاوحد فخار بن معد الموسوي والسيد رضي الدين علي ابن السيد غياث الدين عبد الكريم ابن السيد جمال الدين ابي الفضائل
احمد بن طاوس الحسني والسيد كمال الدين الحسن بن محمد الاوي الحسيني والشيخ صفي الدين محمد بن الشيخ نجيب الدين يحيى بن سعيد
والشيخ جمال الدين يوسف بن حماد والشيخ جلال الدين محمد بن الكوفي وغيرهم عن مشايخهم وجميع مصنفات هؤلاء ومؤلفاتهم
وبالاسناد الى الشيخ ابي طالب محمد ولد شيخنا الشهيد جميع مصنفات ومرويات والده والشيخ فخر الدين بن المطهر عنه بغير
واسطة باجازة سبقت منه اليه وبالاسناد المتقدم الى الشيخ رضي الدين علي بن احمد المزيدي وزين الدين علي بن طراد المطارآبادي
جميع مصنفات ومرويات الشيخ الفقيه الاديب النحوي العروضي ملك العلماء والادباء والشعراء تقي الدين الحسن بن علي بن داود
الحلي صاحب التصانيف الغزيرة والتحقيقات الكثيرة التي من جملتها كتاب الرجال سلك فيه مسلكا لم يسبقه اليه احد من
الاصحاب ومن وقف عليه علم جلية الحال فيما اشرنا اليه وله من التصـ[illegible] في الفقه نظما ونثرا مختصرا ومطولا وفي المنطق و
العربية والعروض واصول الدين نحو من ثلثين مصنفا كلها في غاية الجودة [illegible] الى العلماء السابقين وقد ذكر بعضها
في كتاب الرجال وعنه قدس الله روحه جميع مصنفات ومرويات الشيخ المحقق شيخ الطائفة في وقته الى زماننا هذا نجم الدين
ابي القاسم جعفر بن سعيد وجميع مصنفات ومرويات السيد الامام العلامة جمال الدين ابي الفضائل احمد بن موسى بن جعفر
بن طاوس الحسني مصنف كتاب بشرى المحققين في الفقه ست مجلدات وكتاب ملاذ علماء الامامية في الفقه اربع مجلدات وكتاب
حل الاشكال في معرفة الرجال وهذا الكتاب عندنا موجود بخطه المبارك وغيرها من الكتب تمام اثنين وثمانين مجلدا كلها من
احسن التصانيف واحقها قدس الله روحه الزكية وجميع مصنفات ومرويات ولده السعيد غياث الدين عبد الكريم بن احمد بن
طاوس صاحب المقامات والكرامات وغيرهم وسيأتي ان شاء الله ذكر مشايخ هؤلاء الافاضل وانما الهمم من تقدم وعن
السيد غياث الدين جميع مصنفات ومرويات الامام السعيد المحقق سلطان الحكماء والفقهاء والوزراء نصير الدين محمد بن محمد
بن الحسن الطوسي وبالاسناد المتقدم عن العلامة جمال الدين بن مطهر عنه ايضا وعن السيد غياث الدين ايضا وانما افردناهما
عن مشايخ الشيخ جمال الدين لفائدة ما وبالاسناد المتقدم الى الشيخ رضي الدين علي بن احمد المزيدي جميع ما رواه عن مشايخه مضافا
الى الشيخ رضي الدين علي بن احمد المزيدي جمال الدين العلامة فمنهم الشيخ الصالح العالم شمس الدين محمد بن احمد بن صالح السيبي تلميذ
السيد فخار بن معد الموسوي ومنهم السيد محيي الدين بن معد الحسني ومنهم الشيخ الامام العلامة فخر الدين ابو الحسن علي بن يوسف
بن الموفق العوفي والشيخ العالم صفي الدين محمد بن نجيب الدين يحيى بن سعيد والشيخ تقي الدين الحسن بن علي بن داود والشيخ الامام
شيخ الطائفة وملاذها شمس الدين محمد بن جعفر بن نما الحلي المعروف بابن الابرسي ومنهم والده السعيد جمال الدين احمد بن يحيى

المزيدي وغيرهم عن مشايخهم بطرقهم اليه وعن هؤلاء المشايخ جميع مصنفاتهم ومروياتهم وبالاسناد المتقدم الى السيد
المرتضى عميد الدين عبد المطلب جميع ما يرويه عن والده السعيد مجد الدين ابي الفوارس محمد بن علي بن الاعرج تلميذ الشيخ يحيى
بن سعيد والشيخ مفيد الدين محمد بن جهيم وغيرهما وجميع ما رواه عن جده السعيد فخر الدين علي والسيد فخر الدين [illegible]
السيد جلال الدين عبد الحميد بن السيد فخار عن والده وغيرهم وجميع ما رواه عن الشيخ رضي الدين علي بن الشيخ سديد الدين
يوسف بن المطهر قدس الله روحه وبالاسناد الى الشيخ العلامة فخر الدين بن المطهر جميع ما رواه مضافا الى والده السعيد جمال
الدين عن عمه رضي الدين علي بن يوسف بن مطهر عن والده سديد الدين يوسف والشيخ نجم الدين جعفر بن سعيد وغيرهما
واما مصنفات ومرويات الشيخ الامام الفاضل العلامة جمال الدين الحسن بن مطهر فانا نرويها بطرق اخرى مضافة الى ما تقدم منها عن
شيخنا السعيد نور الدين علي بن عبد العالي الميسي عن الشيخ الصالح شمس الدين محمد بن احمد بن محمد الصهيوني عن الشيخ المحقق جمال الدين
احمد الشهير بابن الحاج علي عن الشيخ زين الدين جعفر بن الحسام عن السيد الجليل حسن بن ايوب الشهير بابن نجم الدين بن الاعرج الحسيني
عن السيد الفقيه الابزري ضياء الدين عبد الله بن محمد بن علي بن الاعرج واخيه السيد عميد الدين عبد المطلب وعن الشيخ فخر الدين
ابي طالب جميعا عن العلامة جمال الدين وعن شيخنا السعيد المذكور عن الشيخ شمس الدين بن داود وعن الشيخ زين الدين ابي القاسم علي
بن طي عن الشيخ شمس الدين محمد بن محمد بن عبد الله العريضي عن السيد بدر الدين حسن بن نجم الدين عن المشايخ الثلاثة ضياء الدين وعميد
الدين وفخر الدين جميعا عن العلامة جمال الدين وعن الثلاثة رضوان الله عليهم مصنفاتهم وعن الشيخ شمس الدين محمد بن داود عن
الشيخ عز الدين حسن بن العشرة عن الشيخ جمال الدين احمد بن فهد الحلي عن الشيخ نظام الدين علي بن عبد الحميد النيلي عن المشايخ الثلاثة
عن العلامة وعن الشيخ شمس الدين الصهيوني عن الشيخ عز الدين حسن بن العشرة عن الشيخ نظام الدين علي بن عبد الحميد النيلي عن الشيخ
ابي طالب فخر الدين بن مطهر عن والده العلامة ومنها عن الشيخ الجليل المتقن جمال الدين احمد بن الشيخ شمس الدين محمد بن خاتون
وغيره من صالحي الاصحاب عن الشيخ الامام ملك العلماء والمحققين الشيخ نور الدين علي بن عبد العالي الكركي المولد الغروي الخاتمة
عن الشيخ الجليل نور الدين علي بن هلال عن الشيخ جمال الدين احمد بن فهد الحلي عن الشيخ نظام الدين علي بن عبد الحميد النيلي عن المشايخ
الثلاثة عن العلامة وعن الشيخ جمال الدين احمد عن الشيخ شمس الدين محمد الصهيوني عن مشايخه المتقدمين عن الشيخ الامام العلامة جمال
الدين ابي منصور الحسن بن يوسف بن علي بن مطهر الحلي رحمه الله وعن العلامة عن والده الشيخ سديد الدين يوسف وعن الشيخ المحقق
نجم الدين جعفر بن الحسن بن يحيى بن الحسن بن سعيد الحلي وابن عمه الشيخ نجيب الدين يحيى بن احمد بن يحيى بن الحسن بن سعيد والشيخ
مفيد الدين محمد بن جهيم الاسدي الحلي والسيدين الامامين السعيدين الزاهدين العابدين الورعين رضي الدين ابي القاسم علي وجمال
الدين ابي الفضائل احمد ابني موسى بن جعفر بن محمد بن طاوس الحسني رحمهم الله جميع مصنفاتهم ومؤلفاتهم ومروياتهم بغير واسطة
واروي مصنفات الشيخ المحقق نجم الدين جعفر بن سعيد عاليا عن شيخنا الشهيد عن الشيخ الامام البليغ جلال الدين محمد بن الشيخ الامام
ملك الادباء شمس الدين محمد بن الكوفي الهاشمي الحارثي عن الشيخ نجم الدين بلا واسطة وارويها ايضا عن الامامين عميد الدين و
فخر الدين عن الشيخ رضي الدين علي بن يوسف بن مطهر عن المحقق وارويها ايضا بالاسناد المتقدم عن السيد تاج الدين بن معية الحسني
والشيخ رضي الدين علي بن احمد المزيدي والشيخ زين الدين علي بن طراد المطارآبادي جميعا عن الشيخ صفي الدين محمد بن يحيى بن
سعيد عن عمه المحقق نجم الدين رحمهم الله تعالى وعن الجماعة كلهم رضوان الله تعالى عليهم وجميع مصنفات ومرويات الشيخ
الامام العلامة عمدة المذهب نجيب الدين ابي ابراهيم محمد بن جعفر بن ابي البقاء هبة الله بن نما الحلي ومصنفات ومرويات الشيخ الامام
السيد السعيد العلامة المرتضى امام الادباء والنساب والفقهاء شمس الدين ابي علي فخار بن معد الموسوي ومصنفات ومرويات
الشيخ العلامة قدوة المذهب السيد السعيد محيي الدين ابو حامد محمد بن ابي القاسم عبد الله بن علي بن زهرة الحسيني الصادق الحلبي وعن
المشايخ الثلاثة جميع مصنفات ومرويات الشيخ الامام العلامة المحقق فخر الدين ابي عبد الله محمد بن ادريس الحلي ومصنفات ومرويات
الشيخ السعيد رشيد الدين ابي جعفر محمد بن علي بن شهرآشوب المازندراني صاحب كتاب المناقب وغيره ومصنفات ومرويات الشيخ
الامام العالم ابي الفضل سديد الدين شاذان بن جبرئيل القمي نزيل مهبط وحي الله ودار هجرة رسول الله صلى الله عليه وآله كل ذلك
بغير واسطة ممن ذكر الا في الشيخ نجيب الدين فانه يروي عن شاذان بن جبرئيل بواسطة الشيخ السعيد ابي عبد الله محمد بن جعفر المشهدي
وبالاسناد عن السيد فخار جميع مصنفات الشيخ ابي زكريا يحيى بن علي بن البطريق الحلي الاسدي صاحب كتاب العمدة وغيره ومروياته
وجميع مصنفات الشيخ الامام المحقق الضابط البارع عميد الرؤساء هبة الله بن حامد بن احمد بن ايوب عنهما بغير واسطة ومن الشيخ

الى عبد الله محمد بن ادريس جميع مصنفات السيد الطاهر ابي المكارم حمزة بن علي بن زهرة الحلبي صاحب كتاب غنية النزوع في الاصولين والفروع وغيره وعن ابن اخيه السيد محيي الدين محمد المتقدم ذكره ايضا جميع مصنفات ومرويات الشيخ عربي بن مسافر العبادي والشيخ نجيب الدين عبد الله بن جعفر الدوريستي وعن الشيخ شاذان بن جبرئيل جميع مصنفات ومرويات الشيخ الجليل ابي عبد الله جعفر بن محمد الدوريستي تلميذ الشيخ المفيد وصاحب كتاب الكفاية في العبادات وكتاب الاعتقاد وغيرهما وعن شاذان عن الشيخ الفقيه عبد الله بن عمر الطرابلسي عن القاضي عبد العزيز بن ابي كامل عن الشيخ ابي الفتح محمد بن عثمان الكراجكي نزيل الرملة جميع تصانيفه وعن شاذان عن الشيخ الفقيه ابي محمد ريحان بن عبد الله الحبشي عن القاضي عبد العزيز بن ابي كامل عن الشيخ ابي الفتح الكراجكي ايضا وعن القاضي عبد العزيز ايضا جميع مصنفات الشيخ الفقيه السعيد خليفة المرتضى في البلاد الحلبية ابي الصلاح تقي بن نجم الحلبي وعن الشيخ شاذان عن ابي القاسم العماد محمد بن ابي القاسم الطبري مصنفات ومرويات الشيخ الفقيه ابي علي الحسن بن الشيخ الامام شيخ الطائفة ابي جعفر محمد بن الحسن الطوسي وعن ابي علي مصنفات ومرويات والده الشيخ ابي جعفر رحمه الله التي من جملتها كتاب التهذيب والاستبصار وغيرهما من كتب الحديث والاصول والفروع وعن الشيخ ابي جعفر مصنفات ومرويات السيد المرتضى علم الهدى علي بن الحسين الموسوي ومصنفات ومرويات اخيه السيد الرضي التي من جملتها كتاب نهج البلاغة ومصنفات الشيخ سلار بن عبد العزيز الديلمي ومصنفات ومرويات الشيخ ابي عبد الله الحسين بن عبيد الله الغضائري التي من جملتها كتاب الرجال ومصنفات ومرويات الشيخ الجليل الضابط ابي عمرو الكشي بواسطة الشيخ الجليل هارون بن موسى التلعكبري وجميع مصنفات ومرويات الشيخ ابي عبد الله محمد بن محمد بن النعمان الملقب بالمفيد رحمهم الله تعالى وعن الشيخ المفيد رحمه الله جميع مصنفات ومرويات الشيخ الامام العالم الفقيه الصدوق ابي جعفر محمد بن علي بن الحسين بن بابويه القمي ومصنفات ومرويات الشيخ الفقيه ابي القاسم جعفر بن قولويه وعن الصدوق ابي جعفر محمد مصنفات والده علي بن الحسين وعن ابن قولويه جميع مصنفات ومرويات الشيخ الامام شيخ الطائفة ابي جعفر محمد بن يعقوب الكليني التي من جملتها كتاب الكافي وهو خمسون كتابا بالاسانيد التي فيه لكل حديث متصلة بالائمة عليهم السلام وطريق آخر الى الشيخ المفيد ومن قبله على من ذلك عن السيد فخار بن معد الموسوي المتقدم عن شاذان بن جبرئيل عن جعفر الدوريستي عن المفيد وعن الدوريستي عن ابيه محمد عن الصدوق ابن بابويه وعن الشيخ شاذان بن جبرئيل عن السيد احمد بن محمد الموسوي عن ابن قدامة عن الشريف المرتضى واخيه السيد الرضي وعن الشيخ جعفر بن محمد الدوريستي عن الرضي ايضا وعن اخيه المرتضى وبالاسناد المتقدم الى الشيخ المحقق المعظم خواجه نصير الدين الطوسي عن ابيه عن السيد فضل الله الحسني عن المرتضى الرازي عن جعفر بن محمد الدوريستي عن السيد الرضي وبالاسناد المتقدم الى السيد غياث الدين عبد الكريم بن طاوس عن السيد جلال الدين عبد الحميد ابن السيد فخار الموسوي عن الشيخ برهان الدين القزويني عن السيد عبد الله بن التقوي الحنوي عن ابن قدامة عن السيد الرضي وبالاسناد المتقدم الى الشيخ رشيد الدين محمد بن شهر اشوب المازندراني عن السيد المنتهى بن ابي زيد بن كيابكي الحسيني الجرجاني عن السيد الرضي وعن ابن شهر اشوب عن السيد فضل الله بن علي الراوندي عن عبد الجبار المقري عن ابي علي عن والده عن السيد الرضي رحمهم الله وعن ابن شهر اشوب عن السيد ابي الصمصام ذي الفقار بن معبد الحسني المروزي عن الشيخ ابي عبد الله محمد بن علي الحلواني عن السيدين السعيدين المرتضى علي ومحمد الرضي قدس الله روحهما ونور ضريحهما وعن السيد ابي الصمصام الحسني مصنفات الشيخ ابي العباس احمد بن علي بن احمد بن العباس النجاشي التي من جملتها كتاب الرجال وعن النجاشي مصنفات الشيخ ابي عبد الله الحسين بن عبيد الله الغضائري صاحب كتاب الرجال وغيره

فصل ما اقتضاه الحال من ذكر الطريق المنزل الى من ذكر من الاصحاب رضوان الله تعالى عليهم ولنا الى الشيخ السعيد ابي جعفر محمد بن الحسن الطوسي قدس الله روحه طرق اخرى مضافة الى ما تقدم فمنها عن السيد رضي الدين علي بن طاوس الحسني عن الشيخ حسين بن احمد السوراوي عن محمد بن القاسم الطبري عن الشيخ ابي علي عن والده الشيخ ابي جعفر وعن السيد رضي الدين عن الشيخ علي بن يحيى الخياط عن عربي بن مسافر العبادي عن محمد بن القاسم الطبري عن ابي علي عن والده وعن السيد رضي الدين بن طاوس المذكور عن اسعد بن عبد القاهر الاصفهاني عن ابي الفرج علي بن ابي الحسين الراوندي عن ابي جعفر محمد بن علي بن المحسن الحلبي عن الشيخ ابي جعفر وعن السيد رضي الدين عن السيد محيي الدين ابي حامد محمد بن زهرة الحلبي عن الشيخ ابي الحسن يحيى بن الحسن بن البطريق الاسدي عن العماد محمد بن القاسم الطبري عن الشيخ ابي علي عن والده وبالاسناد المتقدم الى الامام السعيد خواجه نصير الدين الطوسي عن والده عن السيد فضل الله الراوندي عن السيد المجتبى بن الداعي عن الشيخ ابي جعفر وبالاسناد المتقدم الى الشيخ العلامة جمال الدين بن المطهر عن والده

عن الشيخ يحيى بن محمد بن الفرج السوراوي عن الفقيه الحسين بن هبة الله بن رطبة عن ابي علي عن والده وعن الشيخ جمال الدين عن والده عن السيد احمد بن يوسف العريضي العلوي عن برهان الدين محمد بن محمد الحمداني القزويني عن السيد فضل الله بن علي الراوندي عن السيد عماد الدين ابي الصمصام ذي الفقار بن معبد الحسني عن الشيخ ابي جعفر وبالاسناد المتقدم الى شيخنا الشهيد رضي الله عنه عن الشيخ رضي الدين علي بن احمد المزيدي وزين الدين علي بن طراد المطارآبادي عن الشيخ العلامة تقي الدين الحسن بن داود عن الشيخ المحقق نجم الدين جعفر بن الحسن بن يحيى بن سعيد عن ابيه عن ابيه يحيى الاكبر عن عربي بن مسافر عن الياس بن هشام الحائري عن الشيخ ابي علي عن والده وعن الشهيد رحمه الله عن السيد تاج الدين بن معية عن السيد المرتضى علي بن السيد جلال الدين عبد الحميد بن فخار الموسوي عن ابيه عن جده فخار عن شاذان بن جبرئيل عن العماد الطبري عن ابي علي عن والده وعن شيخنا الشهيد عن الشيخ رضي الدين المزيدي عن الشيخ الصالح محمد بن احمد بن صالح السيبي القسيني عن السيد فخار عن شاذان بن جبرئيل عن العماد الطبري عن ابي علي عن والده وعن السيد فخار الذي تقدم والى المفيد وغيره قال الشيخ محمد بن صالح روى لي السيد فخار في السنة التي توفي فيها رضي الله عنه وهي سنة ثلاثين وستمائة وصحبت ذلك امر جاء الى بلادنا وحضرنا وكنت انا وصبي اتولى خدمته فاجاز لي وقال ستعلم فيما بعد حلاوة ما خصصتك به وعن الشيخ محمد بن صالح عن والده احمد عن الفقيه قوام الدين محمد بن محمد البحراني عن السيد فضل الله الراوندي عن السيد المجتبى بن الداعي الحسني عن الشيخ ابي جعفر الطوسي وعن والده احمد عن الشيخ علي بن فرج السوراوي عن الحسين بن رطبة عن ابي علي عن والده وعن والده احمد عن الفقيه الاديب المتكلم اللغوي راشد بن ابراهيم البحراني عن القاضي جمال الدين علي بن عبد الجبار الطوسي عن والده عن الشيخ ابي جعفر الطوسي وعن القاضي جمال الدين علي مصنفات الشيخ قطب الدين سعيد بن هبة الله والسيد ابي الرضا فضل الله الراوندي وعن الشيخ محمد بن صالح عن محمد بن ابي البركات الصنعاني عن عربي بن مسافر عن الحسين بن رطبة عن ابي علي عن والده وعن ابن صالح عن السيد رضي الدين بن طاوس والشيخ المحقق نجم الدين بن سعيد بسندهما المتقدم الى الشيخ ابي جعفر وعن ابن صالح عن الشيخ علي بن ثابت بن عصيدة السوراوي عن عربي بن مسافر عن الحسين بن رطبة عن ابي علي عن والده وعن ابن صالح عن الشيخ نجيب الدين محمد بن نما عن والده جعفر وعن ابن ادريس كلاهما عن الحسين بن رطبة عن ابي علي عن والده وعن ابن صالح عن السيد الفقيه الزاهد رضي الدين محمد بن محمد بن محمد بن زيد بن الداعي الحسيني عن ابيه عن ابيه عن ابيه عن ابيه الداعي الحسيني عن الشيخ ابي جعفر الطوسي وعن السيد المرتضى علم الهدى ومصنفات الشيخ سلار والقاضي عبد العزيز بن البراج والشيخ ابي الصلاح جميع ما صنفوه ودونوه وبالاسناد الى شيخنا الشهيد رحمه الله عن شيخه الجليل الفقيه الصالح جلال الدين الحسن بن احمد بن الشيخ نجيب الدين محمد بن جعفر بن هبة الله بن نما عن ابيه عن ابيه عن ابيه عن الشيخ ابي عبد الله الحسين بن محمد بن طحال المقدادي عن ابي علي عن والده الشيخ ابي جعفر الطوسي وبهذه الطرق يروي جميع مصنفات من تقدم على الشيخ ابي جعفر من المشايخ المذكورين وغيرهم وجميع ما اشتمل عليه كتاب فهرست اسماء المصنفين وجميع كتبهم ورواياتهم بالطرق التي اليهم ثم بالطرق التي تضمنتها الاحاديث انما اكثرنا الطرق الى الشيخ ابي جعفر رحمه الله لان اصول المذهب كلها ترجع الى كتبه واجازاته ورواياته واحرى منها لزوم ما اهمنا معالم ان يروي عني جميع ما رواه الشيخ الامام الحافظ منتجب الدين ابو الحسن علي بن عبيد الله بن الحسن المدعو حسكا بن الحسين بن الحسن بن الحسين بن علي بن عبيد الله الحسين بن بابويه عن مشايخه وعن والده وجده وباقي اسلافه وعن عمه الاعلى الصدوق ابي جعفر محمد بن علي بن الحسين الطرق التي له اليهم وجميع ما اشتمل عليه كتاب فهرست لاسماء العلماء المتاخرين عن الشيخ ابي جعفر الطوسي بطرقه اليهم وكان هذا الرجل حسن الضبط كثير الرواية عن مشايخ عديدة وبالاسناد المتقدم الى السيدين الاعظمين رضي الدين علي وجمال الدين احمد ابني طاوس والشيخ سديد الدين بن مطهر جميعا عن السيد صفي الدين ابي جعفر محمد بن معد الموسوي عن الشيخ الفقيه برهان الدين محمد بن محمد بن علي الحمداني القزويني مصنفاته ورواياته وعن الحمداني مصنفات الشيخ امين الدين ابي علي الفضل بن الحسن الطبرسي ومصنفات الشيخ سديد الدين الحمصي ومصنفات السيد فضل الله الراوندي ومصنفات الكراجكي والصهرشتي وغيرهم بغير واسطة وكتب الشيخ ابي الحسين ورام بن ابي فراس المالكي الاشتري بواسطة الشيخ منتجب الدين رحمهم الله تعالى واروي ايضا مصنفات ومرويات الشيخ منتجب الدين المذكور عن الشيخ شمس الدين بن مكي عن السيد تاج الدين بن معية الحسني عن السيد رضي الدين علي بن السيد غياث الدين عبد الكريم بن طاوس عن والده عن الوزير السعيد نصير الدين محمد بن الحسن الطوسي عن برهان الدين الحمداني عنه وعن العلامة جمال الدين عن والده سديد الدين عن السيد احمد بن يوسف العريضي عن برهان الدين القزويني عن الشيخ منتجب الدين رحمه الله وبهذا الطريق عن الشيخ منتجب الدين عن المرتضى والمجتبى ابني الداعي الحسني عن الشيخ المفيد عبد الرحمن بن احمد الخزاعي النيسابوري جميع مصنفاته ومصنفات

السيد المرتضى واخيه الرضي والشيخ ابي جعفر وسلار وابن البراج والكراجكي عنهم بغير واسطة واجزت له حرس الله مجده و
كبت عدوه وضده ان يروي الصحيفة الكاملة عن مولانا سيد العابدين علي بن الحسين عليهما السلام بالاسناد المتقدم الى شيخنا
الشهيد عن السيد الغاية تاج الدين بن معية عن والده السيد مجد الدين محمد بن الحسن بن معية عن الشيخ ابي جعفر محمد بن شهراشوب
المازندراني عن السيد ابي الصمصام ذي الفقار بن محمد بن معبد الحسني عن الشيخ ابي جعفر الطوسي بسنده المذكور في اولها و
بطريق آخر عن السيد تاج الدين بن معية عن السيد كمال الدين المرتضى محمد بن محمد بن السيد رضي الدين الاوي الحسيني عن خواجه
نصير الدين محمد بن الحسن الطوسي عن والده عن السيد ابي الرضا فضل الله الحسني عن السيد ابي الصمصام عن الشيخ ابي جعفر الطوسي
رحمه الله واما كتب القراءات فانا نروي كتاب التيسير للشيخ ابي عمرو الداني وبالاسناد المتقدم الى الشيخ السيد تاج الدين بن معية
عن جمال الدين يوسف بن حماد عن السيد رضي الدين بن قتادة عن الشيخ ابي حفص عمر بن معن الزبري الضرير امام مسجد رسول الله
صلى الله عليه وآله وسلم عن الشيخ ابي عبد الله محمد بن عمر بن يوسف القرطبي عن الشيخ ابي الحسن علي بن محمد بن احمد الجذامي الضرير
المالقي عن الشيخ ابي محمد عبد الله بن سهل عن الشيخ ابي عمرو الداني المصنف واروبه ايضا عن شيخنا الشهيد عن الشيخ عز الدين
ابي البركات خليل بن يوسف الانصاري عن عبد الله بن سليمان الانصاري الغرناطي عن احمد بن علي بن الطباع الرعيني عن
عبد الله بن محمد بن مجاهد العبدي عن ابي خالد يزيد بن محمد بن رفاعة اللخمي عن علي بن احمد بن خلف الانصاري عن علي بن
الحسين المربي عن الشيخ ابي عمرو الداني واما كتاب حرز الاماني المشهور بالشاطبية فاني ارويها بهذا الطريق عن الشيخ خليل
الانصاري عن الجعبري بسنده عن مصنفها ابي القسم بن فيرة الرعيني وارويها ايضا عن شيخنا الشهيد عن الشيخ جمال الدين احمد
بن الحسين بن محمد بن المومن الكوفي عن الشيخ شمس الدين محمد بن الغزال المصري عن الشيخ زين الدين علي بن يحيى المربعي عن
السيد عز الدين حسين بن قتادة المدني عن الشيخ مكين الدين يوسف بن عبد الرزاق عن ناظمها وعن الشهيد رحمه الله عن الشيخ
شمس الدين محمد بن عبد الله البغدادي عن الشيخ محمد بن يعقوب المعروف بابن الجرايدي عن ولد المصنف عن والده الناظم
واما كتاب الموجز في القراءات والرعاية في التجويد وباقي كتب مكي بن ابي طالب المقري وكتاب الوقف والابتداء للشيخ شمس
الدين محمد بن بشار الانباري وباقي كتبه فاني ارويها بالاسناد المتقدم الى السيد رضي الدين بن قتادة عن ابي حفص الزبري عن
القاضي بهاء الدين بن رافع بن تميم عن ضياء الدين يحيى بن سعدون القرطبي عن الشيخ ابي محمد عبد الرحمن بن عتاب عن الامام
ابي محمد مكي بن ابي طالب المقري وبالاسناد عن ابن رافع عن ضياء الدين عن ابي عبد الله الحسين بن محمد بن عبد الوهاب
عن ابي جعفر محمد بن احمد بن المسلمة عن ابي القاسم اسمعيل بن سعيد عن محمد بن القاسم بن بشار الانباري واروي كتاب الشيخ
جمال الدين احمد بن موسى بن مجاهد في القراءات السبع بالاسناد الى الشيخ جمال الدين بن المطهر عن والده سديد الدين يوسف
عن السيد صفي الدين محمد بن معد الموسوي عن نصير الدين راشد بن ابراهيم البحراني عن السيد فضل الله الحسني عن ابي الفتح
بن الفضل الاخشيدي عن ابي الحسن علي بن القاسم بن ابراهيم الخياط عن ابي الحفص عمر بن ابراهيم الكناني عن مصنفه احمد بن مجاهد
واما كتب اللغة والعربية فاني اروي صحاح اسمعيل بن حماد الجوهري بالاسناد الى الشيخ سديد الدين بن مطهر عن مهذب الدين
الحسين بن ردة عن محمد بن الحسن بن علي بن محمد بن علي بن عبد الصمد التميمي عن ابيه عن جده عن الاديب ابي منصور بن ابي القاسم
الليثي عن الجوهري المصنف واروي كتاب الجمهرة مع باقي مصنفات محمد بن دريد ورواياته واجازاته بالاسناد المتقدم الى السيد
فخار الموسوي عن ابي الفتح محمد بن الميداني عن ابن الجواليقي عن الخطيب ابي زكريا التبريزي عن ابي محمد الحسن بن علي الجوهري عن
ابي بكر بن الجراح عن ابن دريد المصنف وبالاسناد عن ابي الفتح الميداني جميع مصنفات يعقوب بن السكيت صاحب كتاب
اصلاح المنطق وجميع رواياته عن الرئيس الحسين بن محمد بن عبد الوهاب المعروف بالبارع عن محمد بن احمد بن المسلم المعدل عن ابي
القاسم اسمعيل بن اسعد بن اسمعيل بن سويد عن ابي بكر محمد بن القاسم بن بشار الانباري عن ابي القاسم عن عبد الله بن محمد الكرخي
عن المصنف وعن السيد فخار جميع مصنفات الهروي صاحب كتاب الغريبين عن ابي الفرج بن الجوزي عن ابن الجواليقي عن ابي زكريا
الخطيب التبريزي عن الوزير ابي القاسم المغربي عن الهروي المصنف وبالاسناد الى الخطيب التبريزي عن الوصيلي ابي القاسم المعروف
ابي الفتح سليمان بن ايوب الرازي عن الشيخ ابي الحسين احمد بن فارس صاحب كتاب مجمل اللغة له ولجميع مصنفاته وعن ابن الجواليقي
عن ابي الصقر الواسطي عن الحبشي عن التنيسي عن الانطاكي عن ابي تمام حبيب بن اوس الطائي صاحب الحماسة لها ولجميع تصانيفه
ورواياته وعن السيد فخار جميع مصنفات ابي العباس احمد بن يحيى المشهور بثعلب صاحب الفصيح عن عبد الرؤساء هبة الله بن ايوب

عن ابن القصار عن ابي الحسن سعد الخير بن محمد الاندلسي عن ابي سعيد محمد بن محمد المطرزي عن احمد بن عبد الله الاصبهاني عن
ابي الحسن محمد بن احمد بن كيسان النحوي عن ثعلب واما الخلاصة الالفية فاني ارويها عن شيخنا السعيد شمس الدين بن مكي عن الشيخ
شهاب الدين ابي العباس احمد بن الحسن بن احمد النحوي فقيه الصخرة بيت المقدس عن الشيخ برهان الدين ابرهيم بن عمر الجعبري عن الشيخ
شمس الدين محمد بن ابي الفتح الدمشقي عن ناظمها وبالاسناد المتقدم الى الشيخ رضي الدين الشريف عن والده احمد عن الشيخ نجيب
الدين يحيى بن سعيد عن الشيخ الاديب مهذب الدين بن كرم النحوي عن الشيخ محب الدين ابي البقاء العكبري والشيخ علي بن فرج السوداوي
كلاهما عن الشيخ ابي محمد عبد الله بن احمد بن الخشاب النحوي عن السيد النقيب هبة الله بن الشجري عن السيد ابي المعمر يحيى بن هبة الله بن
طباطبا الحسني عن القاضي ابي القاسم عمر بن الثمانيني النحوي عن ابن جني لكتاب اللمع وغيره من مصنفاته وبالاسناد الى السيد فخار عن
ابي الفتح الميداني عن ابن الجواليقي جميع كتبه وعن ابن الجواليقي عن ابي زكريا يحيى بن علي بن الخطيب التبريزي جميع كتبه وعن التبريزي
عن ابي العلاء المعري والثمانيني وابي الحسن بن عبد الوارث جميع كتبهم وعن الثمانيني عن ابن جني جميع كتبه وعن ابن جني عن ابي
علي الفارسي جميع كتبه وعن الربعي جميع كتبه وعن ابي علي الفارسي جميع عن ابي بكر بن السراج جميع كتبه وعن ابن السراج عن الزجاج
جميع كتبه وعن الزجاج عن ابي العباس المبرد جميع كتبه وعن المبرد عن ابي عثمان المازني جميع كتبه وعن ابن ابي عثمان المازني عن
الاخفش جميع كتبه وعن ابي الحسن الاخفش جميع كتبه وعن ابي الحسن الاخفش عن سيبويه جميع كتبه وعن سيبويه عن الخليل بن احمد
العروضي جميع كتبه فهؤلاء ائمة اللغة والادب ومن تاخر عنهم انما اتفق على اثارهم ونسج على منوالهم فلا جرم اقتصرنا على ذكر
الطريق اليهم ايثارا للاختصار ولو حاولنا ذكر طرقي الى كل من بلغنا من المصنفين والمولفين لطال الخطب والله تعالى ولي التوفيق ولنذكر
طريقا واحدا عاليا على ما اشتملت عليه هذه الطرق الى مولانا وسيد الكائنات رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم منه ايضا مضافا الى
على ما تضمنه من المسند الى كتب الحديث كالتهذيب والاستبصار والفقيه والمدينة والكافي وغيرها اخبرنا شيخنا السعيد نور الدين علي
بن عبد العالي اجازة عن الشيخ شمس الدين محمد بن داود عن الشيخ ضياء الدين علي عن والده السعيد محمد بن مكي عن رضي الدين
المزيدي عن محمد بن صالح عن السيد فخار وعن الشيخ ضياء الدين بن مكي عن السيد تاج الدين بن معية عن الشيخ جمال الدين بن
مطهر عن نجم الدين بن سعيد عن السيد فخار وعن الشيخ ضياء الدين بن مكي عن السيد تاج الدين بن معية عن الشيخ جمال الدين
بن مطهر عن نجم الدين بن سعيد عن السيد فخار وعن الشيخ شمس الدين بن مكي عن محمد بن الكوفي عن نجم الدين بن سعيد عن
السيد فخار عن شاذان بن جبرئيل عن جعفر الدوريستي عن المفيد عن الصدوق ابي جعفر محمد بن بابويه قال حدثنا محمد بن
القاسم الجرجاني حدثنا يوسف بن محمد بن زياد وعلي بن محمد بن سيار عن ابويهما عن مولانا وسيدنا ابي محمد الحسن بن علي
بن محمد بن علي بن موسى بن جعفر بن محمد بن علي بن الحسين بن علي بن ابي طالب صلوات الله وسلامه عليهم اجمعين عن ابيه عن
ابيه عن ابيه عن ابيه عن ابيه عن ابيه عن ابيه عن ابيه علي بن ابي طالب قال قال رسول الله صلى الله عليه وآله لبعض اصحابه
ذات يوم يا عبد الله احبب في الله وابغض في الله ووال في الله وعاد في الله فانه لا تنال ولاية الله الا بذلك ولا يجد رجل طعم الايمان
وان كثرت صلاته وصيامه حتى يكون كذلك وقد صارت مواخاة الناس يومكم هذا اكثرها في الدنيا عليها يتوادون وعليها يتباغضون
وذلك لا يغني عنهم من الله شيئا فقال الرجل يا رسول الله كيف لي ان اعلم اني قد واليت وعاديت في الله ومن ولي الله عز وجل
حتى اواليه ومن عدوه حتى اعاديه فاشار له رسول الله صلى الله عليه وآله الى علي عليه السلام فقال اترى هذا فقال بلى قال ولي هذا ولي
الله وعدو هذا عدو الله فعاده ووال ولي هذا ولو انه قاتل ابيك وعاد عدوه ولو انه ابوك او ولدك [illegible] وغيره [illegible]
وغيرها مما ذكره الاصحاب في كتبهم وضمنوه اجازاتهم خصوصا كتاب الاجازات لكشف طرق المفازات الذي جمعه السعيد السيد الطا
رضي الدين علي بن موسى بن جعفر بن محمد الطاوس الحسني والاجازة التي اجازها العلامة جمال الدين الحسن بن يوسف بن مطهر للسيد
الطاهر الاصيل ابي الحسن علي بن محمد بن زهرة فانها اشتملت على المهم من كتب الاصحاب واكثر علماء الاسلام من الحديث والتفسير
والفقه واللغة والعربية والنثر والنظم وغيرها وكتاب فهرست الشيخ منتجب الدين علي بن عبيد الله بن بابويه وفهرست الشيخ ابي
جعفر محمد بن الحسن الطوسي قدس الله سرهم وحباهم بالجنان وسرهم وحشرهم مع رفقائهم في الرفيق الاعلى مع اباء سيد المرسلين و
آله الطاهرين واخذ علي في ذلك ما اخذ علي من العهد بملازمة تقوى الله سبحانه ونقابل بما ياتي ويذر ودوام مراقبته والاخذ بالاحتياط
التام في جميع اموره خصوصا في الفتوى فان المفتي على شفير جهنم وبذل العلم لاهله وبذل الوسع في تحصيله وتحقيقه والاخلاص لله تعالى
في طلبه ونشره هذا السبب من مطلب اذا حصلت شرائطه نقله عن مولانا امير المؤمنين علي بن ابي طالب صلوات الله

عليه وآله انه قال من كان من شيعتنا عالما بشريعتنا فاخرج ضعفاء شيعتنا من ظلمة جهلهم الى نور العلم الذي حبوناه جاء يوم القيمة على راسه تاج من نور يضيء لاهل جميع العرصات وعليه حلة لا يقوم لا يقبل لاقل سلك منها الدنيا بحذافيرها وينادي مناد هذا عالم من بعض تلامذة علماء آل محمد الا فمن اخرجه من ظلمة جهله في الدنيا فليتشبث به ليخرجه من حيرة ظلمة هذه العرصات الى نزه الجنان فيخرج كل من كان علمه في الدنيا خيرا او فتح عن قلبه من الجهل قفلا او اوضح له عن شبهة الحديث وعن مولانا العسكري عليه السلام انه قال عن رسول الله صلى الله عليه وآله اشد من يتم يتيم انقطع عن امامه ولا يقدر على الوصول اليه فلا يدري كيف حكمه فيما ابتلي به من شرايع دينه الا فمن كان من شيعتنا عالما بعلومنا فهدى الجاهل بشريعتنا كان معنا في الرفيق الاعلى فسال الله سبحانه بنور وجهه الكريم ونتوسل اليه باكرم خلقه عليه محمد واهل بيته الطاهرين ان يصلي عليهم اجمعين وان يحشرنا في زمرتهم وتحت لوائهم ويقربات اثارهم ويجعلنا من عداد اوليائهم انه ارحم الراحمين واكرم الاكرمين وحرر هذه الاحرف العبد الفاني زين الدين بن علي بن احمد الشهير بابن الحاجة تجاوز الله تعالى عن سيئاته ووفقه لمرضاته ليلة الخميس لثلث ليال مضت من شهر جمادى الآخرة سنة احدى واربعين و تسعمائة حامدا مصليا على رسول الله وآله ومستغفرا من ذنوبه والحمد لله وحده وصلى الله على سيدنا محمد وآله وصحبه هكذا في النسخة المنقولة عن النسخة المنقولة عن خط المصنف غفر الله له ولنا ولسائر المؤمنين والمؤمنات والحمد لله رب العالمين

اجازة الشيخ جمال الدين بن المطهر ره لسيد ال زهرة [illegible]

بسم الله الرحمن الرحيم

اما بعد حمد الله على تواتر نعمائه وتظاهر آلائه والسلام على اشرف انبيائه وسيد رسله وامنائه محمد المصطفى وعلى آله المعصومين من ابنائه فان العبد الفقير الى الله حسن بن يوسف بن علي بن المطهر غفر الله تعالى له ولوالديه واصلح امر داريه يقول لما اتفق العقل والنقل على ان كمال النفس هو بامتثال الاوامر الالهية والانقياد الى التكاليف الشرعية وقد حث الله تعالى في كتابه العزيز المجيد الذي لا ياتيه الباطل من بين يديه ولا من خلفه تنزيل من حكيم حميد على مودة ذي القربى وتعظيمهم والاحسان اليهم وجعل مودتهم اجر رسالة سيد البشر محمد المصطفى المشفع في المحشر صلوات الله عليه وعلى آله الطاهرين التي باعتبارها يحصل الخلاص من العقاب الدائم الاليم وبامتثال اوامره واجتناب مناهيه يحصل الخلود في دار النعيم وكان من اعظم اسباب مودتهم امتثال امرهم والوقوف على حدود رسمهم وقد اتفق في هذا العصر ورود الامر الصادر من المولى الكبير والسيد الجليل الحسيب النسيب نسل العترة الطاهرة وسلالة الانجم الزاهرة المخصوص بالنفس القدسية والرياسة الانسية الجامع بين مكارم الاخلاق وطيب الاعراق افضل اهل عصره على الاطلاق علاء الملة والحق والدين ابي الحسن علي بن ابي ابراهيم محمد بن ابي علي الحسن بن ابي المحاسن زهرة بن ابي علي الحسن بن ابي المحاسن زهرة ابي المواهب علي بن ابي سالم محمد بن ابي ابراهيم محمد النقيب بن ابي علي احمد بن ابي جعفر محمد ابي عبد الله الحسين بن ابي ابراهيم اسحق المؤتمن بن ابي عبد الله جعفر الصادق عليه السلام بن ابي جعفر محمد الباقر عليه السلام بن ابي الحسن علي زين العابدين عليه السلام بن ابي عبد الله الحسين السبط الشهيد عليه السلام ابن امير المؤمنين ابي الحسن علي بن ابي طالب عليه السلام لنصب تصانيف المناصب دون تنهاره عني لعزيز جده ابده الله تعالى بالعنايات الالهية وابقيه بالسعادات الربانية وافاض على المستعدين من جزيل كماله كما اسبغ عليهم من فواضل نواله بسبب اجازة صادرة من العبد له ولاولاده السادات الاماجد المويدين من الله تعالى في المصادر والموارد واجوبة عن مسائل دقيقة لطيفة ومباحث عميقة شريفة فامتثلت امره رفع الله قدره وبادرت الى طاعته وان استشعرت سوء الادب المعتفر في حسن الاحتراز عن مجالسته والانقطاع عن الفضل والتحصيل وذلك عني من جهة وداب العفو والتحصيل ادام الله ايامه وادام اولاده المعظم السيد المكرم شرف الملة والدين ابي عبد الله الحسين ولاخيه الامير الامجد والسيد المعظم المجد بدر الدين ابي عبد الله محمد ولولديه الكبيرين المعظمين ابي طالب احمد عز الدين وابي محمد جمال الدين حسن عضدهم الله تعالى بدوام ايام مولانا ان يروي هو وهم عني جميع ما صنفته في سائر العلوم العقلية والنقلية او انشاته او قراته او اجيز لي روايته او سمعته من كتب اصحابنا السابقين رضوان الله عليهم اجمعين وجميع ما اجازه لي المشايخ الذين عاصرتهم واستفدت من انفاسهم ومن ذلك جميع ما صنفه والدي سديد الدين يوسف بن علي بن المطهر قدس الله روحه ورواه واجيز له روايته عني عنه ومن ذلك جميع ما صنفه الشيخ السعيد المعظم خواجه نصير الملة والحق والدين محمد بن الحسن الطوسي قدس الله روحه ورواه عني عنه وكان هذا الشيخ افضل اهل عصره في العلوم العقلية والنقلية وله مصنفات كثيرة في العلوم الحكمية والاحكام الشرعية على مذهب الامامية وكان اشرف من شاهدناه في الاخلاق نور الله ضريحه قرات عليه الهيات الشفا لابي علي بن سينا وبعض التذكرة في الهيئة تصنيفه رحمه الله ثم ادركه الموت المحتوم قدس الله روحه

ومن ذلك جميع ما صنفه الشيخ السعيد نجم الدين ابو القاسم جعفر بن الحسن بن سعيد وقراه ورواه واجيز له روايته عني عنه وهذا الشيخ رحمه الله كان افضل اهل زمانه في الفقه ومن ذلك جميع ما صنفه السيدان الكبيران السعيدان رضي الدين علي بن جمال الدين احمد ابنا موسى بن طاوس الحسنيان قدس الله تعالى روحهما ورواه وقراه واجيز لهما روايته عني عنهما وهذان السيدان زاهدان عابدان ورعان وكان رضي الدين علي رحمه الله صاحب كرامات حكى لي بعضها وروى لي والدي رحمه الله عليه البعض الآخر ومن ذلك جميع ما صنفه الشيخ السعيد نجيب الدين يحيى بن سعيد ورواه واجيز له روايته وهذا الشيخ كان زاهدا ورعا ومن ذلك جميع ما رواه الشيخ مفيد الدين محمد بن جهيم واجيز له روايته وقراه على المشايخ وهذا الشيخ رحمه الله كان فقيها عارفا بالاصولين وكان الشيخ الاعظم خواجه نصير الدين محمد بن الحسن الطوسي قدس الله روحه وزير السلطان هولاكو فانفذه الى العراق فحضر الحلة فاجتمع عنده فقهاء الحلة فاشار الى الفقيه نجم الدين ابي القسم جعفر بن سعيد وقال من اعلم هؤلاء الجماعة فقال له كلهم علماء فاضلون علماء ان كان واحد منهم مبرزا في فن كان الآخر مبرزا في فن آخر فقال من اعلمهم بالاصولين فاشار الى والدي سديد الدين يوسف بن المطهر والى الفقيه مفيد الدين محمد بن جهيم فقال هذان اعلم الجماعة بعلم الكلام واصول الفقه فتكدر الشيخ يحيى بن سعيد وكتب الى ابن عمه ابي القاسم يعتب عليه وأورد في مكتوبه ابياتا وهي لا تهن من عظيم قدر وان كنت مشارا اليه بالتعظيم فاللبيب الكريم ينقص قدرا بالتعدي على اللبيب الكريم ولع الخمر بالعقول رمى الخمر بتنجيسها وبالتحريم كيف ذكرت المطهر وابن جهيم لم تذكرني وكتب اليه واعتذر اليه ويقول لو سالك خواجه مسالة في الاصولين ربما وقفت وحصل لنا الحيا ومن ذلك جميع ما صنفه الشيخ السعيد جمال الدين علي بن سليمان البحراني قدس الله روحه ونور ضريحه ورواه وقراه واجيز له روايته عني عن والدي عنه رحمه الله وكان هذا الشيخ عالما بالعلوم العقلية عارفا بقواعد الحكماء له مصنفات حسنة ومن ذلك جميع ما صنفه الشيخ السعيد جمال الدين حسين بن ابان النحوي رحمه الله وجميع ما قراه ورواه واجيز له روايته عني عنه وهذا الشيخ كان اعلم اهل زمانه بالنحو والتصريف وله تصانيف حسنة في الادب ومن ذلك جميع ما صنفه المعظم شمس الدين محمد بن محمد بن احمد الكشي في العلوم العقلية والنقلية وما قراه ورواه واجيز له روايته عني عنه وهذا الشيخ كان من افضل علماء الشافعية وكان من انصف الناس في البحث كنت اقرا عليه واورد عليه اعتراضات في بعض الاوقات فيفكر ثم يجيب تارة وتارة اخرى يقول حتى نفكر في هذا عاودني في هذا السؤال فاعاوده يوما ويومين وثلاثة فتارة يجيب وتارة يقول هذا قد عجزت عن جوابه ومن ذلك جميع ما صنفه شيخنا السعيد نجم الدين علي بن عمر الكاتبي القزويني ويعرف بدبيران وما قراه ورواه واجيز له روايته عني عنه وكان هذا الشيخ من فضلاء العصر واعلمهم بالمنطق وله تصانيف كثيرة قرات عليه شرح الكشف الا ما شذ وكان له خلق حسن ومناظرات جيدة وكان من افضل علماء الشافعية عارفا بالحكمة ومن ذلك جميع ما صنفه الشيخ السعيد برهان الدين النسفي ورواه وقراه و اجيز له روايته عني عنه وهذا الشيخ كان عظيم الشان وله مصنفات في الجدل استخرج مسائل مشكلة قرات عليه مصنفاته و له في غير ذلك مصنفات متعددة ومن ذلك جميع ما رواه الشيخ عز الدين بن الفاروثي الواسطي وقراه واجيز له روايته وهذا الشيخ كان رجلا صالحا من فقهاء المخالفين وعلمائهم ومن ذلك جميع مصنفات الشيخ السعيد سديد الدين سالم بن محفوظ بن عزيزة السوراوي عني عن والدي رحمه الله عنه ومن ذلك جميع روايات الشيخ تقي الدين عبد الله بن جعفر بن علي بن الصباغ الكوفي ومقرواته ومسموعاته وما اجيز له روايته عني عنه وهذا الشيخ كان صالحا من فقهاء الحنفية بالكوفة ومن ذلك جميع مصنفات اثير الدين المفضل بن عمر الابهري وجميع مصنفات افضل الدين الخونجي عن شيخنا نجم الدين دبيران عنهما ومن ذلك جميع مصنفات الشيخ فخر الدين محمد بن الخطيب الرازي عني عن نجم الدين دبيران عن اثير الدين وافضل الدين كلاهما عنه ومن ذلك جميع مصنفات الشيخ الصدوق ابي جعفر محمد بن علي بن بابويه القمي ورواياته واجازاته عني عن والدي رحمه الله عن السيد احمد بن يوسف العلوي الحسيني عن البرهان محمد بن محمد بن علي الحمداني القزويني عن السيد فضل الله بن علي الحسني الراوندي عن العماد ابي الصمصام بن معبد الحسني عن الشيخ ابي جعفر الطوسي عن الشيخ المفيد محمد بن محمد بن النعمان عن ابي جعفر محمد بن علي بن الحسين بن بابويه القمي المصنف رحمه الله ومن ذلك جميع كتب الشيخ المفيد محمد بن محمد بن النعمان ورواياته احمع عني عن والدي رحمه الله وعن السيد جمال الدين احمد بن طاوس والشيخ نجم الدين ابي القاسم جعفر بن سعيد جميعا عن السيد فخار العلوي الموسوي عن الفقيه شاذان بن جبرئيل القمي عن الشيخ ابي عبد الله الدوريستي عن الشيخ المفيد رحمه الله ومن ذلك جميع مصنفات الشيخ السعيد ابي جعفر محمد بن الحسن الطوسي قدس الله سره ونور ضريحه بهذا الاسناد عن السيد فخار عن [illegible]

عن الفقيه شاذان بن جبرئيل عن الشيخ ابي القاسم العماد الطبري عن ابي عن ابي علي الحسن بن الشيخ ابي جعفر عن ابيه المصنف ومن ذلك جميع
مصنفات الشيخ السعيد علي بن بابويه القمي قدس الله روحه بهذا الاسناد عن الفقيه شاذان بن جبرئيل عن جعفر بن محمد الدوريستي
عن ابيه عن الصدوق ابي جعفر محمد بن علي بن بابويه عن ابيه المصنف ومن ذلك جميع كتب الشيخ ابي الصلاح تقي بن نجم الحلبي
رحمه الله ورواياته بهذا الاسناد عن شاذان بن جبرئيل عن الفقيه عبد الله بن عمر العمري الطرابلسي عن القاضي عبد العزيز بن ابي
كامل عن المصنف ومن ذلك جميع كتب الشيخ عبد العزيز بن نحرير بن البراج رحمه الله ورواياته بهذا الاسناد عن الفقيه شاذان بن جبرئيل
القمي عن الفقيه عبد الله بن عبد الواحد عن القاضي عبد العزيز ابي كامل الطرابلسي عن المصنف ومن ذلك جميع مصنفات السيد
الشريف المرتضى ابي القاسم علي ابي الحسين بن موسى الموسوي قدس الله روحه وجميع رواياته واجازاته بالاسناد المتقدم عن شاذان بن
جبرئيل القمي عن احمد بن الموسوي عن ابن قدامة عن السيد الشريف المرتضى وبهذا الاسناد جميع مصنفات السيد الرضي اخي
المرتضى ورواياته وديوان شعره ونهج البلاغة وغيره عن ابن قدامة عن السيد الرضي قدس الله روحه ومن ذلك جميع مصنفات
الشيخ ابي يعلى سلار بن عبد العزيز الديلمي رحمه الله ورواياته بالاسناد المتقدم عن شاذان بن جبرئيل عن القاضي ابي الفتح علي بن عبد
الجبار الطوسي عن السيد ابي تراب الداعي عن المصنف ومن ذلك جميع مصنفات الشيخ ابي الفتح محمد بن عثمان بن علي الكراجكي
ورواياته واجازاته بالاسناد المتقدم عن شاذان بن جبرئيل عن الفقيه عبد الله بن عمر العمري الطرابلسي عن القاضي عبد العزيز
بن ابي كامل عن المصنف رحمه الله ومن ذلك جميع مصنفات ابي بكر محمد بن عزيز السجستاني عني عن والدي رحمه الله تعالى عن السيد
فخار بن معد الموسوي عن الشيخ ابي الفتح محمد بن محمد الميداني الواسطي عن ابي القاسم اسمعيل بن احمد بن عمر السمرقندي عن ابي الحسن عبد
الباقي بن فارس المقرئ عن احمد عبد الباقي بن الحسين بن حشنون عن ابي بكر محمد بن عزيز السجستاني صاحب كتاب الغريب المصنف ومن
ذلك جميع مصنفات ابي محمد القاسم بن علي الحريري البصري صاحب المقامات الحسين عن القاضي محمد بن احمد الميداني عن ابيه عن
الحريري المصنف ومن ذلك جميع مصنفات ثعلب صاحب الفصيح ابي العباس احمد بن يحيى عن السيد فخار عن عميد الرؤساء ابن ايوب عن
ابن القصار عن ابي الحسن سعد الخير بن محمد الاندلسي عن ابي سعيد محمد بن محمد المطرزي عن احمد بن عبد الله الاصفهاني عن ابي الحسن محمد
بن احمد بن كيسان النحوي عن ثعلب المصنف ومن ذلك جميع كتب ابن قتيبة ومصنفاته ورواياته بالاسناد المتقدم عن ابي الحسن سعد الخير
عن ابي الحسن المبارك بن عبد الجبار عن علي ابي طاهر محمد بن علي بن عبد الله العلاف عن ابي عبد الله الحسن بن المظفر عن ابي محمد عبد الله
بن جعفر بن درستويه النحوي عن ابي محمد عبد الله بن قتيبة المصنف ومن ذلك كتب ابي العلاء بن سليمان المعري ورواياته واشعاره وما
ينسب اليه عني عن والدي رحمه الله عن السيد فخار بن معد بن فخار الموسوي عن ابن الميداني عن ابن الجواليقي عن الخطيب التبريزي
عن المعري المصنف ومن ذلك جميع مصنفات ابي بكر محمد بن دريد الازدي ورواياته واجازاته عني عن والدي رحمه الله عن السيد فخار
بن ابي الفتح محمد بن الميداني عن ابن الجواليقي عن الخطيب التبريزي عن ابن زكريا التبريزي عن ابي محمد الحسن بن علي الجوهري عن ابي بكر
الجراح عن ابن دريد المصنف ومن ذلك جميع مصنفات يعقوب بن السكيت صاحب اصلاح المنطق ورواياته واجازاته بالاسناد
المتقدم عن ابي الفتح بن الميداني عن الرئيس الحسين بن محمد بن عبد الوهاب المعروف بالبارع عن محمد بن احمد بن المسلم العدل عن
ابي القاسم اسمعيل بن اسعد بن اسمعيل بن سويد عن ابي بكر محمد بن القاسم بن بشار الانباري عن ابيه القاسم عن عبد الله بن محمد
الرستمي عن المصنف ومن ذلك جميع كتاب الشهاب القاضي ابي عبد الله محمد بن سلامة القضاعي المغربي وباقي مصنفاته ورواياته عني
عن والدي رحمه الله عن السيد فخار بن معد الموسوي عن القاضي ابن الميداني عن ابي القاسم بن الحسين عن القاضي ابي عبد الله محمد
المصنف ومن ذلك جميع مصنفات الخطابي صاحب كتاب اصلاح غلط المحدثين بالاسناد عن ابن الميداني عن ابن ناصر عن ابي محمد
عن ابي محمد بن السمرقندي عن الحسين عبد الغافر الفارسي عن الخطابي المصنف ومن ذلك جميع مصنفات الشيخ السعيد محمد بن ادريس
العجلي ورواياته بالاسناد المتقدم عن ابي السيد فخار بن معد بن فخار الموسوي عن محمد بن ادريس المصنف رحمه الله ومن ذلك جميع
مصنفات السيد طاهر ابي المكارم حمزة بن علي بن زهرة الحسيني عني عن والدي رحمه الله عن السيد فخار بن معد الموسوي عن شاذان و
محمد بن ادريس جميعا عن السيد المصنف رحمه الله وبهذا الاسناد رواية جميع ما صنفه شاذان بن جبرئيل القمي وما رواه واجيز له رواية عني
عن والدي رحمه الله عن السيد فخار عن الفقيه شاذان المصنف رحمه الله ومن ذلك جميع مصنفات الشيخ ابي زكريا يحيى بن علي بن
التبريزي ورواياته عني عن والدي قدس الله روحه عن السيد فخار عن المصنف رحمه الله وبهذا الاسناد عن السيد فخار عن الشيخ عميد
الرؤساء بن ايوب جميع مصنفاته ورواياته وبهذا الاسناد عن السيد فخار جميع مصنفات الشيخ ابي الفرج بن الجوزي وجميع رواياته

ومن ذلك جميع مصنفات الهروي صاحب كتاب الغريبين ورواياته عني عن والدي رحمه الله عن السيد فخار بن معد الموسوي عن
ابي الفرج بن الجوزي عن ابن الجواليقي عن ابي زكريا الخطيب التبريزي عن الوزير ابي القاسم المغربي عن الهروي المصنف وبهذا الاسناد
جميع مصنفات ابي القاسم الوزير المغربي ورواياته ومن ذلك جميع مصنفات ابي منصور بن الجواليقي عني عن والدي رحمه الله عن
السيد فخار عن ابن الجوزي عنه ومن ذلك جميع مصنفات ابي سعيد عبد الملك بن قريب الاصمعي عني عن والدي رحمه الله عن السيد
فخار عن عميد الرؤساء عن ابي العصار عن ابي منصور محمد بن محمد بن دلال الشيباني عن ابي الحسين المبارك عبد الجبار الصيرفي عن
ابي الحسن احمد بن محمد بن احمد بن احمد بن محمد بن عبدوس عن ابي علي الحسن بن عبد الغفار النحوي عن ابي بكر محمد بن السري عن ابي سعيد الحسن
بن الحسين السكري عن ابي اسحق الزيادي عن المصنف وجميع رواياته من الاشعار واللغة والنحو والفقه وسائر العلوم ومن ذلك جميع مصنفات
الشيخ ابي الحسين الراوندي ورواياته واجازاته عني عن والدي رحمه الله عن الشيخ مهذب الدين الحسين رواه عن القاضي احمد بن علي
بن عبد الجبار الطوسي عن الراوندي المصنف ومن ذلك جميع مصنفات امين الدين ثقة الاسلام ابي علي الطبرسي رحمه الله ورواياته
عني عن والدي رحمه الله عن مهذب الدين بن رده عن الحسن بن ابي علي الفضل بن الحسن الطبرسي عن والده المصنف ومن ذلك كتاب
روضة الواعظين وتبصرة المتعظين للفقيه ابي محمد علي بن احمد الفارسي وكتبه ورواياته عني عن والدي رحمه الله عن مهذب الدين
بن رده عن محمد بن الحسن بن علي بن محمد بن ابي الحسن علي بن عبد الصمد التميمي عن والده عن جده من قبل امه الامام علي عن المصنف
ومن ذلك كتاب الولاية للحافظ ابي سعيد مسعود بن ناصر السجستاني عني عن والدي رحمه الله عن مهذب الدين بن رده عن
محمد بن الحسن ايضا عن والده عن جده عن ابن عم ابيه شيخ الخطباء ابي علي الحسن بن عبد الملك بن عبد المؤمن التميمي عنه ومن ذلك
كتاب مناقب فاطمة الزهراء عليها السلام للحافظ ابي عبد الله بن البيع عني عن والدي رحمه الله عن مهذب الدين الحسن بن رده عن
محمد بن الحسن ايضا عن والده عن احمد بن الحسن الكاتب عن ابي بكر بن خلف الشيرازي عن المصنف ومن ذلك كتاب الامالي
المروي عن النبي صلى الله عليه وآله لابي احمد الحسن بن سعيد العسكري النحوي عني عن والدي رحمه الله عن مهذب الدين بن رده عن
محمد بن الحسن ايضا عن والده عن الشيخ عثمان بن احمد الحاج عن قاضي القضاة ابي نصر احمد بن محمد بن صاعد عن ابي الحسن علي
بن محمد الدينوري الكاتب عن ابي سعيد الحسن بن علي المقري وابي عباد ذي النون بن عامر كلاهما عن المصنف ومن ذلك جميع كتاب
صحاح اللغة لاسمعيل بن حماد الجوهري عني عن والدي رحمه الله عن مهذب الدين الحسن بن رده عن محمد الحسين ايضا عن ابيه عن جده
ابيه عن الاديب ابي منصور بن ابي القاسم الجنكر عن المصنف ومن ذلك جميع مصنفات الشيخ السعيد نصير الدين عبد الله بن حمزة الطوسي
رحمه الله ومسموعاته ورواياته عني عن والدي رحمه الله عن مهذب الدين بن رده عن المصنف وبهذا الاسناد عن مهذب الدين بن رده
جميع رواياته ومصنفاته ومن ذلك جميع مسند احمد بن حنبل عني عن والدي رحمه الله عن الشيخ علي بن محمد بن احمد بن الميداني
الواسطي عن والده عن امير الحضرة ابي القاسم هبة الله بن محمد بن عبد الواحد ابي الحصين الشيباني عن ابي علي بن المذهب عن
ابي بكر احمد بن جعفر بن حمدان بن مالك القطيعي عن ابي عبد الرحمن بن احمد بن حنبل عن ابيه ومن ذلك معرفة اصول الحديث
تاليف الحاكم ابي عبد الله محمد بن عبد الله عني عن والدي رحمه الله عن علي بن محمد بن احمد بن الميداني الواسطي عن والده عن ابي
الحسن مكي بن ابي طالب الهمداني عن البادع ابي بكر احمد بن علي بن خلف الشيرازي عن المصنف ومن ذلك كتاب الصحيح لمحمد بن
اسمعيل البخاري عني عن والدي رحمه الله عن علي بن الميداني الواسطي عن القاضي ابي بكر محمد بن علي بن احمد الكناني الخطيب سبط
عن نور الهدى الزينبي عن ... كريمة بنت احمد بن محمد المروزية عن ابي الهيثم محمد بن المكي عن ابي عبد الله محمد بن يوسف الفربري
عن البخاري وعن والدي رحمه الله عن القاضي هبة الله بن سلمان عن محمد بن احمد بن خلف القطيعي عن عبد الاول بن عيسى السجزي
عن الداودي عن السرخسي عن محمد بن يوسف الفربري عن محمد بن اسمعيل البخاري ومن ذلك كتاب الموطأ تاليف مالك بن
انس رواية محمد بن الحسن فقيه الكوفة عني عن والدي رحمه الله عن علي بن الميداني عن ابي طالب محمد بن علي بن احمد الكناني عن ابي
طاهر احمد بن الحسن الباقلاني وابي الحسن علي بن الحسن بن ايوب البزاز اجازة كلاهما عن ابي طاهر عبد الغفار محمد بن جعفر المؤدب عن
ابي علي محمد بن احمد بن الصواف عن ابي علي بشر بن موسى الاسدي عن ابي جعفر احمد بن محمد بن مهران النسائي عن محمد بن الحسن
الشيباني فقيه الكوفة عن امام دار الهجرة مالك بن انس الاصبحي ومن ذلك كتاب النكت في اعجاز القرآن لابي الحسن علي بن عيسى
الرماني النحوي عني عن والدي رحمه الله عن علي بن محمد بن الميداني عن ابي منصور الجواليقي عن ابي الحسن المبارك بن عبد الجبار الصيرفي
عن ابي المرودي عن المصنف ومن ذلك كتاب السنن لابي داود بن الاشعث عني عن والدي رحمه الله عن علي بن الميداني عن القاضي

ابي علي ابن الحسن بن ابرهيم الفارقي عن ابي بكر احمد بن ثابت الخطيب عن ابي عثمان القاسم بن جعفر الهاشمي عن ابي علي اللؤلؤي عن
ابي داود المؤلف ومن ذلك خطب ابن نباتة وخطب ولده عني عن والدي رحمه الله عن علي بن الميداني عن ابي الفرج محمد بن علي بن
حمزة القبيطي عن ابي اسحق ابرهيم بن محمد بن نبهان الرقي عن ابي القاسم يحيى بن طاهر بن محمد بن نباتة عن ابيه ابي الفرج طاهر بن محمد
عن ابيه ابي طاهر محمد بن عبد الرحيم المص ومن ذلك شعر ابن المعلم عني عن والدي رحمه الله عن علي بن الميداني عن الرئيس ابي
القاسم محمد بن علي بن المعلم ومن ذلك كتاب النجاشي في اسماء الرجال عني عن والدي قدس الله روحه عن السيد احمد بن العريضي
الحسيني عن برهان الدين محمد بن محمد بن علي الهمداني القزويني نزيل الري عن السيد فضل الله بن علي الحسني الراوندي عن عماد الدين
ابي الصمصام ذي الفقار بن معبد الحسني عن النجاشي وبهذا الاسناد عن برهان الدين محمد بن محمد بن علي الحمداني القزويني
عن سديد الحمصي جميع كتبه ومن ذلك جميع ما رواه السيد احمد بن العريضي عن ابن شهراشوب عن عبد الله الدوريستي وعن
الحسن بن رطبة السوراوي عن مشايخهم ومن ذلك جميع الطبقات لمحمد بن سعد والجامع لمحمد بن عيسى بن سورة الترمذي
وكتاب السنن للبيهقي ومسند ابن عدي ومسند الشافعي ومسند ابي يعلى الموصلي عني عن والدي رحمه الله عن القاضي هبة الله
بن سليمان عن محمد بن احمد بن خلف القطيعي عن مشايخه عنهم ومن ذلك جميع ما رواه الشيخ علي بن ثابت بن عصيدة عن مشايخه
رحمهم الله نجيب الدين بن ملكي الاسترابادي والفقيه الياس بن هشام الحائري والعماد الطبري ومحمد بن محمد البغدادي الحائري
عني عن والدي رحمه الله عن علي بن ثابت بن عصيدة عنهم ومن ذلك جميع ما صنفه مهذب الدين محمد بن يحيى بن كرم ورواه
واجازه عني عن والدي رحمه الله تعالى عنه ومن روايات مهذب الدين بن كرم جميع تصانيف ابي الفرج بن الجوزي عنه وكتب ابن عبد
السميع الخازن الواسطي عنه وكتب ابي زكريا يحيى بن علي الخطيب التبريزي علي بن الخيري عن ابن الجواليقي عنه وبهذا الاسناد
عن التبريزي عن ابي العلاء المعري والثمانيني وابي الحسن بن عبد الوارث جميع كتبهم وبالاسناد عن الثمانيني عن ابن جني جميع مصنفاته
وعن ابن جني بهذا الاسناد عن ابي علي الفارسي جميع كتبه وعن الربعي جميع كتبه وبالاسناد عن ابي علي الفارسي عن ابي بكر بن
السراج جميع كتبه وبالاسناد عن ابي بكر بن السراج عن الزجاج والزجاج جميع كتبه وعن ابي بكر بن السراج عن الزجاج عن ابي العباس
المبرد جميع كتبه وبالاسناد عن المبرد عن ابي عثمان المازني جميع كتبه وبالاسناد عن ابي عثمان المازني جميع كتب الجرمي وبهذا
الاسناد يروي كتب ابي الحسن الاخفش عنه وعن الاخفش جميع كتب سيبويه عنه وعن سيبويه جميع كتب الخليل بن احمد
جميع مصنفات ابي الحسين احمد بن فارس صاحب مجمل اللغة عني عن والدي رحمه الله عن مهذب الدين بن كرم المذكور عن ابن
الجوزي عن ابن الجواليقي عن الخطيب التبريزي عن الفقيه ابي الفتح سليمان بن ايوب الرازي الشافعي عن احمد بن فارس المص ومن ذلك
جميع الكشاف للزمخشري عني عن الشيخ عبد الله جعفر بن الصباغ الكوفي عن نور الدين محمد بن محمود بن محمد بن علاء الدين ابي الفضائل
محمد بن محمود الترجماني وابي محمد حسين بن سعد بن حسين البارع عن برهان الدين ابي المكارم ناصر بن ابي المكارم المطرزي عن ابي المؤيد
موفق بن احمد المكي عن ابي القاسم محمود بن عمر الزمخشري ومن ذلك مصنفات ابن الحاجب عن الشيخ جمال الدين حسين بن اياز النحوي
عن شيخه سعد الدين احمد بن احمد المغربي البناني عن المص ومن ذلك جميع كتب ابي الحسن بن باشاذ النحوي عني عن والدي رحمه الله
عن محمد بن يحيى بن كرم عن ابي الفرج بن الجوزي عن العلاء بن الخشاب عن ابي الحسن بن باشاذ المص ومن ذلك جميع كتاب عجائب المخلوقات
للقاضي عماد الدين زكريا بن محمود القزويني عني عن السيد غياث الدين عبد الكريم بن طاوس رحمه الله عن المص ومن ذلك جميع
كتب اصحابنا السابقين رضوان الله عليهم اجمعين الذين تقدموا على الشيخ ابي جعفر الطوسي رحمه الله تعالى زمانا مثل الشيخ محمد
بن يعقوب الكليني والحسين بن سعيد واخيه الحسن وطريف بن ناصح وغيرهم مما هو مذكور في كتاب فهرست المص للشيخ ابي جعفر الطوسي
رحمه الله ورجاله المعتبرة في الكتاب ومن ذلك جميع ما رواه الشيخ السعيد تاج الدين الحسن بن الدربي عني عن السيد رضي الدين علي
بن طاوس الحسني قدس الله روحه عنه ومن الذي رواه تاج الدين المذكور كتاب صحيح مسلم عن الشيخ ابي جعفر محمد بن شهراشوب عن
ابي عبد الله محمد الفراوي وعن ابي الحسين عبد الغفار الفارسي النيسابوري عن ابي عمرو الجلودي عن ابي اسحق بن محمد الفقيه عن الحسين
مسلم ومن ذلك كتاب تاريخ الخطيب عن ابي جعفر محمد بن شهراشوب عن عبد الرحمن بن رزيق القزاز عن ابي بكر بن ثابت الخطيب
ومن ذلك مسند ابي يعلى الموصلي عن ابي جعفر محمد بن شهراشوب عن ابي القاسم الشحامي عن ابي سعد الكنجرودي عن ابي يعلى احمد
بن مثنى الموصلي ومن ذلك سنن ابي داود محمد بن سليمان الاشعث السجستاني عن ابي جعفر محمد بن شهراشوب عن ابي الحسن الاشوي
عن ابي العباس التستري عن الهاشمي عن اللؤلؤي عن ابي داود ومن ذلك كتاب حلية الاولياء عن ابي جعفر محمد بن شهراشوب عن ابي

سعيد عبد اللطيف الاصفهاني عن ابي علي الحداد عن ابي نعيم احمد بن عبد الله الاصفهاني المص ومن ذلك كتاب اخبار السيد
ابي هاشم داود بن القسم بن اسحق بن عبد الله بن جعفر بن ابي طالب وما شاهد من دلائل الائمة عليهم السلام مما عني بجمعه ابو عبد
الله محمد بن عبيد الله بن الحسين بن عياش رحمه الله ورواه تاج الدين الدربي المذكور عن الفقيه الزوج ابي الفضل شاذان بن جبرئيل بن
اسمعيل القمي نزيل مهبط وحي الله ودار هجرة رسول الله صلى الله عليه وآله عن الفقيه عماد الدين محمد بن ابي القاسم الطبري عن ابي
عبد الله محمد بن [illegible] بن شهراشوب عن ابي حرب محمد بن الحسن الحسيني النسابة عن والده ابي محمد المهدي والشريف ابي الحسن بن ابي
جعفر النسابة وابي عبد الله الحسين بن محمد القاسم بن القمي الكاتب جميعا عن ابي عبد الله بن الحسن بن عياش رحمه الله ومن ذلك
كتاب [illegible] تصنيف الفقيه ابي عبد الله محمد بن عبيد الله بن جعفر [illegible] ورواه تاج الدين الحسن بن الدربي عن
الشريف ايضا ابي الفتح محمد بن محمد الجعفري الحسيني الحائري عن الشيخ ابي الحسن المقري الحائري عن الفقيه ابي عبد الله الحسين بن اخت
هارون عن المص ومن ذلك كتاب النكت في اعجاز القرآن تاليف ابي الحسن علي بن عيسى الرماني رواه تاج الدين الحسن بن الدربي
المذكور عن الشريف المص عن احمد بن يحيى بن زيد بن ناقة الكوفي عن ابي الغنائم الحافظ محمد بن علي النرسي عن ابي القاسم علي بن
المحسن التنوخي عن ابي الحسن الرماني المص ومن ذلك كتاب [illegible] في علم مواقيت الصلوة تاليف ابي جعفر محمد بن علي الراستي
رواه تاج الدين الحسن بن الدربي عن احمد بن يحيى بن ناقة الكوفي ورواه عن ابي الغنائم محمد بن علي بن ميمون النرسي عن ابي الحسين
محمد بن احمد بن علي الابنوسي عن ابي الحسن بن علي بن ابرهيم البيضاوي عن ابي عبيد محمد بن علي جده امام جامع البصرة
عن ابي جعفر محمد بن علي الحسن الراستي المص ومن ذلك كتاب [illegible] تصنيف ابي العباس احمد بن يحيى بن ناقة الكوفي
رواه تاج الدين الحسن بن الدربي عن السيد ايضا عن المص ومن ذلك جميع ما رواه الشيخ ابو محمد عبد الله بن احمد بن الخشاب
النحوي اللغوي العروضي المقري وجميع تصانيفه ومقروآته من كتب الادب والقراءات والاحاديث والاخبار والاشعار والرسالات
رواه تاج الدين الحسن بن الدربي عن احمد بن شهريار عن ابن الخشاب ومن ذلك كتاب الحماسة لابي تمام حبيب بن اوس
الطائي عن ابي منصور موهوب بن احمد بن الخضر الجواليقي اللغوي عن ابي الصقر الواسطي عن التنوخي عن [illegible]
عن ابي تمام رحمه الله ومن ذلك شعر المتنبي عن ابن الجواليقي عن ابي البركات بن الوكيل عن ابن [illegible] القمي عن المص
ومن ذلك شعر المتنبي عن ابن الجواليقي عن ابي الفضل بن ابي منصور الحافظ عن ابي زكريا الخطيب التبريزي المص ومن ذلك
كتاب مقاتل آل ابي طالب رواه الدربي عن ابن شهريار عن عمه [illegible] بن شهريار عن الشيخ شرف الدين محمد بن محمد [illegible] العلوي
عن ابي الفرج الاصفهاني المص ومن ذلك كتاب الكفاية في النصوص على عدد الائمة الاثني عشر صلوات الله عليهم تاليف
السعيد علي بن محمد بن علي القمي الخزاز رواه الحسن بن الدربي عن ابن شهريار عن عم المؤلف الخازن بن شهريار عن ابي الطيب طاهر
بن محمد بن علي الحواري عن الركن علي بن محمد الموفق النيسابوري عن الشيخ الزاهد علي بن محمد بن ابي الحسن بن عبد الصمد
القمي عن والده عن المص ومن ذلك كتاب الولاية تاليف ابي العباس احمد بن سعيد المعروف بابن عقدة الكوفي
رواه الحسن بن الدربي عن الموفق ابي عبد الله احمد بن شهريار الخازن عن عمه [illegible] بن محمد عن خاله ابي علي بن محمد بن الحسن
عن ابيه محمد بن الحسن عن ابي الحسن احمد بن محمد بن موسى بن الصلت الاهوازي عن ابي العباس احمد بن سعيد بن عقدة المص
واول الكتاب حديث ابي بكر بن ابي قحافة قال قال ابو العباس احمد بن سعيد بن عقدة حدثنا ابرهيم بن الوليد بن حماد قال اخبرنا
ابي قال اخبرنا يحيى بن يعلى عن حرب بن صبيح عن ابن اخت حميد الطويل عن ابن جدعان عن سعيد بن المسيب قال قلت لسعد
بن ابي وقاص اني اريد ان اسالك عن شيء واني اتقيك قال سل عما بدا لك فانما انا عمك قال قلت قيام رسول الله صلى الله عليه وآله
فيكم يوم غدير خم قال نعم قال قام فينا بالظهيرة فاخذ بيد علي بن ابي طالب عليه السلام فقال من كنت مولاه فعلي مولاه اللهم
وال من والاه وعاد من عاداه قال فقال ابو بكر وعمر امسيت يا ابن ابي طالب مولى كل مؤمن ومؤمنة ومن ذلك كتاب
الاغاني تاليف ابي الفرج الاصفهاني رواه الحسن بن الدربي عن ناصر الدين راشد بن ابرهيم بن اسحق بن محمد البحراني عن السيد [illegible]
الله بن علي بن عبيد الله الحسني عن ابي الحسين علي بن محمد بن عبد الرحيم بن دينار عن المص ومن ذلك كتاب [illegible] لابي
عمر الزاهد رواه الحسن الدربي عن راشد بن ابرهيم عن السيد ضياء الدين ابي الرضا فضل الله بن علي بن عبيد الله الحسني عن ابي الفتح
محمد بن الحسن الكاتب عن ابي عمر ومن ذلك روايات [illegible] حسام الدولة المقلد بن رافع عن الحسن بن الدربي عن ابي القاسم سالم
بن [illegible] عن ابي [illegible] ناصر بن نصر عن ابيه عن الاسعد عن

الرئيس ابي القاسم احمد بن علي بن المزرع عمن حدثه عن بعض اهل الموصل قال عزمت على الحج فاتيت الامير حسام الدولة المقلد بن رافع وهو بمر نابو سيف نودعه وعرضت الحاجة عليه فاستقل بي واحضر لي مصحفا فحلفني به لا ابلغن رسالته وحلف به لا انحى هذا الخبر لاثالث فلما فرغ قال اذا اتيت المدينة فقف عند قبر محمد وقل يا محمد فعلت وصنعت وصرحت على الناس في حياتك ثم امر نهم بزمان بك بعد مماتك وكلام نحو هذا فسقط في يدي لما انتهيت ولو اعلم انه يرى راي الكفار ثم سرت فحججت وعدت حتى اتيت المدينة وزرت رسول الله صلى الله عليه وآله وهبت ان اقول ما قال لي وبقيت ايامنا حتى اذا كان ليلة مسيرنا فذكرت يميني بالمصحف فوقفت امام القبر وقلت يا رسول الله حاكي الكفر ليس بكافر قال لي المقلد بن المسيب كذا وكذا ثم استغفرت ذلك وسمعت منه ما بيت ليلي وسعاني وجبت نفسي ونمت وصرت كالمجهود فلما انتهر الليل رايت في منامي رسول الله صلى الله عليه وآله وعليا عليهما السلام وبيد علي عليه السلم سيف وبينهما رجل نايم عليه ازار دبيقي ابيض بطراز احمر فقال لي رسول الله صلى الله عليه وآله اكشف وجهه فكشفته فقال تعرفه قلت نعم قال من هو قلت المقلد بن المسيب قال يا علي اذبحه فامر السيف على حنجرته فذبحه ورفع شيئا من الازار على صدره مسحه من اثر الدم ثم حطني ثم انتبهت مرعوبا ولم اكن احدثت احدا وقد اخذني امر عظيم حتى اخبرت صاحبي وكتب شرح المنام وتاريخ الليلة ولم نعلم به ناسا حتى اتينا الكوفة وتممنا الى شغافنا وجينا الانبار فوجدنا الامير قد قتل واصبح مذبوحا في فراشه فسالنا لما وصلنا الموصل عن خبره فلم يرد احد علي انه اصبح مذبوحا فسالنا عن الليلة فوجدناها الليلة التي ادخنا هاها المدينة فطلب صاحبي وغيره ثم قلنا قد بقي شي واحد الازار والدم عليه فسالنا عنه فارشدنا اليه فاستاذناه فاخرجه لنا ما لخرقه من ثيابه حين غسله والازار الابيض المطرز بالحمر وفيه الخطاط والدم قال ابو المعالي بن ناصر ورايت انا بعد بنيخ هذا الحديث كان ذلك في سنة تسعين وثمانين ومن ذلك كتاب الناسخ والمنسوخ رواه الحسن الكرخي بن الزولي عن الحسن بن علي بن عبيد عن ابي محمد رزق الله بن عبد الوهاب التميمي عن ابي القاسم هبة الله بن سلامة المفسر ومن ذلك الدعاء لمولانا زين العابدين علي بن الحسين صلوات الله عليهما رواه الحسن بن الزولي عن نجم الدين عبد الله بن جعفر الدوريستي عن ضياء الدين ابي الرضا فضل الله بن علي الحسني بقاشان عن ابي جعفر محمد بن علي بن الحسن المقرئ النيسابوري عن الحاكم ابي القاسم عبيد الله بن عبد الله الحسكاني عن ابي القاسم علي بن محمد العمري عن ابي جعفر محمد بن بابويه عن ابي محمد القاسم بن محمد الاسترابادي عن عبد الملك بن ابرهيم وعلي بن محمد بن سنان عن ابي يحيى بن عبد الله بن يزيد المقرئ عن سفيان بن عيينة عن الزهري قال سمعت مولانا زين العابدين علي بن الحسين عليه السلم يحاسب نفسه ويناجي ربه وهو يقول يا نفس حتام الى الدنيا ركونك ومن ذلك ذكر صلوة الرغائب روى صفتها الحسن بن الدربي رحمه الله عن الحاج الصالح مسعود بن محمد بن ابي الفضل الرازي المجاور بمشهد مولانا امير المومنين عليه السلم كان قراها عليه في محرم سنة ثلث وسبعين وخمسماية قال اخبرنا الشيخ زين الدين ضياء الاسلام ابو الحسن علي بن عبد الجليل القاضي الرازي ببلدة الري في اول شهر رجب من سنة اربع واربعين وخمسماية قال اخبرني شرف الدين المنتجب بن الحسن بن علي بن الحسين قال اخبرني سديد الدين ابو الحسن علي بن الحسين الجاستي قال اخبرنا المفيد عبد الرحمن بن احمد النيسابوري الخزاعي الرازي قال حدثنا ابو عبد الله الحسين بن علي عن الحاج ... قال حدثنا ابو الفتح رجا بن عبد الواحد الاصفهاني قال حدثنا ابو القاسم عبد العزيز بن راشد بن ... الشيرازي قال حدثنا ابو الحسن الهمداني قال حدثنا ابو الحسن علي بن محمد بن سعيد البصري قال حدثني ابي قال حدثني خلف بن عبد الله الصنعاني قال حدثني حميد الطويل عن انس بن مالك قال قال رسول الله صلى الله عليه وآله رجب شهر الله وشعبان شهري ورمضان شهر امتي قيل يا رسول الله ما معنى قولك رجب شهر الله قال لانه مخصوص بالمغفرة فيه تحقن الدماء وفيه تاب الله على اوليائه وفيه انقذهم من يد اعدائه ثم قال رسول الله صلى الله عليه وآله من صامه كله استوجب على الله ثلاثة اشياء مغفرة لجميع ما سلف من ذنوبه وعصمة فيما بقي من عمره وامانا من العطش يوم الفزع الاكبر فقام شيخ كبير فقال يا رسول الله اني عاجز عن صيامه كله فقال رسول الله صلى الله عليه وآله صم اول يوم منه فان الحسنة بعشر امثالها واوسط يوم منه وآخر يوم منه فانك تعطى ثواب من صامه كله ولكن لا تغفلوا عن ليلة اول جمعة منه فانها ليلة تسميها الملائكة ليلة الرغائب وذلك انه اذا مضى ثلث الليل لا يبقى ملك في السموات والارض الا ويجتمعون في الكعبة وحواليها ويطلع الله عليهم اطلاعة فيقول لهم يا ملائكتي سلوني ما شئتم فيقولون ربنا حاجتنا اليك ان تغفر لصوام رجب فيقول الله عز وجل قد فعلت ذلك ثم قال رسول الله صلى الله عليه وآله ما من احد يصوم يوم الخميس اول خميس في رجب ثم يصلي ما بين العشاء والعتمة اثنتي عشرة ركعة يفصل بين كل ركعتين بتسليمة يقرا في كل ركعة فاتحة الكتاب مرة واحدة وانا انزلناه في ليلة القدر ثلث مرات وقل هو الله احد اثنتي عشرة مرة فاذا فرغ من صلوته صلى علي سبعين مرة يقول

اللهم صل على محمد وآله ثم يسجد ويقول في سجوده سبعين مرة سبوح قدوس رب الملائكة والروح ثم يرفع راسه ويقول سبعين مرة رب اغفر وارحم وتجاوز عما تعلم انك انت العلي الاعظم ثم يسجد سجدة اخرى فيقول فيها ما قال في الاولى ثم يسال الله تعالى حاجته في سجوده فانها تقضى قال رسول الله صلى الله عليه وآله والذي نفسي بيده لا يصلي عبد او امة هذه الصلوة الا غفر الله له جميع ذنوبه ولو كانت ذنوبه مثل زبد البحر وعدد الرمل ووزن الجبال وعدد ورق الاشجار ويشفع يوم القيمة في سبعماية من اهل بيته ممن قد استوجب النار فاذا كان اول ليلة في قبره بعث الله تعالى اليه ثواب هذه الصلوة في احسن صورة فيجيه بوجه طلق ولسان ذلق فيقول يا حبيبي ابشر فقد نجوت من كل شدة فيقول من انت فوالله ما رايت وجها احسن من وجهك ولا سمعت كلاما احلى من كلامك ولا شممت رايحة اطيب من رايحتك فيقول يا حبيبي انا ثواب تلك الصلوة التي صليتها في ليلة كذا في شهر كذا من سنة كذا جئتك هذه الليلة لاقضي حقك وآنس وحدتك وارفع عنك وحشتك فاذا نفخ في الصور ظللت في عرصة القيمة على راسك فابشر فلن تعدم الخير ابدا ومن ذلك جميع ديوان ابن حيوس عني عن السيد جلال الدين عبد الحميد بن فخار عن علي بن علي بن منصور بن الخازن الحايري عن ابي غالب محمد بن ميمون عن الفضل بن سهل الاسفرايني عن ابن حيوس رحمه الله تعالى ومن ذلك جميع ما رواه الشيخ السعيد سديد الدين ابو علي الحسين بن خشرم رحمه الله عن السعيد السيد جمال الدين احمد بن طاوس عنه وهو جميع كتب اصحابنا السالفين ورواياتهم ومصنفاتهم ومن ذلك جميع ما صنفه ورواه وسمعه الفقيه السعيد برهان الدين محمد بن محمد بن علي الحمداني القزويني نزيل الري وهو كتابه المسمى بخصيص البراهين نقض المسالة في الامامة وكتاب الاربعين تصنيف فخر الدين الرازي وجميع ما صح من مسموعات برهان الدين ورواياته وتصنيفه وبهذا الطريق عن برهان الدين جميع كتب اصحابنا الماضين وجميع كتب الطبرسي ورواياته وتفسيره عن برهان الدين عنه وكتب فضل الله الحسني وكتب الكراجكي والصهرشتي ومن ذلك جميع ما رواه ابو علي الحسين بن خشرم عن ابي الحسين مسعود بن علي بن يحيى البغدادي المعروف بالشلي كتاب عيون الادلة الى معرفة الله تعالى عن الشيخ ابي الفضل سعيد بن احمد البصير ... ومن الشيخ مسعود عن ابي الغنايم عن ابن فارويه عن هبة الله بن نافع الشلي كتاب التبصر في احكام النية وكتابه في الكلام على مسايل الصاد وجميع كتبه وتصانيفه ومن ذلك جميع ما جمعه السيد السعيد صفي الدين محمد بن معد الموسوي قدس الله سره وما صنفه وانشاه واملاه ورواه عن مشايخه عني عن والدي رحمه الله عن صفي الدين المذكور ومن ذلك القراات السبع لابن مجاهد عن السيد صفي الدين محمد بن معد عن الشيخ نصير الدين راشد بن ابرهيم بن اسحق بن محمد الصوالي عن السيد فضل الله بن علي بن عبيد الله الحسني عن ابي الفتح بن ابي الفضل الاخشيدي عن ابي الحسن علي بن القاسم بن ابرهيم بن سنبويه الخياط عن ابي حفص عمر بن ابرهيم الكناني عن مصنفها ابي بكر احمد بن موسى بن العباس بن مجاهد وبهذا الاسناد عن السيد فضل الله عن الشيخ ابي جعفر النيسابوري كتاب الارشاد في القراات تصنيف الغزالي ابي الحسن عنه وبهذا الاسناد عن السيد فضل الله عن السيد ابي تراب عن القاضي الاعز اسمعيل بن نصر بن القاسم صاحب كتاب تفسير السماني قال سمعت من جدي القاضي الاجل ابي نصر عبد القادر بن قاضي القضاة ابي العباس احمد بن محمد قال سمعته من ابي ومن ذلك كتاب تفسير ابي مسلم محمد بن علي بن مهرير الاصفهاني المترجم بالحاوي لحاصة التفاسير بهذا الاسناد عن السيد فضل الله عن ابي عبد الله بن الحسين بن عبد الملك الخلال عن المصنف ابي مسلم ومن ذلك الجمع بين الصحيحين للشيخ ابي عبد الحميد الاندلسي بهذا الاسناد عن ابي زكريا المصنف ومن ذلك كتاب خصايص امير المومنين عليه السلم لابي عبد الرحمن النسائي مصنفها بهذا الاسناد عن السيد فضل الله قال قراتها على شيخي عبد الرحيم عن البحري عن ابي الحراني عن الحسن بن رشيق عن جامعها ومن ذلك كتاب خصايص امير المومنين عليه السلم للحافظ ابي نعيم بهذا الاسناد عن السيد فضل الله الحسني عن ابي على الحداد سماعا واجازة وكذلك ما نزل من القران في امير المومنين عليه السلم للنطنزي بهذا الاسناد عن السيد فضل الله عن مصنفها ابي عبد الله محمد بن احمد الحافظ النطنزي ومن ذلك كتاب الجعفريات وهي الف حديث بهذا الاسناد عن السيد ضياء الدين فضل الله باسناد واحد رواها عن شيخه عبد الرحيم عن ابي شجاع صابر بن الحسين بن الفضل بن مالك قال حدثنا ابو الحسن علي بن جعفر بن حماد بن دزين الصياد بالبحرين قال اخبرنا بها ابو علي محمد بن محمد بن الاشعث الكوفي عن ابي الحسن موسى بن اسمعيل بن موسى بن جعفر بن محمد عن ابيه اسمعيل عن ابيه موسى عن ابيه جعفر عليهما السلم ومن ذلك كتاب مجمع البيان لعلوم القران للشيخ ابي علي الفضل بن الحسن بن الفضل الطبرسي رحمه الله بهذا الاسناد عن السيد فضل الله عن المصنف ومن ذلك كتاب تفسير ابن عباس بهذا الاسناد عن السيد فضل الله عن الشيخ ابي علي الحسن بن احمد بن الحسن الحداد

عن ابي الحسين [illegible] بن محمد بن الحسين بن فاذشاه الوزير عن الطبراني قال اخبرنا عبد الغني بن سعيد المصري قال حدثنا علي بن ابي
طلحة عن ابن جريج عن عبد الله بن نافع المدني عن سعيد بن جبير عن ابن عباس رضي الله عنه ومن ذلك كتاب الجامع في
تفسير القرآن للرماني بهذا الاسناد عن السيد فضل الله عن ابي الرابع ابي عبد الله عن ابي غالب محمد بن احمد بن سهل الواسطي بن
شراف عن ابي الحسن كردان وعن ابي اسحق ابرهيم بن سعيد الرضائي عن علي بن عيسى الرماني المصنف ومن ذلك كتاب صحيح البخاري
بهذا الاسناد عن السيد فضل الله قال اخبرني بقراءتي عليه الشيخ ابو المظفر عبد الواحد بن احمد بن محمد بن شنده المكري باصبهان
في داره بمحلة سنبكان قال حدثنا سعيد بن ابي سعيد العيار الاشكابي قال حدثنا محمد بن عمر بن شبويه قال حدثنا ابو عبد الله
محمد بن يوسف بن مطر بن صالح الفربري قال اخبرنا الشيخ ابو عبد الله محمد بن اسمعيل بن ابرهيم الجعفي البخاري سنة ثلث و
خمسين ومائتين ومن ذلك كتاب الصحيح لمسلم بن الحجاج بهذا الاسناد عن السيد فضل الله عن ابي عبد الله محمد بن الفضل
الفراوي الصاعدي عن عبد الغفار بن محمد الفارسي عن ابي احمد الجلودي عن ابرهيم بن سفيان عنه ومن ذلك كتاب
الكافي في التفسير املاء السيد الامام ضياء الدين ابي الرضا فضل الله الحسني عن والدي رحمه الله عن السيد صفي الدين محمد بن
معد الموسوي عنه رحمه الله ومن ذلك جميع ما يرويه السيد صفي الدين محمد بن معد الموسوي عن الشيخ ابي الحسن علي
بن يحيى الخياط جميع مصنفات الشيخ ابي عبد الله محمد بن ادريس الحلي عنه وجميع ما يرويه المقري محمد بن هرون بن الكمال عنه وكان
ذا المقري واسع الرواية عن العامة والخاصة وجميع مصنفات الشيخ سعيد العلامة نصير الدين [illegible] بن محمد بن الحسن
الطوسي رحمه الله عنه وجميع مصنفات الفقيه شمس الدين يحيى بن الحسن بن علي بن محمد البطريق الاسدي الحلي صاحب كتاب
العمدة وجميع رواياته عن السيد صفي الدين بن معد عن الشيخ ابي الحسن علي بن يحيى الخياط عنه واجزت لهم ادام الله
ايامهم ان يرووا عني عن والدي رحمه الله عن مشايخه المتصلة منه الى الشيخ ابي جعفر الطوسي رحمه الله جميع ما اشتمل عليه كتاب فهرست
اسماء المصنفين واسماء الرجال من الكتب والمشايخ بطرق الشيخ ابي جعفر رحمه الله عليهم وكذا ما اشتمل عليه كتاب النجاشي والكشي
واجزت لهم ادام الله ايامهم ان يرووا عني عن والدي عن السيد السعيد الزاهد رضي الدين علي بن موسى بن
طاوس الحسني رحمه الله عن السيد السعيد نجم الدين الاسلام حامد محمد بن عبد الله بن زهرة الحسيني عن الشيخ ابي الحسن يحيى بن
الحسن بن الحسين بن علي بن البطريق الاسدي جميع مصنفات الشيخ ابي جعفر الطوسي وما اشتمل عليه كتاب الفهرست عن الفقيه
عماد الدين ابي جعفر محمد بن ابي القاسم الطبري عن الشيخ ابي علي الحسن عن والده ابي جعفر الطوسي رحمه الله وجميع كتب السيد الشريف
علم الهدى المرتضى ابي القاسم علي بن الحسين الموسوي بهذا الطريق المذكور عن الشيخ ابي جعفر الطوسي رحمه الله عن السيد المرتضى
وجميع كتب الشيخ المفيد ابي عبد الله محمد بن محمد بن النعمان الحارثي بالطريق المذكور عن الشيخ ابي جعفر الطوسي رحمه الله عن المفيد رضي الله
عنه واجزت لهم ادام الله ايامهم ان يرووا عني عن والدي رحمه الله والسيد رضي الدين وجمال الدين ابني طاوس الحسني
عن السيد صفي الدين محمد بن معد الموسوي عن مشايخه المذكورين في هذه الاجازة متصلة الى الشيخ ابي جعفر الطوسي رحمه الله
جميع ما يرويه عن رجال العامة منهم ابو الحسين بن بشران المعدل وابو الفتح بن ابي الفوارس الحافظ ومحمد بن محمد بن سنان وهلال
بن محمد الحفار وابو علي بن شاذان المتكلم وابو محمد بن الفحام المرزباني ومن رجال الكوفة ابو الطيب حسين المقري والقاضي
ابو القاسم التنوخي والقاضي ابو الطيب الطبري الحويزي وابو عمر بن المهدي وروى عن ابن عقدة واحمد بن محمد بن الصلت
الاهوازي روى ايضا عن ابن عقدة ومن رجال الخاصة الشيخ ابو عبد الله محمد بن محمد بن النعمان المفيد رحمه الله ابو عبد الله الحسين
بن عبيد الله الغضائري ابو عبد الله احمد بن محمد بن عبدون المعروف بابن الحاشر ابو علي الحسن بن اسمعيل المعروف بابن الحمامي ابو عبد
الله الحسين بن ابرهيم القمي المعروف بابن الخياط ابو عبد الله بن الفارسي ابو طالب بن غرور ابو الحسين بن جعفر بن الحسين بن حسكة
القمي ابو الحسن بن الصفار ابو الحسن بن احمد بن علي النجاشي ابو بكر محمد بن سليمان الحمداني من اهل طوس روى عن ابي جعفر بن
بابويه ابو محمد عبد الحميد بن محمد المقري النيشابوري ابو زكي بن حنبل الوكيل ابو عبد الله اخو سروه وكان يروي عن ابن قولويه وكثير من كتب
الشيعة المصنفة فليرووا ادام الله ايامهم ذلك عني محتاطين في الرواية عظم الله اجرهم وكتب العبد الفقير الى الله تعالى حسن بن يوسف
بن علي بن المطهر الحلي في خامس عشر شعبان سنة ثلث وعشرين وسبعمائة حامدا مصليا مستغفرا والحمد لله رب العالمين والصلوة على
سيد المرسلين محمد وآله اجمعين تم تم وقد وفق العبد الذليل الجاني ابن محمد شريف [illegible] حسين [illegible] بامتثال امر الصاحب
الاكرم شرف آل خاتون شمس الملة والحق والدين متعنا الله وجميع المسلمين بطول بقائه بمحمد سيد المرسلين محمد وآله

الصمصام

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله على ما اسبغ من العطاء ولسبل من الغطاء
وكفى من الاسواء واشفى من الادواء واعطى الانسان بفضله النطق آية الشرف وحصله من العقل
الصحيح والنطق الفصيح منشأ عن نقصه ومخبر في حدسه احمده على حوالي نعم خولها وتوالي قسم كفلها
وملابس آلاء خلعها ومعاطس اعداء جدعها حمدا ينطق منشور هباته ويبرم منشور عداته ويحوط مد
صلاته ويحيط بحذوقه متانته واشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريك له شهادة من صدع بالحق لسانه
ونزع عن التقليد جنانه واصلي على سيدنا محمد الذي هاجر من اشرف المواطن لما اخرج من اعد له بالعنا الباطن
بعد ان ارسل بسوابغ الحلم مجللا بسوابغ النعم والفسوق حتف زاخر لسانه ظاهرا مناره طائر الشراره (؟)
عامرة دياره فافصح المقالة واوضح الدلالة واعلى النذالة (؟) واحسن العبارة ثم لم يزل يزداد العلم فادحا (؟)
ولذوق النور للجهل يجتاب الانوار متكافحا والقواعد التي شيد ولسواعد اليقين مؤيدا حتى ظهرت من الذين

[illegible]

وصل بابي الكذ ... الم يهلنا فرع الذوبان المعالي الا اولوا الابصار شعر ولا تقدم على صنيع يرتد به الا الاذلال عن الحي والولد

هذا على الخسف [illegible] وذا [illegible] وبعد على مثل بعدان [illegible]

كثر [illegible] عن الليام [illegible]

[illegible]

وتهب و... لسان يعده ناطق وقلب بفرحه خافق يتطوعوده بالسنة الطلاب ويخفق بوفد بذوائب الذهب
وذوائب الذهب قد عطلت سماوه كانوار القرب ويقترب الى الارض بانواع القرب يوم قد ختم عنه وطنب والهب
تلهبه وتطنب وعاد الجوشب واد مع الحباب النهب يوم فض الجلباب مسكي النقاب معقود السحاب محلول الحواشي
لسيلة قد حالك ظلامها كان الصبح يحاطها فصل ادخر في يوم جلت عنه ايدي الانواء اثار النوار واذاع لسان النسيم
اسرار الازهار واذاع للطيور اسرارها وقضض ذوب النيل العارع وعطر القطر ... وجعلت بالربيع ...
وطرح في ... يوم قد دلف شبابه ورق شرابه قد ذهبت فيه ارواح الربع على ارواح الجميع يوم ساكن الريح
خفيف المروح يقوى الراح كثير الروح قد ... ونقضنا الراح ... يوم علا فيه عصاب الاعلا
مساو فيه نواصب الاعلاء ما ... فيه طرف ... يوم ... متارخ ... الفتة
انجاح ... معنى الطيبات متغاير الطوالع ... الشباب ... كواكب الطيب ...
الوصلة معقود فصل وانا رضانا ... الايام فلقد كانوا شفيقين ... اللباب ...
اسداد ... واسعاهم ... وجه ... السماك لاعزل ... على الجو وقيل
علوتها ولقد كان ... ولقد كانت تطلع شمسا ... مرقا ...
فار ولقد كان ... فصل ولقد نسينا ...
ناحلنا باصبهان ... الظرف ... فيها ... وقطعنا ...
ولدى ابو طالب ... الغالب خلاصة
العارضين ... سبيل ... وطود ... فلقد تلقانا بالترحيب والترحيب ... ونقضي معها
للحبيب ولقد وطئنا ... سهلا ... العلم والتفكر ... والتذكر ...
موضع ... يوفون ... يلوون المغانم ... المكارم ... المعتز ...
المعتز ... يوصونه ... يحبونه ... يحمدون ...
ولا يغفلون ... ولا يمنون ... ولا يستنكرون ...
ولا يهربون ... الاغراض ... الكربات ... في القربات ... عنهم ...
الحاسد ... الحلائف ... الاكارم ... في القربات
يوم القيام فصل وها انا ظاعن في اصبهان ... ماصبهان جنة العرض وجنة العرض حصينة المرابع
خصيبة المرابع ذات نسيم ... فيها ... نورها ساطع ...
بشاشتها البهيجة ... ازهارها ... الاشجار ... الانهار ...
سوالف الدهور ... الحبيب ... الرقيب ... المنزل ...
من الفرق ... القديم ... الولاية ...
فالان ... الزمان ... فصل ولقد اجرى علينا النعم ...
ودخول في دولة المؤمنين ... على السعد ... ظاهرا ...
بعد طول ... ومضت ... من ...
ادراك الوطر ... ولولا ... الكرم ... الوطن ... اوطانه ...
ذرا ... فصل وها انا ايها الشيخ
اصلح ... الناس ... مجالسهم ... ولا الحاسم ... مقاسم
لهم الجناح ... واجعل ... والصلاة ... فانا ...
لا ... ومقاربة ... ومراحمة ...
ومزاحمة لا مزاحمة ومنادمة لا مصادمة ومخادمة لا مخاصمة ومساهلة لا مساهلة ومواصلة لا مفاصلة ومجالسة لا محالسة
لا مداهنة ومضارعة لا مصارعة ومماجة لا ممانجة ومحابية لا مجانبة ومعادلة لا مغالبة ومفاوضة لا معارضة فصل

لقد منيت على ما ... طريق المستقيم ... الكريم من ... ما استطعت عن الجارة والتكسب ... عن الجارة
... الدين ... النفس ... القوي ... العرف ... فيها ... شدة ...
... احكامها ... اعلاها ... سهوا ... نفوسا ... عن الاكتاب ... على نفسه
... الاثار ... للقليل والقال ... الى الحال ... فلما ... على المنوال
... السماء ... السيل من مطلع سهيل ... القليل ... من الدليل ... بما قيل
ولم ... بالتعليل فصل اما ... الاسفار ... ولقد ... الآن
ولقد ... لد ... المقال ... بديع الكلام فصل لئن كنت ... الى
العلم ... الجامع ... مسجد فصل لاعيب في جار
الهم ... القضاء ... الحكم ... القضاء ... للناس ... الفتنة والناس ...
... والجند ... احكام ...
وانما هم حبث ... اعظام ... اجسام ... الجسد ...
... ولطي ... الاديب ... اصحاب الشمت
وباطنهم ... اصحاب ... واما هواهم ... حقيقت ...
ولا يحسبون ... يحسبون ... ويحسبون ... يضيقون ... يشتكون
ولا يتقون ... ولا يتقون ... يعيشون ... يتقاصرون
في ... الغيبة ... ونضاق ... تعاملهم ...
... فصل ... في البلدان ...
... مثل ...
... فصل
... الكتاب ... والالفاظ ... الحق ...
... التمسك ... بالحال ... وان ...
ابتلاك الله ... ايها الشيخ
... صورة ... والدخول ... الاين ...
... العيش ...
... الحق ... لا ...
... المتقدم ...
فصل ولقد ... من ذلك ... احد
... جديد ... فصل ...
... الحديث ...
... الشيخ ...
... فصل
... والصلاة ... على التمام فصل
... الطهارة ...
... الالفاظ ...
... ولقد ...

ولو شرحت ... نهايته بجهل الاصول وقلة ما في يده من المحصول وشرحت لك مختصر مبادي حاله مما لي العجب ...

من فوايد الشرح ... قال في شفعة التهذيب شعر باذا القدح على انه قد ذهب العلم تهذيبه ليس كما زعم لكنه جلس ... كفاك تهذيبه فما انا الا على ما علم ولا فقه بالفقه ولا اصول في الاصول ولا كلام في الكلام ولا معقول في المعقول ولا منقول في المنقول ولا منطق في المنطق ولا حكمة في الحكمة ولا رياضة في الرياضيات ولا هيئة في الهيئة ولا حساب في الحساب ولا طبيعي في الطبيعيات بل لا حصة في الحقيقة ولا طريقة في الطريقة ولا نحو في النحو ولا تصريف في التصريف ولا معاني في المعاني ولا بيان في البيان ولا بديع في البديع ولا لغة في اللغة ولا عروض في الشعر ولا نظم في النظم ولا نثر في النثر ... ما حار به العاذلون ...

[illegible]

[illegible]

... الم والمص والمر ... [illegible]

... طه وطس ویس وحم ... [illegible]

... کهیعص وحمعسق ... [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

فائدة

[illegible]

سلام الله علیکم اهل بیت العصمة ومنابع الحکمة

والاوصیاء بالحق والهادین للخلق سلام الله

علیکم سفراء رب الله ومعادن حکم الله ومظاهر لطف الله

ومخازن علم الله وحفظة وحی الله وحملة کتاب الله وخلفاء

رسول الله سلام الله علیکم اعلام الهدایة واقطاب الولایة وانوار الملکوت

واسرار اللاهوت وینابیع العلوم من الحی القیوم سلام الله علیکم مصابیح الظلام

وسادات الاسلام وعمدات دار السلام وائمة الانام ورحمة الله وبرکاته

[illegible]

[illegible]

بسم الله الرحمن الرحيم [illegible]

انشد [illegible] لنفسه [illegible]
[illegible]

قف بالطلول وسل بها اطلالها ... ودع [illegible] الاطلال [illegible]

وردد الطرف في اطلالها [illegible] ... وانح الربوع [illegible] اطلالها

وان قبلت من الاطلال [illegible] ... لا [illegible] ما

ربع قبلنا فيها على التراب [illegible] ... وما ان [illegible] الامر [illegible]

ما على [illegible] سلطانها ... من بعد الزمان [illegible]

بعد فقدها [illegible] ما ... [illegible] الفضل [illegible]

فالجد يبكي عليها [illegible] ... والعين [illegible] عليها

[illegible] وظلمها [illegible] ... ما كان [illegible] ذكرها

اوقات [illegible] ... الا وقطع [illegible] العيب [illegible]

[illegible] ... واما القلب [illegible]

ربعا الليلات [illegible] ... [illegible] الا [illegible] كان [illegible]

[illegible] ... [illegible] اركان [illegible]

[illegible] ... وعلت [illegible] الارض [illegible]

[illegible] الارض [illegible] ... [illegible] الاول [illegible]

[illegible] ... لله [illegible] والعلم [illegible]

[illegible] ... جود [illegible] اعلامها

[illegible] ... [illegible] اعلامها

[illegible] ... [illegible] اركانها

بالعلم [illegible] ... [illegible] الدين [illegible]

[illegible] الفضل [illegible] ... [illegible]

[illegible] العلماء [illegible]

[illegible] ... [illegible]

على [illegible] ... [illegible] ارحامها

تمت

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

لقته شيئا مما استكرهنا وقال بعضهم اربعه تؤدي الى اربعه الصمت الى السلامة
والبر الى الكرامه والجود الى السياده والشكر الى الزياده وقال الفصحا هو واحد الكرا
وعز في العالم ينابيع الجود تتفجر من انامله وربيع السما مخجل من فواضله غمايم
كرمه متيض ومارجوه مستفيض تهتز عند المكارم كالغصن وتشتد
الشدايد كالركن قيل عجبت لمن يشتري العبيد بالمال ولا يشتري الاحرار بالنوال وقال
امير المومنين عليه السلم ساسخو بمالي كل من جا طالبا واجعله وقفا على القرض والفرض
فلا تبقي مال بخيل [illegible] والبخل عند كرام الناس مذموم لكن اجود بمالي [illegible]
فان مالي اذا ماتت معدوم والبخيل اعطى القليل وقال [illegible]
مبلغ رايه ايضا لو عبر البحر بامواجه [illegible]

سقوط السرة   بة للأرز في أيام دولته   ذكر جميل والحسان يقدمه

سقوط السرة ... [illegible]

[illegible]

و من ... [illegible]

[illegible]

بسم الله الرحمن الرحيم يا ايها الذين امنوا امنوا بالنورين انزلناهما يتلوان عليكم آياتي ويحذرانكم عذاب يوم عظيم نوران بعضهما من بعض وانا السميع العليم ان الذين يوفون بعهد الله ورسوله في آيات لهم جنات نعيم والذين كفروا من بعد ما امنوا بنقضهم ميثاقهم وما عاهدهم الرسول عليه يقذفون في الجحيم ظلموا انفسهم وعصوا الوصي الرسول اولئك يسقون من حميم ان الله الذي نور السموات والارض بما شاء واصطفى من الملائكة والرسل وجعل من المؤمنين اولياء في خلقه يفعل الله ما يشاء لا اله الا هو الرحمن الرحيم قد مكر الذين من قبلهم برسلهم فاخذتهم بمكرهم ان اخذي شديد اليم ان الله اهلك عادا وثمود بما كسبوا وجعلهم لكم تذكرة افلا تتقون وفرعون بما طغى على موسى واخيه هرون اغرقته ومن تبعه اجمعين ليكون لكم آية وان اكثركم فاسقون ان الله يجمعهم في يوم الحشر فلا يستطيعون الجواب حين يسئلون ان الجحيم مأواهم وان الله عليم حكيم يا ايها الرسول بلغ انذاري فسوف يعلمون قد خسر الذين كانوا عن آياتي وحكمي معرضون مثل الذين يوفون بعهدك اني جزيتهم جنات النعيم ان الله لذو مغفرة واجر عظيم وان عليا من المتقين وانا لنوفيه حقه يوم الدين وما نحن عن ظلمه بغافلين وكرمناه على اهلك اجمعين فانه وذريته لصابرون وان عدوهم امام المجرمين قل للذين كفروا بعد ما امنوا اطلبتم زينة الحيوة الدنيا واستعجلتم بها ونسيتم ما وعدكم الله ورسوله ونقضتم العهود من بعد توكيدها وقد ضربنا لكم الامثال لعلكم تهتدون يا ايها الرسول قد انزلنا اليك آيات بينات فيها من يتوفه مؤمنا ومن يتولاه من بعدك يظهرون فاعرض عنهم انهم معرضون انا لهم محضرون في يوم لا يغني عنهم شيئا ولا هم يرحمون ان لهم في جهنم مقاما عنه لا يعدلون فسبح باسم ربك وكن من الساجدين ولقد ارسلنا موسى وهرون بما استخلف فبغوا هرون فصبر جميل فجعلنا منهم القردة والخنازير ولعناهم الى يوم يبعثون فاصبر فسوف يبصرون ولقد آتينا بك الحكم كالذين من قبلك من المرسلين وجعلنا لك منهم وصيا لعلهم يرجعون ومن يتول عن امري فان مرجعه فليتمتعوا بكفرهم قليلا فلا تسئل عن الناكثين يا ايها الرسول قد جعلنا لك في اعناق الذين امنوا عهدا فخذه وكن من الشاكرين ان عليا قانتا بالليل ساجدا يحذر الآخرة ويرجو ثواب ربه قل هل يستوي الذين ظلموا والذين يعلمون بعذابي سيجعل الاغلال في اعناقهم وهم على اعمالهم يندمون انا بشرناك بذريته الصالحين وانهم لامرنا لا يخلفون فعليهم مني صلوة ورحمة احياء وامواتا يوم يبعثون وعلى الذين يبغون عليهم من بعدك غضبي انهم قوم سوء خاسرون وعلى الذين سلكوا مسلكهم مني رحمة وهم في الغرفات آمنون ٥

تحریر رسالهٔ پنج حصین

بسم العالم [illegible] الی

[illegible]

[illegible]

[illegible]

كتاب سر العالمين

بسم الله الرحمن الرحيم

[illegible]

[illegible]

فصل في قوله تعالى [illegible]

[illegible]

فصل في قوله تعالى [illegible]

[illegible]

فصل في قوله تعالى [illegible]

[illegible]

فصل في قوله تعالى [illegible]

[illegible]

[illegible]

فصل وهو المقالة [illegible]

[illegible]

فصل وهو المقالة [illegible]

[illegible]

فصل وهو المقالة [illegible]

[illegible]

فصل وهو المقالة [illegible]

[illegible]

[illegible]

لا اكل الحيوان جائرة. اخاف من سوء اعمالي امالي. وكيف اوثب طعم الشهد وهو كذا عسل بكف محل دار الطال. نهيتهم عن حرام الشرع كلهم
ويامرون بترك المنزل العالية. واعبد الله لا ارجو مثوبة لكن تعبد اكرام واجلال. اسوم دني من جهل او مله. او اعبد اوام باستحقال
فاذا كنت ايها الملك على هذا الوصف بلغت المقاصد ووصلت الى المشرب الهني وكنت الاعذاب ونصر مثل عاد القلفنيه والنحاس وربما كون
امت الملك السلطان يصح لك الحضور من غير تعب وتحصيل الزرع والضرع والذرع اد الناس المال وربما سعد بهذه الحالات كا سعد الاسكندر فانه قد
كان عوزان يكون وقد قال في خطبة البيان لابد من ظهور ملك عادل زاهد خاشع تمهد البلاد ويحسن الى العباد وهذا اعدلك وسعين عاشا الله
وهذه الخواطر الربانية كيف ظهرت وسبقاني كشف الامور الغيبية وانه اد ارق بحجاب القلب منقع الشدة فمن اسماني اللوح المحفوظ فيخبر بما في عالم
الغيب [illegible] من يشار والملوك تودع سرها عند من يحب ويختار وقد جمعت حكاية الى تميم السلطان محمود وانت ايها الملك طين انك ولا الاشارات وقد
نصحت لكم ان كنتم تحبون الناصحين والملك بالعلماء التي من النجوم الغاسقين ولكن ليقضي الله امرا كان مفعولا ولا بد [illegible]
من يامر وو ارث يورثها من يشاء من عباده [illegible]

هو

قال رسول الله صلى الله عليه وآله لا تكرهوا اربعة لاربعة لا تكرهوا الزكام فانه امان من الجذام ولا تكرهوا الدماميل فانها امان من البرص ولا تكرهوا الرمد فانه امان من العمى ولا تكرهوا السعال فانه امان من الفالج وعنه صلى الله عليه وآله جمود العين من قسوة القلب وقسوة القلب من كثرة الذنوب وكثرة الذنوب من طول الامل وطول الامل من نسيان الموت ونسيان الموت من حب الدنيا وحب الدنيا راس كل خطيئة صدق

دیباچه مثنوی کشکول شیخ ابوالفضل

[illegible]

[illegible] ... مجنون نشدی ... [illegible]

بخود نفس رسولی دارد تا چاریستمان نامبرده فرزندان خلف خود شمرده ای فرزندان ناخلف خرد دانش عزیز نجیب مصطفی حسین سینی بعالم روز

[illegible]

فهرست انتخاب دیوان شیخ عطار ... انتخاب مصیبت‌نامه ... انتخاب حدیقهٔ حکیم سنایی علوم صورة رساله تا تجدد الاشباح رساله فی تجدد الاشباح لابی الحسن ... رساله ... ابی العلوم المنطقیه رساله خواجه افضل ... رساله ... انتخاب ... الکواکب ... رساله ... شیخ ... اجوبة المسایل ... نکات صفهانی ... رسالة الشیخ ابی علی سینا ... کلمات امام محمد غزالی ... رساله در علم ... رساله در علم کیمیا ... رساله شهاب ... رساله فی حقایق الاشیاء رساله در معرفت ... رساله در ... رساله در معرفت ... جدول ... معرفت احکام ... جدول احکام الغالب ... البروج ... جدول الاختیارات ... رساله در علم ... رساله در علم سیمیا ... رساله در اعمال طلسمات ... رساله ... رساله در علوم ... رساله در طلسمات ... رساله در علم سیمیا فهرست انتخاب نفایس الفنون ... علم ... علم ... علم فروع علم قراءت ... علم ... علم ... علم حقیقت ... علم ... علم ... علم ... علم ... علم غیب ... علم موازنه ... علم حروف ... علم نبوت ... علم ... علم السیاسة ... علم ... علم ... علم ... علم حساب ... علم جبر و مقابله ... علم ... علم صور کواکب ... در معرفت اسطرلاب ... علم ... علم ... علم رمل ... علم ... فهرست اخوان الصفا ... علم عدد ... فی کیفیة تکوین الجواهر المعدنیه ... الحیوانات و عجایب ... رساله ... فی ماهیه السحر والعزایم ... فهرست انتخاب جامع العلوم علم الکلام ... علم الجدل ... علم ... علم العروض ... علم الطبیعیات ... علم التشریح و علم کیمیا و علم جواهر ... علم الطلسمات ... علم الفلاحة ... علم ... علم ... والمقابله و علم العزایم ... علم ... علم السیاسات ... علوم نفایس الفنون ... الاجزاء ...

[illegible]

چون ... کوشش و هوش ... مفتاح ابواب کار ... حقیقت ... باشد

ازین جستجو یا گفتگوی چه سود ... ... می باید

هر حاشیه ... ... هر کاری ...

... می باید

[illegible]

بسم الله الرحمن الرحیم

اما بعد این رساله ... علم کف دست منقول ... خط ... که این خط ... باشد ... و اگر این خط ... باشد ... و اگر این خط ... باشد ... دلیل ... باشد ...

[illegible]

بر خلاف خواهد بود و چهار خط سابق نیز اگر تمام باشد دلیل خوبی بود و اگر بر عکس و اگر خط جگر دراز کشیده باشد طبیعت او نیز باشد
و اگر از خط عقل سر خطی برآید دلیل است که آن شخص پیوسته در دو سر اندیشه باشد و اگر از طرف دماغ سرخ تر باشد آن شخص بوی یاسمن دوست باشد
چهار منزل سیل یا برق نیز باشد و اگر کف دست گرم باشد و خشک کم عمر باشد و اگر خط کوچک خط جگر رفته باشد از طرف سر باشد و زرد بود و عکس
به فراخ باشد و صد [illegible] تا باشد و آن بسیار بلغم و [illegible] دماغ و اگر خطی سرخ و کند و خط جگر رسد و بطرف انگشت رحمی بزرگ
بار خواهد رسید و اگر یک خط دراز باشد صرفی کند تا باشد و مکیم بسیار باشد و خطهای بزرگ عیسی زاد و بیاد و گوشهای خط با این شکل
اول گوشه از خط دل و خط دماغ و خط جگر پیدا شده باشد از بالای خط دو کنارة دلیل خوبی بود باید که آنکس بزرگ باشد و بهره خوب باشد
و کنج بالا که از خط دماغ است اگر نزدیک کف دست که مقابل میان انگشت شهادت است سطر باشد دایم در فکر زنان و خلق بود و در علم سخن گویاند
و اگر این کنج در مقابل انگشت شهادت باشد آنکس صاحب عقل و خوش طبیعت بود و در قوه غذا میانه باشد و هر کس خوید او گویند و اگر
خطها بهم پیاده باشد که کنج ظاهر شود از خط دل و دماغ و بطرف بالا آن شخص دایم گنده کار و نالایق باشد و پیوسته بیمار و همه گوید و قرض دارد
بود و هر کس ... و اگر هیچ خط نبود که کنج پیدا باشد حسود بود و بد دل و فرحه و بهشت باشد بیدی حرف کند اگر پادشاه و اگر بنده باشد
که عمر او بیهوده گذارد و طرف شود و اگر میانه این دو خط سخت تنگ باشد دایم در نظر مردم خوار بود در مجلس بی اعتبار کند و اگر میانه این
دو خط فراخ بود آن شخص زنان دوست دارد و زنان او را دوست دارند و در پوشیدن لباسهای خوب راغب بود و از خوشی راحت دارد
و باشد که کفیلی گردد و در خرج بود و باکسته شود و اگر این خطها بهم پیوسته شده باشد و اگر در میان خط دماغ و دل خطی باشد که آن مرد کشته شود
آن مرد چیزهای غریب بیند و اگر میان این دو خط فراخ باشد و هر یکی از این دو خط کج باشد همچنین سر عصا که جانب [illegible] رسیده باشد این مرد
دایم مست باشد و اگر در میان این دو خط بدین شکل خطها باشد [illegible] که هر دو خط رسیده باشد آن شخص هر سخن که در دل و جمیع مال کند
بشنود و اگر میانه آن دو خط بدین شکل باشد [illegible] زیرا نزد انگشت باشد دایم به یکانه او رسد از خویشان و خود غلام و اگر در دست
چپ بدین شکل بود [illegible] آن شخص البته کور شود و اگر در میان این دو خط بدین شکل باشد [illegible] خواهد که از دو خط رسیده باشد و فرزند بسیار باشد
و این شکل سرخ باشد در همین سال بیمار یا هلاک شود و اگر در میان دو خط بدین شکل باشد بدین شکل [illegible] باشد مرد فقیر باشد بیت
که بگوید و اگر این شکل در زنی واقع شود اگر حامله باشد پسر آورد و اگر در میان خط جگر و خط قلب واقع شود و اگر باین شکل باشد
مرد خوب دل و خوب جگر و خوش خوی بود و دایم نیکی مردم خواهد و اگر بهم پیاده باشد نیز باین شکل باشد مرد بد دل و دروغ گوی و قلابی
و بی اعتبار بود و اگر در جانب این گوشه بدین شکل بود [illegible] و سرخ رنگ باشد اگر زن بود حامله شود و پسر آورد و اگر بدین شکل بود
بود و دختر زاید و اگر این شکل بود [illegible] و ده باشد و دیگر باره حامله شود و اگر در دست مرد این شکل بود زن او را این حالت ده
و اگر در میان این گوشه بدین شکل باشد آن شخص نابینا شود و به نیکی نام بر آرد و اگر در گوشه دیگر در جانب خط جگر و دماغ باشد
بدین شکل باشد و راست بود تمام ایام آنکس بخواهد که زنان به عزا و دراز باشد و اگر باین شکل باشد فضیلت جگر و ضعیف معده بود
و اگر در آن جانب باین شکل بود [illegible] آن مرد بیمار بسیار شود و اگر میانه خط دماغ بغایت فراخ باشد آن شخص بغایت ترسنده و خوب دل
بود و اگر انگشت بغایت کوتاه بود و اگر میان این دو خط باین طریق شکل باشد و کج و ناتمام بود و بسیار بیمار شود و اگر بدین شکل
و در گوشه سرخی زند این مرد عادل بود و خویش مردم کند و صاحب اعتبار بود و قوی کار بود و پیوسته از پیشش آید و هر فرزند و صاحب
حسیت بود و زن دوست دارد و زنان با او بد کنند و رسوایی به وی رسانند و اگر در میان این دو خط بدین شکل بود دلیل عقل بود و دانایی آن مرد
بود و طریق خوب یافته باشد و راست اندیشه بود و اگر در میان این دو خط بدین شکل [illegible] باشد بسیار دشمن داشته باشد و به وی آزار رسانند
و اگر بدین شکل باشد [illegible] کار خوشحالی و کار غمگین بود و اگر دو خط باشد بهتر بود و اگر سه باشد به و اگر چهار باشد نیکو بود و اگر مقابل انگشت خنصر
بدین شکل جلی باشد و سرخ بود بدین شکل این مرد بسیار مشقت کشیده باشد و اگر در مقام زهره رنگ سرخ بسیار جامعه باشد و خطوط
کم داشته باشد آن شخص خوب مزاج و خوش طبیعت باشد و زن دوست دارد و با لباس خوب نشاط مشغول باشد و اگر خطی نزدیک خط قلب در مقام
زهره باشد آن مرد شهوت دوست بود و باشد که مخنث بود و فقیر باشد و شاید که در غربت میرد و اگر در مقام زهره از خط کاه دست خطها
بسته باشد دلیل است که در اول عمر فقیر بود و اگر در تنزل انگشت ابهام باشد و در بیرون رساکه بهم رسانند و اگر در انگشت ابهام بود و بجز و اگر که میان انگشت
ابهام باشد و خط آن مرکب بود و فقیر تر بود و اگر با یک بیشه میانه و اگر دو به یک انگشت خطوط رسته باشد تا مقام زهره این مرد به خطوط دراز کوتاه
و اگر دو دست زن باشد چنین دوست داشته باشد و اگر از بیخ ابهام سه خط رسته باشد و بخط دل رسیده این مرد سفر بسیار کند و بالک [illegible]
و اگر از میان زهره باشد و از طرف انگشت شهادت بود این مرد بسیار بزرگ و نام طلب و جماع بسیار دوست دارد و اگر از طرف کف [illegible] بشنود

بیوسته [illegible] مگر جمع کردن مال بود و اگر در مقام زهره خط کند و بسیار باشد و فراخ و پراکنده بود این شخص بکند و جند و سبق
که بیمبر قبول کنند و بدو منت باشد و اگر در جانب خط قلب بدین شکل باشد در همین سال بیمار شود و اگر در مقام مشتری خطها باشد
و خوشی بکند باشد [illegible] پیوسته گویا که زلزله و با حیا بود و با مردم خوب صحبت باشد و اگر خطها از جانب انگشت شهادت رسیده باشد
غنی گردد و هر چه خوب داشته باشد و اگر خطها که رفته باشد کج باشد و پاره بود و بد باشد و سر او از خیر بیند و اگر از بالا به بیشتر آمده باشد که
خطها داخلت مرد دوست کو بیمار بود و هرچه گوید بجا آورد و اگر خط کنده باشد و از بیخ انگشت رسیده باشد دلیل پهلوانی و دلیری بود و اگر از میان
انگشت شهادت و انگشت میان رسته باشد و خطها مثل رسیده این مرد با سپاهی میرد و اگر زنی این حال داشته باشد اگر آبستن بود بمیرد و اگر در
مقام خطها بر این شکل باشد مرد با غنی و بزرگ باشد و اگر شکل صلیب بود باین شکل بزرگ شود و فقیر گردد و اگر بدین شکل بود
مرد متکبر و متغیر باشد والله اعلم بالصواب

مجمع الامثال فارسی

الف ــ آلو چه با تو کرد که کفک براورد :: آواز دهل شنیدن از دور خوش است :: از کوزه همان برون تراود که در اوست :: از دل برود هر آنچه از دیده برفت

آب که از سر گذشت چه یک نیزه چه صد نیزه :: آهن سرد کوفتن است :: از کفر ابلیس مشهورتر است

آب زیر کاه است

[illegible]

مرد ار [illegible] هم او را • من در چه خیالم و فلک در چه خیال • ما که دادیم دل و دیده به طوفان بلا • گو بیا سیل غم و خانه ز بنیاد ببر
[illegible] باید • مرغ که از بند شد گوشتش تلخ میشود • میوه خوب نصیب شغال است • [illegible]
مضمون کتابت معلوم شد • [illegible] • مهمان [illegible] • ماهی [illegible]
عاشوره است • [illegible] • ما ز یاران چشم یاری داشتیم • [illegible]
مال [illegible] • مال مردم را با مردم می باید خورد • [illegible]
النون نعلش در آتش است • [illegible] • نصف خواب [illegible] • [illegible]
[illegible] • نه شیر شتر نه دیدار عرب • نه سیخ بسوزد نه کباب • [illegible]
[illegible]

رساله واردات خواجه عبدالله قدس

بسم الله الرحمن الرحیم و به نستعین

الحمد لله رب العالمین والصلوة علی محمد وآله اجمعین [illegible]

[illegible]

دشمن داد ... کوشش ازاده بشوی و مستی چون جنان تا کار من نشوی ... از عذاب ان تا کار نشوی ... و باقی دو یاست و بخیل چون جوی ...
دریا طلب ... جوی ... کاسه ده و خوار ... ملک شکستگی و نیاز داده ... عنایت ... نشان او ده ...
با تو بدر کو ... بو جهل از کعبه آید و ابراهیم از بتخانه کار عنایت دارد ... کذار ... تماشای کار جهانست ... این
کار ... است ... که مرا شیخ را گفت مرا نصیحت کن ... گفت ... نصیحت کند ...
با و نصیحت کند ... تا خانه تو ... تمام شد ... بعون الله تعالی ...

[illegible]

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله رب العالمین والصلوة علی خیر خلقه محمد وآله اجمعین اما بعد این مختصریست از مقالات قدوة المحققین زبدة العارفین مقبول حضرت باری خواجه عبدالله انصاری رحمة الله علیه که خدای تعالی این جهان را محل اسرار کرد [illegible]

[illegible]

که سبق مولد در یاد بود و جان او بیاد وصول شاد بود و دیگر یادها با یاد او یاد بود هر چه در جهان است که به غیر بود او را شادی نیابد چو یکی

و مرا نیابد چو یکی را هیچ نا خند گر یکی و انجا که راه تفرقه نه بسته ند و در جان او شادی نکنند و در نظر دوست ... هیزم و توبه

و هوش آتش در هیزم زن ... خویش گریستن دادم و ... از حضرت کریم ... هر شک چشم خود را

... چشم ... که ... آفت ... از چشم خود رسد زیرا که چشم ...

و چشم خود ... آدم را چشم ... شفا یافت و ابلیس چشم خود ... ملعون ...

... خاک شوی ... هلاک شوی ... چشم خود ...

... آغاز کن ... الهی ... چون ...

... الهی ... از من ... طاقت ...

[illegible]

و ما را با کذار بر جستکی یا عزیز یا غفار رحمتک یا ارحم الراحمین

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله رب العالمین والصلوة والسلام علی محمد وآله اجمعین

خلق جدا ای

[illegible]

[illegible]

تمام شد رساله خواجه عبدالله انصاری قدس الله سره

سپاس و ستایش مر خداوندی را [illegible]

[illegible]

الهی نامه تمام شد ... حضرت باری خواجه عبدالله انصاری قدس الله سره

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله رب العالمین والعاقبة للمتقین والصلوة والسلام علی خیر خلقه محمد وآله اجمعین [illegible]

[illegible]

[illegible]

تمام شد رسالهٔ قلندرنامه بعون الله و حسن توفیقه

رسالهٔ محبت [illegible]

بسم الله الرحمن الرحیم و به نستعین

الحمد لله علی نعمه و الصلوة علی خیر خلقه محمد و آله قال الشیخ الامام عبدالله بن جابر الانصاری رحمة الله علیه [illegible]

[illegible]

[illegible] عاشق [illegible]

[illegible] حقیقت طلب [illegible]

[illegible] اذا عظم المطلوب قل المساعد [illegible]

[illegible]

و عیان گشت و نهانست، و روح روح است، و فتح فتوح است، اگرچه روح حیات اجساد است، عشق حیات ارواح است، اگر

[illegible]

[illegible]

[illegible]

تمام شد رساله [illegible] از مصنفات قطب المحققین عارف ربانی [illegible] حضرت باری خواجه عبدالله انصاری قدس سره العزیز

مفتتح [illegible] خواجه عبدالله انصاری

بسم الله الرحمن الرحیم و به نستعین

ای مفضل بی فضول و ای عادل بی عدول و ای قاهر بی عزل و ای حاکم بی عزل ای دانای بی نظیر ای توانای بی ظهیر ای پادشاه بی وزیر ای قادر بی تدبیر ای قدیم بی مشیر ای قهار بی بدیل و ای جبار بی عدیل یا لطیف یا علیم یا خبیر [illegible] ای خالق بی مدد ای واحد بی عدد ای اول بی بدایت ای آخر بی نهایت ای ظاهر بی صورت ای باطن بی سیرت

ای حی

ای حی بی حیلت ای قیوم بی حالت ای عزیز بی ذلت ای غنی بی علت ای سمیع بی آلت ای مبصر بی [illegible] و ای بخشاینده بی طلبت ای بخشاینده بی منت ای صانع بی حالت و ای مبدع بی آلت ای بینا و بی حدقه ای توانا و [illegible] ای علام بی تفکر ای قسام بی تغیر ای جبار بی تکبر ای قهار بی تهور ای ذات تو بی کیف ای صفات تو بی [illegible]

[illegible]

و فضل عبادت الهی برکت اقبال داد و عباد ... الهی برکت حرمت آن بنده کان که توابش را ... الهی برکت آن بنده کان که آسمان و زمین تسبیح و تهلیل کنند ... و طاعت تو کرده ... الهی ...

[illegible]

یارب دل بیکس و جان ... آه شب ... که هم ده ... و اگر چه ... عذرم ...

ناز و نیاز ... [illegible]

ای عاشق ناز از چه ... معشوق نیاز ... چشم کرم تو عین ناز است ... و صد نیاز است
لیلی ز تو حسن ناز دارد ... مجنون به تو چشم باز دارد ... خسرو ز تو بیت تخت پرویز ... شیرین ز تو با لب شکر ریز
یوسف ز تو داشت حسن با حیران ز تو دیده زلیخا ... جویای تو بود شیخ صنعان ... ترسا بچه ...
وامق ز تو داشت ناله و آه ... عذرا ز تو داشت عزت و جاه ... [illegible]
بلبل ز فراق تست غمناک ... گل پیرهن از غم تو زد چاک ... قمری ز غم تو ناشکیباست ... سرو از پی خدمت تو برپاست
پروانه سماع از تو دارد ... شمع از تو دیده و اشک بارد ... یارب به رسالت و نبوت ... [illegible] ... قبولت
یارب به علی و آل اطهار ... [illegible] ... حسن تمام کردان ... خاص و عام کردان
... معشوق ... عاشق و از ناز عشق ... [illegible] ... معشوق ...

سوال عاشقان است و ... جواب ... و صلوات علیه و آله ... چنین معروض میدارد منشی این نامه
حقیقت ... [illegible] ... خلقت ... عشق و محبت ... ایشان ... نظم ... [illegible]
و حدیث قدسی کنت کنزا مخفیا فاحببت ان اعرف فخلقت الخلق ... عاشق ... معشوق ... عارف ... معرفت
قدم ... نظم ... عشق ... حیات ... [illegible]
... المجاز قنطرة الحقیقة ... عشق ... حقیقت ... [illegible]
این مقال که ان الله جمیل یحب الجمال ... [illegible]

[illegible]

باب اول نیاز عاشق پیش از ملاقات ... و ناز معشوق در جواب
... نیاز عاشق بعد از ملاقات اول ... و ناز معشوق ...
... نیاز عاشق در اشتیاق ... و ناز معشوق ...
... نیاز عاشق در شکایت ... و ناز معشوق در جواب
... نیاز عاشق در شکر ... و ناز معشوق در جواب
... نیاز عاشق در اظهار ... و ناز معشوق در جواب
... نیاز عاشق در عذر خواهی ... و ناز معشوق در جواب
... نیاز عاشق در اظهار آشفتگی ... و ناز معشوق در جواب

باب اول نیاز عاشق پیش از ملاقات معشوق

[illegible]

کلام ... [illegible]

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله الذی زین السماء الدنیا بزینة الکواکب ونور وجه الغبراء بشمسها الشارقة والصلوة والسلام علی محمد الذی اشرقت بنور وجهه المشارق والمغارب وآله الاخیار والائمة الاطهار المنزهین عن المطاعن والمعایب اما بعد بر ضمیر منیر ارباب فطنت و دانش مستتر و محتجب نیست و ارباب خبرت و تتبع و ادراک که معرفت هیئات اجسام سفلی و ارتفاع اجرام علوی از اشرف علوم است چه غایت آن معرفت قدرت صانع قدیر و حکمت صنعت خالق خبیرات و از جملهٔ اقسام این علم شریف مشتمل بر نکات لطیف معرفت مقادیر اجرام و ابعاد و عجایب اقالیم و بلاد است و درین مطلوب عظیم اشان و مقصود جلیل البرهان دخل بیشتر فضلای نامدار است و چون حکما و ذوی البصیرت و علمای علم هیئات از تعرض بحث سطوح افلاک تغافل نموده اند و در مساحت سطح ارض و سطوح اقالیم تساهل فرموده اند [illegible] ایام مجهته مختصری مشتمل بر مساحت سطوح اجسام و مقادیر ابعاد و اجرام و تحقیق مبادی اقالیم و نهایات آن و تعیین مواضع [illegible] هر یک از آن در قید تقریر و سلک تحریر مرتبط و منوط ساخت بر وجهی که قریب و بعید از آن مستفید توانند شد و بعد از تتمیم آن بر تبع سطور [illegible]

[illegible]

و بیشه در این و ثمرهٔ آن خوشه‌ها بود و چون آفتاب برآید برگهای آن ثمره آنرا بپوشد چه اگر آنرا نپوشد پیش از ادراک آفتاب تلف شود

و آن درخت ساج بسیار باشد چون باد آید خوشه‌های آن در آب افتد مردمان آنرا جمع کنند و کس خواهد [illegible] از بلاد هند است نزدیک

آنجا می‌باشد و چون آن نیا خشک شود [illegible] و بسبب حرارت که از حرکت [illegible] حادث شود و آتش پیدا شود و بسیار باشد

که از آن آتش مقدار چهار فرسنگ که از آن نیا باشد سوخته گردد و خاکستر آن تباشیر باشد [illegible]

[illegible]

از رنگ سفید و زرد و سرخ و سبز لذا ان ظروف و ادوات از شیشه و امثال بر سبیل تحفه بمواضع برند **دمشق** آنرا بهشت روی زمین گویند
بجهت کثرت عمارات بسیار با آبهای روان گرد مساجد و مدارس منازل و رباطات آن باشد و مسجد جامع آن از عجایب عالمست
ولید ابن عبد الملک آنرا عمارت کرده و هفت سال خراج مملکت شام در ان صرف کرده و گویند شصت هزار مثقال زر سرخ در فرش کرده
بفقه... و اگر ضیاع آن شده و بر در مسجد و عمود است از سنگ بغایت طول و [illegible] ... عالیست ... در وسع ... [illegible]
نقل آن ... [illegible] **دمندان** از ... کردنست ... کوه آن غاریست که از درون آن ... بیرون می آید و بجای ... [illegible]
بیرون می آید و بر جوانب ان غار ... نمیشود و چون بسیار شود مردم آنرا جمع کنند و آن نوشادر خالص است **شاپور** از بلاد فارس است که آنرا
شاپور ابن اردشیر بنا کرده و چون مردم آنجا رسند روایح طیب بمشام ایشان رسد ... باغین و درو انواع میوه هائی که در سیر و ... [illegible]
مثل جوز و نارنج و جوز و بادام و غیر ذلک ... متصل بیکدیگر است چند روزه راه در سایه درخت باید رفت ... از انجا بیرون ...
سیف از بلاد مغربست بر کنار دریا ... که موسی و یوشع ... از ... فراموش کرده ... انجاست ... [illegible]
خورده بود ... در دریا رفت ... از نسل او در ان دریا ... از ماهیست که طول آن یک ... [illegible]
ده ... و سالم ... دیگر استخوان ... [illegible] ... **سمنان** ... از ولایت ... [illegible]
بنا کرده ... گرم ... [illegible] ... بسیار ... است ... [illegible]
میشود ... [illegible]
... [illegible] ... **سمنان** ... [illegible] ... مسجد جامع ...
که بران علامتیست چون ... مسجد بیرون ... [illegible]
قوم لوط است ... [illegible]
اهل تواریخ گفته اند که آن سنگها نیست که بر قوم لوط بارید **سدوم** ... [illegible]
... [illegible] **شام** ... [illegible]
ظلم ... [illegible]
بوده ... [illegible]
که بسیار باشد بجهت رزق حلال **شیراز** از بلاد فارس است ... هوای نیک ... و شیراز ... آنرا بنا کرده و محمد ابن ... ابن
عقیل پسر عم حجاج ابن یوسف آنرا عمارت کرده ... اهل تواریخ گفته اند که هر کس ... شیراز ... اقامت کند ...
... [illegible] ... خاصیت ... [illegible]
... [illegible] **مصر** ... جبال آن ... [illegible]
... [illegible]
مربع ... [illegible]
... [illegible]
و شب ... [illegible]
که آنرا جبل ... [illegible]
... [illegible]
عمارت ... گویند سلیمان علیه السلام آنرا بنا کرده ... [illegible]
آن ... [illegible]
افعال حکیم ... [illegible]
خشک شود ... [illegible]
موضعیست ... [illegible]
... [illegible] **حلب** ... از اعمال حلب اهل تواریخ گفته اند ... [illegible]
... [illegible] **عین شمس** از نواحی مصر است ... [illegible]
... فرعون ... [illegible] ... یوسف ... [illegible]

ایل

ادریس مرضعیست در مواضع دیگر ... کرده اند روغن از و حاصل نشده گویند جاییست که این درخت ... از ان چاه آب
... و عیسی ... در ان چاه غسل کرده و آن از خاصیت این آب است و از عجایب دنیا ... از ... سنگ سرخ ... [illegible]
... مربع الشکل است ... [illegible]
این ... قطرات آب ... [illegible]
از ... **غوطه** ... [illegible]
و قصور و عمارات ... [illegible]
... [illegible]
کابل بعضی ... [illegible]
و در ان شهر ... [illegible]
از این جهت ... [illegible]
... [illegible]
آن فارس ... خراسان و جنوب آن دریا ... [illegible]
نوعی از درختیست که چوب او ... [illegible]
بر بعضی ... [illegible] **کوفه** ... [illegible]
که آب ... [illegible]
و آب چاه ... [illegible]
گرم است ... [illegible]
از عجایب ... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
و از جمله عجایب ولایت ... [illegible]
... [illegible]
از رخام سفید ... [illegible]
خراج ... [illegible]
شود ... [illegible]
انجا ... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
چون ... [illegible]
دیگر ... [illegible]
... [illegible]
و در ان غار ... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
و ... [illegible]
اختلافست بعضی گفته اند ... [illegible]

پادشاهی کرد و او را سوریس [illegible] میگفتند بوده و آن مقبره خانه او بنا کرده و آن هرم شرقیست و مقبره دیگر که برادر او و آن هرم غربیست
و بعد از وفات ایشان را آنجا دفن کردند و غرض ایشان آن بود که از آب [illegible] مقبرهای ایشان منهدم نشود و در پای آن مقبره در زیر زمین [illegible]
و حالا ظاهر نیست و بعضی گفته‌اند که بانی آن ادریس پیغمبر بوده و او عالم شده بود بوحی یا دلایل نجومی بواقعهٔ طوفان پس بران داد
بنا کرد بجهت حفظ اموال و صحایف علوم و بر هر تقدیر بنای آن قبل از طوفان نوح [illegible] و در خمس و اربعین و اربعمائه که [illegible]
طوفان چهار هزار و ششصد و بیست و پنج سال والله اعلم و از عجایب دنیا قنطره [illegible] است که در ولایت مصر است عرض آن [illegible]
سیصد ذراعست و آن قنطره یک طاقست از سنگ تراشیده بنا کرده‌اند طول [illegible] و ارتفاع و عرض آن پنج [illegible]
ناحیه‌ایست نزدیک [illegible] صاحب کشف الغرایب آورده که دران ناحیه نهریست که بران قنطره واقعست از یک قطعه سنگ هر کس
بران قنطره گذر دارد [illegible] شود منف مدینهٔ فرعونست گویند اول شهری که بعد از طوفان در بلاد مصر بنا کرده‌اند انست و آن نزدیک
بفسطاط است بعضی از اصحاب تواریخ گفته‌اند که دار فرعون دران شهر است و غرفها و حیطان آن دار همه از یک سنگ تراشیده‌اند
هیچ درز ظاهر نیست و بعضی از آثار آن درین زمان ظاهر است و از عجایب بنا کنیسه‌ای [illegible] موضع است که طول [illegible]
آن بسیار است و سقف آن یک حجر است [illegible] از حدود شام است ارض آن بیهوده [illegible] گشته و ذکر بیهودی [illegible] موضع
[illegible] از قبر [illegible] و از عجایب آنست که چون زن را ولادت واقع شود بعد از ولادت [illegible] از
اعمال فارس است و در جبل آن غاریست که از سقف آن آب [illegible] که اگر یک کس دران غار [illegible] آب بیرون آورد که
صد کس اکتفا [illegible] قریه‌ایست بقرب [illegible] و اشتقاق نصاری از آنست و اصل آن [illegible] مریم را تهمت کرده‌اند
آن مسیح [illegible] آنجا متولد شود [illegible] و در آنجا درختیست که [illegible] آن بصورت [illegible] باشد که او را [illegible]
و موضع فرج آن مفتوح باشد [illegible] شهریست نزدیک [illegible] و [illegible] قسطنطنیه و دران [illegible]
و در میان یا در شمال آن رود [illegible] چون [illegible] تراشیده و بآن زمین فرود روند و هلاک شوند و بسیار [illegible]
[illegible] صاحب عجایب الاخبار گوید [illegible] زمین [illegible] نزدیک [illegible]
چون آب [illegible] هر کس از آن [illegible] هلاک شود [illegible] سلاطین ناحیه حال آن [illegible]
[illegible]
[illegible] بیت المقدس است [illegible] بسیار آنجا بود و چون موسی علیه السلام وفات [illegible]
[illegible] بنی اسرائیل [illegible] از [illegible] بعضی از اصحاب تواریخ گفته‌اند [illegible]
[illegible] تمام آن کوه [illegible] آن سنگ [illegible] از بلاد [illegible]
موضع آنست که هر کس [illegible] آن موضع شود [illegible] از بلاد فارس است نزدیک [illegible]
[illegible] بسیار بود و هر سال [illegible] درخت [illegible]
شهر [illegible] قریه‌ایست [illegible]
[illegible] دو کوه آنجا چاهیست که دایم از آن دخان بیرون می‌آید و چون کسی نزدیک آن چاه [illegible] اگر مرغ [illegible] آن چاه [illegible]
[illegible] در آن چاه افتد [illegible] جزیره‌ایست [illegible] شام و در آنجا [illegible] و آنجا سباع [illegible] و کژدم نباشد و [illegible] سباع
[illegible] کژدم دران جزیره [illegible] هوای آن [illegible] و آنجا میوه بسیار است [illegible] و کوههای آن بسیار بود [illegible]

اقلیم [illegible]

[illegible] آن موضعیست [illegible] طرف [illegible] آن سه هزار و سیصد و سی و دو فرسنگ و سدس فرسنگ و طرف [illegible] آن سه هزار و صد و چهار و [illegible] فرسنگ [illegible]
شرقی و غربی آن صد و [illegible] فرسنگ و خمس فرسنگ و مساحت سطح این [illegible] و هفتاد و هشت هزار و سی و [illegible] فرسنگ [illegible]
[illegible] مواضع که درین اقلیم است [illegible] نزدیک [illegible] و بعضی [illegible]
[illegible] که [illegible] قطعه [illegible]
[illegible] پادشاه [illegible] و [illegible] سنگ [illegible] آذربایجان ولایتیست مشتمل بر بلاد و قری
و جبال و انهار بسیار و جبل سبلان کوهیست دران بلاد [illegible] بلندتر کوهی نیست و بران [illegible]
و بر [illegible] آن کوه چشمه‌ایست [illegible] آب گرم [illegible]

ولایت

ولایت گویند هر کس بران نهر عبور کند پیاده چون پای خود بر پشت زن حامله [illegible] در وقت وضع حمل [illegible] آسان شود و نهر
[illegible] آنجاست و آن نهر آب بسیار دارد [illegible] راه گذرد و در موضعی که راه [illegible] گویند بر زمین
فرو رود و [illegible] اثر آن [illegible] ان موضع دور شود و باز بر روی زمین آید و دران ولایت چشمه‌ایست که
آب آن سنگ شود و چون [illegible] سنگ [illegible] چون خشت حاصل شود [illegible] از بلاد طبرستان
[illegible] کوه [illegible] استخوان [illegible]
از [illegible] و دران انهار و [illegible] بسیار است [illegible] آفتاب [illegible] در میان اشجار پنهان بود [illegible]
[illegible] از بلاد جبل است [illegible] بسیار است [illegible]
حاصل میشود [illegible] شیرین [illegible] آب [illegible] نواحی اصفهان شهریست [illegible]
[illegible] آب [illegible]
[illegible] فضیل ابن عیاض [illegible]
[illegible] از بلاد آذربایجانست آب و هوای نیکو دارد و بحوالی آن کوه [illegible] و دو فرسنگی آن کوه بلندیست که [illegible] برف
[illegible] مردم آنجا اکثر غلیظ الطبع باشند [illegible] شهر [illegible]
[illegible] مردم [illegible] احتیاج [illegible] باران [illegible]
اصفهان شهریست بزرگ آب و هوای نیکو دارد [illegible] مردم [illegible]
[illegible]
[illegible] علما و [illegible] فضیل [illegible] مردم آنجا [illegible]
[illegible] از [illegible]
طالع سرطان و زهره و مشتری در سرطان [illegible] طالع [illegible]
[illegible] علوم [illegible] قانون [illegible]
چون بیست و چهار ساله شد جمیع علوم [illegible] تحصیل کرده [illegible]
[illegible] قریه‌ایست میان اسفراین و جاجرم [illegible]
سال [illegible] مردم [illegible]
آب بیرون آید [illegible] نام قریه‌ایست [illegible]
[illegible] که [illegible] سنگ عظیم [illegible]
[illegible] حجاج [illegible] چاه [illegible]
[illegible] ایشان [illegible]
این کلمه شنیدند اضطراب عظیم [illegible] ایشان منقطع کرد [illegible] شهریست مشهور [illegible]
معدن لعل و [illegible] از عجایب [illegible] آتش [illegible]
[illegible] شهریست بقرب [illegible] آب [illegible]
[illegible] شهر [illegible]
[illegible] شهریست [illegible] اصفهان و از عجایب آن شهر آنست که [illegible]
[illegible]
[illegible] شهریست مشهور [illegible] بسیار بود
علما و مشایخ [illegible] بسیار بوده‌اند [illegible] جمع شوند [illegible]
[illegible] شمال [illegible] شب [illegible] واقع شود [illegible] و آن [illegible]
[illegible] جمع شوند [illegible] خرما [illegible] درختان [illegible]
[illegible] عجایب آنست که چون [illegible]

تنشینند و اگر خوابی در موضعی دیگر بخفتند چندان کس بر آن نشینند که بسیار شود. بغداد و آنرا مدینة الاسلام نیز گویند و هوایی لطیف
دارد و آب آن بهترین آبهای عالمست و ویران شده بود. ابو جعفر دوانقی آنرا عمارت کرد و مشایخ طریقت و علمای اهل فضل از بغداد
بسیار بوده اند چنانچه حصر آن متعذر است و گفته اند که کسری آن شهر را باقطاع غلام خود داده بود و او را بتی بود که او را می پرستید نام او بغ
آن غلام گفت بغداد یعنی اعطانیه الصنم و از این جهة علما کراهت داشته اند که آنرا بغداد خوانند و بعضی گفته اند که بغ بلغتی باغ است
و داد نام مردیست صاحب باغ. بسطام و آنرا [illegible] نیز گویند شهریست میان عراق [illegible] و بساطین و [illegible] آبهای روان بسیار است
و ابو الحسن [illegible] از اکابر مشایخ بوده و [illegible] محمد [illegible] از آنجا بوده. [illegible] شهریست قدیم [illegible] خراسان آنرا [illegible]
[illegible] بنا کرده و در قدیم آنجا خانه ساخته بوده اند صد ذراع در صد ذراع و ارتفاع آن زیاده از صد ذراع و آنرا [illegible]
میکرده اند و بتخانه ایشان بوده و ملوک چین و چین بزیارت آن می آمده اند و تحفهای بسیار می آورده اند و در زمان خلافت خلیفه [illegible] آنرا
ویران ساخته اند و مشایخ طریقت و مجتهدان و اهل فضل از آنجا بسیار بوده اند. [illegible] از اعمال موصل هر سال وقت [illegible]
در وقتی مشهور است بر زنان ایشان رغبتی غالب شود که از دواج از قضای روزگار ایشان عاجز باشند و حیا از ایشان مرتفع شود
و مردم تعرض کنند و از غایت [illegible] بر بیرون روند و بوادی رفته خوابگاهی که در آن موضع باشد با ایشان صحبت دارند و قریب [illegible]
این مرض ایشان است. [illegible] ناحیه ایست نزدیک [illegible] ضعیف که هر سال [illegible]
مریض شود و در آنجا غاریست که در آن جسمیست بصورت زنان چون مرد [illegible] و باشد و [illegible] دست بر پستان
آن جسم نهد چند قطره شیر از آن بیرون آید آنرا با آب بیامیزند بخورد و مریض [illegible] شفا یابد باذن الله. [illegible] از شهرهای قدیم
خراسانست بساطین و اشجار بسیار دارد و حصاری مستحکم و خندقی وسیع و سه دروازه و دشت این زمان ویرانست و آب آن
رود هراتست و منصور [illegible] از آنجا بوده. تبریز از بلاد آذربایجان است شهریست [illegible] و بعضی از منجمین
گفته اند که طالع آن شهر عقرب بوده و مریخ صاحب طالع و از این جهة اتراک [illegible] آن زمین [illegible]
بسیار خوب دارد و بیماری که آنجا در آید صحت یابد و از این جهة او را تبریز گویند و در نواحی آن چشمه ایست آب آن گرمست بیماران بسیار
آنجا شفا یافته اند و همیشه مردمان مستعد و قابل از آنجا برخواسته اند و مقابر پادشاهان عظیم الشان در آنجا بسیار است. [illegible] از شهرهای
خراسانست نزدیک [illegible] و در نزدیک آن چشمه ایست که چون کسی او را [illegible] کند شفا یابد. [illegible] کوهیست مشرف
بر همدان و در آن چشمه ایست که در وقت اوقات آب [illegible] غایت [illegible] از آن چشمه بیرون آید چون [illegible]
[illegible] آب شود و تابستان دیگر [illegible] و آنرا امام جعفر صادق [illegible] کوه [illegible] عیون [illegible] اشاره بدین چشمه است
چهار بیماری که از آن آب بخورد شفا یابد و مردم بسیار بجهة [illegible] آنجا میروند و چون مردم بسیار باشند آب نیز بسیار باشد. [illegible] کوه
میان همدان و حلوان نهایت بلند از اعلا تا اسفل و کمر [illegible] [illegible] و در [illegible] از سنگ [illegible]
صورت فرس کسری که آنرا شبدیز گفته اند و آن اسبیست که پادشاه هند [illegible] نزدیک کسری فرستاده بود و هرچند از سواری کرده [illegible]
[illegible] بر پشت او بود [illegible] و چون لگام [illegible] او بودی [illegible]
[illegible] شد چون مصوران صورت او را کشیدند [illegible] از نظر در آن تسلی حاصل شد و یک صورت شیرین معشوقه کسری بود [illegible]
که حسن و ملاحت او در دل [illegible] صاحب صور الاقالیم گوید که شخصی بر این صورت عاشق شده بود [illegible] عشق او [illegible] بعد از آن [illegible]
آن صورت را خراب کرد [illegible] دیگر کسی را مثل این حال دست [illegible] قریب بری است ارتفاع آن بمرتبه ایست که [illegible]
[illegible] آن نرسد و بعضی گفته اند که از صد فرسخ راه مرئی میشود و در آن معدن گوگرد بسیار است و در آن کوه ثقبها بسیار است
که دایم از آن دود بیرون می آید و در هوا از آن [illegible] و چون آفتاب [illegible] مشتعل شود. [illegible] قریب
[illegible] صاحب صور الاقالیم گوید [illegible] و [illegible] تیر [illegible] و تتم ایوانی [illegible] بر نهایت وسیع چنانکه هر کس
[illegible] و از سقف آن [illegible] بر شکل [illegible] بیرون آمده و از [illegible] سنگ آب [illegible] میشود و در
[illegible] ایوان ثقبیست که [illegible] در آن ثقب در آید از [illegible] بیرون نتوانند رفتن
[illegible] شهریست [illegible] بر [illegible] صاحب [illegible] و بعضی گویند [illegible]
[illegible] میوهای [illegible] سیر [illegible] و در جبال و صحرای آن میوهای مباح و ریاحین مختلف بسیار است لیکن هوای [illegible]
[illegible] چشمه ایست که آنرا چشمه [illegible] گویند و در آنجا که بآن چشمه برونده صنفی از کرمهاست

بادان

که چون کسی آب از آن چشمه برگیرد و در راه پا بر جا بدین [illegible] آن آب که دارد تلخ شود. [illegible] از قرای همدانست و قصر
بهرام گور آنجاست و از عجایب دنیا قصریست [illegible] و درختان [illegible] بسیار دارد و هر یک کوهی بوده که در آن ایوان
عمارت بریده اند وسیع منفصل [illegible] از ملوک فرس بوده و چنان گویند که ترا [illegible] و [illegible]
در آنجا باران بسیار بار [illegible] منقطع شود و صاحب صور الاقالیم گوید که او گذشته [illegible] مردم بسیار [illegible]
[illegible] بانگ شغال و سگ [illegible] ایشان [illegible] انقطاع باران ایشان [illegible] بسیار [illegible] و ابریشم بسیار
حاصل شود و شغل مردان ایشان زراعت [illegible] و شغل زنان ایشان [illegible] و زنان ایشان بسیار جمیل باشند [illegible]
مردان ایشان [illegible] زنند [illegible] حصن الطاق قلعه ایست
مستحکم در طبرستان و در زمان قدیم خزانه ملوک فرس بوده و آن [illegible] و در آن ثقب [illegible]
مسافت یک میل [illegible] بعد از آن [illegible] و در آنجا [illegible] در وسط آن چشمه
آبیست که از ثقب بیرون آید و باز [illegible] آن [illegible] حصن طاق
[illegible] چون آنرا [illegible] باران [illegible] تا از [illegible] باک شود [illegible]
بزرگ آب آن از کوه می آید و صد و بیست قسم میشود و [illegible] صد و بیست قریه از آن آب [illegible] و در هوای آن ثقب کوهیست
که در یک وقت از اوقات سال بادی از آن ثقب می آید که بر هر چه [illegible] و [illegible] و بعضی از کوههای آن
چشمه ایست که [illegible] چندان [illegible] که [illegible] و دیگر [illegible] آن چشمه ایست که چون [illegible]
[illegible] در آن چشمه [illegible] و [illegible] موضعیست [illegible]
[illegible] آن [illegible] چشمهای آب گرم است و [illegible] و [illegible] چشمها [illegible]
[illegible] و [illegible] آب [illegible] انقطاع [illegible] و نفع چندان [illegible]
ناحیتی است میان شام و عراق [illegible] قری و مدن بسیار است و از عجایب آن چشمه [illegible]
و آنرا [illegible] و [illegible] از آن [illegible] بیرون آید و [illegible] آن ثقب [illegible] چندان آب بیرون آید
که خراب شود. [illegible] دیریست میان موصل و اهل مصر [illegible] دیر سعید در [illegible] و در ایام بهار
در هوای آن [illegible] و [illegible] خاک [illegible] کژدم [illegible]
[illegible] از شهرهای قدیمست [illegible] گویند [illegible] بنا کرده و [illegible] و احمد [illegible]
گفته اند که بکرات این شهر را [illegible] و [illegible] و [illegible] آنرا عمارت کرده و بعد از آن
دیگر کس آنرا عمارت نکرده و گویند که هوای آن [illegible] مسجد [illegible] و افاضل [illegible]
برخواسته اند. [illegible] شهریست [illegible] خوش هوا است و مردان [illegible] گویند که [illegible]
خوش هوا [illegible] آن [illegible] در فصل ربیع [illegible] از آن [illegible]
[illegible] چون [illegible] از آن مقبره بیرون [illegible] شهر [illegible]
بوده است [illegible] جامع [illegible]
[illegible] است که امام محمد [illegible] و [illegible] سلطان [illegible]
[illegible] سلطان [illegible] که [illegible]
که از [illegible] بیرون [illegible] سوار [illegible] و سلطان گفت [illegible] مردم [illegible] مبارک نبود [illegible]
[illegible] شهریست [illegible]
و [illegible] بسیار دارد و در قدیم الایام [illegible] و آن [illegible] صاحب صور الاقالیم گفته است
که [illegible] مردم خوب صورت و موزون الطبع و موسیقی دان بسیار باشند و علما و اهل فضل بسیار بوده اند
[illegible] سلطان [illegible] عالم بانواع علوم و [illegible]
[illegible] و [illegible] موسیقی [illegible] و مثل [illegible]
[illegible] کرده و [illegible] موجب [illegible] از عجایب آنست که [illegible] در آن زمین [illegible]

[illegible]

کرده بوده که بهیچ نوع چیزی از ایشان ظاهر نبوده و دیگر کسی بر مزار ایشان نبوده و گویند صد و بیست هزار آدم در زندان او کشته شده
و بعد از و جمعی کثیر از علما و فضلا و قرا بهم رسیده اند هراة [illegible] و در اطراف و جوانب آن آب روانست و آنرا
اسکندر بنا کرده و در وقتی که متوجه چین بوده بآن موضع رسیده و ترک بسیار بوده [illegible]
مردم آنجا حصاری نداشته اند فرمود که شهری بنا کنند [illegible] طول و عرض آن را تعیین کرده [illegible]

[illegible]

[illegible]

آن بته نباشد و بیرون آن بسیار بود و در جوار آن جاییست که در آن هیچ آتش ظاهر نیست و چوب و هر چیزی که در آن جا واقع فی الحال مشتعل شود طیطله شهریست بزرگ از بلاد اندلس [illegible]

[illegible]

انجاهست که زنگ گرفته و جرم متصل شده و انجا جمعی مقرر کرده اند که محافظت این دروازه میکنند هر جمعه ده سوار در انجا آیند
و مطارقهای آهنین بدست بقوت تمام آن در را میکوبند [illegible] نزدیک دروازه آمده اند از این آواز میگریزند
شابران شهریست در نواحی باب الابواب و انجا چاهیست مشهور که [illegible] افراسیاب بیژن را که پادشاه فرستاده بود
انجا در بند کرده بود و سنگی عظیم بر سر آن چاه نهاده و رستم بر سر آن چاه آمده [illegible] سنگ را برداشته و بیژن را بیرون آورده
و پادشاهی فرس را باز بیژن قرار داده و بعد از آن افراسیاب [illegible] آن سنگ در حوالی آن چاه است
هر کس می بیند تعجب میکند که رستم این سنگ را چون برداشته شیروان ناحیتیست نزدیک به باب الابواب که انوشیروان
آبادان کرده و انجا [illegible] مقدار یک سنگ آب [illegible] از انجا ظاهر میشود و در شب آتش و چون چوب در آن زمین فرو
برند میسوزد پس مسافران در انجا چون رسند حوضی بکنند و دیگی در آن حوض نهند و آب و گوشت در آن دیگ کنند [illegible]
پخته شود و خصیة الثعلب از آن جای آورند و آن مشابه بخصیه است کی تازه و کی خشک و آنچه خشک است قوت باه دارد و آنچه تازه است
مقوی باه است [illegible] شهریست بر کنار بحر محیط و در درون آن شهر چشمهای آب شیرین است و اختیار طلاق در مذهب مردم
انجا بدست زنانست و [illegible] نوعی از سرمه سازند که چون در چشم کشند [illegible] زایل شود و بصر زیاده [illegible] باشد [illegible]
ناحیتیست نزدیک به بلاد [illegible] و مساحت طول و عرض آن [illegible] فرسنگ است و چشمها در آن بسیار است و ابو نصر
محمد بن احمد بن طرخان که مقدم حکمای اسلام است از انجا بوده و [illegible] ابو نصر صاحب صحاح اللغة و خال او اسحق ابن ابراهیم
صاحب دیوان الادب [illegible] از لغت عرب اند با وجود آنکه فاراب از توابع بلاد ترکست [illegible] ناحیتی است از بلاد ماوراء النهر
نزدیک به بلاد ترک و در کوه آن [illegible] و جوز و سایر فواکه و ریاحین بسیار باشد و معدن ذهب و نحاس و حدید و زیبق و فیروزه
انجاهست و انجا کوهیست که سنگ او چون هیزم میسوزد و در آن نواحی چشمهای آبیست که در تابستان یخ [illegible] در زمستان [illegible]
حرارت دارد قسطنطنیه شهریست بزرگ از بلاد روم ارتفاع سور آن بیست و یک ذرع است و منارها [illegible] و آن
از آهن و رصاص است و چون باد عاصف باشد آنرا از جنوب بشمال و مشرق و مغرب میل دهد و انجا [illegible] معرفت ساعات [illegible]
ساخته اند که دوازده باب دارد و هر [illegible] در هر ساعتی [illegible] باز شود و شخصی بیرون آید و بر بالا [illegible]
تا ساعت تمام شود [illegible] دیگر باز شود و شخصی دیگر بیرون آید بر همین مثال [illegible] صاحب تحفة الغرایب [illegible]
که در نهایت ضلع قسطنطنیه قریه ایست [illegible] و در آن خانه صورت مردان و زنان و چون آدمی را عضوی
از اعضا درد کند در آن خانه در آید و بدست خود عضو آن صورت را مسح کند [illegible] درد آن عضو زایل شود و قبر
ابا ایوب انصاری آنجاست در قبه و چون باران نبارد سقف آن قبه را باز کنند [illegible] مشغول شوند باران [illegible]
[illegible] بزرگ از بلاد [illegible] از مردم ساکن اند [illegible] و چون برف [illegible]
[illegible] شهریست نهایت بزرگ در جزیره [illegible] زنان باشند [illegible] مردم ایشان جاری [illegible]
[illegible] کنند [illegible]
پسر باشد [illegible] و اگر دختر باشد نگاه دارند [illegible] موضعیست [illegible]
[illegible] باشد و نهار اطول پانزده ساعت [illegible] و طرف جنوبی آن دو هزار و پانصد و یازده فرسنگ و [illegible]
آن دو هزار و پانصد و پنجاه و سه فرسنگ و هر یک از طرف شرقی و غربی آن [illegible] فرسنگ [illegible] مساحت آن اقلیم
[illegible] هزار و پانصد [illegible] فرسنگ و درین اقلیم عمارت کمتر است و بعضی از آن ذکر میشود [illegible] موضعیست
از بلاد روم مردم آن [illegible] و چون کسی متهم شود [illegible] آهن گرم [illegible]
[illegible] و آن آهن را [illegible] برابر [illegible] و متهم دست بشوید و آن آهن را بر [illegible]
[illegible] و اگر [illegible] گناه [illegible]
باشد و از آن [illegible] بود [illegible] موضعیست [illegible] بلاد ترک [illegible]
از سنگ است و در [illegible] چشمه ایست [illegible] شهریست بزرگ [illegible]
[illegible] عمارات ایشان از چوب [illegible] از چوب [illegible] زمستان و تابستان برف [illegible]
ایشان منقطع نشود [illegible] در بعضی از تواریخ مذکور است که [illegible] ایشان [illegible] زمین [illegible]

بلغار آمده اند و در آن زمین اجساد از عظام ایشان ظاهر میشود و در بعضی از [illegible] یافته اند که برابر [illegible]
که عرض آن دو شبر بوده و طول آن چهار شبر [illegible] آن دو موضع است که [illegible]
مردم و تابستان بلغار [illegible] ایشان [illegible]
[illegible] نصف دیگر [illegible] الف که [illegible]
[illegible] که روم [illegible]
[illegible] ایشان [illegible]
ایشان [illegible] و چون پسر کسی بالغ شود [illegible]
[illegible] شهریست واسع [illegible] بر کنار [illegible] چشمها بسیار دارد [illegible]
[illegible] باشد [illegible]
[illegible] چشمه ایست [illegible] بوده چون [illegible]
[illegible] از بلاد روس [illegible] کرده است موضعیست خارج از اقالیم [illegible]
[illegible] آن موضعیست [illegible] نهار اطول [illegible] ساعت [illegible]
آن موضعیست [illegible] آن بیست [illegible] ساعت [illegible] آن دو هزار و پانصد
[illegible] فرسنگ [illegible] شرقی [illegible] آن سیصد و پنجاه و [illegible] فرسنگ [illegible]
[illegible] و مساحت این قطعه [illegible] هزار و سیصد [illegible] فرسنگ [illegible]
[illegible] بر کنار [illegible] اهل آن شهر همه [illegible] جزیره برطانیه [illegible] بحر محیط است [illegible]
[illegible] طول آن جزیره [illegible] روزه راه است و مسافت عرض آن یازده روزه [illegible]
به بحر محیط است
[illegible] صاحب صور الاقالیم گفته است که میان آن و بلغار [illegible] اهل بلغار تجارت [illegible]
[illegible] و چون [illegible]
متاع خود [illegible] موضعیست که در زمستان [illegible]
[illegible] جنوبی این قطعه چنانکه ذکر رفته هزار و پانصد و هشتاد و دو
[illegible] فرسنگ [illegible] آن قطعه هزار و چهل و چهار [illegible] و مساحت سطح این قطعه چهار صد و بیست و دو هزار و چهار
[illegible] صاحب صور الاقالیم گفته است [illegible]
[illegible] و اگر این صحیح باشد باید که این شهر درین قطعه باشد چنانکه
[illegible] نهار اطول آن چهل [illegible]
[illegible] نسخه که [illegible] احوال بلاد [illegible]
[illegible] بوده که بعضی از [illegible] عجب [illegible] آن درین مقام احتیاج
[illegible]
چون غرض بیان عجایب و غرایب هر اقلیم باشد موقف مساحت جرم ارض چون اهل [illegible] مقادیر اجرام کواکب را
نسبت با جرم ارض تعیین کرده اند مناسب آنست که مقدار جرم ارض را بیک نوعی تعیین داشته باشند تا مقدار کواکب معلوم
گردد و [illegible] مساحت سطح کره [illegible] مساحت سطح دایره عظیم آن کره است و در علم هندسه مقرر شده که چون
ثلث نصف قطر کره را در مساحت [illegible] آن کره ضرب کنند مساحت جرم آن کره معلوم شود پس ثلث نصف قطر ارض را [illegible]
[illegible] ضرب کردیم [illegible]
[illegible] فرسنگ [illegible]
[illegible] فرسنگ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
باشد و درین مساحت [illegible] معلوم [illegible] ارض باشد [illegible] آیه کریمه خلق

مقاله هفتم در معرفت ابعاد و اجرام و مساحت سطوح افلاک و کواکب و آن هفت فصل است

مقاله هفت است اول معرفت ابعاد و سطوح افلاک [illegible] دوم [illegible] سیم معرفت مساحت سطوح افلاک چهارم معرفت مقدار یک درجه از دوایر عظام در هر فلکی پنجم معرفت مقدار هر کوکب ششم معرفت اقطار کواکب هفتم معرفت اجرام کواکب [illegible]

اقرب بزمین و آنرا سطح مقعر خوانند و دیگری ابعد و آنرا سطح محدب هر فلکی

بزعم حکما افلاک متصل بیکدیگراند و میان ایشان فاصله نیست [illegible] ابعاد کواکب از مرکز عالم معلوم کرده‌اند باجزائی که نصف قطر زمین [illegible] و نصف قطر خارج مرکز [illegible] کواکب شصت جزو باشد و همچنین انصاف اقطار کواکب بر همه معلوم کرده‌اند هم بآن اجزا پس چون بعد مرکز کوکب از مرکز عالم بوقتی که در ابعد ابعاد باشد از زمین معلوم شود و مقدار نصف قطر کوکب بگیرد از او بعد سطح محدب آن فلک از مرکز عالم حاصل شود [illegible] بعد محدب سطح [illegible] از مرکز عالم حاصل آید و بعد محدب سطح [illegible] بعد سطح مقعر فلک عطارد بود و چون بعد مرکز کوکب از مرکز عالم بوقتی که در اقرب ابعاد باشد حاصل کنند و نصف قطر کوکب بر آن [illegible] بعد سطح مقعر فلک از مرکز عالم حاصل آید و [illegible] است باجزائی که نصف قطر ارض [illegible] ابعاد اجزای آن اجزا معلوم کرده‌اند و چون هر بعدی باجزائی که نصف قطر [illegible] معلوم شود آن بعد [illegible] فرسنگ [illegible] معلوم کرده [illegible] که از [illegible] فرسنگ نصف قطر ارض [illegible] فرسنگ بعد [illegible] نصف قطر ارض هزار و دویست و هفتاد و [illegible] و خمس و ربع [illegible] فرسنگ پس بگوییم که بعد مقعر فلک قمر از مرکز عالم چهار تومان و [illegible] هزار و [illegible] صد [illegible] فرسنگ [illegible] و بعد محدب فلک قمر از مرکز عالم یعنی بعد مقعر فلک عطارد هشت تومان و [illegible] هزار و [illegible] صد و [illegible] و هفت فرسنگ و عشر [illegible] و بعد محدب فلک عطارد از مرکز عالم بیست و هفت تومان و [illegible] هزار [illegible] صد و نود و [illegible] فرسنگ و [illegible] و بعد محدب فلک زهره از مرکز عالم صد و [illegible] و چهار تومان و [illegible] هزار و [illegible] صد و بیست و [illegible] فرسنگ و نصف [illegible] و بعد محدب فلک شمس از مرکز عالم دویست و دو تومان و [illegible] هزار و [illegible] صد و پنجاه [illegible] فرسنگ و عشر [illegible] و بعد محدب فلک مریخ از مرکز عالم هزار و چهار صد و هفتاد و [illegible] تومان و شش هزار و [illegible] صد و [illegible] فرسنگ و ربع [illegible] و بعد محدب فلک مشتری از مرکز عالم دو هزار و سیصد و نود و [illegible] تومان و [illegible] چهار [illegible] و بعد محدب فلک زحل از مرکز عالم سه هزار و سیصد و پنجاه و [illegible] تومان و [illegible] هزار و [illegible] و هفت فرسنگ و نصف عشر [illegible] و بعد محدب فلک ثوابت از مرکز عالم [illegible] سه هزار و سیصد و پنجاه و سه تومان و هشت هزار و چهار صد و چهار فرسنگ و ربع [illegible] اما بعد محدب فلک اعظم مقدار [illegible] معلوم [illegible] و [illegible] معلوم [illegible] هزار [illegible] و [illegible] و چهار اصبع و [illegible] اصبع [illegible] چون [illegible] کامل [illegible] مقادیر [illegible] والله الموفق

و آنکه بدان [illegible] چون خط مستقیم از مرکز عالم [illegible] محدب فلک [illegible] خط [illegible] سطح مقعر [illegible] محدب [illegible] آن [illegible] معرفت [illegible] هر فلکی بر آن وجه است که بعد مقعر هر فلکی از بعد محدب او [illegible] کنند [illegible] آن فلک بود پس [illegible] بعد مقعر هر فلک و بعد [illegible]

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله الذي خص الانسان [illegible]

بسم الله الرحمن الرحیم

ای واقف اسرار ضمیر همه کس ... ای از در لطف ... همه کس ... [illegible]

رحمی و امتنان ... بندگان گناهکار ... پریشان روزگار ... [illegible]

نجات و خلاصی داده ... صراط مستقیم توبه و استغفار ... [illegible]

... التوابین و یحب المتطهرین ... [illegible]

... این رساله ایست در بیان اثبات وجوب توبه و فضیلت آن و حکایات ... [illegible]

... حسین بن روح الله الحسینی الطبسی المشهدی ... [illegible]

[illegible]

عذر خواهی مقبول عقلا نباشد و اگر غایت توبه ندامت بر قباحت آن ظلم باشد من حیث انه قبیح و با آن خوف از نار و فوت
جنت نیز ملحوظ باشد صحیحست و تحقیق مقام آنست که جهت قبح [illegible] تنها باشد متحقق گردد و بسبب آن ندم پس آن توبه است
و اگر باین حیثیت نیست توبه نیست غایت آن خواه مجموع امری باشد یا امور منضمه [illegible] است بر ماضی و ترک در حال و عزم بر عدم عود
[illegible]

بعض تذکره جمیع اوقات موجبست دراین وره وبین خوچ تیست وبیابه وانست که ازجملهٔ [illegible] وطاتوبه یکی تمام آن آنست که آدمی بعد از توبه
باستغفار وتضرع وزاری مشغول باید بسبیل آنکه عایشه نقل [illegible] کرد ان کنت الممت بذنب فاستغفری الله
فان التوبة من الذنب الندم والاستغفار وطریق گفتن استغفار والفاظ ماثوره [illegible] ذیل وحیز بیان خواهد آورد وباید ببینت
که توبه موقوف صحیح نیست چنانکه کسی توبه کند از آنکه شراب نخورد و پدر توبه بعد توبه گذشت که [illegible] ام عمر وبر آنکه توبه کرده است
از آن معیشت و توبه موقوف از این تعریف خارجست

فصل چهارم در بیان آنکه وجوب توبه فوری [illegible]

توبه واجبست وبیفاصله توبه کرده وساعتی در آن تاخیر نمودن تاخیر او نیز گناهی دیگرست وسبب آن قوی [illegible] مبالغه در گفته شد
که اگر کسی گناه کبیره صادر شده وهمان لحظه توبه نکرد وساعتی در آن تاخیر نمود بسبب تاخیر آن ساعت او را توبه از دو گناه واجب میگردد یکی از آن
معصیت ودیگر بسبب تاخیر در توبه از آن معصیت اگر آن ساعت وا گرد وساعت در توبه تاخیر نماید در اجبار توبه واقع میشود [illegible] ساعت قرار میگیرد
[illegible] بسیار ازطرق که مبالغه در توبه در حال از زمان وعدم تاخیر از آن باین مرتبه است ولهذا گفته اند [illegible] هر که در [illegible] شد و [illegible]
[illegible]

[illegible]

ز دستش آن زاویه خاکستر کن : جادو و بادل چون اخگر کن : وصف میل که از دل برآتش : دست بردار به کار قد ای : که ای خط بخش عطار بخت ...

[illegible]

فصل پنجم

[illegible]

آنحضرت میگو نمود فرمودند همان شراک کهنه یا ... باین علت ... با آنکه آنحضرت میدانست که بیرون کردن شراک نو از نعلین ...
آنحضرت واجب ... رجوع فرمود ... و رجوع آنحضرت ... [illegible]
مانع بلوغ بود بمقام محمود و لقای معبود ... [illegible] ... خاطر مبارک آنحضرت اثری ظاهر گردید که
دلالت بر ... مبارک آنحضرت ... رحمت ... یا رسول الله ... [illegible]
... آنحضرت فرمود ای عایشه برادران من ... انبیاء اولو العزم از من پیشتر رفته اند ... [illegible]
دنیا نصیبی ... [illegible]
و بمقام برادران خویش ... [illegible]
عالم آخرت ... [illegible]

[illegible]

گویا ان صغیره و کبیره مردم عادت قایل آینده مثلا بوسه کردن زن اجنبی نسبت بزنا کردن صغیره است و نسبت بنگاه
کردن در روی عورت کبیره و همچنین انداختن [illegible] از یک [illegible] است نسبت بانداختن [illegible] و صغیره است نسبت باخذ
دیناری و همچنین دست مسلمان بریدن کبیره است نسبت بزدن و صغیره است نسبت بکشتن و اکثر بعضی از علما گفته اند که گناه
صغیره نیست باطل است بدلیل قوله تعالی ان تجتنبوا کبائر ما تنهون عنه نکفر عنکم سیئاتکم [illegible] که اگر پرهیز کنید از گناهان بزرگ و باز
داشته شوید از آن [illegible] گناهان خود [illegible] حضرت رسالت پناهی [illegible] و استغفار [illegible] بجز وقت
و نماز جمعه تا جمعه دیگر کفارت گناهانی است که از کسی در میانه ایشان واقع شود هرگاه که از کبایر پرهیز کرده باشد حضرت شیخ جمال الدین در شرح
تجرید میفرماید [illegible] گویند این گناه صغیره است اطلاق آن بر چند وجه است که آنکه ثواب [illegible] بطاعتی کرده میگویند این گناه
در مقابل آن طاعت صغیرست یا این گناه اصغرست از آن طاعت باعتبار آنکه گناه [illegible] در جمیع اوقات [illegible] آن صحت
در جمیع اوقات و شرط عدم [illegible] است که حال ثواب و عقاب مختلف میشود بسبب اوقات چنانکه خدای تعالی
میفرماید لا یستوی منکم من انفق من قبل الفتح وقاتل یعنی برابر نیستند از شما ای مؤمنان هر که نفقه کند پیش از فتح مکه و کارزار کند با دشمنان
خدا و رسول با کسی که انفاق نماید و کارزار نماید بعد از فتح مکه و دیگر آنست که آن گناه را نسبت کنند بگناهی دیگر و گویند این گناه نسبت
بآن گناه صغیره است یعنی عقوبت و عذاب این گناه در جمیع اوقات [illegible] عقوبت و عذاب آن گناه در جمیع اوقات و کبیره
اگر اضافه نمایند گناه را بثواب فاعل آن و گویند این گناه نسبت بثواب عمل آن صغیره است یعنی عقاب آن کمترست در جمیع اوقات از ثواب
فاعل آن در جمیع اوقات و گفته اند [illegible] صغیره و [illegible] اطلاق میکنند و کبیره را اطلاق میکنند بر وجوهی که مقابل این وجوه است که لایخفی
حضرت شیخ علی عبد العالی فرموده که اختلاف کرده اند فقها در معنی کبیره و صغیره و اصح در مذهب حق آنست که کبیره عبارتست از گناهی که در شرع مجید
بخصوص آن وعید شده باشد و اکثر فرموده اند صغیره و موافق این معنی اخبار از ائمه اطهار علیهم السلام وارد گشته [illegible]
در تعیین عدد کبایر و حصر آن به اکثر علما در این باب اقوالست چه بر آنند که عدد کبایر غیر محصور [illegible] است [illegible]
کس یا کسی میگوید کبایر غیر محصوراست گفته اند کبیره را حضرت مبهم و در اعادیث [illegible] لفظی قطعی در تعیین عدد کبایر [illegible] و از این معلوم میشود که قصد
حضرت رسالت پناهی صلی الله علیه و آله ابهام بوده و حکمت تعیین نفرمودن آنست که خلق [illegible] و نفرت انسان از جمیع معاصی و حرص و این قولست
منقولست که روزی [illegible] ابن عباس گفت گناه کبیره هفت است [illegible] که بهفتصد نزدیکتر است [illegible] و با وجود اصرار
صغیره نماند و با وجود توبه و استغفار کبیره نباشد و شیخ [illegible] در [illegible] و حکمت [illegible] کبایر را مبهم کرده اند
که از مضمون ان تجتنبوا کبائر ما تنهون عنه نکفر عنکم سیئاتکم معلوم میشود که اجتناب [illegible] سبب کفارت صغیره است پس [illegible]
کبیره که هست و این دانسته باشد که بسبب اجتناب از کبیره گناهان صغیره او [illegible]
[illegible] معلوم و متعین نباشد آدمی هر گناه که عزیمت نماید این [illegible] بر صغایر
[illegible] سبب این میشود که بر آن گناه اقدام ننماید و اخفای کبایر در میان ذنوب [illegible] اخفای لیلة القدر است در میان لیالی رمضان
بجهت ترغیب خلق بر طلب آن و مانند ابهام ساعت اجابت دعا در میانه ساعات جمعه و کتمان صلوة وسطی [illegible] حضرت جانی
[illegible] میگویند کبایر معین است [illegible] اختلاف کرده در عدد آن بعضی گفته اند چهار است شرک بخدا و یاس از روح الله و قنوط از رحمت
ناشتابی و امن از مکر خدا و بعضی گفته اند هفت شرک بخدا و قتل نفس مؤمن و سحر و زنا و خوردن مال ایتام و قذف محصنه
و فرار از زحف و بعضی نه است و عقوق والدین و استحلال کعبه زیاده کرده اند و بعضی سرقه و شرب [illegible] از ده
و ابو هریره اکل ربوا بر آن زیاده کرده و فرمایا گفته اصل کبایر آنست که شیخ ابو طالب مکی در قوت القلوب آورده [illegible] است
و از آن جمله چهار [illegible] دل و اول کفر و دوم اصرار بر صغیره سیوم نا امیدی از رحمت خدای که از آن قنوط [illegible] چهار [illegible]
متعلق بزبانست اول شهادت زور [illegible] قذف محصنات سیوم سوگند دروغ چهارم سحر کردن [illegible] است که بزبان جاری
میشود و سه چیز متعلق بشکم دارد اول خوردن شراب و باقی مسکرات دوم خوردن مال یتیمان و فقیران بستم و ظلم سیوم ربا خوردن و دو چیز
متعلق بفرجست یکی زنا کردن دوم اغلام و لواط نمودن و دو چیز از دست صادر میشود یکی قتل بغیر حق دوم دزدی کردن و یک چیز در پاست
و آن فرار از زحف است و علامه در اینجا فرموده که یکی از اصحاب نصیحت نقل میفرماید که کبایر این چند است قتل نفس بغیر حق و زنا و لواط
و شرب خمر و باقی مسکرات و دزدی و اخذ مال غیر [illegible] [illegible] در شهادت زور و قطع رحم و لفظ [illegible]
بغیر عذر و یمین غموس و عقوق والدین و اکل ربا و فرار از زحف و اکل مال یتیم و خیانت در کیل و وزن و تقدیم نماز بر وقت و زدن مسلمان

بغیر حق و کذب بر پیغمبر خدا و کتمان شهادت یا عذری و رشوت گرفتن و قیادت میانه زنان و مردان و منع زکوة و سعایت
نزد سلطان و ترک امر بمعروف و نهی منکر [illegible] از تعلم و سوختن حیوانات بآتش و امتناع زن از زوج
بی سببی و یاس از رحمت خدا و امن [illegible] بعضی علم و حمل قرآن [illegible] و خوردن گوشت خوک و شیخ طبرسی کبایر را
که از جعفر صادق علیه السلام نقل کرده اینست اول شرک بخدا دوم یاس از [illegible] عمرو بن عبید [illegible]
[illegible] پنجم قتل نفس ششم قذف محصنات هفتم اکل مال یتیم هشتم فرار از زحف
نهم اکل ربا دهم سحر [illegible] زنا دوازدهم یمین غموس سیزدهم غلول چهاردهم منع زکوة مفروضه پانزدهم شهادت زور شانزدهم
کتمان شهادت هفدهم شرب شراب هیجدهم ترک نماز و غیر [illegible] یا ترک چیزی از آن چیزها که خدای تعالی فرض کرده و نوزدهم
نقض عهد بیستم قطیعه رحم و حضرت شیخ علی بن عبد العالی از حضرت شیخ شهید نقل میفرماید که بعضی علما عبارت کبایر را
کفته اند کبایر عبارتست از شرک بخدا و قتل بغیر حق و یمین غموس و شهادت زور و استحلال کعبه و دزدی و نقض عهد و حرب
جدا از جماعت و یاس از روح خدا و امن از مکر خدا و عقوق والدین و فرموده هر یک از اینها در حدیث مخصوص است [illegible]
کبیره است دوم آنحضرت فرموده و در حدیث [illegible] ایستادن و منع ابن سبیل از فضل آب و عدم تنزه از بول و تسبب بشتم
والدین و اقرار در وصیت بغیر وارث [illegible] بعضی گفته اند کبایر منهیات است که از اول سوره نسا تا بقوله ان تجتنبوا
[illegible] بجعفر علیه السلام مرویست که کبایر ترک سنت و تبدیل سنت
ان تجتنبوا کبائر ما تنهون عنه مذکورست در عیون الاخبار [illegible] مذکورست از کبایر آورده و اول
و قتال با اهل بغی [illegible] منسوبست بحضرت امام رضا علیه التحیة والثنا چند چیز دیگر غیر از مذکورات
اکل میته و دم و خوردن خون روان سیم خوردن گوشت خوک و گوشت با کول الحم که بغیر نام خدا کشته باشند چهارم قمار بازی
[illegible] ششم معونت ظالمان هفتم خیانت کردن در مال مسلمانان هشتم استخفاف اولیاء الله نهم استعمال ملاهی که
[illegible] [illegible] کتاب مقنع شیخ مفید علیه الرحمة و کتاب تهذیب شیخ طوسی قدس سره [illegible]
[illegible] علیه السلام مع [illegible] روایت کرده اند که احصا [illegible] روایت [illegible] درحق ما نازل شده
و مردمان از [illegible] اند اول شرک بخدا [illegible] قتل نفس مؤمن بغیر حق سیم عقوق والدین چهارم [illegible]
محصنات پنجم اکل مال یتیم [illegible] ششم فرار از زحف هفتم انکار حق [illegible] اما شرک بخدا [illegible]
خدای تعالی در حق ما گفته [illegible] الله علیه آله در ایمان فرموده و ایشان تکذیب خدا و رسول او
[illegible] حضرت [illegible] امام حسین و اصحاب او علیه السلام را کشته از روی خطا
[illegible] قتل نفس [illegible] با وجود که خدای تعالی فرموده
[illegible] و حق قرابت و ذریت آنحضرت را گرفته اند [illegible] قذف
بالمؤمنین [illegible] [illegible] که خدای تعالی انفال را حق پیغمبر صلوات الله علیه
کردند فاطمه زهرا [illegible] السلام [illegible] [illegible] صلوات الله علیه [illegible]
حضرت حق امام [illegible] [illegible] [illegible] از روی ظلم [illegible] حضرت امیر علیه السلام
و منع ذریت پیغمبر از حق ایشان نمودند [illegible] انکار حق [illegible] که آن حق که غنیمت که بر کسی
آنحضرت فرار نمودند [illegible] جدال نمودند [illegible] و از تفصیل
و پوشیده [illegible] اینست تا آنکه در عدد کبایر نظر این دو [illegible] کافر شوند دوم یاس
در چیزهای [illegible] شرک بخدا یعنی آنکه برای خدای تعالی اثبات شریک [illegible] در سوره
از روح الله [illegible] و لفظ [illegible] در کلام الهی وارد شده اول در سوره
یوسف [illegible] انه لا ییاس من روح الله الا القوم الکافرون یعنی نا امید نمیباشد از رحمت و فضل
خدای تعالی [illegible] و دوم در سوره [illegible] قوله تعالی لا تقنطوا من رحمة الله ان الله
یغفر الذنوب جمیعا [illegible] از رحمت و بخشش خدا [illegible] که خدا [illegible] و گناه [illegible]
[illegible] والدین و آن بانواع [illegible] که اگر پدر و مادر فرزند
[illegible] عاقبت با آنکه پدر و مادر [illegible]
یا انکار ایشان [illegible] ششم قتل نفس مؤمن از روی عمد هفتم قذف محصنات

و محصنه و آن عبارتست از آنکه مسلمانی آزاد عاقل بالغ صالح را بگویند ای زناکننده یا اغلام کننده و آنکه در معنی با اینها نزدیک باشد سیزدهم خوردن مال یتیم بظلم بیستم تهمت کردن و مرا از تهمت ... که جسم آدمی را بسا بر اجسام بسبب آن تغییر کند و نیز ... از خلقت اصلی که موضوعست بر آن دهم آنکه ... یعنی خوردن سود ... یازدهم فرار از صف یعنی ... گریختن از ... کفار در این شرح وقتی است که لشکر کفار و دیر از لشکر اسلام باشد یا کمتر که اگر لشکر کفار برابر یا دو برابر یا زیاده از ... اگر در آن وقت کسی بکریزد از مقاومت [illegible] قرار بر فرار اختیار نماید کبیره نیست ... دوازدهم زنا کردن سیزدهم لواطه و اغلام کردن ... یعنی گواهی دروغ دادن که به این سبب حق کسی برود یا باطلی ... درست حق باز نماید پانزدهم ... شانزدهم کتمان شهادت یعنی پوشیده داشتن گواهی که سبب تضییع حق مسلمانی شود هفدهم خوردن شراب و باقی مسکرات هیجدهم ترک نماز فریضه متعمدا یا ترک باقی اشیایی که خدای تعالی آنرا واجب کردانیده نوزدهم منع زکوة مفروضه بیستم نقض عهد و پیمان بیست و یکم ... یعنی دزدی کردن بیست و دوم قطع رحم بیست و سیم اصرار بر صغیره نمودن و آن دو نوعست فعلی و حکمی فعلی آنست که مداومت نماید ... آدمی بر نوعی از انواع صغایر بی توبه یا اکثار کند در جنس صغایر بی توبه و حکمی آنست که آدمی عزم نماید بر فعل گناهی صغیره بعد از وقوع آن فعل ... اگر از کسی گناهی صغیره واقع شود و او را بعد از آن عزم بر آن فعل و خاطر خطور نکند و همچنین بعد از وقوع آن فعل توبه نیز ... او نرسد ... مصر باشد در آن فعل بیست و چهارم نکاح محرم کردن بیست و پنجم قتال با اهل بیت نمودن بیست و ششم غصب اموال ... نمودن بشرط آنکه آن مال یکدینار باشد یا زیاده از آن بیست و هفتم ترک سنت نمودن بیست و هشتم تبدیل سنت کردن بیست و نهم منع ابن سبیل از زیادتی آب نمودن سیم استحلال کعبه یعنی اهانت نمودن و ترک تعظیم کعبه را شیوه خود ساختن بمرتبه که گویا آنرا مباح میداند سی و یکم توبه بعد از هجرت یعنی اعرابی شدن بعد از آنکه بجلاء مسلمانان هجرت نموده باشند ... و شعار اعرابیه که شعار مشرکانست شیوه ... سی و دوم نمیمه یعنی سخن چینی کردن و آن عبارتست از نقل کلام ... بر سبیل افساد و شرارت بجانب دیگر سی ... و آن عبارتست از بردن چیزی از غنایم پیش از تقسیم و در اخبار آمده که ... بعد از تقسیم غنیمت آنرا بخدمت آنحضرت علیه السلام آورد آنحضرت آنرا قبول نفرمود و گفت نگاه دار تا روز قیامت ... و در کلام مجید آمده قوله تعالی و من یغلل یأت بما غل یوم القیمة یعنی هر کس خیانت کند در غنایم بیاید بآنچه خیانت کرده ... روز قیامت سی و چهارم اصرار است در وصیت ... عبارتست از آنکه آدمی در وقت مردن وصیت کند ... واجبست ... وصیت ... باشد ...

... خدای اعلی ... بعد از آنکه ایشان ... نزدیک آمده ... و وصیت میکند ...

و ... سی و پنجم نسبت دادن ... مراد از این آنست که ... بعضی ... معاویه و لعن ... از جمله ... در این مقام حکایتی بخاطر رسید ایراد آن خالی از ... نیست ... پادشاه ولایت ماوراء النهر و ترکستان ... خان ... بعد از وفات سلطان حسین میرزا ولایت خراسان را ... و تحت تصرف آورده بر تخت ... سلطنت ... نشست ... از سادات و علما و اکابر که از اطراف و جوانب ولایت خراسان در آن وقت آنجا حاضر بودند تمام ... و مبارکباد ... حضرت خان ... رفته بودند و اکابر و علمای ماوراء النهر نیز آنجا حاضر بودند و مجلسی عظیم دست داده بود و هر کس اظهار فضایل ... خود میمود جناب شیخ الاسلام هراة که از نبیره مولانا سعد الدین تفتازانی بود در آن مجلس تشریف داشت ... حضرت شیخ الاسلام ... گفته ای شیخ الاسلام می شنوم که تو را در لعن معاویه مضایقه و توقف است شیخ الاسلام ... لعن معاویه پیش خود ثابت شده و مضایقه بدان سبب است علمائی که حاضر بودند در این باب بنای مباحثه و مجادله ... بعضی دلایل بر لعن معاویه اقامت می نمودند و بعضی در مقام منع و جدال در می آمدند بعد از آنکه مباحثه و مجادله بتطویل انجامید و هر کس بأین بهانه در مقام اظهار فضیلت و کمال خود در آمده بودند حضرت خان فرمود ای عزیزان من مردی ترکم و این قیل و قال و دلیل و برهان شما را نمیدانم اما این قدر میدانم که معاویه پدر یزید است علیه اللعنة که سبب قتل و شهادت حضرت امام حسین علیه السلام شده و این طور فعل شنیع از ... سر زده که تا دامن قیامت موجب حسرت مردمان ... است ... پیش ما ترک آن کسی که از وی چنین فعل شنیع سر زد چگونه انکار لعنت ... یعنی بر ... لعنت و این دلیل در لعن معاویه پیش من بهترین دلایلست چون حضرت خان این دلیل بر لعن

معاویه گفت لعن فرمود شیخ الاسلام و جمیع اکابر ماوراء النهر و خراسان بعضی بطوع و رغبت و بعضی از خوف و ترس ... حضرت خان لعن معاویه کرده و اعلان کرد ... و متفق شدند ... در تغییر ... آنحضرت رسالت پناهی منقولست که آنحضرت فرمود که جبرئیل مرا خبر داد که خدای تعالی ... و جلال من که هیچ کبیره از کبایر نزدیک من از ... دروغ گفتن بزرگتر نیست ... و اعلی ... کل خطیئة اشارتست بآنکه ... از این جهتست که هر کس ... چو ... و جمیع کبایر ... پاکیزه میشود ... از آلایش دنیا ... ناپاک ... آمده ... و ... حجت ... سی و هشتم رشوت گرفتن سی و نهم خیانت کردن در مال مسلمانان چهلم ... چهل و یکم قمار باختن چهل و دوم معونت ... ظالمان نمودن چهل و سیم ... خوردن گوشت حیوانات ناکول اللحم که مرده باشند چهل و چهارم خوردن خون و دوران حیوانات چهل و پنجم خوردن گوشت خوک و گوشت ماکول اللحم که بنام خدا نکشته باشند یعنی ... بنام کعبه یا بنام سلطان و ... از ... باشد چهل و ششم ... قطع طریق نمودن یعنی راه مسلمانان زدن چهل و هشتم استعمال غذای که آدمی را از یاد حق باز دارد چهل و نهم افطار ... در روزه رمضان بعمد پنجاهم تقدیم نماز بر وقت پنجاه و یکم ... پیغمبر علیه السلام بعمدا پنجاه و دوم سوختن حیوانات باتش پنجاه و سیم ... زدن مسلمانان بغیر حق پنجاه و چهارم قیادت ... پنجاه و پنجم امتناع زن از مرد بغیر سبب پنجاه و ششم اظهار کردن ... ظهار آنست که مرد بگوید بزن خود انت علی کظهر امی ... و این کلمه در جاهلیت طلاق بوده ... پنجاه و هفتم سعایت و غمازی کردن پیش سلطان پنجاه و هشتم ترک امر بمعروف و نهی منکر بشرط قدرت پنجاه و نهم فراموش کردن قرآن بعد از آموختن شصتم استهزاء اولیاء الله و اهانت اهل علم و حمله قرآن شصت و یکم غیبت بغیر حق کردن ... و ... غیبت بدترین ... و بیشترین چیزیست که از مردمان صادر میشود و واجبست تحقیق معنی و بسط در آن پوشیده نماند که غیبت ... و ... او و اگر بآن کس خواهد اگر نقصانی باشد در بدن او یا در نسب او یا در خلق یا در فعل او یا در دین او یا کردن ... در مجلس ... غیبت آنست که ... یا در دنیا ... از حضرت رسالت پناهی ... الکفرت ... آنحضرت جواب داد که ... از کسی چیزی که اگر بشنود ... و ... حکایت ... باطل باشد آن بهتان ... غیبت ... خاص بزبان نیست ... بسر چشم و دست و پا و اعضا ... و حرکات و نوشت و خواندن ... مفید ... او باشد ... غیبت ... و ... عبارتست از آنکه کسی در ... غیبت ... این کلام اشارت باشد با آنکه ... میکرد ... فلان کار میکرد ... و آن عیب ... غیبت باشد ... مستحق غیبت ... و داخل غیبت ... صفات ... اگر کسی ... غرض از آن ... مسلم ... رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم ... بغیبت ... یکی از ایشان ... گفت ... حضرت رسالت پناهی علیه السلام نان خورش طلب کنند ... آنحضرت فرمود ... از گوشت برادر مؤمن خود ... و ... غیبت ... اول از آن مواضع که غیبت جایزست ... فاسق متظاهر بفسق ... علیه السلام ... غیبت ... و بعضی این حدیث را حمل بر ... کرده اند و اگر چه ... غیبت فاسق متظاهر بفسق جایزست ... لازم میشود و حضرت شیخ ... فرموده ... غیبت فاسق متظاهر بفسق ...

در بعضی اوقات واجبست دوم شکایت مظلومست از ظالم و این را غیبت نمیگویند چه در حضور حضرت رسالت پناهی صلی
علیه السلام زنی از بخیلی شوهر خود حکایت کرد و گفت مرد بخیلی است و آنحضرت او را از آن منع نفرمود سیم نصیحت
مستشیرست در جائی که با معامله یا مصاحبت یا مناکحت آن باشد چنانکه از حضرت رسول [illegible] علیه السلام مرویست که فاطمه بنت قیس
جائی عرض نمود که [illegible] خواستگاری من نموده اند و با آنحضرت مشورت نمود آنحضرت فرمود اما فلان فرجل صعلوک
لا مال له و دیگری را گفت و اما فلان فلا یضع العصا عن عاتقه و معنی این حدیث [illegible]
[illegible] و [illegible] یا آنکه
بسیار میزند و در مقام واجبست اقتصار بر موضع حاجت و ذکر مصلحت تفاقا یا آن [illegible] نصیحت پیش از [illegible] واقع
شود جایز نیست اگر فرض منتفع بود واجب چهارم جرح و تعدیل گواهان و راویان احادیث و اخبار و از این جهت علما کتب رجال
وضع کرده اند و تقسیم نموده اند [illegible] و ذکر اسباب جرح در کتب از مدافع نموده اند و واجبست در این صورت
رعایت اخلاص که مقصود از این جرح حفظ اموال مسلمین و صیانت فروج و ضبط سنت مطهره و حمایت آن از کذب
باشد و باعث بر آن عداوت و بغض نباشد و واجبست اقتصار بر آن قدر که قدح او در روایت و قبول شهادت مدخل
دارد و زیاده از این جایز نیست پنجم جایزست غیبت ارباب بدعت و ضلال و ذکر تصانیف فاسده و آرای باطله ایشان و درین هم
شرط هست که بقدر مطلوب ذکر کنند و هر کس از جهت که عداوت با [illegible] بیت علیهم السلام داشته باشد هیچ گناهی نیست
در ذکر معایب ایشان و قدح در نسب و عرض او و آنچه که صحیح باشد [illegible] مطابق واقع خواه بصریح و خواه بکنایه چنانچه از حضرت
امیر المؤمنین علی بن ابی طالب در خطب نهج البلاغه مذکورست و از حضرت امام حسن علیه السلام در مجلس معاویه
در ذکر معایب معاویه و عمرو بن العاص و ولید بن مغیره منقولست و هیچ گناهی نیست در تکرار معایب اصحاب بدعت
و ضلال و اکثار آن در مجالس بلکه واجبست اظهار آن از برای تنفر مردمان از ایشان و تطهیر قلوب خلق از اعتقاد [illegible]
صادر شده و از اهل حق و علمای دین از مسائل باطله و آرای فاسده بحکم لکل حیوان کبوه و لکل عالم هفوه جایز [illegible] و قدح
در صحت آن و بیان دلایل بطلان آن و اگر مقام مستدعی تشنیع بر قایل و خشونت در رد آن باشد [illegible] رفع اعتقاد مردم
جایزست و واجبست که آن فعل بقصد رضای خدا و اظهار ثواب و حمایت حق از خطت باطل باشد نه بسبب عداوت و حب
ذکر آن رای باطل مقاله حق که باشد و هیچ مفسده بسبب آن لازم نیاید ترک تعرض [illegible] آن اولی و انسب است ششم
جایزست قذف با کسی که موجب حد و تعزیرست از گواهان که شهادت ایشان حد و تعزیر ثابت میشود در مجلس حاکم و همچنین
جایزست قذف زوج که موجب لعان باشد از برای تأدیه و رفع [illegible] مفاسده [illegible] مجلس حضرت رسالت پناهی علیه السلام
انکار آنحضرت بر آن هفتم آنست که اگر از کسی دو شخص [illegible] معصیت [illegible]
[illegible] که از جهت آنکه آن گفت و گوی ایشان موجب زیادتی علم ایشان [illegible] آن محض غیبت [illegible]
[illegible] یکی از شروط غیبت آنست که آنچه گویند در حق شخص معین باشد [illegible] محصور [illegible]
مثل که [illegible] از غیبت که [illegible] کرده [illegible] غیبت نمیگویند [illegible] متعلق بشخص معین [illegible] محصور [illegible]
سبب هتک حرمت ایشان شود و این مثل آنست که شهادت بر غیر محصور [illegible] و جلد دیگر آن [illegible]
غیبت تمامی آنچه در باب غیبت از اقوال علما [illegible] غیبت در شش موضع جایزست اول تظلم مظلوم است از ظالم نزد
سلطان و حاکم دوم استعانت بر تغیر منکر [illegible] صلح است مثل آنکه کسی یکی از علما را [illegible] که فلان [illegible]
بنشیند که آن شخص او را نصیحت کند و از آن فعل قبیح باز دارد و مثل آنکه عمر از مسلمانان خبر گفت ابا جندل در شام شراب [illegible] عمر کتابی بازو نوشت
بدین طریق بسم الله الرحمن الرحیم حم تنزیل الکتاب من الله العزیز العلیم غافر الذنب و قابل التوب [illegible] فرستاد چون نظر
ابا جندل بر نامه عمر افتاد و بر مضمون مطلع گردید گریه [illegible] از شرب شراب توبه کرد سیم استفتاء [illegible] پیش مفتی کسی گوید
برادر من یا دوست [illegible] بر من ظلم و تعدی کرده و چهارم تحذیر مسلمین است از شر چنانکه کسی ببیند [illegible] دوست پیش
یکی از اصحاب بدعت و ضلال یا جاهل مصاحبت یکی از اصحاب [illegible] جایزست غیبت آن صاحب بدعت و آن فاسق
پیش او تا موجب نفرت ایشان گردد از وی پنجم آنکه آدمی معروف باشد [illegible] مثل اعمی و اعرج و اعمش [illegible]
جایزست ششم غیبت کسی که متجاهر بفسق و طعن آن باشد مثل مخنث و شارب خمر که اظهار آن [illegible] و اعلان بر آن فصل سیم
در بیان آنکه گناه صغیره بواسطه کبیره میشود و از آنها که [illegible] صغیره بسبب کبیره میگردد اول اصرار برگناه و معصیت و مداومت

اثر آن [illegible] یکی از عظیم [illegible] که بر دوام باشد اثر آن در روشنائی دل عظیم بود و لهذا حضرت رسالت پناهی صلی الله علیه و آله و سلم
فرمود [illegible] آنست که بر دوام باشد و اگر چه اندک بود و قطع چیز کرده و اگر [illegible] شود و مثل این چون قطرهای آبست که بر دوام بر سنگی میآید و آنرا [illegible] و اگر تمام آن آب که بر روی [illegible] آنرا هیچ اثر نمیکند
[illegible] باشد که هیچ [illegible]
[illegible] عظیم [illegible]
[illegible] دوم [illegible] آنست که گناه را کوچک شمرد و آنرا خفیف و حقیر شمرد و حمل بزرگی گناه [illegible]
[illegible] بنده هر گناه را که بزرگ شمرد نزد خدا کوچک باشد و هر گناه را که کوچک شمرد نزد خدا بزرگ باشد [illegible]
و دشمنی [illegible] و هر کس بسبب هلاک خویش شاد شود [illegible] دلیل باشد که آئینه دل او [illegible] گرفته [illegible]
تفضیل [illegible] در مجالس و محافل اظهار گناه و معصیت خود نماید و این بدان سبب که حضرت عزت گناهان و عیب بنده را
در پس پرده غیب مستور میدارد و او آنرا بر ملا انداخته [illegible] اظهار [illegible] موجب عظم و کبر گناه او میشود و باشد که دیگری بسبب
اظهار و تذکرۀ او بدان گناه رغبت نماید و آن نیز موجب وبال وی گردد و اگر بتصریح غیر را بر آن معصیت ترغیب نماید [illegible]
آن جهت [illegible] وبال و عصیان مضاعف [illegible] زیاده نیست که معصیتی [illegible]
[illegible] آنکه چون حق تعالی جزای گناهان و معصیت [illegible] و او را امهال نماید [illegible]
گمان برد که این عنایت در حق وی [illegible] که این امهال و استدراجست تا باعث هلاک گردد ششم آنکه [illegible] کننده [illegible]
عالم و فاضل باشد زیرا که بسبب عصیان او [illegible] و دلیر شوند و گویند اگر این کار زشت بودی [illegible]
[illegible] نکشتی چنانچه اکثر عالمان در زمان جامهای ابریشمی پوشیده و مجلس سلاطین ظالم [illegible]
[illegible] از ظلم و طغیان و مطالبه رعایا و فقیران جمع شده [illegible]
[illegible] ایشان خورند [illegible] و اقران خویش برای رواج کار خود [illegible]
[illegible] و بر طبق شراب [illegible] و ازواج ابو حنیفه [illegible]
[illegible] و این طور را عمل [illegible]
[illegible] مشهور [illegible]
[illegible] کسی که چنین باشد [illegible]
[illegible] آن [illegible] توبه کرد [illegible]
[illegible] گناه ایشان یکی هزار است [illegible] مردمان [illegible]
[illegible] که زیاده از بیم مردمان [illegible]
ایشان [illegible] و [illegible] مباح باشد [illegible] آن خلق [illegible]
که معصیتی از دیگری [illegible] فصل چهارم در بیان آنکه توبه از کدام قسم از معاصی واجبست جمعی از معتزله گفته اند توبه از جمیع
[illegible] گناهان کبیره و صغیره واجبست خواه قبل از این
[illegible] واجبست و از صغایر واجب نیست و قومی گفته اند توبه از جمیع گناهان صغیره و کبیره که قبل از این از آن توبه نکرده واجبست و آنچه قبل
از این توبه کرده [illegible] واجب نیست قاضی عبد الجبار [illegible]
[illegible] و آنکه توبه از [illegible] قبل از این از آن توبه کرده [illegible] قبول توبه
واجبست [illegible] معلوم بتفصیل یا اجمال از ذنوب معلوم [illegible] بتفصیل و در این سخن نظریست [illegible]
اجمالی از قبایح مفصله [illegible] از معتزله و قاضی عبد الجبار [illegible] ندامت [illegible]
[illegible] باشد زیرا که اگر بعد از ذکر معاصی [illegible] ندامت [illegible] ابو هاشم از معتزله این سخن را [illegible]
[illegible] و این سبب بطلان ندامت [illegible]
[illegible] کسی بعد از ذکر معاصی اظهار ندامت نکند [illegible] معاصی [illegible] ذنوب عصیان و انتقام [illegible]
[illegible] باشد [illegible] فصل [illegible] و در بیان [illegible]
[illegible] و طریق آداب توبه کردن و کیفیت تکفیر ذنوب معاصی [illegible]

منشاء ذنوب و عصیان پوشیده نماند که منشاء ذنوب و عصیان و وقوع آن از انسان بواسطه اتصاف آدمیست بصفات
مختلفه و اخلاق متعدده که ذکر تمام آن موجب اطناب [illegible] ... ذنوب و وقوع ذنوب در چهار صفت
صفت ربوبیت و صفت شیطانیت و سبعیت و صفت بهیمیت [illegible] سبب اختلاف این اوصاف است
[illegible] اخلاط مختلفه و اعضای متعدده که بواسطه اختلاف [illegible]
[illegible] اول این صفات صفت ربوبیت است و آن منشاء [illegible]
[illegible]

تا بدان سبب مقبول خلایق گردد و همچنین نفسی که بلوث معصیت و گناه ملوث شده و دلی که زنگ قبایح و شبهات گرفته
تا آنکه چرک و غبار گناه و عصیان [illegible] ندامت و جریان اشک و شوئی [illegible]
و ظلمت آینه دل را بصیقل توبه [illegible] جلا و صفائی [illegible] مقبول درگاه حضرت رحیم رحمان
[illegible] شستن و شوئی و تصقیل کافی نیست با وجود اینها می باید که [illegible]
[illegible] عبادات و حسنات از ظاهر و باطن [illegible] آتش لوث گناه
[illegible]

وشوم و قصد و عزم او واجب است و تمامی آنها را علامات است و دوام آنرا شرط که با جارحت از ذکر آن اما علم نظر در آن نوبت

در سبب توبه والا ندامت و پشیمانی جارحت از جمیع آثام الاثیم ... معاصی بعد از شعور به آنکه معاصی حجاب ...

[illegible]

والحمد لله رب العالمین و چون تمهید جمیع ذنوب بگذشت قاعده کلیه در طریق تدارک آن بیان میباید نمود باید
طریق تدارک معاصی و ذنوب مطلقا بر سبیل اجمال آنست که [illegible] و آنچه گفته آنست تدارک نماید چنانکه مرضی
بعد معالجه نمایند چنانکه گفته اند [illegible] که نادمست ظلمت تو سلیم بل گناهات [illegible] از [illegible] هر دو لکن [illegible]
که جنبش بود گوشش و کرم بذل دنیا پیش ساز دو هم [illegible] که [illegible] بر نفس [illegible] از جهت آنکه هر ظلمت تاریکی
که بسبب گناهی بدل رسیده رفع نمیشود از دل مگر بنوری و ضیائی که مرتفع گردد [illegible] آن بسبب [illegible] باشد اما شرط آنکه آن حسنه
از جنس آن سیئه باشد چه هر سیئه که ضد آن زایل نمیشود مگر بیا [illegible] و آن عرفیت مثل [illegible]
و این طریق در محو سیئات ظاهر چنانست که موثرتر باشد از آنکه آدمی مواظبت نماید بر نوعی واحد از عبادات و اگرچه آن نیز
موجب محو سیئات میکرد و آنچه دلالت میکند بر آنکه هر چیزی کفارت ضد او ست آنست که گفته اند حب الدنیا راس کل خطیئة
و اثر حب دنیا در دل [illegible] و سرور و شادی [illegible] از [illegible] در آن [illegible] که در دنیا به آدمی میرسد و بسبب آن دل
آدمی از دنیا گسسته میشود و [illegible] می آید آن کفاره حب دنیا و فرح و شادی آنست و در اخبار آمده که هر رنج و المی که بمومن میرسد اگر
همه خاری باشد که در پای وی رود کفاره گناهان او باشد حضرت رسالت [illegible] فرموده بعضی گناهانست که جز اندوه آن را کفارت نکند
و در روایتی دیگر اندوه عیال و معیشت کفارت آن نباشد عایشه روایت [illegible] بنده [illegible] گناه بسیار باشد و طاعتی ندارد خدای
دل او را اندوهگین گرداند تا کفاره گناه او گردد و اگر کسی گوید اندوه از دنیا اختیاری نیست و گاه باشد که بسبب امور دنیا باشد و آن
خود گناه و خطا است چون کفاره گناه باشد جواب آنست که هر چه موجب نفرت دل از دنیا شود خیر تو در آن است و اگرچه باختیار تو نباشد
و موید این قولست آنچه روایت کرده اند که جبرئیل علیه السلام در زندان پیش حضرت یوسف آمد آنحضرت پرسید ای جبرئیل چون گذاشتی
آن پیر اندوهگین را یعنی یعقوب را جبرئیل گفت اندوه صد مادر فرزند کشته گفت وی را چه خواهد بود گفت ثواب [illegible] طریق
تدارک آنچه میان بنده و خداست [illegible] آنچه مظالم عباد است در آن حق الله و حق الناس هر دو هست چنانکه گذشت [illegible] که سعی
تیز کرده شد اما حق الناس یا در نفس یا در اموالست یا در عرض یا اضلال و گمراهیست آنچه در اموالست طریق تدارکش آنست که آنچه
حساب معامله خویش با هر کس کند و هر چه از هر کس بر ذمه او لازم آید از جهت [illegible] دزدی یا خیانت [illegible] و غیر آن هر چه [illegible]
ظالم طلب کند و آن حق را باو رساند اگر عین باقی باشد و اگر تلف شده باشد بدل آن را باو رساند یا حلیت حاصل نماید و اگر آن شخص را نیابد باید وارثان
او رساند یا حلیت حاصل کند و اگر صاحب مال را و وارث نباشد آن مال را پیش حاکم شرع برد و تسلیم او نماید تا در مصرف شرعی
[illegible] و اگر آن طور حاکم دشوار بدست آید آن را [illegible] و اگر صاحب مال پیدا شود [illegible]
[illegible] شد و اگر توبه کننده همیشه در نیت وی باشد که هرگاه براداء آن مال قادر گردد [illegible] نماید [illegible]
[illegible] آمرزش از فضل خدای تعالی باشد و تدارک باین طریق [illegible] دشوار است هر حال و تکرار [illegible] که معاملت بسیار
دارند که بهر کس شوار است چون این امر متعذر است چه ره تدارک بعد از این [illegible] تا امید که آنکه حق کسی باو رسد و توان بجای
[illegible] آن شخص [illegible] نقطه شدن و ادعیه تقدق توانند کرد و سبب انفلاس آن [illegible] و طاعت و عبادت میخواهد تا [illegible]
طاعت او راجع شود که چون این حقوق از طاعت وی در قیامت برداشته اند او را طاقتی نماند که کفایت نماند اما آنچه از مظالم
عباد در نفس است یا قتل و کشتن است یا بریدن و جراحت کردن اعضا لیکن کشتن و قتل از سه حال بیرون نیست قتل عمدی
یا خطای محض یا شبه عمد قتل عمد محض آنست که عاقل بالغ قصد کند بکشتن کسی [illegible] بچیزی که مردم را [illegible] چیزی
چون زدن بکارد و شمشیر و خنجر و خورانیدن سم [illegible] و مانند آن چیزی که آن [illegible] جراحت کردن [illegible] که آن [illegible]
و چشم و گوش و حلق و تیر کامل رگ کردن و هر دو خایه و زهره [illegible] و دیگر [illegible] تدارک [illegible]
بعد آنست که هر کس مسلمانی را بظلم کشته باشد [illegible] وارث مقتول [illegible] قصاص نمایند یا اگر خواهد
معامله شود و دیت بگیرد یا بغیر دیت عفو نماید و عذاب [illegible] ساقط نمیشود و جایز نیست که اگر کسی اجنبی [illegible]
که اصلا بران مطلع نباشد [illegible] آن نماید بلکه واجب [illegible] مقتول [illegible] نماید که آن شخص را من کشته بودم و خود را
تسلیم ایشان نماید که ذکر عفو داده و از عهده آن بیرون بیاید و دیه قتل عمد [illegible] مقتول و تراضی ایشان در دیت
شتر [illegible] بزرگ یا دیت کامل از حلها [illegible] از آن عبارتست از دو جامه
کوسفند یا هزار دینار طلا یا ده هزار درهم نقره از مال جانی [illegible] و این مبلغ دادن باید قاتل در مدت یکسال [illegible] مقتول

رسانند از جهت تراضی و صلح و رثه بر دیت نه از وقت کشتن و با وجود اداء دیه بوارثان مقتول بر قاتل بعد کفاره جمع نیز واجب
و آن عبارتست از آزاد کردن بنده [illegible] متصل روزه داشتن و شصت مسکین را طعام خورانیدن قتل خطا یا
محض آنست که قاتل قاصد فعل نباشد [illegible] باشد [illegible] که قاصد شخص نباشد اول چنانکه کسی برای میرفت پایش لغزید و بر
طفلی افتاد و او هلاک شد و دوم [illegible] یا صیدی کاری انداخت و تیر خطا شده بر آدمی خورد و او را کشت و دیه
قتل [illegible] [illegible] مسکین دیه مخففه بر عاقله قاتل لازم می آید و کفارت در مال قاتل و دیه خطای محض [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] شتر [illegible] و [illegible] چون و سی بنت لبون و سی حقه و دو [illegible] بنت [illegible] و [illegible]
و [illegible] حقه و بیست [illegible] و این دیه را عاقله قاتل در سه سال ادا کند و با وجود لزوم بر عاقله بر قاتل کفاره مرتبه لازم آید
و آن عبارتست از عتق بنده و اگر از آن عاجز باشد دو ماه متصل روزه داشتن و اگر از آن عاجز باشد شصت مسکین را طعام
خورانیدن قتل شبیه عمد آنست که شخص کسی را بجهت تادیب بتازیانه و چوب دستی و طبانچه و مانند آن چیزهایی که مردم را
بدان زنند و غالبا [illegible] و آن کس در دین [illegible] قصاص نبود و دیه مغلظه بر عاقله وی لازم آید و کفارت
مرتبه در مال وی و دیه قتل شبیه عمد [illegible] [illegible] [illegible] و این دیه بر [illegible]
در دو سال ادا نماید از جهت قبول دیه و بر قاتل [illegible] [illegible] چنانکه بیشتر گذشت و باید دانست که دیه عمد تمام در جمیع
گذشت نصف دیه مرد [illegible] [illegible] آنست که در آن دیه کامله مثل دیه قتل لازمست
و آن بعضی اعضا [illegible] ۱ هر دو چشم ۲ و هر دو گوش ۳ و هر دو دست ۴ و هر دو پا ۵ و هر دو پستان ۶ و هر دو خایه [illegible]
و آن عبارتست از دو استخوان که در دو طرف دهن می باشد که محل بهم رسیدن ایشان زنخ است [illegible] و آن عبارتست از
گوشتی که بر دو طرف فرج مثل حافظ [illegible] [illegible] خوانند ۸ و موی سر و ریش [illegible] بیرون و هیچ
[illegible] ۱۰ و [illegible] ۱۱ و انگشتان هر دو دست و همچنین انگشتان هر دو پا ۱۲ و [illegible]
[illegible]
و از این اعضا [illegible] مثل دست و پا دیه کامله [illegible] و هر [illegible] یکی از آن نصف دیه لازمست و دیه اعضا
زنان نصف دیه اعضای [illegible] چنانچه دیه قتل زنان نصف [illegible] و آنچه در آن دیه قتل را جهت لازم است که جانی
خود را تسلیم آن مظلوم [illegible] [illegible] خواه از قصاص [illegible] اگر آن مظلوم مرده باشد خود را تسلیم
[illegible] و تفصیل [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] آنکه در حضرت تدارک او آنست که کسی [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
باشد از [illegible] [illegible] [illegible] باشد از دو حال بیرون نیست اگر آن غیبت
رسیده [illegible] آن [illegible] [illegible] لازم است که معذرت آن از او بخواهد و حلت
و اگر متعذر باشد [illegible] [illegible] باشد از خدای تعالی برای او آمرزش خواهد [illegible]
حلیت از او [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] و توبه از آن [illegible]
سبب آن مسیح [illegible] [illegible] حلال کرده او را ارشاد [illegible]
[illegible] [illegible] واجب است لازم می آید که اگر کسی توبه کند [illegible]
[illegible] [illegible] باشد و آن حق او اگر [illegible] جواب آنست که آنچه پیشتر گذشت آنست که بعد از توبه از
گناهی که [illegible] [illegible] [illegible] واجبست ادای آن حق که بر ذمه او [illegible] و سبب آن عصیان کرده و از این لازم
معاصی و گناهی که [illegible] نیست بلکه آن واجبی دیگرست [illegible] توبه و مقصد
که توبه [illegible] [illegible] صحیح نباشد [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
گناه و سبب توبه [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
و نطق [illegible] [illegible] و این واجب [illegible] [illegible] [illegible]
که موجب توبه [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
او معلوم میشود [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
مشغول نماید معلوم میشود که ندامت [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] امام الحرمین در این مسئله توقف نموده

مانند غصب اموال و قتل نفس اگر توبه قاتل بغیر از آنکه خود را تسلیم ورثه مقتول نماید صحیح است و در حق الله و اجتناب
ملاحظه او از فعلی که مستحق آن شده و گناهی دیگر نسبت مستحق توبه [illegible] توبه اول قدح میکند تا کسی که چیزی از کسی غصب
کرده باشد بغیر از خروج از حق غیر توبه او صحیح نیست چه ندامت بر چیزی با وجود [illegible] آن معقول نیست مقاله چهارم در بیان
آنکه توبه صحیح مقبول است البته و سقوط عذاب و عقاب بعد از توبه مقبوله واقع [illegible] مقاله دو فصلست فصل اول
در بیان آنکه توبه صحیح مقبول است البته بدانکه آیات و احادیث و اخبار و آثار وارد [illegible]
که در حیز بیان توان آورد اما بجهت اطمینان خاطر طالب و شوق و شعف ناظر و سامع بعضی از آن در حیز بیان می آورد قال الله
تبارک و تعالی و هو الذی یقبل التوبة عن عباده و یعفوا عن السیئات و یعلم ما تفعلون یعنی و اوست کسی که بفضل و کرم خود
قبول کند توبه را از بندگان خود و فرو گذارد از بدیهای ایشان و میداند آنچه میکنید ایشان و قال تعالی غافر الذنب
و قابل التوب یعنی بخشنده گناهست و پذیرنده توبه و حضرت رسالت پناهی صلی الله علیه و آله و سلم میفرماید توبه کننده
از گناه حکم کسی دارد که گناهی نکرده و معصیتی از او سر نزده و هم آنحضرت علیه السلام میفرماید که خدای تعالی را فرح و شادی [illegible]
توبه بنده عاصی خود دست میدهد و فرح و شادی باری عز اسمه امریست ورای قبول توبه و فوق آن شامل قبول و زیادتی
بر آن و هم آنحضرت میفرماید که اگر آنقدر گناه کنی که با آسمان رسد [illegible] از آن گناه و توبه نمائی خدای تعالی توبه را قبول میکند
و هم آنحضرت علیه السلام فرموده که بنده باشد که بسبب گناه در بهشت رود و از آنحضرت سوال کردند که آن چگونه باشد یا رسول الله
فرمود این چنانست که بنده گناهی کند و از آن پشیمان شود و توبه کند و آن گناه پیش روی چشم و نظر وی باشد تا در بهشت
رود و در اخبار آمده که حبشی پیش حضرت رسالت پناهی علیه السلام آمد و گفت ای [illegible] شریعت و ای خلاص کننده [illegible]
معصیت از من فواحش بسیار سر زده و گناه بیشمار صادر شده آیا توبه من قبول است یا نه آنحضرت فرمود توبه تو قبولست
حبشی گفت پس توبه کردم و از گناهی که از من صادر شده بود رجوع [illegible] از حضرت آنحضرت [illegible] باز گشت
و گفت ای رسول الله آیا [illegible] که از من آن گناهان صادر میشد خدای تعالی میدید یا نه آنحضرت فرمود که میدید آن حبشی نعره
زد و بیفتاد و جان بحق تسلیم کرد و از حضرت رسالت پناه مرویست که ابلیس پر تلبیس [illegible]
گفت بار خدایا بعزت و جلال تو که از دل آدمی بیرون نیایم تا جان در بدنش باشد خدای تعالی فرمود بعزت من که در توبه
بروی باز نبندم تا جان در بدنش بود فضیل عیاض میگوید [illegible] تعالی بیکی از پیغمبران وحی فرستاد که بگو بگناهکاران که اگر
توبه نمایید قبول کنم و بپذیرم [illegible]
از ابن مسعود مرویست [illegible] که از خود گناهی صادر شده [illegible] توبه نمایم خدای تعالی قبول نماید [illegible]
[illegible] بسوی او ملتفت شد و دید که قطرات عبرات [illegible] روانست ابن مسعود گفت ای بنده خدا
[illegible] هشت بابست [illegible] مگر باب توبه که بر آن ملکی موکلست که نمیگذارد که آن
در هرگز بسته شود توبه کن و عمل نیک بجای آر و از رحمت خدای تعالی نا امید مشو [illegible]
[illegible] ارباب کرم آمده ایم و در اخبار آمده که در بنی اسرائیل شخصی گناه بسیار کرده بود و میخواست توبه نماید [illegible]
توبه او قبول خواهد بود یا نه [illegible] تفحص نماید او را [illegible] اهل آن دیار نشان دادند [illegible]
پیش عابد رفت [illegible] گناه بسیار [illegible] و میخواهم توبه کنم [illegible]
گفت توبه تو قبول نباشد آن ظالم از غصه عابد را نیز بکشت تا صد کس تمام شده [illegible] عالم ترین اهل
آن دیار نشان دادند پیش عالم رفت حقیقت حال بعرض رسانید و گفت با وجود این طور عملهای قبیح [illegible] باشد یا نه
عالم گفت توبه تو قبولست اما می باید که از این دیار سفر اختیار کنی که این جای اهل فساد است [illegible] که آن مکان اهل
صلاحست آن ظالم سخن عالم شنوده توبه کرد و متوجه دیار صالحان گشت در اثنای راه فرمان یافت فرشتگان رحمت و عذاب
در بابت وی اختلاف کردند هر یکی گفتند که در ولایت ماست [illegible] خطاب رسید که آن زمین را بپیمایید و ببینید که
اهل صلاح نزدیکتر است یا بمقام اهل فساد ملائکه آن زمین را پیمودند و یرا [illegible] اهل صلاح نزدیکتر یافتند از حضرت
باری عز اسمه ندا رسید که فرشتگان رحمت و یرا [illegible] که از صحابه کرامست مرویست [illegible]
ای یاران من [illegible]

او را ندامت و پشیمانی یک طرفة العین دست داد و آن گناه را [illegible] طرفة العین زود تر زایل میکرد و در حکایات آمده
که در بنی اسرائیل جوانی بود که بیست سال اوقات بطاعت و عبادت صرف نموده بود و بعد از آن بیست سال بذنوب و معاصی
گذرانیده بود و روزی آینه بدست گرفت [illegible] علامت پیری و نشانه [illegible] در آن مشاهده نمود بسبب
آن [illegible] کار خود دست [illegible] و از اضطرار حق تعالی را مخاطب ساخت گفت بار خدایا بیست سال طاعت و بندگی
تو نمودم بعد از آن [illegible] و گناه نمودم حالا اگر از در عبودیت و بندگی و راه ندامت و پشیمانی در آیم توبه
من قبول است یا نه ندائی از غیب [illegible] بگوش او رسید که [illegible] اگر تو ما را بر گزیدی ما ترا بر گزیدیم و اگر تو ما را ترک نمائی
ما نیز ترا [illegible] و اگر تو در درگاه ما عصیان نمائی ما در عقاب تو اهمال کنیم و اگر تو بجانب ما رجوع نمائی و از زلات توبه و استغفار
در آیی ما بفضل و رحمت خویش توبه ترا قبول نمائیم و گناهان ترا بیامرزیم باز آ باز آ هر آنچه هستی باز آ گر کافر و گبر و بت پرستی باز آ
این درگه ما درگه نومیدی نیست صد بار اگر توبه شکستی باز آ فصل دوم در بیان سقوط عقاب و عذاب بعد از توبه مقبوله
بر رای اصحاب فطانت و ذکا واضح و هویدا باد که اجماع و اتفاق نموده اند علمای اسلام بر سقوط عذاب و عقاب بعد از
توبه مقبوله و اختلاف نموده اند در سبب [illegible] بعضی بر آنند که سقوط عذاب و عقاب بنفس توبه است و گروهی بر آنند که
بواسطه کثرت ثواب است [illegible] دعای خود را [illegible] اثبات میکنند اول آنکه توبه صحیح [illegible]
ثواب واقع میشود مثل توبه خارجی [illegible] که سقوط [illegible] او بنفس توبه است چه او را هیچ ثوابی نیست دوم آنکه اگر سقوط
عقاب بواسطه کثرت ثواب باشد لازم آید که هیچ فرق نباشد میان تقدم توبه بر معصیت و تاخر آن از معصیت در
سقوط عذاب و عقاب [illegible] ساقط میشود و لازم باطلست زیرا که [illegible]
که هر کس از جمیع [illegible] توبه کند بعد از آن شراب [illegible] عقاب عذاب خوردن شراب بعد از توبه از وی ساقط نمیشود
[illegible] بواسطه کثرت ثواب باشد پس اگر کسی از معصیتی معین توبه کند مخصوص نباشد بسقوط
عقاب آن [illegible] جمیع معاصی مساویست [illegible] سقوط عقاب
بواسطه کثرت ثواب [illegible] باید که ساقط گردد عقاب [illegible]
[illegible] آتش [illegible] و آخرت [illegible]
[illegible] آن توبه [illegible] و آن مقبول [illegible]
[illegible] توبه مقبوله از جانب خدای تعالی بطریق تفضل و احسان [illegible]
[illegible] از جانب خدای تعالی بطریق تفضل و احسان [illegible]
[illegible] بطریق وجوب باشد [illegible] قبول توبه خواهد بود یا [illegible]
ثواب توبه [illegible] باطلست [illegible] انواع قبایح [illegible]
اموال بعد از آن [illegible] بر او واجب باشد بر آن [illegible] قبول [illegible]
از برای آنکه احباط و تکفیر [illegible] و معنی احباط آنست که [illegible] مقدم مکلف بسبب [illegible]
ساقط گردد و تکفیر آنکه [illegible] بسبب عبادت [illegible] و این هر دو معنی [illegible]
منع کرده [illegible] احباط و تکفیر باطلست دلیل بر ابطال احباط آنست که احباط مستلزم ظلمست از جهت آنکه اگر کسی گناهی [illegible]
بعد از آن [illegible] از دو حال بیرون نیست یا گناه و طاعت [illegible] مساویست [illegible] طاعت [illegible]
و طاعت [illegible] هر دو مساویست حکم [illegible] که از او اصلا گناهی سر نزده [illegible]
و بر تقدیری که گناه [illegible] طاعت [illegible] باشد حکم او [illegible] نکرده و حال آنکه نزد عقلا چنین نیست پس احباط
و تکفیر ظلم باشد و خدای تعالی فرموده فمن یعمل مثقال ذرة خیرا یره و من یعمل مثقال ذرة شرا یره [illegible]
خدای تعالی را [illegible] بعد از توبه مقبوله بر خدای تعالی بطریق وجوبست [illegible]
[illegible] عدل و حکمت [illegible] از برای آنکه [illegible] بعد از قبول توبه [illegible] بر خدای جایز نیست [illegible]
[illegible] بعد از توبه ظلمست و دلیل ایشان آنست که اگر بر خدای تعالی اسقاط
عقاب واجب نباشد لازم آید که [illegible] لازم باطلست پس ملزوم نیز باطل باشد [illegible]

از این حضرت رسالت پناهی علیه السلام هم تکلیف عاصی حسن است و اما بطلان لازم بسبب آنکه اگر عقاب بر مذنب
گناهکار و عاصی به توبه ساقط نشود راه و طریق خلاص از عقاب و حصول ثواب نخواهد شد و محالست استجماع استحقاق عقاب
و استحقاق ثواب و ازین سخن جواب گفته اند به آنکه [illegible] اسقاط [illegible] مغفرت و طریق توبه منحصر نیست زیراکه
اسقاط عقاب بطریق عفو نیز جایز است و معتزله غیر ازین نیز قایل گشته اند اما [illegible] تمام نیست و حق آنست که اسقاط عقاب
و عذاب محض لطف و فضل و احسان خدای تعالیست چنانکه محققین بران رفته [illegible] بیان اقسام عباد در توبه
و بیان کیفیت توزیع درجات و درکات در آخرت بحسب عدد حسنات و سیئات در دنیا و دوای توبه و طریق معالجه
امراض عاصیان مصر بر گناه **فصل اول** در بیان اقسام عباد در توبه پوشیده نماند که تایبین چهار طبقه اند **طبقه اول** کسانی اند
که از معاصی توبه میکنند و بر توبه خود تا آخر عمر ثابت و راسخ میباشند و همیشه مشغول تدارک ما سبق و تفضل ایشان
نزایل نیست به آنکه بذنوب و معاصی عود نماید و از ایشان جز در [illegible] که از جنس بشر کسی منفک نیست ازان
بحسب عادت و این عبارتست از استقامت بر توبه و صاحب این توبه سابق بخیرات به کل کننده است [illegible]
بحسنات و اسم این توبه توبه نصوح است و اسم این نفس نفس مطمئنه که اشارتست بدان کریمه یا ایتها النفس المطمئنة ارجعی
الی ربک راضیة مرضیة فادخلی فی عبادی و ادخلی جنتی یعنی ای نفس [illegible] باز گرد از دار دنیا بسوی موعد [illegible]
جایگاه تو از عذاب خویش خوشنود و به رحمت و نعمت او و خدای از تو [illegible] بطاعت و عبادت [illegible]
در آ و در [illegible] ابدی و عشرت [illegible] **طبقه ثانیه** جماعتی اند که از معاصی توبه کرده اند و بعد ازان رعایت طریق استقامت
در ادای اکثر طاعات اجتناب از جمیع کبایر و فواحش مینمایند اما از ذنوب و معاصی منفک نیستند لیکن [illegible]
و قصد بلکه ذنوب [illegible] و مجاری احوال بی تقدیم عزم [illegible] وقوع آن و هرگاه که این طور گناهی از ایشان صادر شد نفس ایشان بجهت صدور آن
فعل قبیح آنها را ملامت و سرزنش بسیار کرده و بنیاد معارضه [illegible] ندامت و پشیمانی بسیار [illegible]
و تجدید عزم مینمایند بر آنکه اجتناب [illegible] که سبب صدور آن گناه گشته و این نفس النفس اللوامه [illegible] زیراکه ملامت
کننده است صاحب خود را بر فعل قبیح که از و سر زده با وجود که [illegible] تصمیم عزم و قصد بوده و این نیز مرتبه عالیست اگرچه نازلست از مرتبه
طبقه اول و اکثر [illegible] این مرتبه اغلب تایبانست از برای آنکه آدمی [illegible] گناه و خطا نیست بلکه شر مخمر طینت [illegible] بشر [illegible]
[illegible] آنست که غالب گردد خیر او بر شر او [illegible] حسنات او [illegible] سیئات او و کسی که خطایاش [illegible]
[illegible] بسیار عفو [illegible] خوبان [illegible] اللهم [illegible]
[illegible] الذین یجتنبون کبائر الاثم والفواحش الا اللمم ان ربک واسع المغفرة [illegible]
[illegible] باشد [illegible] و دیگر [illegible]
[illegible] الذین اذا فعلوا فاحشة او ظلموا انفسهم ذکروا الله فاستغفروا لذنوبهم [illegible]
[illegible] آنکه حضرت رسالت پناهی علیه السلام فرموده المؤمن کالسنبلة [illegible] و آنچه حضرت امیر المؤمنین علی
[illegible] از آنحضرت روایت [illegible] خیارکم کل مفتن تواب [illegible]
[illegible] از شما علیکم [illegible] گناه [illegible]
[illegible] و این آیات و اخبار [illegible] معصیت موجب نقص توبه نیست [illegible]
بر معاصی و ذنوب نیست و هر کسی [illegible] در [illegible] نیست [illegible] امید میکردانند [illegible]
ناامید [illegible] طالب علم [illegible] تعطیل [illegible]
ناامید کرده اند خلق را از درجات سعادات [illegible] واقع شود [illegible] کل بنی آدم خطاء
و خیر الخطائین المستغفرون یعنی همه فرزندان آدم گناه کننده اند و بهترین خطا کنندگان مستغفرانند [illegible]
المؤمن [illegible] یعنی مؤمن گناه کننده [illegible] بهترین مؤمنان [illegible]
طبقه ثالثه جماعتی از مردمانند که توبه میکنند و مدتی بران تایب میمانند [illegible] شهوت [illegible] معصیت [illegible]
و بواسطه [illegible] شهوت [illegible] نفس [illegible] اقدام بر معصیت مینمایند [illegible] اقدام بر معاصی مواظبت مینمایند
بر طاعات و مرات [illegible] معصیت میباشند از ذنوب و معاصی [illegible] ازان معصیت ملامت میکنند نفس خود را

بران و بسبب گو [illegible] کاشکی این کار نکرده بودم و این فعل قبیح از ما سر نزده بودی و باشد که ازین فعل قبیح توبه نمایم و با نفس [illegible]
خود مجاهده کنم و بطریق قهر و غلبه بر اینها غالب [illegible] این همه گفت و گو و آرزو با نفس سرکش ایشان بنوعی [illegible]
جهت خاطر [illegible] [illegible] مستحسن و نیکو میکردانند که توبه ما [illegible] فراموش میکنند و این [illegible]
[illegible] خود ساخته میگویند [illegible] توبه [illegible] جام و [illegible] توبه [illegible]
[illegible] حافظ [illegible] توبه [illegible] استغفار کنم [illegible]
و این نفس را نفس [illegible] و صاحب این نفس آنست که خدای تعالی میفرماید و آخرون اعترفوا بذنوبهم خلطوا
عملا صالحا و آخر سیئا امر این جماعت از حیثیت مواظبت بر طاعات [illegible] از ایشان از سیئات
مرجو [illegible] چنانست که [illegible] خدای تعالی بفضل و احسان در حق ایشان [illegible] عاقبت [illegible]
بواسطه تاخیر [illegible] توبه [illegible] و فرصت توبه واقع نشود [illegible] و ازین سبب [illegible]
[illegible] حکم ازلی [illegible] باشد [illegible] طالب علم در باب تعطیل [illegible]
مطالعه [illegible] ازلی [illegible] علم [illegible]
که طالب علم [illegible] اسباب مواظبت [illegible] دلالت میکند بر آنکه [illegible]
آخرت و درکات آن [illegible] حسنات و سیئات [illegible]
[illegible] چنین است [illegible]
[illegible] اسباب [illegible] ریاضت [illegible] علم [illegible] مواظبت [illegible]
بر تحصیل علم [illegible] نعیم جنت [illegible] قرب پروردگار عالمیان [illegible]
[illegible] ذنوب و معاصی [illegible] پروردگار [illegible]
[illegible] قد افلح من زکاها وقد خاب من دساها [illegible]
[illegible] علام [illegible] قرآن [illegible] پرهیزکاری [illegible]
[illegible] نفس خود [illegible] فضایل [illegible]
[illegible] **طبقه رابعه** گروهی اند که توبه میکنند [illegible]
[illegible] توبه [illegible] معاصی [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] حضرت کریم علی الاطلاق [illegible]
[illegible]
[illegible] تعالی [illegible] تعلیم [illegible] مغفرت [illegible]
[illegible] تجارت [illegible] مغفرت [illegible]
و طلب علم [illegible] تحصیل علوم [illegible] تجارت [illegible]
[illegible]
[illegible] خدای تعالی [illegible] فضل و رحمت [illegible]
[illegible]
[illegible] خدای تعالی [illegible]
[illegible] خدای تعالی [illegible]
[illegible] جماعت [illegible]
برای اضلال خلق [illegible] خدای تعالی کریم [illegible]

ازمعصیت وگناه کردن مثل آنست که آن ضعیف ناتوان مغفرة واز عذاب خود ایمن شود مثل فقیران هیچ زحمت ومشقتی ندیده وباوجود
این نوع بیانات گفتن میتواند جهت [illegible] مشقت نشود ودیگر برای حصول یک حبه ویکدینار اختیار مینماید واگر کسی باو گوید خدا
کریم است ودر خزانه خدا هیچ کم نیست وآنقدر هست که قوت وفاقه ترا کفایت باشد [illegible] وخانه وترک مشقت نمود [illegible]
توبخانه هیچ مغفرة نمیرساند جواب او بغیر از [illegible] در خانه نشینی که خدای تعالی روزی [illegible] رسانید حال ساعت این سخن را
جواب گفت با خدا یا جواب بحماقت قایل کرده خواهد گفت ای یار مهربان این کسی [illegible]
طلا ونقره جهت کسی نیاید ویا از زمین درهم ودینار نروییده زر بغیر مشقت وخون جگر دست نمی آید [illegible] سنت الله
بر این جاری گشته پس آن غافل مغرور نادان وآن متبوع اهل ضلالت وتابع شیطان اگر دلیل میگوید که خدای تعالی
در آخرت کریم است ودر دنیا کرم ندارد وظاهر این قدر نفهمیده اند که خدای دنیا وآخرت یکیست وسنت الله بحسب دنیا وآخرت
مستقل نمیشود [illegible] سنت الله در دنیا جاریست همان نوع در آخرت نیز جاریست ودیگر آنکه خدای تعالی فرموده لیس
للانسان الا ما سعی واین سعی جهت امور دنیا [illegible] بلکه مراد از این سعی برای آخرتست پس هرکس توقع کند میان حصول
مقاصد دنیا وآخرت به آنکه یکی بجد وجهد ومشقت بدست می آید ودیگری بی سعی واهتمام بلکه با عدم توجه بحصول آن غایت
ضلالت وجهالت ونهایت حمق وعدم بصیرت اوست [illegible] وقرب حق [illegible] باکثر جد وجهد بدست
آید از [illegible] دنیای فانیه وآنکه ذکر گذشت [illegible] این عصر [illegible] هندوستان [illegible]
ایشان بر آنست که در گوشه خانه [illegible] افتاده باشند [illegible]
[illegible] وشراب [illegible] ساخته [illegible] قوالان [illegible] نامقبول را طلبیده
وبعد از رسانیدن کیفیت بنگ [illegible] وشراب [illegible] بیانات نامربوط گویند وبعد از [illegible] قوالان [illegible]
اشارت [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ودرکات در آخرت [illegible] حسنات [illegible]
[illegible] از عالم غیب ملکوت [illegible] دنیای آدمی [illegible]
[illegible] ودرکات [illegible] شقاوت در آخرت [illegible]
[illegible] دنیا [illegible] ودرکات در آخرت [illegible]
وآخرت زیراکه هر عالم ملکوت [illegible]
از احصای درجات [illegible] انسان [illegible]
[illegible] ومعذبان وناجیان وفایزان [illegible] یعنی ناامیدان از رحمت خدا [illegible]
[illegible] المرسلین ومکذبان خدا ورسول [illegible] از آخرت [illegible]
در تقرب خدای تعالی بادای طاعات واطاعت اوامر [illegible] وقوع [illegible] واین سعادت [illegible]
تعبیر کرده میشود [illegible] ایمان وتصدیق [illegible]
واسلام ومتابعت [illegible] ایشان [illegible] آخرت [illegible]
محرومیت از محبوب [illegible] آتش جهنم [illegible] سوزان [illegible] عارفان گفته اند
خوف [illegible] جهنم ورجای [illegible] حق تعالی [illegible]
وعبادت خدای تعالی برای [illegible] میوه های لذیذه [illegible]

خوف آتش وعذاب الیم وعبادت عارفان نه بواسطه آنهاست بلکه محض بواسطه ذات حق تعالیست وایشانرا مطلبی بغیر
از آن نیست وخوف عارفان از نار فراقست نه آتش دوزخ اما آنکه مطمح نظر ایشان میوه های جنت ولقای حور العین نیست
ازبرای آنکه کامت کسی [illegible] حور العین [illegible] خوف ایشان از آتش دوزخ نه بواسطه
آنکه [illegible] فراق [illegible] آتش دوزخ [illegible] زیراکه آتش دوزخ
[illegible] اشارت بآتش فراق نار الله الموقدة التی تطلع علی الافئدة والم احتراق
[illegible] قلوب [illegible] ضعیف وحقیرت [illegible]
وکسی [illegible] بآخرت [illegible]
بر دل او [illegible] از عالم غیب [illegible] آتش سوزان [illegible]
[illegible] بواسطه آن [illegible]
[illegible] جنگ وجدال ومحاربه ومقاتله با خصم چون آتش قهر وغضب
[illegible]
[illegible] النار [illegible] احتراق آتش
غضب [illegible] احتراق آن [illegible]
[illegible]
[illegible] ارواح واجسام [illegible]
[illegible] حقیقت [illegible]
[illegible]
این الم [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
عالم خلق وامر [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] کذبوا بآیاتنا
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] الکاذبین [illegible]

متصف اند بصفت ایمان و معتقد اند و وفا بمقتضیات آن بدرستی که پس ایمان توحید است و توحید آنست که آدمی عبادت
و بندگی نکند چیزی را غیر از خدای تعالی و هر کس متابعت هوای [illegible] خدا [illegible] خدای خود هوای نفس خود را دانسته و او نیز این
موحد نیست بجا این زیرا که مقصود از گفتن کلمه توحید معنی قول خدای تعالی است [illegible] ثم ذرهم یعنی بگو خدا پس بگذار همه را غیر خدا
و معنی قوله تعالی ان الذین قالوا ربنا الله ثم استقاموا و چون صراط مستقیم و [illegible] کمال نمی‌رسد مرتبه توحید الا با استقامت
بران و باریکتر است از موی و تیزتر است از شمشیر پس صراط مستقیمی که موصوفست [illegible] که میل
میکند از استقامت بران اگر چه در امری یسیر باشد و خالی نباشد از متابعت هوا و اگر چه در محلی قلیل باشد و این فاحش در کمال
توحید آن شخص بقدر میل او از آن صراط مستقیم و ازین سبب نقصانی واقع میشود در درجه قرب رب العالمین و با غیر نقصانی [illegible]
یکی آتش فراق بسبب فوت آن کمال و بعد و دوری از حضرت ذو الجلال و رسیدن با آن نقصان و دیگری آتش دوزخ چنانچه موصوف
و موصوفست در قرآن پس مایل از صراط مستقیم معذب باشد بدو عذاب و شدت و خفت عذاب و تفاوت آن بحسب طول مدت
و قصر زمان بسبب دو امرست یکی قوت ایمان و ضعف آن و دیگری کثرت متابعت هوای نفس و قلت آن و چون خالی نیست احدی از
بشر غالب از احدی ازین جهت آن خدای تعالی فرموده و ان منکم الا واردها کان علی ربک حتما مقضیا یعنی نیست از شما
از میان کرده شده و گذرنده بر دوزخ هست [illegible] بر دوزخ [illegible] او شما فرموده و قطع کارست [illegible] گردیده و بر این وعده
که البته واقع خواهد بود [illegible] خالی نیست اما چون مومنان بر دوزخ [illegible] آتش [illegible] در حدیث آمده که بعضی از مومنان [illegible]
از بعضی پرسیدند که حق تعالی گفته بود و ان منکم الا واردها چون بود که ما آتش را ندیدیم فرشتگان گویند شما گذر کردید بر دوزخ [illegible]
بسبب نور ایمان شما [illegible] بود [illegible] مؤمن [illegible] برآتش [illegible]
و بعضی برانند که [illegible] و بعضی دخولست چنانکه جابر بن عبد الله از حضرت رسالت پناهی علیه السلام [illegible]
و هیچ بر و فاجری نباشد الا که به دوزخ در آید اما آتش بر مومنان سرد و با سلامت باشد چنانکه [illegible] علیه السلام [illegible]
این قولست قوله تعالی ثم ننجی الذین اتقوا و نذر الظالمین فیها جثیا یعنی پس نجات دهیم آنها را که [illegible]
آوریم ایشان را از دوزخ و بگذاریم ستمکاران را در آن آتش [illegible] کان [illegible] فایض [illegible] سبب خوف
[illegible] آنست که یقین میدانیم که بر آتش وارد خواهیم [illegible] و شک داریم در نجات [illegible]
[illegible] که کسی باشد که بعد از هزار سال از آتش [illegible]
[illegible] در اخبار آمده که آخر کسی که از آتش دوزخ بیرون آید [illegible] اختلاف در مدت [illegible]
[illegible]

[illegible]

من لدنه اجرا عظیما و آنچه مذکور گشت از ارتباط درجات و درکات بواسطه حسنات و سیئات بدلایل شرعی و نور معرفت ایمان
معلوم میشود اما تفصیل این مراتب معلوم نمیشود الا بنایی [illegible] آن نیست الا اخبار ظاهره و آثار منقوله و نوعی از حدس
و فطانت مستمد از انوار استبصار [illegible] بنا برین مقدمات گفته میشود که هر کس از نوع انسان که از اهل ارو خللی نباشد
و او را ایمانی محکم و تصدیقی صادق [illegible] نموده باشد از جمیع کبایر و جمیع فرایض از ارکان خمسه که عبارتست از نماز
و روزه [illegible] بجای آورده باشد و او را غیر از گناهان صغیره متفرقه که مصر نبوده است بران نباشد [illegible]
حال او حال کسی که مناقشه با او در حساب کردن لغو باشد از برای آنکه از حساب نماید اعمال او را از آنچه حسنات و سیئات
[illegible] در اخبار آمده که نماز جمعه [illegible] و نماز جمعه تا جمعه و روزه رمضان تا رمضان کفارتست گناهانی را که در میان آنها واقع شود و همچنین
از کبایر بنص قرآن موجب تکفیر صغایر است لقوله تعالی ان تجتنبوا کبایر ما تنهون عنه نکفر عنکم سیئاتکم و ندخلکم مدخلا کریما
که سبب رفع عذاب شود و کسی که این حال داشته باشد البته میزان حسنات او ثقیل و گران خواهد بود و بعد از ظهور [illegible]
در میزان و فراغ از حساب لایق و سزاوار آنست که در زندگی پسندیده باشد لقوله تعالی فاما من ثقلت موازینه
فهو فی عیشة راضیة [illegible] و نزول او در جنات نعیم باشد و پس برین آن [illegible]
ایمان او دوست زیرا که ایمان بر دو نوعست اول ایمان [illegible] ایمان عوام که مصدق و مستمرند بر آنچه شنیده اند و دوم
[illegible]

اصحاب عالم و از [illegible] او و مرتبت بقای او رتبه و مال نیست چه تو او هست و وقتی که رتبه و مال نماند نفع نخواهد کرد گفتن کلمهٔ توحید بزبان
و مراد بتوحیدی که نفع میرساند در آخرت و موجب فلاح میگردد [illegible] توحید صدق و درست حقیقت و کمال آن و علامت کمال توحید آنست
که آدمی بر عقیده و حالات خود مستقیم و مستمر باشد و مجتنب بود از معاصی و گناه و محترز باشد [illegible] و غضب [illegible] خدا و این قسم توحید
متفاوتست بعضی مردمان را از این قسم توحید نصیب مثل کوهها است و بعضی [illegible] نصیب مثل مثقال و ذره است و اکثر
چیزی که از باب توحید [illegible] مظالم عباد است چه دیوان مظالم عباد [illegible] و اعمال [illegible]
قیامت [illegible] پیش خدای تعالی و او را از حسنات مثل کوهها باشد [illegible] از اهل جنت باشد
پس بر خیزند اصحاب مظالم و کسی گوید بار خدایا این شخص مال من گرفته و کسی گوید مرا زده و کسی گوید مرا دشنام داده خدای تعالی ملائکه را امر فرماید
که مقابل حق هر یک از این مظلومان از حسنات آن ظالم گرفته بایشان رسانند ملائکه گویند بار خدایا از حسنات او چیزی
باقی نماند و طالبان بسیارند خدای تعالی گوید از گناهان ایشان بقدر حق هر کس بردارید بر ظالم [illegible] و بنویسید برای
او [illegible] و باید دانست که چنانچه ظالم هلاک میشود بسبب گناه [illegible] قصاص همچنین نجات مظلوم بسبب حسنه که از ظالم
باو منتقل گشته فایده آورده اند که بعضی از مردمان غیبت یکی از علما کردند و بعد [illegible] پیش او فرستاد
آن عالم جواب داد که من ایشان را حلال نمیکنم زیرا که در صحیفهٔ اعمال من حسنه از ان افضل نیست من چه سان آنرا محو سازم
اینست تمامی احوال عباد و معاد و کسب درجات سعادت و شقاوت و در همه اینها حکم بظاهر اسبابست و این مثل آنست که چون مریضی را
پیش طبیبی برند و او حکم کند بسبب اسباب ظاهری و اعراض آنکه فلان مریض مرض او علاج پذیر نیست و البته میمیرد و دیگری آنکه علاج
او سهلست و علاج آن آسان و این حکم بمجرد ظن و گمانیست که درست می‌آید در اکثر احوال و گاه بسبب اتفاق [illegible] و گاه هست که مریضی را
که طبیب گفته بود مرض مهلکست و علاج پذیر نیست او را صحت روی مینماید از جهتی که طبیب [illegible] و آنکه طبیب گفته
مرضش سهلست میمیرد بسببی که طبیب مطلع بر آن نیست و آن از اسرار خفیهٔ خدای تعالی است بسبب اسباب [illegible]
و بشر را قدرت اطلاع بر کنه آن نیست و تعبیر کرده میشود از آن سبب حقی که میرساند آدمی را به نجات و راحت بعفو و رضا و آنکه
میرساند بهلاک و شقاوت بغضب و انتقام و ورای آن از اسرار الهیست که مطلع نیستند بر آن آدمیان پس آنچه واجبست بر ما [illegible]
عفو از عاصی و اگر چه گناهان او بسیار باشد بسبب ظاهر و غضب [illegible] مطیع و اگر چه بسیار باشد طاعات او بسبب ظاهر از جهت آنکه
اعتماد بر تقوی است و تقوی امری قلبیست و در دل میباشد [illegible] است از آنکه مطلع گردد بر آن صاحب او پس بچه نوع مطلع
گردد غیر بر آن لیکن [illegible] بر اصحاب قلوب منکشف گشته که خدای تعالی عفو [illegible] کسی را [illegible] سببی خفی که مقتضی عفو است
از کسی و غضب نمیکند بر کسی مگر بجهت سببی خفی که مقتضی [illegible] باشد از خدا [illegible] ثابت است عقوبت و عفو جزای
اعمال [illegible] و اگر عفو و عقوبت جزای اعمال نباشد عدل نباشد و هر گاه [illegible] نباشد صحیح و درست نباشد قول خدای
و ما ربک [illegible] للعبید و قوله تعالی ان الله لا یظلم الناس شیئا و قوله تعالی [illegible] نفس بما کسبت رهینة و قوله و ما ظلمهم الله
[illegible] و قوله تعالی [illegible] انفسهم [illegible] و قوله تعالی و لیس للانسان الا ما سعی و قوله تعالی ان الله لا یغیر ما
بقوم حتی یغیروا ما بانفسهم و غیر این آیات و همه اینها صحیح است و درست و این امر منکشف گشته بر ارباب قلوب [illegible]
که روشن ترست از مشاهده بچشم چرا که در مشاهده بچشم غلط واقع میشود چه آدمی گاهی چیز بزرگ را خرد می بیند و گاهی چیز خرد را [illegible]
مشاهده میکند بواسطهٔ سببی از اسباب و در مشاهدهٔ قلبی غلط متصور نیست [illegible] و مراد از [illegible] در مقام [illegible]
فقط است بغیر از سعادت و فوز و فلاح و ایشان جماعتی اند که [illegible] از ایشان [illegible] تمام [illegible]
ایشان باشد و تقصیر [illegible] گشته که [illegible] معذور شوند [illegible] مجانین است و اطفال و ابلهان و جمعی که [illegible]
دعوت نبوت و رسالت بایشان نرسیده و در اطراف [illegible] و به ابلهی و عدم معرفت اوقات عمر ایشان
صرف گشته و ایشان را [illegible] و طاعتی و معصیتی هیچکدام نیست [illegible] پس ایشان نه از اهل جنت باشند
و نه از اهل نار و آنها را منزلتی باشد بین المنزلتین و مقامی باشد بین المقامین که اهل شرع تعبیر از ان به اعراف نمایند [illegible]
مردمان در اعراف [illegible] معلومست از آیات و اخبار [illegible] اهل اعراف [illegible] و اطلاع بر [illegible]
آن در عالم نبوتست و این مرتبه بعید است از آنکه اولیا و علما را بر آن اطلاع حاصل گردد [illegible] واقع است تا آنکه

مانند [illegible] و وقتی که بعضی از صحابه مردند گفتم هذا عصفور من عصافیر الجنة حضرت رسالت پناهی علیه السلام فرمودند و ما یدریک
یعنی چه چیز ترا آگاه گردانیده است [illegible] فایز [illegible] و فایزان چهار فرقه اند مقلدان از برای آنکه اگر چه مقلد [illegible]
هست با آنکه مقام او در بهشت است [illegible] از اصحاب یمین است اما رتبه او دون رتبه فایزانست و این جماعت مقربان
رسیده اند و بیان فضیلت و مرتبه [illegible] آن جماعت زیاده از آنست که در حیز [illegible] آید و آنقدر که حکمت [illegible]
ایشان آنست [illegible] بعد از بیان خدای تعالی صفت [illegible]
[illegible] عارفان و مقربان در این عالم بتفصیل و بیان آنست که [illegible] در قول خدای تعالی فلا تعلم نفس ما اخفی لهم من قرة اعین
جزاء بما کانوا یعملون یعنی پس نمیداند هیچ نفسی [illegible] ملک مقرب و نبی مرسل آنچه پنهان داشته است از برای ایشان [illegible]
[illegible] از روشنی چشمها یعنی چیزی که بدان چشم روشن گردد و در حدیث قدسی آمده که اعددت لعبادی الصالحین ما لا عین رأت
و لا اذن سمعت و لا خطر علی قلب بشر [illegible] فلا تعلم نفس و لا خطر علی قلب بشر
[illegible]
[illegible]
[illegible]
و مطلب عارفان حالتیست که متصور نیست [illegible] بر خاطر [illegible] بشری و در این عالم [illegible] بهشت و حور و قصور [illegible]
و اشربه و اغذیه و تنعمات آن [illegible] و اگر عطا کرده شود بایشان قانع نمیشوند بدان بلکه مقصود ایشان سعادت
دیدار و لذت قرب جوار پروردگار [illegible] است و این غایت سعادت و نهایت لذاتست [illegible]
[illegible]
[illegible] نیست حتی بنفس خود و حال ایشان مثل حال عاشقیست [illegible]
[illegible] معشوق چنان مستغرق گشته [illegible] نفس خود [illegible] غافل گشته [illegible]
[illegible]
[illegible] و در دل او جای غیر معشوق او [illegible]
[illegible] آخرت بقرة العینی که متصور نیست [illegible] در خاطر بشری و در این عالم [illegible] متصور نیست [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] لو کانوا یعلمون [illegible]
درجات بر حسنات و سیئات [illegible]
اهل عالم از بنی آدم بر دو قسم اند اول جماعتی [illegible]
و اجتناب از ذنوب و معاصی [illegible] حضرت رسالت پناهی علیه السلام میفرماید [illegible]
من الذنب کمن لا ذنب له [illegible] و این قسم مردمان بسیار عزیز و کم یابند [illegible]
مردمانند چنانکه گفته اند [illegible]
قسم دوم جماعتی اند که [illegible] از ذنوب و معاصی و این قسم از آدمی منقسم میشود به دو نوع مقربین و تابعین [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] اولئک هم الغافلون لا جرم انهم فی الآخرة هم الاخسرون پس [illegible]

برصده رفیق و فجور زیرا که علاج مرض این طور مردمان مغرور و جاهلان مستقیم بر فسق و فجور بخوف است از عظم ذنوب و مناهی و سبب آن
[illegible] از رحمت [illegible] و عذاب و عقاب جهنم [illegible] از رجا بقبول توبه و مغفرت و رحمت که اگر کسی مرض [illegible]
طور [illegible] این فاسق و مغرور این منافق را به رجای محض علاج نماید حکم همان دارد که مریض [illegible]
کند و این طریقه جاهلان [illegible] و آنچه در باب خوف [illegible] منظوم ساخته [illegible] انواع آنست و لهذا ایراد [illegible]

[illegible]

صلّى الله عليه وسلّم ما من يوم طلع فجره ولا ليلة غاب شفقها الا وملكان يتجاوبان باربعة اصوات يقول احدهما يا ليت هؤلاء
الخلق لم يخلقوا ويقول الآخر يا ليتهم اذ خلقوا علموا لماذا خلقوا [illegible]
از سلف منقول است که آدمی هرگاه گناهی کرد ملکی که صاحب یمین اوست و حسنات او را مینویسد [illegible]
[illegible]

سلیمان بسبب بت پرستیدن دختر صیدون در خانهٔ آنحضرت شهرت تمام دارد و چون این حکایت در تواریخ بتفصیل
مذکور است اینجا بجهت اجتناب از تطویل ایراد نمود و دیگر آنکه معصیت و گناه بسیار سبب درویشی و فقر و فاقه و افتادن از دلهای
سلاطین و ملوک و موجب قتل و غضب و جاه و سبب نفرت از اعدا و مخالفت دوستان و احبا میگردد و حکایات مناسب این
مقال نقل کنند زیرا که طالبان دنیای دنیه را این طریق موعظه موثرتر است از خوف عذاب [illegible] عقاب جهنم و امید بهشت و حور و کوثر
چه این نقد است و آن نسیه و بحکم فاسقان و طالبان دنیا اینست نظم گویند بهشت و حور و کوثر باشد [illegible] نسیه بود و نشکر باشد
پر کن قدح باده و بر دستم نه نقدی ز هزار نسیه بهتر باشد از فضل بن عباس منقولست که از تغیر زمان و جفای اخوان بتنگ آمده
که سبب آن ذنوب و عصیان آدمیست و بعضی از درویشان گفته اند من عقوبت گناه خود را در دنیا از کج خلقی و بدرفتاری چهار
خود دانسته ام و دیگری گفت من عقوبت گناه خود را از موش خانهٔ خود دانسته ام یکی از صوفیه شام میگوید در ایام غلامی نصرانی [illegible]
دیدم حسن صورت او بر شایق قد و قامت او مرا از نظر عجیب و غریب بود و بسبب تعجب تمام گردید چنانکه از راه رفتن ماندم و در مشاهدهٔ
حسن و جمال او مستغرق گشتم ناگاه دیدم که ابن الجلاء دمشقی رسید و دست مرا گرفت کشید من از او شرمنده گشتم بمقام معذرت گفتم
در آمدم و گفتم من متعجبم از آنکه این طور صورت خوب و دیدار مرغوب بجهت آتش جهنم چسان مخلوق گشته ابن جلا دست
مرا بیفشرد و گفت بزودی عقوبت این نظر کردن را بعد ازین خواهی یافت و من بعد از سی سال بعقوبت آن مبتلا گشتم و از ابو
عمرو بن علوان منقولست که روزی بجهت نماز ایستاده بودم در اثنای آن بخاطرم هوای شهوت و حالی خطور کرد در آن حال بزمین
افتادم و تمام بدن و جسدم سیاه گردید و تا شبانروز بسبب آن سیاهی در خانه ماندم و بیرون نرفتم و هر روز بدن را با آب گرم
و صابون میشستم و آن سیاهی زیاده میشد تا آنکه بعد از سه روز آن سیاهی بر طرف شد بجهت ملاقات شیخ زمان و مقتدای
دوران جنید بغدادی از رقه متوجه بغداد شدم چون بخدمت شیخ رسیدم گفت شرم نداری از خدا که در حالت توجه بجانب علام الغیوب
مونس این طور شهوت باطل حیثیتی اگر برای تو دعا نمیکردم و توبه و استغفار نمی نمودم بهمان بدن [illegible]
خود بر حق میرفتی پس از تعجب بسیار کردم که شیخ بر آن واقعه اطلاع یافته چرا که من در رقه بودم و او در بغداد [illegible] انست که حاکم ذکر کند
از برای معصیتی برد ذنوب اجاره عقوبتی باید که وارد است از برای اجاره ذنوب مثل خوردن شراب و منع زکوة و تصدق و عدم ادای
و قتل عمد و غیر ذلک و این ذنوب چیزی نیست که کسی بغیر حصر آن رو نگرید که این عقوبات بکسی نماید که لایق هست و مشغول [illegible]
آن عقوبت مخصوص است بدین جهان که باید که منع بجهت حسابی [illegible] دنیا و جمع [illegible] کاهی بظلم مال کسی گیرند و کاهی [illegible]
[illegible] ندهد و کاهی زکوة [illegible] در انفاق فی سبیل الله ملاحظه نمیکنند این آیه و امثال این در اجزای ایشان
[illegible] قوله تعالی والذین یکنزون الذهب والفضه ولا ینفقونها فی سبیل الله فبشرهم بعذاب الیم و آنکه [illegible]
[illegible] نقره را و نفقه نمیکنند آنها را در راه خدا یعنی زکوة آن نمیدهند [illegible] در قرآن [illegible] زکوة آن را [illegible]
یعنی [illegible] و عید [illegible] باشد و عید آنست که فرموده [illegible] بعذاب الیم [illegible]
[illegible] یوم یحمی علیها [illegible] آتش [illegible] جباههم
جنوبهم و ظهورهم [illegible] دنیا [illegible] پیشانیها [illegible] فقرا [illegible]
[illegible] اهل فقر [illegible] پشتهای ایشان [illegible]
ظاهر آدمی [illegible] مشتمله بر اعضای رئیسه که دماغ و دل و جگر است [illegible]
و گویند [illegible] لانفسکم فذوقوا ما کنتم تکنزون [illegible] از برای نفسهای خود [illegible]
[illegible] اعمال صالحات است پس اگر دیگران [illegible] جمیع اعمال صالحه [illegible]
[illegible] فرست [illegible]
و در نصیحت این رعایت نماید [illegible] کلام [illegible]
و دیگر آنکه ملاحظه نماید که هر کس بر کدام معصیت و گناه معرفت و طبیعت [illegible] موافق [illegible] آن معصیت
و سبب نفرت طبع او از آن [illegible] حضرت رسالت پناهی علیه السلام چنانچه مشهور است که یکی از اصحاب
بآنحضرت گفت مرا وصیتی کن و بسیار مکرر از آنحضرت [illegible] دست بردار [illegible]
و پرهیز از طمع کردن بدرستی که آن درویشی حاضر است و دیگری [illegible] گفت مرا وصیتی کن و بسیار مکرر از آنحضرت فرمود غضب مکن

آنحضرت

آنحضرت از سایل اول استشمام طمع در مال مردمان کرده بود و از سایل دوم نشانهای غضب مشاهده فرموده بود و هر یک را مناسب
بحال ایشان وصیت فرمود و سوال اگر کسی گوید که اگر عالم [illegible] مطلع نباشد بر حال سایل چگونه او را پند و نصیحت فرماید
جواب آنست که طریق نصیحت و پند در نوع آنست که نصیحت بر وجهی نماید که مشترک باشد و فایده آن میانه جمیع مردمان که اکثر
خلایق محتاج باشند بدان بطریق عموم [illegible] و باید دانست که علوم شرعیات از قبیل اغذیه و ادویه است آنچه اغذیه است برای کافهٔ
برایا است و آنچه ادویه است برای ارباب علل و امراض و مثال این آنست که کسی بابو سعید خدری گفت مرا وصیتی کن گفت
علیک بتقوی الله فانه راس کل خیر و علیک بالجهاد فانه رهبانیه الاسلام و علیک بالقرآن فانه نور لک فی اهل الارض
و ذکر فی اهل السما و علیک بالصمت الا من خیر فانک بذلک تغلب الشیطان و لقمان حکیم در موعظهٔ پسر گفت ای پسر
پیوسته صبر و حکمت و نفس و مجاهدت نفس را شعار و دثار خود ساز و هیچ وقت مرتکب محرمات مشو و در دنیا زاهد باش
و قناعت را خواهر و برادر ساز که هیچ چیز پیش محبوبتر از وصول بنعیم آخرت نباشد و از دنیا بآنچه راضی شو و برزق مقدر قناعت
کن و چشم بر روزی دیگری میفکن تا از نخایدن نفس خود سلامت یابی و از طعام سیر مباش و از حکمت کرسنه باش و مردم را
نکویی و خاموشی را شعار خود ساز تا از شر زبان ایمن گردی و در تضییع مال خویش و اصلاح مال دیگران مکوش که مال ترا آن بود
که ذخیرهٔ آخرت سازی و مال دیگران آنکه میراث [illegible] گذاری و روزه را دار آنقدر که صورت شهوت را بشکند آنقدر که
سبب ضعف روزه در نماز خلل به آید از برای آنکه نماز [illegible] افضلست و ازین پست مشو و از مخالفت ایشان پرهیز نما و حضرت
موسی خضر را گفت مرا نصیحتی کن خضر گفت ای موسی با خلایق متبسم و شکفته باش و غضب کننده و ترشرو و لجاج باش و از
بسیار آمدن و رفتن باش و برای هر حاجتی که مردم داشته باشند بی‌محنه بغیر از آنکه چیزی عجیب مشاهده نمائی و عیب کسی و تشنیع منمای بر گناه کاران
وعظ کنندگان و مستی کو بر خطیه و گناه خود باش ای پسر عمران پس لایق و سزاوار آنست که ناصح و واعظ که خصوص واعظ
[illegible] خلایق باشد با تقلید بموعظه و نصیحت [illegible] از برای آنکه این طور موعظه [illegible]
[illegible] در نصیحت [illegible] باب وعظ و نصیحت [illegible] در زمانهٔ ما که اکثر واعظان [illegible] فقدان علما [illegible]
[illegible] بر خلق عالم مستولی گشته و مردمان [illegible] مبتلا شده [illegible] واعظانی که غرض ایشان از وعظ غیر از تر ارشاد
[illegible] و لطافت عبارت و ایراد اشعار مناسب نیست [illegible] ایشان بکلامی فواز تعریف اصحاب مجلس و خوش آمد آنها
و نقل حکایت [illegible] صوفیان و ذکر و اقصهای ایشان نه و با [illegible] این همه بفسق و فجور مشهور و بعد در افعال قبیح معروفند
واعظان کین جلوه در محراب و منبر میکنند [illegible] چون بخلوت میروند آن کار دیگر میکنند و چون ایشان از در باب علوم نیست
سخن ایشان در دلها تاثیری نمی‌کند [illegible] و در نظر مردمان [illegible] اعتباری ندارد و قول ایشان را اعتباری نمانده و این جماعت
[illegible] مولانا جامی در شان ایشان گفته [illegible] دل برادر بکر و شهره دیار [illegible]
کاید از وی نسیم [illegible] [illegible] خاک پای او [illegible] [illegible] [illegible]
چشم [illegible] [illegible]
[illegible]
یا [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] شیطان [illegible] عیب است [illegible] مریض [illegible]
و [illegible] مرض [illegible] آن [illegible]
خاطر و شهوتهای طبیعت و آنچه مذکور گشت علاج [illegible] طریق شهوت [illegible]
[illegible] مرض کسی بسبب طعامی [illegible] آن طعام و دوا [illegible]
نظر او بعد از آن او را [illegible]

از اکل آن پرهیز نماید و از خوردن زیاده بترسد و خوف موت است سبب احتیاج علاج حرارت جوع و برین قیاس است
معالجهٔ مرض قلبی و شهوت عصیان مثلاً جوانی را که شهوت غالب گشته و بسبب زیادتی آن قادر نیست بر محافظت نظر و حفظ
جوارح و اعضا از منع حصول مادهٔ آن طریق علاج او آنست که اولاً او را اقتنه و مستشعر سازند بعز دینی او به تلاوت آیات و احادیث
و اخبار و روایاتی که واقع است در مذمت عاصیان پس از آن بترسانند او را از عقاب الیم و عذاب جحیم و بعد از آنکه هشته او یا ...
در دل او خوف عذاب و عقاب بسبب عصیان دور سازند از نظر او اسبابی که منتج است بر آن و مهیا کنند برای او چیزی
که مانند آن باشد و مضرتی و گناهی نداشته باشد مثل آنکه اگر او را شهوت زنا کردن غالب باشد بعد از تهدید و تخویف او خلوتی ...
عورتی را جهت او نکاح کنند و او را تسلی دهند بآن و صبر فرمایند بر ترک زنا چه درین وقت ممکن است که اختیار کند مرارت صبر را
بر حلاوت آن گناه و عصیان سؤال اگر کسی گوید آنچه ذکر شد تمام راجع میشود به ایمان از برای آنکه شاکت بر ترک گناه ممکن نیست
مگر بصبر و صبر ممکن نیست مگر بعلم و معرفت بخوف و خوف حاصل نمیشود مگر بعلم بضرر ذنوب و معاصی و تصدیق بخدا و رسول و تصدیق
بخدا و رسول ایمانست پس هر کس که اصرار مینماید بر گناه سبب آن باشد که ایمان ندارد جواب آنست که عدم معصیت گناه و ...
فقد ایمان نیست بلکه بسبب ضعف ایمانست از جهت آنکه مؤمن گاهست مصدق آنست که ذنوب و معاصی سبب بعد او است از درگاه
عاصیان و موجب عذاب و عقاب او است بآتش جهنم و نار نیران لیکن بسبب وقوع او در گناه و معصیت چند چیز است اول آنکه
عقاب و عذاب موعود غایبست و حاضر نیست و شهوت و لذات دنیاوی حاضرست و اثر امر حاضر در نفس زیاده است
از غایب دوم آنکه شهوات باعث بر ذنوب لذات آن عاجلست و حاضر و بسبب انس و عادت طبیعت بآن مجبول طبیعت
خامه گشته و نعیم جنت و عقاب آخرت آجلست و ترک عاجل از برای رجا و خوف آجل بر نفس شاقست و ازین جهت حضرت عزت
فرموده کلا بل تحبون العاجلة وتذرون الآخرة و قال بل تؤثرون الحیوة الدنیا و حضرت رسالت پناه علیه السلام از شدت
این امر خبر داده به آنکه حفت الجنة بالمکاره وحفت النار بالشهوات و قال صلی الله علیه ان الله تعالی لما خلق النار قال لجبرئیل
اذهب فانظر الیها فذهب ونظر الیها فقال وعزتك لا یسمع بها احد فیدخلها فحفها بالشهوات ثم قال اذهب فانظر
فقال وعزتك لقد خشیت ان لا یبقی احد الا دخلها وخلق الجنة وقال اذهب فانظر الیها فنظر فقال وعزتك لا یسمع
بها احد الا دخلها فحفها بالمکاره ثم قال اذهب فانظر الیها فقال وعزتك لقد خشیت ان لا یدخلها احد مضمون حدیث
آنست که خدای تعالی آتش دوزخ را بیافرید و جبرئیل را امر فرمود که برو و نظر کن در آن جبرئیل بامر رب جلیل رفته دوزخ
را مشاهده نمود و حرارت آتش را دیده گفت بار خدایا بعزت و جلال تو سوگند است که هیچکس نباشد که صفت آن را بشنود
داخل گردد در آن پس خدای تعالی دوزخ و اطراف و اکناف آن را بشهوات [illegible] پس جبرئیل را گفت برو و نظر
کن در آن جبرئیل رفت و دوزخ را محفوف بشهوات و لذات مشاهده نمود آمد پس گفت بعزت و جلال تو سوگند که ترسیدم
از آن که کسی نماند که داخل نشود در آن و بعد خدای تعالی بیافرید بهشت را و جبرئیل را گفت برو و نظر کن در آن پس جبرئیل بهشت رفته نظر
مشاهده نمود و گفت سوگند بعزت و جلال تو که کسی نباشد که بشنود صفت جنت را الا آنکه داخل شود در آن پس خدای تعالی بهشت را
محفوف بمکاره ساخت بعد از آن جبرئیل را گفت برو و بهشت را مشاهده نما جبرئیل رفت و بهشت را دید محفوف بمکاره گفت
قسم بعزت و جلال تو که این نوبت بهشت را چنان دیدم که ترسیدم از آن که احدی داخل نشود در آن تم الحدیث پس بودن
حصول شهوات و لذات عاجل و بودن عقاب و عذاب موعود آجل و آتی دو سبب ظاهرند در دلیر شدن آدمی
بر عصیان و گناه با وجود حصول اصل ایمان چه مریض مستسقی که آب سرد که در آن یخ باشد از برای دفع تشنگی بخورد لازم
نمی‌آید که تکذیب اهل طب باشد و تکذیب آنکه این آب مضر مرض اوست لیکن بواسطه غلبهٔ شهوت آب سالم صبر بر تشنگی
ممکن نیست شرب آن شده و همین طریقست حال عاصی در ارتکاب معاصی با وجود اصل ایمان سیم آنست که هیچ مؤمنی گناهکار نیست
در عالم که او عازم بر توبه نباشد و نخواهد تدارک گذشته نماید لیکن تسامح او در ارادهٔ توبه میکند و باشد لیکن بواسطه آنکه
طول امل و میل بشهوات و معاصی مهلت نمیدهد توبه را و از امروز بفردا می اندازد و میترسد بوده که از جهت امید و رجای او
مفوت میشود توبه برای آن بیرون چهارم آنست که هیچ مؤمنی نیست که معتقد او آن باشد که گناه و خطا موجب عقوبت در آخرت نیست
برای آنکه ممکن نباشد عفو و غفران از آن پس باین سبب تکیه بر عفو و مغفرت نموده است و رحمت خدای تعالی که در حق گناهکار
و معاصی میکرده و این عین خسرانست چنانچه گذشت اینست اسباب اربعه که موجب اقدام بر گناه و اصرار بر آنست با بقای

ایمان بلی سببی دیگر هست که هر گاه گناهکار اقدام نماید بدان قدح در اصل ایمان او میکند و آن بودن گناهکار در جهت
شک کننده در صدق رسول و قول او و این کفرست پس اسباب اربعه باشد سؤال اگر کسی گوید معالجه این اسباب چه
چگونه است جواب آنست که علاج آنها بفکر و تفکرست و این بآنست که آدمی فکر کند در سبب اول و دوم که آن غیبت عقاب
و عذاب و حضور لذات و شهوات [illegible] عقاب و عذاب با شهوات و لذات دنیاوی به آنکه هر چیزی که آن آینده
و نزدیکست وقوع آن [illegible] مردن و قیامت و غیر ذلک و غایب و متأخر چون متوقع الوقوعست گوئی در حکم واقع است و بعد
آنکه آدمی در وجاهت نفس خود را مشقت و ریاضت میفرماید در حال برای خوف امری که متوقع وقوع آن کرده در استقبال
مثل آنکه آدمی سفر دریا و مشقت آن اختیار میکند از برای سود و نفعی که گمان و مظنهٔ او آنست که محتاج خواهد شد بآن در استقبال
بلکه اگر آدمی مریض شده و طبیبی نصرانی او را گفت خوردن آب سرد مضرت باین مرض آن مریض است میدان آب سرد را که الذ
اشیاست ترک میکند بواسطه خوف موت با آنکه الم موت یک لحظه است اگر خوف بعد آن نباشد و مفارقت آدمی
از دنیا امریست لابدی و هر مقدارست وجود آدمی و بودن او در دنیا نسبت با عدم او ابدا پس میباید آدمی نظر کند و اندیشه
نماید که یک نوع عبادت نمینماید بر ترک لذت آب سرد بگفتن طبیب ترسا که اقامت هیچ معجزه بر طب خود نکرده [illegible]
کمال خود و نخالطه [illegible] ترک کند قول جمعی را که مؤید اند بمعجزات و خوارق عادات [illegible] عقل و نکار راست است
[illegible] ایشان [illegible] قول طبیب ترسا که دعوی طبابت میکند
بر صدق قول ایشان میدهند علما و حکما و ارباب سعادات [illegible] که عذاب آتش دوزخ و عقاب جهنم
بمعجزه و خوارق عادات و شهادت [illegible]
در آخرت [illegible]
بر ترک لذاتی که [illegible] نفس خود را تکلیف کند [illegible]
نباشیم بر ترک [illegible] و این مضمون را با نفس خود قرار داد
نعیم آن جهانی [illegible]
نعیم آن جهانی باقی [illegible] توبه
تاخیر در توبه [illegible] اگر باقی بماند قدرت بر ترک [illegible]
او خود را [illegible] و آن بقاست [illegible]
و ظاهرا [illegible] شهوت [illegible] مثل شهوتی که معتاد گشته [illegible]
بواسطه عادت زیادت [illegible] تاخیر کننده در معاصی [illegible]
ایمانست و ازین سبب هلاک میشوند [illegible]
درختی را بر کند پس نزدیک آن درخت [illegible] آن قوت کند [illegible]
آن عاجز شود [illegible] سال [illegible]
شود و بیخ درخت [illegible] از کندن آن عاجز است و انتظار [illegible]
[illegible] از عفو و مغفرت خدا
که خدای [illegible] قوی شود و خود ضعیف [illegible] جمیع اموال خود را انفاق نماید و خود و عیال و فرزندان
پس علاج او [illegible] گذشته و مثال صاحب آن مثال کسیست [illegible] نصیب [illegible] امکان عفو از
بعفو [illegible] که خدای تعالی [illegible] و مثل آنست که ظالمان شهری را غارت [illegible]
ذنوب بغیر علت [illegible] بعبادت [illegible] امکان [illegible] ظلم باین خانه نرسد
و کسی [illegible] اموال و اسباب خود را در میانهٔ خانه [illegible] غفلت [illegible] حکمت [illegible]
و اگر باین خانه رسند غافل شده [illegible] از کفو علیع او ذکر کردن آن اسبابست
که احمقان و ابلهان و اما خامس که آن سکت [illegible] رسول علیه السلام و عبادتست [illegible] استعمال میتوان نمود
که موجب اعتقاد و تصدیق رسول و قول او [illegible] آن [illegible]
کافران و منکران آنست که ایشان [illegible] انبیا و پیغمبران مؤید بمعجزات گشته اند صدق [illegible]

اگر گویند صدق آنها محالست پس با مجهول بودن شخص واحد در زمان واحد در دو مکان پس یا شک کار احمق باشد
نادان و ظاهر است مثل این شخص موجود نباشد میان بنی نوع انسان و اگر گوید ممکنست لیکن من در این باب شک دارم بجهت
رفع شک او میگوییم که اگر آدمی مجهول ترا خبر دهد که آن طعامی که تو در خانه پخته در خانه گذاشته بیرون آمدی بعد از بیرون آمدن تو
ماری آمده و پاره از آن خورده و زهر خود در آن ریخته رفت آیا تو آن طعام میخوری یا آنرا بجهة ترک تناول آن مینمایی البته
خواهی گفت ترک آن مینمایم و بخود قرار داده میگوییم از دو حال بیرون نیست آن شخص راست میگوید یا دروغ اگر دروغ میگوید
او نمی چیزی بغیر این طعام فوت نمیشود و المی غیر از فوت آن و صبر بر گرسنگی تا طعامی دیگر پخته شود بمن نمیرسد و اگر آن شخص
راست گوید پس بسبب خوردن این طعام فوت میشود حیات و زندگانی من و الم مردن و موت چیزی زیاده است
از الم فوت طعام و صبر بر گرسنگی یک ساعت پس هرگاه او چنین گوید در جواب میگوییم سبحان الله چونست که در صدق
سخن این شخص جاهل که شاید در آن گفتن غرضی داشته باشد شک نمی‌آوری و بسخن او عمل میکنی و در صدق و راستی سخن جمیع
انبیا با وجود آن ظهور معجزات ظاهره که از ایشان بظهور رسیده و اولیا و علما و حکما و ادبا بلکه جمیع عقلا قایلند بصدق سخن
ایشان تو شک می‌آوری و بسخن ایشان عمل نمیکنی چه هیچ عاقلی نیست در میانه او میان که او را اعتقاد نباشد بر آخرت
و ثواب و عقاب و اگرچه مختلف باشد در کیفیت آن زیرا که انبیا اعتقاد دارند در این قول و تو بسخن ایشان عمل نکنی و فوت میشود
از تو سعادت اخروی دایمی و گرفتار میشوی بعذاب و عقاب ابدالآباد که آنرا غایتی و نهایتی نیست و اگر سخن ایشان صادق
نیست و تو بسخن ایشان عمل کرده فوت نمیشود از تو مگر بعضی شهوات این دنیای فانی پس اگر از اصل عقلت او هیچ توقفی
نمیماند بعد از این فکر و نظر در حقیقت این سخن هیچ نسبتی نیست میان عمر را به ابدالآباد و صبر بر شهوات این دنیای فانی بر
عذاب و عقاب آخرت باقی ابدالآباد زیرا که اگر تقدیر کنیم که تمام دنیا مملو است از ارزن و تقدیر کنیم که مرغی هر هزار سال
یکدانه از آن ارزن برمیدارد البته از آن ارزن چیزی باقی نخواهد ماند و از ابدالآباد چیزی کم نخواهد شد پس البته هر کس عاقل باشد
صبر بر شهوت چند ساله دنیا را مثلا از برای سعادت آخرت و نعیم آن که باقی خواهد بود ابدالآباد اختیار خواهد نمود و لهذا گفته
ابو العلاء المعری زعم المنجم والطبیب کلاهما لن تحشر الاموات قلت الیکما ان صح قولکما فلست بخاسر او صح قولی فالخسار علیکما
و از جهت حضرت امیر المؤمنین علی علیه السلام بیکی از مردمانی که عقل او قاصر بوده فهم چنین امور و از او با شک برگشت
ان صح ما قلت فقد تخلصنا جمیعا و الا فقد تخلصنا و هلکت اگر کسی گوید آنچه مذکور گذشت امور ظاهر چند است آیا بغیر
فکر و نظر باینها نمیتوان رسید آیا دلها را چه شده که از این فکر غافل شده اند خاطرها را چه واقع است که این را فراموش
نموده اند و چه چیز علاج دلها میتوان کرد تا میل کنند بجانب فکر [illegible] باصل شرح [illegible]
آنست که مانع فکر و نظر مردمان از راه دو امر است اول آنکه فکرها که در این باب [illegible] است فکرست در احوال آخرت و عذاب
و عقاب و اهوال آن و حسرت و پشیمانی گناهکاران و حرمان ایشان از نعیم دایم جنان و این فکریست که موجب درد و الم
و اندوه دلهاست و قلوب [illegible] از فکر در آن [illegible] دنیا و اسباب شهوت که در اندیشیدن او اوقات
بهجت و استراحت دوم آنکه فکر [illegible] مشغولیست مانع از لذتهای حال و قضایای شهوات دنیا و هیچکس نیست از آدمیان
که او را در هر وقت از اوقات و در هر نفس از انفاس میل شهوتی که مسلطست بر وی نیست و از جهت عقل اگر شهوت
او گذشته و بتدبیر و حیله بدست آوردن اسباب آن و قضایای شهوات مشغولست و آن مانع فکر او میشود از این امور
اما علاج امر اول آنست که آدمی بدخول خود بگوید که چه غفلت و ضلالت است که [illegible] بر تو غلبه کرده که از مردن و عاقبت کار
خود غافل مانده و از فکر و اندیشه در آن محترز میباشی و از ذکر آن متالم و دردناک میشوی و وقوع آن را حقیر میشماری پس الم
و عذاب و درد آن بعد از وقوع بچه نوع صبر خواهی نمود با آنکه همیشه عاجزی از ذکر موت و مردن و دیگر جان کندن و عذاب جان
دادن با وجود آنکه عذاب آخرت و حالات [illegible] بعد هزار مرتبه بلکه افزون زیاده است بر آن و اما دوم
و آن عبارتست از بودن فکر آخرت منغصّ لذات دنیا و شهوات آن علاجش آنست که آدمی بتحقیق بداند که فوات لذات
آخرت اشد و اعظمست از فوات شهوات دنیا چه آنرا نهایتی و زوالی نیست و مشوب بکدورات و ناخوشی نباشد مثل
لذات دنیا که تمامی مشوبست بکدورات و منغصست بسرعت زوال و در توبه [illegible] و اقبال بعبادات و طاعات لذتی نهایت
زیاده از لذت شهوات دنیاست مثل مشغول بمناجات باری تعالی و استراحت بمعرفت او و طاعت و طول انس بمدد او و توجه

بتوبه

بقرب حق تعالی و امید که تایب مطیع را جزایی بر عمل او غیر حلاوت طاعت و لذت عبادت و فرح و سرور
و روح و راحت بسبب انس بمناجات حضرت عزت نباشد او را کافیست چه جای آنکه اضافه میشود بر آن قرب
حضرت عزت و نعیم آخرت و دخول در جنت و صحبت حور عین و شرب با ایشان و مقیم بودن در آن ابدالآباد و بلی لذت انس
بمناجات و حلاوت طاعت در [illegible] حال تایب [illegible] راحت میدهد بلکه مبتدی [illegible] صبر باید نمود تا عبادت و طاعت چیزی طبیعت
عادت و طبیعت تایب گردد چنانچه قبل از توبه بدی و شر و فسق و فجور طبیعت او شده بود و هرگاه که از آن بالکلیه باز آید و لذت
آن از دل زایل گردد ذوق این لذات او را حاصل میشود و خواهش گذشته که شهوات ماضیه بالکلیه فراموش کند و لذات مناجات
او ساعت بساعت بلکه لحظه بلحظه زیاده گردد و آنچه مذکور گذشت اگرچه در تنبیه ایست که اگر عالم و ناصح بدین طریق نصیحت مردمان را سازد
یقین است که نافع خواهد بود و در رجوع بعضی او مستقیم و میل دل بجانب حق سبب اسباب که باعث موافقت است میانه فکر و طبع و تحریر
و بیان از احصای آن اسباب عاجزیم و آن سببی که باعث بر موافقت فکر و طبع در خیرات آنرا توفیق میگویند چه توفیق
عبارتست از تالیف میانه اراده و میانه معنی که عبارتست از طاعت [illegible] در ذکر توبه و حکایات بعضی تائبان از انبیا
و ملوک و سایر مردمان و احوال ایشان و آن مشتمل بر [illegible] حکایت در ذکر توبه ابو البشر آدم صفی علیه الصلوة والسلام
[illegible] ناقلان آثار و راویان اخبار آورده اند که حضرت آدم و حوا بموجب کریمه یا آدم اسکن انت و زوجک الجنة
در فضای جنان و ساحت روح و ریحان قرار یافتند [illegible] نعمتهای بهشت غیر از شجره [illegible] بر ایشان مباح گشت چنانچه حضرت
باری جل و علا میفرماید وکلا منها رغدا حیث شئتما ولا تقربا هذه الشجرة فتکونا من الظالمین [illegible]
بهشت از هر جا که خواهید [illegible] درخت [illegible] درخت گندم [illegible] بعضی گفته اند درخت انجیر
و بعضی گفته اند اما آنچه مشهور است آنست که آن درخت گندم است [illegible] حضرت آدم علیه السلام در بهشت [illegible] قرار
یافت شیطان را [illegible] حسد زیاده از اول در باطن ناپاک اشتعال یافته [illegible] تدبیری [illegible] اندیشید که خود را در بهشت
افکنده و آدم را نیز [illegible] آن ملعون مطرود و از دخول بهشت [illegible] ممنوع بود و گفت
از طاووس [illegible] از حقوق محبت و مودت ثابت [illegible]
که مرا در پناه جناح خود در آورده به بهشت بری تا دشمن قدیم خود را [illegible] از آن مقام بیرون افکنم طاووس از [illegible] امتناع
[illegible] بطریق [illegible] مشغول گشت
خود را با اخلاط مار [illegible] و ابلیس بنا بر اشارت [illegible]
و او را بحیله افسون کرده [illegible] که او را بجنت برد [illegible] در دهان خود جای داده او را بجانب بهشت در آورد و گوی
خازنان جنت را از آن حال خبر شد و ابلیس پیش آدم و حوا آمد [illegible] و ایشان او را نشناخته پرسیدند که سبب
توجه [illegible] بر عاقبت حال شما میگریم که حق تعالی [illegible] این بوستان اخراج نماید ابلیس این سخن گفت از ایشان در گذشت
و قرار استماع این حکایت نهایت [illegible] اندیشه [illegible] باز بنزد ایشان [illegible] آدم گفت
اگر تو بر قول من اعتماد نمایی [illegible] ترا درختی رهبری کنم که اگر از آن تناول نمایی جاوید
در بهشت بمانی و موت و زوال در ساحت اقبال [illegible] نباشد آدم گفت آن درخت [illegible] ابلیس آن درختی که نهی از
[illegible] صادر شده بود در نظر آدم جلوه داد آدم از قبول سخن او امتناع نمود ابلیس سوگند یاد کرد که من از جمله ناصحانم
آدم از سخن [illegible] ابلیس از پیش ایشان برخاست و آدم نیز بطریق [illegible] از اطراف جنت رفت ابلیس پیش
حوا آمد و چندان وسوسه کرد که او فریفته شد و مار بر صدق قول ابلیس اداء شهادت نمود و چون آدم بمقام اول مراجعت
فرمود حوا با او گفت که مار از جمله خازنان بهشتست بر صدق قول او گواهی داد و او را در این سخن هیچ غرضی نیست
اکنون من اول از آن [illegible] تناول نمایم اگر مضرتی [illegible] توجه [illegible] طلب آمرزش کن و الا تو هم بخور تا ملک خلد
و نعیم ابد بر ما مسلم ماند [illegible] و مبالغه و الحاح او آدم قدری تناول فرمود و هنوز آن میوه
در معده آدم قرار نگرفته بود که حله‌های بهشتی از بدن ایشان [illegible] فرو ریخت و برهنه مانده و از برگ درخت انجیر ستر عورت خود
کردند و از لباس و زینت جنت برهنه [illegible] آدم بغیر از [illegible] و اکلیل چیزی نمانده بود پس آدم [illegible] شد و گفت [illegible]
خروج از جنت [illegible] خدای تعالی [illegible] ایشان [illegible] شد خطاب آمد [illegible]
ای آدم هیچ میدانی که سبب برهنگی چیست [illegible] از جنت [illegible]

خسارت بنابر جرأت خواهد و حوا از این سخن مضطرب گشته گفت آنچه با کرده ام بهشت و فاذن آنست در این حرکت دیگر رضیه
و سوگند یاد کرد که این از شجرهٔ خلد است والا این صورت از غرضها رسیدی لاجرم حکم به تغییر صورت مار احداد یافت و جناب
منتقم با مار خطاب کرد که چون منشاء گناه تو با تقصیر [illegible] و نگونسار باش و زمین در شکم و سینه خویش و غذای
از خاک تیره مهیا میداد و روز کار بدین خواری بگذار و قبل از این وا نمود مارکسب صورت بهترین دوابّ بهشتی بودی و [illegible]
حوا به دور [illegible] و آن حیض و نطفه شهود مقرر شد و تادیب آدم به جدا و دوری از صحبت حوا و عصیان و گناه و کد و سعی
در امر معاش قرار یافت و خلعت طاوس نیز مبدل گشت بعد از آن فرمان هبوط آدم و آنکه در این معصیت دخل داشت
صدور یافت قال الله تعالی و قلنا اهبطوا منها بعضکم لبعض عدو و لکم فی الارض مستقر و متاع الی حین ترجمه و گفتیم با طاوس
و آدم و حوا و مار و ابلیس که فرود آیید از بهشت به دنیا و رفتار بعضی مر بعضی را دشمن باشند و مر شما راست در زمین موضع قرار
و بهره وری تا هنگام رسیدن آن آجال و بسر آمدن اعمار پس مجموع ایشان از باغ جنان بیفتند و هوان افتادند و بروایت اشهر
آدم بکوه سراندیب و حوا بجده و ابلیس بستان و مار باصفهان و طاوس بزمین کابل افتاد و چون آدم بزمین می آمد جبرئیل
تاج کرامت از سر او برداشت و میکائیل از پیشانی او باز کرد و آدم بزمین آمد و مشقت دنیا و فراق بهشت و حوا مبتلا
شد ندامت و پشیمانی او زیاده گشت چهل شبانروز طعام و شراب نخورد و سیصد سال گریه و زاری و اعتذار و استغفار
اشتغال نمود چنانچه مشهور است که از آب چشم آدم سبزها و گیاهها و درختها روئیده تا از حضرت فهم الصواب تلقین این
کلمات ملهم شد چنانچه کلام الله ناطق است فتلقی آدم من ربه کلمات فتاب علیه انه هو التواب الرحیم پس فرا گرفت
آدم از پروردگار خویش کلماتی یعنی سخنی چند پس خدای تعالی قبول نمود و بپذیرفت توبهٔ او را بدرستی که او ست
توبه دهنده بندگان مهربان بر ایشان و در تعیین آن کلمات که سبب قبول توبهٔ آدم شد اختلافست بعضی گفته اند
آن کلمات اینست لا اله الا انت سبحانک اللهم و بحمدک ظلمت نفسی و عملت السوء فاغفر لی انک انت الغفور الرحیم
لا اله الا انت سبحانک اللهم و بحمدک ظلمت نفسی و عملت السوء فارحمنی انک انت ارحم الراحمین و بعضی گفته اند
آن کلمات اینست ربنا ظلمنا انفسنا و ان لم تغفر لنا و ترحمنا لنکونن من الخاسرین و در روایت اهل البیت آمده که
آدم را چون نظر بر عرش افتاد دید چند اسم بر آن نوشته اند پرسید که اسمای کیست جواب داده شد که این اسمای
بزرگترین خلق از روی منزلت نزد خدای تعالی و آن اسماء محمد و علی و فاطمه و حسن و حسین بود پس چون آدم را این قضیه
پیش آمد آن اسماء را نزد پروردگار خود وسیله ساخت و توبهٔ او به برکت آن مقبول گردید و بعضی گفته اند آن کلمات
سبحان الله و الحمد لله و لا اله الا الله و الله اکبر است و از این نیز خبر یاهست که ذکر آن موجب اطالت و املال میگردد
القصه بعد از جریان آن کلمات بر زبان مبارک آدم جبرئیل آمد و مژدهٔ عفو و غفران رسانید آدم مبتهج و شادان گشت
و محنت براحت و نقمت به نعمت مبدل شد و با وجود بشارت مغفرت از سابقهٔ خجالت و ملالت غایب نبود و [illegible]
بنابرین آدم با جبرئیل امر [illegible] از لزوم عبودیت شایسته تشریف ورود [illegible] شد مقصد [illegible] آن عدم خجالت گناه و انفعال
معصیت از صفحهٔ ضمیر مبارکش زایل کرد و مقارن این حال خطاب آمد که بنای کعبهٔ معظم زاد الله تعالی شرفا
نازل گشته و آدم علیه السلام از سراندیب بصحبت جبرئیل روانه گشت و بجهت سهولت رفتن از زمین و [illegible]
در نور دیده گشت و هر زمین که قدم آنحضرت بر آن منطبق شده بود تا امروز عمارت بهجت فزوده یافت و چون
بمکهٔ شریفه رسید به دستیاری جبرئیل و تعلیم او و مدد کاری سایر ملائکه خانهٔ کعبه را اساس نهاد و حجر الاسود که با خود از بهشت
آورده بود و عهدنامهٔ بندگان با حضرت عزت در آن مودعست در رکنی از ارکان خانه نصب نمود و این خانه در محاذات
بیت المعمور افتاده که در آسمانست و بعد از اتمام خانه مناسک حج و طواف از جبرئیل تعلیم گرفته زیارت خانه
بجای آورد و چون از مراسم طواف فراغت یافت بشارت جبرئیل که معرفات مرتقی شد و در طلب حوا
مجد و ساعی گشت چه سالهای دراز در مفارقت منقضی گشته بود و شدت آلام اشتیاق بر ضمیر از رشش رسیده [illegible]
حوا نیز از طرف جده متوجه شده آدم را طلب میکرد و او نیز بکوه عرفات بر آمده نزدیک آدم رسید و آدم بجهت تغییر بشره
حوا از تابش آفتاب او را نشناخت و جبرئیل وسیلهٔ معرفت ایشان گشته آن جبل بعرفات موسوم گشت نظم
چه خوش وقتی و خرم روزگاری که یاری بر خورد از وصل یاری برافروزد چراغ آشنایی رساند [illegible] یابد از داغ جدایی

بعد از آن

بعد از آن آدم و حوا طواف خانهٔ کعبه نموده آدم اجازت مراجعت بسراندیب حاصل کرده بسراندیب رفتند شادان
و خرم بجهت آنکه توبهٔ آدم قبول شده بود و در حال حوا آبستن شد و نسل بنی آدم از این طرف تا حال نشانه [illegible] رسانیده بود
سراندیب با عمر با حوا روزگار بعبادت و طاعت میگذرانید علیه السلام و ذکر توبه مستقیمین به نیابت اهلک الغنی حضرت شاه عالم پناه
خلافت دستگاه شده و جناب [illegible] سلطان و زمان خاقان العالمین [illegible] بر دارای صواب نمای که بر سلطان در یای [illegible]
ورق فرمان وجی مشتاق واقع [illegible] بود تاریخ سنهٔ اربعین و [illegible] که آن پادشاه با استحقاق از جانب خراسان بجهت [illegible]
در میان متوجه دار الملک عراق گردید و در اثنای راه بمشهد مقدس حضرت امام الجن و الانس ابو الحسن علی بن موسی الرضا علیه التحیة و الثنا
رسید و بشرف زیارت مرقد منور آنحضرت مشرف شده شبی در آن روضهٔ منوره که محل استجابت دعا و مکان قبول توبه و استغفار
کن [illegible] این عنوانست جهة احیاء [illegible] و طلب حوائج و مرادات از حضرت حق توقع عطا و بوسیلهٔ روح پرفتوح آنحضرت [illegible]
بصباح رسانید [illegible] شبی خوش [illegible] صبح زنده کاینات [illegible] تا آنچه بر ایام [illegible] زجنس مرغ و ماهی [illegible] آرمیده [illegible]
درین بستان سرای پر نقش [illegible] نانده [illegible] از جذبات الهی بر دل آنحضرت [illegible]
عالم [illegible] خلافت دستگاه رسید [illegible] که بکار [illegible] بر دل آنحضرت [illegible]
جای [illegible] ارشاد [illegible] بر خلق [illegible]
و عصیان [illegible] شیطان با وجود [illegible] ذات و پشیمانی [illegible]
یا ایها الذین آمنوا توبوا الی الله توبة نصوحا [illegible] حضرت
از سر [illegible] در آن روضهٔ شریفه [illegible] حضرت باری جل ذکره [illegible]
امام رضا علیه التحیة و الثنا [illegible] حدیث صحیح [illegible] کمن لا ذنب له [illegible] التائب حبیب الله [illegible]
ایشان [illegible] بشارت [illegible] ذنب [illegible]
آن عالم پناه [illegible] این ابیات [illegible]
تا توبه پذیری [illegible] و از آن تاریخ تا حال [illegible] خطا و عصیان [illegible]
از جنس بشر [illegible] آن [illegible] توبه و منع [illegible] ظلم [illegible] ظالمان [illegible]
شراب و قصد ناموس مسلمانان [illegible] آن عالم پناه [illegible] توکل کل [illegible]
قصد ملک و سلطنت و جاه [illegible] آن خلافت [illegible] شریعت مطهره و متابعت ائمهٔ اثنا عشر علیهم السلام
گردد [illegible] صلوات الله علیهم اجمعین [illegible]
از دست نگذاشت [illegible] فقطع دابر القوم الذین ظلموا و الحمد لله رب العالمین
[illegible] موجب غفران [illegible]
و الحق توبهٔ این طور پادشاهان [illegible] توبهٔ صد هزار فقیر [illegible] موجب جمیع [illegible]
[illegible] حسنات [illegible] توبهٔ چندین هزار عاصی گناهکار [illegible]
[illegible] آن خلافت [illegible] احکام و فرامین [illegible] جمیع ممالک [illegible]
چه از آن زمان [illegible] آلات مناهی و ملاهی [illegible]
[illegible] جمیع شرابخانها [illegible] قضات اسلام [illegible] از جمیع
شراب و [illegible] و ارکان [illegible] اسلام
[illegible] جمیع مساجد [illegible]
تعلیم [illegible] خلاف شریعت [illegible] و آداب طهارت و نماز و روزه و حج و ادای زکوة [illegible]
[illegible] مردمان جمیع ممالک [illegible] توبه [illegible] سعادت [illegible]
[illegible] مردم [illegible] توبه کردند [illegible] اشتیاق [illegible] توبه کردند
آن عالم پناه [illegible] جان [illegible]
و بعد از توبه [illegible] اسباب فسق و فجور [illegible]

اذان احتراز نمودند و عادت طبیعت ایشان از آن برطرف شد و دیگر آنکه ایشان را معلوم گشت که شاه عالم پناه
بالطبع بفاسق و فاجر و بی قید بد است و مجلس این طایفه منظور نظر عاطفت و احسان آن خلافت و نیکو دو جهت در مقام تربیت
و نوازش سادات و علما و صلحا و اتقیا میباشند و آنانکه مجلس آن ان اکرمکم عند الله اتقاکم آراسته اند و بزیور ... [illegible]
پیراسته و بدین سبب این جماعت درجات عالیه یافته با انعامات و نوازشات زیاده بجز این سلاطین ... گشته اند ایشان [illegible]
زهد و صلاح و طاعت و عبادت گشتند تا بدین وسیله شاید در زمره مقربان و محل نزدیکان داخل شوند و از ادرارات محظوظ و بهره‌مند
گردند و چون بدین واسطه بعبادت و طاعت اوقات گذرانیدند و از فسق و فجور اجتناب نمودند نور عبادت در باطن
ایشان راه یافت و ظلمت عصیان و گناه محو شد در آن حال از صمیم قلب توبه و استغفار نموده بر عمر که بعد و را نمودن قبیح
و سیئات صرف شده بود متالم و متاسف گشتند و این همه برکت توبه و توجه شاه عالم پناه است و حکم الدال علی الخیر کفاعله
آن عالم پناه در ثواب جمیع اینها شریکست و دیگر آنکه توبه آن عالم پناه باعث آن شد که آنقدر املاک و اسباب
و خانه و باغ رعایا و مساکین که اصحاب ظلم و تعدی از زمان سلطنت حضرت فردوس مکانی شاه ... نور الله مرقده بحکم
توبه کردن حضرت عالم پناهی بزور و تعدی از فقرا و مساکین گرفته بودند و آن عالم پناه بر آن مطلع گشت تمامی آنرا بحق داران
رسانید و آنچه در دیوان شاهی جمع شده بود از املاک و غیره و آن شخص حاضر نبود و رسانیده اگر بوارثان او رسانیدند
و اگر ناحق بر کسی ظلم و زیادتی در نفس یا عرض واقع شده بود او را طلبیده بطریق صلح تدارک خاطر آنها نموده و حقیقت
حاصل کردند و این عمر اگرچه در حقیقت موجب رفع عقاب او بود و باعث حسنات آن عالم پناه گردید اما سبب رفاهیت حال [illegible]
فقرا و مساکین و نفع رعایا و متوطنان بلاد گردید و تا غایت هیچ پادشاهی بدین طریق توفیق رفیق گشته و بدینسان رعیت
نوازی نموده و دیگر آنکه تمغای ... و بلدان باسایر رسوم محدث در تمامی ممالک محروسه معاف فرمود و در رفع الظلم
کوشیدند و غیر از این هر سالی چندین هزار تومان برای فقرا و متوطنان و طلبه علم و حفاظ و موذنان که شهر قم و مدینه منوره
و مشاهد مقدسه ائمه طاهرین ... مقرر است و خارج آن هر کس از سادات و علما و صلحا و اتقیا و شیعیان اثنا عشر
که از دور و نزدیک بشرف بساطبوسی مشرف گشتند آنقدر انعام میدهند که مقتضی المرام بوطن مالوف خود
باز میگردند ... ارباب حاجت ... [illegible] ... کسی باز نشسته ... [illegible]
و خدای تعالی بحق برکت توبه و ... و خرابی ... عدل و انصاف آن خلافت ... عمر طویل و ملک
بد خلق و دولت روز افزون روزی کرده باوجود آنکه شاه عالم پناه ... [illegible]
هیچ بلا و فتنه نمیشود ... [illegible]
خاطر و ارسال لشکر نصرت اثر آن عالم پناه ... [illegible]
و قند هار و سیستان الحمد لله رب العالمین و اگر پیش از این در مقام تفصیل شوم موجب تطویل میگردد و ... [illegible]
که خدای تعالی ... بسیار و قرنهای بیشمار سایه این پادشاه دین دار عالیقدر را بر سر عالم و عالمیان پاینده و مستدام دارد
اللهم تو این شاه درویش دوست که آسایش خلق در ظل اوست ... بتوفیق طاعت ... [illegible]

[illegible] در بیان توبه کردن ذوالکفل ... [illegible] ... کنعان بن کنعان در کتاب ... [illegible]
آورده که کنعان از عمالقه بود و ملکی جبار متکبر ظالم و دعوی الوهیت و خدائی میکرد ... ذوالکفل ... [illegible]
خدای تعالی بر نبوت بکنعان و قوم او فرستاده و ذوالکفل ... مردمانرا بعبادت و پرستش خدای تعالی دعوت
میکرد و از کنعان پنهان در ولایت او بعبادت ... [illegible]
شد و بعرض کنعان رسانیدند که شخصی درین ولایت ... مردمانرا بعبادت غیر تو میخواند و این ... [illegible]
... کنعان را آتش غضب اشتعال یافته کس به طلب ذوالکفل فرستاد که او را آورده سیاست نماید ... [illegible]
بحضور کنعان آوردند کنعان از ... قهر و غضب پرسید این چه سخن است که از تو نقل میکنند که مردمانرا بعبادت غیر من
میکنی ذوالکفل گفت ای کنعان ... شو و غضب منما و سخنان مرا بشنو زیرا که غضب عدو نفس است
و حایل میشود میانه نفس و حق ... [illegible] ... ذوالکفل مردی فصیح سخن دان
بود افتتاح کلام بذکر نام و حمد و شکر ملک علام نمود بعد از آن گفت ای کنعان ... تو آن کسی که تو خدای اینقدر مردمانی را

که در ملک تو اند با آنکه خدای جمیع مردمانی اگر تو خدای آنقدر مردمانی که در ملک تو اند پس ترا شریکی باشد که خدای آنجماعت باشد
که در ملک تو نیستند و اگر زعم تو اینست که خدای جمیع خلایقی پس خدای تو کیست کنعان گفت ملک خدای من که باشد
ذوالکفل گفت خدای تو خدای آسمان و زمین و آفتاب و ماه و ستاره و ثوابت و سیاره ای کنعان از خدای تعالی بترس
و از عقوبت و عذاب او ملاحظه نمای و راه عبودیت و طاعت پیش گیر کنعان گفت مرا خبر ده کسی که عبودیت و بندگی
خدای آسمان و زمین میکند جزای او چیست ذوالکفل گفت جزای کسی که عبادت و طاعت خدای تعالی میکند ثواب
و بهشت جزیرست است کنعان گفت بهشت چیست ذوالکفل گفت بهشت عبارتست از سرای که خدای تعالی بید قدرت خود جهت
مسکن و ماوای اولیای خود آفریده و اولیای خود را در و حشر جاودان امر دهد و رستن بسی و بسالکی برانگیزاند و ایشانرا
داخل میسازد در آن بهشت جاودان و نعیم مقیم و جاوید ایشانرا پیری نباشد و اقامت ایشانرا بیرون رفتن نبود
و ایشان دیگر پیر نشوند و همان طریق جوان و خرم و شادان در بهشت جاودان مصاحب حور و غلمان باشند کنعان گفت
جزای کسی که عبادت و بندگی خدا نکند چیست ذوالکفل گفت جزای او آتش جهنم و عذاب الیم کنعان از شنیدن این سخنان
رقت در او و برا حوال گذشته خود گریه و زاری نمود و گفت اگر من توبه نمایم و بخدای تبارک و تعالی ایمان آورده بعبادت
و بندگی مشغول شوم جزای من چه باشد ذوالکفل گفت جزای تو بهشت جزیرست کنعان گفت مرا درین باب وثیقه و حجتی
می باید که بهنگام وفات با من در قبر نهند تا نیم جان برمن واجب شود و الا چه دانم که توبه و ایمان من قبول است یا نه چرا که
من گناه بسیار کرده ام ذوالکفل مقصود کنعان را قبول نموده و تذکره کفالت باین مضمون نوشته باو داد **[وفات ذوالکفل]**
بسم الله الرحمن الرحیم هذا کتاب کتبه فلان الکفیل علی الله تعالی لکنعان الملک تعهد منه بالله تعالی ان الله لا یضیع اجر
من احسن عملا و لکنعان علی الله تعالی بکفالته فلان ان تاب و رجع و عبد الله و خلا الجنه و یبوئه منها حیث شاء و ان
لا یعذبه بالله و لسانه و ان یجیره من عذابه فانه رحیم بالمومنین و اسع الرحمه سبقت رحمته غضبه پس از آن کنعان گفت
چه میباید کرد گفت برخیز و غسل کن و جامه جدید پاک بپوش کنعان بموجب فرموده عمل کرده و ذوالکفل او را کلمه توحید
تلقین نمود و بعد ارکان شرایع مثل صلوة و صوم و باقی ارکان تعلیم نمود کنعان تمام امور خیر و پا در عبادت از او
فرا گرفته ترک ملک و سلطنت نموده و از میانه خلق کناره گرفت و از مملکت خود بدر رفت اهل آن شهر چون از رفتن
کنعان واقف شدند حیران و سرگردان بطلب او هر طرف روان گشتند و چون از او اثری نیافتند نا امید گشته باز
آمدند و گفتند که آن شخص که باعث سرگردانی ملک ما شد سیاست نمائیم ذوالکفل بعد از رفتن کنعان در گوشه
پنهان شده بود مردمان هر چند تفحص کردند او را نیافتند جمعی از مقربان کنعان گفتند ما خبر از آنکه ملک خود
... بگذاریم و رفت بیکبار ... و در طلب کنعان ... نمودند تا که دیدند کنعان در گوشه بعبادت خالق زمین و آسمان
مشغول است ... [illegible] ... کنعان گفت ای یاران من بشنوید و از بندگی ... کین خدای تعالی ام
... [illegible] ... و خدای تعالی ... پس توبه کرده ام و ایمان
... زمین و آسمان و آفتاب و ماه ... و ایشانرا موعظه و نصیحتی چند مشفقانه فرمود پس از آن
... او در مرض طاری شد گفت ای اصحاب توقف نمایید که از عمر من ... نزدیک است پس چون خود
وفاتست بایم مرا دفن کنید و در محل دفن کردن این کتاب را بر سینه من نهید و بعد از اندک وقتی وفات یافت
اصحاب بحکم وصیت او عمل نموده او را دفن کردند و در حالت دفن کردن کاغذ را بالای سینه او نهادند و متوجه
خود شدند حق تعالی آن کفالت را ... بعد روح ... رسانیده و آن نوشته را به فرشته
داده پیش ذوالکفل فرستاد و گفت ای ذوالکفل کفالت ترا قبول نمودیم و کنعانرا در بهشت جای دادیم اینست آن
کتابی که تو نوشته بکنعان داده بودی ... ذوالکفل ... بشارت بشنید کاغذ را گرفته از آن گوشه که پنهان بود بیرون
آمد و حال او را گرفته که از ... پادشاه و ملک ما را ... و او را آواره و سرگردان کرده ذوالکفل
گفت ای قوم من با ملک شما خداعه نکردم و او را فریب ندادم بلکه او را از کفر و معاصی توبه دادم و دین حق او را تعلیم دادم
و از کفر و شرک او را بیرون ساختم و حجت او و مسکن او بهشت شد و خط کفالت باو دادم و ملک شما امروز در فلان جنت
در فلان مقام ... دنیای فانی را وداع کرده ... رفت و اصحاب ... او را دفن کردند و ... [illegible]

کفن آن کتاب که جهت کفالت او نوشته بودم بر سینهٔ او نهادند و خدای تعالی کفالت مرا قبول کرده او را در بهشت
عنبرسرشت داخل ساخت و این آن کتابیست که من نوشته داده بودم و بر سینهٔ او بوده و همین دلیل صدق و راستی منست
شما این قدر توقف نمایید که اصحاب شما برسند ایشان گفتند خوب باشد چنین کنیم ذوالکفل را محبوس ساخته منتظر رسیدن اصحاب
بودند تا اصحاب رسیدند و قصهٔ کفن و مردن و وصیت کردن او تمام بجمیع یاران رسانیدند ایشان گفتند شما آن کتاب را که با او
دفن کرده‌اید میشناسید گفتند بلی آن کتاب را بایشان نمودند همه گفتند این همان کتابست [illegible] روز مردن و ساعت و مقام دفن نیز
موافق بود پس آنچه ذوالکفل گفته بود ایشان را صدق قول او معلوم شد و صد و بیست و چهار هزار کس به ذوالکفل ایمان آوردند و چنانچه
او فرموده بود ذوالکفل بجهت جمیع آن مردم متکفل جنت شد چنانچه برای کنعان شده بود پس خدای تعالی او را ذوالکفل نام نهاد
حکایت چهارم آن جوان بر توبه مستقیم مسلم آورده‌اند که در بنی اسرائیل عابدی بود مشهور و اوقات بتجرد میگذرانید
روزی در صحبت نبی آن زمان حکایت آن عابد گذشت آن نبی فرمود عابد مردی با خشیتیست اما ترک سنتی کرده است این حکایت
بعابد رسید برخواسته بصحبت نبی زمان رفت و گفت یا نبی الله شنیده‌ام که در خدمت آنحضرت حکایت فقیر مذکور شده و فرموده‌اند که
همه خیر عابد خوبست اما ترک سنتی کرده است نبی گفت بلی چنین است اما تو ازین باب اندیشه مکن که از تو خیر [illegible] نشده الا آنکه
تجرد اختیار کرده و سنت ما که [illegible] عابد گفت بغیر ازین چیزی هست نبی گفت نه عابد گفت یا نبی الله [illegible] شنیده‌ام
لیکن مرد فقیرم و استطاعت آن ندارم که عورتی را بنکاح [illegible] دوم دیگر آنکه [illegible] که عورتی نکاح کرده [illegible]
و اوقات او بعسرت و مشقت گذرد و بواسطهٔ فقر و [illegible] کسی دختر بمن نمیدهد نبی گفت سبب تجرد و ترک تزویج تو همین است عابد
گفت بلی نبی گفت فرزند دختر خود را بجهت نکاح تو در می‌آورم و در همان مجلس دختر را با وی عقد کرد و خدای تعالی عابد را از آن دختر پسری داد
او را اسلم نام کردند و تمام بنی اسرائیل بتولد آن فرزند شادمان شدند چنانچه مشهور است که از بنی اسرائیل بغیر از این هیچ فرزندی
اینقدر مردمان خرم و شادمان نشدند که بوجود آن فرزند و بنی اسرائیل میگفتند این فرزند عابد ما و نبی ما [illegible] تا آنکه اسلم بسن بلوغ
رسید و بواسطهٔ متابعت شیطان و هوای نفس شوم [illegible] پدر و جد گذاشته میانهٔ کافران رفته [illegible] پرستی اختیار نمود و هر چند
او را نصیحت کردند فایده نداشت بعد از آنکه مدتی در میان کافران بسر برد روزی بایشان گفت شنیده‌ام سبب تنزل شما از بنی اسرائیل
و خداپرستان چیست و چرا بخواری و ذلت تن در داده و متابعت ایشان می‌نمایید ایشان گفتند بواسطهٔ آنکه در میانهٔ خداپرستان
همیشه بزرگیست که اگر قضیه واقع شود همه کس متابعت او مینمایند و برای او عمل میکنند و در میانهٔ ما آنطور کسی نیست اسلم گفت
سبب تنزل شما همینست ایشان گفتند بلی اگر شما همه باتفاق مرا بزرگی و ریاست قوم قبول کنید و متابعت مرا اختیار نمایید متعهد
میشوم که دفع شر ایشان تمام نمایم و نوعی سازم که شما بر ایشان غالب [illegible] حاکم باشید آن جماعت چون از غلبهٔ بنی اسرائیل بسیار تنگ
آمده بودند قبول این معنی نموده او را رئیس و حاکم خود ساختند او بعد از چندی در تهیهٔ اسباب جنگ [illegible] نموده با جمعی کثیر از کافران
بجانب [illegible] متوجه جنگ بنی اسرائیل شد این خبر به پدر و جد [illegible] عابد و نبی رسید [illegible] پیش او فرستادند تا او را [illegible]
پدر و جد و نبی [illegible] نماید آن رسول آمده بکمال نصیحت بجای آورد و اما در دل آن بدبخت اصلا اثر نکرد و گفت این
سخنان را بگذار میانهٔ ما و [illegible] غیر تیغ و تیر و شمشیر چیزی نیست رسول نا امید [illegible] برگشت و بنی اسرائیل را گفت شما در فکر جنگ و قتال
باشید که او اصلا اصلاح پذیر نیست و [illegible] جد و پدرش نیز بنی اسرائیل را جمع کرده متوجه قتال شدند [illegible]
و ایشان آتش محاربه و مقاتله برافروختند و جمعی کثیر از طرفین طعمهٔ نهنگ تیغ و عقاب تیر شدند و عاقبت الامر لشکر بنی اسرائیل
هزیمت یافته نبی و عابد بدرجهٔ شهادت رسیدند و اسلم از عقب بنی اسرائیلیان دوان شد و هر کس را میافت میکشت بعقیده
آنکه بغیر ازین نوع آن مملکت خود را صاحب نمیشود و اکثر ملک بنی اسرائیل بتحت تصرف در آورد و جمعی از بنی اسرائیل که مانده بودند
پناه بکوهها و جنگلها بردند و او از عقب ایشان [illegible] کوهها [illegible] و هر کس [illegible] عاقبت [illegible]
و بزرگان بنی اسرائیل جمع شدند و گفتند این بلا [illegible] بر ما نازل شده [illegible]
و نبی و عابد خود را [illegible] تا ایشان شهید شدند الحال [illegible] کار ما آنست که بتوبه و استغفار مشغول شویم و از [illegible]
توبه کرده [illegible] قرار نماییم [illegible] جدال [illegible] که [illegible] این بلا را دفع کند جمیع بنی اسرائیل این سخن قرار
داده و توبه و استغفار کرده [illegible] و یکی از اکابر بنی اسرائیل را حاکم خود
ساخته متوجه محاربه و مقاتله گشتند و دو شب و روز جنگ میکردند [illegible] صورت فتح روی نمی‌نمود تا روز سیم شخصی که

بزرگ بنی اسرائیل بود گفت ای یاران امروز ثبات قدم اختیار کنید که چنین می‌نماید که خدای تعالی توبهٔ ما را قبول نموده
چه بوی فتح و فیروزی از جانب ما می‌وزد اما انشاء الله بعد از فتح و نصرت شرط آنست که اسلم را زنده گرفته پیش من حاضر [illegible] و او را
[illegible] القصه آن روز نیز تا وقت شام مقاتله [illegible] عاقبت الامر اسلم و جماعت کفار تاب مقاومت نیاورده قرار برفرار
دادند و بنی اسرائیل دنبال ایشان [illegible] اسلم را دستگیر کرده [illegible] بزرگ خود آوردند و جمیع بنی [illegible]
در خدمت حاکم جمع شده شکر و سپاس فتح و نصرت بجای آوردند بعد از آن حاکم گفت جزای کسی که از قوم و طایفه و نفس
ما باشد از ما برگشته بکافران و مشرکان ملحق شده و دین ایشان اختیار کرده نبی و عابد ما و چندین از بنی اسرائیل را کشته باشد و [illegible]
بنی اسرائیل نهب و غارت نموده یکی گفت او را با آتش میباید سوخت و دیگری گفت او را پاره پاره و قطعه قطعه میباید کرد
و دیگری عذاب دیگر مقرر نمود عاقبت حاکم ایشان گفت مصلحت آنست که او را زنده بر دار کشیم و آب و نان [illegible]
دار بخواری و زاری تمام بمیرد و از سر دار بجهنم رود جمیع بنی اسرائیل برین قرار داده او را زنده بر دار کردند و در پای دار
جاسوسان و نگاهبانان [illegible] که کسی او را خلاص نکند اسلم [illegible] شبانه روز بر دار بود شب چهارم [illegible]
[illegible] رسیده و از هیچ [illegible] خلاص [illegible] نصف شب [illegible] جمیع اصنام [illegible] بزرگان [illegible] شفیع [illegible]
خود از ایشان [illegible] طلبید هیچ یک جواب او ندادند و شفاعت [illegible] قبول نکردند بعد از آنکه [illegible] مأیوس و نا امید [illegible]
و نا امیدی [illegible] توبه و استغفار در آمده روی با آسمان کرده [illegible]
[illegible] چون این کلمات [illegible] صدق [illegible]
بر زبان آورد خدای تعالی بفضل و رحمت خود توبهٔ او را [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] رحیم [illegible] توبهٔ [illegible] قبول نمود و فرشته [illegible]
او را گرفته پیش حاکم و جماعت بنی اسرائیل بردند حاکم جمیع بنی اسرائیل را طلبیده گفت چه میگویید در حق این شخص [illegible]
[illegible] خدای تعالی او را خلاصی داده [illegible] حاکم گفت [illegible] راست میگویید اما غرض این بود که [illegible]
با شما مشورت [illegible] پس باتفاق [illegible] منقولست که اسلم بعد از خلاصی
[illegible] اوقات صرف طاعت و عبادت [illegible] بنی اسرائیل [illegible] کسی پیدا نشد

[illegible] پنجم

در بیان قبول توبهٔ بعضی از صحابهٔ کرام [illegible] آورده‌اند که [illegible] حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و آله [illegible]
بغزای تبوک [illegible] از اصحاب آنحضرت [illegible] شرف [illegible] آنحضرت و سعادت [illegible]
[illegible] آنحضرت علیه السلام از غزای تبوک بازگشت و بمدینهٔ مشرفه تشریف فرمود آن جماعت بر خطا و گناه
[illegible] در مدینه ماندند بعد از آنکه [illegible]
و غفلت خود تنبیه شده [illegible]
یافته پشیمان و نادم گشتند [illegible] مرداس بن عبدالله [illegible] اوس بن ثعلبه [illegible]
[illegible] رسول صلی الله علیه [illegible] و سلم [illegible]
[illegible] آنحضرت [illegible]
تشریف آورده [illegible] اصحاب [illegible]
که بغزای تبوک حاضر نشده [illegible] آنحضرت [illegible]
و قسم یاد کرده [illegible] پیغمبر علیه السلام [illegible]
خدای تعالی [illegible] مشهور است [illegible]
میشوند تا توبهٔ ایشان مقبول گردید بعد از آن این آیه نازل شد و آخرون اعترفوا بذنوبهم خلطوا عملا صالحا و آخر سیئا عسی الله ان یتوب
علیهم ان الله غفور رحیم [illegible]
[illegible]
[illegible]

نخست الّتي و قبول توبه اموال خود را بر حضرت رسالت پناهي عليه السلام عرض كردند و گفتند يا رسول الله ما بسبب اين اموال از ملازمت
خدمت تو باز مانديم اين اموال را بگير و در راه خدا صرف نماي ... تا اين آيه نازل شد خذ من اموالهم
صدقة تطهرهم و تزكيهم بها و صل عليهم ان صلوتك سكن لهم والله سميع عليم يعني فرا گير از مالهاي ايشان زكوة فريضه را تا پاك گرداني ايشان را
[illegible]

بازگرد رخصت داد و غلامی کوچک همراه گرفته رفت چون صباح شد آن غلام بچه آمد از تفحص احوال امیر علی نمودم گفت امیر علی
شب بخانهٔ پدرش مامون نرفت بلکه راه دجله گرفته مراکب تو انجا توقف نمود و از انجا بجانب [illegible] رفتم کجا میرود پس امیر علی
از انجا که غلام بچه را که همنشین بود بکنار دجله برده و کشتی بانی را طلبید و [illegible] و میگوید مرا در واسط امری ضرورست آن ملاح
او را در زورق نشانید و بسمت واسط برد بعد از آن از واسط ببصره رفت آنجا تغییر لباس کرده جامهای پشمین و درشت پوشید و توبه [illegible]
جوابا [illegible] حالی [illegible] برد پیش خود نهاد و هر روز [illegible] قوت خود کار میکرد [illegible] و هر روز روزه میداشت و روز [illegible]
و آنچه [illegible] میگرفت و تمام شب اوقات بنماز میگذرانید و پای برهنه [illegible] عبادت و طاعت پروردگار بجای می آورد و مامون
خلیفه بعد از فوت امیر علی حیف و اندوه بسیار خورد و بجمیع آفاق بعمال نوشت که هر کس [illegible] طلب امیر علی نماید و احوال [illegible]
داده چون امیر علی مدتی باین حال در گوشهٔ مسجد با سر برده اوقات بتوبه و استغفار و عبادت و طاعت گذرانید مرض موت [illegible]
داشت که [illegible] از مسجد بیرون آمده و یکی از کاروانسراهای بصره خانه بکرایه گرفت و آنجا رفت و چون [illegible] از حیوة مایوس
گردید صاحب کاروانسرا را طلبید و انگشتری خود و رقعهٔ که نوشته بود باو داد و گفت ای فلان هرگاه مرا اتفاقی روی نماید پیش حاکم این
دیار رفته خاتم و رقعه را باو ده و جای مرا باو نمای و این سخن گفت بعد ساعتی جان بحق تسلیم نمود بعد از آنکه او گذشت کاروانسرا دار خاتم
و رقعه را پیش والی بصره برد چون والی را نظر بر آن افتاد [illegible] گفت صاحب این خاتم کجاست گفت [illegible] از این خانه [illegible]
رقعه را دید در آن مکتوب بود که کسی فقیر از مامون [illegible] حاکم با علما و اهل رفته او را [illegible] آورده و [illegible] بسیار برو [illegible]
از ده [illegible] پیش مامون فرستاد و قصه را بتفصیل بمامون نوشت و خاتم و رقعه را نیز فرستاد و چون نعش امیر علی با رقعه و خاتم پیش مامون
رسید مامون روی امیر علی را گشاده بوسه داد و مامون و اهل بیت او جزع و ناله و گریه و زاری بسیار نمودند بعد از آن رقعه را گشوده
دیدند که امیر علی بخط خود نوشته ای پدر سورهٔ والطور را تا آیهٔ چهاردهم بخوان و دیده باعتبار گشا و عبرت گیر و یقین دان که ان الله
مع الذین اتقوا والذین هم محسنون چون مامون مضمون رقعه را بجا آورد فرمود که کفن و تغسیل و تکفین پسرش مشغول گشتند
بعد از آنکه از تدفین پسر فارغ گردید محمد بن سعد ترمذی را طلبید و او را گفت سورهٔ والطور بخوان محمد بن سعد سورهٔ والطور خواند
و مامون گریه میکرد تا بآنجا رسید که ان ربک لبالمرصاد پس خاموش گشت و مامون هزار هزار درهم در آن روز تصدق نمود
و امر کرد که مردمان که در سینهٔ خانها بودند تمام را آزاد ساختند و بعمال اطراف و جوانب نوشت که با رعیت انصاف در زید
و در مظالم بسیار کردند تا زنده بود گریه و زاری میکرد رحمة الله علیه تا از این جهان فانی رخت بر بست حکایت در بیان حال
آن موفق بتوفیق ملک منان ثعلبة بن عبد الرحمن آن موحد جاننثار یار جابر بن عبد الله الانصاری روایت میکند که
جوانی از انصار پیش حضرت رسالت پناه علیه الصلوة والسلام آمد [illegible] آورد و اکثر اوقات بشرف خدمت و ملازمت آن
حضرت میساخت و بجماعت آنحضرت قیام می نمود روزی حضرت رسالت پناهی علیه السلام او را بجهت مهمی فرستاد آن جوان در راه
بخانهٔ یکی از انصار گذر کرد و عورتی از انصار را دید که برهنه نشسته غسل میکرد چون نظر ثعلبه بی اختیار بر آن عورت افتاد او را
خوف شد پس در دل افتاد که مبادا آن فعل قبیح که از من صادر شده حضرت رسالت پناهی علیه السلام بطریق وحی واقف گردد پس
بدان سبب از مدینه بیرون رفته در کوهی که میان مکه و مدینه بود مسکن ساخت و حضرت رسالت پناهی چهل روز در تفحص احوال او می بود
و از او خبری ظاهر نمی شد بعد از چهل روز جبرئیل علیه السلام نازل شد و گفت ای محمد خدای تبارک و تعالی ترا سلام میرساند
و میگوید یکی از امت تو در میان این کوهها از من پناه میجوید و باز رهبت میخواهد حضرت رسالت پناهی فرمود ای عمر و ای سلمان
بروید و ثعلبة بن عبد الرحمن را بیاورید پس بنا بر امر حضرت رسالت پناهی سلمان و عمر بتفحص جوان انصاری بیرون آمدند و در
میان کوههای مدینه او را میطلبیدند تا آنکه ایشان را شبانی [illegible] ملاقات نمود نام او ذفافه عمر گفت ای ذفافه هیچ میدانی و خبر داری
از جوانیکه در میان این کوهها میباشد ذفافه گفت که مگر طالب آن جوان اید که از جهنم [illegible] گفتند تو چه میدانی که او از جهنم [illegible]
ذفافه گفت از این سبب ام که هرگاه نصف شب میشود کسی از میان این کوهها بیرون می آید و دست خود بر بالای سر نهاده و باواز
بلند میگوید یا لیت قبضت روحی [illegible] یا رب لم تجردنی لفصل القضاء عمر گفت ای ذفافه ما او را میطلبیم
ذفافه گفت پس در این مقام باشید چون نصف شب شد عمر و سلمان دیدند که ثعلبه از میان آن کوهها بیرون آمد و دست بر سر نهاده ندا
میکند و همان کلمات که گذشت بر زبان جاری میسازد پس عمر بنزدیک او رفت و او را فرا گرفت ثعلبه گفت ای عمر حضرت رسالت پناه
بر گناه من مطلع هست عمر گفت من از آن واقف نیستم الا آنکه دیروز ترا آنحضرت یاد فرمود و مرا و سلمان را بطلب تو فرستاده گفت

ای عمر مرا پیش آنحضرت مبر مگر وقتی که آنحضرت در نماز باشد پس عمر و سلمان او را بر داشته متوجه خدمت حضرت رسالت پناهی
شدند چون رسیدند که آنحضرت نماز میکرد پس عمر و سلمان بجانب صف نماز رفتند و بنماز مشغول گشتند چون ثعلبه آواز قرائت
آنحضرت شنید بیفتاد و بیهوش شد چون حضرت رسالت پناهی علیه السلام سلام نماز داد و گفت ای عمر و ای سلمان چه کردید
ثعلبه را ایشان گفتند اینست یا رسول الله پس حضرت رسالت پناهی علیه السلام برخواست و نزدیک او آمد و او را تحریک داد
بجنبانید ثعلبه بهوش آمد حضرت رسالت پناهی فرمود ای ثعلبه آیا ترا دلالت کنم بر آیتی که بخوانی آن سبب محو ذنوب و خطایا گردد ثعلبه گفت بلی
یا رسول الله آنحضرت فرمود بگو ربنا آتنا فی الدنیا حسنة و فی الآخرة حسنة و قنا عذاب النار ثعلبه گفت گناه من از این
زیاده است آنحضرت علیه السلام فرمود بلکه کلام خدای تعالی اعظم است بعد از آن او را امر فرمود که بخانهٔ خود رود ثعلبه از آن
آنحضرت بخانهٔ خود رفت و مریض شد و سه روز مریض بود بعد از آن سلمان بخدمت آنحضرت آمده گفت یا رسول الله هیچ از احوال ثعلبه
خبر داری و این زمان او را اضطراب شده حضرت رسالت پناهی فرمود بر خیزید تا بر دیم بسوی ثعلبه و آنحضرت بخانهٔ ثعلبه در آمد
و سر او را بر داشت و بر کنار خود نهاد پس ثعلبه سر خود را از کنار حضرت رسالت پناهی زایل گردانید آنحضرت فرمود چرا سر از کنار من
زایل میکردی ثعلبه گفت از آن جهت که این از گناه پر است آنحضرت پرسید شکایت تو از چیست گفت از آن چیزی که مثل مور در
در میان گوشت و پوست و استخوان منست پس آنحضرت فرمود چه میخواهی گفت مغفرت پروردگار پس در آن حال جبرئیل نازل شد
و گفت ای محمد پروردگار ترا سلام میرساند و میگوید اگر این بنده با من ملاقات کند بقدر زمین خطایا [illegible] بمغفرت
چون بشارت از جانب پروردگار رحمان به آنحضرت رسید ثعلبه را گفت که جبرئیل آمده و در حق تو چنین گفت ثعلبه چون این بشارت شنید صیحه زد
و جان بحق تسلیم نمود آنحضرت فرمود تا تغسیل و تکفین او نمودند چون آنحضرت بجهت نماز گذاردن او متوجه شد دیدیم که بر سر پا و انگشت پا
راه میرفت بعد از آنکه از دفن او فارغ شدند اصحاب از آنحضرت سوال کردند که یا رسول الله دیدیم که بر اطراف قبر نماز گذاردن
چه بود آنحضرت علیه السلام فرمود که ای برادر خدای که مرا بحق فرستاده قدم را بر زمین نهم از کثرت ملایکه که جهت تشییع جنازهٔ او
حاضر شده بودند حکایت در بیان توبهٔ آن مقبول درگاه و بسیار از اراذل که از عاشقان بود جوانی [illegible] بعشق
جاریه از جواری [illegible] خود گرفتار بود و از شب خواب و قرار در [illegible] هرچند سعی می نمود سببی که موجب وصال معشوقه
او شود و بحصول نمی پیوست و دایم الاوقات منتظر می بود که فرصتی یابد و در این اثنا شنید که صاحب آن کنیزک او را بجهت مهمی
که ضرورت بود ایشان فرستاده و قصاب فرصت را غنیمت شمرده متعاقب کنیزک روان گردید و در راه بکنیزک رسیده
احوال عشق و محبت و گرفتاری خود باو در میان نهاده و از [illegible] و تضرع و زاری در آمده او را بر حصول مطلوب خود ترغیب
نمود آن کنیزک چون از اهل صلاح و تقوی بود در قبول [illegible] او ابا کرد گفت ای یار عزیز والی محبت جانانه آنکه شوق و شغف من بوصال
تو هزار مرتبه زیاده و از شوق و آرزوی تو صحبت [illegible] بیشتر زیاده از آن است که بشرح و بیان [illegible] آید لیکن
که مرا در این باب منع است که از خدای تعالی میترسم و سبب عذاب و عقاب او پرهیز می نمایم [illegible] حکایت گفت
گویی از غیب در یکبار بر دل جوان قصاب گشوده شد و نور ایمان بر دل او پرتو انداخت [illegible] آتش [illegible]
از پی رفیق او گشته بر قباحت آرزو [illegible] مطلع گردید و گفت ای کنیزک تو از خدای تعالی میترسی و باین امر شنیع
اقدام می نمایی مرا چه شده که از عقاب و عذاب خدای تعالی چنین غافلم من نیز از سر این مطلوب گذشتم و در همان مقام
ایستاده متوجه و استغفار از صمیم قلب و ته خاطر مشغول گردید و بر احوال گذشتهٔ پشیمان و نادم گشته از آن مقام رفت
گزندگی را که نامش متوجه قریهٔ خود شد در اثنای راه حرارت هوا و تشنگی چنان بر و کار کرد که نزدیک بمردن رسید ناگاه
بیکی از انبیای بنی اسرائیل رسید چون آن نبی را نظر بروی افتاد و او را بدان حال مضطر و حیران مشاهده نمود گفت ای
جوان چه حالی داری [illegible] در جواب گفت العطش العطش آن نبی گفت بیا تا بدرگاه حق تعالی دعا کنیم که پارهٔ ابر بر سر
ما سایه اندازد تا بقریهٔ خود برسیم و از آسیب این گرما در امن شویم قصاب گفت یا نبی الله از من هیچ عملی واقع نشده
و عبادتی و طاعتی در وجود نیامده که دانم به سبب آن دعای من مقبول نیست بلی آنحضرت دعا فرمایید و بنده آمین گوید آن نبی دست دعا
برداشت و قصاب آمین میگفت هنوز دعا تمام نشده بود که پارهٔ ابر پیدا شده و بر سر ایشان سایه افکند و قصاب [illegible]
بنی در سایهٔ آن ابر متوجه ده خود گشتند چون به دو راه رسیدند قصاب راه منزل خود پیش گرفت نبی دید که آن ابر همراه قصاب
او سایه کرده میرود و نبی را از آن تعجب [illegible] او و متعاقب قصاب رفته گفت تو در این راه گفتی که از خود عملی صادر نگشته

[illegible]

با اعتقاد آن دعا توانم کرد حالیا می بینم که این پاره زهر همراه تو می آید راست بگو که از تو چه عمل صادر شده که سزاوار این کرامت

[illegible]

حکایت نهم

[illegible]

کو راه بدکن افتاد و چند روز بجهت خاطر نواب کامیاب فردوس مکانی و حسن خلق ایشان ماندم حالیا خدا حافظ شما را
گواه میسازم برآنکه از جمیع قبایح و منهیات توبه نصوح کردم و تا زنده ام خدمت ملوک و سلاطین ننمایم و از این غزل که [illegible]
و دیگر هیچ جا به اراده خود مقام نکنم تا کعبة الله و در یثرب هیچ ملاحظه اموال و اسباب متعلقان ننمایم و این سخن گفته [illegible]
بر زبان جاری ساخته روز دیگر کوچ کرده از دارالسرور بیدر متوجه بندر چیول گشت و از زر و هر جا که کسی از متعلقان [illegible]
انداخته بود بتفحص احوال متعلقان و بار کردن آن اسباب [illegible] تا بندر چیول رسید و در راه آنحضرت نظام شاه و حضرت شاه طاهر آنحضرت را
چند روز توقف فرموده [illegible]
[illegible] حضرت نظام شاه و [illegible] آنحضرت [illegible] ولایت ایشان [illegible]
[illegible] آنحضرت [illegible] حضرت
شاه طاهر [illegible] حضرت شاه طاهر [illegible] آنحضرت [illegible]
حضرت شاه طاهر [illegible]
[illegible] بندر چیول [illegible] بکشتی سوار شده بمکه الله رفت و توفیق مجاورت بیت الله الحرام یافت و مدت چند سال
در آن حرم شریف بطاعت و عبادت و توبه و استغفار اوقات گذرانید و در سال [illegible]
[illegible]
[illegible] در آن حرم شریف [illegible] حضرت نظام شاه [illegible]
[illegible] آنحضرت [illegible] بیت الله [illegible]
[illegible] آنحضرت [illegible]
[illegible] نواب فردوس مکانی [illegible]

[illegible]

[illegible]

ثبت است آن برادر آنقدر ولایت که میتوانند از ملک سلطان قابض شود که اگر کسی ایلغار آید خود کفایت امداد بفضل خواهیم [illegible]
فرمود ملاحظه کردم که ملک سلطان را بغیر از رضای سلطان قابض شدن غایت حرام خواری و نهایت ننگ بر جهت کاری
که ملک سلطان بی رضای او قابض شوم اگر در مقام باز آوردن شود یا کسی دیگر دهد [illegible] در مقام جنگ باید شد و این از خود
نمیشود عاقبت رای عزیز برین قرار داد که این ولایت در حدی که نزد ولایت کفار است [illegible] همین قدر که سلطان [illegible]
فارغ میشوم و شروع در ولایت کفار میکنیم و خواهیم [illegible] اگر خدا خواسته باشد که مرا ملک سلطنت شود این ملک [illegible]
خواهد شد و به این نیت ترک ملک سلطان و مدعای آن کرده شروع در غزای کفار و ملک ایشان [illegible]
کرد و روز و شب با کفار در محاربه بود [illegible] بتوفیق الله تعالی [illegible] حضرات ائمه معصومین و برکت انفاس [illegible]
شاه نعمت الله [illegible] از هر طرف [illegible] که کفار در ریاست [illegible] قریب هشت هفتاد قلعه [illegible]
[illegible] از کفار بکار رفته ام مثل قلعه کلکنده و [illegible] کنده و [illegible] کنده و [illegible]
[illegible]
و غیر آنها که ذکر آن موجب تطویل میشود و هر کدام ازین قلعها در استحکام و استعداد [illegible] که اگر پادشاهی [illegible]
چند سالی محاصره آن نماید [illegible] و این همه برکت آنست که روزی که شروع درین امر میشود
نذر کردم که اگر مرا این فتح و نصرت روزی شود خطبه دوازده امام علیهم السلام در جمیع قلمرو خود بخوانم و مذهب ائمه اثنا عشر را
درین ولایت رواج دهم و هم امروز به این نیت در سکه خود نام دوازده امام علیهم السلام کنندم و این پیش از ظهور شاه اسمعیل [illegible]
کسی را این خاطر نرسیده که بعد از ظهور شاه [illegible] رواج مذهب ائمه اثنا عشر در ممالک [illegible]
در سکه و خطبه دوازده امام ساخته ام و مذهب شیعه مذهب آبا و اجداد ماست و در آبا و اجداد خود کسی سنی نبوده اند [illegible]
اظهار این مذهب [illegible] بعد از آن فرمودند [illegible] سالی نزدیک شده و اکثر اوقات الحمد لله بغزای کفار صرف شده و اگر
در جوانی [illegible] طبیعت اقدام بر معصیت [illegible] و عشرتی نموده حالی بتوفیق الله تعالی از همه
آنها توبه نصوح کرده و میخواهم [illegible] بازگشته در کلکنده [illegible] عبادت و طاعت و صحبت سادات و موالی و مطالعه تفسیر و حدیث
صرف نمایم و از خدای تعالی چیزی که میخواهم آنست که درین آخر عمر عاقبت بخیر باشد و از ثواب شهیدان محروم نمانم [illegible]
با کفار زیاده از [illegible] سالست که [illegible] شهادت برسد [illegible] فرمودند [illegible]
توبه و طلب شهادت نموده درین سال [illegible] در مجلس [illegible] و آنچه ملکی بود تصدق و خیرات و مبرات نسبت بجمیع مردمان [illegible]
چنانچه [illegible] در حکایت [illegible] رسید [illegible] پادشاه [illegible] واقع شده [illegible]
و موالی [illegible] در عالم [illegible] و هر کس [illegible]
و لطف و کرم [illegible] الله [illegible] که هر کس [illegible]
سادات و موالی و فقرا [illegible] و ایشان را تعظیم [illegible] حقیقت حال [illegible]
بعد از آنکه جا [illegible] آمده [illegible] ایشان [illegible] آورده [illegible] ملک مرحوم آمده [illegible]
روز دیگر [illegible] فرموده [illegible] طلبیده [illegible] و احوال هر کس معلوم کرده [illegible]
[illegible] ایشان [illegible] حال هر کس [illegible]
[illegible] طلبیده و مرحمت میفرمودند [illegible] سپاهی [illegible] بودند ایشان را [illegible] سلاح [illegible]
میدادند [illegible] حضور [illegible] مردم [illegible]
با شید و وظیفه تعیین میکنیم [illegible] وظیفه تعیین کرده میفرستادند و [illegible]
نام او [illegible] حافظان مسجد [illegible] در کلکنده [illegible] وظیفه [illegible] کلام الله [illegible] بودند نام خود
در میان حافظان [illegible] وظیفه گرفته بودند [illegible] کلام الله [illegible]
نام خود در میان حافظان نوشته وظیفه میگرفتند ملک مرحوم [illegible] رسید [illegible] مردم [illegible]
فرمودند [illegible] خوبان [illegible] آنحضرت [illegible] فرموده
[illegible] هزار هون [illegible] بیست هزار هون [illegible]

[illegible]

[illegible] مرحمت کرده بودند که در آن سال از پیش حضرت نظام شاه آمده قلعه میدک بجهت حضرت ملک مرحوم از حضرت برید شاه گرفته
بودند اینقدر که [illegible] گذشت [illegible] از دار السلطنه کلکنده بیرون رفته بودند [illegible]
[illegible] از دار السلطنه کلکنده تشریف آورده [illegible]
[illegible] مسجد جامع [illegible] فرمودند [illegible] آنحضرت [illegible] مسجد [illegible]
جمادی الاول [illegible] مسجد [illegible] فرمودند [illegible]
[illegible] ثواب نماز جمعه [illegible]
[illegible] ثواب جماعت [illegible] جمعه [illegible] مسجد [illegible] مقام [illegible]
[illegible] آنحضرت [illegible]
[illegible] نماز جمعه [illegible] دوازده امام [illegible]
[illegible] آنحضرت [illegible]
[illegible] این کار [illegible] مسجد [illegible]
آنحضرت [illegible] جمشید خان [illegible]
بالای قلعه کلکنده [illegible] ملک قطب الدین [illegible] سادات و موالی تمام تشریف آورده بودند
نماز جمعه ادا نموده [illegible] حضرت ملک مرحوم [illegible] مجلس [illegible]
[illegible] قلعه کلکنده [illegible] جمشید خان [illegible]
[illegible] شهادت رسانیدند انا لله و انا الیه راجعون و این قضیه
در مقامی [illegible] حاضر [illegible] بلکه تمام [illegible] از استماع این
[illegible] جمادی [illegible] کلکنده [illegible] و هر کس [illegible]
حال [illegible] سادات
[illegible] طعامها [illegible] مساکین [illegible] ختم کلام الله [illegible] این قضیه [illegible]
[illegible] شهادت [illegible]
[illegible] شهادت [illegible] مطلوب آنحضرت بود [illegible] خدای تعالی [illegible]
[illegible] شهادت [illegible] خلد الله تعالی ملکه و سلطانه و افاض علی العالمین
و سلطنت و خلافت [illegible] شاه [illegible]
[illegible] سلطنت و خلافت [illegible] والد بزرگوار [illegible] لطف و مرحمت و کرم
[illegible] و روز بروز دولت [illegible]
و رای و تدبیر و شجاعت از اقران و امثال [illegible] بلکه از آبا و اجداد این [illegible]
افزون [illegible] الله بحق محمد و آله المعصومین

تم [illegible]
[illegible]

[illegible]

والصلوة على محمد
وآله الطاهرين

[illegible]

[illegible]

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله والصلوة علی نبیه [illegible] روزی [illegible] باجاری دولت و اقبال [illegible]

بدست قبول گرفت [illegible]

[illegible]

که انها به واسطه [illegible] و ترتیب او بیرون می آید [illegible]

طبقهٔ هفتم [illegible]

[illegible]

طبقهٔ ششم [illegible]

[illegible]

طبقهٔ هشتم [illegible]

[illegible]

تفاصیل اینها ما این راه بهایت نامعلوم میشود [illegible]

الطاهرین

رسالهٔ [illegible]

بسم الله الرحمن الرحیم

چون از جناب مقدس [illegible]

[illegible]

پذیرنده است پس درین اقسام که ما ذکر کردیم جوهر اول عقلست و تاثیر او در نفسست و جوهر دوم جسمست و تاثر او از نفسست و جوهر سیم
نفسست و تاثیر او در جسمست و متاثر شدن او از عقلست و شریفترین جواهر عقلست از بهر آنکه او در ذات خویش تامست و دیگری را تمام
کننده است و پس ازو نفسست از بهر آنکه او کمال از دیگری پذیرد که آن عقلست و دیگری را تمام میکند که جسمست و بعد ازین هر چه جسمست او
کمال پذیرنده است از نفس و پس شریفترین جسمها جسم سماویست و این قسمهاست که اثبات آن ببرهان درست شود اما دلیل بر وجود
اجسام محسوس است و بر اثبات نفوس حرکات اجسام و بر اثبات عقول نفوس و بعد که هر موجودی یا کامل بود یا ناقص و کامل آنچ
که هر چه موجود است در حق او موجود باشد و او را یکتا بصفتی دیگر حاجت نباشد و ناقص آن باشد که همه ممکنات در حق او موجود نباشد
و او را حاجتمند بود و یکتا بکمال از غیری و این جواهر سه گانه بعضی ازیشان کاملند و بعضی ناقص و ایشان را حاجت بقیاس بعضی با بعضی اکنون
گوییم که خدای تعالی مبدا همه موجوداتست و عقل اول مبدا نفوسست و نفس اول مبدا اجسام و عقل اول شریفترین عقولست و نفس اول
شریفترین نفوس و فلک اول که بزبان دیگر عرش گویند شریفترین افلاکست و همه موجودات حادث از فیض علم باریست پس همه
فعل اوست و همه مصنوعات و مخلوقات او [illegible] عالم از علم او [illegible] حرکت یکباره [illegible] و این سلسله
ببرهان [illegible] درست شده است و شرح بسیار دارد و این مختصر احتمال نکند و در کلام مجید آیه لا یعزب عنه مثقال ذرة فی الارض و لا
فی السماء [illegible] واجب الوجود و در این خوب بیانست [illegible] از اینجا [illegible] و کمال علم و نظام [illegible]
باری تعالی [illegible] پس [illegible] باب دوم در معرفت نفس انسانی و کیفیت حال او بعد از مفارقت بدن و شناختن
سعادت و شقاوت او و معاد و آن مشتمل است بر فصل اول در احوال آدمی درین عالم چون در عالم ترکیب که عالم کون و فساد است
مزاج [illegible] حق [illegible] صورت از واهب الصور [illegible] از عالم اول قبول ضعیفتر بود [illegible] آن مزاج [illegible]
میشود [illegible] و قوی تر [illegible] صورت آب و بعد ازان صورت نبات پس ازان صورت حیوان [illegible]
[illegible] شریفترین موجوداتست اندرین عالم و در آفرینش آخر همه موجودات افتاده است و چنانکه عقل نخست ترین موجوداتست آن عالمست
نفسی [illegible] عقل مستفاد حاصل شود آخر موجوداتست این عالم [illegible] این عالم یا اول آن عالم [illegible]
از حکمتهای عجیب بدیع باری تعالی [illegible] این عالم [illegible] آن عالم باشد [illegible] آدمی [illegible]
و [illegible] باید دانستن که [illegible] ازین عالم [illegible] عالم
نسبت بآن عالم بسیار حقیر و ضعیفست [illegible] کاملترین موجوداتست [illegible] درین عالم [illegible]
[illegible] عالم کوچک [illegible] عالم [illegible]
با هم آورده و کلام [illegible] سنریهم آیاتنا فی الآفاق و فی انفسهم حتی یتبین لهم انه الحق و این سخن [illegible]
[illegible] روشن درین باب و احتمال شرح و بیان این سخن درین مختصر نیست فصل دوم در چه [illegible] نفس ناطقه
انسانی ببدن انسان و چگونگی آن چون درین عالم مزاجی پدید آید که لطیفتر و معتدلتر باشد از مزاج نبات و حیوان [illegible] مستعد
باشد مر قبول نفس ناطقه [illegible] از عالم [illegible] نفسی فایض شود از نفوس سماوی [illegible] که آن نفس [illegible]
[illegible] موجود بوده باشد بقوت [illegible] موجود شود بفعل و آن نفس [illegible] روح [illegible]
[illegible] آفرینش [illegible] روح [illegible] نفس
ناطقه باشد [illegible] اکنون گوییم که این نفس انسانی [illegible] روح حیوانیست [illegible] موجود [illegible]
موجود بفعل [illegible] مطلقا [illegible] عدم مطلق [illegible]
[illegible] موجود
بالقوه بوده است یا بالفعل [illegible]
این [illegible] موجود بالقوه بوده است و بالفعل [illegible]
قوتهای نفس ناطقه انسانی و چگونگی آن بباید دانست که نفس انسانی دو قوتست [illegible] و دو قوت دریابنده
یا نظریست یا عملی [illegible] عالم [illegible] عملی [illegible]
مقصود [illegible] علم [illegible] عملی [illegible]
[illegible] عقل [illegible] و این قوت را عقلی عملی خوانند [illegible] بل از بهر آنکه [illegible]

اندر یابنده و چنانکه قوت محرکه در حیوان یا از بهر طلب چیزیست یا گریختن از چیزی همچنین محرکه در انسان یا از بهر کار حکمتست
یا از بهر کاری [illegible] و این قوت در حیوان [illegible] در انسان [illegible] قوت در انسان موجودست و همچنین
دانست که نفس انسانی [illegible] که سوی عالم علوی [illegible] نفوس سماوی [illegible]
و دیگر روی بسوی عالم سفلی [illegible] و از بهر [illegible] نفوس سماوی [illegible]
[illegible] عالم و آن قوت نظریست و از بهر احتیاج او ببدن [illegible] و آن قوت عملیست
این هر دو قوت عقلیست و معرفت این قوت متعلق از فصل دوم از باب اول معلوم باید کرد فصل [illegible] در اقامت برهان که نفس
ناطقه جوهریست [illegible] گوییم که صورت معقولات که در نفس ناطقه انسانیست حاصل میشود [illegible] حیوان کلی و این صورت
معقولات قسمت پذیر نیست [illegible] معقول [illegible] منقسم نشود [illegible] جسم [illegible]
[illegible] جسم قسمت پذیرست [illegible] قسمت پذیر [illegible]
[illegible] صورت معقول [illegible] برهان درست شد که
نفس ناطقه انسانی که قابل معقولاتست جوهریست [illegible] قسمت پذیر نیست [illegible] صورت معقولات [illegible]
حاصل میشود [illegible] برون نیست یا باعتبار [illegible]
[illegible] معقول [illegible] قسم اول باطلست [illegible]
[illegible] معقول [illegible] ادراک [illegible]
ادراک کند [illegible] معقولات جسم نیست [illegible]
نیست پس او جوهریست [illegible] تعلق [illegible] نفس [illegible]
باطل [illegible] جوهریست قایم بذات خویش [illegible] جسم [illegible] نفوس
انسانیه [illegible] مبادی [illegible] نفوس انسانی [illegible] احوال ایشان
[illegible] مبادی [illegible]
چون قوت و ضعف و شرف [illegible]
بحکم آنکه معلول مناسب علت [illegible] طبیعت [illegible]
[illegible]
یکسان [illegible] اکنون گوییم [illegible] اختلاف معلوم شد [illegible] نفس [illegible]
معلول نفوس [illegible]
[illegible] نفس [illegible]
[illegible] نفوس [illegible]
[illegible]
[illegible] نفس [illegible]
و حکیم و شریر و خسیس [illegible]
از لوازم نفس شریف [illegible]
و رحمت [illegible] نفس [illegible]
و شریر [illegible]
و این اقسام که درین احوال یاد کرده [illegible] نفوس متفاوت [illegible]
بزرگ رضوان الله علیهم اجمعین [illegible] و این کتاب
که یاد کردیم در احوال نفس انسان [illegible] باری تعالی [illegible]
[illegible] احوال نفس انسانی [illegible] معقولات چون نفس
[illegible] فصل [illegible] در کیفیت استعادت نفس انسانی از عقل فعال [illegible] معقولات [illegible] نفس ملکوتیه
انسانی در ابتدای آفرینش [illegible] انسانی اول [illegible] معقولات [illegible]

گوئیم که آن صورت معقولات که در وی حاصل نه معلول بود و معلول مناسب علت بود و معلول جوهر است پس علت هم جوهر باشد و هر جوهری یا جسمست یا عقل یا نفس و ممکن نیست که جسم سبب وجود چیزی باشد که آن چیز نه جسم بود و نفس خود صورت معقولات ندارد پس باید که بیرون ازین هر دو عقل تواند بودن و بدان سبب که نفس انسانیه را از قوت بفعل می آرد فعّال توانند بودن که فعل کننده او عقل کند قوت که واهب صورتست موجودات این عالم را و تدبیر کردن عالم کون و فساد او را داده است و او فیض از باری تعالی می پذیرد بواسطه دیگر عقول که نزدیکتر ازین اند پس بکمال رسانیدن بسبب افاضت رسانیدن صورتهای معقولات مر او را تا بکمال رسد او رسد و بدین سبب عقل فعّال گویند و امّا آن روح که واهب نفس است و فیلسوف که مستعد را بکمال رسند ذات نه متکلم جوهر آن نفس انسانیه را از ذات اکنون گوئیم که تابش عقل فعّال که بر نفس انسانیه افتد تا او را در که بکند داند و بواسطه او صورت معقولات را در کند چون تابش نور آفتابست که بصر را در که بکند داند تا بواسطه او محسوسات جسمانیه ابصار بکند چنانکه نفوس است و بواسطه آفتاب و نور بفعل می آید و عقل و دیگر عقول با فاضت این نور تکمیل شدند و از افاضت این نور بر موجودات هر دو عالم انسانیه را از تبعیت و این نور به سبیل کلّی بر همه موجودات عالم روحانیه بگستراند و از انوار تصور بکرامت از فاعلیات مستعد اند و تصور ایشان نیز بسبب ترکیبات این عالم کون و فساد است و دیگر لوازم دیگر و چون در ایشان که فیض از باری تعالی می پذیرد و این نور اعتبار است و از بدایت جود و این افاضت الست جدا و اوّل بود و ازو افاضت او دیگر که آن نور مراد و راه او اینست و آن نور حقیقی که کس بعیر مرئی نیست چون سلسله نظام این عالم جسمانیه رسید که را از جسمانیان چون آفتاب چنین نور رسید بواسطه او بیرون که چند چیز در عالم کون و فساد پدید می آید تا هر یک از موجودات این عالم بقدر حیل خط خویش از جمله آن نور نصیب بگیرند و اگر صاحب بصیرت اندرین یک مسئله تأملی شافی بکار آورد و بسیار حجابها مستور او را مکشوف شود و
اللّه نور السموات والارض مثل نوره کمشکاة فیها مصباح المصباح فی زجاجة الزجاجة کانها کوکب درّی یوقد من شجرة مبارکة زیتونة لا شرقیة ولا غربیة یکاد زیتها یضیء ولو لم تمسسه نار نور علی نور یهدی اللّه لنوره من یشاء
حجتی بر اثبات برین یک مسئله و این آیه را تفصیل کمال بسیار و بیان بسیار دارد فصل نهم در شناختن معاد انسانیه نفوس باید دانستن که حقیقت لذت آنست که لذت چیزیست ملایم و ادراک دیافتن چیزی مناسب هر قوتی را از قوتهای مدرکات لذتیست و الم بسبب آن قوت چنانکه لذت قوت عصبی غلبات و قوّت لذت شهوت ذوق است و لذت و هم رجا و لذت عقل علم و غرض از استنباط صناعت منطق و شناختن علم طبیعی و ریاضی و الهی آنست که تا صورت معاد نفس انسانیه حاصل کنند و بدانند که آمدن از کجاست و رفتن بکجاست و از حالت بد که عبارت از آن شقاوت و دوزخ و عقاب و حالت نیک چون درست که عبارت از آن سعادت و بهشت جاودانیست اکنون چون لذت و الم بدانستی بدانکه این قوتها که جسمانیست جمله فاسد بین باطل شود و قوت عقلی که نفس است با نفس بماند همچون ادراک او در معاد پس گوئیم که چون مدرک نهایت کمال باشد و ادراک و مدرک بسیار ملایم بود و از جهت رسیدن مدرک بکمال آن لذت قوی تر باشد اگر نفیته آن باشد و هم حسّی تر و ادراک عقل در نهایت الکتاب و مدرک معقولات ملایم از جهت کمال و هم ادراک در نهایت شافاست بحکم آنکه از میان نفس و مدرک او حجاب جدا آید که از هزار حجاب قوی تر بود اکنون گوئیم چون حال مدرک و مدرک معلوم گشت و نسبت از میان ایشان پیدا آمد و تحقیق شد لذت اکنا قاهر بود که او را که نفس با لذتیه خواهد بودن یا الم گوئیم که نفس با بطالت باشد بدین یا مجرّد و اگر مطلق باشد لذت اگر تام بود و از بهر آنکه او مشغول باشد بچیزی که نه از ذات او بود و او بدنست و حکمی خویش صرف بکند و حالی از آنکه معشوق نه نفس صرف بکند در احوال خویش پس گوئیم که چون مشغول بود از چیزی دیگر بازمانده و پیوسته او را از کار یا بازمیدارد و از بهر آن محبت نفس بهر که تشرف قرینه و معشوق اطاعت شود و یکی خویش را بدین داده باشد که این بدن را چون معشوق آن الرغبت و آن عالم در حق او چون معشوقی که با مدرک عقل باشد و بیشتر نفوس را درین عالم حال چنین است از آن حالت روحانیه و لذت آن جهانیه بی خبر باشد الا آنها که مؤید شوند از باری تعالی تا بمدد آلهی و فیض علوی چون انبیا علیهم السلام و محققان حکما و اگر چه که از آن عالم فرد ترقی ببین نفوس ضعیف تا قرب درین عالم مر کز با احوال بدنیه و اشتغال این جهانیه مشغول شدند که و این خورشیدها دلتهای عالم جسمانیان است حقیر و ذلیل داشتی که اگر خود را بکار با این بی آن اسباب علت عالم و این حکمت وجود و نظام بدین سبب علت و از کجاست که باری تعالی میگوید و اذا رأیت ثمّ رأیت نعیما وملکا کبیرا و جای دیگر میفرماید فلا تعلم نفس ما اخفی لهم من قرة اعین و مصطفی هم میفرماید ما لا عین رأت ولا اذن سمعت ولا خطر علی قلب بشر
نفس انسانیه در معاد و [illegible] بعد از مفارقت بدن به اگر بیشتر تفصیل این باب شناختن این فصلست و چون این حال مقصود بشود و نیک نفس مشغول کردیم که این سبب سعادت و فواید بود از معاد و شناختن این فصل از آن مهم تر است اکنون گوئیم که نفوس انسانیه چون مثال آئینه است که تجرد او از صورت باشد و اقتدار او پوشیده است بکمی یا این بدن و یکی با عالم خاص و چنین او را کاملا یا نقصانیه است که اکثر اوقات باطنی

اما علی آنست که منتقش شود بصورتهای جمله موجودات عالم روحانیه و جسمانیه چنانکه در وجودست که ابتدای آن شناختن باری تعالی باشد و بعد ازین جواهر روحانیه نخستین ایشان که فرشتگان مقرب ترین اند یعنی عقول و انگه شناختن جواهر روحانیه که ایشان دیگر فرشتگانند یعنی نفوس پس از آن جواهر جسمانی سوی زمین تا انگه جمله موجودات بر آن ترتیب مقصود نفس شود و نفس بعلم یقین و بعمل صالح چون فرشتگان که گرد وحشات باید بصورت عالم کلی بیت تو فرشته شوی ار جهد کنی از پی آنکه برگ توت است که گشته بتدریج اطلس و علی آنست که نفس مجرد شود از علایق بدنیه تا صحیح اثری از آثار بدینه در وی نمانده که وقت مفارقت او از عالم سفلی جاذب باشد و تا متصل باشد بدان او را لذّات و آلام جسمانی حاصل بجانبی نکرداند و متاع و طیبات بیازورا منور بکند اکنون باید دانستن که حالات نفس بعد از مفارقت بدن ازین اقسام که یاد کردیم خالی نباشد و بیرون ازین دورا قسمی دیگر نیست گوئیم که نفسی که بمعاد رسید یا ساده باشد یا غیر ساده و ساده یا پاک باشد یا ناپاک و غیر ساده یا تام بود یا ناتمام و هر یکی از ایشان یا پاک باشد یا ناپاک اما نفس ساده ناپاک چون نفس اطفال باشد و نفوس ابلهان از عوام ایشان را چون مفارقت افتد از بدن ساده باشند ایشان را نه ادراک لذت بود و نه ادراک الم از بهر آنکه ایشان را نه اهلیت لذت و الم باشد بحکم آنکه نه با آن عالم علاقه دارند و نه با این عالم و از اینست که رسول صلی الله علیه میفرماید که اکثر اهل الجنة البله و در حق اطفال میگوید نفوس الاطفال بین الجنة والنار و نیز در سخن حکما محقق می آید البلاهة ادنی الی الخلاص من فطانة بتراء و اما نفس ساده ناپاک از جهت آنکه از عالم روحانیه غافل باشد و او را شوقی نبود بمعشوق اعلی و او را از آن عالم جاذبی نبود و از جهت علایق بدنی و در این عالم جاذب باشد بحشی بی نهایت چون مفارقت کند مشتاق باشد و حجابها میان او و معشوق در سپر آید و در الم عظیم بماند و در کلام می آید وحیل بینهم وبین ما یشتهون و نیز ربنا ابصرنا و سمعنا فارجعنا نعمل صالحا انا موقنون ولکن این الم بتدریج برخیزد و بعد از روزگار دراز زایل گردد اما نفس که ساده باشد و تمام و پاک بود و چون مفارقت از بدن کند منقطع گردد آنگاه نفس ساده ماند بر حالتی که نه لذت و نه الم یابد اما نفسی که ساده باشد و تمام و پاک بود چون مفارقت از بدن کند بعالم عقل پیوندد و بجواهر روحانیه و با ایشان هشت بهشتی دارد و در کمال که اینجا حاصل کرده باشد بعلم یقین و عمل صالح بیش که او را باید لذت باشد و چه پادشاهی که ورای آن هیچ لذتی و ملکی و نعیمی نمی شناسم که او به الابدین و دهر الداهرین در مشاهدت حضرت ذوالجلال و جنان پادشاهی بی نهایت و کمال و جلال باشد که یک ذرّه از آن لذت منفصل نشود و اگر خواهیم تا این لذت روحانیه را با این آلات جسمانیه تفهیم کنیم دشوار تر باشد و الا عارف یا صاحب بصیرت که او را ذوق این حال بود و باشد این حالت درین عالم نتوان یافتن و تقسیم مختصر کرده ادا کنی ابدی و لذت سرمدی آن و خدای تعالی ما را چند جا یاد در قرآن مجید یاد کرده است آنجا و قرآن ظاهر اشارت کرده و نیز لا عیشنا ذلک نحن مختصر
ان الذین آمنوا وعملوا الصالحات کانت لهم جنات الفردوس نزلا خالدین فیها ما دامت السموات والارض الا ما شاء ربک عطاء غیر مجذوذ و [illegible]
[illegible] المتقین فی جنات ونهر فی مقعد صدق عند ملیک مقتدر
و امثال این آیات در قرآن بسیار است و در بیان لفظ و معانیه بسیار است و جز سخنان در علم و محققان در حکمت نشناسند پس این نفس هر چه که او را درین عالم غایب که خدای از آن عالم بجهد فرو آورده اند ممکن نمی باشد که در حق او که بدین ملک و نعیم جاودانه بیتوانند رسیدن و او کمترین بنده و ایست جز ذات باری تبارک و تعالی با غایت یا دیگر فرشتگان که بنده کان او نیز چنانکه ملک و خلد و طلای او که مبدا او مر او است و همانجاست و همه موجودات خانه اند از فعل او است خود تا چو هر باشد لفظ خدای مجاز است بلکه آدمی خود از او ما کان علی آیه ابو نفر و در کتب الادیه که از کتب آیات و کتب نبوی هم ایمانست بدین انالا احصی ثناء علیک انت کما اثنیت علی نفسک اما نفس کامل ناپاک چون مفارقت کند او در الم عظیم بماند یکی از جهت مبدا اول و یکی از جهت بدن که مرده و معشوق او رسیده و ایشان پس او بعد از اسباب الیم بماند پس آن اثر و هیئات که درین عالم حاصل باشد بتدریج از او برخیزد و تا آنگاه که ازین الم خلاص یابد و لذت و جاوید رسد و قرآن مجید برین ناطقست
[illegible]
و دیگر جای میفرماید [illegible] و شرک آن باشد که تا ابد او معتقد نه از خدای آن یاد کردیم خواهد بود که بشبهت باشد و در ان آن سخن دلیلست برین که نفسیم لو توی محقق در عذاب مانده اما نفس ناتمام پاک و آن نفس ناقص باشد که شوقی حاصل کرده باشد جدا اکتساب کمال و بدان ترسیده باشد چون مفارقت کند آن شوق در وی بماند و معشوق ادعا و اتصالی یاد او تا ید الم عظیم ابدی او را ید آید که ابد الابد در حجاب بماند و از الحالت ظهیر کرد از مبدا او باشد من نفث الکائنات الم که این عالم باشد و روی با تیه حجابه بحکم آنکه پاک بوده باشد اما نفس کامل پاک چون مفارقت کند حال او چنان بود که یاد کردیم که حال نفس تا کامل ناقص را ذکر ایام بخت مر بود و صعب تر از بهر آنکه او را الم دیگر باشد از جهت بدن چنانکه شرح کردیم اما این الم که از جهت بدن بود بتدریج از نفس

درازی و کوتاهی زمان بحسب اعتبار شدت و ضعف علاقه باشد پس چون المی که از جهت بدن عارض شده باشد زایل کرده
الم که از جهت نقصان [illegible] باشد هرگز برنخیزد و از اینجاست که باری تعالی میفرماید که واما الذین شقوا ففی النار لهم فیها زفیر وشهیق
خالدین فیها ما دامت السموات والارض الا ما شاء ربک ان ربک فعال لما یرید پس بر همه عاقلان واجبست
که روی بشرایع انبیا آرند و دست بمعارف حکمی زنند و از این حال بترسند که فردای روز قیامت فریادرسی نباشد و امروز ترک
این مردار عالم طبیعت بگویند و همت عالی از آن دارند که در تحصیل خاک و سنگ و سفال عمر بسر برند الا آنچه [illegible]
و این روز کی چند که اینجا وجود است بغنیمت شمرند و این جوهر علوی را که بدین شرف و بزرگیست و بتو داده اند و تو او را بعلم
و عمل بدرجه فرشتگان میتوانی رسانید و بسعادت ابدی در حضرت سرمدی واصل میتوانی کردن چرا تربیت [illegible] کنی و او را
در درجه سگ و خوک و خر رسانی و از بهر خوردنی و پوششی و جاهی که در و عاریتست [illegible] و این بیچاره را در بلا و شقاوت ابدی افکنی که حقیقه
آنست که مردار [illegible] که آن جهان [illegible] فردای روز قیامت او را ندامتی نباشد و این حال را عیان ببینی نفس را حاصل آید قوله تعالی
فکشفنا عنک غطاءک فبصرک الیوم حدید باب سیم در معرفت معجزات و کرامات و کیفیت حال جواب شناختن حال منامات
و کهانت و آن شش فصلست فصل اول در شناختن نفس قدسی که پیغمبر او بود در مراتب وجود و واسطه نظام چگونه [illegible] بود که
باشد اگرچه اصول فصول پیشتر آنست که یاد کردیم اما از بهر آنکه چند نکته دیگر واجبست تکرار کردن تا بتصور نزدیکتر باشد بباید دانستن که ابتدا
وجود از مبدء اولست که باری تعالیست پس جواهر روحانی نخستین پس جواهر روحانی دومین پس اجرام سماوی که هر چه از ایشان بود [illegible]
عالیترست بفیض از دیگرات و برتبت شرف برتر تا آنگاه که بفلک قمر رسد و بعد از آن وجود هیولانیست که صورتها قبول کند و او دو نوع
یکی آنکه قبول صورتهای سماوی تابکند و دیگر آنکه قبول صورتهای کاین و فاسد کند اول صورتها که پدید آید درین عالم کون و فساد صورتهای عناصر
باشد پس چند [illegible] از آنک زیادتست پدید شود در قبول صورت و اول وجودی که در عناصر ضعیف خسیس تر از آن بود که بعد از دو وجودی
چنانکه گفت مادت پس عناصر پس مرکبات و جمادات و معدنیات پس نباتات پس حیوان و انسان و عاقلترین و کاملترین
انسانست که او عاقل بفعل کرد و [illegible] که صورت معقولات در وی برهان یقین حاصل شود آنگاه او را عقل مستفاد خوانند و حیات
و اخلاق جمیل در وی پدید آید [illegible] عاقل و معقول [illegible] تا پس آنگاه یکی شود چون عقول مفارق و عاقلترین و کاملترین ایشان آنکه بمرتبه
نبوت رسد و خاصیتهای نفس او پدید آید که این نفوس دیگر را گفتیم و شرح کردیم تا باشد چنانکه [illegible] خدای تعالی را [illegible] بشنود
و فرشتگان را بچشم ببیند و این شخص در عالم عالیترست و در بقاع [illegible] واجب فصل دوم در بیان آنکه نفوس قدسی
صورت معقولات کلیات را بحقیقت چگونه دریابند که عبارت از آن وحی است که چون این مقدمه شناختی در ترتیب [illegible] که گفت
درین عالم وجود چنین شخص و مثل آن ماده است که قبول این صورت تواند کردن برین جمله [illegible] باشد که قوت نفس او تا بکمال برسد
که بسبب آن اتصال بعالم عقلی و جواهر فرشتگان چنان بود که [illegible] او در تحصیل صورت معقولات [illegible] افتد در هر
مسئله او را حد وسط پیش آید که بآن سبب در [illegible] معقولات کلیات [illegible] متخیل شود و قوت حس او تا بحدی بود
که حس [illegible] تا این [illegible] حاصل شود [illegible] این مسایل [illegible] و چنین شخص
سخت نادر بود و او خلیفه خدای تعالی بود [illegible] زمین و این نفوس قدسی [illegible] قسم نظری و قسم عملی و آثار طبیعی
که [illegible] اصول آن یاد کردیم تفاوت می افتد [illegible] قوی تر می باشد [illegible] که بعضی
با بعضی ترکیب میشوند [illegible] نفوس قدسی [illegible] کامل [illegible] فصل سیم در دانستن غیبیات که چگونه [illegible] حقیقت حال خواب
و حال کهانت بباید دانستن که در ذات عقول مفارق صور کلیات معقولات حاصلست چنانکه چند جای یاد کردیم و در ذات نفوس
سماوی صورت جزویات و حوادث که در مستقبل [illegible] در عالم کون و فساد پدید می آید حاصلست بسبب [illegible] ایشان با ماده
چون این مقدمه بدانستی [illegible] نفس [illegible] چنانکه یاد کردیم [illegible] مناسب [illegible] تواند بودن
و چون در ایشان صورت جزویات کاینات فاسدات فیما مضی و فیما یستقبل من الزمن حاصلست پس [illegible] اتصال نفوس
آن نفوس [illegible] ایشان در جوهریت [illegible] و معلولیت [illegible] اسباب آن صورتها [illegible] پدید آید چون این اسباب
موانع و عوایق برخیزد چنانکه مثلا دو آینه در برابر هم بدارند [illegible] صیقل آن صورتها از آینه [illegible] صیقل
[illegible] آینه و خواب [illegible] آدمی [illegible] که در مستقبل [illegible] خواهد بودن [illegible]
[illegible] حواس آدمی ظاهر و باطن [illegible] نفس انسانی [illegible] در عالم روحانی [illegible]

و در اینجا او کار از اینجا آمده است و اینجا خوب و بیگانه است پس چون حواس معطل شوند و او را منع نکنند با کار خویش برود [illegible]
صورتهای حوادث که درین عالم پدید خواهد آمدن [illegible] از آن نفوس برگیرد [illegible] در حالت خواب [illegible]
و تفصیل و ترکیب [illegible] بیگانه است چون نفس [illegible] و خواب [illegible] تعبیر [illegible] خواهد بود
نفس [illegible] ضعیف بود [illegible]
تا پس که آن خواب را تعبیر حاجت شد پس [illegible] انبیا علیهم السلام بسبب قوت و طهارت که در ایشانست اتصال آن عالم [illegible]
در خواب [illegible] ایشان در بیداری توانند [illegible] در دانستن غیبیات [illegible] دانستن حقیقت [illegible] اگرچه نفوس [illegible]
[illegible] از عالم نفس [illegible] از عالم عقل قبول معقولات کلیات نتوانند کردن [illegible]
[illegible]

[illegible]

رسالة المبدأ والمعاد لافضل العلماء اعلم الحكماء افضل الدين محمد الكاشانی

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والصلوة على محمد وآله اجمعين بدانکه غرض از علم الهی معرفت مبدأ ومعاد است ومعرفت مبدأ آن باشد که ... شناسی وفیض آن بر موجودات ... معلوم کنی وبر عالم ملکوت اطلاع یابی ومعرفت معاد آن باشد که بدانی که رجوع ... وثواب ... وسعادت ... انسان ... موجودات باشد لاجرم ما علم الهی را بدو قسم کرده ایم قسم اول در معرفت مبدأ وقسم دوم در معرفت معاد وهر یکی مشتمل است بر چند فصل

فصل اول در بیان واجب الوجود بدانکه هر موجودی که هست یا ممکن الوجود است لذاته ویا واجب الوجود ... محتاج بدیگری نیست واما ممکن الوجود ... احتیاج ... است چرا که وجودش از ذات خویش نیست که اگر وجودش از ذات خویش باشد واجب الوجود لذاته بود ... وعدمش از ذات خویش نیست که اگر عدمش از ذات خویش بود ممتنع الوجود بود ... برهان بر وجود واجب الوجود آنست که ما میدانیم که موجودی هست وآن موجود از دو بیرون نیست یا واجب الوجود است یا ممکن الوجود اگر واجب الوجود ...

مطالب

مطالب حاصل است واگر ممکن الوجود است او را مرجحی باید یا واجب الوجود یا ممکن الوجود اگر واجب الوجود است مطلوب حاصل ...

[illegible]

[illegible]

[illegible] ذکر [illegible] سعادت [illegible]

باقی مانده که چون [illegible] این دولت سعادت [illegible] و خاندان [illegible]

حضرت امام المشارق و المغارب علی بن ابی طالب علیه الصلوة و السلام و باقی حضرات ائمه معصومین صلوات الله علیهم اجمعین [illegible]

که در [illegible] ظهور دارد که مملکت قندهار [illegible]

ملک موروث [illegible]

و دولت [illegible] روابط دوستی و اتحاد [illegible]

[illegible]

[illegible] قلعه قندهار و قلعه [illegible] دولت ابد قرین [illegible]

قلعه	قلعه	قلعه	قلعه	قلعه	قلعه	قلعه	قلعه	قلعه
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible]

[illegible] شعبان المعظم [illegible]

[illegible]

جواب مکتوب مذکور که از قبل [illegible] شرف صدور یافته
کوران حضرت شاه ظل اللهی [illegible]

استشمام روایح ازهار بهارستان محبت و ولا و فوایح انوار گلستان خلت و وفا
که از سر ابستان الفت و یگانگی فروزنده اختر برج سلطنت و اقبال گرانمایه گوهر دریای دولت
و اجلال غره ناصیه جلالت و بخت باری [illegible] جهانبانی و عدالت و شهریاری
[illegible] ظل اللهی نور حدیقه پادشاهی نخل بند گلزار جهانبانی گلدسته گلشن کامرانی
[illegible] سر سبز [illegible] گلزار [illegible]
[illegible] حضرت [illegible] شاه جهان سپهر [illegible] ارتفاع [illegible]
بخت جوان [illegible] و رفاه علی مراتب العلو والعلی [illegible] آمده بود
[illegible] سرمایه خوشی و خرمی [illegible] گلستان [illegible]
[illegible] محبت موروثی [illegible] تازه و نضارت
[illegible] کلمات دل آویز [illegible] مشک عنبرین [illegible]
[illegible] قواعد اتفاق [illegible]
[illegible]

[illegible] به رضا جویی خاطر آنحضرت [illegible]
[illegible] مراسم اطاعت و انقیاد [illegible]
[illegible] گلشن [illegible] آنحضرت [illegible]
[illegible]
حقیقت ایام و اتحاد و کیفیت [illegible] و ظاهر گشته [illegible]
[illegible] عالم [illegible] صورت [illegible]
[illegible] والا مرتبت برادر [illegible]
[illegible] گلشن اقبال [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] اظهار مکنونات ضمیر [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

باعضاء عساکر منصوره ... از اطراف و اکناف شرف صحه دریافت که متعاقب خود را رسانیده باشند و چون سپاه مخالف محدود دار السلطنه تبریز رسیده
پادشاه [illegible] رسید که رایات نصرت آیات شاهی با اهل لشکر ظفر اثر [illegible] سپهسالاران [illegible] استعدادی [illegible]
[illegible] موکب جاه و جلال [illegible] سپهسالار [illegible] خلاف [illegible] در میان [illegible]
[illegible] پادشاه [illegible] چون سپاه
[illegible] بوده [illegible] ارواح مقدسه [illegible] حضرت [illegible] صلی الله علیه و آله و حضرت
امام المشارق والمغارب اسد الله الغالب امیر المؤمنین و یعسوب الدین علی بن ابی طالب علیه السلام و حضرات ائمه معصومین صلوات الله علیهم اجمعین
[illegible] حضرات [illegible] صفویه [illegible] لشکر [illegible]
[illegible] باطن [illegible]
می یابد که [illegible] خاندان نبوت و ولایت [illegible] لشکر [illegible]
[illegible] اسیر [illegible] بوده [illegible] لشکر [illegible]
[illegible] حضرت امامت [illegible] جاه و جلال [illegible] زیارت حضرت سلطان
الاولیاء و برهان الاصفیاء [illegible] سلطان [illegible] هدایت و ارشاد [illegible]
الحمد لله علی [illegible] خاندان [illegible] حاصل است چون [illegible]
[illegible] لشکر نصرت [illegible] سردار [illegible]
[illegible] ولایات [illegible] صلح شده [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] احوال [illegible]
[illegible] محبت [illegible]
[illegible] خاندان نبوت و ولایت [illegible]
[illegible] حضرت [illegible] محبت [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] دولت [illegible]
[illegible] دولت [illegible]
که در زمان [illegible] ایام سلطنت و شوکت و حشمت و خلافت و اقبال باد ۵

بسم الله الرحمن الرحیم

ذکر احوال بعضی که بعد از رحلت جنت آشیانی ... متصدی ... شده ...

بتاریخ روز جمعه دوم ماه ربیع الاول سنه ثلث وستین وتسعمایه در ظاهر قصبه کلانور از اعمال لاهور باتفاق بیرام خان خانخانان وامرا
واعیان که در ملازمت ایشان حسب الحکم همایون پادشاه متوجه دفع اسکندر افغان شده بودند بر تخت سلطنت جلوس نموده متوجه دار السلطنه
گشتند وبتاریخ روز جمعه ماه محرم سنه اربع وستین وتسعمایه هیمون وکیل محمد عدلی که تردی بیگ خان را در دهلی شکست داده علم اقتدار برافراشته
بود و در حوالی پانی پت با علی قلی خان واسکندر خان وعبد الله خان اوزبک ودیگر امرا که از سرهند متوجه دفع او شده بودند جنگ کرده
بدست شاه قلیخان محرم که در بالای فیل تیری بر چشمش رسیده بود گرفتار شد واو را برکاب سعادت انتساب که در پنج کروهی جنگگاه بود
آورده بدست بیرام خان بقتل رسید وتردی بیگ خان که در دهلی از او گریخته بود بسعی بیرام خان مقتول شد وبتاریخ بیست وهفتم رمضان سنه
مذکور اسکندر خان افغان که بقلعه مانکوت متحصن شده بود بوسیله اتکه خان عبد الرحمن پسر خود را با پیشکش وچند زنجیر فیل بدرگاه فرستاده
قلعه را خالی کرده حسب الحکم متوجه بنگاله شد ودر همین سال در ظاهر قصبه جالندر بیگه سلطان بیگم دختر میرزا نور الدین محمد خواهرزاده همایون پادشاه
در عقد بیرام خان که همایون پادشاه نامزد او کرده بود درآورده بعد از توقف آنجا رایات جلال متوجه دهلی شد ودر سنه خمس وستین
وتسعمایه قلعه گوالیار که در تصرف سنبل خان غلام سلیم خان بود بدست حبیب علی سلطان ومقصود علی کور وقیا خان گنگ مفتوح
ودر سال مذکور باستصواب خان خانان شیخ گدائی ولد شیخ جمالی کنبوه دهلوی منصب صدارت تفویض گشت ودر سنه ست وستین وتسعمایه علی قلی
خان مخاطب بخان زمان جونپور وبنگاله وسایر ولایات شرقیه را که بتصرف افغانان درآمده بود مسخر ساخته متصرف شد وبتاریخ هشتم جمادی الثانی
سبع وستین وتسعمایه اکبر پادشاه از آگره بتاریخ پنجشنبه هفدهم محرم سنه ست وستین وتسعمایه نزول اجلال در آنجا فرموده بودند عزم
شکار را از جون گذشته خان خانان از جهت انتظام مهمات در آگره گذاشته باستصواب ماهم انکه والده ادهم خان ... شدند
ماهم انکه باتفاق شهاب الدین احمد خان نیشاپوری که در دهلی حاکم بود مزاج اکبر پادشاه را با بیرام خان متغیر ساخته فی الفور پادشاه را
در میان مردم شهرت دادند چون خبر تغیر مزاج اشرف به بیرام خان رسید اکثر مردم او از وی جدا شده با ستان بوسی سرافراز گردیدند
و در آخر حال هر کس بخوارشات پادشاهانه مستمال گشت بیرام خان که همیشه آرزوی زیارت حرمین در دل داشت از آگره متوجه ناگور شده یک
سلطنت خود را مصحوب حسین قلی بیگ که در اواخر بخطاب خانجهانی سرافراز گشت بدرگاه فرستاده وخود اراده داشت که بحج برسید
که پیر محمد سروانی که خادم وتربیت کرده خان خانان بود وبنابر نارسائی رنجش حسب الامر بیرام خان از درگاه اخراج شده در
گجرات می بود واستعداد موسم حج میکشید وازاستماع این اخبار پادشاه بحسب خانخانان باستان بوسی سرافراز گشته بخطاب ناصر الملکی
مفتخر شده بود در اول مامور شد که بخواهی او را از ممالک محروسه بیرون کند تا جمعی از اهل فتنه وفساد بیرام خان را بیاعی گری ترغیب نمودند
متوجه پنجاب شد چون خبر رفتن بیرام خان بجانب پنجاب بمسامع عز واجلال رسید شمس الدین محمد اتکه را با میرزا یوسف محمد خان ودیگر امرا
مقرر نمودند که سر راه بیرام خان گرفته بهر نوعی که باشد او را دستگیر سازند امراء مذکور در پرگنه کوناچور سر راه بر بیرام خان گرفته
بعد از جنگ بیرام خان منهزم شده بطرف کوهستان سوالک رفت ودوکی بیگ پدر حسین قلی بیگ با پسر اسمعیل قلی بیگ ودیگر
مردم گرفتار شدند واکبر پادشاه بتاریخ دوم ماه ذی قعده سنه مذکور از دهلی متوجه پنجاب شده در پرگنه بود که منعم خان
حاکم کابل که بدرگاه طلب شده بود باستان بوسی مفتخر گشته بخطاب خان خانانی سرافراز گشت و بیرام خان از

در پرگنه تلواره از کوهستان سوالک که در تصرف راجه گوبند چند بود متحصن گشته بعد از چند روز جمال خان غلام خود را بدرگاه فرستاده
عذر تقصیرات خواسته التماس استان بوسی نمود اکبر پادشاه از جرایم او گذشته مخدوم الملک را پیش او فرستاده بدرگاه
آورده بعد از دو روز از حضرت رخصت حجاز یافته بر طرف قرین روانه دهلی شد بیرام خان چون بپتن گجرات رسید روزی
در کشتی نشسته سیر تال میکرد وچون از کشتی بیرون آمده متوجه منزل گشت مبارک خان نام افغانی که پدرش را ... کشته
بود بقصد انتقام خنجری بدو کشید ... ادر بیست ... مرقد ...
شهید شد ... بتاریخ ... میرزا عبد الرحیم پسرش ... چهار ساله بود باستان بوسی ... منظور الطاف
پادشاهی گشت وبتاریخ ... وستین وتسعمایه ادهم خان باتفاق پیر محمد خان سروانی وصادق خان وقیا خان گنگ ...
خان اوزبک وشاه محمد خان قندهاری ودیگر امرا بتسخیر ولایت مالوه تعیین نمودند امراء مذکور رفته آن ولایت را که در تصرف
باز بهادر پسر شجاع خان غلام شیر خان بود متصرف شدند وباز بهادر گریخته بجانب اسیر وبرهانپور رفت ودر همین
سال شیر خان پسر عدلی افغان که بعد از کشته شدن عدلی در قلعه چنار می بود با جمعیت بسیار متوجه تسخیر جونپور شده علی
قلی خان خان زمان باتفاق امرای پورب با افغانان جنگ کرده فتح وفیروزی بافت وبتاریخ هشتم جمادی الاول سنه ثمان وستین
وتسعمایه پادشاه بعزم زیارت مرقد خواجه معین الدین چشتی متوجه اجمیر گشت چون بقصبه ... نزول اجلال واقع شد راجه
بهارامل که از راجهای نامی آن نواحی بود با پسر خود بوسیله ... اخلاص بشرف استان بوسی سرافراز گشته دخترش در
سلک ازواج محترمه منتظم گردید واز اجمیر میرزا شرف الدین حسین پسر خواجه معین الدین را که از نواسهای خواجه ناصر الدین
عبید الله احرار است ودر پیش عبد الرشید خان پادشاه کاشغر بدرگاه آمده بود بمنصب امیر الامرائی ترقی کرده و ... دختر
بکاگره ومعزز شده بود وبتسخیر قلعه میرته که در بیست کروهی اجمیر واقع است تعیین نموده وبا ملغار متوجه آگره شده
شرف الدین حسین باتفاق شاه بداغ خان وپیرش عبد المطلب خان ودیگر کومکیان قلعه را که در تصرف جیمل راجه
دار بود بصلح بتصرف درآورده ودر سنه مذکور پیر محمد سروانی که بعد از آمدن ادهم خان بدرگاه حکومت مالوه بدو متعلق بود
لشکر مالوه را جمع ساخته عزیمت تسخیر اسیر وبرهانپور نموده بیجاگر را که از قلاع معظم آن دیار است جبرا وقهرا مسخر نموده
سپاهیان آنجا را بقتل رسانیده واز آب نربده گذشته قصبات ومواضع آنحدود را بقتل وغارت باد فنا داده وشهر
برهانپور را بغارت گرفته بقتل عام حکم نمود اکثر سادات وعلما را در حضور خود گردن زد حاکم برهانپور باتفاق باز بهادر که بعد از
انهزام در آنجا اسیر بود زمینداران آنجا بر سر پیر محمد خان لشکر کشیدند وپیر محمد خان تاب مقاومت نیاورده بجانب
مندو برگشت ودر وقتی که از آب نربده عبور میکرد از اسب جدا شده غرق گشت امرا ودیگر مردم مالوه توقف نکرده بدرگاه ... شدند و ...
و خطبه پادشاهی کشته ... بودند باز بهادر مجددا مالوه را متصرف شد ودر آخر همین سال مذکور عبد الله خان اوزبک ...
الدین احمد خان نیشاپوری ... ودیگر ... مالوه تعیین شدند چون لشکر پادشاهی نزدیک رسید باز بهادر تاب مقاومت نیاورده
راه هزیمت پیش گرفت ... تا حدود ... عبد الله خان در شهر مندو قرار گرفته
امرای دیگر را بجاگیر تعیین نمود ... شهاب الدین احمد خان بعد از نظم مهمات آنجا متوجه درگاه گردید ودر همین سال ... سعید بیک ...
بیک صفوی از جانب شاه طهماسب برسالت آمد وبعد از دو ماه ... الزام سعادت نمود ودر سنه سبعین وتسعمایه ادهم خان
پسر ماهم انکه باغوای شهاب الدین احمد خان ومنعم خان خانخانان ودیگر مردم ... خان که وکیل السلطنه بود ...
بقتل رسانید واز غایت حماقت وغرور اعتماد بر لطف ومرحمت پادشاهی کرده بدر حرم ایستاد وماهم پادشاه از حرم ...
بیرون آمده حکم فرمودند که دست وپای او را بسته از بام دولتخانه بزیر انداختند بسیاست رسانید ...
رمضان بوقوع ... در همین سال ... والده میرزا محمد حکیم
از او ضماع ... منعم خان که ... بحکومت کابل تعیین نموده ... از کابل برآورده ابو الفتح بیک
برادرزاده منعم خان را ... باتفاق شاه ولی بیگ ... خبر ...
اجلال رسید منعم خان ... حکومت کابل ... دو ساله بود ... محمد قلی
خان برلاس وحسین خان برادر شهاب الدین احمد خان ... تعیین نمودند والده میرزا محمد
حکیم از استماع این خبر ... لشکر کابل را یکجا کرده بعزم جنگ متوجه جلال آباد شد منعم خان بجلال آباد رسیده در حمله اول شکست خورد

ولشکر چشم را بیار داده با باخت تمام روی بدرگاه آورده والده میرزا بجهت ... شاه ولی بیک اتقل آورده رسیده قاسم کوه بر ...
میرزا امیر ... ساخت دران اثنا شاه ابو المعالی رسید ... همایون بادشاه ... داشت در سال اول جلوس اکبر شاه در
کابل خیال فاسد بخاطر رسانید و منعم خان ... مصحوب ...
... معاودت ... کابل رسیده ... اختیار ساخت ...
... میرزا سلیمان حاکم ...
... میرزا محمد حکیم بکابل آمده ... شاه ابو المعالی گرفتار شده ... شهر رمضان سنه ...
... در همین سال میرزا شرف الدین حسین ... وجهت ظاهری ...
... شاه حسین قلی بیک ولد ولی بیک ذو القدر ... میرزا شرف الدین حسین ...
... محمد صادق و محمد قلی توقبائی ...
شرف الدین حسین ...

[illegible]

عداوت مظفر خان دیوان که ... داشته بود ... فرصت یافته باتفاق ... خان برادر خود ...
همراه داشت ... شد ... منعم خان ...
... منعم خان ...
... جنگ ... خواجه جهان ...
... خواجه جهان ... خان زمان ...
... خان زمان والده خود ...
... معاودت ... خان ...
... خان زمان والده ... منعم خان ...

[illegible]

و اسباب خود را گذاشته نجات کرده و ما تکلیف را بنمود و بهادر خان او را در بالای چوگندی فیل انداخته روان گشت در این اثنا وزیر خان
رسید بهادر خان تاب مقاومت نیاورده فرمود که آصف خان را در بالای چوگندی بنقاره خانه شمشیرها حواله او کرد و
انگشت او زخمی شد در همین اثنا رسید وزیر خان برادر را خلاص نمود و برادر بکمر واندند وزیر خان متوجه درگاه شده
اصفهان در کره توقف نمود و وزیر خان در نواحی لاهور باستان بوسی رسیده گناه او و آصف خان برادرش معفو و انعام منظور
گشت در همین سال میرزا سلیمان باراده تسخیر کابل متوجه شد و میرزا محمد حکیم بعد از آنکه ... کابل را گذاشته از آب نیلاب
گذشته متوجه ... بود حضرت ... و اجتماع ... کابل فریدون خان میرزا محمد
حکیم را که ملازم درگاه بود بجهت اصلاح مهمات میرزا محمد حکیم تعیین نمود و مبلغ ... هندوستان مصحوب خوشخبر خان
یساول الطرحت میرزا فرستادند و میرزا باستقبال شتافته لوازم بندگی بجای آورد و فریدون در مقام اغوای میرزا شده تسخیر
لاهور را در نظر او سهل و آسان نمود و میرزا را بر آن داشت که خوشخبر خان را بگیرد و میرزا بنابر مروت ذاتی خوشخبر خان را
در خفیه طلبیده رخصت داد و حسن خان برادر شهاب الدین احمد خان که در کابل می بود و سلطان علی نویسنده که از درگاه گریخته بود
محرک فتنه بودند القصه میرزا باغوای اهل فتنه متوجه لاهور شد و چون بحوالی بهره رسید دست نهب و تاراج برآورد و
میر محمد خان کلان و قطب الدین محمد خان و شریف محمد خان اتکه جمیع در لاهور جمع شده بلوازم قلعه داری پرداخته عرضداشت
بدرگاه والا ارسال داشتند میرزا محمد حکیم بلاهور رسیده در باغ مهدی قاسم خان که برکنار شهر لاهور واقع است
نزول نمود و چند مرتبه صف آراست کرده بر حصار آمد امرای مذکور بمدافعه قیام نموده نگذاشتند که کاری پیش برد و پادشاه
چون خبر آمدن میرزا بلاهور شنید منعم خان را در آگره گذاشته مظفر خان را بجهت فیصل مهمات دیوانی رفیق او
ساخته بتاریخ سوم شهر جمادی الاول سنه اربع و سبعین و تسعمایه از آگره متوجه لاهور شدند و چون خبر توجه رایات جلال
بجانب پنجاب مسموع میرزا گشت تاب توقف نیاورده بجانب کابل روان شد و قطب الدین محمد خان و کمال خان گکهر
حسب الحکم جهانمطاع تعاقب میرزا نموده چون از آب بهره گذشتند معلوم شد که میرزا خبر معاودت میرزا سلیمان را از
کابل شنیده با ایلغار متوجه کابل شده مراجعت نموده بدرگاه آمدند در این اثنا الغ میرزا و شاه میرزا پسران الغ میرزا ابن
سلطان حسین میرزا پسر سلطان ویس میرزا بن بایقرا بن منصور بن بایقرا بن عمر شیخ بن امیر تیمور که مادر محمد سلطان میرزا
دختر سلطان حسین میرزا بود و بعد از فوت سلطان حسین میرزا پیش بابر پادشاه آمده رعایتها یافته و همایون پادشاه نیز
در مقام رعایت او بوده او را دو پسر بود یکی الغ میرزا و دیگری شاه میرزا و الغ میرزا و شاه میرزا کمر بملازمت همایون پادشاه
ورزیده و بعفو مقرون شده بودند تا آنکه در ملازمت پدر الغ میرزا کشته شد و از او دو پسر ماند یکی سلطان محمد و دیگری سکندر
میرزا همایون پادشاه سکندر میرزا را الغ میرزا و سلطان محمد را شاه میرزا خطاب داده اکبر پادشاه سلطان محمد میرزا را که پیر
شده بود از خدمت معاف داشته پرگنه اعظم پور از سرکار سنبل بجاگیر او مقرر نموده بود و او را در سن پیری سه پسر متولد شد
ابراهیم حسین میرزا و محمد حسین میرزا و عاقل حسین میرزا همه مرد گشتند و هر یک بجاگیر لایق ممتاز بودند چون خبر یاغیگری
میرزا محمد حکیم و توجه پادشاه بجانب لاهور مسموع ایشان شد باتفاق ابراهیم حسین میرزا و محمد حسین میرزا عموزادهای خود در مقام
بغی درآمدند و چون منعم خان و جاگیرداران آن نواحی در مقام تنبیه ایشان شدند فرار نموده بجانب مالوه رفتند و در سنه اربع
و سبعین و تسعمایه خبر رسید که علی قلی خان و برادرش نقض عهد نموده باز یاغی شده اند رایات جلال بتاریخ دوازدهم شهر
رمضان سنه مذکور از لاهور متوجه شد میرزا میرک مشهدی وکیل خان زمان را بجان بابای سپردند و چون در دهلی نزول اجلال
شد میرزا میرک از حبس گریخت و جان بابای بتعاقب او رفته از ترس سیاست بازگشت و چون در دار الخلافه آگره محل نزول
رایات جهان گشا شد نوزده روز توقف کرده خانخانان را در آنجا گذاشته بتاریخ روز یکشنبه بیست و سیوم
شوال سنه مذکور بجانب جونپور عنان عزیمت معطوف داشتند و چون قصبه بهوجپور مخیم عسکر همایون گشت محمد قلی خان
برلاس و مظفر خان و راجه تودرمل و بوداق خان و خواجه غیاث الدین علی والد آقا ملا قزوینی که بخشی بود با دیگر امرا بسر اسکندر
خان که در اوده بود تعیین فرمود و متوجه کره و مانکپور شدند و در پرگنه رای بریلی خبر رسید که علی قلی خان و بهادر خان از
آب گنگ گذشته قصد آن دارند که بجانب کالپی روان شوند اردو را بهمراهی خواجه جهان بقلعه کره فرستاده خود تعجیل
تمام بکنار گذر مانکپور رسیده سوار فیل شده از آب عبور فرمودند در این وقت با دوازده کس همراه بود و بتاریخ روز

دوشنبه غره شهر ذی الحجه سنه مذکور در موضع منکروال از اعمال الهاباس که بعد از فتح بفتحپور موسوم شد جنگ قتال شده قول را بوجود
شریف خود آراسته برانغار را بعهده اهتمام آصف خان و سایر کمکها مقرر فرمود و جوانغار را در عهده مجنون خان قاقشال
و دیگر امرا مقرر داشتند مخالفان که تا غایت آمدن پادشاه را باور نکرده شب غفلت گذرانیده بودند دل بر مرگ نهاده صفوف
راست کرده بجان میکوشیدند در اثنای تردد تیری بر اسب بهادر خان رسیده جراحت یافته و بهادر خان بر زمین افتاده
دستگیر گشت و همچنین تیری بعلیقلیخان رسید و در مقام بیرون آوردن بود که تیر دیگر بر اسپش رسیده اسب بسر
درآمده علی قلی خان بر زمین افتاد و فیلبانان فیل بر سر او رانده در ته پای فیل بخاک برابر ساخت بعد از فراغ از جنگ
بهادر خان نیز مقتول شد پادشاه بعد از تسخیر جانب جوسی و پیاگ که الحال بالهاباس مشهور است رفته از آنجا به بنارس
و از بنارس بجونپور تشریف برده سه روز در جونپور توقف فرموده ایلغار کرده از گذر کره بکشتی از آب عبور نموده بدر
قلعه کره نزول اجلال فرمودند و کس بطلب خانخانان باگره فرستاده خانقلی اوزبک و بابا علی و میرزا بیگ
قاقشال خویش مجنون خان و دیگر اهل فساد را بسیاست رسانیدند میرزا میرک رضوی که از حبس گریخته پیش علی قلی خان رفته
بود در جنگ گرفتار شده در ته پای فیل انداختند فیل بالش چند روز داده بجهت سیاست کشاده او را بخشیدند خانخانان باستان بوسی
سرافراز گردیده حراست و حکومت جاگیرهای علی قلی خان و بهادر خان بدو مفوض گشت و رایات جلال در همین ریاست در ماه ذی حجه
سنه مذکور بدار الخلافه آگره نزول فرمود و چون خبر شکست علی قلی خان با سکندر خان رسید با امرا اعظم که بهمراه او تعیین شده بودند بجهة
صلح در میان آب ملاقات کرده از کنار آب کوچ کرده بمیان افغانان رفت امرا تا گورکهپور تعاقب نموده حسب الحکم معاودت نمودند و محال
جاگیر او بمحمد قلی خان برلاس متعلق گشت و در سنه خمس و سبعین و تسعمایه بعزم تسخیر قلعه چیتور که در تصرف رانا اودی سنگه بود
متوجه شده و چون بقلعه گاگرون که سرحد ولایت مالوه است رسیدند شهاب الدین احمد خان و شاه بوداق خان و محمد مراد خان
و حاجی محمد سیستانی را در مالوه جاگیر کرده بسر میرزایان که از سرکار سنبل فرار نموده بمنداو رفته بودند تا چون بحوالی اجین رسیدند میرزایان
از توجه رایات جلال مطلع شده فرار نموده پیش چنگیز خان حاکم گجرات رفتند و چون رایات جلال از گاگرون کوچ نمود رانا اودی سنگه جیمل
را که میرزا شرف الدین حسین میرزا از تصرف او بیرون آورده بود با هفت هشت هزار کس در قلعه چیتور که از قلاع نامی هندوستان است
گذاشته خود با متعلقان و اقوام بکوههای سخت و جنگلهای پر درخت پناه برده پادشاه بتاریخ روز یکشنبه نوزدهم شهر ربیع الاول
مذکور بر در قلعه نزول اجلال فرموده بعد از محاصره چهار ماه و کسری قلعه را بقهر و غلبه مسخر ساختند راجپوتان جوهر کرده و قریب
هشت هزار کس از راجپوتان و چیت و دو هزار کس از رعایا که در مراسم نگاهبانی و خدمتگذاری دقیقه فرو نگذاشتند
بتیغ بقتل رسیدند و در تاریخ عطاء الدین احمد مذکور است که در شب سه شنبه بیست و پنجم شعبان سنه مذکور از فوج خاصه
از اطراف قلعه هجوم نموده در دیوار رخنه ها انداخته ... نمودند و جانب عسکر ... از اهل قلعه پیشتر ... آمده
مردم را بجنگ تحریص میکرد پادشاه ... تفنگ خاص ... کشته گشت ...
نموده ... جاهای ... خود ... دست از جنگ باز داشته ...
و عیال خود را با اموال و اسباب در آتش انداختند و ... بجنگ ایستاده بقتل رسیدند ... در عرف و اصطلاح هند عبارت از این است
و از لشکر پادشاهی در تسخیر قلعه مذکور قریب ... کس ... بدرجه شهادت رسیدند سید جمال
الدین بارهه و محمد صالح پسر میرک خان کولابی و یزدان قلی و شاه قلی ایشک آقاسی و حیات سلطان و محمد امین پسر میر
عبدالله بخشی و میرزا بلوچ و جان بیگ یار بیگ برادران شیر بیگ یساول باشی از آنجمله بودند و بعد از فتح در پای
قلعه توقف شده حکومت آن ولایت را با آصف خان مفوض داشته بعزم زیارت خواجه معین الدین چشتی بجانب اجمیر
توجه نموده بتاریخ روز یکشنبه هفدهم شهر رمضان باجمیر رسیده و فقرا و مساکین را بصدقات شاد ساخته بعد از ده روز
از راه میوات متوجه دار الخلافه آگره شدند بعد از چند گاه خبر رسید که میرزایان از پیش چنگیز خان فرار نموده بمالوه آمده قلعه
اجین را محاصره نموده اند قلیج خان را با جمعی از امرا و اشرف خان میرمنشی و صادق خان که بتسخیر قلعه رنتهنبور تعیین شده بودند
بسر میرزایان فرستادند امرای مذکور چون بحوالی ... رسیدند شهاب الدین احمد خان حاکم آنجا بدیشان پیوسته باتفاق متوجه
دفع میرزایان شدند و سارنگپور و شاه بوداق حاکم آنجا نیز ملحق گشت چون خبر توجه لشکر فیروزی اثر بمیرزایان رسید دست از محاصره
اجین باز داشته بجانب منداو روان شدند در این اثنا خبر کشته شدن چنگیز خان بدست جهار خان حبشی بمیرزایان رسید

گجرات را غنیمت انگاشته متوجه گجرات گشته جهت جینانیر را متصرف شده قلعه بروج را نیز مدت اوربره رستم خان رومی را که حاکم [illegible]

[illegible]

غلامه قلماق و شیخ [illegible] بخشی [illegible] نموده موکب خان شب چهارشنبه [illegible] ماه شعبان بعد از یک پهر [illegible] قصبه
[illegible] معلوم گشت [illegible] شجاعت و مردانگی [illegible] علم و نقاره
مرحمت فرموده [illegible] قلعه سورت [illegible] شاه و سلطان محمود و صادق خان را [illegible]
طرف قلعه را [illegible] چون [illegible] میرزا کامران [illegible] ابراهیم حسین
میرزا [illegible] مظفر حسین میرزا پسر خود را قبل از وصول [illegible] روان شد رایات جلال [illegible]
[illegible]

[illegible]

وزیرخان ... و محمد قلی تغائی و ترخان دیوانه با جمعی از بهادران بهراول مقرر شده و خود با بعضی ... سوار شده
... که در سرنوشت ... ذات خود ... آن ... بر ... مقصد ... سوار شده
... اعظم خان با احمداباد فرستادند که مژده وصول رایات جلال ... رسانند و روز سه شنبه ...
[illegible]

و بعد از فتح اعظم خان امرائی که در شهر محصن بودند شرف پابوسی دریافتند درین اثنا سهراب بیگ آمده ... اختیار الملک ...
اقبال انداخت از انجا قرین نصرت و فتح متوجه دار السلطنه احمداباد شده در منازل سلاطین که در ارکج واقع است نزول اجلال فرموده
کلانتران و اشراف شهر مراسم پیشکش و نثار تقدیم رسانیدند ... احمداباد توقف فرموده قطب الدین محمد خان
و نورنگ خان را بجانب بروچ و چانپانیر فرستادند که رفته ... شاه میرزا را ... شاه قلی خان
محرم و لشکر خان میر بخشی را با جمعی ... فرستادند که ... ولایت ... محمد خان ...
[illegible]

حرف حرف استخراج نموده بعد از ترکیب حروف این بیت حاصل شد   بزودی اگر از بخت همایون   برد ملک از کف داود برون

و بعد از اندک روزی حقیقت این علم بر حکمان ظاهر گشت و در روز سه شنبه [illegible] رسیده و لشکر [illegible] از آب

گذرانیده [illegible] کشتی نشسته متوجه پتنه شدند و بتاریخ شانزدهم ماه ربیع الثانی بحوالی قلعه پتنه رسیده بجانب خانخانان نزول اجلال فرمود

خان خانان لوازم [illegible] تقدیم رسانیده [illegible] خان اعظم [illegible] کشتی نشسته متوجه

فتح قلعه حاجی پور شود [illegible]

[illegible]

بجنگی راباو دیگر امرا جهت دفع فتنه بجانب بهار و بنگاله نامزد فرمودند و قاقشالان باسم [illegible] علیخان و محمد معصوم [illegible] حاکم جونپور
و سامی خان و جاگیرداران نواحی صادر گشت که در دفع مخالفان باتفاق راجه تودرمل سعی موفور بظهور رسانند چون راجه تودرمل [illegible]
رسید محمد معصوم ملاقات نمود و سه هزار سوار [illegible] همراه شد [illegible] و جمعیت [illegible]
[illegible] بدین [illegible] راجه تودرمل [illegible] سلوک میکرد چون لشکر [illegible]
[illegible] میرزا شرف الدین حسین و مخالفان [illegible] فیل و نوارهای توپخانه [illegible] بمقابله
آمده راجه تودرمل [illegible] جنگ [illegible] و قلعه دیگر [illegible]
قلعه [illegible] ساخت و [illegible] قرین [illegible]
[illegible] بابا قاقشال
[illegible] قاقشال [illegible] مخالفان بود و بعد از محاصره [illegible]
[illegible] بابا قاقشال [illegible] بجانب بهار رفت [illegible]
[illegible] بهار خان [illegible] در مقام دفع اعدا شد راجه تودرمل [illegible]
معصوم [illegible] بجانب بهار [illegible] عرب بهادر چون [illegible]
محاصره [illegible] راجه تودرمل باتفاق امرا [illegible] متوجه شد [illegible] صادق محمد خان
[illegible] دولت قاهره [illegible] در این ایام [illegible] شجاعت خان را
[illegible] خان [illegible]
[illegible] بعد از رسیدن خبر [illegible] شریف خان [illegible] حکومت [illegible] گشت چون مهم بنگاله [illegible]
خان اعظم [illegible] حکومت ولایت بهار
فرستادند و شهباز خان را [illegible] احتیاط طلب فرموده [illegible] بنگاله
[illegible] و چون راجه تودرمل [illegible] معصوم [illegible]
[illegible] خان [illegible]
[illegible] محمد خان [illegible] معصوم [illegible] خان [illegible]
رفت و در این ایام [illegible] خان [illegible] اسمعیل
قلی خان [illegible] اسمعیل قلی خان [illegible] جنگ کرده [illegible] چون خبر مذکور
[illegible] رسید اسمعیل قلی خان و وزیر خان و مطلب خان و شیخ جمال بختیار [illegible]
[illegible] معصوم [illegible] خان [illegible]
[illegible] خان [illegible] معصوم [illegible]
[illegible] شهباز خان [illegible] معصوم [illegible] جنگ کرده [illegible]
[illegible] شهباز خان [illegible] معصوم [illegible]
خبر رسید که میرزا محمد حکیم [illegible] معصوم [illegible]
[illegible] هندوستان از کابل [illegible]
[illegible] سلطان خواجه و شیخ ابراهیم [illegible] جلال
[illegible] میرزا محمد حکیم [illegible] قاسم خان [illegible]
[illegible] شاه منصور [illegible]
[illegible] میرزا محمد حکیم [illegible]
[illegible] شاه منصور [illegible] خواجه شاه منصور [illegible] ملازمت [illegible]
شاه منصور [illegible] میرزا محمد حکیم [illegible]
[illegible] شاه منصور [illegible] جلال [illegible]

[illegible] که [illegible] آمده بود [illegible]
[illegible] خواجه شاه منصور [illegible]
[illegible] خواجه [illegible]
[illegible] محمد حکیم پادشاه [illegible]
[illegible]
[illegible] اتفاق [illegible] شاه منصور [illegible]
[illegible] میرزا محمد حکیم چون [illegible]
جلال [illegible] کابل [illegible]
[illegible] شاهزاده مراد [illegible]
[illegible] شاهزاده [illegible] جلال [illegible] میرزا [illegible]
چون [illegible] سلطان [illegible] سعید خان و قاضی [illegible]
[illegible] شاهزاده مراد [illegible] کابل [illegible] میرزا محمد حکیم [illegible] جنگ
[illegible] میرزا [illegible] شاهزاده مراد [illegible] کابل [illegible]
[illegible] کابل [illegible] میرزا محمد حکیم [illegible]
[illegible] خواجه [illegible]
میرزا [illegible] خواجه [illegible] جلال [illegible]
[illegible] کابل [illegible] قاسم خان [illegible]
[illegible] رمضان [illegible] سعید خان [illegible]
[illegible] جلال [illegible] شهباز خان [illegible]
[illegible] شوال [illegible]
[illegible] معصوم [illegible]
[illegible] خان [illegible] معصوم [illegible]
[illegible] سال خان اعظم [illegible]
بنگاله [illegible] خان [illegible] قاقشال [illegible] کابلی
[illegible] بنگاله [illegible]
[illegible] دولت [illegible] بنگاله [illegible]
و خان اعظم [illegible] شهباز خان را تعیین فرمودند که بولایت مذکور رفته تمام آن ولایت [illegible]
[illegible] خان که سالها حکومت گجرات کرده بود [illegible]
[illegible] آن ملک حکومت [illegible] ابوتراب [illegible] خواجه ابوالقاسم [illegible]
دیوان و نظام الدین احمد [illegible] در همین سال [illegible]
[illegible] شیرازی [illegible]
[illegible] قطب الدین خان [illegible]
[illegible] شهاب الدین احمد خان حاکم [illegible]
[illegible] شعبان [illegible]
[illegible] شهاب خان [illegible] مظفر گجراتی [illegible]

خود نیز بود رفت بتاریخ بیست هفتم ماه مذکور باتفاق مظفر بدولتخانه اعتماد خان آمده روز دیگر سوار شده و بتصرف [illegible]
شهاب الدین احمد خان رفت اکثر [illegible] کرده بیاورد باتفاق متوجه [illegible] شدند و دیگر شهاب الدین احمد خان را
دلاسا کرده باتفاق متوجه احمدآباد شدند و همان روز که اعتماد خان از شهر بیرون آمده بود [illegible] رفت مظفر از حاجی پور [illegible]
با توقف بشهر درآمد و چون این خبر بشهاب الدین احمد خان و اعتماد خان رسید [illegible] فرود آمده و لشکر کش کرده فرار یافت که چون
کار مخالفان [illegible] استقامتی نیافته بزودی خود را بشهر می‌رساند [illegible] متوجه شهر شده و جمیع لشکریان که متفق [illegible]
رسیدند مظفر گجراتی از شهر بیرون آمده در [illegible] کنار دریا صف کشیدند شهاب الدین احمد خان بنابر اعتمادی که بر لشکر خود
نداشت دست و پا گم کرده فرصت صف آرائی نداشته حرکت المذبوحی کرده فرار نمود و باتفاق اعتماد خان خود را
جلد و پتن رسانید و حقیقت حال را عرضداشت نموده بپایه سریر خلافت مصیر ارسال داشت پادشاه بعد از استماع خبر گجرات
میرزا خان ولد بیرام خان را با افواج آراسته رخصت گجرات داده و قلیج خان را از راه مالوه بگجرات فرستاد و مظفر از [illegible]
و پتن را [illegible] نموده در مقام جمعیت شد شیر خان فولادی که سالهای دراز حکومت پتن داشت چند سال بود که
سورت [illegible] تمام میکرد نیز پیش مظفر آمده با چهار هزار سوار بر سر پتن تعیین کرد و از امرای انجا [illegible]
یافته با احمدآباد معاودت نمود مظفر بجانب بروده رفت و جنگ قطب الدین خان که از بروچ بکومک امرا به پتن می‌آمد [illegible]
او را شکست داده در قلعه بروده محاصره نمود و قلعه را بضرب توپ انداخته قطب الدین خان را از قول بیرون آورده بسعی
زمینداری [illegible] بقتل رسانید و بجانب بروچ رفت آنجا را از زن متعلقان قطب الدین خان بصلح گرفته
چهار لک [illegible] حسین [illegible] و اسباب قطب الدین خان
متفرق شده سپاهی بسیار جمع نمود و چون خبر آمدن میرزا خان بدو رسید قلعه بروچ را بنصیر برادر زن خود و چرکس خان
رومی که از [illegible] پیش او آمده بود سپرده با احمدآباد مراجعت نمود میرزا خان و افواج پادشاهی چون بسرکیج که سه کروهی
احمدآباد است نزول نمودند مظفر از شهر بیرون آمده در حوالی [illegible] هر دو لشکر [illegible] لشکرگاه ساخت
و روز جمعه سیزدهم شهر محرم سنه احدی و تسعین و تسعمائه جنگ شده بعد از کوشش بسیار مظفر راه فرار پیش گرفته خلق
کثیر بقتل رسید میرزا خان خبر فتح نوشته بدرگاه فرستاد و عرضداشت مذکور در حینی که رایات جلال از الهباد متوجه دار الخلافه
بود در راه رسید و میرزا خان بخطاب خان خانانی سرافراز گشت مظفر بعد از فرار بکنبایت رفته در مقام جمعیت لشکر شد
و امرای مالوه [illegible] بعد از فتح با احمدآباد رسیدند خان خانان باتفاق امرا متوجه کنبایت گردید مظفر در آنجا توقف نکرده بجانب
ناودت رفته بکوه درآمد خان خانان متوجه شده بعد از جنگ مظفر شکست یافته بجانب ولایت سورت رفت قلیج خان و
نورنگ خان و شریف خان و امرای مالوه قلعه بروچ را محاصره نموده بعد از [illegible] مفتوح شده چرکس خان بقتل رسید نصیر برادر
زن مظفر [illegible] ولایت [illegible] بسیار نموده [illegible] بعد از [illegible] ماه
خان خانان را طلبیده بایلغار متوجه درگاه شد و بعد از رخصت چون بنواحی سروهی رسید راجه سروهی آمده ملازمت
نمود و مبلغی پیشکش گذرانید و [illegible] خان حاکم جالور [illegible] رفتن خان خانان بدرگاه [illegible] ملازم نموده [illegible]
از [illegible] مقید کرده [illegible] خان خانان [illegible] در همین سال [illegible] راجه [illegible] راجه ولایت [illegible]
کهوره [illegible] از راجهای هندوستان امتیاز تمام داشت و هرگز اطاعت سلاطین هند ننموده
بود در [illegible] آستان بوسی آمده یکصد و بیست زنجیر فیل و یک قطعه لعل که پنجاه هزار روپیه قیمت داشت پیشکش گذرانید
[illegible] در سلک دولتخواهان منتظم گردید و در اواخر سنه مذکور میرزا شاهرخ [illegible] میرزا سلیمان حاکم بدخشان که
عبدالله خان اوزبک که متوجه بدخشان شده بود گریخته بدرگاه والا رسیده [illegible]
خان اعظم [illegible] حاجی پور آمده باستان بوسی سرافراز گشت و در همین سال دختر راجه بهگونتداس را [illegible] شاهزاده عالمیان
سلطان سلیم [illegible] پادشاه خود [illegible] راجه [illegible] در اوایل سنه اربع و تسعین و تسعمائه [illegible]
و [illegible] خان و بعضی امرای دکن که از [illegible] وکیل مرتضی نظام الملک شکست یافته بودند بعتبه بوسی سرافراز گشتند [illegible]
[illegible] و در همین سال خبر فوت میرزا محمد حکیم از کابل رسید رایات جلال [illegible] ماه
رمضان سنه مذکور [illegible] مهمات کابل متوجه پنجاب گشت خان اعظم [illegible]

خطاب [illegible] و همراه او حضرت [illegible] و خواجه فتح الله کاشی پسر حاجی حبیب الله الحسنی و مختار بیگ ولد آقا ملا [illegible] را دیوان
لشکر کردند و عبدالمطلب خان و جعفر بیگ [illegible] و آقا ملا قزوینی و [illegible] و دیگر امرا را بکومک تعیین فرمودند خان
اعظم تا [illegible] رفت انجا را غارت کرده میان عضد الدوله و خان اعظم صحبت راست نیامد عضد الدوله متوجه گجرات شد
و خان اعظم هم در دکن کاری نساخته روانه [illegible] گردید و [illegible] از عقب آمده فیل چند و بعضی اسباب بغارت بردند خان اعظم
[illegible] گذاشته [illegible] خانخانان [illegible] متوجه [illegible] معامله [illegible] و خان خانان
باستقبال شتافته همراه او با احمدآباد درآمدند خان اعظم چند روز در احمدآباد بوده از خانخانان رخصت شده بار دیگر
[illegible] متوجه [illegible] شده چون به بروچ رسید [illegible] خان اعظم [illegible] رسالت [illegible]
[illegible] خان اعظم [illegible] خان خانان
[illegible] رایات جلال [illegible] مرزا محمد
حکیم و امرا [illegible] سال خمس و تسعین و تسعمائه میرزا شاهرخ
[illegible] ماه محرم سنه مذکور [illegible]
[illegible] جلال [illegible] اسمعیل قلی خان و [illegible]
[illegible] افغانان سوادی و بجوری [illegible] کابل [illegible]
طایفه [illegible] تاریکی [illegible] افغانانند که در زمان سابق [illegible]
هند و [illegible] میان ایشان [illegible] طایفه [illegible] روشنائی [illegible]
[illegible] رایات جلال از کابل متوجه [illegible]
[illegible] بعد از چند روز فرار نموده میان افغانان رفت [illegible]
[illegible] زین خان [illegible] بجور [illegible] افغانان [illegible]
افغانان زیاده [illegible] بتاریخ دوم ماه صفر سنه مذکور سعید خان گکهر و راجه بیربر و شیخ [illegible] و جمعی دیگر از امرا [illegible]
زین خان تعیین شدند و بعد از یک روز حکیم ابو الفتح و دیگر مردم را از عقب [illegible] روان ساختند امرای مذکور [illegible]
[illegible] و غارت [illegible] راجه بیربر [illegible] افغانان
[illegible] حکیم ابو الفتح [illegible]
[illegible] کوتل [illegible]
افغانان از بالای کوه [illegible] شکست عظیم [illegible] قریب هشت هزار کس از لشکر پادشاهی بقتل رسیدند و از
بیربر و راجه [illegible] و خواجه عرب [illegible] و ملا شیری شاعر از جمله مقتولان بودند و زین خان و حکیم ابو الفتح [illegible]
الاول سنه مذکور شکست یافت [illegible] رسانیدند [illegible] آمد [illegible]
ایشان را از شرف ملازمت محروم ساختند و راجه تودرمل را با لشکر عظیم [illegible] معین [illegible]
[illegible] عالم را بر افغانان تنگ کرد [illegible] تعیین شده
[illegible] جماعت جنگ کرده جمعی کثیر از ایشان را بقتل رسانید و در همین ایام میر [illegible] ایلچی [illegible] عبدالله خان
[illegible] بتاریخ [illegible] شهر ربیع الثانی بشرف زمین بوس مستسعد گردید و در همین [illegible]
[illegible] و امرا [illegible] کشمیر رفته بودند با یوسف خان حاکم آنجا صلح نموده و زعفران زار و دار الضرب را [illegible]
[illegible] ساخته [illegible] همراه او آورده بودند و مصالحه مذکور [illegible] اشرف [illegible]
[illegible] اسمعیل قلی خان و رای رایسنگ [illegible] و [illegible]
همراه آورده [illegible] بعد از فراغ از مهمات افغانان و کابل بجانب لاهور حرکت فرموده [illegible]
[illegible] اسمعیل قلی خان را با لشکر عظیم [illegible] تعیین نمودند و بتاریخ شب جمعه [illegible] ماه جمادی الثانی [illegible]
نزول اجلال [illegible] در این اثنا [illegible] کشمیر [illegible] بولایت [illegible] مزاحمت [illegible]
[illegible] حکیم ابو الفتح [illegible] نقل [illegible] و هم ماه رجب سال مذکور [illegible]

[illegible] شاهزاده عالمیان سلطان سلیم [illegible] شکاری نموده و در اوایل شعبان سنه مذکور محمد [illegible] خان

[illegible] کشمیر [illegible] یعقوب ولد یوسف خان [illegible] جنگ شکست [illegible] محمد قاسم خان

[illegible] کشمیر بتصرف اولیای دولت قاهره در آمده بتاریخ [illegible] رمضان سنه

[illegible] شاه مراد [illegible] میر صدر جهان [illegible] عبدالله

[illegible]

مراد و همین سال آهو شاهی پادشاه زاده خراشی و یکی از خصیها شده بیست و نه روز کوفت و آثار کشیدند و شورشی در تمام هندوستان افتاده
آخر صحت مبدل شده و در همین سال راجه علیخان حاکم خاندیس در جنگ دکن که همراه لشکر فیروزی اثر بود بقتل رسید و در سنه هزار و پنج
آتشی از درون محل پادشاهی بطناب خیمه که بجهت آرایش نوروز برپا کرده بودند افتاد و به بالای خیمه رسید و تمام اسباب نوروزی
که در هر سال بجهت جشن نوروزی آیین می بستند بسوخت و بیست و یکم ماه فروردین پادشاه بسیر کشمیر توجه نمودند و سه ماه و بیست
روز در کشمیر بوده بتاریخ سیوم آذر ماه همین سال بلاهور نزول اجلال فرمودند و شاهزاده دانیال را بحکومت صوبه الهاباد و بمنصب هفت هزاری سرافراز ساختند و قلیچ خان باتالیقی شاهزاده ممتاز گردید و درین سال میرزا رستم پسر شاهزاده شاه مراد که
از سنش سه سال و سه ماه شمسی گذشته بود در لاهور وفات یافت و در هفدهم ماه شهریور هزار و شش دانگی بتردد این را با خواجه
شمس الدین در امر وزارت شریک ساختند و بتاریخ بیست و سیوم آبان ماه الهی همین سال منوچهر بیک با ... سواد قزلباش
از پیش شاه عباس باتفاق میر ضیاء الملک که همراه یادگار سلطان بایلچیگری رفته بود آمده در لاهور بآستان بوسی مشرف گشت
و بتاریخ بیست و ششم ماه مذکور رایات جلال از لاهور بعزم تسخیر دکن متوجه اگره شد و بتاریخ بیست و دوم اردی بهشت سال مذکور
شاهزاده مراد در دکن برحمت ایزدی پیوست و بتاریخ دوم ماه دیگر شاهزاده دانیال بتسخیر دکن مرخص شده در راه ... همین سال آصف
خان بدیوانی کل سرافراز گشت و بتاریخ ششم ماه مهر نزول ... اگره را بقلیچ خان سپرده رایات جلال از لاهور متوجه دکن گردید و شاه
زاده عالمیان سلطان سلیم را بتادیب ... امرا و رانا ... بطرف اجمیر رخصت فرمودند و راجه مانسنگ و شاه قلی
محرم را در رکاب شاهزاده ... ساختند و هم درین سال گجرات را بجاگیر خان اعظم مرحمت نمودند میرزا شمسی پسر کلان او را ...
و ربط ایلکار ... مولف این اوراق ... ساخته از حوالی ... حضور نمودند و سال هزار و هشت
خواجه شمس الدین که دیوان کل بود و بعد از توجه رایات جلال بجانب اگره بدیوانی پنجاب مقرر شده بود در گذشت و درین سال
شاهزاده سلیم که بجهت تادیب امرا و رانا ... رفته بود بجانب الهاباد رفته نام پادشاهی بر خود نهاد و خزانه بهار که سی لک
روپیه بود متصرف شده ... جاگیر بندهای درگاه را متصرف شد بتاریخ ششم شهریور ماه همین سال احمدنگر دکن بدست شاهزاده
دانیال و میرزا شاهرخ و خان خانان و میرزا یوسف خان و دیگر بندها مفتوح گشت و بهادر پسر ابراهیم نبیره برهان الملک که پادشاه
برداشته بودند گرفتار گردید و در حینی که رایات جلال در برهانپور نزول اجلال داشت و قلعه اسیر که بهادر پسر راجه علیخان در
آنجا متحصن بود محاصره شده بود خبر فتح رسید مدت محاصره احمدنگر چهار ماه و چهار روز بود و درین سال جلاله تاریکی که سالها
فتنه انگیز بود در غزنین بدست شادمان هزاره زخمی شده بکوه رباط گریخت مراد بیک و چندی از ملازمان شریف خان آنگه در
رسیده کارش را تمام کردند و در اواخر آذر ماه همین سال بهادر حاکم اسیر بوسیله خان اعظم بآستان بوسی رسیده قلعه
تسلیم نمود و در قلعه گوالیار محبوس گشت و درین ایام میرزا جانی حاکم تته در برهانپور وفات یافت و الکای تته بپسر او میرزا غازی
عنایت شده و درین سال حکیم ... شاه ... وفات یافت و درین ایام منوچهر بیک ایلچی شاه عباس مرخص شد و بتاریخ
یازدهم اردی بهشت هزار و نه رایات جلال از برهانپور بجانب دار الخلافه اگره نهضت نموده ولایت خاندیس را دانديس
نام نهاده بشاهزاده دانیال مرحمت فرمودند و بتاریخ سی و یکم مرداد همین سال باگره نزول اجلال واقع شده و بتاریخ ششم
ماه مهر مذکور زین خان کوکه در اگره وفات یافت و هشتم آذر ماه همین سال شاه قلیخان محرم در آگره وفات یافت
و بیست و ششم همین ماه میرزا یوسفخان در دکن وفات یافته و بتاریخ هزار و ده شاهزاده سلیم از الهاباد باگره آمده بشرف
عتبه بوسی سرافراز گشته بعد از چند روز بر سر رانا امرا تعیین شد تا فتحپور رفته از آنجا برگشت و در حوالی جهاون از آب گذشته
بالهاباد رفت و در مقام جمعیت لشکر شدن اراده کرد که بعزم جنگ بجانب اگره حرکت کند پادشاه و بتاریخ هزار و یازده بعزم
... شاهزاده از آب جون گذشته بسکروه بجانب الهاباد نزول اجلال فرمود و درین اثنا بیماری مریم مکانی والده پادشاه
که قریب بیست روز بود که بیمار بود اشتداد یافت حضرت تا فتح آن عزیمت نموده بجانب اگره معاودت نمود و بعد از چند روز
مریم مکانی بتاریخ بعالم بقا خرامید و بتاریخ روز جمعه چهارم شهر ربیع الاول سنه مذکور شیخ ابوالفضل که در
دکن بود حسب الحکم متوجه اگره شده بود و در نیم کروهی سرای برکی ... روی ... شاهزاده
سلیم بدست ... نرسنگدیو بندیله بقتل رسید بتاریخ هفتم شهر محرم سنه ثمان و ثمانین و تسعمائه متولد شده بود و بتاریخ

هزار و سیزده شاهزاده عالمیان سلطان سلیم از اعمال گذشته نادم و پشیمان شده و فوت مریم مکانی و عزای جده
جانان ساخته از روی اخلاص بعتبه بوسی آمده و شرف درک بوس یافته همان روز در اندرون غسل خانه مقید گردیده و ده
روز که شد از روی مرحمت مرخص شدند منزل خود رفتند و چند صوبه بطور خود متصرف بود تغییر یافت و در عوض صوبه گجرات
بجاگیر شاهزاده عالمیان مقرر شد و دیوانی کل از تغییر آصف خان محمد معظم تعلق گرفت و بخطاب وزیر خانی سرافراز
گشت و حکومت صوبه بهار باصفخان معوض گردید و هم درین سال بتاریخ خبر فوت شاهزاده دانیال که از کثرت
شرب مدتها بیمار بود باگره رسید بتاریخ یکشنبه و هفت کری روز چهارشنبه دوازدهم شهر جمادی الثانی هزار و چهارده
اکبر شاه در اگره بجوار رحمت ایزدی پیوست و در سکندره دو کروهی اگره مدفون گردید تمت تمام

بنام ایزد بخشاینده بخشایشگر

نوش و درود و نگارش روشن روانان خرد توشه که از بینش و دانش ازآغاز کار

بانجامها برند و دریابند دریافت آفرینش آفرین است که نخستین خرد را برواکرد و سرشید را

آفریننده که شگرف دریای یگانه آغاز است بود آشنا ساخت و همای روان را

بگمین انداز خامه نیرنگ نیرو که هستی نگار و نگارستان سازنده است از رنگ پیکر ایوان

و گنبد فرهنگ و مانی همراه نهاد و نیرنگ گردانید بزرگ توانائی که دیو لاخ هستی را

هستی گرد انشکده بنیادی که چهره نمود و آرا هر آینه در آینه بود تو و هفت اختر را فروزش روزی

تاب داد و پاینده را از چار که هر کام بخش آمد از سه پیکر مردم را چراغ برگزیدگی برافروخت

و راز دو گیتی را یکبار نمود و در آموخت تا پرستاری خورشید آسمان پیمبری را که برین خرد

فرود بین اندیشه او است و برین روان زبرین نیروش سزد شاید داد

پیکر را از آن مایه آمیخت تا از تن ببین چارم سپار مایه ور گرداد روانی را بهرانی بر تن بپوست تا از

همه روان از شود و دیهیم خردمندی بر تار گذشت و آن خرد بزرگ برگذاشت تا این اورنگ نشین هستی

که فرخنده دستور ایزد است شناسند آسمان را از آن بر افراشت که زردان پایه والای او دست

خورشید را مهر ان تاب داده که چراغ رهسپران آن آیین فروزان باشد و خود بر درون روشن از آن

و آینه آیینان سروش توان که مردم پیکر فرشته که بهره چرخ اورنگان خورشید افسر نهمین است

که آن از روی چارم سپار باشد و همه هستی جانشین و دادار و آرای گرد از دو گیتی یک نگار خامه پایه سپرده

و به دو زبان هیچ یکبار به نشناسانی سپرده و به پیوستن راه نمودند گروهی از بینش آنگاه شناختند

و راز نگر پائی درست اندیشه چون برابری پیمود آن گرامی که هر خاندان هستی را نیرو و استی

خوانند چون روانش را خدا داده برین آراسته و گوهرش گشته و بینشش سزاوار به ... از آن تاریکی

اندیشه به خداوندیش پرستیدند آزاد که چون شناسند خداوند باهمگی که چون دریا چند جام

نه اندیشه سنجیدن را توان چون دانشوران گنجش درست را درست شناخت ان برتر از فرازبالگان

چنانکه بنده ... آینه هر آینه مر او دوستداری او بار داد فرزندش که آموزگار و خرد و ... بنگام

وهشت بهشت هر هفت کرده شش روزه افزوده را آورده و دوستی پنج تن درین گیهان چار پیوند سه پور پرورد

که بود آزاده گوهر مایه و پیکر دار دو یک یک یافته سخن که در بزرگیش [illegible] راه نیایش این فروغ

کرده سپردن جز بر فرزانه سخن آفرین دشوار است چون این نامه دانسته شد [illegible] فرزانه کاره [illegible]

می پردازد که چون بیاوری سروش اورمزد سخنان پارسی پرداخته آمد [illegible] در سوز تن آذر [illegible]

برافروختم که این دوشیزه دلبر شبستان پیرای پارسی گهر را اگر [illegible] است هنگام سال در رسید که [illegible]

خسرو نژادگی فر پیوند درست گردانم تا [illegible] اندازه کار از دادار چشم دارم که از بلند بالائی فرود است فرازنا

نهاد شد و دسازی این نامه پرده و گفتگوی دل راستایه [illegible] فرزانه [illegible] که مو به مو [illegible] کشور هستی است [illegible]

از فروغ او دل نو پیرو را فراز افروخت با این [illegible] یکدیگر گفت که این پارسی بانوی هفت کشور را

که هشت گنج پرویز او را [illegible] شاید به آزاده زاده [illegible] سپهر [illegible] خورشید کلاه هفت ساز

با تو بوم [illegible] آن سرود چرخ اورنگ افتاب [illegible] سخن [illegible] دانش پژوه [illegible]

[illegible] افسر فرهنگ جم جام فریدون فر منوچهر پیکر جمشید جام [illegible] فرجام

نوشیروان اردشیر هنر [illegible] بهرام رزم کیوان پایه ناهید بزم تیر [illegible]

ماهتاب [illegible] روان آب فروغ افتاب داد پیکر بهارستان گل هر هفت کشور

سرافراز دیهیم شاهی چراغ افروز کاخ پادشاهی هنر پرداز [illegible]

[illegible] دیده مردم دوستی کیش شهریار نکو نام [illegible] که آوازه [illegible]

چون آئین جمشید راه جهانگیر برگرفت [illegible] نام فرخنده پیرایه [illegible] سلطان [illegible]

[illegible] آفرینش [illegible] از برداده و [illegible] بلند پایه بندگی [illegible]

فرو گذارد [illegible] زمین را که دل جهان [illegible] گام [illegible] از [illegible]

[illegible] یگانه است [illegible] از [illegible]

دیده از داد [illegible] است [illegible] نام نوشیروان [illegible] از داد گستر [illegible]

در [illegible] هفت کشور [illegible] بخشش [illegible]

بخشنده و [illegible] کام [illegible] بخشش [illegible]

[illegible] چنان [illegible] سپاس [illegible]

[illegible] بخشش [illegible] و روشن [illegible] از این [illegible]

[illegible] بخشش [illegible] در آن هنگام [illegible]

[illegible] امروز [illegible] در روی [illegible] اگر [illegible]

[illegible] بسیار [illegible] کم یابند [illegible] بیشمار در

روزگار گذشته [illegible] آئین یزدان پرستی [illegible] درین هنگام [illegible]

[illegible] خسرو [illegible] راستی [illegible] از بلند پایگی [illegible]

خانه کردگار را از دو یگانگی درآمده [illegible] شمشیر [illegible] آتش [illegible] دشمن [illegible] انداخت این والا شهنشاه

ارجمند گزین [illegible] کشور خداوندگار [illegible] آیین [illegible] یگانه [illegible] رادو [illegible] خاندان ساخت

[illegible] روز بازار [illegible] خداوندگار [illegible] اگر [illegible] فیروزی [illegible] خداوند [illegible] است

ستایم [illegible] زبانی خامه [illegible] در [illegible] خامه [illegible]

[illegible] تا [illegible] چرخ [illegible] او چون [illegible]

[illegible] رسیده و چون [illegible] تیر [illegible]

پولاد [illegible] آه [illegible] آسمان [illegible]

[illegible] آیینه [illegible]

از [illegible] کرده اند [illegible] افتاده [illegible]

[illegible] دستان [illegible]

[illegible] نژاد [illegible] خورشید [illegible] آسمان سوار [illegible]

[illegible] روزی [illegible] جهان [illegible] نام [illegible]

[illegible] خشم [illegible] آب [illegible]

[illegible] درآید [illegible]

[illegible] تازی نژاد [illegible] آسمان [illegible]

[illegible] گردان [illegible] هرچند [illegible] دشمن [illegible] فیروزی [illegible]

[illegible] خداوند [illegible] باشد [illegible]

[illegible] جهان را در شهر [illegible] برتری [illegible] خداوند [illegible] کشور [illegible]

[illegible] آفرین [illegible]

بنام ایزد بخشاینده بخشایشگر

[illegible] آفرین [illegible]

[illegible] سپهر [illegible] فروغ [illegible] کدام

چراغ [illegible] روشنی [illegible]

و روشن روانان آسمان [illegible] دانش [illegible]

اندیشه بر دل [illegible] آسمانی [illegible]

تازیست [illegible] انجام [illegible]

[illegible] زبان را [illegible]

[illegible]

[illegible] روان [illegible] آموز

در بینش شمر کردن بیامد روان آن آرمون بیرا شناختند انجام و آغاز شود و تو نشیب و فراز دانش اندوزد

فرخنده در جام ارجمند نما آموزگار خود نخستین جانشین پیمبر باز بیین چشم چراغ مردمان [illegible]

الله پیرو دانی از فرخ خود و آسمانی و بخشنده روان بهی دیگر هر آیه دانش فرا هم آمده و سامان بدو یادوری از فرزانگی و زیرکی

مهبر فرهنگ و روانشور بر ستوده کردار بیشتر فروزان ما خورشید فروغ بخش است چون گفتی از نه دل سر نگه

و شگرف دانش و کنش آن زمین اختر مهر زبان خامه تیز چنگ آمد داد پرستاری و سپاس گذاری داد دادار دانا

چه پرستانش نگاشته ستودن نگارنده است بویژه نگارنده پیر نامه خدا شناسی باشند چون پایه خردمند گشته خود را

از رستگاری روزشمار نگرم و دعا گوئی فرخ آن کیوان پایه هنگام گفتار آفتاب وار بر نوا آورد خشت

گذاری پارسی پا پرسش سخن نخستین نه تازی خویش را از یاد او از ین بیش نوازش کنیم باد سرمایه دو گیتی اندوخته آمد

و سخن نه آنکه ساده از ارزانی کم با ستایشی نه پیرایه اکنون نیست نگاشتیم امیدوار بخوری الا الله

که پسندیده بنیش والا گشته پیشوا افتد که بی رو راهی بیاید پسند است ۵

جام ابردخشا بنده بخش دیگر

آبادی هر جا نماد از آئین گفت سخنوران بسیار دانا بیرون است و گفتار گذارد بر ابر پایه ای خشنودی از جام

گرانی شناسا و نشان آن است چنانکه اوست نشناسد و شناخته نه آید دانش برانه آنجام دریافت خرد بی جایگاه

که در نیافت از سایر دیده و دیدنی که چشم دیده اورا آن نگر اوست بدو دیده تن آن اول

و دیدن او ما دیدن شناختن او شناختن و یافتن او بیافتن رسیدن مرد نارسیده آن [illegible] دانش

کرده کی خداست هنگام دو نزد آنکار را او با رنجت خود نخستین با بهشت و با زلیس پرستاری اگرچه یکان

نزدیکترین بنیکارست باین از پایه یافت او دورست آغاز بی آغاز و دور خدای یافته و انجام جاوید پایدار

در پرستندگی با آنچه جهان پدید آورد بر ستایش نگار دگر بیشکاری آن زرا او خود بدان بر دارد و پیمان

نخستین هر دو نخست روان و تن پدید آورده پس سپهر خردی و روانی نخستین پس ستاره ابوبکر روان

از تابش زنجیره رازداده و جهان جهان و سر آن اخشیجان او شود در زبان نهاده نخستین هر کس گوهر نخستین درست

که از آغاز آغاز زنت انجام بی انجامی پیکار ش و رسائی رسائی است و آرزو گردد فراوان لایه بخشایش اندوده

اوست که هر چه هست از وی بهره نیست آسمانها و اختران ابرافراشته و از بسیاری از جنبش جایی غیر ازی

گذرانده از زمین تا سپهر برین نابوده یابی و فراتر از آن جز هستی نیست بالایست و نشیب و بلند از هستی

برترست و نیستی نیست از نابود و هستی جاودان و هستی را بی هستی نبرد تن سازد و سر سوی درازا و پهنا و ژرف

گسترده و فرزانه از هنر هنر بود و خود آن از مایه دیگر خوانده تن جهان نزد داد و برین گروه شناس آمده هستی

نخست نخست و آغاز آغاز و انجام انجام نخستین زبان بخشش نیز از پایان و ستایش درخور دستانش درخور دوان و جانش

یا دانش شناسندگان خداوند و ستایش خداوند خداوندی بر تری و بیشتر که و نخست سپهر و بزرگی رتبه و رسائی رسا تر و

پخشش بر جا کشیده و نیکوئی هم چیز رسیده فروآب در بر زود و روغ و گیتی و بهی و خوشی کشورگشاده و خوبی است

آنکه ایستایش که شمرده شد گوهر بیش آگهی اوست نه ازرا جز او کس نشاید سیر شان از او ارزش رهبر دولت

روان شناس را از آن جدا آنکه دانش پویان هوش داده و سپهر ده و ثبت هست و اختر روان بخشش گوهر تا ب و دریا [illegible]

چو [illegible] خوانند آن را یافتی بانند سزاواری نیستی باشند و اندیشه آن گاه جنبش رفته آن سپهر مردم را

برافراخته نیکو نهادی دو کس در روبگاه ساخته با آن جوان یگانه بی همال گران کار او که دانند پیوسته را

بگوهر با پیوسته کدام [illegible] انگشتی که در خوالش آشنا بیگانه باشند [illegible] جهان افرینا [illegible]

آفرینش تو برآفرین سزاست [illegible] از خود دور [illegible] دلیکان درگاه خویش ده

و آز نشیب [illegible] برافرازد با دراسمان [illegible] و آن والا [illegible] بار [illegible] خود را [illegible]

[illegible] را به دیده دل [illegible] سرو شستان [illegible]

[illegible] داری [illegible] راه خاکیان [illegible]

[illegible] خود دستگیر [illegible] باشی

[illegible] تو دانا تر ای جهان افرین [illegible] تو دانا تری [illegible]

بنام ایزد بخشاینده بخشایشگر

از باستانی راستان و راستانی [illegible] ز مرو [illegible]

که به مردم [illegible] دریافت [illegible] آورد [illegible]

[illegible] از میان مردم [illegible]

[illegible] از بخش یزدان [illegible]

[illegible] آمد [illegible]

[illegible]

پس از [illegible] پاسخ [illegible] آمد و داد [illegible] زبان [illegible]

نشان داد [illegible] گفتار [illegible] راستی [illegible] این داستان [illegible]

چشم [illegible] زبان [illegible]

بنام ایزد بخشاینده بخشایشگر

بنام [illegible] آذر گور روشن	[illegible]	چراغ [illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
چو [illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible] چون زبان [illegible] بار خود [illegible]

[illegible] خداوند [illegible]

این [illegible] جاودان [illegible] گفتار [illegible] باستان [illegible]

[illegible] خدا [illegible]

روز چهارشنبه دوازدهم رمضان ماه سال [illegible]

[illegible]

من كلام الشيخ ابي علي بن سينا [illegible] على سبيل المناجات [illegible]

اللهم ليس لك شريك [illegible] اطعتك بمشيتك فلك المنة لدي وعصيتك بجهلي فلك الحجة علي [illegible] لسبيل الرسل [illegible] النبي الامي
[illegible] وشاهد [illegible] الى الاجله على تعارف درجات الشاربين وان كنت قد جعلتها سبل [illegible] بها المتقين [illegible]
[illegible] وقد [illegible] واخلاق الطباع البشرية جاذبة بزمام العقل الامارة الى [illegible] وذلك ان من
[illegible] في البلدان [illegible] ومقادير الاهوية [illegible] والازمنة [illegible] وتغير الفصول الزمانية لقرب النير الاعظم وبعده عن الفلك المستقيم
وما يفعل من الكيفيات العنصرية في عالم الكون والفساد [illegible] التي [illegible] ومنافع [illegible]
[illegible] على [illegible] ما استحق بذلك الانسان صحة [illegible]
[illegible] والاستعمال [illegible] على الطاعة [illegible]
[illegible] والعفو [illegible] والغفران [illegible] القادر
[illegible] بصيرة [illegible] اللهم [illegible] بصيرة [illegible] المعنوي [illegible] واني [illegible]
[illegible] بالافعال المطلقة لانها [illegible] على الحقيقة [illegible] للناس حب الشهوات [illegible]
[illegible] الاكرم العزيز الكريم الرؤف الرحيم رب اختم بخير يا كريم [illegible] المقربين [illegible] الاعظم [illegible]
المتعلق [illegible] الاوصاف [illegible] الرحيم [illegible] هذه المناجات [illegible] جميع الكمالات
[illegible] وهو الشيخ الاسعد الشيخ محمد [illegible] الشيخ الشهيد المظلوم الشيخ علي [illegible]
[illegible] الراجي عفو ربه الغني [illegible] احمد [illegible]

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين وصلى الله على محمد وآله الطاهرين وبعد

فهذا صورة عهد كتبه عمر بن الخطاب العدوي الى معاوية بن ابي سفيان لما ولاه

وكان عامله على الشام وهو في الجزء الثاني من كتاب دلائل الامامة حدثنا

ابو الحسين محمد بن هرون بن موسى التلعكبري قال حدثنا ابي قال حدثنا

ابو علي محمد بن همام قال حدثنا جعفر بن محمد بن مالك الفزاري الكوفي قال حدثني عبد الله

ابن سنان الصيرفي عن جعفر بن ... عن الحسن بن مسكان عن المفضل ...

عن جابر الجعفي عن سعيد بن المسيب قال لما قتل الحسين بن علي بن ابي

...

[illegible]

بسم الله الرحمن الرحيم

ان القرآن ... بالسيف ... الصدور ... ولا نفس ...

[illegible]

سلوان الحكم رأي محمد [illegible] فالجهها فقامت في الكلام ولم يكن يخرج المال حتى . بلانا بالصلوة وبالصيام فهذان سبيل الرحمن اني بان بارك في [illegible] القيام

[illegible] فقال يا ابا اسحق او كان الصدر [illegible] محمد [illegible] بآيات الله [illegible]

[illegible] فقال [illegible] الرشيد [illegible] امير المؤمنين [illegible]

[illegible] الملك [illegible]

[illegible] فقال [illegible] الاولون والآخرون [illegible]

[illegible] الحمد لله وحده وصلى الله على محمد وآله [illegible]

[illegible] آمين رب العالمين

٤٥٠ ورق

[illegible]

بسم الله الرحمن الرحيم حكى عن بعض الثقات ان [illegible] الرشيد [illegible]

[illegible] فقال [illegible] امير المؤمنين [illegible]

[illegible]

سؤال

هر بام صبح [illegible] بر شهر [illegible] | در حضرت [illegible] دعا را

بعد از دعا [illegible] شعر خواجه حافظ | هر چند [illegible]

[illegible] | [illegible]

بعض [illegible] | هر کس [illegible]

این [illegible] | [illegible]

جواب